PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

Literatūra iki XIX a.

*

*

Dailininkas
ARVYDAS KAŽDAILIS

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

Džovanis
Bokačas

DEKAMERONAS

Iš italų kalbos vertė
EDVARDAS VISKANTA

VILNIUS
1987

Giovanni Boccaccio
IL DECAMERONE
Milano, A. Barion, 1928

B $\frac{4703000000-209}{M852(08)-87}$ 193—87

ČIA PRASIDEDA KNYGA DEKAMERONAS, VADINAMA DAR PRINCU GALEOTU, SUDARYTA IŠ ŠIMTO NOVELIŲ, KURIAS PER DEŠIMTĮ DIENŲ PAPASAKOJO SEPTYNIOS DAMOS IR TRYS JAUNI VYRIŠKIAI

PRATARMĖ

Užjausti nelaiminguosius yra žmogiška savybė, deranti kiekvienam, bet ypač lauktina iš tų, kurie patys kadaise ieškojo paguodos ir ją surasdavo kituose. Jeigu kam užuojauta buvo reikalinga ir brangi ar suteikė malonumo, tai būtent man. Nuo pat pirmos jaunystės iki šių dienų aš degiau tauriausia ir prakilniausia meile, kuri, jeigu papasakočiau apie ją, pasirodytų neįtikėtina, turint galvoje žemą mano kilmę, nors supratingi vyrai, sužinoję tai, mane gyrė ir dar labiau vertino. Betgi toji meilė man atnešė didžiausių kančių. Tikriausiai kaltas čia buvo ne pamiltosios damos žiaurumas, o liepsninga mano širdis, nežabotų geismų kurstoma: niekad nesitenkindama tuo, ką turėjo, dažnai ji skaudindavo mane be reikalo. Šiame skausme tiek palengvėjimo man suteikė malonūs draugo pašnekesiai ir išmintingi jo guodimai, kad esu tvirčiausiai įsitikinęs, jog tik per tai nenumiriau.

Bet, kaip panorėjo tas, kuris, būdamas begalinis, nepajudinamu įstatymu visiems pasaulio daiktams nustatė galą, ugningoji mano meilė, kurios neįstengė palaužti ar palenkti nei sveiko proto išvedžiojimai, nei patarimai, nei aiški gėda, nei galį iš to kilti pavojai,— pati savaime tiek išblėso, kad šiuo metu tepaliko mano sieloje tą malonumą, kokį paprastai ji duoda žmonėms, per toli nesileidžiantiems į jos verpetingas gelmes. Taigi kiek pirmiau ji buvo man varginanti, tiek dabar, skausmui išnykus, tapo tik šviesiu prisiminimu.

Tačiau, nors kančios ir liovėsi, bet niekados man neišdils iš atminties geradarybės tų, kurie, gailėdamiesi manęs, sielojosi dėl mano negandų, ir aš esu tikras, jog neužmiršiu to iki grabo lentos. Ir kadangi dėkingumas, mano supratimu, iš visų dorybių yra labiausiai girtina,

o nedėkingumas — smerktina, kad nepasirodyčiau nedėkingas, ryžausi dabar, kai, galiu sakyti, esu laisvas, atsilyginti už visa, ką gavau, ir suteikti tam tikrą atgaivą jeigu ne tiems, kurie kadaise man pagelbėjo (jie, apdovanoti laime, išmintim ir gera dalia, mano paslaugų gal nė nereikalingi), tai bent tiems, kuriems ji pravers. Nors mano parama ar, tikriau sakant, paguoda būtų ir gana menkutė, vis dėlto, man rodos, turiu ją nešti ypačiai ten, kur ji reikalingiausia, nes ten ji naudingesnė ir labiau branginama.

O kas užginčys, kad paguoda, šiokia ar tokia ji būtų, kur kas labiau teiktina žavingoms damoms negu vyriškiams? Moterys iš baimės ir gėdos švelniose savo krūtinėse slepia meilės liepsną; o kad slepiama aistra šimtąsyk stipresnė už atvirą meilę, žino tik tie, kurie tai patyrė. Be to, jos, nusilenkdamos tėvų, motinų, brolių ir vyrų valiai, įgeidžiams, paliepimams, daugiausia laiko praleidžia užsidariusios tarp keturių sienų ir, bemaž dykos ten sėdėdamos, norom nenorom atsiduoda įvairioms mintims, kurios negi visada gali būti linksmos. Kartais ugningi troškimai stumia jas nusiminiman, ir jeigu jų neišblaško įdomūs pašnekesiai, jos puola į baisią neviltį; neužmirškime dar ir to, kad moterys ne tiek ištvermingos kiek vyrai.

Įsimylėjusiems vyrams, aiškus dalykas, šito neatsitinka. Jeigu juos apima liūdesys ar užgula sunkios mintys, jie turi daug visokių būdų palengvinti sau širdį ar pabėgti nuo sielvartų: panorėję gali eiti kur tinkami, daug ką išgirsti ir pamatyti, gali medžioti paukščius ar žvėris, žuvauti, jodinėti, lošti ar prekiauti. Ši įvairiopa veikla visiškai ar iš dalies patraukia savęsp širdį, nuveja nuo jos liūdnas mintis, jei ne amžinai, tai bent kuriam laikui; o paskui, šiaip ar taip, ateina arba nusiraminimas, arba skausmas apmalšta.

Neteisingai pasielgė likimas, pašykštėjęs paramos tenai, kur turima jėgų mažiau, kaip tai rodo švelnioji moterų giminė. Todėl aš, trokšdamas bent iš dalies atitaisyti Fortūnos kaltę ir pagelbėti mylinčioms (nes kitoms užtenka adatos, verpsto ir lankčio), ketinu čia pateikti šimtą novelių, arba, jei norit, pasakėčių, parabolių ar istorijų, kurias per dešimt dienų papasakojo garbinga septynių damų ir trijų jaunuolių draugija praėjusio maro metu[1], o taipogi keletą dainelių, minėtų damų padainuotų savo malonumui.

Šiose novelėse pasitaiko linksmų ir liūdnų meilės nuotykių, o ir

kitokių nuostabių įvykių, atsitikusių tiek dabartiniais, tiek senovės laikais. Skaitydamos apie juos damos turės ir džiaugsmo iš čia pavaizduotų smagių dalykų, ir galės pasisemti naudingų patarimų, nes supras, ko reikia vengti ir kuo sekti. Aš manau, visa tai padės joms išblaškyti nuobodulį. Jeigu taip atsitiks (duok dieve, kad šitaip ir būtų), tegu jos dėkoja Amūrui, kuris, išvadavęs mane iš savo pančių, suteikė man galimybę jas palinksminti.

PIRMA DIENA

PRASIDEDA PIRMA DEKAMERONO DIENA, KURIOJE PO AUTORIAUS PAAIŠKINIMO, KO DĖLEI SUSIRINKO DRAUGĖN IR ŠNEKUČIAVOSI ČIA VEIKIANTIEJI ASMENYS, PAMPINĖJAI PIRMININKAUJANT, KIEKVIENAS KALBA APIE TAI, KAS KAM LABIAU PATINKA.

Kiekvieną sykį, žaviosios damos, kai pamąstau, kokios iš prigimties jūs esate gailiaširdės, aš įsitikinu, kad šio veikalo pradžia jums bus kraupi ir slegianti, nes jau pačioje pratarmėje skausmingai užsimenama apie praėjusį marą, baisų visiems, kas jį yra matęs ar kitokiu būdu pažinęs. Bet aš nenoriu, kad jūs išsigąstumėt ir toliau nebeskaitytumėt manydamos, jog visą laiką turėsite žengti vien tik per ašaras ir dūsavimus. Ši siaubinga pradžia jums tebūnie tas pat, kas keliauninkams status ir niaurus kalnas, už kurio plyti gražiausia, maloniausia lyguma, tuo labiau viliojanti, kuo sunkiau užkopti į tą kalną ir nuo jo nusileisti. Kaip begalinis džiaugsmas užsibaigia skausmu, lygiai taip, negandoms praslinkus, vėl stoja linksmybė. Po šio trumpo liūdesio (sakau: trumpo, nes jis telpa vos keliuose žodžiuose[2]) seks tuojau smagybės ir malonumai, kuriuos pirmiau esu jums prižadėjęs ir kurių po tokios pradžios niekas ir nelauktų, jeigu neperspėčiau. Teisybę sakant, jeigu būčiau galėjęs garbingai jus vesti prie trokštamo tikslo kitu keliu, o ne tokiu skardingu taku kaip šitas, aš mielai būčiau tat padaręs; bet kadangi, neužsimindamas apie tai, negalėjau paaiškinti, kodėl atsitiko tie dalykai, apie kuriuos čia toliau skaitysite, esu lyg ir priverstas visa tai aprašyti.

Taigi pasakysiu, kad nuo dievo sūnaus išganingo įsikūnijimo[3] buvo jau praslinkę tūkstantis trys šimtai keturiasdešimt aštuoneri metai, kai šlovingąją Florenciją, gražiausią iš visų Italijos miestų, ištiko pražūtingas maras, kilęs dėl dangaus kūnų įtakos ar gal už mūsų nuodėmes teisingos dievo rūstybės atsiųstas mirtingiesiems nubausti. Prieš kelerius metus prasidėjęs Rytų kraštuose ir nuvaręs į kapus nesuskaitomą aibę gyvasčių, be paliovos persimesdamas iš vienos vietos į kitą, visur nešdamas pražūtį, atplūdo ir į Vakarus. Bejėgis čia buvo žmonių protas ir apdairumas: tam tyčia skirti pareigūnai apvalė miestą nuo

visokiausių nešvarumų, buvo uždrausta čion įvežti ligonius, išleista daugybė patarimų, kaip saugoti sveikatą. Nieko nepadėjo nei nužemintos, dievobaimingos maldos, ne sykį, o daug kartų siunčiamos dangun per iškilmingas procesijas ar kitokias apeigas. Minėtaisiais metais jau pavasario pradžioje liga ėmė varyti pragaištingą savo darbą pasibaisėtinai ir keistai. Ji reiškėsi ne taip kaip Rytuose, kur ėmęs tekėti iš nosies kraujas būdavo aiškus neišvengiamos mirties ženklas; čia ligos pradžioje tiek vyrams, tiek moterims iškildavo pažastėse ar kirkšnyse kažkokie guzai; kai kurie jų išaugdavo didumo sulig vidutiniu obuoliu ar kiaušiniu, vieni stambesni, kiti mažesni; liaudis juos vadino gumbais. Trumpu laiku šie mirtini guzai imdavo rodytis ir kilti taipogi ir ant kitų kūno dalių. Paskiau ligos pobūdis pradėjo keistis: juodos ar mėlynos dėmės daugeliui nuberdavo rankas, šlaunis ir kitas kūno dalis; vieniems jos būdavo didelės ir retos, kitiems smulkios ir tankios. Ir kaip tie guzai iš pat pradžių, o ir paskiau būdavo tikriausias artėjančios mirties ženklas, lygiai tą pat pranašavo ir šitos dėmės kiekvienam, kurį tik jos išberdavo.

Nuo šios ligos negelbėjo nei gydytojų patarimai, nei jokie vaistai: gal čia kalta buvo ligos prigimtis, o gal neišmanėliai gydytojai (kurių, aplenkiant saujelę mokytų daktarų, tuomet buvo privisę devynios galybės, tiek moterų, tiek ir vyrų, neturinčių jokio supratimo apie mediciną) neįstengė atspėti ligos priežasties, taigi ir nesurado tinkamo vaisto. Todėl tik retas kuris pasveikdavo, o beveik visi mirdavo į trečią dieną minėtiems ženklams pasirodžius, vieni greičiau, kiti vėliau, daugelis netgi be jokio karščio ar kitokių reiškinių.

Šis maras siautėjo baisiai: nuo ligonių, bendraujančių su sveikaisiais, jis persimesdavo ir ant šiųjų, panašiai kaip liepsna peršoka ant sausų ar riebių daiktų, kai jie per arti stovi. Ir buvo dar blogiau: sveikieji užsikrėsdavo maru ne tik šnekėdami ar bendraudami su ligoniais, ši liga prilipdavo netgi palietus drabužius ar kokį kitą sergančiojo čiupinėtą ar naudotą daiktą.

Nustebsite išgirdę, ką čia dabar pasakysiu. Jeigu daugelis ir aš pats nebūtume regėję savo akimis, vargu ar drįsčiau tuo tikėti, juoba tatai rašyti, nors ir būčiau girdėjęs iš patikimo žmogaus. Šis maras turėjo tokią užkrečiamą galią, kad ne tik žmogus žmogui lengvai jį perduodavo, bet daug kartų buvo matyta ir nuostabesnių dalykų: jeigu daiktą, priklausantį ligoniui ar mirusiam šia liga, paliesdavo ne kokia nors žmogiškoji būtybė, o gyvulys, tai ir jisai ne tik užsikrėsdavo maru, bet netrukus ir nugaišdavo. Tarp kitko, kartą aš pats tuo įsitikinau savo

akimis: gatvėje išmesti žlagsojo skarmalai vargšo žmogelio, mirusio tokia liga; dvi kiaulės, užtikusios juos, savo papratimu, ėmė uoliai taršyti ir purtyti į visas šalis iš pradžių snukiu, o paskui dantimis. Po trumpos valandėlės, bent kiek pasitampiusios, lyg nuodų apsiėdusios, jiedvi krito negyvos ant nelemtųjų skudurų.

Tokie dalykai ir daugelis panašių ar dar siaubingesnių kėlė baimę ir kaitino vaizduotę tiems, kurie, išlikę gyvi, beveik visi tesiekė vieno, labai žiauraus tikslo: vengti ligonių ir bėgti nuo jų daiktų; taip elgdamiesi jie tikėjosi išsaugosią savo sveikatą. Kai kurie manė, jog santūrus gyvenimas ir susilaikymas nuo bet kokio pertekliaus daug padedą atsispirti šiai ligai. Todėl jie gyveno siaurame ratelyje, atsiskyrę nuo visų, rinkdavosi ir užsirakindavo tokiuose namuose, kur nebuvo ligonių ir kur gyventi patogiau; kuo saikingiausiai valgydami skaniausius valgius, gerdami geriausius vynus ir vengdami prabangos, nesileisdami į kalbas nė su vienu ir nenorėdami nieko girdėti apie ligonius ir mirtį, siautėjančią už durų, jie leido laiką su muzika ir malonumais, kokių tik galėjo turėti. Kiti laikėsi priešingos nuomonės ir tvirtino, kad daug gerti, smagintis, bastytis su dainomis ir pokštais, tenkinti, kiek įmanoma, savo geismus, juoktis ir šaipytis iš visko, kas dedasi aplinkui,— štai tikriausias vaistas nuo šios negerovės. Ir kaip jie sakė, taip pagal išgales ir darė: dieną naktį bastėsi iš tavernos į taverną, gėrė be galo ir be nuovokos, ir dažniausiai svetimuose namuose, jei tik pajusdavo, kad tenai dar yra kuo pasmaguriauti ir pasimėgauti. Tatai buvo lengva, nes visi ir save, ir savo mantą pavedė likimo valiai, tarsi daugiau ir gyventi nebereiks; todėl daugumas namų tapo bendra nuosavybe, ir pašalietis, įžengęs į juos, jausdavosi lyg tikras šeimininkas. Ir šitie sugyvulėję žmonės kaip beįmanydami vengė ligonių.

Tokiam sielvartui ir nedaliai ištikus mūsų miestą, beveik visiškai neteko galios ir išnyko tiek dievo, tiek ir žmonių įstatymai, lig šiol taip gerbiami, nes jų saugotojai ir vykdytojai, lygiai kaip ir kiti, visi arba buvo išmirę, arba sirgo, arba tiek mažai beturėjo tarnautojų, kad nevaliojo eiti savo pareigų. Todėl kiekvienas galėjo daryti ką tinkamas.

Daugelis laikėsi vidurinio kelio tarp tų dviejų, aukščiau paminėtų. Jie nesivaržė kaip pirmieji valgydami, negėrė ir neištvirkavo kaip antrieji, naudojosi visu tuo saikingai, pagal savo skonį ir poreikius. Jie neužsisklęsdavo namie, o vaikščiojo visur, pasiėmę kas gėlių, kas kvapnių žolynų, kas įvairių aromatingų šaknelių, kurias dažnai uostė manydami, kad labai gera tokiais kvapais gaivinti savo smegenis: mat

oras tada buvo sunkus ir dvokiantis nuo vaistų, nuo ligos, nuo pūvančių lavonų smarvės.

Kai kurie laikėsi žiauresnės, bet gal teisingesnės nuomonės, sakydami, kad prieš antkryčius nėra geresnio vaisto, kaip bėgti nuo jų. Vadovaudamiesi šiuo įsitikinimu, nesirūpindami nieku, vien tik savimi, daugybė vyrų ir moterų apleido gimtąjį miestą, nuosavus namus ir būstus, gimines bei turtus ir traukė užmiestin, į svetimas ar savas sodybas, tarsi dievo rūstybė, šiuo maru baudžianti nuodėmingus žmones, jų nesurastų, kad ir kur jie pasislėptų, o užgriūtų tik pasilikusius miesto mūruose; arba gal jie manė, kad niekas neišliks čia gyvas ir kad visiems atėjo paskutinė valanda.

Nors šitie žmonės, taip įvairiai galvojantys, ir ne visi išmirė, bet ne visi ir išsigelbėjo; priešingai, visur daugelis jų apsirgdavo; ir kaip jie, dar sveiki, duodavo pavyzdį kitiems, apleisdami susirgusius gimines ir bičiulius, taip dabar patys merdėjo visų apleisti.

Negana, kad miestelėnas vengė miestelėno, kaimynas nesirūpino kaimynu, kad giminės retai, o kartais ir niekad nelankė vienas kito ir matydavosi tik iš tolo, ši neganda įvarė į moterų ir vyrų širdis tokią baimę, jog brolis apleisdavo brolį, dėdė sūnėną, sesuo brolį ir dažnai žmona vyrą; dar daugiau ir beveik neįtikima: tėvai ir motinos vengė lankyti ir prižiūrėti savo vaikus, lyg jie būtų svetimi.

Todėl susirgusiems vyrams ir moterims, o jų buvo begalinė daugybė, nelikdavo jokios kitos pagalbos, kaip tik draugų gailestingumas (nors gailiaširdžių buvo reta) arba godumas tarnų, susigundžiusių pernelyg didele alga; bet tokių darėsi vis mažiau, ir tai buvo dažniausiai storžieviai vyrai ir moterys, nepratę slaugyti, temoką tik paduoti kokį nors ligonio prašomą daiktą ar prižiūrėti mirštantįjį; tokioje tarnyboje sykiu su uždarbiu jie prarasdavo ir gyvybę.

Iš to, kad ligonius apleisdavo kaimynai, giminės ir draugai, o tarnų buvo maža, kilo beveik negirdėtas iki tol paprotys: net ir puikiausia, kilmingiausia gražuolė apsirgusi nesidrovėdavo vyriškio paslaugų; nepaisydama, jaunas jis ar senas, be jokios sarmatos apnuogindavo prieš jį bet kurią kūno dalį lyg prieš moterį, jeigu tik to reikalaudavo liga; galbūt dėl šios priežasties pasveikusiųjų dorovė paskiau ir smuko. Daug išmirė ir tokių, kurie gal ir būtų išgiję, jeigu jiems būtų buvusi suteikta pagalba. Trūkstant tinkamos priežiūros sergantiesiems ir antkryčiui kaskart vis plačiau įsisiautėjant, mieste dieną ir naktį išmirdavo tokia daugybė, kad klaiku buvo tatai girdėti, ne tik matyti.

Tarp miestelėnų, kurie išliko gyvi, atsirado papročių, priešingų

ligšioliniams. Buvo įprasta (kaip regime dar ir šiandieną), kad moterys, giminės ir kaimynės susirenka į mirusiojo namus ir čia apraudа velionį drauge su tais, kurie jam buvo ypatingai artimi. Paskui prie velionio namų sueina giminaičiai, kaimynai ir apsčiai kitų miestelėnų; atvyksta pagal velionio luomą ir dvasininkų; bičiuliai užsikelia grabą ant pečių, ir gedulinga procesija su vaško žvakėmis ir giesmėmis neša į tą bažnyčią, kurią jis dar prieš mirtį būdavo apsirinkęs. Kai įsisiautėjo maras, šie papročiai išnyko visiškai ar dalinai, o jų vietoje atsirado naujų. Žmonės mirdavo ne tik neapsupti būrio moterų, bet daug būdavo ir tokių, kurie apleisdavo šį pasaulį be jokių liudininkų, ir tik retai kurį velionį palydėdavo graudulingos artimųjų raudos ir karčios ašaros; dažniausiai vietoje atodūsių skambėdavo juokas, pokštai, linksmas klegesys. Šio naujo papročio sveikatos sumetimais puikiausiai išmoko ir moterys, beveik atmetusios į šalį joms įgimtą gailestingumą.

Retai kurį velionį lydėdavo į bažnyčią daugiau kaip dešimt dvylika kaimynų; ir tai ne garbingi ir godotini piliečiai, o prasčiokai, duobkasiai, kurie save vadino pakasyninkais ir už paslaugas imdavo pinigus. Jie čiupdavo grabą ir skubiai nešdavo ne į tą bažnyčią, kurią velionis dar prieš mirtį būdavo sau pasiskyręs, o dažnai į pačią artimiausiąją; keturi ar šeši dvasininkai su keliomis žvakėmis, o kartais ir be jokios, nesivargindami per daug ilgomis ir iškilmingomis pamaldomis, minėtų pakasyninkų padedami, nuleisdavo palaikus į pirmą pasitaikiusį neužimtą kapą.

Vargdieniai žmonės, o gal ir didesnioji dalis vidurinio luomo, kurie dėl skurdo arba vildamiesi neapsikrėsti liko namie, tarp kaimynų, atsidūrė dar prastesnėje padėtyje: jų kasdien apsirgdavo tūkstančiai, ir, niekieno neslaugomi ir negydomi, kone visi be jokios išimties mirdavo. Daugelis dieną ar naktį nusigaluodavo tiesiog gatvėje; kiti, nors ir mirdavo namuose, bet kaimynai tik iš jų pūvančių kūnų smarvės sužinodavo, kad jie negyvi. Ir vienaip, ir kitaip mirusių visur buvo pilna. Kaimynai, veikiau bijodami užsikrėsti nuo lavonų negu gailėdamiesi velionių, dažniausiai elgdavosi šitaip: patys vieni arba nešikų padedami, jeigu tik galėdavo jų gauti, ištempdavo iš namų numirėlius ir guldydavo lauke, ties durimis, kur aibių aibes jų galėjo matyti kiekvienas, ypač rytais eidamas pro šalį. Paskui atsirasdavo neštuvai, o jeigu šių trūkdavo, numirėlį guldydavo tiesiog ant kokios nors lentos. Dažnai ant vienų neštuvų tysodavo du ar trys lavonai; šimtus kartų galėjai matyti ant vienų neštuvų gulint vyrą ir žmoną, du ar tris brolius, tėvą bei sūnų ir panašiai. Begalę sykių pasitaikydavo, kad prie dviejų

kunigų, su kryžium priešakyje lydinčių kokį nors numirėlį, iš paskos prisidėdavo dar treji ar ketveri neštuvai; taigi kunigai, manydami lydį vieną numirėlį, lydėdavo jų šešetą ar aštuonetą, o kartais ir daugiau. Niekas šių mirusiųjų nepagerbdavo bent viena ašara, nebelydėdavo su degančiomis žvakėmis; prieita net ligi to, kad mirusiais tiek tesirūpinta, kiek šiandien būtų rūpinamasi nustipusia ožka. Čia akivaizdžiai pasirodė, kad jeigu natūrali įvykių eiga nė išminčiaus neišmoko kantriai pakelti retų ir menkų smūgių, tai didžios nelaimės netgi negudriausius padaro kantrius ir abejingus mirčiai.

Kiekvieną dieną, bemaž kiekvieną valandą tokią aibę numirėlių urmu gabenant į visas bažnyčias, pritrūko šventos žemės laidojimui, ypač norint duoti pagal senovinį paprotį kiekvienam atskirą vietą; todėl aplink kapines, kai čia visur jau būdavo užimta, duobkasiai rausdavo giliausias duobes, kur šimtais guldė nešamus lavonus, kraudami juos vieną ant kito nelyginant prekes laivuose ir užberdami plonu sluoksneliu žemės, kol duobė prisipildydavo iki pat viršaus.

Nebesileisdamas su visomis smulkmenomis į tas negandas, ištikusias Florenciją, pasakysiu tik, kad jeigu jai šis metas buvo žiaurus, tai niekuo jis nebuvo gailestingesnis ir aplinkiniam kraštui. Jeigu paliksime nuošalyje pilis, kuriose irgi darėsi tas pat, kas ir mieste, tik mažesniu mastu, tai nuošaliose sodybose ir laukuose vargšai nelaimingi žemdirbiai ir jų šeimos, be jokios gydytojo pagalbos ir slaugių priežiūros, krito pakelėse, dirvose ir namuose tiek dieną, tiek ir naktį ne kaip žmonės, o bemaž kaip galvijai. Todėl ir jų papročiai, kaip ir miestelėnų, sugedo; jiems neberūpėjo nei ūkis, nei darbai; tarytum kiekvieną ateinančią dieną giltinės belaukdami, jie nežiūrėjo nei gyvulių, nei javų, nerinko savo triūso vaisių; priešingai, kaip beįmanydami stengėsi sunaudoti viską, ką tik turėjo po ranka. Todėl jaučiai, asilai, avys, ožkos, kiaulės, vištos, taipogi ištikimiausieji žmogui šunys, išvyti iš namų, klajojo sau kur tinkami po laukus, kame apleisti javai ne tik kad nebuvo suvalyti, bet netgi nenupjauti. Daugelis šių gyvulių tarytum protingos būtybės, per dieną prisiganę į valias, temstant sotūs grįždavo į tvartus, jokio piemens negenami.

Bet, palikdamas kaimą ir vėl grįždamas į miestą, turiu dar pasakyti, kad dangaus žiaurumas, o gal ir žmonių nuožmumas, buvo toks baisus, jog kovo ir liepos mėnesiais,— iš dalies nuo siautėjančio maro, iš dalies todėl, kad sveikieji, baimės perimti, daugelį sergančiųjų prastai slaugė ir visai apleido,— Florencijos miesto mūruose, kaip spėjama, išmirė daugiau kaip šimtas tūkstančių žmonių, nors iki šio antkryčio turbūt

niekas ir nemanė, kad tiek iš viso čia būta gyventojų.

O kiek didžiulių rūmų, kiek gražių namų, kiek prabangių būstų, kurie pirmiau buvo pilni šeimynykščių, ponų ir damų, dabar stovėjo tušti, mirus paskutiniam tarnui! O kiek šlovingų giminių, kiek pasakiškų turtų, kiek plačiausių valdų liko be teisėto įpėdinio! Kiek tvirtų vyrų, kiek dailių moterų, kiek prašmatnių jaunuolių, kuriuos ne kas nors kitas, o pats Galenas, Hipokratas ir Eskulapas[4] būtų pripažinę sveikutėliais, rytą pusryčiaudavo su tėvais, draugais ir bičiuliais, o temstant jau vakarieniaudavo aname pasaulyje su savo proseniais!

Man pačiam skaudu taip ilgai klaidžioti mintimis po tieką negandų; todėl, praleidęs visa, ką galima praleisti, pasakysiu tik, kad, mūsų miestui tuo metu kone ištuštėjus, atsitiko (kaip vėliau sužinojau iš patikimo asmens), kad vieną antradienio rytą šlovingoje Naujojoje šventos Marijos bažnyčioje, kai ten beveik nieko daugiau nebebuvo, septynios jaunos damos gedulingais drabužiais, kaip ir derėjo tam metui, išklausiusios šventųjų mišių, susiėjo krūvon. Visas jas siejo tarpusavy arba draugystė, arba giminystė, arba kaimynystė; nė vienai iš jų nebuvo daugiau kaip dvidešimt aštuoneri ir mažiau kaip aštuoniolika metų; visos protingos ir kilmingos, dailaus stoto ir gražaus elgesio, žavios ir kuklios. Aš pavadinčiau jas tikraisiais vardais, jeigu neturėčiau pagrindo nuo to susilaikyti: nenoriu, kad ateityje joms tektų gėdytis dėl tų dalykų, kuriuos jos pasakos ar kurių klausys. Šiandieną papročiai griežtesni ir nebegalima mėgautis tokiomis pramogomis, kurios anuomet dėl nurodytų priežasčių buvo leistinos ne tik jų amžiui, bet ir daug brandesniam; ir dar aš nenorėčiau, kad pavyduoliai (visada pasiruošę apjuodinti ir nekalčiausią!) gautų progos suteršti dorą garbingų moterų vardą nešvankiomis kalbomis. O kad nesusipainiotume, ką kuri iš jų vėliau kalbės, aš ketinu jas pavadinti vardais, visiškai ar iš dalies atitinkančiais kiekvienos jų ypatybes. Pirmąją ir savo amžiumi vyriausiąją pavadinsiu Pampinėja, antrąją — Fjameta, trečiąją — Filomena, ketvirtąją — Emilija, penktoji tebūnie Laureta, šeštoji — Neifilė, o paskutinė, ne be pagrindo, Eliza.[5] Visos septynios, iš anksto anaiptol nesusitarusios, netyčia susitiko toje pat bažnyčioje, susėdo ratu ir ilgai, dūsaudamos, meldėsi, paskui, metusios poterius, ėmė šnekučiuoti apie įvairiausius dalykus, ypač apie tuometines bėdas. Po kurio laiko, kitoms nutilus, Pampinėja prabilo šitaip:

— Brangiosios damos, turbūt jūs, kaip ir aš, daug kartų esate girdėjusios, kad niekam nepakenkia padorus naudojimasis savo teise.

Kiekvieno gimusiojo natūrali teisė — kiek įmanoma palaikyti, saugoti ir ginti savo gyvybę. Šią teisę tiek visi pripažįsta, kad kartais tūlas, gindamas savo gyvybę, nužudo žmogų ir nesusilaukia bausmės. Jeigu tat leidžia įstatymai, saugojantys visų mirtingųjų gerovę, tai juo labiau ar nedera mums ir kitiems griebtis visų įmanomų priemonių savo gyvybei gelbėti, jeigu tik iš to nebus kam nors skriaudos? Kai pagalvoju apie mūsų elgseną šįryt ir ankstesnėmis dienomis, kai prisimenu mūsų pašnekesius, aiškiai suprantu (ir jūs taipogi suprantate), kad kiekviena iš mūsų dreba dėl savo gyvybės. Čia nieko nuostabaus, tik aš labai stebiuosi, kodėl mes, pasikliaudamos moteriška nuovoka, iki šiol nesiimame jokių priemonių ta visai pagrįsta baime nusikratyti. Man rodos, mes čia gyvename tarsi tam, kad norėtume ar privalėtume būti liudininkės, kiek numirėlių nugabenta į kapines; klausyti, ar čionykščiai vienuoliai, kurių beliko tik maža saujelė, nustatytomis valandomis tebegieda maldas; ar savo drabužiais rodyti atsilankantiems, kokiame varge ir skurde atsidūrėme. Išėjusios iš čia, aplinkui tematome nešant lavonus ir ligonius; matome žmones, kuriuos kadaise teismas už nusikaltimus buvo ištrėmęs ir kurie dabar, lyg tyčiodamiesi iš visuomenės įstatymų (nes žino, kad jų vykdytojai mirę arba serga), su piktais kėslais slampinėja gatvėmis; arba regime mūsų kraujo ištroškusius miesto pašlemėkus, vadinamuosius pakasyninkus, kurie, mūsų širdgėlai, jodinėja ir švaistosi visur, begėdiškomis dainuškomis šaipydamiesi iš mūsų kančių. Nieko daugiau nebegirdime, tik: tie ir tie numirė, o anie merdi; ir jeigu dar būtų kam verkti, visur tegirdėtume sielvartingą raudą. O kai grįžtame namo (nežinau, ar būna jums taip kaip man), aš, iš didelės šeimos gyvą berasdama vien savo tarnaitę, taip įsibaiminu, kad jaučiu, net plaukai ant galvos pasišiaušia; kur tik einu, kur tik sustoju, man vis vaidenasi mirusiųjų šešėliai, ir jų veidai ne tokie, kokius paprastai matydavau, o siaubingi, gąsdinantys, nežinia dėl ko pasikeitę.

Štai kodėl ir bažnyčioje, ir svetur, ir namie aš jaučiuosi prislėgta. Juo labiau kad, man rodos, čia, be mūsų, nebeliko nė vieno, kuriam dar plaka širdis ir kuris turi užmiestyje prieglobstį kaip kad mes. Daug kartų esu mačiusi ir girdėjusi, jog esama žmonių (nežinau, ar jie dar tebėra gyvi), kurie visiškai neskiria, kas padoru ir kas ne, vadovaujasi vien savo geismais, vieni ar keliese dieną ir naktį daro tai, kas teikia jiems didžiausią malonumą. Ir ne tik pasauliečiai, bet ir vienuoliai atsiskyrėliai, įtikinę save, kad jiems tinka ir valia elgtis, kaip elgiasi kiti, sulaužę klusnumo įžadus, atsiduoda kūniškiems geiduliams ir,

vildamiesi išlikti gyvi, tampa ištvirkėliais ir palaidūnais. Jeigu taip yra (o tat akivaizdžiai matyti), tai ką čia mes veikiame? Ko laukiame? Apie ką svajojame? Kodėl esame nerūpestingesnės ir abejingesnės savo sveikatai negu kiti miestelėnai? Ar laikome save prastesnėmis už kitas? O gal manome, kad mūsų gyvybė stipresne grandine prirakinta prie mūsų kūno negu kitų, ir todėl mums neverta dėl to kvaršinti sau galvos ir būgštauti? Mes klystame, mes apsigauname! Kokia paikystė šitaip manyti! Prisiminkime, kiek puikių jaunų vyrų ir moterų pasigrobė šis siaubingas maras, ir aiškiausiai tuo įsitikinsime. O kad per savo nerangumą ar nerūpestingumą nepatektume į nagus giltinei, kurios, jei tik norėtume, vienaip ar kitaip galėtume išvengti, manyčiau, būtų geriausia mums visoms (tik nežinau, ar jūs pritarsite mano nuomonei) apleisti šį miestą, kaip tat padarė daugelis prieš mus ir dabar tebedaro; lyg mirties vengdamos blogų pavyzdžių, garbingai nuvyktume į užmiesčio sodybas, kurių kiekviena apsčiai turime, ir ten tarp visokių mums įmanomų pramogų, linksmybių ir malonumų sau gyventume, nė vienu poelgiu neperžengdamos padorumo ribų. Ten girdėti paukštelių čiulbesys, matyti žaliuojančios kalvos ir slėniai, ten javų laukai banguoja it marios, ten tūkstančiai visokiausių medžių, ten atviresnis dangus, ir nors rūstauja ant mūsų, tačiau neslepia amžinųjų savo grožybių, į kurias daug mieliau žiūrėti negu į tuščius mūsų miesto mūrus. Be to, tenai oras gaivesnis, ten gausu visko, ko čia šiais laikais taip trūksta, o sielvartų daug mažiau. Nors ir ten miršta žemdirbiai kaip čia miestelėnai, bet vis tiek mažiau nemalonumų, nes rečiau namų ir gyventojų negu mieste. Antra vertus, čia, jeigu aš neklystu, mes nieko neapleidžiame; priešingai, teisybę sakant, veikiau pačios esame apleistos: visi mūsiškiai arba išmirė, arba nuo mirties bėgdami išsidangino, palikę mus vienas tokioje bėdoje, lyg mes būtume jiems svetimos. Taigi niekas mums neprikiš, jeigu šį sumanymą įvykdysime; vargas, kančios, o gal ir mirtis gali mus ištikti, jeigu jo atsižadėsime. Todėl, jeigu jūs sutinkate, aš manau, protingiausia bus šitaip pasielgus: iškeliaukime pasiėmusios tarnaites su būtiniausiais daiktais ir leiskime laiką šiandien čia, rytoj kitur, naudodamosi tais malonumais ir džiaugsmais, kokius teiks mums sąlygos, ir taip gyvenkime tol (jeigu tik pirmiau mūsų neužklups mirtis), kol dangus padarys galą šitai nelaimei. Atminkite, kad mums labiau pritinka garbingai iš čia išeiti, negu daugeliui kitų pasilikti ir negarbingai elgtis.

Išklausiusios Pampinėją, kitos damos ne tik pagyrė jos sumanymą, bet, trokšdamos kuo greičiau jį vykdyti, jau ėmė tartis dėl smulkmenų,

lyg stačiai iš bažnyčios turėtų leistis į kelią. Bet čia Filomena pasakė:

— Nors visa tai, ką kalbėjo Pampinėja, labai puiku, bet nereikia taip skubėti, kaip jūs, matau, norite. Neužmirškit, kad visos mes — moterys, o juk ir maža mergaičiukė gerai žino, kaip klojasi moterims, kai jos tvarkosi vienos, be vyriškių globos. Mes esame nepastovios, užgaidžios, įtarios, bailios ir neryžtingos. Ir jeigu nepaimsime jokių vadovų ir pačios tvarkysimės, aš labai bijau, kad mūsų draugija per greitai neiširtų ir mūsų garbė nenukentėtų. Todėl gera būtų pirmiau tuo pasirūpinti, prieš vykdant savo sumanymą.

Tada žodį tarė Eliza:

— Iš tikrųjų vyrai yra moterų galva, ir be vyrų retai koks mūsų darbas susilauks sėkmingo galo. Bet iš kur mes imsime tų vyrų? Kiekviena žinome, kad didesnioji dalis mūsiškių išmirė, o kurie dar liko gyvi, bėga susimetę į būrelius kas šen, kas ten; nežinia, kur jie yra; bėga nuo to pat, nuo ko ir mes norime pabėgti; o svetimų prašyti nepadoru; todėl, jeigu trokštame išsigelbėti, turime taip susitvarkyti, kad vietoj linksmybių ir poilsio nesusilauktume gėdos ir nemalonumų.

Šitaip damoms šnekučiuojantis, bažnyčion įžengė trys jauni vyriškiai, kurių jauniausiam vis dėlto jau buvo ne mažiau kaip dvidešimt penkeri metai ir kurių meilės nei tuometinės negandos, nei draugų ir giminių netekimas, nei baimė dėl pačių savęs ne tik neužgesino, bet netgi neatšaldė. Vienas iš jų vadinosi Pamfilas, antras — Filostratas, trečias — Dionėjas[6]; visi labai malonūs ir išauklėti jaunikaičiai, šioje visuotinėje sumaišty iešką vienintelės paguodos — pamatyti savo damas, kurios lyg tyčia sėdėjo tarp minėtųjų septynių, o kitos giminiavosi su jais. Jie dar nepastebėjo damų, kai šios jau išvydo juos, ir Pampinėja prašneko šypsodama:

— Matyt, likimas palankus mūsų sumanymui: štai siunčia mums protingus ir šaunius jaunikaičius, kurie mielai bus mūsų palydovais ir tarnais, jeigu tik mes priimsime juos į šią tarnybą.

Tada Neifilė, visa paraudusi iš gėdos, nes vienas tų jaunuolių ją mylėjo, tarė:

— Pampinėja, dėl dievo, pagalvok, ką tu kalbi! Aš juos pažįstu ir žinau, kad apie šiuos tris jaunikaičius tik gera tegalima pasakyti; esu tikra, jie sugebėtų atlikti kur kas svarbesnes pareigas negu šios, ir manau, ne tik mums, bet ir daug gražesnėms ir vertesnėms už mus, jų draugija būtų maloni ir garbinga. Bet niekam ne paslaptis, kad jie įsimylėję kai kurias iš čia esančių, todėl aš bijau, kad be mūsų ar jų kaltės nekiltų apkalbų ir nešlovės, jeigu juos pasikviestume.

Tada Filomena atsiliepė:

— Tas man nerūpi. Kad tik gyvenčiau dorai ir sąžinė manęs negraužtų, o žmonės tešneka, ką nori: dievas ir teisybė pakels už mane ginklą. Jeigu tik jie sutinka eiti drauge, mes iš tiesų galėtume sakyti, anot Pampinėjos, kad likimas mūsų kelionei palankus.

Kitos, išgirdusios tokius žodžius, ne tik nusiramino, bet visos vieningai nutarė pakviesti jaunikaičius, išdėstyti jiems savo sumanymą ir paprašyti, kad jie lydėtų jas kelionėje. Pampinėja, vieno jų giminaitė, nieko daugiau nebesakydama, pakilo iš vietos ir nuėjo prie vyriškių, stovinčių ir žiūrinčių į damas; linksmai pasisveikinusi, ji išdėstė jiems savo ketinimus ir visų vardu paprašė nuoširdžiai ir broliškai prisidėti prie jų draugijos. Jaunuoliai iš pradžių pamanė, kad iš jų šaipomasi; bet įsitikinę, kad Pampinėja kalba rimtai, su dideliu džiaugsmu priėmė pasiūlymą ir, dar prieš išsiskirstydami iš bažnyčios, tučtuojau aptarė, kaip pasirengti kelionei.

Tinkamai susiruošę ir iš anksto davę žinią ten, kur ketino vykti, kitą rytą, tai yra trečiadienį, auštant, damos su keliomis tarnaitėmis ir trys jaunikaičiai su tarnais, išėję iš miesto, leidosi į kelią. Vos dvi mylias sukorę, pasiekė numatytą sodybą, kur buvo nuspręsta pirmiausia apsistoti. Toji sodyba stovėjo kiek atokiau nuo vieškelių, ant kalvos, apaugusios įvairiais medžiais ir krūmokšniais, kurių vešli žaluma viliote viliojo akį. Pačioje kalvos viršūnėje stiepėsi rūmai su gražiu, erdviu kiemu viduryje, su lodžomis, salėmis ir kambariais, kurių kiekvienas buvo dailus ne tik pats savaime, bet dar išpuoštas žavingais paveikslais; aplinkui pievutės ir nuostabūs sodai, tyriausio vandens šuliniai ir rūsiai, pilni brangiųjų vynų, labiau tinkantys išrankiems gėrovams negu kuklioms ir padorioms damoms. Nemenkam savo džiaugsmui, atvykusi draugija rado viską išvalyta; kambariuose stovėjo paklotos lovos, visur pilna gėlių, kokių tik buvo galima tuo metu gauti, o ant grindų — nendrės.

Kai visi susėdo, Dionėjas, už kitus linksmesnis ir sąmojingesnis, tarė damoms:

— Mus atvedė čion veikiau jūsų protas negu mūsų įžvalgumas. Nežinau, ką jūs ketinate daryti su savo mintimis; savąsias aš palikau už miesto vartų, kai neseniai pro juos ėjome; todėl arba ruoškitės linksmintis, juoktis ir dainuoti drauge su manim (aišku, kiek dera jūsų orumui), arba leiskite man grįžti mintimis į nelaimingąjį miestą.

Pampinėja, lyg ir ji būtų nuvijusi šalin savo liūdesį, linksmai jam atsakė:

— Gerai tu kalbi, Dionėjau! Reikia gyventi džiaugsmingai: juk tam mes ir pabėgome nuo sielvartų. Bet kadangi kur nėr tvarkos, nebus doros, aš, pirma pradėjusi šnekas, sutelkusias krūvon šią gražią draugiją, noriu, kad mūsų džiaugsmas būtų patvarus, ir todėl manau, jog turime iš savo tarpo išsirinkti kokį vadovą, kurį gerbtume ir kurio klausytume kaip savo galvos, o jis privalėtų stengtis, kad mūsų gyvenimas čia būtų smagus. O kad kiekvienas galėtų patirti ir rūpesčių naštą, ir valdžios malonumą ir kad niekas, dar nepabandęs, nejaustų pavydo patyrusiems ir viena, ir antra, aš siūlau dalytis našta ir garbe iš eilės po dieną. Pirmutinį išsirinksime visi, o jau kitą vakarop paskirs tas ar toji, kas tą dieną bus valdęs. Išrinktasis, kol truks jo valdymas, savo nuožiūra tegu nustato ir tvarko, kur ir kaip mes gyvensime.

Šitie žodžiai be galo visiems patiko, ir Pampinėja vienu balsu buvo išrinkta pirmosios dienos karaliene. Filomena, ne kartą girdėjusi kalbant, kokie garbingi yra laurų lapai ir kiek šlovės jie teikia tam, kas pelnytai jais vainikuojamas, greitai pribėgo prie lauro, nuskynė keletą šakelių ir, iš jų supynusi dailų ir puikų vainiką, uždėjo Pampinėjai ant galvos. Ir kol gyvavo jų draugija, vainikas kiekvienam buvo karališkos valdžios bei viršenybės ženklas.

Pampinėja, tapusi karaliene, nutildė šnekas ir, liepusi pašaukti trijų jaunikaičių tarnus ir keturias damų tarnaites, visiems tylint prabilo:

— Norėdama pati pirmoji duoti jums pavyzdį, kaip reikia tvarkytis, kad mūsų draugija klestėtų teikdama džiaugsmą, o ne gėdą, ir gyvuotų, kol mums patiks, pirmučiausia aš skiriu Parmeną, Dionėjo tarną, savo senešalu, pavesdama jam prižiūrėti visus tarnus ir rūpintis maisto dalykais. Siriskas, Pamfilo tarnas, tebūnie tiekėjas bei iždininkas ir teklauso Parmeno nurodymų. Tindaras patarnaus Filostratui ir kitiems dviem ponams jų kambariuose, kai Parmenas ir Siriskas, savo pareigas eidami, negalės ten būti. Mano tarnaitė Mizija ir Filomenos Ličiska nuolat bus virtuvėje ir stropiai taisys valgius, kokius lieps Parmenas. Lauretos Kimera ir Fjametos Stratilija[7] tvarkys damų kambarius ir palaikys švarą tose patalpose, kur visi rinksimės. Ir apskritai kiekvienam, branginančiam mūsų malonę, skelbiame ir įsakome,— kur jis eitų, iš kur grįžtų, ką girdėtų ar matytų,— tegu niekad nedrįsta parnešti iš svetur kitokių naujienų, kaip tik linksmų.

Davusi šiuos įsakymus, kuriuos visi mielai priėmė, Pampinėja linksmai pakilo ir tarė:

— Čia yra ir sodų, ir pievelių, ir daug kitokių žavingų vietų:

tegu kiekvienas eina ir smaginasi kiek tinkamas; bet kai tik išmuš trečią valandą[8], visi tebūnie čia, kad galėtume pavalgyti, kol dar vėsu.

Kai naujoji karalienė atleido linksmąją draugiją, jaunikaičiai sykiu su gražiosiomis damomis, šnekučiuodami apie malonius dalykus, lėtu žingsniu patraukė per sodą, iš įvairių žalumynų pindami vainikus ir dainuodami meilės dainas. Taip praleidę karalienės skirtąjį laiką ir grįžę namo, visi įsitikino, kad Parmenas uoliai ėmėsi savo pareigų: įžengę į apatinio aukšto salę, jie išvydo stalus, užtiestus baltutėlėmis staldengtėmis, ant kurių taurės švitėjo lyg sidabras ir viskas buvo nubarstyta kvapniaisiais prožirnių žiedais. Karalienė liepė atnešti vandens rankoms nusiplauti; po to visi susėdo į Parmeno nurodytas vietas. Tuojau pasirodė skaniai sutaisyti valgiai ir rinktiniai vynai, ir trys minėti tarnai tylomis patarnavo prie stalo. Viskas buvo taip gražu ir taip puikiai paruošta, kad draugija įsilinksmino ir valgė malonius pokštus krėsdama. Po pietų karalienė liepė atnešti instrumentus, nes visos damos, taip jau ir kavalieriai, mokėjo šokti, o keletas iš jų — puikiausiai groti ir dainuoti; karalienės įsakymu, Dionėjas paėmė liutnią, Fjameta violą, ir abu švelniai užgrojo šokį. Karalienė, tarnus išsiuntusi valgyti, sykiu su kitomis damomis ir dviem jaunikaičiais susikibo už rankų ir palengva ėmė suktis ratu, o prisišokę pradėjo dainuoti linksmas, gražias daineles. Taip slinko laikas, kol karalienė davė ženklą, kad jau metas prigulti pogulio, ir visus atleido. Trys jaunikaičiai nuėjo į savo kambarius, atskirtus nuo damų, kur jie rado dailiai paklotas lovas ir daugybę gėlių kaip ir salėje; damos taipogi pasitraukė į savo miegamuosius ir nusirengusios atsigulė.

Vos tik išmušė devynias, karalienė atsikėlusi prižadino ir kitas, taipogi ir jaunikaičius, tvirtindama, esą kenksminga per ilgai miegoti dieną. Ir štai visi nuėjo į pievutę, apžėlusią aukšta, vešlia žole, kur saulė nesiekė iš jokios pusės. Čia, švelniam vėjeliui pūkšnojant, susėdo ratu ant žalios žolės, kaip pageidavo karalienė, kuri prabilo šitaip:

— Matote, saulė dar aukštai ir kaitra smarki, aplinkui nieko negirdėti, vien cikadų svirpimas alyvmedžiuose; eiti dabar kur nors būtų, be abejo, kvailystė. Čia gražu ir vėsu, čia turime šaškes ir šachmatus, ir kiekvienas gali sau pasirinkti tokią pramogą, kokia jo širdžiai maloniau. Bet, jeigu paklausytumėt mano nuomonės, karštąją dienos dalį mes praleistume ne prie šių žaidimų (nes jie neišvengiamai sugadina nuotaiką vieniems ir ne per daug pradžiugina kitus arba žiūrovus), o pasakodami įdomias istorijas, kuriomis vienas pasakotojas gali teikti malonumo visai jo besiklausančiai draugijai. Jums nespėjus papasakoti

nė po vieną noveliukę, saulė nuslinks vakarop, karštis atslūgs, ir galėsime eiti sau smagintis, kur tik norėsime. Jeigu mano pasiūlymas jums patinka (aš esu linkusi atsižvelgti į jūsų pageidavimus), taip ir padarysime; jeigu ne — kiekvienas iki vakaro tedarai, kas kam labiau prie širdies.

Tiek damos, tiek vyrai pasisakė už noveles.

— Jeigu šitaip,— tarė karalienė,— šią pirmąją dieną kiekvienas tegu pasakoja apie tai, kas kam labiau patinka.

Ir atsigręžusi į Pamfilą, sėdintį jai iš dešinės, maloniai paprašė pradėti. Išgirdęs įsakymą, Pamfilas, visiems atidžiai klausant, prabilo šitaip.

Pirma novelė

SERAS ČAPELETAS MELAGINGA IŠPAŽINTIMI APGAUNA VIENĄ DIEVOBAIMINGĄ VIENUOLĮ IR MIRŠTA; NORS JIS GYVENO KAIP DIDŽIAUSIAS NENAUDĖLIS, BET PO MIRTIES PRIPAŽINTAS ŠVENTUOJU IR PAVADINTAS ŠVENTU ČAPELETU.

Brangiosios damos, kiekvieną darbą, kokio tik imasi žmogus, dera pradėti šventu ir įstabiu vardu to, kuris viską sukūrė. Todėl ir aš, turėdamas pats pirmutinis pradėti mūsų pasakojimus, noriu jums paporinti vieną jo stebuklą, idant, išgirdus apie tai, mūsų viltis, dedama į dievą, sustiprėtų, taptų nepajudinama, ir jo vardas būtų šlovinamas per amžius. Yra žinoma, kad visi šio pasaulio dalykai laikini ir mirtingi, pilni savyje ir aplink save liūdesio, sielvartų ir vargo, nesibaigiančių pavojų, kurių mes, gyvendami tarp šių laikinų dalykų ir patys sudarydami jų dalį, nieku būdu negalėtume nei pakelti, nei išvengti, jeigu ypatinga dievo malonė nesuteiktų mums jėgų ir nuovokos. Nereikia manyti, kad šioji malonė mums teikiama už mūsų nuopelnus; ne, dievas ją mums duoda iš begalinio savo gerumo ir per maldas tų, kurie, panašiai kaip mes, buvo mirtingi žmonės, bet gyvendami pagal dievo valią čia, žemėje, dabar sykiu su juo tapo amžini ir palaiminti. Į juos, kaip į užtarėjus, iš patirties žinančius mūsų silpnumą, mes ir kreipiamės su savo reikalais, galbūt nedrįsdami siųsti savo prašymų tiesiai pačiam aukščiausiajam teisėjui. Kadangi mirtingomis akimis niekaip negalime įžvelgti dieviškosios valios paslapčių, gan dažnai atsitinka, kad, visuotinės nuomonės suklaidinti, prieš jo didybę pasirenkame tokį užtarėją, kuris jo pasmerktas amžiams. Bet čia dar aiškiau pasireiškia begalinis dievo gailestingumas, nes tasai, kuriam nėra jokių paslapčių, labiau atsižvelgdamas į besimeldžiančiojo širdies tyrumą negu į jo neišmanymą ar užtarėjo pasmerkimą, išklauso maldas, lyg jos būtų išganytajam siunčiamos. Visa tat aiškiai bus matyti iš novelės, kurią ketinu čia papasakoti: sakau „aiškiai", turėdamas omeny žmogiškąjį supratimą, o ne dievo išmintį.

Pasakojama, kad Mušatas Francezis[9], iš lobingo ir stambaus pirklio tapęs dvariškiu, kartą turėjo keliauti į Toskaną sykiu su Prancūzijos karaliaus broliu, sinjoru Karoliu Bežemiu, kurį popiežius Bonifacas[10]

buvo išsikvietęs ir paraginęs atvykti. Matydamas, kad jo reikalai ir vienur, ir kitur labai supainioti, kaip dažnai atsitinka pirkliams, ir kad greit išnarplioti nebus lengva, nusprendė juos pavesti keletui asmenų. Viską jie sutvarkė; viena tik liko abejonė: kas sugebės jam išieškoti skolas iš kai kurių burgundų? Šios abejonės priežastis buvo ta, kad jis gerai žinojo, jog burgundai — žmonės vaidingi, atkaklūs, nedori, ir jis niekaip negalėjo prisiminti tokio klastingo ir patikimo žmogaus, kuris gebėtų atsispirti burgundų klastingumui. Ilgai jis apie tai galvojo, kol pagaliau prisiminė serą Čeparelą iš Prato, kuris dažnai užeidinėdavo pas jį Paryžiuje. Tasai Čeparelas buvo nedidukas, visada perdėm išsipustęs žmogelis; prancūzai, nesuprasdami, ką reiškia italų kalbos žodis *Cepparello*, manė, kad tai tas pat, kas *cappello*, atseit, jų liaudiška šneka tariant, skrybėlė, o kadangi tas Čeparelas, kaip jau sakėme, buvo nedidukas, tai jį ir praminė ne Čapelu, o Čapeletu[11]. Tuo vardu jis ir buvo visur žinomas, ir tik nedaugelis jį pažinojo kaip serą Čeparelą.

O to Čapeleto gyvenimas štai koks: būdamas notaru, jis didžiausia gėda laikė, jeigu bent vienas jo aktas (nors ir nedaug jų rašė) būtų pasirodęs nesuklastotas; tokius jis buvo linkęs rašyti kada tinkamas ir mieliau dovanai negu kitus už puikiausią atlyginimą. Melagingai liudydavo jis su didžiausiu malonumu, prašomas ir neprašomas; tais laikais Prancūzijoje visi šventai tikėjo priesaikomis, o jam kreiva priesaika buvo vien juokai; ir tokiu nedoru būdu jis laimėdavo visas bylas, kada tik būdavo saikdinamas sakyti teisybę pagal savo sąžinę. Jis nepaprastai mėgo ir net labai stengdavosi sukelti tarp draugų, giminių ir kitų žmonių vaidus, nesantaiką ir skandalus, ir kuo daugiau iš to kildavo rietenų ir neapykantos, tuo būdavo jam smagiau. Pakviestas ką nors nužudyti ar kokią kitą piktadarybę iškrėsti, eidavo su mielu noru, niekad neatsisakydamas, ne kartą pats savo rankom sužalodamas ar nužudydamas žmones. Dėl kiekvieno mažmožio jis baisiausiai burnodavo prieš dievą ir šventuosius, nes buvo itin apmaudingas. Bažnyčion niekuomet neidavo ir nešvankiais žodžiais tyčiodavos iš visų jos sakramentų kaip nieko nevertų; užtat uoliai lankė tavernas ir kitas nepadorias vietas. Moteris taip mėgo kaip šuo lazdą; užtat į priešingą ydą buvo įjunkęs kaip retas kuris ištvirkėlis. Vogti ir plėšti būtų galėjęs su tokia pat ramia sąžine, su kokia dievobaimingas žmogus duoda išmaldą. Rydavo ir gerdavo tiek, jog kartais net apsivemdavo. Lošdamas ir suklastotus kauliukus mėtydamas, sukčiaudavo pašėlusiai.

Bet kam aš čia tiek aušinu burną? Vienu žodžiu, blogesnio žmo-

gaus gal nėra matęs pasaulis. Mesero Mušato galia ir įtaka ilgą laiką pridengdavo piktus jo darbus, todėl ir privatūs asmenys, kuriuos dažnai jis nuskriausdavo, ir teismas, kurį tolydžio įžeisdavo, žiūrėjo į tai pro pirštus. Taigi, kai šitas seras Čeparelas atėjo meserui Mušatui į galvą, jis, puikiausiai žinodamas Čeparelo gyvenimą, pamanė, kad čia ir bus toksai žmogus, kokio reikia klastingiesiems burgundams. Todėl, liepęs pašaukti jį, tarė:

— Sere Čapeletai, kaip žinai, aš išvykstu iš čia visiškai; tarp kitko, turiu reikalų su tais apgavikais burgundais ir nerandu tinkamesnio už tave žmogaus, kuriam galėčiau pavesti išieškoti iš jų skolas. Dabar tu nieko neveiki, ir, jeigu imsies šio dalyko, aš prižadu išgauti tau teismo palankumą ir dovanoti prideramą dalį tos sumos, kurią išieškosi.

Seras Čapeletas, neturėdamas darbo ir menkai apdovanotas šio pasaulio gėrybėmis, o ir matydamas, kad išvyksta tas, kuris ilgai jam buvo parama ir atrama, tučtuojau apsisprendė, beveik būtinybės verčiamas, ir pareiškė mielai sutinkąs jam patarnauti.

Taip juodu ir susitarė. Meseras Mušatas įteikė jam savo įgaliojimus bei karaliaus rekomendacinius laiškus ir iškeliavo, o seras Čapeletas nuvyko į Burgundiją, kur jo bemaž niekas nepažinojo. Čia, priešingai savo būdui, jis pradėjo kantriai ir švelniai ieškoti skolų ir tvarkyti tuos reikalus, dėl kurių buvo atvykęs, piktumą lyg ir atidėdamas galan. Šitaip jis veikė, apsigyvenęs pas du brolius florentiečius, kurie čia vertėsi lupikavimu ir dėl mesero Mušato rodė jam didžią pagarbą, bet ėmė ir apsirgo. Broliai tučtuojau pakvietė gydytojų ir pristatė tarnų jam slaugyti, nesigailėdami nieko, kad tik jis pasveiktų. Bet visos pastangos buvo tuščios: seras Čapeletas, jau senukas, be to, dar netvarkingai gyvenęs, diena iš dienos ėjo vis blogyn ir, pasak gydytojų, gulėjo mirties patale. Abudu broliai itin dėl to sielojosi. Kartą juodu, sustoję prie kambario, kur gulėjo ligonis, ėmė šitaip šnekėtis:

— Ką mudu su juo darysime?— kalbėjo vienas antram.— Bėda mums su juo: išvaryti taip sunkiai sergantį būtų didelė gėda ir baisiai neišmintinga: visi juk matė, kaip pirmiau mudu jį priėmėme, paskui kaip rūpinomės jo gydymu ir slaugymu, o dabar staiga pamatytų, kad išvarome mirtinai sergantį iš namų, nors jis nieko pikto mums nepadarė. Antra vertus, jis buvo toks nevidonas, jog nepanorės nei išpažinties atlikti, nei šventų sakramentų priimti, o jeigu numirs be išpažinties, jokia bažnyčia neįsileis jo palaikų — bus įmestas į duobę lyg šuo. Bet jeigu ir atliktų išpažintį, jis tiek turi nuodėmių, ir tokių siaubingų, kad išeis tas pat: neatsiras nė vieno kunigo ar vienuolio, kuris sutiktų jam

duoti išrišimą; taigi, negavęs išrišimo, vis tiek bus įverstas į duobę. Jeigu taip atsitiktų, šio miesto gyventojai, kurie per dienų dienas mus keikia už mūsų amatą, jų akimis labai nedorą, ir tik laukia progos mus apiplėšti,— išvydę tai, sukeltų triukšmą ir imtų šaukti: „Ilgiau čia nepakęsime tų lombardiškų šunų[12], jų net ir bažnyčia nepriima!" Jie užpuls mūsų namus ir gal ne tik išgrobstys turtą, bet ir gyvybę atims. Šiaip ar taip, bloga mums būtų, jeigu jis mirtų.

Seras Čapeletas, kuris, kaip jau sakėme, gulėjo gretimame kambaryje, turėdamas itin geras ausis kaip daugelis ligonių, girdėjo visą jų pokalbį. Jis pasišaukė juodu ir tarė:

— Nenorėčiau pridaryti jums rūpesčių ir užtraukti kokių bėdų. Aš girdėjau, ką jūs apie mane kalbėjote, ir, esu tikras, taip viskas ir atsitiktų, kaip jūs sakote, jeigu įvyktų, kaip manote. Bet bus kitaip. Savo gyvenime aš tiek jau esu prirūstinęs viešpatį dievą, kad jeigu dabar, mirties valandoje, dar kartą jį užrūstinsiu, mano nuodėmių bus nei daugiau, nei mažiau. Todėl pakvieskite doriausią vienuolį, jeigu tik tokį rasite ir jeigu toks čia yra, ir leiskite veikti man: aš tikriausiai sutvarkysiu savo ir jūsų reikalus taip, jog būsite patenkinti.

Broliai, nors ir neturėdami daug vilties, vis dėlto nuvyko į vienuolyną ir paprašė, kad koks nors šventas ir protingas vienuolis ateitų išklausyti išpažinties lombardo, susirgusio jų namuose. Gavo jie senyvą vienuolį, švento ir doro gyvenimo žmogų, didelį Biblijos žinovą, labai godotiną vyrą, kuriam visi miesto gyventojai rodė nepaprastą, ypatingą pagarbą; tad jį ir parsivedė. Vienuolis, įžengęs į kambarį, kur gulėjo seras Čapeletas, ir atsisėdęs šalia jo, pirmiausia ėmė jį maloniai guosti, o paskui paklausė, kiek jau laiko, kai jis paskutinį kartą buvo išpažinties. Seras Čapeletas, niekuomet nėjęs išpažinties, atsakė:

— Dvasiškas tėve, esu pratęs eiti išpažinties bent kartą per savaitę, bet neretai pasitaiko, kad einu ir dažniau. Teisybė, nuo tada, kai apsirgau, o praslinko jau aštuonios dienos, aš nebuvau išpažinties: taip prirakino mane prie patalo liga.

Tada vienuolis tarė:

— Gerai darai, sūnau mano, taip daryk ir toliau; matau, mažai su tavim turėsiu vargo, jeigu taip dažnai eini išpažinties.

Seras Čapeletas atsakė:

— Nekalbėkite taip, dvasiškas tėve; kad ir kaip dažnai eidavau išpažinties, aš visada stengdavausi atlikti visuotinę išpažintį iš visų

savo nuodėmių, kokias tik beatmindavau nuo savo gimimo iki išpažinties dienos; todėl prašau jus, gerasis tėve, ir šį kartą klausinėti mane smulkiai iš viso gyvenimo, lyg niekad nebūčiau ėjęs išpažinties. Nežiūrėkite, kad sergu: aš noriu verčiau pakankinti savo kūną, negu jam pataikaudamas pražudyti sielą, kurią išganytojas atpirko savo brangiausiuoju krauju.

Šitie žodžiai itin patiko šventajam žmogui, nes jam atrodė, kad jie liudija apie dievobaimingą ligonio dvasios nusiteikimą. Labai išgyręs serą Čapeletą už tokį įprotį, ėmė jį klausinėti, ar nebus kada nusidėjęs su kokia nors moterimi.

Seras Čapeletas atsakė dūsaudamas:

— Tėve, čia man gėda sakyti jums tiesą, nes bijau nusidėti puikybe.

— Kalbėk drąsiai,— tarė šventasis vienuolis,— dar niekas nenusidėjo, sakydamas teisybę per išpažintį ar kitu kuriuo atveju.

Tada seras Čapeletas tarė:

— Jeigu jūs mane drąsinate, tai pasakysiu: aš esu toks pat nekaltas, koks išėjau iš savo motinėlės įsčių.

— Telaimina tave dievas! — tarė vienuolis.— Gerai darei! Šitaip elgdamasis, esi labiau nusipelnęs už mus ir visus tuos, kurie yra davę skaistybės įžadus, nes tu daugiau turėjai laisvės elgtis priešingai.

Paskui vienuolis paklausė, ar jis nenusikaltęs dievui pilvapenyste. Seras Čapeletas, giliai atsidusęs, atsakė, kad taip ir daug kartų: nors jis, be didžiojo gavėnios pasninko, kurį laiką visi dievobaimingi žmonės, buvo įpratęs dar kiekvieną savaitę bent tris dienas tevalgyti tik duoną su vandeniu, tačiau tą vandenį gerdavęs su tokiu malonumu ir troškuliu, su kokiu smaguriautojai geria vyną, ypač kai būdavęs išvargęs nuo maldų ar bekeliaudamas po šventas vietas; dažnai jis geisdavęs salotų iš tokių žolių, kokias sodietės moterys renkančios laukuose; kartais po pasninkų valgis jam atrodydavęs daug skanesnis negu turėtų atrodyti tam, kuris pasninkauja iš dievobaimingumo kaip kad jis.

Į tai vienuolis atsakė:

— Sūnau mano, šitos nuodėmės lengvutės, išplaukiančios iš mūsų prigimties; nenorėčiau, kad tu be reikalo apsunkintumei jomis savo sąžinę; kiekvienam žmogui, nors ir švenčiausiam, atsitinka, kad valgis jam atrodo gardus po ilgo pasninko, o gėrimas — po nuovargio.

— Ak mano tėve,— sušuko seras Čapeletas,— neguoskite manęs

šitokiais žodžiais! Jūs gerai žinote, kaip ir aš, kad visa, kas daroma dievo garbei, reikia daryti su tyra širdimi ir nesutepta mintim. Kas kitaip elgiasi — nusideda!

Vienuolis, be galo patenkintas, tarė:

— Džiaugiuos, kad šitaip galvoji; patinka man labai, kad tokia tyra ir gryna tavo sąžinė. Bet sakyk man: ar nenusidėjai godulyste? Gal geidei daugiau, negu tau derėjo, ar pasilaikei sau tą, ką privalėjai grąžinti?

Į tai seras Čapeletas atsakė:

— Tėve mano, aš nenorėčiau, kad jūs apie mane spręstumėt iš to, jog čia esu šitų palūkininkų namuose. Aš neturiu su jais nieko bendro; priešingai, aš atvykau jų sugėdinti, pamokyti, atkrėsti nuo šlykštaus verslo. Manau, gal būtų man ir pavykę, jeigu dievas nebūtų atsiuntęs šitos rykštės. Žinokite, kad tėvas man paliko apsčiai gėrybių, kurių didesnę dalį po jo mirties išdalijau elgetoms; paskui, kad turėčiau iš ko gyventi ir kad galėčiau padėti vargstantiems broliams Kristuje, aš ėmiau po trupučiuką prekiauti ir vis trokšdavau pasipelnyti; bet pelną visuomet dalydavaus su vargdieniais, pusę skirdamas savo reikalams, o antrąją pusę atiduodamas jiems. Ir taip čia man padėjo dievas, kad mano reikalai ėjo vis geryn ir geryn.

— Gražiai tu elgeisi,— tarė vienuolis,— bet gal buvai kada užsirūstinęs?

— Ak,— tarė seras Čapeletas,— turiu prisipažinti jums, labai dažnai užsirūstindavau. Ir kas galėtų susivaldyti kasdien regėdamas, kaip žmonės bjauriai elgiasi, nesilaiko dievo įsakymų, nebijo viešpaties teismo? Daug kartų dienoje aš geisdavau verčiau numirti negu gyventi matydamas, kaip jaunuoliai vaikosi šio pasaulio tuštybių, prisiekia ir tuojau sulaužo priesaiką, bastosi po tavernas, nelanko bažnyčios, mieliau vaikšto žemės klystkeliais negu dievo keliais.

— Sūnau mano,— tarė vienuolis,— čia šventa rūstybė, ir už tai aš neskirsiu tau atgailos. Bet gal kada rūstybė tave pastūmėjo į žmogžudystę, paskatino ką nors nuskriausti ar įžeisti?

— Vaje, dvasiškas tėve,— atsakė seras Čapeletas,— atrodote šventas žmogus, o kalbate tokius dalykus! Jeigu man būtų nors kilusi mintis įvykdyti bent vieną iš tų nusikaltimų, kuriuos čia suminėjote, nejaugi manote, dievas taip ilgai būtų mane sergėjęs? Į tokias piktadarybes linkę tik galvažudžiai ir plėšikai; kai aš kada pamatydavau tokį nevidoną, visada jam sakydavau: „Eik, ir tegu dievas tave grąžina į tiesų kelią!“

Tada vienuolis tarė:

— O dabar pasakyk man, sūnau mano, telaimina tave dievas, ar tu kada kreivai neliudijai prieš ką nors, ar neapkalbėjai savo artimo, ar nepaėmei kokio svetimo daikto be savininko žinios?

— Taip, dvasiškas tėve,— atsakė seras Čapeletas,— apkalbėjau savo artimą: turėjau vieną kaimyną, kuris be jokio reikalo mušdavo savo žmoną; taigi kartą aš daug pikto prikalbėjau apie jį žmonos giminėms: baisiai man pagailo tos vargšelės, kurią jis, kada tik grįždavo per daug išgėręs, pliekdavo, kad dieve susimilk.

— Na gerai,— traukė toliau vienuolis,— tu man sakeisi buvęs pirkliu; ar kada neapgavai ko nors, kaip tai geba daryti pirkliai?

— Aiman, tikra teisybė, dvasiškas tėve,— atsakė seras Čapeletas,— apgavau, tik nežinau ką: kažkas atnešė man pinigus už parduotą gelumbę, aš ir įdėjau juos į skrynutę nesuskaičiavęs, o po mėnesio ten radau keturiais denarais daugiau, negu turėjo būti; nebematydamas to žmogaus, metus aš saugojau tuos pinigus, norėdamas jam grąžinti, o paskui išdalijau elgetoms.

— Čia smulkmena,— tarė vienuolis,— gerai padarei, kad šitaip pasielgei.

Dvasiškasis tėvas ligonį klausinėjo dar daug kitų dalykų, ir tas šitaip atsakinėjo į visus jo klausimus. Vienuolis jau norėjo duoti išrišimą, bet seras Čapeletas tarė:

— Dvasiškas tėve, turiu dar vieną nuodėmę, kurios neišpažinau.

— Kokią?— paklausė vienuolis, o seras Čapeletas atsakė:

— Prisimenu, kartą liepiau tarnui iššluoti kambarius šeštadienį, po devynių[13], taigi neparodžiau deramos pagarbos sekmadieniui.

— Tai mažmožis, sūnau mano,— tarė vienuolis.

— Ne, nesakykite, kad mažmožis,— atšovė seras Čapeletas,— sekmadienį reikia ypatingai gerbti, nes tą dieną mūsų viešpats kėlėsi iš numirusių.

Tada vienuolis paklausė:

— O dar kuo nusidėjai?

— Taip, dvasiškas tėve,— atsakė seras Čapeletas,— kartą užsimiršęs ėmiau ir nusispjoviau bažnyčioje.

Vienuolis nusišypsojo ir tarė:

— Sūnau mano, dėl to neverta kvaršinti sau galvos: mes, vienuoliai, kasdien tenai spjaudome.

— Ir labai blogai darote,— atkirto seras Čapeletas,— šventąją bažnyčią reikia itin švariai laikyti, nes ten aukojama dievui auka.

Žodžiu, jis prikalbėjo vienuoliui aibę tokių ir panašių dalykų, o galiausiai ėmė dūsauti ir graudžiai verkti, nes lieti ašaras jisai galėjo kada tinkamas.

— Sūnau mano, kas tau?— paklausė šventasis vienuolis.

Seras Čapeletas atsakė:

— Aiman, dvasiškas tėve, vienos nuodėmės aš dar niekad nesu išpažinęs: tokia man gėda ją pasakyti; kiekvieną kartą, kai tik ją prisimenu, kaip matote, verkiu ir esu tikras, kad šitos nuodėmės dievas man niekad neatleis.

— Na, ką tu čia kalbi, sūnau mano?— tarė šventasis vienuolis.— Jeigu visos nuodėmės, kurias žmonija jau padarė arba kurias dar padarys, kol gyvuos pasaulis, būtų padarytos vieno žmogaus ir tasai žmogus taip atgailautų ir graudintųsi kaip tu, tai dievo mielaširdystė ir gėrybė tokia begalinė, kad jis maloningai atleistų jam, jeigu tik nusidėjėlis išpažintų jas. Taigi sakyk be jokios baimės.

Tada seras Čapeletas, vis teberaudodamas, tarė:

— Aiman, dvasiškas tėve, mano nuodėmė per daug didelė, ir aš beveik netikiu, kad viešpats man atleistų, jeigu nepadės jūsų maldos.

— Sakyk be baimės,— tarė vienuolis,— aš prižadu pasimelsti už tave.

Seras Čapeletas tebeverkė ir nieko nekalbėjo, o vienuolis vis ragino jį. Seras Čapeletas, plūsdamas ašaromis, geroką valandą išlaikė vienuolį taip belūkuriuojantį, paskui giliai atsidusęs tarė:

— Tėve mano, kadangi prižadėjote pasimelsti už mane, tai aš jums išpažinsiu: žinokite, kad būdamas dar mažytis, kartą iškeikiau savo motiną!

Taip pasakęs, vėl ėmė raudoti.

— Sūnau mano,— tarė vienuolis,— nejaugi ši nuodėmė tau atrodo tokia baisi? Žmonės per dienų dienas keikia dievą, ir dievas mielai jiems atleidžia, jeigu tik jie atgailauja už savo keiksmus; o tu manai, kad tau jis neatleis? Neverk, nusiramink: jeigu net būtumei vienas iš tų, kurie nukryžiavo Kristų, dievas, matydamas tokią tavo graužatį, ir tada tikriausiai tau atleistų.

— Dvasiškas tėve, ką čia jūs kalbate!— sušuko seras Čapeletas.— Mieliausioji mano mamytė po savo širdimi nešiojo mane devynis mėnesius dieną ir naktį, o paskui šimtus kartų sūpavo ant rankų; aš labai blogai pasielgiau, kad ją iškeikiau, tai labai sunki nuodėmė! Jeigu jūs nepasimelsit už mane, dievas man neatleis.

Vienuolis, pamatęs, kad seras Čapeletas daugiau nebeturi ką sakyti,

davė jam išrišimą ir palaiminimą, laikydamas jį šventu žmogum, nes patikėjo, kad visa, ką pasakė seras Čapeletas, yra teisybė. Ir kas galėtų nepatikėti, girdėdamas tokią išpažintį mirties valandoje?

Galiausiai jis tarė:

— Sere Čapelete, su dievo pagalba jūs veikiai pasveiksite; bet jeigu atsitiktų, kad dievas pašauktų pas save jūsų palaimintą ir pasiruošusią sielą, ar nepanorėtumėt, kad jūsų kūnas būtų palaidotas mūsų vienuolyne?

— Taip, dvasiškas tėve,— atsakė seras Čapeletas,— aš net ir netrokščiau ilsėtis kur kitur, nes jūs žadėjote melstis už mane, be to, aš visada buvau ypatingai atsidavęs jūsų ordinui. Todėl jus prašau grįžus pasirūpinti, kad man būtų atneštas tikras Kristaus kūnas, kurį jūs kas rytas šventinate ant altoriaus; nors aš ir nesu vertas, vis dėlto noriu, jums leidus, priimti šventąją komuniją, o po to gauti paskutinį patepimą, idant, visą amžių gyvenęs kaip nusidėjėlis, bent numirčiau kaip krikščionis.

Šventasis vyras labai išgyrė jo norą ir prižadėjo pasirūpinti, kad viskas tučtuojau jam būtų suteikta. Taip ir įvyko.

Abudu broliai, smarkiai nuogąstaudami, kad seras Čapeletas jų neapgautų, stovėjo už pertvaros, skiriančios juodu nuo kambario, kur gulėjo seras Čapeletas, tad puikiai girdėjo ir suprato visa, ką seras Čapeletas kalbėjo vienuoliui. Klausydamiesi tokios Čapeleto išpažinties, jie ne kartą vos vos nesuprunkštė iš juoko.

— Kas per žmogus!— šnekėjosi juodu tarpusavy.— Nei senatvė, nei liga, nei artėjanti mirtis, nei baimė dievo, prieš kurio teismą turės stoti po valandžiukės, neatgresia jo nuo niekšybių ir neįkvepia noro mirti ne taip, kaip gyveno!

Bet išgirdę, kad vienuolis žada jį palaidoti bažnyčioje, juodu dėl nieko nebesuko sau galvos. Netrukus seras Čapeletas priėmė komuniją, o paskui gavo ir paskutinį patepimą, nes jo sveikata smarkiai pablogėjo; tą pat dieną, kai jis atliko šią pavyzdingą išpažintį, po mišparų ir numirė.

Abudu broliai, mirusiojo turtą paskyrę puikioms laidotuvėms, gražiai jį pašarvojo ir davė žinią vienuoliams, kad jie vakare, kaip įprasta, ateitų į budynę, o iš ryto paimtų velionį. Doringasai vienuolis, sero Čapeleto nuodėmklausys, išgirdęs apie jo mirtį, pasikalbėjo su vienuolyno prioru ir, varpais sušaukęs kapitulą, papasakojo brolijai, koks šventas žmogus buvęs seras Čapeletas, sprendžiant iš jo išpažinties. Vildamasis, kad per šį šventąjį viešpats apreikšiąs daug stebuklų, jis įtikino vienuo-

lius priimti jo palaikus su didžiausia pagarba ir dievobaimingumu.

Prioras ir lengvatikiai vienuoliai sutiko; vakare visi nuėjo ten, kur pašarvotas gulėjo seras Čapeletas, ir prideramai atliko iškilmingą budynę, o ryto metą su kamžomis ir kapomis, su maldaknygėmis rankose ir kryžiais priešakyje, gedulingas giesmes giedodami, nuėjo paimti velionio kūno ir su didžiausiomis iškilmėmis jį nugabeno į savo bažnyčią; lydėjo beveik visi miesto gyventojai, vyrai ir moterys.

Pastačius karstą bažnyčioje, šventasis vienuolis, klausęs Čapeletą išpažinties, užlipo į sakyklą ir pradėjo pamokslą apie nuostabų jo gyvenimą, apie jo pasninkus, skaistybę, paprastumą, apie jo nekaltumą ir šventumą; tarp kitko, papasakojo, ką seras Čapeletas per išpažintį ašarodamas palaikė didžiausia savo nuodėme ir kaip sunku buvo įkalti jam į galvą, kad dievas jam atleisiąs. O paskui, priekaištingai kreipdamasis į klausytojus, tarė:

— O jūs, dievo prakeiktieji, dėl kiekvieno šiaudelio, pasipainiojusio jums po kojų, plūstate dievą bei jo motiną ir visus rojaus šventuosius!

Ir daug dar jis prikalbėjo visokių dalykų apie velionio gerumą ir tyrumą. Veikiai savo pamokslu, kuriuo tenykščiai žmonės šventai tikėjo, jis taip apsuko jiems galvas ir įkaitino jausmus, jog po gedulingų mišių visi, baisiausiai grūsdamiesi, puolė bučiuoti velioniui kojas ir rankas, į skutelius suplėšė jo drapanas, ir laimingu save laikė tasai, kas gavo bent skiautelę. Taigi numirėlį teko palikti bažnyčioje ištisą dieną, idant visi galėtų jį matyti ir lankyti. Atėjus nakčiai, jis buvo įdėtas į marmurinį sarkofagą ir iškilmingai palaidotas vienoje koplyčioje. Rytojaus dieną ėmė plaukti čion žmonės, degti žvakes, garbinti, daryti įžadus ir kabinėti vaško figūrėles, kiekvienas pagal savo įžadą. Taip pasklido garsas apie jo šventumą ir tokia išaugo pagarba jam, kad nebuvo beveik nė vieno, kuris nelaimėje kreiptųsi į kitą šventąjį, o ne į jį. Žmonės vadino ir tebevadina jį šventuoju Čapeletu ir tvirtina, jog dievas dėl jo daug stebuklų parodęs ir kasdien teberodąs tiems, kas maldingai į jį šaukiasi.

Tai šit kaip gyveno ir mirė seras Čapeletas iš Prato; šit kaip jis tapo šventuoju. Nenoriu tvirtinti, kad jis negalėjo būti išganytas dievo akyse; nors jo gyvenimas buvo nedoras ir bjaurus, bet gal mirties valandoje jis taip sielvartingai atgailavo, kad dievas iš mielaširdystės jį priėmė į savo karalystę. Bet tai mums paslaptis; o sprendžiant iš to, kas mūsų protui prieinama, aš sakau, kad jis veikiau velnio naguose pragare negu rojuje.

Jeigu taip iš tiesų yra, tai mes čia galime pažinti begalinį dievo ge-

rumą: dievas žiūri ne mūsų klaidų, o mūsų tikėjimo grynumo. Net ir tada, kai mes jo priešą palaikome jo draugu ir jį pasirenkame tarpininku, viešpats išklauso mus, lyg mes tokiu tarpininku būtume pasirinkę tikrą šventąjį.

Kad dievo malonė sveikus ir gyvus išlaikytų mus šioje linksmoje draugijoje tarp dabartinių negandų, šlovinkime ir garbinkime tą, kuris mus suvedė draugėn, ir visada į jį šaukimės, tvirtai tikėdami, kad jis mus išklausys.

Ir čia Pamfilas nutilo.

Antra novelė

ŽYDAS ABRAOMAS, ŽANO DE ŠEVINJI PASKATINTAS, KELIAUJA ROMON Į POPIEŽIAUS DVARĄ; PAMATĘS TENAI DVASININKŲ IŠTVIRKIMĄ, GRĮŽTA Į PARYŽIŲ IR TAMPA KRIKŠČIONIU.

Pamfilo novelė, vietomis gerokai prijuokinusi damas, buvo atidžiai išklausyta ir visų išgirta. Kai ji baigėsi, karalienė pagal nustatytą eilę liepė toliau pasakoti Neifilei, sėdinčiai greta Pamfilo. Neifilė, pasižyminti tiek mandagiu elgesiu, tiek ir grožiu, džiaugsmingai sutiko ir pradėjo šitaip:

— Pamfilas savo novelėje mums parodė, kad dievo gailestingumas nežiūri klaidų, jeigu jos išplaukia iš mūsų nežinojimo; o aš savo novelėje ketinu jums įrodyti, jog dievo gailestingumas kantriai pakenčia ydas net tų žmonių, kurie savo darbais ir žodžiais turėtų duoti teisingą liudijimą apie jį, betgi elgiasi priešingai. Šitaip dievas apreiškia begalinį savo gerumą, idant mes su dar tvirtesne širdimi laikytumės savo tikėjimo.

Girdėjau pasakojant, mielosios damos, kad Paryžiuje kitados gyvenęs stambus pirklys ir geras žmogus, vardu Žanò de Ševinji, varęs plačią prekybą gelumbe. Ypatinga draugystė jį rišo su turtingu žydu Abraomu, kuris taipogi buvo pirklys ir sykiu labai doras, teisingas žmogus. Žano, matydamas jo dorumą ir teisingumą, smarkiai graužėsi, kad šio šaunaus, gero ir išmintingo žmogaus siela dėl jo klaidatikystės būsianti pasmerkta. Todėl jis draugiškai ėmė prašyti, kad šis atsižadė-

tų klaidingo žydų tikėjimo ir atsiverstų į krikščionių tikybą, kuri, kaip jis pats galįs matyti, būdama šventa ir tobula, nuolat vis plinta ir auga, o tuo tarpu jo tikėjimas, priešingai, tolydžio menkėjąs ir galįs visai išnykti. Žydas atsakinėjo, kad nerandąs šventesnio ir geresnio per žydų tikėjimą, kad šis tikėjimas esąs jam prigimtas, su juo norįs gyventi ir mirti; ir jokia galybė neįstengsianti jo nuo to atitraukti. Tačiau Žano neatlyžo ir po kelių dienų vėl kreipėsi į jį su panašiais žodžiais, nemokšiškai įrodinėdamas, kaip tat geba daryti pirkliai, kodėl mūsų tikėjimas yra geresnis už žydų. Žydas buvo puikus Senojo įstatymo žinovas, tačiau, ar iš didelio draugiškumo Žano, ar paveikė jį žodžiai, šventosios dvasios įdėti į paprasto žmogaus lūpas, tik jam ėmė smarkiai patikti Žano įrodinėjimai, nors vis dar priešinosi ir nesileido atverčiamas į krikščionybę. Kaip jis spyriojosi, taip ir Žano nesiliovė jį įkalbinėjęs, kol pagaliau žydas, tokio atkaklumo nugalėtas, tarė:

— Tu pageidauji, Žano, kad aš tapčiau krikščioniu? Na gerai, aš pasiruošęs, bet pirmiau noriu nuvykti į Romą ir ten pamatyti tą, kurį tu vadini dievo vietininku žemėje, pasižiūrėti į jo būdą bei įpročius, o taipogi į jo brolių kardinolų gyvenimą. Ir jeigu jie man pasirodys tokie, jog aš galėsiu iš tavo žodžių ir iš jų darbų įsitikinti, kad jūsų tikėjimas geresnis už mūsiškį, kaip tu stengiesi man įrodyti, aš pasielgsiu, kaip sakiau; jeigu ne — kaip žydas buvau, taip žydas ir liksiu.

Išgirdęs tai, Žano baisiai nuliūdo ir tarė sau: „Perniek visos mano pastangos, kurių nesigailėjau, kad tik atversčiau šį žmogų į krikščionybę. Jeigu jis nuvyks į Romą ir pamatys nedorą dvasininkų gyvenimą, ne tik iš žydo netaps krikščioniu, bet jeigu ir būtų krikščionis, tikriausiai vėl grįžtų į judaizmą“. Ir, pasisukęs į Abraomą, prašneko:

— Ak drauguži mano, kodėl tu nori užduoti sau tiek vargo ir tiek išlaidų, kurių pareikalaus kelionė iš čia į Romą? Antra vertus, tokiam turtingam žmogui kaip tu kiekviena kelionė, jūromis ar žeme, yra pilna pavojų. Nejaugi manai, kad čia nerastum, kas tave apkrikštytų? Jeigu turi kokių nors abejonių dėl tikėjimo, kurį tau dėstau, argi kitur galėtum rasti didesnių mokslininkų ir išmintingesnių vyrų negu čia[14]? Jie viską tau išaiškins, ko tik panorėsi ar paklausi. Todėl, mano manymu, ši kelionė nereikalinga. Žinok, kad ten prelatai tokie pat, kokių gali matyti ir čia, gal tik kiek geresni, nes arčiau stovi prie vyriausiojo ganytojo. Todėl paklausyk mano patarimo, pataupyk šitą vargą kitam kartui, kokiems nors atlaidams: tuomet gal ir aš keliausiu drauge su tavim.

Žydas atsakė:

— Aš tikiu, Žano, kad viskas yra taip, kaip tu sakai, bet, vienu žodžiu tariant, esu tvirtai pasiryžęs keliauti, jeigu nori, kad padaryčiau, ko šitiek mane prašei; kitaip aš nieko nedarysiu.

Žano, tokį jo ryžtą matydamas, tarė:

— Na, tai keliauk su dievu!

O pats širdyje pamanė, kad jeigu Abraomas pamatys Romos dvarą, niekad netaps krikščioniu. Bet, nieko kito nebelikus daryti, Žano nusiramino.

Žydas sėdo ant žirgo ir kaip beįmanydamas greičiau nujojo į Romą. Nuvykęs ten, saviškių žydų garbingai buvo priimtas. Apsistojęs Romos dvare, niekam neprasitarė apie savo kelionės tikslą ir atsargiai stebėjo popiežiaus, kardinolų, prelatų ir visų dvariškių gyvenimą. Iš to, ką pats pamatė, būdamas žmogus labai akylas, ir dar iš to, ką girdėjo iš kitų, jis įsitikino, kad nuo didžiausio iki mažiausio visi kaip vienas baisiausiai gašlauja, nusideda ne tik natūralia, bet ir sodomiška nuodėme, nebijodami nei sąžinės graužimo, nei gėdos, todėl, prašant kokios nors malonės, kekšių ir dailių berniukų įtaka ten nemaža. Be to, jis akivaizdžiai pamatė, kad visi jie rajūnai, gėrovai, girtuokliai, po gašlybės ypač uoliai tarnaujantys pilvui nelyginant galvijai. Iš arčiau įsižiūrėjęs išvydo, kad visi kaip vienas gobšūs ir godūs pinigų, kad perka ir parduoda žmonių, netgi krikščionių, kraują ir šventus dalykus, ar tai būtų sakramentai, ar beneficijos. Tomis šventenybėmis jie mitriau prekiauja ir daugiau tam reikalui turi maklerių negu Paryžiuje gelumbės pirkliai ar kokie kiti. Atvirą simoniją jie vadino „užtarimu", apsirijimą „pasistiprinimu", lyg dievui būtų nežinoma, nesakysiu jau, žodžių reikšmė, bet ir ištvirkusių širdžių troškimai, ir jį, panašiai kaip žmones, būtų galima apgauti, pakeičiant daiktų pavadinimus. Visa tai ir daug kitų dalykų, kuriuos reikia nutylėti, labai nepatiko žydui, žmogui saikingam ir kukliam. Tardamasis jau pakankamai visko prisižiūrėjęs, nusprendė grįžti į Paryžių. Taip jis ir padarė.

Vos tik Žano sužinojo, kad Abraomas parvykęs, nuėjo pas jį, nė trupinėlio neturėdamas vilties, kad šis norėtų tapti krikščioniu. Juodu džiaugsmingai pasisveikino, o kai žydas keletą dienų pailsėjo, Žano jį paklausė, kokios jis nuomonės apie šventąjį tėvą, kardinolus ir kitus dvariškius. Žydas tučtuojau atsakė:

— Blogõs, tegu juos nelabasis! Ir pasakysiu tau, jeigu tik gerai viską perpratau, nė vienas dvasininkas ten nepasižymi nei šventumu, nei dievobaimingumu, nei artimo meile, nei gražaus gyvenimo pavyz-

džiais, ir tik gašlumas, godumas, pilvapenystė, apgaulė, pavydas, puikybė ir dar blogesnės ydos (jeigu tik gali būti blogesnių) man pasirodė taip visų pamėgtos, kad Romą aš palaikiau greičiau velniškųjų, o ne dieviškųjų darbų kalve. Kiek galiu spręsti, jūsų ganytojas, o drauge su juo ir visi kiti, iš kailio neriasi, kaip beišmanydami ir kaip beįmanydami stengiasi paversti niekais ir išvyti iš pasaulio krikščionių tikėjimą, nors jie turėtų būti jo pagrindas ir atrama. O kadangi, nepaisydamas jų pastangų, jūsų tikėjimas nuolat auga, plečiasi, darosi vis tyresnis ir aiškesnis, tad savaime suprantama, kad jį remia ir palaiko šventoji dvasia kaip tikėjimą, šventesnį ir tobulesnį už visus kitus. Todėl aš, iki šiol atkakliai spyręsis tavo raginimams ir nenorėjęs tapti krikščioniu, dabar visai atvirai tau sakau, kad niekas manęs nesulaikys nuo krikščionybės. Taigi eiva į bažnyčią, ir ten pagal jūsų tikėjimo apeigas liepk mane apkrikštyti!

Žano, kuris laukė priešingos atomazgos, išgirdęs tokius žodžius, pasijuto laimingiausias žmogus pasaulyje. Nuėjęs drauge su juo į Paryžiaus dievo motinos katedrą, paprašė tenykščių kunigų apkrikštyti Abraomą. Šį norą jie tučtuojau patenkino. Žano buvo jo krikštatėviu ir davė jam Žano vardą. Vėliau protingiems žmonėms jis pavedė išmokyti naujakrikštį mūsų tikėjimo tiesų, kurias šis veikiai perprato ir buvo paskui geras, padorus žmogus, ir šventai gyveno.

Trečia novelė

ŽYDAS MELCHIZEDEKAS SAVO PASAKOJIMU APIE TRIS ŽIEDUS IŠVENGIA DIDELIO PAVOJAUS, KURĮ JAM BUVO PARUOŠĘS SALADINAS.

Kai Neifilė nutilo ir visi jos novelę išgyrė, karalienei pageidaujant, šitaip prabilo Filomena:

— Neifilės pasakojimas man priminė pavojingą atsitikimą su vienu žydu[15]. Kadangi apie dievą ir šventąjį mūsų tikėjimą jau pakankamai ir gražiai pakalbėta, nebus nepadoru, jeigu dabar nusileisime prie žmogiškųjų įvykių ir veiksmų. Aš jums papasakosiu novelę, kurią išklausiusios gal atsargesnės būsite, atsakydamos į jums duodamus klausimus. Turėtumėt žinoti, mielosios draugės, jog kaip kvailystė dažnai žmogui sugriauna laimę ir įstumia jį į didžiausią vargą, lygiai

taip protas iš didžiausių pavojų išgelbsti išminčių ir suteikia jam didelę ir saugią ramybę. Kad paikystė ne vieną iš gerovės į bėdą įstumia, aiškiai matyti iš daugelio pavyzdžių; bet man dabar čia nerūpi jų minėti, nes kas dieną jie reiškiasi tūkstančiais. O kad protas būna paguodos šaltinis, šitai, kaip žadėjau, aš jums parodysiu trumpoje noveliukėje.

Saladinas[16], kurio narsumas buvo toks, kad iš paprasto žmogaus ne tik Babilonijos[17] sultonu pasidarė, bet ir laimėjo daug pergalių prieš saracėnų ir krikščionių karalius, įvairiems karams ir negirdėtai prabangai iššvaistė visą savo iždą. Kartą netikėtai jam prireikė stambios sumos pinigų ir, neišmanydamas, kur galėtų skubiai jų gauti, prisiminė turtingą žydą, vardu Melchizedeką, kuris Aleksandrijoje skolindavo pinigus už palūkanas. Saladinas pamanė, kad jis galėtų jam padėti, jeigu tik norėtų; bet žinojo, kad Melchizedekas toks šykštus, jog geruoju amžindie neskolins, o griebtis prievartos nenorėjo. Reikalo spiriamas, ilgai Saladinas galvojo, kokį čia išradus būdą, kad žydas jam pagelbėtų, ir pagaliau nusprendė imtis prievartos, bet tam tikra gudrybe pridengtos.

Pasikvietęs jį ir draugiškai priėmęs, pasisodino greta savęs ir tarė:

— Garbusis vyre, iš daugelio esu girdėjęs, kad tu labai išmintingas ir puikiai išmanai dieviškus dalykus; todėl mielai norėčiau sužinoti iš tavęs, kurį iš trijų tikėjimų tu laikai tikruoju: žydų, saracėnų ar krikščionių?

Žydas, tikrai išmintingas žmogus, aiškiai numanė, jog Saladinas mėgina jį nutverti už liežuvio, ieškodamas dingsties prie jo prikibti, ir suprato negalėsiąs vieno kurio iš šių trijų tikėjimų išgirti labiau už kitus du, jei nenori, kad Saladinas pasiektų savo tikslą. Jam būtinai reikėjo rasti tokį atsakymą, kuriuo neįkliūtų, todėl jis įtempė savo protą, greitai sugalvojo, kas dera sakyti, ir tarė:

— Valdove, jūs man davėte gudrų klausimą. Norėdamas atsakyti, ką aš apie tai manau, turiu jums papasakoti vieną noveliukę, kurios ir paklausykite. Prisimenu, daug kartų esu girdėjęs, kad kitados gyvenęs turtingas ir žymus žmogus, kuris tarp kitų brangių daiktų savo lobyne turėjęs vieną labai gražų ir vertingą žiedą. Už tą grožį ir vertę geisdamas šį žiedą ypatingai pagerbti ir amžinai palikti jį savo ainiams, įsakė, kad tasai iš jo sūnų, kuris turėsiąs šį žiedą, būtų pripažįstamas jo įpėdiniu ir visų kitų gerbiamas ir godojamas kaip šeimos galva. Žiedo paveldėtojas laikėsi tokios pat tvarkos su savo įpėdiniais kaip ir jo pirmtakas. Taip šis žiedas, eidamas iš rankų į rankas, priklausė dauge-

liui įpėdinių ir pagaliau atiteko žmogui, turinčiam tris gražius ir šaunius sūnus, labai klusnius tėvui, tad ir vienodai jo mylimus. Jaunuoliai žinojo apie paprotį su žiedu, ir kiekvienas troško būti garbingesnis už kitus, kiekvienas kaip beįmanydamas prašė tėvą, jau senelį, kad mirdamas paliktų žiedą jam. Taurusis žmogus, vienodai juos mylėdamas ir pats nežinodamas, kuriam palikti žiedą, kiekvienam atskirai pažadėtą, sumanė patenkinti visus tris: slapčia liepė vienam geram meistrui nukaldinti du kitus žiedus, tiek panašius į pirmąjį, kad pats užsakovas vos begalėtų atskirti, kuris tikrasis. Mirdamas visiems trims sūnums slapčia davė po žiedą. Tėvui mirus, kiekvienas iš jų norėjo paveldėti turtą ir garbę, ir kai kilo tarpusavy ginčas, kiekvienas savo teisėms įrodyti ištraukė po žiedą. Paaiškėjus, kad visi trys žiedai tokie panašūs vienas į kitą, jog neįmanoma atskirti, kuris iš jų tikrasis, klausimas, kas yra tikrasis tėvo įpėdinis, liko neišspręstas ir toks tebėra ir dabar. Tą pat, valdove, pasakysiu ir apie tris tikybas, dievo tėvo duotas trims tautoms, dėl kurių pateikėte man klausimą: kiekviena tauta tariasi paveldėjusi tikrąjį tikėjimą ir jo priesakus vykdanti; bet kuris iš jų tikrasis — čia toks pat neišspręstas klausimas kaip ir dėl žiedų.

Saladinas suprato, kad žydas puikiai sugebėjo išsisukti iš paspęstų pinklių, todėl ryžosi atskleisti savo bėdą ir pažiūrėti, ar šis nenorės jam pagelbėti. Taip jis ir padarė, prisipažinęs žydui, ką buvo sumanęs prieš jį, jeigu jis nebūtų atsakęs taip išmintingai.

Žydas mielai paskolino Saladinui reikiamą sumą, o Saladinas vėliau ne tik grąžino visą skolą, bet dar gausiai jį apdovanojo, visada laikė savo draugu ir davė jam prie savęs aukštą ir garbingą tarnybą.

Ketvirta novelė

VIENUOLIS, ĮPUOLĘS Į NUODĖMĘ, UŽ KURIĄ JAM GRĖSĖ SUNKI BAUSMĖ, SUMANINGAI APKALTINA TOKIU PAT NUSIKALTIMU SAVO ABATĄ IR IŠVENGIA BAUSMĖS.

Kai Filomena nutilo, baigusi savo novelę, sėdįs šalia jos Dionėjas, nelaukdamas karalienės įsakymo ir žinodamas, kad pagal įvestą tvarką dabar jam eilė pasakoti, prabilo šitaip:

— Meilingosios damos! Jei gerai suprantu mūsų tikslą, mes susirinkome čion pasakojimais linksminti kits kitą. Todėl manau, kad kiekvienam, jei tik jis nenusižengs šiam susitarimui, yra leista (kaip neseniai patvirtino ir mūsų karalienė) pasakoti tokią novelę, kuri, jo manymu, suteiks mums didžiausią malonumą. Jau girdėjome apie tai, kaip Abraomas, paklausęs išmintingo Žano de Ševinji patarimo, išgelbėjo savo sielą, kaip Melchizedekas savo sumanumu apsaugojo turtus nuo Saladino kėslų. Tikiuosi nesulauksiąs iš jūsų priekaištų, jeigu trumpai jums papasakosiu, kokia gudrybe vienas vienuolis išsigelbėjo nuo sunkios bausmės.

Lunidžanoje, ne per toliausia nuo čia, buvo vienuolynas, kadaise labiau garsėjęs savo šventumu ir vienuolių gausumu negu dabar; tarp kitų tenai gyveno jaunas vienuolis, kurio jėgų ir žvalumo neįstengė numarinti nei pasninkai, nei ilgos budėjimo valandos. Kartą, vidurdienį, kai visi vienuoliai gulėjo, o jis pats vienas klaidžiojo aplink bažnyčią, stovinčią gan nuošalioj vietoj, netikėtai išvydo labai gražią mergaitę, gal kokio tenykščio žemdirbio dukrą, kuri vaikštinėjo po laukus ir rinko žoles. Vos pamačius ją, staiga apniko jį baisūs geiduliai. Prisiartinęs užkalbino gražuolę ir žodis po žodžio nuėjo tiek toli, kad pagaliau susitarė su ja ir niekieno nepastebėtas parsivedė merginą į savo celę.

Kai čia jis, geismų per daug įkaitintas, ne itin atsargiai su ja smaginosi, atsitiko, kad abatas, pakilęs iš miego, tylutėliai ėjo pro šią celę ir išgirdo ten šneką ir šiugždesį. Norėdamas geriau išgirsti, kas čia per balsai, jis prisėlino prie pat celės durų ir aiškiai suprato, kad viduje esama moteriškės. Iš pradžių jau buvo benorįs liepti atidaryti duris, bet paskui sugalvojo kitaip ir, grįžęs į savo kambarį, ėmė laukti, kol vienuolis išeis. O vienuolis, kad ir labai uoliai mėgavosi ir smaginosi su ta mergina, vis dėlto pajuto kažką įtartina; išgirdęs kojų šlepsėjimą dormitoriume, prikišo akį prie plyšelio ir aiškiausiai pamatė abatą bestovint ir besiklausant, taigi puikiai suprato, kad abatas galėjo sužinoti, jog jo celėje yra mergina. Gerai numanydamas, kad už tai jo laukia sunki bausmė, labai nusiminė; tačiau, nerodydamas merginai savo susirūpinimo, greit ėmė mintyse perkratinėti šimtus dalykų, ieškodamas kokios nors išeities; veikiai jam atėjo į galvą gudrybė, kuri ir privedė jį prie sumanyto tikslo. Apsimetęs, kad jau pakankamai su ja prisimylavo, tarė tai merginai:

— Eisiu pasižiūrėti, kaip tau išsprukti iš čia nepastebėtai; todėl sėdėk ramiai, kol aš grįšiu.

Išėjęs ir užrakinęs celę, pasuko tiesiai į abato kambarį ir, įteikęs jam raktą, kaip darydavo visi vienuoliai, kur nors išeidami, nekaltu veidu pasakė:

— Dvasiškas tėve, šįryt aš nespėjau parveždinti visų malkų, prikirstų mums; todėl, jūsų leidžiamas, norėčiau eiti į mišką ir liepti jas pargabenti.

Abatas, geisdamas tiksliau sužinoti apie vienuolio nusižengimą ir manydamas, kad šis nė neįtaria esąs jo nužiūrėtas, apsidžiaugė tokia proga, mielai priėmė raktą ir leido jam išeiti. Kai tik vienuolis dingo, abatas ėmė svarstyti, kaip čia geriau pasielgus: ar atrakinti celę visos brolijos akivaizdoje ir parodyti jo nusikaltimą, idant paskui broliukai neturėtų dingsties murmėti prieš jį, kai jis baus vienuolį; ar pirmiau sužinoti iš merginos, kaip tatai įvyko. Pamanęs, kad gal čia žmona ar dukra tokio žmogaus, kuriam jis nenorėtų užtraukti šitokios gėdos, parodydamas ją visiems vienuoliams, nusprendė pirmiau pasižiūrėti, kas ji per viena, o paskui jau ką nors daryti. Patyliukais priėjęs prie celės, atrakino ją ir įėjęs vėl užrakino. Mergina, išvydusi abatą, didžiai suglumo ir iš gėdos paplūdo ašaromis. Tėvas abatas, užmetęs ant jos akį ir pamatęs, kad ji jaunutė ir daili, nors ir senas jau būdamas, staiga užsiplieskė ne mažesne geismų liepsna kaip jaunasis vienuolis, tad ir ėmė kalbėti savo širdyje: „O kodėl man neparagauti malonumo, kai galiu? Juk nemalonumų ir bėdų niekuomet netrūksta. Tai graži mergina, ir niekas pasauly nežino, kad ji čia; jeigu tik pavyks ją palenkti savo valiai, nesuprantu, kodėl nepamėginti? Kas apie tai sužinos? Niekas niekuomet nesužinos, o nuodėmė paslėpta — pusiau atleista. Tokios progos gal niekuomet nebepasitaikys. Manau, netgi išmintinga pasinaudoti laime, kurią viešpats dievas kam nors siunčia". Taip kalbėdamas sau ir visiškai pakeitęs ketinimą, su kuriuo čion atėjo, jis prisiartino prie merginos, tyliai ėmė ją guosti ir prašyti, kad nebeverktų, ir pagaliau žodis po žodžio atidengė jai savo troškimus. Mergina nebuvo kieta kaip geležis ar deimantas ir gan lengvai pasidavė abato geismams. Apkabinęs ir pabučiavęs ją daug kartų, jis klestelėjo ant vienuolio loviūkštės ir, gal atsižvelgdamas į nemažą savo reverencijos svorį ir į gležną mergaitės amžių, o gal bijodamas jai pakenkti pernelyg dideliu savo sunkumu, ne užgulė ją, o pasiguldė ant savęs ir ilgokai su ja smaginosi.

Vienuolis, neva išėjęs į mišką, pasislėpė dormitoriume ir kai tik pamatė abatą patį vieną įžengiant į jo celę, visiškai nusiramino ir laikė savo sumanymą pavykusiu; o matydamas, kad abatas užsirakino iš vi-

daus, dėl to nė trupučio neabejojo. Išėjęs iš savo slėptuvės, tyliai prislinko prie plyšio, pro kurį girdėjo ir matė visa, ką kalbėjo ar darė abatas.

Kai abatui pasirodė, kad jau gana prisidžiaugė su mergaite, jis užrakino ją celėje ir grįžo į savo kambarį; netrukus išgirdo vienuolio žingsnius ir, manydamas, kad šis grįžo iš miško, rengėsi išdrožti jam smarkų pamokslą ir įgrūsti į belangę, idant pats vienas galėtų naudotis laimėtu grobiu. Pasišaukęs jį pas save, rūsčiu veidu kuo griežčiausiai išbarė ir liepė įmest į karcerį. Vienuolis tučtuojau atšovė:

— Dvasiškas tėve, aš tik neseniai įstojau į švento Benedikto ordiną ir nespėjau taip greitai perprasti visų jo papročių, o jūs dar nesate man nurodęs, kad vienuolius turi spausti ne tik pasninkai ir vigilijos, bet ir moterys. Dabar, kai man tatai parodėte, aš prižadu jums, jeigu man šį kartą dovanosite, niekuomet šitaip nebenusidėti, o visuomet daryti taip, kaip jus mačiau darant.

Abatas, žmogus nuovokus, tuojau suprato, kad vienuolis ne tik daugiau išmano už jį, bet ir matė visa, ką jis darė; todėl savosios kaltės slegiamas gėdijosi skirti vienuoliui bausmę, kurios pats buvo nusipelnęs. Atleidęs jam ir liepęs tylėti apie tai, ką matęs, abatas drauge su juo slapčia išvedė mergiščią iš vienuolyno, ir, reikia manyti, juodu dar ne kartą ją čion atsivesdavo.

Penkta novelė

MONFERATO MARKIZĖ VIŠTIENOS PIETUMIS IR KELIAIS ŠMAIKŠČIAIS ŽODELIAIS ATŠALDO PAŠĖLUSIĄ PRANCŪZIJOS KARALIAUS MEILĘ.

Klausantis Dionėjo novelės, damų širdis iš pradžių bent kiek sugildė gėda, ir skaistus raudonis, nudažęs jų skruostus, aiškiai apie tai bylojo; paskui, žvalgydamosi viena į kitą ir vos betverdamos iš juoko, klausėsi visą laiką kikendamos. Kai novelė užsibaigė ir jos keliais švelniais žodeliais žnybtelėjo Dionėjui, duodamos suprasti, kad panašių dalykų nedera pasakoti damoms, karalienė, atsigręžusi į Fjametą, sėdinčią greta jos žolėje, įsakė iš eilės pasakoti toliau. Fjameta, žavingai nusišypsojusi, linksmai pradėjo:

— Man patinka, kad savo novelėmis ėmėmės įrodinėti, kokią turi galią greiti ir sąmojingi atsakymai. Mano manymu, jeigu vyriškis protingai elgiasi, visuomet stengdamasis įsimylėti moterį, daug kilmingesnę už save, tai moteris išmintingiausiai pasielgs, saugodamasi pamilti vyriškį, aukščiau stovintį už ją[18]; todėl, gražiosios mano damos, atėjo man į galvą viena novelė, kurią ketinu čia papasakoti ir kuri jums parodys, kaip, kokiais veiksmais ir kokiais žodžiais viena kilminga dama nuo to apsisaugojo ir garbintoją nuo savęs atgrėsė.

Monferato markizas[19], didžio šaunumo vyras ir bažnyčios gonfalonjeras, buvo išvykęs užjūrin kaip kryžiaus karo dalyvis. Kartą užsiminus apie jo narsumą Prancūzijos karaliaus Pilypo Vienakio dvare[20], o šis taipogi ruošėsi į tą žygį, kažkoks riteris jam pasakė, kad nesą pasaulyje antros tokios poros kaip markizas ir jo žmona, nes kiek markizas garsėjąs tarp riterių savo narsa, tiek jo žmona esanti gražiausia ir šauniausia tarp visų šios žemės moterų.

Tie žodžiai taip giliai įsmigo į širdį Prancūzijos karaliui, kad jis, niekuomet jos nematęs, staiga liepsningai ją įsimylėjo[21]. Todėl jis nusprendė į rengiamą kryžiaus karą išplaukti ne iš kur kitur, o tik iš Genujos, idant nužygiavęs ten sausu keliu, turėtų padorią dingstį aplankyti markizę: mat karalius vylėsi galėsiąs patenkinti savo troškimus, nes markizė buvo likusi namie viena. Kaip tarė, taip ir padarė. Išsiuntęs visus pirma, jis su nedidele bajorų svita leidosi į kelią; priartėjęs prie markizo žemių, iš vakaro davė žinią jo žmonai, kad kitą dieną lauktų pietums. Markizė, protinga ir apdairi, linksmai atsakė, kad jai tat būsianti užvis didžiausia malonė ir kad karalius būsiąs laukiamas svečias. Paskiau ji susimąstė, ką čia galėtų reikšti, kad toks karalius žada ją aplankyti, kai nėra namie vyro; ir ji neapsiriko pamaniusi, jog jį atvedė garsas apie jos grožį. Tačiau, būdama moteris galvota, ji nusprendė svečią priimti garbingai: susišaukė tuos kelis dar likusius namie didžiūnus ir jų patariama sutvarkė visa, kas reikėjo; tik vaišėmis ir valgiais ji norėjo rūpintis pati. Liepusi tučtuojau sugaudyti visas vištas, kiek tik buvo apylinkėje, vien iš jų užsakė savo virėjams pritaisyti visokiausių valgių karališkajai puotai. Ir štai žadėtąją dieną karalius atvyko ir buvo damos priimtas su didele garbe ir iškilme. Kai valdovas išvydo markizę, ji pasirodė jam dar gražesnė, tauresnė ir mandagesnė, negu buvo įsivaizdavęs iš riterio žodžių; jis be galo žavėjosi ja ir liaupsino, tuo karštesniu geismu įsidegdamas, kuo labiau markizės grožis kerėjo jam širdį.

Kai jis valandžiukę pailsėjo kambariuose, išpuoštuose, kaip ir de-

rėjo priimti tokiam svečiui, karalius ir markizė, atėjus metui pietauti, susėdo už vieno stalo, o kiti pagal savo rangą buvo vaišinami prie kitų stalų. Čia karalius, ragaudamas daugybę įvairių valgių, pakaitomis nešamų, ir puikiausių brangių vynų, be to, susižavėjusiomis akimis žvilgčiodamas į gražiąją markizę, jautė didžiausią malonumą. Sekant vienam patiekalui po kito, karalius pradėjo stebėtis, kad nors valgiai čia ir įvairūs, tačiau visi vien tik iš vištienos. Karalius gerai žinojo, kad šiose apylinkėse apsčiai turi būti visokių girinių paukščių ir žvėrių ir kad, iš anksto įspėjęs damą apie savo atvykimą, davė jai laiko surengti medžioklę. Tačiau, nors ir smarkiai tuo stebėjosi, panoro persimesti su ja keliais žodeliais ne tik dėl vištų ir, linksmu veidu atsigręžęs į ją, tarė:

— Sakykit, ar šiame krašte veisiasi vienos vištos be gaidžio?

Markizė puikiausiai suprato klausimą ir kadangi jai pasirodė, jog pats viešpats dievas siunčia jai patogią progą išreikšti savo mintis, drąsiai atsigręžusi į jį, atsakė:

— Ne, valdove, bet čionykštės moterys, nors šiek tiek ir skiriasi nuo kitų drabužiais ir papročiais, tokios pat kaip ir visur!

Išgirdęs šį atsaką, karalius gan gerai suvokė ir slaptąją markizės žodžių prasmę, ir tą priežastį, kodėl vaišės vien tik iš vištienos; įsitikinęs, kad su tokia moterim neverta aušinti burnos ir kad prievartai čia ne vieta, jis suprato, jog bus išmintingiau ir garbingiau užgesinus šią nelemtą ugnį, kuria taip neapdairiai buvo užsidegęs. Bijodamas markizės atkirčių, daugiau nebelaidė sąmojų ir pietavo, nustojęs bet kokios vilties. Po pietų karalius, skubiu išvykimu norėdamas pridengti nedorą savo apsilankymo tikslą, padėkojo markizei už suteiktą garbę ir, pavedęs ją dievo globai, iškeliavo į Genują.

Šešta novelė

VIENAS ŠAUNUS ŽMOGUS TAIKLIU ŽODŽIU ATSKLEIDŽIA DVASININKŲ VEIDMAINYSTĘ.

Kai visi išgyrė markizės dorumą ir puikią jos pamoką, duotą Prancūzijos karaliui, Emilija, sėdinti greta Fjametos, karalienei pageidaujant, drąsiai pradėjo pasakoti:

— Ir aš nenutylėsiu, kaip vienas šaunus pasaulietis įgėlė šykščiam vienuoliui taikliu žodžiu, tiek pat juokingu kiek ir pagirtinu.

Ne taip jau seniai, mielosios merginos, mūsų mieste gyveno minoritų ordino vienuolis, klaidatikysčių inkvizitorius, kuris, nors ir labai stengėsi kaip visi jie dėtis maldingu ir uoliu krikščionių tikėjimo gynėju, tačiau iš tikrųjų labiau rūpinosi medžioti ne tiek eretikus, kiek tuos, kur su pilnu kapšiu. Per šitokį savo stropumą jis atsitiktinai susidūrė su vienu žmogeliu, turinčiu daugiau pinigų nei proto; ne dėl tikėjimo stokos, o atvirai kalbant, gal vyno įkaitintas ir per daug įsilinksminęs, ėmė jis kartą ir leptelėjo savo bičiuliams, jog turįs tokio puikaus vyno, kad ir pats Kristus jo išgertų.

Kai apie tat buvo pranešta inkvizitoriui, šis, išgirdęs, kad to žmogelio valdos didelės ir kapšys standžiai prigrūstas, *cum gladiis et fustibus*[22] skubiausiai griebėsi regzti jam sunkią bylą, vildamasis ne ereziją išrauti iš kaltinamojo, bet kuo daugiau ištraukti iš jo florinų. Taip ir atsitiko.

Išsišaukęs vargšą, inkvizitorius paklausė, ar tiesa, kas apie jį pranešta. Žmogelis atsakė, kad tiesa, ir papasakojo, kaip viskas buvo. Į tai dievobaimingasis inkvizitorius, ypatingas švento Jono Auksaburnio garbintojas[23], atsakė:

— Tai tu Kristų pavertei gėrovu ir prašmatniausių vynų mėgėju, lyg jis būtų Činčiljonė[24] ar kuris kitas iš jūsiškių girtuoklių, amžinai sėdinčių tavernose? O dabar dediesi nekaltu avinėliu ir nori mums įkalbėti, kad čia tik menkniekis. Ne toks jau menkniekis, kaip tau atrodo: už tokį dalyką tu vertas laužo, jei mes elgsimės su tavim, kaip privalome.

Šitokius ir kitokius žodžius inkvizitorius grėsmingu veidu svaidė žmogeliui, lyg tasai būtų pats Epikūras[25], neigiąs sielos nemirtingumą. Netrukus jis taip jį įbaugino, kad bėdžius per tam tikrus tarpininkus jam gausiai patepė rankas švento Jono Auksaburnio tepalu (labai padedančiu nuo užkrečiamos gobšumo ligos, kuria serga visi dvasininkai ir ypač broliai minoritai, neturintys teisės nė paliesti pinigų), idant inkvizitorius būtų gailestingas. Šio išganingo tepalo, nors Galenas apie jį nekalba nė viename savo medicinos veikale, jis tiek daug pavartojo, kad jam grėsusi laužo liepsna maloningai virto kryžiaus ženklu, ir jam, nelyginant riteriui, vykstančiam užjūrin į kryžiaus karą, buvo prisiūtas prie švarko geltonas kryžius juodame dugne.

Be to, inkvizitorius, gavęs pinigus, keletą dienų nusidėjėlį laikė pas save, atgailai uždavęs jam kas rytas klausyti mišių šv. Kryžiaus

bažnyčioje ir per pietus prisistatyti jam, o likusią dalį dienos leidęs veikti ką tik nori. Šis visa tat stropiai vykdė. Tarp kitko, vieną rytą jis išgirdo per mišias Evangeliją, kurioje buvo šitokie žodžiai: „Gaus šimteriopai ir paveldės amžinąjį gyvenimą“[26].

Tvirtai įsidėjęs į galvą tuos žodžius ir, kaip buvo liepta, vidurdienį nuvykęs pas inkvizitorių, rado šį bepietaujant. Inkvizitorius pasiteiravo, ar jis išklausė šįryt mišias.

— Taip, dvasiškas tėve,— skubiai atsakė prasižengėlis.

Tada inkvizitorius tarė:

— Gal per mišias girdėjai ką nors tokio, dėl ko abejoji ir norėtum išsiaiškinti?

— Iš tikrųjų,— atsakė žmogelis,— dėl nieko, ką girdėjau, aš neabejoju, priešingai, tikiu, kad viskas yra šventa tiesa. Girdėjau, beje, vieną dalyką, kuris man sukėlė ir dabar dar tebekelia nuoširdžiausią gailestį jums ir visai jūsų brolijai, kai pagalvoju apie nelemtą jūsų dalią aname pasaulyje.

Tada inkvizitorius paklausė:

— O kas tai per žodžiai, kurie sužadino tokį gailestį mums?

— Ak dvasiškas tėve,— atsakė žmogelis,— tai buvo Evangelijos žodžiai, skelbią: „Gaus šimteriopai“.

— Tai tiesa,— tarė inkvizitorius.— Bet kodėl gi šie žodžiai tave taip sugraudino?

— Dvasiškas tėve,— atsakė žmogelis,— aš jums paaiškinsiu: nuo to laiko, kai aš čion užeidinėju, kasdien matau išnešant gausingam būriui pavargėlių kartais vieną, o kartais du didžiulius katilus putros, kuri jums ir šio vienuolyno brolijai atlieka nuo pietų. Todėl, jeigu aname pasaulyje už kiekvieną katilą bus atiduota šimteriopai, tos putros jūs turėsite tiek, kad visi joje prigersite.

Sulig tais žodžiais visi, sėdintys prie inkvizitoriaus stalo, prapliupo juokais, o inkvizitorius suprato, kad ši strėlė paleista į putriškąją vienuolių veidmainystę, ir baisiai suglumo; jeigu ne gėda dėl pirmos bylos, jis būtų surezgęs žmogeliui dar ir antrąją, keršydamas už kandų sąmojį, pažertą jam ir kitiems dykaduoniams. Supykęs liepė jam keliauti, kur kojos neša, ir daugiau nebesirodyti po akių.

Septinta novelė

BERGAMINAS SAVO PASAKOJIMU APIE PRIMASĄ IR KLIUNI ABATĄ VYKUSIAI PAŠIEPIA NEĮPRASTĄ MESERO KANĖS DELA SKALOS ŠYKŠTUMĄ.

Emilijos smagiai papasakota novelė į valias prijuokino ir karalienę, ir kitus, ir visi nuoširdžiai gyrė išmaningą kryžininko atsakymą. Kai juokas nutilo ir draugija aprimo, Filostratas, kuriam priėjo eilė pasakoti, prabilo šitaip:

— Gerbiamosios damos, girtinas dalykas kliudyti nejudantį taikinį, bet daug nuostabiau, kada šaulys savo strėle perveria tokį daiktą, kuris staiga pasirodo ir vėl dingsta. Ydingas ir nevalyvas dvasininkų gyvenimas aiškiai byloja apie jų sugedimą, ir kiekvienas gali juos apkalbėti, peikti ir smerkti kiek tinkamas. Jeigu tas doras žmogelis ir gerai pasielgė, atskleidęs inkvizitoriui veidmainingą gailestingumą vienuolių, duodančių vargšams tai, ką derėtų atiduoti kiaulėms arba išpilti laukan,— mano manymu, dar labiau vertas pagyrimo tasai žmogus, kurį man priminė pirmesnioji novelė ir apie kurį ketinu čia jums papasakoti. Tą neįprastą ir keistą turtingo sinjoro, mesero Kanės dela Skalos[27], šykštumą jis pašiepė linksmoje novelėje, įdėdamas į kito lūpas tat, ką norėjo pasakyti apie save ir apie jį. Štai toji novelė.

Kaip skamba garsas po visą pasaulį, meseras Kanė dela Skala, kurį laimė lydėjo bemaž visur, buvo vienas iš žymiausiųjų ir dosniausiųjų sinjorų, kokie tik žinomi Italijoje nuo imperatoriaus Frydricho II[28] laikų iki šiol. Kartą sumanęs suruošti Veronoje didžiulę, prašmatnią šventę, į kurią iš visų pasaulio kraštų prigužėjo aibė dvariškių, ypač įvairiausio plauko juokdarių, meseras Kanė dela Skala staiga kažkodėl pakeitė savo nusistatymą ir, gausiai apdovanojęs, atleido svečius.

Vienas tik Bergaminas[29], negirdėtai neregėtai šmaikštus pasakotojas ir gražbylys, nebuvo nei apdovanotas, nei atleistas ir vis tebelaukė vildamasis, kad gal ateityje visa tai jam apsivers į naudą. Bet meseras Kanė dela Skala kažkodėl įsikalė į galvą, kad duoti tam žmogui ką nors — blogiau nei į ugnį įmesti, todėl tylėjo ir nė žodžio jam nesakė. Po kelių dienų Bergaminas, matydamas, kad sinjoras nei šaukiasi jo pas save, nei reikalauja pasireikšti savo menu ir kad, be to, apsistojęs viešbutyje su žirgais bei tarnais, leidžia savo pinigus,— pradėjo sielo-

tis. Vis dėlto jis lūkuriavo manydamas, kad būtų negražu imti dabar ir iškeliauti.

Jis turėjo su savim atsigabenęs tris dailius ir brangius drabužius, padovanotus jam kitų sinjorų, idant galėtų garbingai pasirodyti iškilmėse; bet kadangi viešbučio šeimininkas reikalavo užsimokėti, iš pradžių jis atidavė šiam vieną, paskui, dar kiek pagyvenęs, antrą ir pagaliau ėmė maitintis iš trečiojo, nusprendęs pasilikti, kol išteks lėšų, o paskui išvykti. Ir štai, baigdamas pravalgyti jau trečiąjį drabužį, Bergaminas, labai nuliūdęs, vieną dieną prisistatė pietaujančiam meserui Kanei dela Skalai. Meseras Kanė dela Skala pamatė jį ir, veikiau norėdamas pasišaipyti negu pasimėgauti jo gražbylyste, tarė:

— Kas tau yra, Bergaminai? Ko toks nusiminęs? Papasakok ką nors.

Tada Bergaminas, ilgai negalvodamas (nes viską jau iš anksto buvo gerai apgalvojęs), tučtuojau ėmė pasakoti novelę, kuri atrodė lyg pritaikyta jo paties padėčiai.

— Pone, jūs turbūt žinote, kad Primasas[30] buvo ne tik puikus lotynų kalbos mokovas, bet ir gabus, įgudęs eiliuotojas, ir šitos ypatybės jį taip išaukštino ir išgarsino, kad iš vardo jį žinojo net ir tie, kurie niekuomet nebuvo jo matę savo akyse. Kartą Paryžiuje jis kentė didelį vargą, kuris retai kada jį apleisdavo, nes šio pasaulio galiūnai nedaug tevertino jo talentus. Čia jis išgirdo apie Kliuni[31] abatą, kuris pagal savo pajamas laikomas turtingiausiu, be popiežiaus, šventosios bažnyčios prelatu; žmonės pasakojo nuostabių dalykų apie jo dosnumą: esą jo namuose amžina šventė ir kiekvienas, kas ten nuvykstąs abatui pietaujant, galįs valgyti ir gerti iki soties. Išgirdęs tokią naujieną, Primasas, mėgstąs bendrauti su žymiais žmonėmis ir ponais, ryžosi nueiti ir savo akimis pamatyti šio abato dosnumą. Pasiteiravęs, ar toli jis gyvena, sužinojo, kad jo dvaras esąs už šešeto mylių nuo Paryžiaus. Taigi Primasas sumetė, jog išėjęs anksti rytą, pietumis galįs jau būti tenai. Pasiklausęs kelio ir nerasdamas nė vieno bendrakeleivio, jis baiminosi, kad kartais nepaklystų ir neatsidurtų tokioje vietoje, kur ne taip lengva gauti ką valgomo; štai kodėl, idant nereiktų kentėti alkio, atsitikus šitokiai bėdai, jis nusprendė pasiimti su savim tris bandeles duonos manydamas, kad vandens (nors ir ne per daug jį mėgo) rasiąs visur. Įsikišęs bandeles užantin, leidosi į kelią, ir taip jam nusisekė, kad dar prieš pietus atvyko ten, kur gyveno abatas. Įžengęs vidun, apsidairė aplinkui ir, išvydęs daugybę padengtų stalų ir didelę ruošą virtuvėje, ir visa kita, kas tik reikalinga pietums, tarė pats sau:

„Iš tikrųjų šis abatas toks dosnus, kaip žmonės apie jį sako". Kurį laiką pasižvalgius jam apsukui, abato senešalas liepė tarnui atnešti vandens rankoms nusiplauti, nes jau metas buvo pietauti, ir visus susodino už stalo. Atsitiko taip, kad Primasas buvo pasodintas kaip tik priešais duris, pro kurias į valgomąjį turėjo įeiti abatas. Šiame dvare buvo paprotys ant stalų niekuomet nepaduoti nei vyno, nei duonos, nei jokių kitų valgymų bei gėrimų, kol neatsisėda abatas. Taigi senešalas, padengus stalus, liepė pranešti abatui, kad pietūs jau gatavi, jeigu tik jis teiksis valgyti. Abatas liepė atidaryti salės duris; žingtelėjęs pažvelgė priekin, ir pirmas žmogus, atsitiktinai kritęs jam į akis, buvo Primasas, skurdžiai apsirengęs ir iš veido nepažįstamas. Pamačius jį, abatui pirmąkart šovė į galvą nelaba mintis, ir jis tarė pats sau: „Žiūrėk, ką aš maitinu prie savo stalo!" Grįžęs atgal, liepė užrakinti duris ir paklausė esančių drauge su juo, ar kas nepažįsta to valkatos, sėdinčio užustalėje priešais jo kambario duris? Visi atsakė, kad ne. Primasas, galą kelio nukeliavęs ir nepratęs pasninkauti, juto alkį. Šiek tiek luktelėjęs ir matydamas, kad abatas neišeina, išsitraukė iš ančio vieną iš atsineštų bandelių ir ėmė valgyti. Po valandėlės abatas liepė vienam savo tarnui pažiūrėti, ar tasai Primasas dar neišėjo. Tarnas atsakė:

— Ne, mesere; priešingai, jis valgo bandelę, kurią, matyt, atsinešė su savim.

— Tegu valgo savo, jei turi,— atsakė abatas,— o mūsų šiandien jis nieko nevalgys.

Abatas norėjo, kad Primasas pats išeitų, nes išvaryti jį atrodė nepadoru. Primasas, suvalgęs vieną bandelę ir abato vis nesulaukdamas, pradėjo valgyti antrąją; apie tai irgi buvo pranešta abatui, liepusiam pažiūrėti, ar svečias dar neišsinešdino. Galų gale, vis nesulaukdamas abato, Primasas, suvalgęs antrą bandelę, ėmė kramtyti ir trečiąją. Ir apie tai pranešus abatui, šis pradėjo taip samprotauti pats vienas: „Kas čia per negerovė atėjo šiandien man į galvą? Iš kur tasai šykštumas? Iš kur toji panieka? Ir kam? Tiek jau metų aš maitinu kiekvieną, kas tik nori valgyti, nepaisydamas, ar jis bajoras, ar prasčiokas, vargdienis ar turtuolis, pirklys ar sukčius; savo akimis regėjau tūkstančius valkatų, ryjančių mano naudą, ir niekad man nešaudavo į galvą tokia mintis kaip kad šį kartą. Tikriausiai šykštumas bus mane apsėdęs ne dėl menko žmogelio; nors ir atrodo valkata, jis turbūt kokia nors įžymybė, jei mano širdis taip kratosi jį pavaišinti". Taip sau taręs, abatas panoro sužinoti, kas čia toks būsiąs; sužinojęs, kad tai Primasas, atėjęs pažiūrėti jo dosnumo, apie kurį buvo tiek prisiklausęs, jis smar-

kiai susigėdo, nes iš gandų seniai jį pažinojo kaip garbingą vyrą. Trokšdamas išpirkti savo kaltę, abatas kuo beįmanydamas stengėsi jam įsiteikti. Po pietų liepė aprengti Primasą puikiais drabužiais, derančiais jo nuopelnams, apdovanojo pinigais bei žirgu ir leido pačiam apsispręsti: iškeliauti ar čia pasilikti. Primasas patenkintas nuoširdžiausiai padėkojo abatui už šitas malones ir raitas grįžo į Paryžių, iš kur buvo atėjęs pėsčias.

Meseras Kanė dela Skala, išmaningas ponas, be jokių aiškinimų suprato, ką turėjo galvoje Bergaminas, ir šypsodamas tarė:

— Bergaminai, tu labai vykusiai parodei ir savo skriaudas, ir savo šaunumą, ir mano šykštybę, o taipogi — ko iš manęs pageidauji; iš tiesų dar niekam nebuvau toks šykštus kaip dabar tau, bet aš išvarysiu savo šykštumą ta pačia lazda, kurią tu išradai.

Liepęs sumokėti Bergamino šeimininkui, aprengęs jį puikiausiais savo drabužiais, davęs pinigų ir žirgą, meseras Kanė dela Skala šį kartą leido jam pasielgti kaip tinkamam: iškeliauti ar pasilikti.

Aštunta novelė

GVILJELMAS BORSJERĖ KANDŽIAIS ŽODŽIAIS IŠJUOKIA MESERO ERMINO DE GRIMALDŽIO ŠYKŠTUMĄ.

Šalia Filostrato sėdėjo Laureta; išklausiusi pagyras Bergamino išmonei ir žinodama, kad dabar ji turės ką nors papasakoti, nelaukdama karalienės paliepimo, guviai prabilo:

— Pirmesnioji novelė, brangiosios draugės, mane skatina papasakoti jums, kaip vienas šaunus dvariškis panašiu būdu vykusiai išjuokė labai turtingo pirklio gobšumą; nors ši novelė savo turiniu primena jau girdėtąją, tačiau ji bus ne mažiau miela, nes gerai užsibaigia.

Gyveno kadaise Genujoje bajoras, vardu meseras Erminas de Grimaldis[32], kuris, kaip visi manė, savo didžiuliais dvarais ir pinigais toli pralenkė turtingiausius piliečius, kokius tada žinojo Italija; ir kaip savo turtais jis pranoko visus kitus italus, lygiai taip šykštumu ir gobšumu žymiai viršijo visus kitus šykštuolius ir gobšus, kokių tik buvo

pasaulyje. Jis laikė užraukęs savo kapšį ne tik tada, kai reikėdavo ką nors pavaišinti, bet šykštavo ir sau pačiam; bijodamas išlaidų, nepaisė genujiečių įpročio prašmatniai rengtis ir visur kentė didžiausius trūkumus, net valgydamas ir gerdamas. Štai kodėl, ir pelnytai, jo pavardė — de Grimaldis — liko užmiršta, ir visi jį tevadino meseru Erminu Šykštuoliu.

Tais laikais, kai jis begodišiaudamas vis didino ir didino savo turtus, kartą atvyko į Genują šaunus dvariškis, išauklėtas ir gražbylys, vardu Gviljelmas Borsjerė[33], nė trupučio nepanašus į dabartinius, sugedusius ir niekingus, kurie šiandien trokšta dėtis bei vadintis ponais ir bajorais; veikiau derėtų juos vadinti asilais, išaugusiais bjauriausių ir nevalyviausių prasčiokų purve, o ne dvare. Anuomet dvariškiai laikė savo pareiga taikinti bajorus, kai kildavo tarp jų vaidai ar neapykanta, supiršti į poras, užmegzti giminystes ir draugystę, gražiais, žaismingais žodžiais guosti nusiminusius, linksminti dvarus ir karčiais priekaištais tėviškai smerkti nedorėlių ydas — ir visa tai už menkutį atpildą. O šiandieną jie įprato leisti laiką skleisdami apkalbas, sėdami nesantaiką, pasakodami bjaurius ir nešvankius dalykus, ir blogiausia — žmonių akivaizdoje, prikišdami vienas kitam visokias šlykštynes, begėdystes ir piktybes, tikras ar prasimanytas. Ištvirkę ir suniekšėję bajorai tą iš jų labiau mėgsta, labiau gerbia ir didžiausiomis dovanomis apipila, kuris bjauriau daro ar kalba. Tai baisi ir smerktina šių dienų pasaulio gėda ir akivaizdus įrodymas, kad dorybės čia išnyko, palikusios vargšę žmoniją ydų dumble.

Bet, grįždama prie to, kuo buvau pradėjusi ir nuo ko mane bent kiek nuvedė į šalį teisingas pyktis, pasakysiu, kad minėtąjį Gviljelmą visa Genujos aukštuomenė priėmė su pagarba ir mielai kvietėsi pas save. Šis, keletą dienų pagyvenęs mieste ir daug prisiklausęs apie mesero Ermino šykštumą ir gobšumą, sumanė jį pamatyti. Meseras Erminas jau buvo girdėjęs, kad Gviljelmas Borsjerė — šaunus vyras, ir, nors buvo šykštus, vis dėlto dar turėjo širdyje krislelį taurumo, tad sutiko jį gan draugiškais žodžiais ir linksmu veidu, užmezgė su juo ilgą kalbą apie įvairiausius dalykus ir šnekučiuodamas nusivedė drauge su kitais ten buvusiais genujiečiais į savo naująjį labai gražų namą, ir aprodęs viską paklausė:

— Na, mesere Gviljelmai, jūs daug ką esate matęs ir girdėjęs, gal patartumėt man, kokį dar niekad neregėtą daiktą aš galėčiau liepti nutapyti šio namo salėje?

Girdėdamas tokią negudrią jo šneką, Gviljelmas atsakė:

— Mesere, nemokėsiu patarti, koks tai galėtų būti dar niekad neregėtas daiktas — nebent čiaudulys ar kas panašu; bet jeigu pageidaujate, aš jums nurodysiu vieną dalyką, kurio, manau, dar niekad nesate regėjęs.

— Ak, susimildamas, pasakykite, kas tai yra? — tarė meseras Erminas, nesitikėdamas, kad svečias jam atsakys taip, kaip atsakė.

— Liepkite nutapyti dosnumą! — tučtuojau sušuko Gviljelmas.

Išgirdęs šituos žodžius, meseras Erminas staiga taip susigėdo, kad iš tos baisios gėdos jo būdas vienu akimirksniu bemaž visiškai pasikeitė.

— Mesere Gviljelmai,— atsakė Erminas,— aš liepsiu jį nutapyti taip, kad nei jūs, nei kas kitas niekados negalėtumėt man pasakyti, kad aš nesu jo matęs nei pažinojęs.

Šykštuolį taip paveikė Gviljelmo žodžiai, kad nuo tos dienos jis tapo dosniausiu ir maloniausiu ponu, vaišinusiu ir svetimšalius, ir vietinius labiau negu kas nors kitas Genujoj anais laikais.

Devinta novelė

KIPRO KARALIUS, VIENOS KILMINGOS GASKONIETĖS PAŠIEPTAS, IŠ SILPNADVASIO TAMPA ŠAUNIU IR RYŽTINGU VALDOVU.

Eliza, kuri turėjo gauti paskutinį karalienės įsakymą, nelaukdama jo, linksmai pradėjo šitaip:

— Dažnai atsitinka, jaunosios damos, kad ko neįstengia padaryti nei įvairūs priekaištai, nei visokios bausmės, tą padaro vienas tik žodis, ne tam tyčia, o atsitiktinai pasakytas. Tat aiškiai matyti iš Lauretos novelės, ir aš tą pat noriu jums įrodyti trumpute novele. Geri apsakymai visada naudingi, ir jų reikia klausytis su atidžia, kad ir kas juos pasakotų.

Pirmojo Kipro karaliaus laikais[34], kai Gotfridas Bujonietis[35] jau buvo užkariavęs Šventąją žemę, viena Gaskonės kilminga dama nukeliavo prie Kristaus grabo ir, grįždama iš ten, užsuko į Kipro salą, kur kažkokie nevidonai skaudžiai ją įžeidė. Kai visi jos skundai nieko nepadėjo, ji nusprendė pasiskųsti karaliui. Bet kažkas jai pasakė, kad tai bergždžias triūsas, nes karalius toks silpnadvasis ir menkas, jog ne tik nebaudžiąs už skriaudas, padarytas kitiems, bet su niekingu bailumu kenčiąs daugybę skriaudų, jam pačiam daromų; todėl kiekvie-

nas, kas turįs kokį apmaudą, išgiežiąs ant jo paties, visaip jį užgauliodamas ir gėdindamas.

Girdėdama tai, gaskonietė, netekusi vilties rasti kur nors teisybę ir geisdama kiek apmalšinti savo pyktį, nusprendė bent pašiepti karaliaus menkystę ir, nuėjusi pas jį, verkdama tarė:

— Valdove, aš stojau prieš tavo akis ne todėl, kad laukčiau keršto už padarytą man skriaudą; atpildo vietoje aš tik prašau, kad pamokytum mane pakelti visas tas užgaules ir skriaudas, kurių, kaip girdžiu, niekas tau negaili; tavo apšviesta, gal ir aš sugebėsiu kantriai kęsti savąjį įžeidimą, nors, dievas mato, mielai jį perleisčiau tau: juk tu toks ištvermingas!

Karalius, iki šiol lėtas ir tingus, tarsi iš miegų pabudo: pirmiausia smarkiai nubaudė tos damos įžeidėjus, o paskui ėmė griežčiausiai persekioti kiekvieną, kuris kaip nors nuplėšdavo šlovę jo karūnai.

Dešimta novelė

MAESTRAS ALBERTAS IŠ BOLONIJOS MANDAGIAI SUGĖDINA MOTERĮ, KURI NORĖJO JĮ SUGĖDINTI UŽ TAI, KAD JIS BUVO JĄ ĮSIMYLĖJĘS.

Nutilus Elizai, paskutinė privalėjo pasakoti karalienė, ir ji su moterišku žavumu prabilo:

— Tauriosios merginos, kaip giedromis naktimis žvaigždės puošia dangų, o pavasarį gėlės žaliąsias pievas, taip sąmojingi žodžiai dabina girtinus papročius ir malonias šnekas. Šmaikštūs posakiai, trumpučiai būdami, daug geriau pritinka moterims negu vyrams, nes ilgos ir nepabaigiamos kalbos, kai be jų galima apsieiti, dar labiau nedera moterims negu vyrams, nors šiandien mažai beliko ar nė vienos nebėra, kuri suprastų sąmojį, o jeigu ir supranta, mokėtų atsikirsti: tai didelė gėda ir mums, ir visai mūsų giminei. Mat tą sugebėjimą, būdingą praeities laikų moterims, dabartinės nukreipia į kūno gražmenas, ir toji, kuri apsirengia kuo margesniais, kuo dryžesniais ir puošnesniais drabužiais, tariasi esanti aukštesnė ir garbingesnė už kitas, nepagalvodama, kad jeigu kas visu tuo apkrautų ar apkarstytų asilą, šis paneštų kur kas daugiau negu bet kuri iš jų ir vis dėlto liktų, kaip ir buvęs, asilu. Gėda man kalbėti apie tokius dalykus, nes ir pati nesu laisva nuo

ydų, kurias prikaišioju kitoms. Šitaip išsipuošusios, išsidabinusios, nusidažiusios, stovi šios gražuolės it marmuro statulos, nebylios ir bejausmės, arba paklaustos atsako taip, kad būtų daug geriau, jeigu patylėtų. Jos mano, kad tasai nemokėjimas šnekučiuoti su damomis ir šauniais vyriškiais pareinąs nuo jų sielos tyrumo, ir savo kvailumą vadina kuklumu, tarytum tik toji moteris būtų padori, kuri temoka šnekučiuoti su tarnaite, skalbėja ar kepėja. Juk jeigu gamta būtų to norėjusi, kaip jos save tikina, būtų kitaip suvaržiusi jų plepumą. Teisybė, ir čia, kaip ir visur, reikia atsižvelgti į laiką, į vietą ir į asmenį, su kuriuo kalbiesi, nes kartais atsitinka, kad kokia nors moteris ar vyras, tikėdamiesi šmaikščiu žodeliu priversti ką nors raudonuoti, bet pakankamai neįvertinę priešininko jėgų, tą raudonį, kuriuo vylėsi užlieti kito skruostus, pajunta savo paties veide. Taigi, kad būtumėt atsargesnės, be to, kad pačios nepateisintumėt plačiai žinomos patarlės, jog moterims visur ir visados kliūva blogesnė dalia, paskutine šios dienos novele, kurią pasakoti tenka man, aš noriu jus pamokyti, kad nuo kitų skirtumėtės ne tik sielos taurumu, bet ir kilniu elgesiu.

Prieš nedaugel metų gyveno Bolonijoj, o gal ir dabar tebegyvena, žymus gydytojas, išgarsėjęs kone visame pasauly. Vardu jis buvo maestras Albertas[36]. Nors senis jau baigė septintąją dešimtį ir prigimtinis karštis beveik jau buvo apleidęs jo kūną, tačiau tiek tebeturėjo dvasios stiprybės, kad dar galėjo užsiplieksti meilės liepsna. Kartą išvydęs vienoje šventėje gražuolę našlę, vardu, pasak šnekų, doną Malgeridą de Gizoljeri, senis taip ja susižavėjo, kad užsidegė nelyginant jaunuolis: jam atrodė, jog naktį ramiai neužmigsiąs, jeigu tą dieną nepamatysiąs švelnaus ir kerinčio gražiosios damos veidelio. Todėl jis ėmė nuolat sukinėtis, kartais pėsčias, o kartais raitas, nelygu kaip jam būdavo patogiau, priešais šios damos namus. Taigi ir ji, ir tūlos kitos moterys tuojau suprato, ko jis čia lankosi, ir dažnai šaipydavosi tarpusavy, kad žmogus, toks subrendęs metais ir protu, įsimylėjo, lyg būtų maniusios, jog saldžioji meilės aistra įsibrauna ir apsigyvena ne kur kitur, o tik paikose jaunuolių širdyse. Maestrui Albertui vis tebevaikščiojant ar jodinėjant pro ten, vieną šventadienį taip atsitiko, kad toji dama sykiu su kitomis moterimis sėdėjo prie savo namo durų ir iš tolo pamatė ateinant maestrą Albertą; jos visos drauge susitarė pasikviesti jį ir pavaišinti, o vėliau pasišaipyti iš jo įsimylėjimo. Taip jos ir padarė: pakilusios paprašė jį užeiti, nusivedė į vėsų kiemą, atnešė rinktinių vynų ir saldumynų, o galop švelniais ir maloniais žodžiais paklausė, kaip čia galėjo atsitikti, kad jis įsimylėjo šią gražuolę, žinoda-

mas, jog ją myli daugelis gražių, kilmingų ir šaunių jaunuolių? Maestras, pasijutęs mandagiai įgeltas, nutaisė linksmą veidą ir atsakė:

— Ponia, kad aš myliu, tatai neturi stebinti išmintingo žmogaus, ypačiai, kad myliu jus, nes jūs esate to verta. Nors mums, senyvesniems vyrams, aiškus dalykas, ir trūksta jėgų, reikalingų meilės pratyboms, tačiau nestinga nei gerų norų, nei supratimo, ką reiškia būti mylimam; čia mes daugiau nusivokiame už jaunikliųs, nes daugiau turime patirties. Viltis, skatinanti mane, jau senį, mylėti jus, ponia, tokio būrio jaunuolių mylimą, glūdi štai kur: daug kartų esu matęs, kaip moterys pavakariams valgo lubinus ir porus; nors porai visai negardūs, ne tiek bjauri ir atgrasi nebent jo galvutė, tačiau jūs visos, vadovaudamosi sugadintu savo skoniu, galvutę laikote rankoje, o kremtate laiškus, ne tik niekam tikusius, bet netgi šleikščius. Ką aš žinau, ponia, gal jūs, pasirinkdama meilužius, elgiatės panašiai? Jeigu taip, jūs pasirinktumėt mane, o kitus pavarytumėt šalin.

Tie žodžiai kiek sugėdino damą ir jos drauges.

— Maestre,— atsakė gražioji našlė,— jūs gan gerai ir mandagiai mus nubaudėte už mūsų išdidumą. Vis dėlto man brangi tokio patyrusio ir išmintingo žmogaus meilė. Todėl aš mielai atiduodu jūsų širdžiai save visą, išskyrus garbę.

Maestras pakilo sykiu su savo palydovais, padėkojo damai, juokdamasis ir linksmas atsisveikino su ja ir išėjo. Taip ši dama, nepagalvojusi, iš ko šaiposi, tikėdamasi pergalės, buvo nugalėta pati. Tokios nesėkmės jūs lengvai išvengsite, jeigu būsite protingos.

*

Saulė jau buvo nuslinkusi vakarop ir kaitra gerokai atslūgusi, kai jaunosios damos ir trys jaunikaičiai baigė savo pasakojimus. Taigi karalienė šypsodama tarė:

— Dabar, brangiosios draugės, šią mano valdymo dieną, man nieko kito nebelieka, kaip tik duoti jums naują karalienę: tegu ji rytoj savo nuožiūra tvarko savąjį ir mūsų gyvenimą ir džiugina mus padoriomis pramogomis. Teisybė, iki nakties dar toloka, bet kas iš anksto nepasirengia ateičiai, tą užklumpa nemalonios staigmenos; todėl, norint paruošti visa, ką naujoji karalienė ras reikalinga rytojui, aš nusprendžiu, kad ateinančios dienos prasidėtų nuo šios valandos. Todėl mūsų paguodai ir garbei to, kurio dėka visos būtybės gyvena, rytoj šioje karalystėje viešpataus sumaninga ir kukli jaunuolė Filomena.

Taip tarusi, pakilo, nusiėmė vainiką ir, pagarbiai uždėjusi ant gal-

vos Filomenai, pirmoji pasveikino ją kaip karalienę, o paskui tat padarė ir kitos damos bei jaunikaičiai, ir visi mielai atsidavė jos valdžion. Filomena, vainikuojama karalienės vainiku, bent kiek paraudo iš gėdos, bet tučtuojau susitvardė, prisiminusi neseniai pasakytus Pampinėjos žodžius, ir kad nepasirodytų neišmanėlė, pirmiausia patvirtino visus eiti Pampinėjos paskirtąsias pareigas, liepė parūpinti, kas reikalinga kitam rytui ir būsimajai vakarienei šioje pat vietoje, o paskui prabilo šitaip:

— Brangiosios draugės, nors Pampinėja daugiau iš savo gerumo negu dėl mano nuopelnų mane paskyrė jūsų karaliene, vis dėlto, nustatydama mūsų gyvenimo būdą, aš ketinu vadovautis ne vien tik savąja, bet sykiu ir jūsų nuomone; o kad jūs žinotumėt, kas man atrodo darytina, ir kad galėtumėt vėliau savo nuožiūra ką nors pridėti ar atmesti, norėčiau keliais žodžiais tatai jums paaiškinti. Jeigu gerai šiandien supratau Pampinėjos priesakus, jie man atrodo tiek pat girtini, kiek ir teikią smagumo; todėl, kol jie per ilga mums nenusibos ar dėl kitų kurių priežasčių neįgris, aš manau, nedera jų keisti. O dabar, kai viskas jau sutvarkyta ir pradėta vykdyti, pakilsime iš čia ir bent kiek smagiai pasivaikščiosime; kai saulė nusileis, pavakarieniausime vėsoje, o paskui, po vienos kitos dainelės ir kitokių pramogų, bus metas ir miegoti. Anksti rytą atsikėlę, kol dar vėsu, taipogi eisime pasivaikščioti, kur kam patiks; paskirtą valandą, kaip ir šiandien, grįšime namo, papietausime, pašoksime, paskui prigulsime poilsio, o pakilę vėl kaip šiandien susirinksime čion pasakoti novelių, nes tai, man rodos, ne tik didžiai malonu, bet ir naudinga. Teisybė, aš dar noriu padaryti, ko nespėjo Pampinėja, būdama per vėlai išrinkta karaliene: noriu mūsų pasakojimus įsprausti į tam tikrus rėmus ir iš anksto paskelbti jums, idant kiekvienas turėtų pakankamai laiko apgalvoti savo novelę duotąja tema. Jeigu tat jums patinka, aš siūlyčiau štai ką: kadangi jau nuo pat pasaulio pradžios žmones blaško įvairūs likimo netikėtumai ir blaškys iki pat galo, tai kiekvienas tegu pasakoja apie tuos, kurie, visokių negandų persekiojami ir jau nebetekę vilties, laimingai pasiekia savo tikslą.

Tiek damos, tiek ir vyrai išgyrė šią tvarką ir prižadėjo laikytis jos. Vienas tik Dionėjas, visiems kitiems nutilus, tarė:

— Ponia, kaip visi kiti taip ir aš pripažįstu, kad jūsų nustatytoji tvarka puiki ir labai girtina; bet kaip ypatingos malonės prašau nevaržyti manęs šia bendra taisykle ir leisti, kol gyvuos mūsų draugija, kalbėti apie tai, kas man labiau patiks. O kad niekas nepamanytų, jog šios malonės geidžiu todėl, kad mano novelių ištekliai menki, nuo šiol

aš visuomet sutinku kalbėti paskutinis.

Karalienė, žinodama, kad Dionėjas džiugus ir sąmojingas vyrukas, ir puikiausiai numanydama, kad jis to prašo, vien tik norėdamas kokia nors juokinga novele pralinksminti draugiją, jeigu ji pavargtų nuo rimtų samprotavimų, kitiems pritariant, mielai jam suteikė šią malonę.

Pakilę visi iš lėto nužingsniavo link upelio, kurio tyras vanduo tekėjo nuo kalniūkščio, tarp plikų uolų ir žalių žolynų, į ūksmingą slėnį, apaugusį medžiais. Čia, nusiavusios kurpaites ir pasiraitojusios rankoves, damos braidžiojo po vandenį ir linksmai valiūkavo tarpusavy.

Kai atėjo vakarienės metas, visi grįžo į rūmus ir skaniai pavakarieniavo. Po vakarienės, liepusi atnešti muzikos instrumentus, karalienė įsakė pradėti šokį, vadovaujamą Lauretos, o tuo tarpu Emilija turėjo padainuoti dainelę, Dionėjui pritariant liutnia. Sulig šiuo įsakymu Laureta tučtuojau pradėjo šokį, o Emilija švelniai uždainavo:

Aš taip žaviuosi savo gražumu,
Kad jokios kitos meilės amžindie
Širdies manosios nebesuvilios.
Kada save aš veidrody matau,
Manasis atvaizdas man sielą guodžia;
Ir jokios staigmenos ar juodos mintys
Užtemdyt šito džiaugsmo man negali.
Kokie gi dar troškimai, kokios godos
Į mano širdį įsiskverbt valiotų?
Kiekvieną mirksnį, kai tiktai panoriu,
Šis mielas stiklas neša man paguodą:
Šalin ir liūdesys, ir skausmas bėga,
Mana krūtinė — laimės kupina,
Kurią išreikšt yra bejėgis žodis.
Ir kuo ilgiau prie jo prikaustau žvilgsnį,
Tuo vis karščiau liepsnoja man skruostai.
Slapčiausi lūkesčiai, mieliausios svajos
Tuojau, atrodo, ims ir įsikūnys,
Taip man bežiūrint į savas grožybes.[37]

Kai nutilo šita daina, kuriai visi šokantieji linksmai pritarė, nors vieną kitą jos žodžiai paskatino susimąstyti, buvo sušokta dar keletas ratelių. Taip prabėgo geroka dalis trumputės nakties, ir karalienė nusprendė, kad metas jau baigti pirmąją dieną. Liepusi uždegti žvakes, visiems įsakė eiti ilsėtis iki kito ryto; taigi kiekvienas grįžo į savo kambarį ir atsigulė.

Čia baigiasi pirma Dekamerono diena.

ANTRA DIENA

PRASIDEDA ANTRA DEKAMERONO DIENA: FILOMENAI PIRMININKAUJANT, ČIA KALBAMA APIE TUOS, KURIE, ĮVAIRIŲ NEGANDŲ PERSEKIOJAMI IR JAU NEBETEKĘ VILTIES, LAIMINGAI PASIEKIA SAVO TIKSLĄ.

Saulė savo spinduliais visur jau skelbė naują dieną, ir paukšteliai, žaliose šakose giesmes čiulbėdami, visiems apie tat garsino, kai damos ir trys jaunikaičiai atsikėlę nužingsniavo į sodą ir, iš lėto braidydami po rasotą žolę, ilgokai šen bei ten vaikštinėjo pindami gražius vainikus. Ir kaip vakar dieną, lygiai taip pasielgė ir dabar: pavalgę, kol dar vėsu, ir sušokę vieną kitą šokį, nuėjo ilsėtis; paskui, atsikėlę devyniomis, nutraukė, karalienei pageidaujant, į vešlią pievaitę ir susėdo aplink savo valdovę. Jinai, dailaus stoto ir labai malonios išvaizdos, laurų vainiku apvainikuota, valandėlę patylėjusi ir visą draugiją apmetusi akim, liepė Neifilei savo novele pradėti naujų apsakymų pynę; toji neatsikalbinėdama linksmai ėmė pasakoti šitaip.

Pirma novelė

MARTELINAS, APSIMETĘS LUOŠU, DEDASI ESĄS IŠGYDYTAS ŠVENTOJO HENRICHO; IŠKILUS AIKŠTĖN JO APGAULEI, ŽMONĖS JĮ SUČIUMPA, MUŠA IR NORI PAKARTI, BET GALŲ GALE JIS IŠSIGELBSTI.

Dažnai atsitinka, brangiosios damos, kad tasai, kas mėgina tyčiotis iš kitų, ir ypačiai iš šventų dalykų, pats būna išjuoktas, o kartais ir bėdos pasidaro. Štai kodėl aš, paklusdama karalienės valiai ir norėdama savo novele duoti pradžią apsakymams nustatytąja tema, ketinu jums papasakoti, kokia nelaimė ištiko vieną mūsų miesto gyventoją, kuris, jau nebetekęs jokios vilties, galiausiai išsivaduoja.

Ne per seniai gyveno Trevize vienas vokietis, vardu Henrichas, kuris, būdamas vargeta, nešiojo nešulius tiems, kas tik nusamdydavo; tačiau visi jį laikė doru ir švento gyvenimo žmogum. Treviziečiai netgi tvirtina (nežinia, ar tai tiesa, ar ne), kad jo mirties valandoje didžiosios Trevizo bažnyčios varpai, niekieno netimpčiojami, patys pradėję skambinti. Patikėję stebuklu, žmonės sušneko, kad Henrichas esąs šventas, ir iš viso miesto subėgo prie namų, kur gulėjo velionis, nunešė jo palaikus nelyginant šventojo į didžiąją bažnyčią ir čion ėmė vedžioti šlubius, kuprotus, neregius ir kitokius luošius ar ligonius, kurie visi turėję pasveikti, vien prisilietę prie tų palaikų.

Tokioj maišaty ir žmonių knibždynėje atvyko į Trevizą trys mūsų miesto gyventojai, vienas vardu Stekis, antrasis Martelinas, o trečiasis Markezė — vyrai, lankantys ponų dvarus ir linksminantys žiūrovus savo grimasomis ir nepaprastu mokėjimu kiekvieną pamėgdžioti. Dar niekuomet čia nebuvę, jie stebėjosi, matydami tokią žmonių kamšatį, ir išgirdę, kas čia dedasi, patys užsigeidė nueiti ir pažiūrėti. Kai tik jie apsistojo viešbutyje, Markezė tarė:

— Eime pažiūrėti to šventojo; tik neišmanau, kaip ten pateksime, nes girdėjau, aikštė pilna vokiečių ir kitokių ginkluotų vyrų, kuriuos pastatė šio miesto sinjoras, kad nekiltų riaušių. Be to, ir bažnyčia tiek prisigrūdusi žmonių, kad niekas nebegali įeiti.

Tada Martelinas, kuris irgi troško tai pamatyti, tarė:

— Niekis, aš jau rasiu būdą, kaip prisigauti ligi šventojo palaikų.

— Kaip? — paklausė Markezė.

Martelinas atsakė:

— Pasakysiu tau kaip: aš apsimesiu luošiu, o tu iš vienos pusės, Stekis iš antrosios mane prilaikysite, lyg pats negalėčiau paeiti, ir dėsitės vedą prie šventojo, kad tasai mane išgydytų; neatsiras nė vieno, kuris matydamas mus neduotų kelio ir neleistų praeiti.

Markezei ir Stekiui patiko šis būdas; ilgai nedelsdami, jie išėjo iš viešbučio ir visi trys pasuko į nuošalią vietą, kur Martelinas taip išlankstė savo pirštus, rankas ir kojas, be to, taip iškreipė burną, akis ir visą veidą, jog atrodė pabaisa, ir kiekvienas, jį pamatęs, nebūtų suabejojęs, kad tai iš tikrųjų luošas ir susuktas žmogelis.

Sugriebę už parankės, Markezė ir Stekis maldingais veidais tempė kleivį bažnyčion, nužemintai dėl dievo meilės prašydami kiekvieną sutiktąjį pasitraukti iš kelio, taigi jie lengvai stūmėsi priekin; visi žiūrėjo į juos ir šaukė: „Kelią! Kelią! Kelią!“ Veikiai jie pasiekė tą vietą, kur buvo šventojo Henricho palaikai. Keletas gailestingų vyrų, stovinčių aplinkui, greit čiupo Marteliną ir paguldė ant palaikų, idant jis atgautų sveikatos malonę. Visiems žmonėms atidžiai bežiūrint, kas čia bus, Martelinas, kiek luktelėjęs, ėmė rodyti (o tat jis puikiausiai mokėjo), kad jau atgniaužia vieną pirštą, paskui plaštaką, paskui ištiesia visą ranką, o galiausiai ir visas išsitiesia. Matydami tai, žmonės sukėlė tokį šauksmą šventojo Henricho garbei, kad nebūtum girdėjęs nė perkūno griaudint.

Atsitiktinai stovėjo netoli tos vietos vienas florentietis, kuris labai gerai pažinojo Marteliną, bet kai jį atvedė tokį persimainiusį, tai jo neatpažino: dabar, pamatęs išsitiesusį ir atpažinęs, florentietis staiga nusikvatojo ir tarė:

— Tai pasiutėlis! Kas gi nebūtų patikėjęs, matydamas jį čion ateinant, kad jis iš tikrųjų klipata?

Tuos žodžius išgirdo kai kurie treviziečiai ir tučtuojau paklausė:

— Kaip? Argi jis nebuvo klipata?

Į tai florentietis atsakė:

— Sergėk dieve; jis visada buvo toks pat tiesus kaip ir kiekvienas iš mūsų; tik jis, kaip matėte patys, geriau už bet ką kitą moka išdarinėti visokius pokštus ir įgauti tokią išvaizdą, kokią tik nori.

Kai tik anie išgirdo tuos žodžius, nieko daugiau jiems nereikėjo — urmu puolė pirmyn ir ėmė šaukti:

— Suimkit šitą apgaviką! Jis šaiposi iš dievo ir šventųjų! Nebūda-

mas luošas, dedasi luošu, norėdamas pasityčioti iš mūsų šventojo ir iš mūsų.

Taip šūkaudami, griebė jį ir nutraukė žemyn; čiupę už plaukų ir nuplėšę nuo jo visas drapanas, ėmė daužyti kumščiais ir spardyti; kiekvienas, kas tarėsi vyras esąs, skubėjo prie to prisidėti. Martelinas klykė: „Dėl dievo meilės, pasigailėkit!“ — ir kaip beįmanydamas gynėsi; bet tuščios buvo jo pastangos: minia aplinkui jį tolydžio vis didėjo ir didėjo. Stekis ir Markezė, matydami, kas čia pasidarė, ėmė šnekėtis, jog riesta, bet, nuogąstaudami dėl savęs, nedrįso jo gelbėti; priešingai, drauge su kitais šaukė, kad jį reikia užmušti, nors patys laužė galvą, kaip ištraukti Marteliną iš žmonių rankų. O šie tikriausiai būtų jį nugalabiję, jeigu ne gudrybė, kurios staiga griebėsi Markezė. Kadangi čia pat prie bažnyčios stovėjo ir visa sinjorijos sargyba, Markezė kuo greičiau prasigrūdo prie podestos pavaduotojo ir tarė:

— Dėl dievo meilės, padėkite! Kažkoks nevidonas atpjovė čia man kapšį su šimtu aukso florinų; susimildami, liepkite jį suimti, kad aš galėčiau atgauti savo pinigus.

Išgirdę tai, bent dvylika sargybinių tučtuojau nubėgo ten, kur vargšą Marteliną minia šukavo be šukų, vargais negalais prasispraudė pro žmones ir ištraukė jį mušeikoms iš rankų, visą sulamdytą ir sutryptą, ir nuvedė į sinjorijos rūmus. Paskui juos atsekė daugelis tų, kurie jautėsi Martelino išjuokti; išgirdę, kad jis suimtas kaip gribišius, ir nerasdami tinkamesnės dingsties jam įklampinti, jie ėmė taipogi skųstis, kad šis ir jiems atpjovęs kapšį. Girdėdamas tokius dalykus, podestos teisėjas, žmogus griežtas, tuojau pasivedėjo Martelina į šalį ir pradėjo tardyti. Bet Martelinas atsakinėjo juokaudamas, lyg niekais laikydamas šį suėmimą. Teisėjas įpykęs liepė jį pririšti prie kankinimų suolo ir keletą sykių gerai sudrožti, idant prisipažintų, kuo anie jį kaltina, o paskui pakarti. Kai Martelinas vėl atsidūrė ant žemės, teisėjas paklausė, ar tiesa, ką anie sako ant jo. Martelinas, matydamas, kad neigimas nieko nepadės, tarė:

— Pone, aš esu pasiruošęs išpažinti jums teisybę, bet tegu mano kaltintojai pasako, kada ir kur aš jiems atpjoviau kapšį, o aš jums pasakysiu, ką aš padariau ir ko ne.

— Tai man patinka,— atsakė teisėjas ir liepė pašaukti keletą; vienas iš jų sakėsi, kad Martelinas atpjovęs jam kapšį prieš savaitę, kitas — kad prieš šešias dienas, trečias — kad prieš keturias, o kai kurie sakėsi, kad šiandien. Girdėdamas tai, Martelinas tarė:

— Pone, visi jie per akis meluoja, o kad aš sakau teisybę, galiu

įrodyti. Aš niekad nesu buvęs šiame mieste ir tik neseniai čion atvykau: o kai atvykau, savo nelaimei nuėjau pažiūrėti to šventojo palaikų; ten mane ir išvanojo, kaip patys matote. O kad tai tiesa, gali patvirtinti sinjorijos valdininkas, kuriam prisistato atvykusieji, jo knyga ir pagaliau viešbučio šeimininkas. Todėl, jeigu pasirodys, kaip aš jums sakau, malonėkit šitų nenaudėlių skundo nepaisyti ir manęs nekankinti, ir nežudyti.

Kol viskas šitaip klostėsi, Markezė ir Stekis, išgirdę, kad podestos teisėjas Martelіną žiauriai tardo ir jau pririšo prie kankinimų suolo, smarkiai persigando ir ėmė kalbėti:

— Blogai mudu padarėme: nuo vilko išgelbėjom, meškai į nagus atidavėm!

Taigi, išlakstę visą miestą ir susiradę viešbučio šeimininką, apsakė jam, kas atsitiko. Tasai juokdamasis nusivedė abu pas Sandrą Agolantį[38], kuris gyveno Trevize ir miesto sinjoro buvo didžiai gerbiamas; išdėstęs jam viską iš eilės, drauge su tais dviem maldavo gelbėti Martelіną. Sandras, prisikvatojęs į valias, nuvyko pas sinjorą ir paprašė, kad šis pats imtųsi Martelino bylos. Sinjoras sutiko.

Pasiuntiniai vargšą Martelіną teberado vienmarškinį, suglumusį ir smarkiai persigandusį bestovint prieš teisėją, kuris nenorėjo nė girdėti jo pasiteisinimų; priešingai, galbūt jausdamas tam tikrą neapykantą florentiečiams, iš viso buvo linkęs jį pakarti ir nieku gyvu nenorėjo atiduoti sinjorui, kol pagaliau buvo priverstas tai padaryti prieš savo valią.

Martelinas, stojęs prieš sinjorą ir viską jam apsakęs iš eilės, prašė kaip aukščiausios malonės leisti jam iškeliauti, nes, kol nebūsiąs Florencijoj, vis tebejausiąs kilpą ant kaklo. Sinjoras, širdingai prisijuokęs iš šito nuotykio, padovanojo kiekvienam po gražų drabužį, ir taip visi trys, netikėtai išvengę didelio pavojaus, sveiki ir gyvi grįžo namo.

Antra novelė

RINALDAS ASTIETIS APIPLĖŠTAS PAKLIŪVA Į KASTEL GVILJELMĄ, KUR SUSIRANDA PRIEG-

LOBSTĮ PAS VIENĄ NAŠLĘ; GAVĘS ATPILDĄ UŽ SAVO NUOSTOLIUS, SVEIKAS IR GYVAS GRĮŽTA NAMO.

Damos be galo juokėsi iš Martelino nuotykių, kuriuos papasakojo Neifilė. Iš jaunųjų vyriškių labiausiai juokėsi Filostratas, sėdįs šalia Neifilės; jam kaip tik ir liepė karalienė tęsti pasakojimus toliau. Nėmaž nedelsdamas, pradėjo jis šitaip:

— Gražiosios damos, man knieti jums papasakoti novelę, kur sumišai pinasi ir tikėjimo dalykai, ir negandos, ir meilė,— novelę, kurią gal bus naudinga išklausyti, ypačiai keliaujantiems per pavojingas meilės šalis, kame dažnai atsitinka, jog tas, kas nesukalba poterių į šventą Julijoną[39], kad ir gerą lovą suradęs, nakvoja blogai.

Dar markizo Aco Ferariečio laikais[40] vienas pirklys, vardu Rinaldas Astietis, atvyko savo reikalais į Boloniją. Atlikęs reikalus, jis iš Feraros jojo namo į Veroną ir kelyje sutiko kažkokius žmones, kurie atrodė lyg ir pirkliai, o iš tikrųjų buvo galvažudžiai ir nevidonai; per neatsargumą Rinaldas įsileido su jais į šneką ir prisijungė draugėn. Šie, regėdami, kad jis pirklys, ir manydami, kad turi prie savęs pinigų, susitarė pirmai progai pasitaikius jį apiplėšti; o kad jam nekiltų įtarimų, kaip kuklūs ir padorūs žmonės šnekučiavosi su juo apie garbingus, taurius dalykus ir kaip begalėdami ir bemokėdami stengėsi rodytis nuolankūs ir mandagūs; taigi jis laikė didele laime, kad juos sutiko, nes jojo vienas su savo tarnu, irgi raitu.

Taip bekeliaudami ir nuo vieno daikto pereidami prie kito, kaip dažnai atsitinka pokalbiuose, įsišneko jie apie maldas, kuriomis žmonės kreipiasi į dievą; vienas iš tų trijų plėšikų ir sako Rinaldui:

— O jūs, gerbiamasis, kokias maldas esate pratęs kalbėti keliaudamas?

— Teisybę sakant,— atsiliepė Rinaldas,— aš žmogus prasčiokas ir netašytas ir mažai temoku maldų, gyvenu senoviškai ir dideliu protu negaliu girtis, tačiau visada esu pratęs kelionėje sukalbėti rytmečiais, išeidamas iš viešbučio, vieną „Tėve mūsų" ir vieną „Sveika, Marija" už švento Julijono tėvo bei motinos vėlę[41], o paskui prašau dievą ir šitą šventąjį, kad kitą naktį jie suteiktų man gerą nakvynę. Daug kartų savo gyvenime bekeliaudamas, esu įkliuvęs į didelius pavojus, tačiau visada jų išvengdavau ir nakčiai susirasdavau gerą viešbutį ir puikią nakvynę; todėl tvirtai tikiu, kad šventas Julijonas, kurio šlovei aš kalbu maldas, šitą malonę man išprašo

iš dievo; tikriausiai tą dieną kelionė nesisektų, o ir naktį nerasčiau kur prisiglausti, jeigu iš ryto poterių nesukalbėčiau.

— O šįryt ar sukalbėjote? — paklausė plėšikas.

— Aiškus dalykas,— atsakė Rinaldas.

Tuomet plėšikas, kuris jau žinojo, kaip toliau viskas dėsis, širdyje pagalvojo: „Tie poteriai tau bus reikalingi, nes jeigu tik mums pasiseks, tu, man regis, prastą gausi nakvynę“. O jam tarė:

— Aš irgi daug esu keliavęs, bet niekad nekalbėdavau tų poterių, nors daugelis, girdėjau, labai tat giria, ir vis dėlto dar niekad neatsitiko, kad būčiau gavęs blogą nakvynę, o šį vakarą tu pats gal įsitikinsi, katras iš mūsų geriau apsinakvos: tu, sukalbėjęs poterius, ar aš, nesukalbėjęs. Teisybė, vietoj šių poterių aš kalbu kitokias maldas: „Dirupisti“, „Intemerata“, arba „De profundis“[42], kurios daug labiau padedančios, kaip sakydavo mano senelė.

Šitaip, kalbėdamiesi apie įvairius dalykus, jie keliavo toliau, laukdami tinkamos vietos ir laiko savo kėslams įvykdyti; jau vėlai, anapus Kastel Gviljelmo, prijoję upės krantą, tie trys, matydami, kad metas vėlyvas, o vieta tuščia ir nuošali, užpuolė jį, apiplėšė ir, palikę pėsčią ir vienmarškinį, tarė jam atsitolindami:

— Va dabar pamatysi, ar tavo šventas Julijonas šiąnakt suteiks tau nakvynę, o mūsiškis ją mums suteiks tikrai!

Ir, persikėlę per upę, plėšikai nujojo. Rinaldo tarnas, pamatęs, kad šeimininką užpuolė galvažudžiai, bailys būdamas, nešoko jo gelbėti, o pasukęs žirgą atgal, šuoliavo tol, kol vakare atlėkė į Kastel Gviljelmą ir čia apsinakvojo nekvaršindamas galvos dėl savo pono. Rinaldas, likęs vienmarškinis ir basas, spaudžiant šalčiui ir smarkiai sningant, nežinojo, kas daryti; matydamas, kad jau užstojo naktis, drebėdamas ir kalendamas dantimis, ėmė dairytis aplinkui, ieškodamas kokio prieglobsčio, kur galėtų praleisti naktį ir nenumirtų nuo speigo. Nieko nepastebėdamas (nes tame krašte ne per seniai siautėjo karas[43] ir viskas buvo išdeginta) ir speigo riečiamas į ožio ragą, tekinas nubėgo Kastel Gviljelmo linkui; nors ir nežinojo, kur nudūmė jo tarnas, tačiau manė, kad jeigu tik įsigausiąs pilin, tai šiokią ar tokią pagalbą dievas jam suteiksiąs. Bet tamsi naktis užklupo jį maždaug per mylią nuo pilies, todėl jis atėjo čion taip vėlai, kad vartai jau buvo užrakinti, o tiltai pakelti, ir negalėjo patekti vidun. Liūdnas ir nusiminęs, su ašaromis akyse žvalgėsi, kur galėtų pasislėpti bent jau nuo sniego; atsitiktinai pamatė namą, šiek tiek išsišovusį iš pilies mūro, taigi nusprendė atsistoti po tuo kyšuliu ir tūnoti iki aušros.

Nuėjęs ten, rado duris, bet jos buvo užrakintos: susigraibęs glėbelį šiaudų, žlagsančių šalimais, sudribo ant jų ties slenksčiu liūdnas ir sielvartingas, vis skųsdamasis šventu Julijonu ir sakydamas, kad ne to jis nusipelnęs, taip tikėdamas juo. Bet šventas Julijonas jį globojo ir netrukus davė jam puikią nakvynę.

Gyveno toje pilyje našlė, gražuolė, kokių reta rasti, kurią markizas Acas mylėjo kaip savo gyvybę ir buvo įkurdinęs čia savo malonumams; gyveno minėtoji dama tam pačiam name, po kurio kyšuliu nuėjo pasislėpti Rinaldas. Tą dieną lyg tyčia buvo apsilankęs pas našlę markizas, kuris žadėjo naktį praleisti su ja ir slapčia užsisakė jos namuose vonią ir gerą vakarienę; bet kai viskas buvo gatava ir našlė telaukė įžengiant meilužio, pas markizą atšuoliavo žygūnas su tokiomis naujienomis, dėl kurių jis staiga turėjo išjoti. Taigi, liepęs pranešti damai, kad jo nelauktų, tučtuojau leidosi į kelią. Dama, bent kiek nuliūdusi, nebežinodama, kas daryti, nusprendė pati išsimaudyti vonioje, paruoštoje markizui, o paskui pavakarieniauti ir gulti. Taigi ji ir įlipo į vonią; o vonia buvo greta durų, ties kuriomis iš lauko pusės gulėjo vargšas Rinaldas. Todėl, sėdėdama vonioje, dama girdėjo, kaip jis verkė ir kaleno dantimis it garnys[44]. Netrukus ji pasišaukė tarnaitę ir jai paliepė:

— Užlipk viršun ir pažiūrėk, kas tenai toks lauke, už durų, ir ką jis ten veikia.

Tarnaitė nuėjo ir, kadangi naktis buvo giedra, pamatė Rinaldą, kaip jau minėjau, vienmarškinį ir basą, bedrebantį ties slenksčiu, ir paklausė, kas jis toks būsiąs. Rinaldas, nuo smarkaus drebulio vos ištardamas žodžius, trumpai apsakė jai, kas jis toks ir kaip čia atsiradęs, o paskui graudžiai ėmė prašyti, kad neleistų jam numirti čia naktį nuo šalčio. Tarnaitė susigraudinusi grįžo pas savo ponią ir viską jai persakė. Toji, irgi pajutusi jam gailestį, prisiminė turinti raktą nuo tų durų, pro kurias kartais ją slapčia aplankydavo markizas, ir tarė:

— Nueik ir patyliukais atrakink. Šit ir vakarienė, kurios nėra kas valgo, o priglausti jam vietos pakanka.

Išgyrusi ponią už tokį žmoniškumą, tarnaitė nuėjo, atrakino duris ir įleido Rinaldą. Dama, pamačiusi jį beveik sustingusį, tarė:

— Greičiau lipk, gerbiamasis, į šitą vonią: ji dar neatvėsusi.

Nelaukdamas, kad jam dar kartą sakytų, jis mielai tą padarė, ir kai šiluma kiaurai jį perėmė, pasijuto lyg vėl grįžtąs iš mirties į gyvenimą. Dama liepė atnešti jam neseniai mirusio vyro drabužius,

ir kai jis apsirengė, atrodė, lyg tie drabužiai jam siūti; laukdamas šeimininkės įsakymų, jis ėmė dėkoti dievui ir šventam Julijonui, išgelbėjusiems jį nuo blogos nakvynės, kurios taip baimingai laukė, ir atvedusiems į gerą viešnagę, kokios ir nesitikėjo.

Šeimininkė, bent kiek pailsėjusi po maudynės, nuėjo į svetainę, kur liepsnojo smarki ugnis židinyje, ir pasiteiravo, kaip tasai žmogelis jaučiasi. Tarnaitė atsakė:

— Ponia, jis apsirengė, vyriškis gražus ir, rodos, labai gerai išauklėtas.

— Tai nueik ir pakviesk jį,— tarė šeimininkė,— sakyk, kad eitų apsišilti prie ugnies; jis ir pavakarieniaus čia, nes žinau, kad dar nevakarieniavęs.

Rinaldas, įėjęs į kambarį ir pamatęs damą, kuri jam atrodė iš kilmingųjų, pagarbiai pasveikino ją ir kaip beįmanydamas padėkojo už suteiktą geradarybę. Pamačiusi ir išklausiusi svečią, ir įsitikinusi, kad jis iš tikrųjų toks, kaip sakė tarnaitė, dama linksmai jį priėmė, draugiškai pasisodino prie ugnies ir išsiteiravo apie nuotykį, atvedusį čion. Rinaldas apsakė jai viską iš eilės. Dama jau buvo šį tą girdėjusi, kai Rinaldo tarnas atjojo į pilį, todėl patikėjo svečio žodžiais. Jinai papasakojo jam, ką žinanti apie jo tarną, ir pasakė, kad kitą rytą lengvai jį surasiąs.

Kai stalas buvo padengtas, Rinaldas, paklusdamas šeimininkės valiai, sykiu su ja nusiplovė rankas ir sėdo drauge vakarienės. Jis buvo aukšto ūgio, gražaus, malonaus veido ir dailių, grakščių manierų, jaunikaitis pačiame gerume; šeimininkei, keletą kartų apmetusiai jį akimi, jis patiko ir įkrito į širdį, nes belaukdama markizo, kuris turėjo atvykti pas ją nakvynėn, buvo susižadinusi gašlius jausmus.

Po vakarienės, abiem pakilus iš užustalės, ji pasitarė su savo tarnaite: ar jai nevertėtų, kai šitaip markizas apgavo, pasinaudoti tuo labu, kurį siunčia fortūna. Tarnaitė, žinodama ponios troškimus, kaip bemokėdama ir kaip beįmanydama, įtikino ją nepraleisti šios progos. Taigi dama, sugrįžusi prie židinio, kur Rinaldą buvo palikusi vieną, ėmė meiliai žvilgčioti į jį ir tarė:

— Ir ko gi jūs toks susirūpinęs, Rinaldai? Turbūt dėl prarasto žirgo ir drabužių, kurių neturite vilties atgauti? Nusiraminkit, būkit linksmas; čia jūs esate kaip namie. Pasakysiu jums netgi daugiau: kai pamačiau jus su šitais drabužiais, kuriuos anksčiau dėvėjo amžinatilsį mano vyras, man pasirodė, jog čia jis, ir aš šį vakarą gal kokį

šimtą kartų norėjau apkabinti jus ir pabučiuoti; ir jeigu ne baimė, kad tatai jums nepatiks, tikriausiai būčiau taip ir padariusi.

Girdėdamas tokius žodžius ir matydamas žaižaruojančias šeimininkės akis, Rinaldas, vyras nežioplas, prisiartino prie jos išskėstom rankom ir tarė:

— Ponia, aš sakau ir sakysiu, kad tik jūsų dėka likau gyvas, ir visada prisiminsiu, nuo ko jūs mane išgelbėjote; būčiau didžiausias niekšas, jeigu nepasistengčiau įvykdyti kiekvieno jūsų noro; todėl patenkinkite savo troškimą apkabinti mane ir pabučiuoti, o aš apkabinsiu jus ir išbučiuosiu dar mieliau.

Daugiau kalbėti nereikėjo. Dama, visa jau deganti meilės geismu, tučtuojau puolė jam į glėbį; aistringai prigludusi, tūkstantį kartų bučiavo jį ir tiek pat kartų buvo bučiuota; pakilę iš ten, juodu nuėjo į miegamąjį, nieko nelaukę atsigulė ir, kol išaušo rytas, daug kartų gesino savo geismus.

Kai ėmė brėkšti diena, Rinaldas atsikėlė, kaip pageidavo šeimininkė, kuri, kad niekas nieko neįtartų, davė jam vieną kitą nuskarusią drapaną, prikimšo kapšį pinigų, prašydama viską laikyti paslaptyje, o paskui, nurodžiusi, kame turįs ieškoti savo tarno, išleido jį pro tas pat dureles, pro kurias buvo įėjęs.

Prašvitus ir atidarius vartus, Rinaldas, dėdamasis atėjęs iš toli, įžengė į pilį ir čia tuojau surado tarną. Kai jis persirengė savo drabužiais, kuriuos turėjo tarnas krepšyje, ir jau ketino sėsti ant jo žirgo, lyg per dangaus stebuklą atsitiko, kad trys nevidonai, jį apiplėšę vakar vakare ir paskui veikiai sučiupti už kitą nusikaltimą, buvo atvesti į pilį. Piktadariai viską prisipažino; Rinaldas atgavo savo žirgą, drabužius ir pinigus, nustojęs tik poros kojaraiščių, nežinia kur dingusių.

Taigi Rinaldas, dėkodamas dievui ir šventam Julijonui, sėdo ant žirgo ir sveikas gyvas grįžo namo; o trys plėšikai rytojaus dieną jau tabalavo kartuvėse.

Trečia novelė

TRYS JAUNIKAIČIAI, PRAŠVILPĘ SAVO TURTUS, NUSKURSTA; JŲ SŪNĖNAS, KELIAUDAMAS IŠ ANGLIJOS NAMO, SUSIPAŽĮSTA SU ABATU, KURIS

PASIRODO ESĄS ANGLIJOS KARALIAUS DUKTĖ. KARALAITĖ IŠTEKA UŽ JO, O JIS SUGRĄŽINA DĖDĖMS JŲ PRARASTUS TURTUS.

Damos su įdomumu išklausė Rinaldo Astiečio nuotykių, išgyrė jo dievobaimingumą ir pašlovino dievą ir šventą Julijoną, kuris jį išgelbėjo iš didžiausios bėdos. Visos sutiko (nors apie tai šnekėjosi pakuždom), kad nežioplai pasielgė ir našlė, sugebėjusi pasinaudoti labu, dievo jai atsiųstu į namus. Kol jos kikendamos kalbėjosi apie puikią nakvynę, kurią Rinaldas susirado pas našlę, Pampinėja, sėdinti greta Filostrato, numanydama, kad dabar atėjo eilė jai, susikaupusi ėmė galvoti, ką čia pasakojus; karalienės liepiama, linksmai ir drąsiai prabilo ji šitaip:

— Tauriosios damos, juo daugiau kalbama apie fortūnos kaprizus, juo daugiau dar lieka apie juos pasakoti tam, kas geriau savo atmintyje pasirausia. Dėl to niekas nesistebės, jei supras, kad visi daiktai, kuriuos mes iš paikumo vadiname savais, iš tikrųjų yra likimo rankose ir pagal slaptą jo sprendimą tolydžio pereidinėja iš vieno kitam kažkokiu mums nežinomu būdu. Nors šis likimo nepastovumas kasdien akivaizdžiai reiškiasi ir jau buvo įrodytas keliose pirmesnėse novelėse, tačiau, karalienei pageidaujant, kad apie tai būtų kalbama, prie pasektųjų novelių, galbūt ne be tam tikros naudos klausytojams, aš pridėsiu dar ir savąją, kuri, manau, jums patiks.

Kadaise mūsų mieste gyveno bajoras, vardu meseras Tedaldas, kilęs, kaip teigia vieni, iš Lamberčių[45]; o kiti tvirtina, iš Agolančių giminės, remdamiesi tuo, kad jo sūnūs vėliau vertėsi tokiu amatu[46], kokiu visada Agolančiai vertėsi ir dabar tebesiverčia. Bet, palikusi nuošaly, iš katros giminės jisai kilęs, pasakysiu tik, jog savo metu Tedaldas buvo lobingiausias bajoras ir turėjo tris sūnus: pirmą vardu Lambertą, antrą — Tedaldą, trečią — Agolantę, jau gražius ir grakščius jaunuolius, nors vyriausiajam dar nebuvo sukakę aštuoniolika metų, kai mirė lobingasis meseras Tedaldas, palikęs jiems, kaip teisėtiems savo įpėdiniams, visą kilnojamą ir nekilnojamą turtą.

Jaunuoliai, pertekę ir pinigų, ir dvarų, be jokios atodairos ėmė švaistyti gėrybes, vadovaudamiesi vien savo užgaidomis: laikė didžiulį pulką tarnų, daug puikių žirgų, šunų ir sakalų, nuolat kėlė puotas, dovanojo dovanas, rengė turnyrus, darė ne tik tai, kas dera kilmingiems žmonėms, bet taipogi ir tai, kas šaudavo į jaunas jų galvas. Neilgai jiems šitaip pagyvenus, tėvo paliktas turtas žymiai sumažėjo; kadangi nuolatinėms jų išlaidoms pajamų neužteko, jie

pradėjo pardavinėti ir įkeisdinėti savo dvarus; parduodami šiandien vieną, rytoj kitą, nė nepamatė, kad beveik nieko nebeliko, ir vargas atvėrė jiems akis, kurias turtai buvo užvėrę. Todėl Lambertas sykį pasišaukė abudu brolius ir jiems pasakė, kokį gerą vardą turėjo jų tėvas ir kokį ligi šiol turėjo jie patys, kokius lobius sukrovė tėvas ir į kokį neturtą juos nustūmė nežabota veltkleidystė. Kaip bemokėdamas įtikino juodu, kol dar galutinai nesurietė skurdas, parduoti tuos menkus likučius ir visiems trims iškeliauti. Taip jie ir padarė: nė su kuo neatsisveikinę, slapčia paliko Florenciją ir niekur nesustodami nuvyko į Angliją. Čia, išsinuomoję Londone nedidutį namiuką, kiek tik begalima sumažinę savo išlaidas, negailestingai ėmėsi lupikauti, skolindami pinigus už aukštus nuošimčius. Ir tokia palanki buvo jiems fortūna, kad per kelerius metus susikrovė didžiulę sumą pinigų. Todėl, grįžę vienas po kito Florencijon, atpirko daugumą savo dvarų, be to, prisipirko dar naujų; paskiau visi trys vedė.

Versdamiesi ir toliau Anglijoje palūkininkavimu, nusiuntė ten reikalų tvarkyti sūnėną, vardu Alesandrą, o patys liko Florencijoj ir užmiršę, kur kadaise buvo juos nuvariusi beatodairiška veltkleidystė, ir neatsižvelgdami į tai, kad visi trys jau turėjo šeimas, ėmė švaistyti dar pašėliau, pas visus Florencijos pirklius turėdami didžiausią kreditą ir galėdami pasiskolinti kad ir stambiausią sumą. Daugelį metų padengti šias išlaidas jiems padėjo Alesandro siunčiami pinigai; mat Anglijos baronai skolindavosi iš Alesandro, įkeisdami jam savo pilis ir kitas valdas, o tat jam duodavo didelį pelną. Kol trys broliai gyveno taip plačiai ir, stokodami pinigų, brido į skolas, dėdami tvirtą viltį į Angliją, visai netikėtai Anglijoje kilo karas tarp karaliaus ir jo sūnaus[47], todėl sala pasidalijo į dvi stovyklas: kas palaikė vieną, kas antrą pusę, taigi iš Alesandro buvo atimtos visos baronų pilys, ir iš nieko jis nebegaudavo jokių pajamų. Diena po dienos vildamasis, kad tėvas ir sūnus susitaikysią ir kad jam būsią grąžinta viskas — ir nuošimčiai, ir kapitalas — Alesandras nesitraukė iš salos, o broliai gyveno Florencijoje, niekuo neaprėždami didžiulių savo išlaidų ir kasdien skolindamiesi vis daugiau. Bet kadangi per kelerius metus šioji viltis nepasiteisino, trys broliai ne tik prarado kreditą, bet ir buvo staiga suimti, nes to reikalavo skolintojai; jų dvarų neužteko skoloms sumokėti, tad už nepriteklių jie liko kalėjime, o jų žmonos ir mažutėliai vaikučiai iškriko po kaimus kas šen, kas ten, gan skurdžiai apsirengę, nebežinodami, ko daugiau tikėtis, jeigu ne amžino vargo.

Alesandras, daug metų lūkuriavęs Anglijoje taikos, matydamas, kad ji vis neateina, ir sumesdamas, kad pasilikti jam čia ir pavojinga gyvybei, ir beprasmiška, nusprendė grįžti ir pats vienas leidosi į kelią. Išvykdamas iš Briugės, atsitiktinai pamatė baltąjį abatą[48], taipogi išvykstantį iš ten su gausinga vienuolių palyda, su daugybe tarnų ir didele gurguole priešaky. Paskui abatą sekė du senyvo amžiaus riteriai, karaliaus giminaičiai; Alesandras su jais susipažino, ir šie mielai jį priėmė savo draugėn. Jiems kartu bekeliaujant, Alesandras mandagiai paklausė, kas per vienuoliai joja ten priešaky su tieka tarnų ir kur jie traukia. Vienas riteris atsakė:

— Tasai, kur joja priešaky,— jaunas mūsų giminaitis, neseniai išrinktas abatu vienoje didžiausių Anglijos abatijų; o kadangi jis jaunesnis, negu nuostatai leidžia tokias pareigas užimti, mes keliaujame su juo į Romą prašyti šventojo tėvo, kad šis suteiktų jam leidimą ir patvirtintų šioms pareigoms. Bet apie tai nereikia sakyti kitiems.

Naujasis abatas, jodamas čia priešakyje, čia užpakaly savo palydos, kaip įprasta ponams kelionėse, atkreipė akį į Alesandrą, kuris buvo jaunas, stotingas, labai gražus iš veido vyriškis, dailių manierų, toks malonus ir išauklėtas, kaip tik begalima įsivaizduoti. Iš pirmo žvilgsnio jis nepaprastai patiko abatui (taip iki šiol dar niekas jam nebuvo patikęs), tad pasišaukė jį ir meiliai užkalbinęs ėmė klausinėti, kas esąs, iš kur jojąs ir kur. Alesandras, atvirai paaiškinęs savo padėtį, patenkino jo smalsumą ir kaip beįmanydamas stengėsi būti jam paslaugus. Girdėdamas jo gražią, protingą kalbą, stebėdamas jo manieras ir sumesdamas, kad jis, nors ir žemo amato, yra žmogus garbingas, abatas dar labiau jį pamėgo: užjausdamas dėl ištikusių nelaimių, draugiškai guodė, kad nereikią nustoti vilties, nes jį, kaip žmogų garbingą, viešpats dievas vėl iškelsiąs ten, nuo kur nustūmė likimas, ir dar aukščiau; sužinojęs, kad Alesandras keliauja Toskanon, abatas prašė jį pasilikt jo draugijoje, nes jisai irgi keliaująs ten pat. Alesandras jam padėkojo už paguodos žodžius ir pareiškė esąs pasiruošęs vykdyti visus jo įsakymus.

Ir šit abatas, kurio širdyje Alesandro veidas žadino naujus jausmus, tęsė kelionę toliau. Po keleto dienų draugija atvyko į vieną miestelį, kuriame nebuvo per daug viešbučių. Abatui pareiškus norą čia apsistoti, Alesandras jį įkurdino pas vieną šeimininką, savo gerą pažįstamą, liepęs paruošti kuo patogesnį kambarį. Tapęs kone abato senešalu, jis, būdamas labai veiklus, apnakvino visus jo tarnus miestelyje, vieną šen, kitą ten, kur tik buvo galima. Kai abatas pa-

vakarieniavo ir vėlybą nakties valandą visi nuėjo miegoti, Alesandras paklausė šeimininką, kur jam gulti. Šeimininkas atsakė:

— Iš tiesų nežinau; tu juk matai, visur pilna, ir aš su saviškiais miegu ant suolų; teisybė, abato kambaryje yra kelios skrynios, galiu tave nuvesti ir pakloti šiokį tokį patalą; ten, jeigu sutinki, kaip nors šiąnakt ir pergulėsi.

— Kaip aš eisiu į abato kambarį? — atsakė Alesandras.— Tu juk žinai, kambarys mažytis, ir dėl ankštumo niekas iš jo vienuolių negalėjo ten gulti. Jeigu būtum apie tai užsiminęs, kai rūpinau naktigultus, vienuolius būčiau paguldęs ant skrynių, o pats nuėjęs ten, kur jie dabar miega.

— Dabar nebepakelsi,— tarė šeimininkas.— Bet jei tik nori, gali puikiausiai ten ilsėtis: abatas miega, užuolaidos užleistos, aš patyliukais atnešiu tau čiužinį, ir miegok sau sveikas.

Matydamas, kad nesudrums abatui poilsio, Alesandras sutiko ir kuo tyliau atsigulė.

Abatas ne tik nemiegojo, bet užsidegęs mąstė apie naujus savo troškimus, tad girdėjo Alesandro pašnekesį su šeimininku, o taipogi juto, kur Alesandras atsigulė, ir labai patenkintas ėmė kalbėti savo širdyje: „Dievas siunčia man progą troškimams nuraminti; jeigu aš ja nepasinaudosiu, kita tokia gal niekad nebepasitaikys".

Tvirtai pasiryžęs nepraleisti šios galimybės, kai jam atrodė, jog viskas namuose nurimo, tyliu balsu jis šūktelėjo Alesandrą ir pakvietė gulti pas save. Tasai po ilgų atsikalbinėjimų nusirengė ir atsigulė. Abatas, uždėjęs ranką jam ant krūtinės, ėmė jį glostyti, visiškai taip, kaip mėgsta daryti įsimylėjusios merginos su savo mylimaisiais. Alesandras tuo labai nusistebėjo įtardamas, kad gal abatas, nedoros meilės apimtas, užsigeidė jį šitaip glostyti. Šį įtarimą abatas tučtuojau suprato ar iš nujautimo, ar iš kokio nors Alesandro judesio; nusišypsojęs ir greit nusivilkęs marškinius, sugriebė Alesandro ranką ir uždėjo sau ant krūtinės sakydamas:

— Alesandrai, vyk šalin kvailą savo mintį ir, paieškojęs čia, sužinok, ką slepiu.

Uždėjęs ranką ant abato krūtinės, Alesandras rado dvi apvalias, kietas ir glotnias krūtis, tarsi iš dramblio kaulo nutekintas. Suradęs jas ir bemat pažinęs, kad čia moteris, nelaukdamas kitokio kvietimo, tučtuojau apkabino ją ir jau norėjo pabučiuoti, bet ji tarė:

— Prieš pasislinkdamas arčiau prie manęs, išklausyk, ką noriu tau pasakyti. Kaip matai, aš esu moteris, o ne vyras. Mergelė išvykau

iš namų ir keliauju pas popiežių, kad jis mane ištekintų. Tavo laimei ar mano nelaimei, kai išvydau tave anądien, užsidegiau tokia meile, kokia dar niekad nemylėjo nė viena moteris, todėl nusprendžiau pasirinkti sau vyru ne kurį kitą, o tave; jeigu tu nenori manęs turėti savo žmona, pasitrauk tuojau iš čia ir grįžk į savo guolį.

Alesandras, nors ir nežinodamas, kas ji tokia, iš jos palydos numanė, jog tai kilminga ir turtinga dama, o kad ji gražuolė — matė ir pats. Todėl ilgai negalvodamas atsakė, kad jeigu ji to pageidauja, tai ir jis nieko labiau netrokšta. Tada mergina, atsisėdusi lovoje, prieš šventąjį paveikslą, kur buvo atvaizduotas mūsų išganytojas, užmovė jam žiedą ant rankos ir susižadėjo su juo; paskui apsikabinę, didžiam abiejų džiaugsmui, juodu mėgavosi per likusią dalį nakties. Kai išaušo diena ir juodu susitarė, ką ir kaip toliau daryti, Alesandras pakilo, išėjo iš kambario pro ten, pro kur buvo įėjęs, ir niekas nė nesužinojo, kur jis praleido naktį; be galo linksmas vėl leidosi į kelią su abatu ir jo palyda ir po daugelio dienų atvyko į Romą.

Pabuvęs čia keletą dienų, abatas su dviem riteriais ir Alesandru nuėjo tiesiai pas popiežių[49] ir, atidavęs reikiamą pagarbą, šitaip prabilo:

— Šventasis tėve, jums geriau negu kam kitam yra žinoma, kad kiekvienas, norįs gyventi gražiai ir dorai, turi kiek įmanydamas vengti visokių progų, galinčių išvesti iš tiesaus kelio. Taigi ir aš, nors trokštu dorai gyventi, lengvai galėčiau išklysti, persirengusi tokiais drabužiais, kokiais čia mane regite, ir slapčia pabėgusi nuo savo tėvo, Anglijos karaliaus, su didesniąja dalimi jo brangenybių. Tėvas mane, jauną merginą, kaip matote, nori ištekinti už Škotijos karaliaus[50], perkaršusio senio; todėl aš atkeliavau čion, idant jūsų šventenybė mane ištekintų. Mane pastūmėjo bėgti ne tiek Škotijos karaliaus senatvė, kiek baimė, kad, ištekėjusi už jo, per savo jaunumą nenusižengčiau dievo įsakymams ir karališkos giminės garbei. Kai tuo tikslu keliavau čion, dievas, kuris vienintelis puikiausiai žino, ko kiekvienam reikia, manau, iš savo gailestingumo ir atsiuntė tą, kurį teikėsi paskirti man vyru. Tai buvo štai šitas jaunikaitis (ji parodė į Alesandrą), kurį matote šalia manęs. Jo šaunumas ir dorovė yra verti aukštos damos, nors jo kraujas gal ir ne toks taurus kaip karališkas. Jį aš pasirinkau, jo vieno tetrokštu, kad ir kažin ką apie tai manytų mano tėvas ir kiti. Nors svarbiausioji mano kelionės priežastis ir atkrito, aš pasiryžau vis tiek keliauti čion, idant aplankyčiau šventąsias vietas, kurių pilna šiame mieste, ir pamatyčiau jūsų

šventenybę, o taipogi idant mano ir Alesandro jungtuves, įvykusias vien dievo akivaizdoje, išpažinčiau jums ir visam pasauliui. Todėl nužemintai jus prašau prielankiai pažvelgti į tai, kas patiko dievui ir man, ir suteikti mums savo palaiminimą, kad gavę jį dar labiau tikėtume pritarimu to, kurio vietininkas čia esate, ir galėtume, dievo ir jūsų šlovei, drauge gyventi, o paskiau numirti.

Alesandras nustebo išgirdęs, kad jo žmona — Anglijos karaliaus duktė, ir širdį jam užplūdo begalinis džiaugsmas. Bet dar labiau nustebo abudu riteriai ir taip užsirūstino, kad jeigu būtų buvę kur kitur, o ne prieš popiežių, būtų įžeidę Alesandrą, o gal ir karalaitę. Antra vertus, labai stebėjosi ir popiežius tiek damos apranga, tiek ir jos pasirinkimu; bet suprasdamas, kad atitaisyti nieko jau nebegalima, teikėsi patenkinti jos prašymą. Pirmiausia jis nuramino įtūžusius riterius ir juos vėl sutaikė su karalaite ir Alesandru, o paskui davė įsakymą padaryti visa, kas reikia. Atėjus paskirtajai dienai, prie visų kardinolų ir daugelio kitų žymių žmonių, sukviestų į didžiules jo surengtas iškilmes, jis liepė pašaukti damą, karališkai apsitaisiusią, kuri atrodė tokia graži ir maloni, kad visi pelnytai ją gyrė; drauge su ja atvyko ir Alesandras, taipogi puikiausiai apsitaisęs, iš povyzos ir elgsenos jau nebe tas jaunuolis palūkininkas, o veikiau karalaitis, kuriam ir tuodu riteriai ypatingą reiškė pagarbą. Čia popiežius liepė atlikti iškilmingas jungtuvių apeigas ir po vestuvių, šaunių ir prašmatnių, jaunavedžius atleido su savo palaiminimu.

Alesandras, o taipogi ir dama, išvykę iš Romos, nusprendė užsukti į Florenciją, kur jau gandas buvo atnešęs šią naujieną. Čia miestelėnai juos pasitiko su didžiausia pagarba. Karalaitė liepė paleisti iš kalėjimo tris brolius, pirma apmokėjusi visas jų skolas, o jiems patiems ir jų žmonoms vėl sugrąžino prarastus turtus. Už tai nusipelnęs visų dėkingumą, Alesandras su žmona, pasiėmę drauge Agolantę, iškeliavo iš Florencijos. Kai jie atvyko į Paryžių, karalius labai garbingai juodu priėmė. Iš čia senieji riteriai nuskubėjo į Angliją ir taip paveikė karalių, kad šis grąžino karalaitei savo malonę ir su didžiulėmis iškilmėmis priėmė dukterį ir žentą, kurį netrukus su didžiausia garbe pakėlė į riterius ir padovanojo Kornvalio grafystę. Naujasis grafas buvo toks šaunus ir sumanus, jog sutaikino sūnų su tėvu, per tai saloje kilo gerovė, o jis įsigijo visų gyventojų meilę ir dėkingumą. Agolantė atgavo viską, kiek kas jam buvo skalni, ir be galo turtingas grįžo į Florenciją, prieš tai dar grafo Alesandro pakeltas į riterius. Grafas su žmona šlovingai gyveno ir, kaip vienas

kitas sako, iš dalies savo protu ir narsumu, iš dalies padedant uošviui, užkariavo paskiau Škotiją ir buvo apvainikuotas karaliumi.

Ketvirta novelė

LANDOLFAS RUFOLAS NUSKURDĘS TAMPA KORSARU; GENUJIEČIAI JĮ SUIMA IR VEŽA SAVO LAIVU, KURIS JŪROJE SUDŪŽTA; IŠSIGELBĖJĘS ANT SKRYNUTĖS, PILNOS BRANGENYBIŲ, IR KORFAUS SALOJE GAVĘS PRIEGLOBSTĮ PAS VIENĄ MOTERIŠKĘ, TURTINGAS GRĮŽTA NAMO.

Laureta, sėdinti šalia Pampinėjos, matydama, kad ši priėjo šlovingą savo novelės užbaigą, nieko nelaukdama, prabilo šitokiais žodžiais:

— Žavingosios damos, mano nuomone, niekur taip akivaizdžiai nepasireiškia fortūnos veikimas kaip ten, kur žmogus iš begalinio skurdo iškyla į karališką padėtį, kaip kad atsitiko Pampinėjos novelėje Alesandrui. O kadangi kiekvienas mūsų privalo pasakoti skirtąja tema, neišeidamas iš jos ribų, aš nepasigėdysiu pasekti jums novelę, kuri, nors ir vaizduoja dar didesnius vargus, tačiau neturi tokio puikaus galo. Gerai žinau, kad po pastarosios novelės grožybių jūs nebesiklausysite taip atidžiai manosios; bet kai nieko geresnio papasakoti negaliu, tikiuosi, man atleisite.

Pajūris nuo Redžo iki Gaetos laikomas bene gražiausia Italijos dalimi; šiame ruože, visai netoli Salerno, jūrų link žvelgdama, stiepiasi atšlaitė, kurią vietos gyventojai vadina Amalfio krantu: ji nusėta mažais miesčiukais, sodais ir šaltiniais; apstu čia turtingų žmonių, sėkmingai besiverčiančių prekyba. Tarp minėtų miestelių yra čia vienas, vadinamas Ravelu, kuriame ir šiandien netrūksta turtingų žmonių, o pirmiau gyveno didžiausias turtuolis, vardu pavarde Landolfas Rufolas; jam vis per maža buvo lobių, ir, geisdamas juos padvigubinti, drauge su jais vos nepražuvo ir pats. Landolfas, viską iš anksto apskaičiavęs, kaip mėgsta daryti pirkliai, įsigijo milžinišką laivą, prikrovė jį įvairių prekių, pirktų už grynus pinigus, ir išplaukė

į Kiprą. Čia rado keletą kitų laivų, atėjusių su tokiomis pat prekėmis, kokias atgabeno ir jis; todėl turėjo ne tik nupiginti savo prekes, bet vos ne dykai atiduoti, jeigu norėjo kaip nors jas iškišti; per tai jis kone sužlugo. Baisiai susikrimtęs dėl tokios nesėkmės, nebežinodamas, ką daryti, ir matydamas, kad iš turtuolio trumpu laiku jis virto beveik elgeta, ryžosi arba mirti, arba plėšikavimu atgauti nuostolius, idant negrįžtų vargdieniu ten, iš kur išvyko turtuoliu. Suradęs pirkėją didžiuliam savo laivui, už tuos pinigus ir už kitus, gautus už prekes, jis nusipirko mažutį korsarišką laiviūkštį, puikiai apginklavo jį, aprūpino viskuo, kas reikalinga tokiam amatui, ir ėmė grobstyti svetimas gėrybes[51], ypatingai turkų. Šis verslas jam sekėsi žymiai geriau negu prekyba: maždaug per vienerius metus jis tiek apiplėšė ir paėmė turkų laivų, kad ne tik susigrąžino visa, ką buvo praradęs prekiaudamas, bet ir su kaupu padvigubino savo turtą. Pirmesniosios nesėkmės skaudžiai pamokytas ir nenorėdamas antrukart į panašią bėdą įpulti, pats save įtikino, jog užtenka to, ką turi, ir nedera geisti daugiau; taigi nusprendė grįžti su savo laimikiu namo. Įsibauginęs prekybos, jis nesistengė pinigų paversti kokiomis nors vertybėmis, bet tuo pačiu laiviūkščiu, kuriuo plėšikavo, leidosi irtis atgal. Kai Landolfas jau atplaukė į archipelagą[52], vakare pakilo sirokas, ne tik priešingas jo kelionės krypčiai, bet ir baisiai suaudrinęs jūrą. Mažutis jo laivelis nebūtų įstengęs kovoti su bangomis, todėl Landolfas pasuko į užtakį, nedidukės salos apsaugotą nuo vėtrų, tikėdamasis čia sulaukti palankesnio oro. Netrukus į tą pat užtakį vargais negalais įsmuko, bėgdamos nuo to pat, nuo ko pabėgo ir Landolfas, dvi didelės genujiečių barkos[53], plaukiančios iš Konstantinopolio. Žmonės, buvę jose, išvydę laiviūkštį, užtvėrė jam kelią, sužinoję, kas jo šeimininkas, nes iš gandų jau buvo girdėję, kad tai turtingiausias žmogus, ir, iš prigimties būdami godūs pinigų ir plėšikai, ryžosi užgrobti laivą. Dalį savo vyrų, su kilpiniais ir gerai apginkluotų, išlaipinę į krantą, jie pastatė juos tokioje vietoje, kad niekas negalėjo išlipti iš laiviūkščio, jeigu nenorėjo būti nušautas; o patys, sėdę į valtis ir marių tėkmės padedami, prisivarė prie Landolfo laivelio ir netrukus be didelio vargo paėmė jį su visais irkluotojais, iš kurių nepaspruko nė vienas. Landolfą genujiečiai įsisodino į vieną savo barką, visą jo naudą išgrobstė, laiviūkštį nuskandino, o patį vargšą paliko tik su menka striukele.

Rytojaus dieną, pasikeitus vėjui, barkos, iškėlusios bures, pasuko į vakarus; visą tą dieną plaukė sėkmingai; bet vakarop pakilo baisi

vėtra, pasišiaušė jūra, ir aukštos bangos atskyrė vieną barką nuo kitos. Atsitiko taip, kad barką, kurioje plaukė vargšas, nelaimingas Landolfas, su tokiu smarkumu trenkė viesulas į seklumą ties Kefalonijos sala, kad ji nelyginant gabalas stiklo, mestas į mūrą, perskilo ir sudužo į šipulius; jūroje plūduriavo prekės, dėžės, lentgaliai, kaip paprastai kad esti tokiais atvejais; nors naktis buvo labai tamsi, o jūra siautėjo ir dūko, skenduoliai, kas mokėjo plaukti, kabinosi į tuos daiktus, kurie jiems pakliūdavo. Tarp jų buvo ir vargšas Landolfas; nors dieną prieš tai jis daug kartų buvo šaukęsis mirties, geisdamas verčiau žūti negu grįžti namo elgeta, bet, pažvelgęs mirčiai į akis, išsigando ir kaip kiti, pasitaikius po ranka lentai, nusigriebė už jos: galbūt ne tučtuojau paskęs, ir dievas jam atsiųs kokią nors pagalbą. Apsižergęs lentą ir tvirtai įsikibęs į ją, vėtros ir bangų blaškomas šen bei ten, išsilaikė iki aušros; kai prašvito, jis apsidairė aplinkui ir nieko kito nepamatė, kaip vien tik debesis, jūrą ir dėžę, kuri, plūduriuodama ant bangų, kartkartėm, didžiausiai jo baimei, artindavosi prie jo: jis bijojo, kad ši dėžė neatsitrenktų į jį ir nepaskandintų; kiekvienusyk, kai ji priplaukdavo arti, Landolfas, kiek beįstengė, atstumdavo ją ranka, kad ir mažai beturėdamas jėgų. Nors tat jam ir sekėsi, bet atsitiko, kad vėjo sukurys, staiga sušvilpęs ore ir puolęs į jūrą, taip trenkė į dėžę, o dėžė į lentą, kurią apsižergęs buvo Landolfas, kad lenta apsivertė ir Landolfą panardino po vandeniu, o kai veikiau baimės negu savo jėgų padedamas jis išniro į paviršių, pamatė, jog lenta gerokai nutolusi; bijodamas, kad gali jos nepasiekti, priplaukė prie dėžės, plūduriuojančios gan arti, ir, užsigulęs krūtine ant jos antvožo, kaip beįmanydamas stengėsi laikyti ją rankomis tiesiai. Šitaip, bangų blaškomas šen bei ten, nevalgęs, nes neturėjo ko, ir gerdamas daugiau, negu būtų norėjęs, nesižinodamas, kur esąs, ir nematydamas nieko, vien jūrą, Landolfas praleido visą tą dieną ir naktį. Rytojaus dieną, pavirtęs beveik kempine ir tvirtai įsikibęs abiem rankom už dėžės briaunų,— skęstantieji apskritai griebiasi net už šiaudo,— iš dievo malonės ar iš vėjo valios pasiekė Korfaus salos krantą, kur atsitiktinai vargšė moterėlė šveitė smėliu ir plovė sūriu vandeniu savo indus. Pamačiusi jį artinantis, neišmanydama, kas čia per daiktas, suklikusi ir išsigandusi šoko atatupsta. Landolfas buvo be žado, apžlibęs, todėl nieko negalėjo jai pasakyti; bet kai jūra priplakė jį arčiau kranto, šioji atpažino dėžę, o atidžiau įsižiūrėjusi, pamatė pirmiausia rankas, ištiestas ant dėžės, paskui veidą ir suprato, kas čia yra. Gailesčio apimta, įsibrido į jūrą,

dabar jau nurimusią, ir, nučiupusi Landolfą už plaukų, ištempė sykiu su dėže ant kranto; vargais negalais atgniaužusi jo pirštus nuo dėžės, užkėlė ją ant galvos savo dukrelei, atsivestai drauge, o pati Landolfą lyg kūdikį parsinešė namo ir įsisodinusi į vonią tiek jį trynė ir karštu vandeniu plovė, kad jis atšilo ir beveik atgavo prarastas jėgas. Kai atrodė, jog jau gana, ištraukė jį iš vonios, pastiprino geru vynu ir saldumynais ir keletą dienų slaugė kaip beįmanydama, kol Landolfas atsigavo ir susivokė, kur esąs. Tada geroji moteriškė nusprendė grąžinti jam skrynią, išgelbėjusią jo gyvybę, ir pasakyti, kad dabar pats rūpintųsi savo ateitimi. Taip ji ir padarė.

Landolfas buvo jau užmiršęs apie tą dėžę, tačiau, kai šeimininkė atnešė ją, mielai priėmė tikėdamasis, jog dėžė gal nors tiek būsianti verta, kad padengsianti kelių dienų pragyvenimo išlaidas. Pamatęs, kad ji labai lengvutė, ir tos nustojo vilties. Vis dėlto, kai šeimininkės nebuvo namie, atvožė ją pažiūrėti, kas yra viduje, ir rado joje daugybę brangakmenių, įsodintų ir palaidų, o apie juos jis šiek tiek nusimanė. Išvydęs brangakmenius ir žinodamas didžiulę jų vertę, Landolfas, šlovindamas dievą, kuris teikėsi jo neapleisti, visiškai nusiramino. Bet kaip žmogus, per trumpą laiką dukart likimo žiauriai patąsytas, bijodamas trečiojo karto, suprato, kad reikia būti itin atsargiam, norint parsigabenti šiuos daiktus namo. Todėl, rūpestingai juos įvyniojęs į skudurus, pasakė gerajai moterėlei, kad dėžės jam nebereikią: jeigu norinti, tepasiliekanti ją sau, o jam teduodanti maišą. Geroji moteris mielai sutiko, ir Landolfas, nuoširdžiausiai padėkojęs jai už geradarybes ir atsisveikinęs, užsivertė maišą ant pečių ir išėjo; sėdęs į valtį, jis nuplaukė į Brindizį, o iš čia, eidamas vis pajūriu, pasiekė Tranį, kur surado saviškių iš Ravelo — gelumbės pirklių. Kai jis apsakė jiems visus savo nuotykius, nutylėdamas vien apie dėžę, pirkliai iš pasigailėjimo aprengė jį, be to, paskolino žirgą ir davė palydą iki Ravelo, kur sakėsi norįs grįžti.

Čia, pasijutęs saugus ir dėkodamas dievui, parvedusiam jį namo, atsirišo maišą ir, apžiūrėjęs kiekvieną daiktelį atidžiau negu pirma, įsitikino turįs tiek brangakmenių ir tokių vertingų, kad, pardavęs juos už tinkamą kainą ir netgi pigiau, būtų dvigubai turtingesnis negu kad buvo išvykdamas. Pasitaikius progai parduoti savo brangakmenius, gražią sumą pinigų, atsidėkodamas už paslaugą, nusiuntė į Korfų tai gerajai moteriai, ištraukusiai jį iš jūros, o taipogi ir į Tranį tiems, kurie jį aprengė; likusius pasilaikė sau ir, nebenorėdamas daugiau prekiauti, ištekliuje gyveno ligi pat amžiaus galo.

Penkta novelė

ANDREUČAS IŠ PERUDŽOS, ATVYKĘS Į NEAPOLĮ PIRKTI ARKLIŲ, PER VIENĄ NAKTĮ IŠGYVENA TRIS NEGANDAS, BET IŠ VISŲ IŠSIGELBĖJĘS SU RUBINU GRĮŽTA NAMO.

— Landolfo rastieji brangakmeniai,— pradėjo Fjameta, kuriai atėjo eilė pasakoti,— man priminė vieną novelę, nė kiek ne mažiau pilną pavojų kaip ir Lauretos novelė, bet tuo skirtinga nuo jos, kad ten negandos truko gal kelerius metus, o čia, kaip išgirsite, viskas atsitiko per vieną naktį.

Gyveno kadaise Perudžoje jaunuolis, vardu Andreučas di Pjetras, arklių pirklys; išgirdęs, kad Neapolyje arkliai pigūs, jis, ligi tol niekuomet dar nebuvęs svetur, įsidėjo kišenėn penkis šimtus aukso florinų ir drauge su kitais pirkliais iškeliavo į Neapolį. Nuvykęs ten sekmadienį, jau vakarop, ir pas viešbučio šeimininką viską išsiteiravęs, ryto metą nuėjo į turgų, kur pamatė daugybę arklių: tūli jam patiko, ir jis paderėjo tą ir kitą, bet nė dėl vieno negalėjo sulygti. Norėdamas parodyti, kad jis iš tikro ketinąs pirkti, Andreučas, dar nepritvręs ir pernelyg neatsargus, daug kartų buvo išsitraukęs praeivių akivaizdoje kapšį su florinais. Kol jis šitaip derėjosi, tolydžio kėsodamas savo kapšį, ėjo pro šalį jauna sicilietė, gražuolė, bet linkusi už pigią kainą kiekvienam vyriškiui patarnauti. Andreučas jos nepastebėjo, o jinai pamatė jo kapšį ir tarė sau: „Kas būtų laimingesnis už mane, jei šie pinigai atitektų man?“ — ir nužingsniavo toliau. Drauge su ta mergina ėjo ir senė, taipogi sicilietė; išvydusi Andreučą, senė paliko merginą, pribėgo prie jo ir širdingai apglėbė. Mergina sustojo nuošaly ir tylėdama laukė. Andreučas, atsigręžęs ir atpažinęs senutę, džiaugsmingai ją pasveikino; prižadėjusi jį aplankyti viešbutyje ir neužvesdama ilgų šnekų čia, senutė nuėjo, o Andreučas grįžo į turgų, bet nieko tą rytmetį nenupirko. Mergina, pirmiau mačiusi Andreučo kapšį, o dabar matydama, kad jis pažįstamas su senute, ėmė sukti sau galvą, kaip būtų galima pasiglemžti tuos pinigus, visus ar bent dalį; taigi ji ėmė atsargiai klausinėti senę, kas šis vaikinas esąs ir iš kur, ką čia veikiąs ir kaip su juo susipažinusi. Senutė viską papasakojo apie Andreučą taip smulkiai, kad geriau gal ir jis pats nebūtų sugebėjęs: mat ji ilgai buvo gyvenusi Sicilijoje pas jo tėvą, o paskui ir Perudžoje; apsakė taipogi, kur jis apsistojęs

ir ko atvykęs. Viską išsiteiravusi apie jo tėvus bei gimines ir net jų vardus įsidėmėjusi, mergina, tomis žiniomis apsiginklavusi, nusprendė siekti klastingo savo tikslo. Grįžusi namo, davė senutei darbo visai dienai, idant ši negalėtų eiti pas Andreučą, ir, pasišaukusi tarnaitę, puikiai išmokytą tokioms paslaugoms, vakarop nusiuntė į viešbutį, kur buvo apsistojęs Andreučas. Nuėjusi tarnaitė atsitiktinai prie durų susidūrė su juo pačiu ir paklausė Andreučo. Išgirdusi, kad čia jis pats ir esąs, pasivedėjo jį nuošaliau ir tarė:

— Mesere, viena kilminga šio miesto dama labai norėtų su jumis pasikalbėti, jeigu jūs malonėtumėt.

Andreučas, išgirdęs tai, susimąstė, bet, būdamas geros nuomonės apie savo išvaizdą, pamanė, jog toji dama jį įsimylėjusi, lyg visame Neapoly tada nebūtų buvę gražesnio jaunuolio; jis tučtuojau atsakė, kad pasiruošęs, ir paklausė, kur ir kada toji dama norinti su juo pasikalbėti. Tarnaitė atsakė:

— Mesere, jeigu malonėtumėte eiti, mano ponia laukia jūsų savo namuose.

Andreučas, ničnieko apie tai neįspėjęs viešbutyje, greit tarė:

— Na, tai eik pirma, o aš seksiu iš paskos.

Šitaip tarnaitė jį atvedė į tos merginos namus, esančius Bjauriosios Skylės gatvėje: jau pats pavadinimas rodo, kiek padori buvo ši gatvė. Nieko nenumanydamas ir neįtardamas, tikėdamasis einąs į padoriausią vietą ir pas mielą damą, Andreučas laisvai įžengė į tuos namus paskui tarnaitę. Lipdama laiptais, tarnaitė šūktelėjo savo ponią ir pranešė:

— Štai ir Andreučas!

Svečias išvydo ją, bestovinčią viršuje laiptų ir jo belaukiančią. Ji buvo dar visai jauna, aukšta, labai gražaus veido, gan dailiai apsirengusi ir pasipuošusi. Kai Andreučas pakilo arčiau, ji pasitiko jį išskėstom rankom, žingtelėjo tris pakopas žemyn, apsikabino už kaklo ir valandžiukę taip glūdėjo nieko nekalbėdama, tarytum švelnių jausmų antplūdis būtų atėmęs jai žadą. Paskui ašarodama pabučiavo jam į kaktą ir trūkčiojamu balsu prašneko:

— O mano Andreučai, sveikas gyvas!

Andreučas, apstulbęs nuo tokių meilybių, visai pritrenktas atsakė:

— Ponia, džiaugiuosi jus matydamas!

Paėmusi už rankos, jinai nusivedė jį aukštyn į salę, o iš ten, netardama nė žodžio, į miegamąjį, kvepiantį rožėmis, apelsinų žie-

dais ir kitokiais kvepalais; čia jis pamatė puikiausią lovą su užuolaidomis, daug dailių drabužių, pagal tenykštį paprotį kabančių ant pakabų, ir visokių labai gražių ir brangių daiktų. Todėl Andreučas, neprityręs būdamas, tvirčiausiai įtikėjo, kad tai kokia nors žymi dama. Kai juodu abu susėdo ant skrynios, lovos kojūgaly, ji šitaip prašneko:

— Andreučai, esu tikra, kad tu labai stebiesi ir mano ašaromis, ir glamonėmis, nes manęs nepažįsti ir gal niekad nesi apie mane girdėjęs. Bet tu tuojau išgirsi tokį dalyką, kuris dar labiau tave nustebins: žinok, kad aš esu tavo sesuo. Dievas man suteikė didžiulę malonę, kad prieš mirtį pamačiau bent vieną iš savo brolių (o, kaip trokštu pamatyti juos visus!). Dabar galiu mirti kad ir šią valandą, sulaukusi tokios paguodos. Jeigu niekad nesi apie tai girdėjęs, aš tau papasakosiu. Pjetras, mano ir tavo tėvas, kaip tu, manau, galėjai sužinoti, ilgą laiką gyveno Palerme; dėl jo gerumo ir meilumo jį labai mylėjo, o ir dabar dar tebemyli visi, kas tiktai pažinojo. Bet iš visų jį mylėjusių užvis labiausiai mylėjo mano motina, kilminga moteris, tuomet našlė; atmetusi baimę prieš tėvą ir brolius, nepabūgusi dėl savo garbės, ji taip artimai su juo susidraugavo, jog gimiau aš,— matai kokia. Paskui, kai Pjetras, aplinkybių verčiamas, turėjo apleisti Palermą ir grįžti į Perudžą, mane, dar mažą mergaičiukę, su motina paliko ir niekad, kiek girdėjau, nei manęs, nei jos nebeprisimindavo. Jeigu jis nebūtų man tėvas, smarkiai jį papeikčiau už nedėkingumą, parodytą mano motinai (nekalbėsime čia apie meilę, kurią jis turėjo jausti man, savo dukteriai, prigyventai ne su tarnaite ar kokia prasčioke moterim); ji iš begalinės meilės atidavė į jo rankas visą savo turtą ir save pačią, netgi nežinodama, kas jis toksai. Bet kam čia tai minėti? Senos kaltės kur kas lengviau smerkti negu atitaisyti. Šiaip ar kitaip, bet atsitiko būtent taip. Paliko jis mane, dar mažą mergaičiukę, Palerme, ir kai išaugau aš beveik tokia, kokią matai, mano motina, turtinga moteris, išleido mane už vieno agridžentiečio, žmogaus kilmingo ir gero, kuris, iš meilės man ir mano motinai, persikėlė gyventi į Palermą. Ten, kaip uolus gvelfas, užmezgė slaptus ryšius su mūsų karaliumi Karoliu[54], bet apie tai sužinojo karalius Frydrichas[55] ir išardė jų kėslus. Mes turėjome bėgti iš Sicilijos kaip tik tuo metu, kai aš tikėjausi tapti žymiausia dama, kokios dar niekad nebuvo šioje saloje. Taigi, paėmę tik vieną kitą mažmožį iš to, ką galėjome paimti (sakau: mažmožį, atsižvelgdama į tą daugybę, kiek visko turėjome), palikę dvarus ir rūmus, atsidanginome į šį miestą;

čia karalius Karolis buvo toks maloningas, kad iš dalies padengė nuostolius, kurių per jį turėjome, davė mums žemių ir namų, ir dabar nuolat viskuo aprūpina mano vyrą, o tavo svainį, kaip pats pamatysi. Štai šitaip aš atsiradau Neapoly, kur iš dievo malonės, ne iš tavo, regiu ir tave, mano mielas broleli!

Taip pasakiusi, vėl jį apkabino ir, liedama graudžias ašaras, vėl pabučiavo į kaktą.

Andreučas, klausydamasis šios pasakos, kurią taip sklandžiai, taip nuosekliai pynė pasakotoja, nė vieną akimirką nepristigdama žodžių ir nesuklupdama, prisiminė, kad jo tėvas iš tikrųjų yra gyvenęs Palerme; pats iš savęs gerai žinodamas vaikinų įpročius ir kaip noriai jie atsiduoda jaunystėje meilei, matydamas džiaugsmo ašaras, glamones ir broliškus bučinius, visa, ką ji pasakojo, priėmė už gryną teisybę ir, kai ji nutilo, atsakė:

— Ponia, jums neturėtų atrodyti keista, kad aš stebiuosi, nes iš tikrųjų mano tėvas kažkodėl niekad nekalbėjo apie jūsų motiną nei apie jus, o jeigu ir kalbėjo, manęs nepasiekė apie tai nė vienas žodis, ir aš nieko nežinojau apie jus, lyg jūsų ir nebūtų: ir man tuo mieliau, atradus čia seserį, kuo labiau aš jaučiuosi čia vienišas ir kuo mažiau to vyliausi. Iš tiesų net ir aukščiausios padėties žmogui jūs būtumėt brangi, tai ką jau kalbėti apie mane, menką pirkliuką. Bet prašom man paaiškinti vieną dalyką: iš kur jūs sužinojote, kad aš čia?

Į tai ji atsakė:

— Šįryt man apie tai pranešė viena vargšė moteris, dažnai mane aplankanti: ji sakosi ilgai gyvenusi pas mūsų tėvą Palerme ir Perudžoje; jeigu man nebūtų atrodę, kad tau padoriau ateiti į mano namus, negu man eiti į svetimus, aš jau seniai būčiau atėjusi pas tave.

Po šitų kalbų ji ėmė smulkiai klausinėti apie visus jo gimines, kiekvieną paminėdama vardu, o Andreučas į visus klausimus jai atsakinėjo vis labiau tikėdamas tuo, kuo mažiausiai reikėjo tikėti. Kadangi pašnekesys užtruko ilgai, o kaitra buvo didelė, ji liepė atnešti graikiškojo vyno ir saldumynų ir pavaišinti Andreučą; kai jis galiausiai susirengė išeiti, nes jau artinosi vakarienės metas, ji nieku gyvu nepanoro išleisti, apsimetė smarkiai susikrimtusi ir, apsikabinusi jį, tarė:

— Aiman! Dabar aiškiai matau, kaip menkai tu mane brangini. Kas galėtų patikėti, jog esi pas seserį, kurios iki šiol nepažino-

jai, esi jos namuose, kur privalėjai ir apsistoti atvykęs į Neapolį,— o tu nori išeiti ir vakarieniauti viešbutyje! Iš tikrųjų vakarieniauk su manim! Nors mano vyro nėr namie ir man labai nesmagu dėl to, aš, kiek leidžia mano moteriškos jėgos, sugebėsiu tave tinkamai pavaišinti.

Andreučas, nežinodamas, ką ir atsakyti, tarė:

— Jūs man tiek brangi, kiek dera branginti seserį, bet jeigu nepareisiu, draugai manęs pralauks visą vakarą, ir aš pasielgsiu labai nemandagiai.

— O dieve šventas,— sušuko klastininkė,— lyg aš neturėčiau ko pasiųsti į viešbutį ir įspėti, kad tavęs nelauktų ten su vakariene! Nors daug didesnis iš tavo pusės būtų mandagumas ir netgi pareiga, jeigu pakviestum draugus vakarieniauti čia; o paskui, jeigu jau norėtum išeiti, galėtum išeiti kartu su jais.

Andreučas atsakė, kad šį vakarą apsieisiąs ir be draugų, tačiau jeigu tokia jos valia, liksiąs čia ir būsiąs jai klusnus. Tada ji apsimetė pasiuntusi į viešbutį žinią, kad jo nelauktų su vakariene; vėliau, po ilgų kitokių šnekų, juodu susėdo prie puikios vakarienės iš kelių patiekalų, kurią ji tyčia gudriai užvilkino ligi tamsios nakties. Kai juodu pakilo iš užustalės ir Andreučas panoro išeiti, ji griežtai pasipriešino sakydama, jog Neapolis nesąs toks miestas, kuriame būtų galima vidurnakty vaikštinėti, ypač nečionykščiams; be to, ji pridūrė, jog viešbučiui esą pranešta, kad jo nelauktų pareinant ne tik vakarieniauti, bet ir nakvoti. Andreučas, kurio akys buvo apdumtos, viskuo patikėjo ir, susižavėjęs jos draugyste, pasiliko. Po vakarienės vėl prasidėjo ilgi ir įvairūs pašnekesiai, vedami ne be tam tikrų kėslų; praslinkus gerokai daliai nakties, palikusi Andreučą savo miegamajame su berniūkščiu, turinčiu svečiui nurodyti, jeigu tasai ko užsimanytų, klastininkė maloniai atsisveikino ir su tarnaitėmis nuėjo į kitą kambarį.

Buvo labai karšta. Andreučas, likęs vienas, tučtuojau išsirengė vienmarškinis, nusimovė kelnes ir pasidėjo galvūgaly; kai jį prispyrė gamtinis reikalas iškrauti iš vidurių nereikalingą naštą, jis paklausė berniuką, kur tatai atliekama; šis nurodė jam duris viename kambario kampe ir tarė:

— Eikit anava ten.

Andreučas, drąsiai įžengęs vidun, netyčia atsistojo ant lentos, kurios kitas galas buvo atmuštas nuo skersinio, taigi drauge su lenta nugarmėjo žemyn. Dievas jam buvo tiek maloningas, kad krisdamas

nėmaž nenukentėjo, nors krito gan iš aukštai; tik visas išsitepė tais nešvarumais, kurių pilna buvo ši vieta.

Kad geriau suprastumėt, ką jau pasakojau ir kas bus toliau, jums paaiškinsiu, kaip toji vieta atrodė. Siaurame užkaboryje, ant dviejų skersinių, nutiestų nuo vieno namo prie kito (kaip dažnai matome tarp dviejų namų), buvo prikaltos kelios lentos ir įtaisyta tupykla; viena iš tų lentų ir šlumštelėjo žemyn drauge su Andreuču. Kepurnėdamasis apačioje, baisiai nusiminęs dėl tokios bėdos, jis ėmė šaukti berniuką; bet vaikiūkštis, vos tik išgirdęs jį krintant, tuojau nubėgo pasakyti savo poniai; toji, paknopstom įpuolusi į Andreučo kambarį, žvalgėsi, kur jo drabužiai; surado drabužius, o juose ir pinigus, kuriuos šis, niekuo nepasitikėdamas, visuomet nešiodavosi su savim. Turėdama savo rankose tai, dėl ko ir paspendė žabangus, iš palermietės virsdama perudžiečio sese, viliūgė nebekvaršino dėl jo sau galvos ir skubiai užrakino duris, pro kurias tasai buvo išėjęs ir nukritęs. Kai berniukas neatsiliepė, Andreučas ėmė šaukti garsiau; bet viskas buvo perniek. Tada jam kilo įtarimas: susiprato, nors ir per vėlai, esąs apgautas. Perlipęs per mūrelį, skiriantį šitą užkaborį nuo gatvės, jis nuėjo prie gerai pažįstamų durų; čia jis ilgai ir tuščiai šaukė, beldėsi, daužė. Paskui, aiškiai matydamas savo nelaimę, pravirko ir ėmė kalbėti:

— Oi, vargas man! Tokiu trumpu laiku netekau penkių šimtų florinų ir sesutės!

Ilgai šitaip paaimanavęs, jis vėl ėmė belstis į duris ir rėkti: plyšojo tiek, kad nubudo ir sukilo kone visi aplinkiniai kaimynai, negalėdami pakęsti tokio triukšmo; o viena tos damos tarnaitė, neva užsimiegojusi, iškišo galvą pro langą ir pašaipiai sušuko:

— Kas ten baldosi apačioje?

— O,— tarė Andreučas,— negi manęs nepažįsti? Aš Andreučas, ponios Fjordalizos brolis.

— Vyruti,— atšovė ši,— jeigu per daug išgėręs, eik išsimiegot ir sugrįžk rytoj: aš nežinau, kas tasai Andreučas ir kokius niekus tu čia paistai; keliauk su dievu ir leisk mums, susimildamas, miegoti.

— Kaip? — sušuko Andreučas.— Tu nežinai, apie ką aš kalbu? Tikriausiai žinai. Bet jeigu jau tokios Sicilijoj giminystės, kad taip greit užmirštamos, tai bent atiduok man drabužius, kuriuos palikau pas jus, ir aš mielai keliausiu su dievu.

Į tai ji atsakė beveik juokdamasi:

— Vyruti, man rodos, tu sapnuoji.

Tarusi tuos žodžius, nusigręžė ir užtrenkė langą. Dabar Andreučas galutinai įsitikino, kad viskas jau prarasta; iš sielvarto smarkus jo pyktis bemaž virto įniršiu, ir jis ryžosi smurtu atgauti tai, ko negalėjo susigrąžinti žodžiais; todėl, sugriebęs didžiulį akmenį, vėl ėmė pašėlusiai daužyti duris, daug smarkiau negu pirma. Daugelis kaimynų, jau anksčiau išbudinti ir atsikėlę, manydami, kad koks nors naktibalda sapalioja nebūtus daiktus ir drumsčia ramybę padoriai moteriškei, jo taukšėjimo įerzinti, iškišo galvas pro langus ir — taip kartais visa kurios nors gatvės šuniava suambrija ant svetimo šuns — ėmė graudenti:

— Kas per įžūlumas! Atsibelsti naktį prie padorios moters namų ir kliedėti tokias nesąmones! Keliauk sau sveikas su ponu dievu ir duok mums, susimildamas, miegoti; jeigu turi kokį reikalą į ją, ateik rytoj, o dabar nekelk čia triukšmo.

Šitokių žodžių padrąsintas, kažkas, esąs to namo viduje, matyt, „padoriosios moteriškės“ bendrininkas, kurio Andreučas nebuvo nei regėjęs, nei girdėjęs, priėjo prie lango ir storu, siaubingu, laukiniu balsu užriaumojo:

— Kas ten apačioj?

Andreučas, sulig tuo balsu pakėlęs galvą, išvydo stambų vyrą, kuris, kiek spėjo įsižiūrėti, atrodė tikras milžinas su juoda tankia barzda pasmakrėj; tarytum ką tik pabudęs iš gilaus miego ir atsikėlęs iš lovos, jis žiovavo ir trynėsi akis. Andreučas atsakė ne be baimės:

— Aš brolis tos damos, kur čia gyvena...

Bet tasai nelaukė, kol Andreučas baigs, ir dar pikčiau užriko:

— Palauk, aš tuoj nusileisiu žemyn ir taip tave išvanosiu vėzdu, kad nepasijudinsi iš vietos! Asile tu, girtuokli įkyrus! Nusilakei ir šiąnakt niekam neduodi miegoti.

Ir pasitraukdamas užtrenkė langą. Kai kurie kaimynai, geriau žiną, kas čia per paukštis, nuoširdžiai patarinėjo Andreučui:

— Dėl dievo meilės, dauguži, keliauk su dievu, jeigu nenori būti šiąnakt čia užmuštas! Eik, tau pačiam bus geriau!

To žmogaus jau vien tik išvaizdos ir balso nugąsdintas, raginamas kaimynų, kurių patarimai, jam rodės, plaukė iš gailestingos širdies, baisiai susikrimtęs ir nustojęs vilties atgauti pinigus, Andreučas apsigręžė ir nutraukė viešbučio link tuo pat keliu, kuriuo dieną buvo atsekęs paskui tarnaitę.

Nebegalėdamas pakęsti smarvės, sklindančios nuo jo paties, Andreučas panoro nueiti prie jūros ir ten nusiplauti, todėl pasuko kairėn ir nupėdino Katalonų gatve. Spūdindamas į aukštutinę miesto dalį, staiga išvydo priešais du žmones, einančius į jį su žibintu rankoje. Išsigandęs, kad gal čia sargybiniai ar kokie piktos valios žmonės, Andreučas greit šmurkštelėjo į tuščią trobesį, stūksantį šalimais. Bet tuodu, lyg tyčia pasiųsti, įžengė į tą pat trobesį; čia vienas jų, nusimetęs nuo pečių kažkokius geležinius įrankius, ėmė drauge su antruoju apžiūrinėti juos, šnekėdamiesi šį bei tą. Taip jiedviem kalbantis, vienas tarė:

— Kas čia galėtų būti? Tokia baisi smarvė, kokios kaip gyvas nesu uodęs.

Taip pasakęs, kilstelėjo žibintą, ir jie išvydo vargšelį Andreučą.

— Kas ten? — šūktelėjo abu nustebę.

Andreučas tylėjo, bet šie, prisiartinę prie jo su žiburiu, paklausė, ką jis čia veikia toks apsibjaurojęs. Andreučas atvirai jiems apsakė savo bėdas. Anuodu, numanydami, kur toji nelaimė galėjo šį vargšą užklupti, sušneko:

— Tikriausiai šitai atsitiko nenaudėlio Butafuoko namuose!

Ir, kreipdamasis į Andreučą, vienas jų tarė:

— Vyruti, nors tu netekai pinigų, turi didžiai dėkoti dievui, kad nukritai į tą užkaborį ir negalėjai grįžti į namą; jeigu nebūtum nukritęs, būk tikras, vos užmigusį tave jie būtų nužudę, ir sykiu su pinigais būtum netekęs ir gyvybės. Bet dabar ašaros nieko nepadės; atgauti pinigus — vis tiek kaip nurėkšti žvaigždes nuo dangaus. O jeigu anas išgirs, kad leptelėjai kam nors apie tai bent žodį, būsi nugalabytas.

Pasakę šitai, juodu pasikuždėjo, o paskui tarė jam:

— Žinai, gaila tavęs; bet jei tu mums padėtum atlikti vieną darbą, kurį mudu turim sumanę, esame visai tikri, jog laimėtum kur kas daugiau negu praradai.

Andreučas, apimtas nevilties, atsakė sutinkąs.

Tą dieną buvo palaidotas Neapolio arkivyskupas, meseras Filipas Minutolas[56], ir buvo palaidotas su brangiausiomis puošmenomis ir su rubinu ant piršto, kainuojančiu daugiau kaip penkis šimtus aukso florinų. Nevidonai rengėsi apiplėšti numirėlį ir atidengė Andreučui savo sumanymą. Godumas Andreučo širdyje nugalėjo proto balsą, ir jis leidosi su piktadariais į kelią. Kadangi, beeinant visiems

trims į katedrą, Andreučas labai smarkiai dvokė, vienas iš jų tarė:

— Kaip čia mums padarius, kad jis bent kiek apsimazgotų ir nesmirdėtų taip baisiai?

— Ogi va netoliese šulinys,— atsakė antrasis,— kur pritaisytas skridinys ir visada kabo didelis kibiras. Eime tenai ir nuplausime jį kuo greičiau.

Priėję prie šulinio, virvę jie rado, bet kibiro nebuvo, todėl juodu nutarė pririšti jį patį prie virvės ir nuleist į šulinį; tegu nusiplauna ten apačioje, o kai nusiplaus, tegu timptelia virvę, ir juodu ištrauksią į viršų. Pasakyta, padaryta! Andreučui jau betupint šulinyje, prie to pat šulinio lyg tyčia priėjo atsigerti keli sinjorijos sargybiniai, pajutę troškulį ar nuo kaitros, ar bemedžiodami kokius nors nusikaltėlius. Pamatę sargybinius, tuodu šoko bėgti, o sargybiniai, einą čion atsigerti, jų nė nepastebėjo. Andreučas šulinio gilumoje, jau apsiplovęs, truktelėjo virvę. Ištroškusieji, sudėję ant žemės savo šalmus, ginklus ir apsiaustus, ėmė traukti virvę manydami, kad prie jos galo prikabintas kibiras, pilnas vandens. Atsiradęs bemaž ties rentiniu, Andreučas paleido virvę ir nusigriebė rankom už rentinio briaunų. Sargybiniai, regėdami tokį stebuklą, baisiai persigando, staiga metė virvę ir nė žodžio nesakę nudūmė, kiek kojos įkabina. Andreučas taip nustėro, kad jeigu nebūtų stipriai laikęsis, būtų nukritęs į pat dugną ir gal susižalojęs ar negyvai užsimušęs; tačiau, išlipęs ir radęs ginklus, kurių, jisai žinojo, jo bendrai nebuvo atsinešę, ėmė dar labiau stebėtis. Suglumęs ir pilnas abejonių, skųsdamasis savo likimu, nieko nepalietęs, nusprendė pasitraukti iš čia ir nudūlino pats nežinodamas kur. Kelyje susitiko su tuodviem savo draugais, einančiais jo traukti iš šulinio. Pamatę jį, šiuodu smarkiai nustebo ir paklausė, kas jį ištraukė iš šulinio. Andreučas atsakė nežinąs ir iš eilės jiems apsakė, kaip viskas atsitiko ir ką jis rado prie šulinio. Šie, numanydami, kaip čia buvo, juokdamiesi jam papasakojo, kodėl pabėgę ir kas buvo tie, kurie jį ištraukė. Nebeaušindami daugiau burnos, nes buvo jau vidurnaktis, jie nuėjo į katedrą, kur gan lengvai įsigavo, prisiartino prie sarkofago, marmurinio ir labai didelio, ir geležine dalba tiek pakėlė sunkų antvožą, kad galėtų įlįsti žmogus, ir parėmė jį. Tada vienas jų paklausė:

— Kas lįs vidun?

— Aš ne! — atsakė antrasis.

— Ir aš ne! — tarė pirmasis.— Tegu lenda Andreučas.

— Nieku gyvu! — pasipriešino Andreučas.

Tuodu, atsigręžę į jį, pagrasino:

— Kaip nelįsi? Dievaži, jeigu tuoj pat nelendi, mes taip apskaldysim tau galvą šituo geležiniu vėzdu, kad krisi negyvas.

Andreučas persigandęs įlindo, bet lįsdamas galvojo: „Tie žmonės liepia man lįsti, norėdami apgauti mane: kai būsiu jiems viską padavęs, jie, kol išsikepurnėsiu iš kapo, nudroš savo keliu, o aš liksiu be nieko". Todėl jis nusprendė pirmiausia pasiimti savo dalį; prisiminęs brangų žiedą, apie kurį buvo girdėjęs juodu kalbant, Andreučas, nusileidęs žemyn, nutraukė žiedą arkivyskupui nuo piršto ir užsimovė ant savojo; paskui padavė jiems vyskupo lazdą, mitrą ir pirštines; išrengęs numirėlį iki pat marškinių, viską jiems perdavė sakydamas, kad daugiau nieko nebėra. Tuodu tvirtino, jog ten turįs būti ir žiedas, tegu tik geriau paieškąs; bet šis atsakė jo nerandąs, ir dėdamasis ieškąs kurį laiką privertė juos lūkuriuoti. Bet tuodu nevidonai, dar gudresni už Andreučą, nutaikę progą ištraukė ramstį, prilaikantį antvožą, ir pabėgo, palikę jį uždarytą sarkofage. Kaip pasijuto Andreučas, išgirdęs krintant antvožą, lengva įsivaizduoti. Keletą kartų jis mėgino galva ir pečiais atkelti dangtį, bet veltui stengėsi; todėl, sunkaus sielvarto pakirstas, nualpęs parkrito ant arkivyskupo lavono; ir kas tuomet būtų juos pamatęs, vargiai būtų atpažinęs, katras labiau negyvas: arkivyskupas ar jis. Atsipeikėjęs Andreučas ėmė verkti pastriūbom, numanydamas, kad čia jis, be abejo, neišvengsiąs vieno iš dviejų: arba mirsiąs badu ir nuo smarvės, tarp knibždančių numirėlio kūne kirmėlių, jeigu niekas neateis atvožti sarkofago; arba, jeigu kas ateis ir ras jį čia, būsiąs pakartas kaip plėšikas. Šitokių minčių kankinamas ir baisiai susikrimtęs, staiga išgirdo bažnyčioje vaikščiojant ir kalbantis daugelį žmonių, atėjusių, kaip jis spėjo, tokiu pat tikslu, kokiu ir jis buvo atėjęs su savo draugais. Nuo to jo baimė dar labiau padidėjo. Bet kai tie atkėlė antvožą ir jį parėmė, susiginčijo, kuriam ten lįsti, nes niekas nesiryžo; galiausiai po ilgų ginčų vienas kunigas tarė:

— Ir ko jūs bijote? Nejaugi manote, kad jisai jus suės? Numirėliai neėda žmonių; aš lįsiu tenai.

Taip taręs, užsigulė krūtine ant sarkofago briaunos ir nusukęs galvą ėmė kišti kojas vidun. Tada Andreučas kilstelėjo ir čiupo kunigą už vienos kojos, lyg traukdamas žemyn. Pajutęs šitai, kunigas baisiausiai sukliko ir pastrykt iššoko iš sarkofago. Palikę sarkofagą atvožtą, visi persigandę leidosi bėgti, lyg šimtas tūkstančių velnių juos būtų vijęsi. Matydamas tai, Andreučas be galo apsidžiaugė

tokia staigmena, tučtuojau iššoko iš sarkofago ir išėjo iš bažnyčios tuo keliu, kuriuo buvo įėjęs. Tuo tarpu išaušo ir diena; eidamas kur akys veda su žiedu ant piršto, jis atsidūrė pajūryje, o čia atrado ir savo viešbutį, kur jo draugai ir šeimininkas kiaurą naktį nerimavo susirūpinę, kur jis dingęs. Kai jis pasipasakojo apie savo nuotykius, šeimininkas jam patarė nedelsiant apleisti Neapolį. Andreučas tučtuojau taip ir padarė: grįžo į Perudžą, žiedu pavertęs pinigus, su kuriais buvo iškeliavęs pirkti arklių.

Šešta novelė

DONA BERITOLA, NETEKUSI ABIEJŲ SAVO SŪNŲ, ATRANDAMA VIENOJE SALOJE SU DVIEM STIRNOM IR NUGABENAMA Į LUNIDŽANĄ. ČIA VIENAS SŪNUS STOJA TARNAUTI PAS JOS GLOBĖJĄ IR SUVILIOJA JO DUKTERĮ; UŽ TAI ĮMETAMAS Į KALĖJIMĄ. SICILIJA SUKYLA PRIEŠ KARALIŲ KAROLĮ; SŪNUS, MOTINOS ATPAŽINTAS, VEDA SAVO PONO DUKTERĮ; SURANDAMAS IR JO BROLIS, IR VĖL ABU ATGAUNA GARBINGĄ PADĖTĮ.

Tiek damos, tiek ir jauni vyriškiai daug juokėsi iš Andreučo nuotykių, Fjametos papasakotų. Emilija, girdėdama, kad novelė jau baigta, karalienės paliepimu, pradėjo šitaip:

— Sunkios ir skaudžios atmainingo likimo išdaigos, ir kiekvieną kartą, kai apie jas kalbame, prabunda mūsų dvasia, lengvai užmieganti nuo fortūnos malonių; todėl aš manau, visada pravartu pasiklausyti apie jas ir laimingiesiems, ir nelaimėliams, nes pirmieji darosi atsargesni, o antruosius tatai paguodžia. Kad ir daug jau apie tai buvo kalbėta pirmiau, vis dėlto aš ketinu jums pasekti dar vieną novelę, ne mažiau teisingą, kiek ir graudžią; nors užbaiga jos ir linksma, bet toks ilgas ir toks gilus buvo sielvartas, kad vargu ar galėjo vėlesnis džiaugsmas jį išdildyti.

Jūs turite žinoti, brangiosios damos, kad po imperatoriaus Frydricho II mirties Sicilijos karalium buvo apvainikuotas Manfredas[57], prie kurio labai aukštą padėtį užėmė vienas didžiūnas iš Neapolio,

vardu Arigetas Kapečė; jis turėjo gražią ir kilmingą žmoną, taipogi neapolietę, doną Beritolą Karačolą[58]. Kai šis Arigetas, savo rankose suėmęs visą salos valdymą, išgirdo, kad karalius Karolis prie Benevento įveikė ir nukovė Manfredą[59] ir kad visa karalystė pasiduoda nugalėtojui, jis, mažai tesikliaudamas nepatvaria siciliečių ištikimybe ir nenorėdamas tapti savo sinjoro priešo valdiniu, rengėsi bėgti. Bet, siciliečiams apie tai sužinojus, jisai ir daugelis kitų karaliaus Manfredo bičiulių bei šalininkų staiga buvo suimti ir išduoti karaliui Karoliui kaip belaisviai, o paskui buvo jam perduota ir salos valdžia. Šitaip dalykams apsivertus, dona Beritola, nežinodama, kas ištiko Arigetą, ir vis nuogąstavusi to, kas ir įvyko, o ir pati bijodama negarbės, paliko savo visą turtą ir nėščia, vargšė, su kokių aštuonerių metų sūneliu Džusfredžiu išplaukė valtimi į Liparių salas, kame pagimdė kitą berniuką, kurį pavadino Skačatu, atseit Tremtiniu. Čia, paėmusi žindyvę, ji sėdo su visais saviškiais į nedidelį laivą, norėdama grįžti Neapolin pas savo tėvus. Bet išėjo kitaip, negu tikėjosi: smarki vėtra laivą, turintį plaukti Neapolin, nunešė į Poncos salą, kur įsigavę į mažutę įlanką jie laukė palankaus kelionei oro. Išlipusi drauge su kitais į salą ir radusi atkampią vietą, dona Beritola ateidavo čion pati viena apraudoti savojo Arigeto. Šitaip ji darė kasdien; kartą, kol ji taip sielvartavo, priplaukė korsarų galera, kurios nepastebėjo nei jūrininkai, nei kas kitas, visus be jokio pasipriešinimo suėmė ir nusivarė. Išliejusi kasdieninę savo širdgėlą, dona Beritola grįžo kaip visada prie kranto pažiūrėti vaikų, bet nieko ten neberado. Iš pradžių ji labai nustebo, paskui, staiga sumojusi, kas atsitiko, įsmeigė akis jūron ir išvydo galerą, dar nedaug atitolusią ir užpakaly savęs tempiančią jų laivelį. Dabar ji aiškiai suprato netekusi ne tik vyro, bet ir vaikų; vargšė, vieniša ir apleista, nežinodama, ar bepamatys kada nors vieną iš jų, šaukdama vyrą ir sūnelius, parkrito nualpusi ant kranto. Čia nieko nebuvo, kas šaltu vandeniu ar kitu kokiu būdu ją atgaivintų, todėl jos dvasia laisvai galėjo klajoti kur tinkama; bet kai į sunykusį jos kūną, drauge su ašaromis ir rauda, grįžo prarastos jėgos, ji ilgai šaukė vaikus ir atidžiai apžiūrinėjo kiekvieną urvą. Kai suprato, kad jos triūsas bergždžias, ir pamatė, jog užeina naktis, dona Beritola, vis dar nežinia ko tikėdamasi, susirūpino pati savimi ir, pasitraukusi nuo kranto, grįžo į tą urvą, kur buvo pratusi verkti ir sielvartauti. Kai praslinko naktis didžiulėje baimėje ir neišpasakytame skausme, išaušo nauja diena ir jau prašoko trečia valanda, ji, dar nuo vakaro nieko burnoj neturėjusi, iš bado ėmė kramtyti žolę;

šiaip betaip užkrimtusi, verkdama įsigalvojo apie savo ateitį. Beskendėdama tokiose mintyse pamatė, kaip atbėgo stirna, įsmuko netoliese į urvą, po kiek laiko vėl išlindo ir nuliuoksėjo per mišką. Pakilusi ir nuėjusi ten, iš kur išbėgo stirna, ji pamatė du stirniukus, gal šią pat dieną atsiradusius, kurie jai pasirodė mieliausi ir žaviausi padarėliai pasaulyje. Kadangi po pastarojo gimdymo pienas krūtyse jai dar nebuvo nutrūkęs, ji švelniai paėmė stirniukus ir prisikišo prie krūtinės. Gyvuliukai, neatmesdami tokios gėrybės, ėmė ją žįsti lyg tikrą savo motiną ir nuo tada nedarė jokio skirtumo tarp jos ir motinos. Taurioji moteris tarėsi dykynėje suradusi bent šiokią tokią draugiją; misdama žolelėmis, troškulį malšindama vandeniu, tolydžio verkdama, kada tik prisimindavo vyrą bei vaikus ir savo praėjusį gyvenimą, ji nusprendė čia gyventi ir mirti, pripratusi tiek prie senės stirnos, tiek ir prie jos vaikų.

Kai kilmingoji dama šitaip gyveno, kone laukine tapusi, po kelių mėnesių audra atsitiktinai atvarė ton pat vieton piziečių laivą, kuris išmetęs inkarą čia pastovėjo keletą dienų. Tuo laivu plaukė didžiūnas, vardu Kuradas, iš markizų Malespinių giminės[60], drauge su savo žmona, tauria ir šventa moterim. Apkeliavę šventąsias vietas, kokių tik yra Apulijos karalystėje, dabar jie grįžo namo.

Vieną dieną markizas, norėdamas išblaškyti nuobodulį, drauge su žmona, keliais tarnais ir šunimis leidosi gilyn į salą. Netoli tos vietos, kur gyveno dona Beritola, Kurado šunys ėmė vytis du stirniukus, kurie jau gerokai paūgėję vaikščiojo ir skabė žolę. Šunų persekiojami, stirniukai puolė bėgti ne kur kitur, o į tą urvą, kur lindėjo dona Beritola. Matydama tai, ji pašoko, sugriebė lazdą ir šalin nuvarė šunis. Ten paskui savo šunis atsekė ir Kuradas su žmona. Išvydę moterį, pajuodusią, sulysusią, ilgaplaukę, juodu labai stebėjosi, o ji dar labiau jais. Kai jos prašomas Kuradas atšaukė šunis, abu ėmė prašyti ją pasipasakoti, kas tokia esanti ir ką čia veikianti. Po ilgų raginimų dona Beritola atvirai apsakė visus savo nuotykius, atskleidė jiems savo padėtį ir tvirtą nusistatymą pasilikti čia amžinai. Išgirdęs tatai, Kuradas, labai gerai pažinojęs Arigetą Kapečę, pravirko iš gailesčio ir karštais maldavimais stengėsi ją atgrėsti nuo tokio žiauraus sumanymo, siūlydamasis nugabenti į josios arba savo namus, kur žadėjo laikyti garbingai, kaip tikrą seserį, kol dievas jai duosiąs laimingesnę dalią. Donos Beritolos nepalenkė šitie pasiūlymai. Tada Kuradas paliko su ja žmoną, kuriai nueidamas pasakė, kad lieptų atnešti čion valgyti, apvilktų ją, skar-

maluotą, kuria savo suknele ir pasistengtų parsivesti su savim. Taurioji dama, likusi prie jos, iš pradžių sykiu su dona Beritola apverkė jos nelaimes, paskui, liepusi atnešti drabužių ir maisto, vargais negalais prikalbino ją apsirengti ir užkąsti. Galų gale po ilgų prašymų markizė palenkė doną Beritolą,— pareiškusią, kad ji niekad nevyksianti ten, kur ją visi pažįsta,— keliauti su jais į Lunidžaną drauge su abiem stirniukais ir su sene stirna, kuri tuo tarpu grįžo ir, didžiam tauriosios damos nustebimui, ėmė džiaugsmingai glaustytis prie donos Beritolos.

Ir štai, stojus gražiam orui, dona Beritola su Kuradu ir jo žmona įlipo į laivą, su jais sykiu stirna ir abudu stirniukai (todėl doną Beritolą, kadangi ne visi žinojo tikrąjį jos vardą, ėmė vadinti Kavriola, tai yra Stirna). Palankiam vėjui pučiant, greit jie pasiekė Magros žiotis, kur išlipę į krantą nuėjo į savo pilis. Čia apsigyveno dona Beritola prie Kurado žmonos, lyg jos dvaro dama, apsitaisiusi našlės rūbais, dora, nuolanki ir klusni, vis tebemylėdama savo stirniukus ir rūpindamasi jų mityba.

Korsarai, pagrobę Poncoje laivą, kuriuo buvo atplaukusi dona Beritola, ir jos nesučiupę vien todėl, kad nepamatė, su visais kitais nusivarė į Genują; čia, pasidalijus grobį tarp galeros šeimininkų, žindyvė ir abu donos Beritolos berniukai atiteko meserui Gvasparinui d'Orijai. Šis nusiuntė ją su vaikais į savo namus ir čia laikė juos kaip tarnus namų apyvokai. Žindyvė, begaliniai krimsdamasi dėl ponios dingimo ir dėl baisaus vargo, į kurį įkliuvo pati ir abu vaikučiai, ilgai raudojo. Bet greit pamatė, kad ašaros čia nieko nepadės ir kad jie visi trys verguvėje. Nors ir paprasta moterėlė būdama, elgėsi ji apdairiai ir protingai; pirmiausia kaip bemokėdama nusiramino, o paskui apsižvalgiusi ir supratusi, kur jie atsidūrę, sumetė, kad jeigu paaiškėtų berniukų kilmė, tatai galėtų jiems pakenkti. Antra vertus, ji vis tikėjosi, jog likimas kada nors pasikeis ir juodu galės, jeigu tik bus gyvi, atgauti prarastą padėtį. Todėl nusprendė niekam neprasitarti, kas jie yra, kol ateis tam laikas; ir visiems, kas tik ją paklausdavo, atsakydavo, kad čia jos vaikai. Vyresnįjį ji vadino ne Džusfredžiu, o Džanotu iš Pročidos; mažyliui paliko tą patį vardą. Su didžiausiu atsidėjimu ji aiškino Džusfredžiui, kodėl pakeitusi jo vardą ir kokiame pavojuje jis atsidurtų, jeigu jį kas atpažintų. Tatai jam kalė į galvą ne kartą, o šimtus kartų, tolydžio ir tolydžio. Išmaningas berniukas puikiausiai vykdė protingos savo auklės nurodymus. Ir taip abudu berniukai, prastai aprengti ir dar prasčiau

apauti, visokiems nevalyviems darbams naudojami, drauge su aukle daugelį metų kantriai gyveno mesero Gvasparino namuose. Bet Džanotas, jau šešiolikmetis, buvo drąsesnis negu dera tarnui: paniekinęs žemą vergo padėtį, jis metė tarnybą pas meserą Gvaspariną ir sėdo į galerą, plaukiančią Aleksandrijon; apkeliavo daugelį kraštų, bet niekur negalėjo prasimušti. Galų gale, praslinkus gal trejiems ar ketveriems metams, kai pabėgo nuo mesero Gvasparino, Džanotas, jau gražus ir augalotas jaunikaitis, išgirdo, kad jo tėvas, kurį laikė mirusiu, esąs dar gyvas, bet uždarytas kalėjime kaip karaliaus Karolio belaisvis. Nusiminęs, bemaž vilties nustojęs, klajodamas iš vietos į vietą, atsidangino į Lunidžaną ir čia atsitiktinai stojo tarnauti pas Kuradą Malespiną, kuris labai buvo patenkintas jo uolumu. Nors kartais jis ir matydavo savo motiną, gyvenančią prie Kurado žmonos, nė karto jos neatpažino, nei jinai jo: taip metai vieną ir antrą buvo pakeitę nuo to laiko, kai juodu paskutinį kartą matėsi. Taigi, šitaip betarnaujant Džanotui pas Kuradą, atsitiko, kad viena Kurado duktė, vardu Spina, likusi našlė po savo vyro Nikolo da Grinjano mirties, grįžo į tėvų namus; būdama labai graži ir maloni, o ir jauna, vos tik peršokusi šešiolika metų, jinai krito į akį Džanotui, o jis jai, ir abu aistringiausiai vienas antrą įsimylėjo. Šioji meilė neilgai buvo bevaisė, ir daug mėnesių juodu mylėjosi niekam to nepastebint. Bet štai, pernelyg įsidrąsinę, įsimylėjėliai ėmė laikytis ne taip santūriai kaip dera tokiais atvejais: vieną dieną jaunoji našlė ir Džanotas, vaikštinėdami po gražų, tankų mišką, palikę draugiją, nuėjo gilyn. Manydami, kad jau gerokai atsitolinę nuo kitų, juodu susėdo žavingoje vietelėje, pilnoje žolynų ir gėlių, aplinkui apjuostoje medžių, ir pradėjo myluotis. Nors juodu čia prabuvo ilgokai, tačiau besimėgaujantiems atrodė, kad praslinko tik trumpa valandėlė, taigi juos užklupo iš pradžių Spinos motina, o paskui ir Kuradas. Baisiai priblokštas to reginio, Kuradas, nesakydamas kodėl, trims tarnams liepė suimti abudu ir surištus nuvesti į vieną savo pilį, o pats, drebėdamas iš pykčio ir apmaudo, pasiryžo juos pasmerkti gėdingai mirčiai. Spinos motina, nors ir labai susikrimtusi ir mananti, kad duktė už savo nuopuolį verta žiaurios bausmės, iš kai kurių Kurado žodžių suprato, ką jis ruošia nusikaltėliams; negalėdama to pakelti, ji nuskubėjo pas įniršusį vyrą ir ėmė jį maldauti, kad nepasiduotų taip greit šėlui, nesibaustų senatvėje tapti dukters žudiku ir susitepti rankas tarno krauju, o malonėtų rasti kitonišką būdą savo rūstybei išgiežti, liepęs kad ir įmesti juos į kalėjimą, idant tenai kentėtų, apverkdami savo

nuodėmę. Šitokius ir panašius žodžius tol jam kalbėjo dievobaimingoji moteris, kol jį atgrėsė nuo kėslų juodu nugalabyti; tada Kuradas liepė įsimylėjėlius įkalinti atskirose vietose ir, mažai jiems duodant maisto ir visokiais būdais varginant, budriai sergėti, kol jis kitaip dėl jų nuspręsiąs. Tarnai vykdė pono valią. Kaip juodu gyveno nelaisvėje, amžinai liedami ašaras ir pasninkaudami labiau negu geidavo, kiekvienas gali įsivaizduoti.

Kai Džanotas ir Spina šitokiame sielvarte iškalėjo vienerius metus, o Kuradas jų nė neprisiminė, atsitiko, kad Aragono karalius Petras, susitaręs su meseru Džanu di Pročida[61], sukėlė maištą Sicilijos saloje ir ją atėmė iš karaliaus Karolio; Kuradas, kaip gibelinas, tuo labai apsidžiaugė. Džanotas, išgirdęs apie tai iš vieno sargo, giliai atsiduso ir tarė:

— Ak, vargas man! Jau keturiolika metų aš klajoju skurde po pasaulį, nieko kito nelaukdamas, kaip šitos valandos, o dabar, kai ji atėjo, aš lyg tyčia sėdžiu kalėjime ir nebeturiu jokios vilties iš čia išeiti kada nors, nebent tik miręs!

— Ką? Ką? — paklausė kalėjimo sargas.— Kas tau rūpi, ką daro didieji karaliai? Ką tu veikei Sicilijoj?

Džanotas jam atsakė:

— Rodos, širdis man plyšta, kai prisimenu, ką tenai veikė mano tėvas; nors aš buvau dar mažas vaikas, kai bėgau iš tenai, bet pamenu, jis buvo didelis ponas prie gyvos karaliaus Manfredo galvos.

— O kas gi buvo tavo tėvas? — klausė toliau kalėjimo sargas.

— Dabar aš drąsiai galiu prisipažinti,— atsakė Džanotas,— kas mano tėvas, nes jau praslinko pavojus, kuris man grėsė, atskleidus jo vardą. Jį vadino ir tebevadina, jeigu tik jis tebėra gyvas, Arigetu Kapeče, ir mano vardas — ne Džanotas, o Džusfredis; ir aš nė kiek neabejoju, kad jeigu išeičiau iš čia ir grįžčiau į Siciliją, tenai užimčiau labai aukštą padėtį.

Šaunus žmogelis, nebesileisdamas į tolesnę šneką, pirmai progai pasitaikius, viską pranešė Kuradui.

Kuradas, šitai išgirdęs, nors prieš kalėjimo sargą ir nepasirodė, kad tai jam rūpi, tučtuojau nuėjo pas doną Beritolą ir maloniai paklausė, ar ji turėjusi sūnų, vardu Džusfredį. Dama raudodama atsakė, kad tuo vardu buvo vyresnysis iš dviejų jos sūnų, ir jeigu jis tebebūtų dar gyvas, jam būtų dvidešimt dveji metai. Kuradas, išgirdęs tokią naujieną, suprato, kad kalinys iš tiesų Džusfredis, ir jam dingtelėjo, kad jeigu šitaip yra, jis kartu galįs ir didžiai gailestingą darbą padaryti,

ir nusiplauti gėdą nuo savęs ir nuo dukters, ištekindamas ją už to jaunuolio. Todėl, slapčia liepęs atvesti Džanotą pas save, smulkiai išsiteiravo apie jo praeitį. Jau pakankamai turėdamas įrodymų, kad čia iš tikrųjų Džusfredis, Arigeto Kapečės sūnus, jis tarė:

— Džanotai, tu žinai, kaip skaudžiai mane įžeidei, nuplėšdamas šlovę mano dukteriai; aš su tavim elgiausi gražiai ir draugiškai, kaip dera elgtis su tarnu, todėl ir tu turėjai visada saugoti ir ginti mano ir maniškių garbę. Daugelis kitų tave būtų pasmerkę niekingai mirčiai, jeigu jiems būtum prasikaltęs taip, kaip prasikaltai man; bet mano gailestinga širdis to neleido padaryti. Dabar, kai pasirodo, kad tu iš tiesų esi kilmingų tėvų sūnus, aš noriu, jeigu ir tu pats to pageidauji, tavo kančioms padaryti galą, ištraukti tave iš vargo ir iš nelaisvės ir sykiu sau ir tau sugrąžinti garbę. Tau ne paslaptis, kad Spina, su kuria užmezgei sau ir jai neprideramus meilės ryšius, yra našlė; ji turi gražų, didelį kraitį; kaip ji išauklėta, kas jos tėvas ir motina — tu žinai; apie tavo dabartinę padėtį aš nieko nesakau. Todėl, jeigu nori, aš sutinku, kad Spina, buvusi negarbinga tavo meilužė, dabar taptų garbinga tavo žmona, o tu nelyginant mano sūnus liktumei čia su manim ir su ja, kol tau patiks.

Kalėjimas buvo išsekinęs Džanoto kūną, bet nė kiek nenusilpninęs jo taurios iš prigimties dvasios nei gilios meilės, kurią jis jautė savo damai. Nors ir karštai troško to, ką siūlė Kuradas, ir nusimanė esąs jo valioje, tačiau nepabūgo atsakyti jam, kaip liepė kilni jaunuolio širdis.

— Kuradai,— tarė jis,— nei valdžios geismas, nei godulystė, nei jokia kita priežastis niekad negundė manęs išdavikiškai kėsintis į tavo gyvybę ar į tavo turtą. Aš mylėjau tavo dukterį, myliu ir visada mylėsiu, nes ją laikau verta savo meilės. Jeigu, prasčiokų manymu, aš susirišau su ja ne per daug dorai ir padariau tą nuodėmę, kuri visuomet eina drauge su jaunyste, tai, norint išrauti ją, tektų išrauti sykiu ir jaunystę. Jeigu seniai teiktųsi prisiminti, kad patys yra buvę jauni, ir kitų klaidas matuotų savosiomis, o savas svetimosiomis, tada ir mano nuodėmė neatrodytų tokia jau sunki, kokia laikai ją tu ir daugelis kitų; o ir padariau aš ją kaip draugas, o ne kaip priešas. To, ką man siūlai, aš visada troškau, ir jeigu būčiau tikėjęsis, kad bus man leista, jau seniai būčiau pats paprašęs; dabar ši laimė man tuo brangesnė, kuo mažiau jos vyliausi. Jeigu neturi širdyje to, ką skelbia tavo žodžiai, nežadink man tuščios vilties, liepk grąžinti mane į kalėjimą ir ten kamuok kiek tinkamas, o aš, kol mylėsiu

Spiną, tol iš meilės jai mylėsiu ir tave, kad ir kažin kaip mane kankintum, ir visados gerbsiu.

Kuradas, išgirdęs šituos žodžius, baisiai nustebo: pažino didžią jo dvasią, įsitikino karšta jo meile ir dar labiau jį pamėgo. Atsistojęs jis apkabino ir pabučiavo Džanotą, ir nedelsdamas įsakė čion pat slapčia atvesti ir Spiną. Kalėjime ji sulyso, išblyško, nusilpo ir atrodė lyg nebe ta moteris, kokia buvo pirmiau; nebe tas žmogus atrodė ir Džanotas. Kurado akivaizdoje juodu, abu džiaugsmo kupini, susižadėjo pagal mūsišką paprotį. Per keletą dienų, niekam ničnieko dar nežinant apie tai, kas atsitiko, jis liepė sužadėtinius aprūpinti viskuo, ko tik jiems reikėjo ir ko jie pageidavo. O kai jam pasirodė, kad jau laikas pradžiuginti ir motinas, pasišaukęs savo žmoną ir Kavriolą, taip joms tarė:

— Ką pasakytumėt, ponia, jei sugrąžinčiau jums vyresnįjį jūsų sūnų kaip mano dukters vyrą?

Į tai Kavriola atsakė:

— Tiek tiktai galėčiau pasakyti, kad būčiau, jeigu tai įmanoma, dar labiau jums dėkinga negu dabar esu: jūs sugrąžintumėt, kas man brangiau už mano pačios gyvybę; o jeigu dar įvyktų, kaip jūs sakote, man vėl įžiebtumėt prarastąją viltį.

Ir apsiašarojusi nutilo.

Tuomet Kuradas tarė savo žmonai:

— O tau, žmona, kaip atrodytų, jeigu duočiau tokį žentą?

Į tai ji atsakė:

— Ne vien koks jaunikaitis iš kilmingųjų, bet netgi ir prasčiokas man būtų prie širdies, jeigu tik jums patiktų.

Tuomet Kuradas tarė:

— Tikiuosi po keleto dienų judvi padaryti laimingomis motinomis.

Matydamas, kad abu jaunuoliai atgavo pirmykštę išvaizdą, liepė juos padoriai aprengti ir paklausė Džusfredį:

— Ar tau būtų malonu, jeigu, be to džiaugsmo, kurį jau turi, dar pamatytum čia ir savo motiną?

Į tai Džusfredis atsakė:

— Sunku man patikėti, kad tiek sielvartų ir negandų nebūtų jos nuvarę į kapus; bet jeigu ji dar tebėra gyva, aš būčiau be galo laimingas, nes, manau, jos patariamas gal atgaučiau didesnę dalį savo turtų Sicilijoje.

Tuomet Kuradas liepė pakviesti čion abidvi damas. Jos nuo-

širdžiausiai pasveikino jaunąją nuotaką, nemažai stebėdamosi, kokia geroji dvasia įkvėpė Kuradą, kad jis pasidarė toks maloningas — sujungė dukrą su Džanotu. Tuo tarpu dona Beritola, Kurado žodžių paveikta, geriau įsižiūrėjo į vaikiną. Kažkokia slaptinga jėga iškėlė jos atmintyje vaikiškus sūnaus bruožus, ir, nebelaukdama kitokio įrodymo, išskėstom rankom puolė jam ant kaklo. Motinos meilės ir džiaugsmo perteklius atėmė jai žadą ir taip pakirto jėgas, kad ji lyg negyva parkrito ant sūnaus rankų. Nors jis ir labai stebėjosi prisiminęs, kad tiek daug kartų pirmiau buvo matęs ją šioje pat pilyje, o betgi niekad neatpažinęs, vis dėlto ome tučtuojau pajuto savo motiną ir, smerkdamas save už ankstesnįjį neatidumą, laikė ją glėbyje ir ašarodamas karštai bučiavo. Dona Beritola, gailestingosios Kurado žmonos ir Spinos gaivinama šaltų vandeniu ir kitokiomis priemonėmis, atgavo jėgas ir vėl, srūdama ašaromis ir švelnius žodžius kuždėdama, apkabino sūnų; motiniškos meilės kupina, tūkstančius kartų jį bučiavo, o jis pagarbiai žiūrėjo į ją ir davėsi glamonėjamas.

Kai „šitie taurūs ir džiaugsmingi pasisveikinimai atsikartojo tris ar keturis sykius“[62], didžiam čia esančiųjų džiaugsmui ir malonumui, kai motina ir sūnus išsipasakojo vienas antram savo nuotykius, o Kuradas, didžiam visų malonumui, paskelbė draugams apie naują giminystę ir liepė iškelti puikias vestuves, Džusfredis jam tarė:

— Kuradai, jūs daug kuo pradžiuginote mane ir ilgai laikėte garbėje mano motiną; dabar, kad viskas būtų padaryta, kas tik yra jūsų galioje, prašau jus dar vieno dalyko: mano motina ir aš būsime dar laimingesni, jeigu šioje šventėje dalyvaus ir mano brolis, kurį meseras Gvasparinas d'Orija laiko savo namuose už tarną; kaip jau esu jums pasakojęs, per tą korsarų antpuolį jis ir mane buvo pasigrobęs. Be to, malonėkite nusiųsti ką nors į Siciliją, idant tiksliai išsiteirautų apie sąlygas ir padėtį šalyje, sužinotų, kas ištiko Arigetą, mano tėvą, ar jisai gyvas, ar miręs, o jeigu gyvas, tai kokią užima padėtį,— ir, viską kaip reikiant sužinojęs, sugrįžtų pas mus.

Patiko Kuradui Džusfredžio prašymas, ir jis nedelsdamas išsiuntė patikimus žmones į Genują ir Siciliją. Pasiųstasis į Genują, susiieškojęs meserą Gvaspariną, Kurado vardu primygtinai prašė išleisti Skačatą ir jo auklę į Lunidžaną, iš eilės jam apsakęs visa, ką Kuradas padarė Džusfredžiui ir jo motinai. Meseras Gvasparinas labai nustebo šitai girdėdamas ir tarė:

— Dėl Kurado, dievaži, aš padarysiu visa, ką tiktai galėsiu ir ko jis pageidaus. Teisybė, jau keturiolika metų gyvena pas mane

berniukas, kurio tu reikalauji, ir neva jo motina; aš mielai nusiųsiu juos Kuradui. Bet pasakyk jam, kad būtų atsargus ir per daug netikėtų Džanoto pasakomis: visą laiką jis vadinosi Džanotas, o šiandien sakosi, kad jo vardas — Džusfredis. Tasai berniokas daug gudresnis, negu Kuradas mano.

Taip taręs ir liepęs pavaišinti šaunųjį žmogų, slapčia pasišaukė auklę ir atsargiai ją išklausinėjo apie šį dalyką. Toji, išgirdusi apie sukilimą Sicilijoje ir sužinojusi, kad Arigetas tebėra gyvas, nuvarė šalin baimę, kurią iki šiol jautė, viską iš eilės jam apsakė ir paaiškino, kodėl ji šitaip elgėsi. Matydamas, jog auklės žodžiai puikiausiai sutinka su pasiuntinio žodžiais, meseras Gvasparinas ėmė juo tikėti; būdamas žmogus labai gudrus, ištyrinėjęs reikalą ir vis daugiau rasdamas aplinkybių, patvirtinančių šios istorijos teisingumą, susigėdo taip prastai elgęsis su berniuku ir kaip atpildą už tai davė jam per žmoną savo gražutę vienuolikos metų dukrelę su dideliu kraičiu, nes žinojo, kas yra ir kas buvo Arigetas; po puikių vestuvių, ta proga iškeltų, sėdo jis su vaikinu, su dukra, su Kurado pasiuntiniu ir su aukle į gerai ginkluotą galerą ir išplaukė į Leričį, kur jį pasitiko Kuradas ir su visa jo palyda nusivedė į vieną netoli esančią savo pilį; čia jų jau laukė didelės iškilmės. Kaip apsidžiaugė motina, vėl išvydusi sūnų, kaip apsidžiaugė abu broliai ir visi trys, išvydę ištikimą auklę, kaip linksmai visi pasitiko Gvaspariną ir jo dukrą, kaip jisai sveikino visus ir apskritai kokie laimingi visi jautėsi sykiu su Kuradu, jo žmona, sūnumis ir draugais — viso to neįmanoma žodžiais apsakyti; o todėl, mano damos, aš palieku jums tai įsivaizduoti.[63]

Kad džiaugsmas būtų pilnutinis, panorėjo viešpats dievas (kuris kai jau duoda, tai ir dribtelėja) prie viso to dar atsiųsti linksmų naujienų apie Arigeto Kapečės gyvenimą ir jo puikią padėtį. Kai puota jau buvo prasidėjusi ir sukviestieji svečiai, moterys ir vyrai, už stalų dar tik prie pirmojo patiekalo sėdėjo, sugrįžo pasiuntinys iš Sicilijos. Jis papasakojo, kad karalius Karolis laikė Arigetą nelaisvėje, bet kai mieste įsiliepsnojo sukilimas prieš karalių, įdūkusi liaudis nubėgo prie kalėjimo, išžudė sargus, išlaisvino Arigetą ir kaip pikčiausiąjį karaliaus Karolio priešą išsirinko savo vadu ir su juo priešaky išvijo lauk ir išmušė prancūzus. Per tai jis įsigijo didžiausią karaliaus Petro malonę: šis jam grąžino visus prarastus turtus ir buvusią garbę; taigi dabar jis užimąs aukštą ir puikią padėtį. Pasiuntinys dar pridūrė, kad jį patį Arigetas priėmęs su dideliausia pagarba ir neapsakomai džiaugęsis dėl savo žmonos ir sūnaus, apie kuriuos po suėmimo niekuo-

met nieko negirdėjęs; be to, Arigetas jiems išsiuntęs lengvą burlaivį su keletu dvariškių, kurie netrukus atvyksią čion.

Pasiuntinį visi sutiko džiūgaudami ir klausėsi jo linksmai; Kuradas su keliais bičiuliais veikiai išsirengė pasitikti dvariškių, atplaukiančių parsigabenti donos Beritolos ir Džusfredžio. Jis maloniai juos sutiko ir nusivedė į puotą, kuri dar nebuvo nė įpusėjusi. Čia ir dona Beritola, ir Džusfredis, o ir visi kiti juos sveikino su tokiu džiaugsmu, kokio dar niekur negirdėta. Dvariškiai, prieš sėsdami už stalo, Arigeto vardu nusilenkė ir dėkojo kaip beįmanydami ir bemokėdami Kuradui ir jo žmonai už garbę, parodytą Arigeto žmonai ir sūnui, sakydami, kad Arigetas viską, kas tik yra jo galioje, siūląs jų paslaugoms. Paskui, atsigręžę į meserą Gvaspariną, kurio geradarybė jiems buvo staigmena, pareiškė tvirtą įsitikinimą, kad Arigetas, sužinojęs, ką meseras padarė Skačato labui, jam atsilyginsiąs panašiu ir dar didesniu dėkingumu. Po to linksmi ir smagūs jie ėmė vaišintis dviejų jaunų nuotakų ir dviejų jaunikių draugėje. Ne tik tą dieną Kuradas kėlė puotą savo žentui, giminėms ir bičiuliams, bet dar daugelį dienų. Kai visos šios linksmybės pagaliau baigėsi ir kai donai Beritolai, Džusfredžiui ir kitiems pasirodė, kad jau metas keliauti, nuliūdusių Kurado, jo žmonos ir mesero Gvasparino lydimi, jie įlipo į greitąjį burlaivį, vesdamiesi su savim Spiną, ir išplaukė; o kadangi pūtė palankus vėjas, tuojau parvyko į Siciliją, kur Arigetas visus juos, tiek sūnus, tiek ir damas, sutiko Palerme su tokiu džiaugsmu, kad ir apsakyti neįmanoma. Čia, pasak girdų, dar ilgai jie gyveno laimingi, neužmiršdami viešpaties dievo, suteikusio jiems tiek geradarybių.

Septinta novelė

BABILONIJOS SULTONAS IŠLEIDŽIA SAVO DUKTERĮ UŽ ALGARVIJOS KARALIAUS; DĖL ĮVAIRIŲ PRIEŽASČIŲ JI PER KETVERIUS METUS ĮVAIRIOSE VIETOSE PATENKA DEVYNIEMS VYRAMS Į RANKAS; PAGALIAU, SUGRĄŽINTA TĖVUI KAIP NEKALTA MERGELĖ, ANTRUKART VYKSTA PAS ALGARVIJOS KARALIŲ IR TAMPA JO ŽMONA.

Jeigu Emilijos novelė būtų dar bent kiek ilgiau trukusi, gailestis, apėmęs jaunas damas dėl donos Beritolos nuotykių, gal būtų išs-

paudęs joms ašarų. Kai Emilija savo novelę užbaigė, karalienė išreiškė pageidavimą, kad toliau pasakotų Pamfilas, ir šis, paklusdamas jos valiai, tuojau pradėjo:

— Maloniosios damos, sunku atspėti, kas mums į naudą išeina. Kaip dažnai regime, daugelis mano, jog pralobę galėtų ramiai sau gyventi be rūpesčių, taigi ne tik maldose to prašo dievą, bet ir atkakliai, jokių vargų ir pavojų nesibaidydami, stengiasi žūt būt praturtėti; tačiau, kai tik jie savo tikslą pasiekia, atsiranda žmonių, kurie, geisdami tokio gausaus palikimo, juos nužudo, nors pirmiau, kol šie dar nebuvo pralobę, drebėjo dėl jų gyvybės. Kiti, iš žemos padėties kildami, per tūkstančius pavojingų mūšių, per brolių ir bičiulių kraują įkopia į karaliaus sosto aukštybę, manydami, jog čia didžiausia jų laimė; tačiau po kurio laiko ne tik pamato, kad šio pasaulio galiūnų gyvenimas pilnas begalinių rūpesčių ir baimės, bet ir savo gyvybės kaina patiria, kad per karališkas vaišes iš auksinės taurės geriami nuodai. Daugel buvo tokių, kurie aistringai troško kūniškos jėgos ir grožio, kiti — puošmenų, bet tik tuomet įsitikindavo, kad jų troškimas tuščias, kai šie dalykai juos įstumdavo į pražūtį ar sielvartus. Čia nekalbėsiu atskirai apie visokius žmonių siekimus, tik pasakysiu, kad nėra nė vieno tokio troškimo, kurį žmonės galėtų pasirinkti su ramia sąžine, nes nė vienas nėra apsaugotas nuo likimo smūgių. Jeigu teisingai norime pasielgti, turime nuolankiai priimti, ką dievas siunčia, nes tik jis vienas žino, ko mums reikia, ir tik jis vienas gali mums tą duoti. Vyrai nusideda, pataikaudami vienaip ar kitaip savo geismams, o jūs, žavingosios damos, daugiausia nusidedate, trokšdamos vieno dalyko — būti dailios, ir šis troškimas toks stiprus, kad jūs, nesitenkindamos tomis grožybėmis, kurias suteikė gamta, dar stengiatės visokiausiomis gudrybėmis jas padidinti. Todėl aš noriu jums papasakoti, kiek nelaimių atnešė tas grožis vienai saracėnei, kuriai per kokius ketverius metus dėl savo gražumo teko devynis kartus kelti vis naujas vestuves.

Prieš daugelį metų viešpatavo Babilonijoje sultonas, vardu Beminedabas[64]. Gyvenime jam beveik viskas klojosi pagal jo norą. Tarp nemažo būrio savo vaikų, berniukų ir mergaičių, turėjo jis vieną dukrelę, vardu Alatjelę, apie kurią kiekvienas, kas tik ją matė, sakė, jog tai gražiausia moteris iš visų buvusių anuomet pasaulyje; o kadangi atkakliose kautynėse, kuriose Beminedabas sutriuškino gausingus pulkus jį užpuolusių arabų, nepaprastą pagalbą suteikė Algarvijos karalius[65], tai sultonas ir prižadėjo atiduoti jam Alatjelę

už žmoną, kurios šis prašė kaip ypatingos malonės; tad, įsodinęs ją su garbinga vyrų bei moterų palyda, su prabangia, turtinga manta į gerai ginkluotą ir viskuo aprūpintą laivą, išsiuntė pas būsimą vyrą, pavesdamas dievo globai. Jūreiviai, matydami, kad oras palankus, išskleidė pavėjui bures, apleido Aleksandrijos uostą ir keletą dienų plaukė laimingai; jau buvo praplaukę Sardiniją, ir, rodės, jau arti kelionės tikslas, tik staiga vieną dieną pakilo umaru baisūs vėjai ir ėmė blaškyt laivą, kuriame buvo nuotaka, jog daug kartų net patys jūreiviai tarėsi esą žuvę. Tačiau tie šaunūs vyrai, įtempę visas jėgas ir parodę visą savo įgudimą, dvi dienas išsilaikė, grumdamiesi su įdūkusia jūra; kai, ir trečiai nakčiai užėjus, vėtra ne tik nesiliovė, o tolydžio vis ėjo smarkyn,— nesusivokdami kame esą ir negalėdami to sužinoti nei jūreiviškais prietaisais, nei akimi, nes dangus buvo apgultas juodžiausių debesų ir tamsus it gūdžiausią naktį, jūreiviai, nepriplaukę Majorkos, pajuto, kad laivas įskilęs ir leidžia vandenį. Galvodami ne apie kitus, o vien apie savo kailį ir nematydami kitokio būdo išsigelbėti, jie nuleido į jūrą valtį, kurion pirmiausia šoko patys šeimininkai, nusprendę, kad geriau pasitikėti ja negu prakiurusiu laivu; paskui juos ėmė šokinėti ir kiti, nors tie, kur jau buvo sulipę į valtį, tam priešinosi su peiliais rankoje. Vildamiesi išvengti mirties, jie pakliuvo giltinei į nasrus, nes valtis, negalėdama audringoje jūroje pakelti tiek daug žmonių, nugarmėjo į gelmes ir visiteli žuvo. O laivas, kad ir suskilęs ir beveik jau pilnas vandens (jame buvo likusi tiktai nuotaka su savo moteriškėm, kurios jūrų šėlo ir baimės įveiktos žlagsojo visos ant grindų lyg negyvos), su tokiu smarkumu įsibėgėjęs trenkėsi į Majorkos salos paplūdimį, jog giliai įsirėžė smėlin gal per akmens svydį nuo kranto, ir čia bangų plakamas stovėjo per naktį, nes audra nebeįstengė jo išjudinti iš vietos.

Kai išaušo diena ir vėtra bent kiek aprimo, nuotaka, mažne pusgyvė, kilstelėjo galvą ir, nors silpna būdama, ėmė šaukti čia vieną, čia kitą savo tarną. Bet šaukė veltui, nes šaukiamieji buvo per toli. Nesulaukdama jokio atgarsio ir nematydama nė gyvos dvasios, ji labai nustebo ir baisiausiai persigando; vargais negalais atsikėlusi, išvydo, kad moterys, jos palydovės, o ir visos kitos guli paslikos; šūkčiodama, purtydama čia vieną, čia kitą, tik kelias teatrado leisgyves, o dauguma buvo mirusios arba nuo jūrų ligos, arba iš baimės. Tada nuotaką apėmė dar didesnis siaubas. Tačiau, pati viena čia būdama, nesižinodama ir nenumanydama kame esanti, ji suprato, kad reikia

veikti ryžtingai, taigi tiek ėmė purtyti tas, kurios dar buvo gyvos, jog privertė atsikelti; įsitikinusi, kad ir šios nežino, kur dingo vyrai, matydama, kad laivas įsmegęs žemėn ir pilnas vandens, drauge su jomis ėmė graudžiai verkti.

Artinosi devinta valanda, o nei ant kranto, nei kur kitur nesimatė nė vieno, kam jos galėtų sužadinti gailestį ir kas ateitų jų gelbėti. Apie devintą atsitiktinai jojo pro ten, grįždamas iš savo dvaro, bajoras, vardu Perikonė da Visalgas, su keliais raitais tarnais. Pamatęs laivą, tuojau suprato, kas atsitiko, ir liepė vienam tarnui pamėginti įlipti į laivą ir jam pranešti, kas ten yra. Tarnas, kad ir ne be vargo, netrukus įkopė ten ir rado jauną damą, kuri su maža savo palyda baikščiai kiūtojo laivo pirmagalyje. Išvydusios vyriškį, moterys raudodamos ėmė maldauti pasigailėjimo; bet, matydamos, kad nei jis jų nesupranta, nei jos jo, ženklais stengėsi jam paaiškinti savo nelaimę. Tarnas, viską rūpestingai apžiūrėjęs, papasakojo Perikonei, kas laive yra; o šis, liepęs tučtuojau iškelti ant kranto moteris ir brangiausius daiktus, kokie ten buvo ir kokius tik galėjo paimti, su visu tuo parvyko į savo pilį. Čia moterys pavalgė ir pailsėjo. Iš turtingos mantos jis suprato, kad jo rastoji dama turi būti didžiai kilminga: šituo jis veikiai įsitikino regėdamas, kad kitos moterys ypatingą pagarbą reiškia tik jai vienai. Nors mergina buvo išblyškusi ir nuo jūrų ligos labai sunykusi iš veido, tačiau jos bruožai Perikonei atrodė nuostabiai gražūs; taigi jis tučtuojau nusprendė ją vesti, jeigu dar netekėjusi; o jeigu negalėsiąs jos gauti už pačią, tai bent mėginsiąs laimėti jos meilę.

Perikonė buvo šaunus, augalotas ir labai tvirtas vyras; keletą dienų liepęs damą puikiausiai vaišinti bei lepinti ir po to, kai ji visai atsigavo, regėdamas, kad jos grožis toli pralenkia visus jo lūkesčius,— labai sielojosi, kad nei jis nesupranta jos kalbos, nei jinai jo, ir negali sužinoti, kas ji tokia; tačiau, begaliniai uždegtas jos grožio, stengėsi maloniu ir meilingu elgesiu palenkti ją savęsp, idant ji nesipriešindama patenkintų jo geismus. Bet visa buvo perniek: ji griežtai kratėsi jo meilinimosi, o Perikonės aistra įsiliepsnojo dar labiau. Pagyvenusi čia kelias dienas, jaunoji dama iš tenykščių papročių suprato, kad ji tarp krikščionių ir tokiame krašte, kur jai maža būtų naudos prisipažinti, kas ji tokia, net jeigu ir mokėtų susikalbėti. Greit ji įsitikino, kad ilgainiui, iš prievartos ar iš meilės, vis dėlto turėsianti pasiduoti Perikonės geismams, tad ryžosi kilniadvasiškai grumtis su karčiu likimu: įsakė savo tarnaitėms, kurių tebuvo likę tik trys,

niekam neatskleisti, kas ji tokia, nebent atsidurtų tokiame krašte, kur joms pasitaikytų proga išsilaisvinti; be to, ji ypač ragino jas saugoti savo skaistybę, tvirtindama, jog ir pati esanti pasiryžusi niekam kitam nepriklausyti, kaip tik savajam vyrui. Moterys ją išgyrė už tai ir prižadėjo kaip begalėdamos laikytis jos pamokymų. Perikonė, diena iš dienos vis labiau įsidegdamas (tuo karščiau, kuo arčiau buvo geidžiama būtybė ir kuo atkakliau jam priešinosi) ir matydamas, kad meiliais žodeliais nieko nepasieks, nusprendė griebtis vyliaus ir gudrybių, prievartą atidėdamas į pat galą.

Ne kartą pastebėjęs, kad merginai patinka vynas, kurio nebuvo pratusi gerti, nes josios tikyba tai draudė, jis sumanė ją paimti su vynu, šituo geriausiu Veneros talkininku: dėdamasis lyg jam visai ir neberūpi tai, kuo mergina taip šlykštėjosi, sykį, neva kažkokios šventės proga, suruošė iškilmingą vakarienę ir pakvietė Alatjelę. Šiose smagiose vaišėse, kur netrūko visokių pramogų, Perikonė įsakė tarnui, aptarnaujančiam Alatjelę, davinėti jai gerti įvairių maišytų vynų. Tarnas puikiausiai atliko užduotį; o jinai, nėmaž nesisaugodama, įsiskonėjusi į gardų gėrimą, išgėrė jo daugiau negu derėjo; taigi, užmiršusi visas patirtas negandas, įsilinksmino ir, matydama kai kurias merginas šokant Majorkos šokį, pati ėmė šokti aleksandrietiškai. Perikonė, tatai regėdamas, neabejojo, kad jau arti jo troškimų tikslas, ir, liepęs be atvangos nešti į stalą dar daugiau valgių bei gėrimų, vakarienę užtęsė iki vėlybos nakties. Kai pagaliau svečiai išsiskirstė, Perikonė pats vienas su mergina nuėjo į miegamąjį; toji, labiau vyno įkaitinta negu doros tvardoma, lyg Perikonė būtų viena iš jos moterų, be jokios varžaties ir gėdos nusirengė jo akivaizdoje ir atsigulė į lovą. Perikonė nedelsdamas pasekė jos pavyzdžiu: užgesinęs visus žiburius, greit išsitiesė šalia merginos, apkabino ir, be mažiausio priešinimosi iš jos pusės, pradėjo su ja meilės žaismą. Kai Alatjelė, niekad iki tol dar nežinojusi, su kokiu ragu vyrai bado, dabar tatai išbandė,— bemaž graudinos jau pirmiau nepasidavusi Perikonės vilionėms ir, nebelaukdama kvietimo tokioms saldžioms naktims, dažnai pati prašėsi į svečius, tik ne žodžiais, nes dar nemokėjo susikalbėti, o veiksmais.

Šiam didžiam Perikonės ir Alatjelės džiaugsmui padarė galą kita, daug žiauresnė meilė, tarytum likimas nesitenkino, iš karaliaus žmonos ją pavertęs vasalo meiluže. Turėjo Perikonė brolį, vardu Maratą, dvidešimt penkerių metų jaunuolį, gražų ir skaistų kaip rožė. Maratas išvydo ją ir baisiai įsimylėjo; iš jos laikysenos spręsdamas, kad

ir jinai jam palanki, ir manydamas, kad vien budri Perikonės akis pastoja kelią į geidžiamąjį tikslą, įsikalė sau į galvą žiaurią mintį, o paskui mintį pridurmu sekė ir piktadarybė. Tuo metu atsitiktinai stovėjo miesto uoste laivas, priklausąs dviem jauniems genujiečiams. Prikrautas prekių ir jau iškėlęs bures, jis turėjo, kai tik pūstels palankus vėjas, išplaukti į Kjarencą Romanijoj. Su šiais dviem laivo šeimininkais Maratas ir susitarė, kad kitą naktį juodu priimtų čion jį su moterim. Atlikęs tai ir apsvarstęs visa, kas darytina, sutemus, drauge su keliais ištikimiausiais savo bendrininkais, pasitelktais šiam reikalui, slapčia nusėlino į nėmaž jo nesisaugojančio Perikonės namus ir, kaip buvo sutarta, pats pasislėpė viduje. Kai praslinko geroka dalis nakties, jis įsileido vidun savo bendrininkus ir nuvedė į tą kambarį, kur Perikonė miegojo su mergina; atidarę duris, galvažudžiai nudėjo Perikonę bemiegantį, pačiupo damą, nubudusią ir verkiančią, grasindami jai mirtimi, jeigu keltų triukšmą; pagrobę didelę dalį brangesnių Perikonės daiktų, niekieno nepastebėti nuskubėjo pajūrin, ir čia Maratas nedelsdamas sėdo su Alatjele į laivą, o jo bendrininkai grįžo savais keliais. Jūreiviai, naudodamiesi geru, stipriu vėju, įtempė bures ir išplaukė. Alatjelė tiek pat karčiai sielojosi dėl šios antrosios nelaimės kaip anuomet dėl pirmosios, bet Maratas, padedamas švento Augučio, kuriuo dievas mus apdovanojo, ėmė taip uoliai ją guosti, kad ji, greit pripratusi prie šito, užmiršo Perikonę.

Kai Alatjelė tarėsi esanti laiminga, likimas ruošė jai naują širdgėlą, lyg nesitenkindamas jau išgyventomis: kaip ne kartą esam minėję, Alatjelė buvo nepaprasta gražuolė ir labai grakščių manierų, taigi abudu jaunieji laivo šeimininkai taip karštai ją įsimylėjo, jog visa kita užmiršę stengėsi tik jai patarnauti ir jai įtikti, nuolat sergėdamiesi, kad nepastebėtų Maratas. Prisipažinę vienas antram apie šitą meilę, juodu slapčia susitarė dalytis ja bendrai, lyg meilė duotųsi dalijama kaip prekės ar pelnas. Matydami, kad Maratas uoliai ją saugo ir tuo kliudo jų sumanymui, vieną dieną, kai burlaivis lėkė it viesulas, o Maratas stovėjo laivo pirmagaly ir žvelgė į jūrą, nėmaž jų nesisergėdamas, juodu susimokę prisiartino prie jo ir, ūmai sugriebę iš užpakalio, įmetė jūron; kai jau buvo nuplaukę daugiau negu mylią, kažkas apsižiūrėjo, kad Maratas įkritęs į vandenį. Išgirdusi tai ir matydama, kad Marato nieku gyvu nebesusigrąžinsi, Alatjelė vėl pradėjo sielvartingą raudą. Abu įsimylėjėliai stengėsi ją guosti kaip beįmanydami, švelniais žodeliais ir dideliais pažadais, nors ji mažai

ką ir suprato; Alatjelė apraudojo ne tiek žuvusį Maratą, kiek savo pačios nedalią. Po ilgų įkalbinėjimų, prašymų, maldavimų, kai broliams atrodė, kad jinai beveik jau nusiramino, ėmė jie tartis, katras pirmas ją vesis gulti. Kadangi tiek vienas, tiek antras norėjo būti pirmutinis ir nieku būdu negalėjo dėl to susitarti, juodu išsyk pradėjo nuo stačių žodžių ir aštraus ginčo, o paskui, užsidegę pykčiu ir įdūkę, išsitraukė peilius ir įnirtingai puolė kautis; tie, kas buvo laive, niekaip neįstengė jų perskirti; taigi broliai kits kitam sudavė po keliolika smūgių, nuo kurių vienas čia pat krito nudurtas mirtinai, o antrasis, sunkiai sužeistas į daugelį vietų, liko gyvas. Alatjelė labai dėl to liūdėjo, nes jautėsi vieniša, be jokios pagalbos ar patarties, ir smarkiai bijojo, kad į ją nenukreiptų savo rūstybės abiejų šeimininkų giminaičiai ir bičiuliai; bet sužeistojo prašymai ir greitas atvykimas į Kjarencą ją išvadavo nuo mirties pavojaus. Kai čia jinai drauge su sužeistuoju išlipo į krantą ir apsigyveno su juo viešbutyje, šnekos apie nepaprastą jos grožį ūmai pasklido po visą miestą ir pasiekė Morėjos kunigaikštį, kuris tuomet buvo Kjarencoje; taigi ir jis panoro ją pamatyti, o pamatęs ir radęs daug gražesnę, negu šnekėjo žmonės, staiga taip stipriai įsimylėjo, kad apie nieką kita nebegalėjo nė galvoti. Išgirdęs, kaip ji čion atkeliavo, kunigaikštis nusprendė ją laimėti. Kai jis dar tik ieškojo priemonių, sužeistojo giminės, sužinoję apie tai, nedelsdami tučtuojau nusiuntė damą kunigaikščiui, kuris begaliniai tuo apsidžiaugė kaip ir Alatjelė, nes tarėsi išvengusi didelio pavojaus. Nors kunigaikštis ir negalėjo sužinoti, kas ji tokia, tačiau, matydamas, kad ją puošia ne vien tik grožis, bet ir karališki įpročiai, neabejojo, kad čia kilminga dama, o per tai jo meilė dar padvigubėjo; laikydamas ją dideliausioje garbėje, jis elgėsi su ja ne kaip su meilužė, o kaip su tikra žmona. Todėl, labai gerai jausdamasi, užmiršusi patirtas negandas, Alatjelė veikiai atsigavo, pralinksmėjo, ir tiek pražydo jos grožybės, kad, rodos, visa Romanija apie nieką kita ir nekalbėjo. Ir šit Atėnų hercogas, jaunas, gražus ir narsus vyras, kunigaikščio draugas ir giminaitis, užsigeidė ją pamatyti; dėdamasis norįs kunigaikštį aplankyti, kaip jau ne kartą buvo daręs, su gražia ir garbinga palyda atvyko į Kjarencą, kur buvo priimtas labai iškilmingai ir su didele garbe. Po keleto dienų, kai juodu užsiminė apie tos moters grožį, hercogas paklausė, ar iš tikrųjų ji tokia nuostabi, kaip šnekama. Į tai kunigaikštis atsakė:

— Šimtąsyk nuostabesnė; bet aš noriu, kad tave įtikintų ne mano žodžiai, o tavo paties akys.

Hercogo raginamas, kunigaikštis jį nusivedė pas Alatjelę; šioji, įspėta apie svečių apsilankymą, juos pasitiko labai maloniai ir linksmu veidu; juodu susėdo jai iš šalių, tačiau šneka su ja pasidžiaugt negalėjo, nes ji menkai arba visai nesuprato jų kalbos; todėl ir vienas, ir antras į ją žiūrėjo kaip į stebuklą, ypač hercogas, kuris bemaž netikėjo, kad čia mirtinga būtybė, ir nė nejuto, jog, žvelgdamas į ją, akimis geria meilės nuodus; jis manė, kad gėrėdamasis mergina malšina savo troškulį, o tuo tarpu pats save pančiojo pragaištingais pančiais, liepsningai ją įsimylėdamas. Pasitraukęs drauge su kunigaikščiu nuo jos ir gavęs progos pagalvoti, jis nusprendė, kad kunigaikštis — laimingiausias pasaulyje žmogus, tokią gražią būtybę turėdamas savo malonumui; daug įvairiausių minčių perleidęs per galvą, kai ugninga meilė įveikė jo dorą, jis ryžosi, nors ir kažin kas dėl to atsitiktų, pagrobti šitą laimę iš kunigaikščio ir, kiek tai bus jo galioje, pats ja pasimėgauti. Geisdamas piktą savo sumanymą kuo greičiau įvykdyti, atidėjęs į šalį protą ir teisingumą, visas mintis nukreipė į klastą. Vieną dieną, susitaręs su ištikimiausiu kunigaikščio tarnu Čuriačiu, liepė paruošti kelionei žirgus ir daiktus; kitą naktį minėtasis Čuriačis patyliukais įleido jį su vienu bendrininku, abu ginkluotus, į kunigaikščio miegamąjį. Hercogas pamatė, kad dama miega, o kunigaikštis, kadangi buvo labai karšta, visiškai nuogas stovi prie lango į jūrą ir vėdinasi vėjeliu, pūkšnojančiu iš tos pusės. Taigi, iš anksto primokęs savo bendrininką, kas reikia daryti, hercogas tylutėliai perėjo per kambarį, prisėlino prie pat lango ir čia, vėręs kunigaikščiui durklu į šoną, kad smaigalys net kitoj pusėj išlindo, greitai griebė jį ir išmetė pro langą laukan. Rūmai dunksojo ant jūros kranto ir buvo labai aukšti, o apačioje, po tuo langu, prie kurio tada stovėjo kunigaikštis, riogsojo keli namiūkščiai, jūros bangų sugriauti, ten retai kas arba niekas nevaikščiodavo, todėl ir atsitiko, kaip tat buvo numatęs hercogas, kad niekas neišgirdo ir negalėjo išgirsti krintant kunigaikščio lavono. Hercogo palydovas, matydamas, jog darbas jau atliktas, čiupo virvę, tam reikalui atsineštą, ir, dėdamasis norįs paglamonėti Čuriačį, vikriai ją užnėrė šiam ant kaklo, kad tasai nespėjo nė aiktelti; čia pribėgo ir hercogas, abudu užsmaugė jį ir numetė ten, kur buvo numestas ir kunigaikštis. Atlikęs tat ir akivaizdžiai įsitikinęs, kad jų negirdėjo nei dama, nei kas kitas, hercogas paėmė rankon žvakę ir, prinešęs ją prie lovos, patyliukais atklojo kietai miegančią gražuolę; apžvelgęs ją visą, begaliniai susižavėjo, ir jeigu jinai patiko jam apsirengusi, tai nuoga nepalyginti

labiau. Taigi, dar karštesniu geismu užsidegęs, nesibaisėdamas tik ką įvykdytu nusikaltimu, su kruvinom dar rankom atsigulė šalia ir apglėbė ją visai mieguistą, manančią, kad tai kunigaikštis. Su didžiausiu malonumu valandžiukę praleidęs su ja, atsikėlė ir, šūktelėjęs kelis savo bendrininkus, liepė paimti damą taip, kad ji negalėtų sukelti triukšmo, ir išnešti pro slaptas duris, pro kur pats buvo įėjęs; o tada, pasodinęs ją ant žirgo, kaip beįmanydamas tyliau su visais saviškiais leidosi į kelią ir sugrįžo į Atėnus. Bet kadangi jis buvo vedęs, tai Alatjelę, baisiai nuliūdusią, apgyvendino ne Atėnuose, o vienoje labai dailioje savo pilyje, netoliese už miesto, pajūry; čia laikė ją slapčia, liepęs deramai aptarnauti ir viskuo aprūpinti.

Kitą rytą dvariškiai laukė iki devintos valandos, kada gi atsikels kunigaikštis: nieko negirdėdami, atidarė kambarių duris, kurios tik privertos tebuvo, ir nieko neradę pamanė, kad kunigaikštis paslapčiomis gal bus išvykęs kur, norėdamas keletą dienų pasimėgauti su savo gražuole, ir nebekvaršino dėl jo sau galvos.

Bet taip atsitiko, kad rytojaus dieną vienas pamišėlis, užklydęs į griuvėsius, kur žlagsojo Čuriačio ir kunigaikščio lavonai, ištraukė už virvės Čuriačį ir, vilkdamas užpakaly, nukėblino sau keliu. Daugelis, didžiai stebėdamies, atpažino Čuriačį ir, visokiais pažadais įprašę pamišėlį nuvesti juos ten, iš kur buvo ištempęs lavoną, rado, didžiausiai viso miesto širdgėlai, ir kunigaikščio kūną, kurį garbingai palaidojo. Sukrutę ieškoti tokios baisios piktadarybės kaltininkų ir matydami, kad Atėnų hercogo nebėra ir kad jis vogčia išsinešdino, žmonės nutarė, kad jis įvykdė šią galvažudystę ir išsigabeno damą, kaip iš tikrųjų ir buvo. Todėl, apšaukę savo kunigaikščiu nužudytojo brolį, visaip ragino jį atkeršyti. Naujasis valdovas, iš daugelio dalykų įsitikinęs, kad šis įtarimas teisingas, pasitelkė draugus, gimines ir valdinius iš įvairių vietovių, veikiai surinko puikią, gausingą ir stiprią kariuomenę ir išžygiavo į kovą su Atėnų hercogu. Girdėdamas tokias naujienas, hercogas taipogi sutraukė visas savo pajėgas. Jam į pagalbą atvyko daug sinjorų, tarp kurių buvo, Konstantinopolio imperatoriaus pasiųsti, jo sūnus Konstantinas ir jo sūnėnas Manuelis su šaunia ir gausinga kariuomene. Hercogas garbingai juos priėmė, o dar labiau hercogienė, nes ji buvo Konstantino sesuo. Diena iš dienos artėjant karui, hercogienė, nutaikiusi progą, pasišaukė abudu į savo kambarį ir čia, plūsdama ašaromis, sielvartingais žodžiais apsakė jiems visą istoriją, paaiškino karo priežastį, atskleidė, kokią nešlovę darąs jai hercogas, slapčia laikydamas tą moterį, ir

graudžiai skųsdamasi prašė juos kuo galint padėti, kad būtų atstatyta hercogo garbė, o jai grąžinta dvasios ramybė. Abu jaunuoliai jau žinojo, kaip viskas atsitiko, todėl per daug neklausinėdami nuramino hercogienę ir jos širdį pripildė geros vilties; pasiteiravę, kur yra toji dama, jie išėjo; bet, daug kartų girdėdami liaupsinant tą nuostabaus grožio moterį, patys užsigeidė ją pamatyti ir paprašė hercogą parodyti. Tasai, užmiršęs, kas ištiko kunigaikštį, parodžius jam Alatjelę, prižadėjo jų norą patenkinti; liepęs patiekti prašmatnius pietus puikiame sode prie pilies, kur gyveno dama, rytojaus dieną nusivedė juos su keliais kitais svečiais ten pietauti. Sėdėdamas greta Alatjelės, Konstantinas lyg užburtas dirsčiojo į ją, galvodamas, kad tokios gražuolės dar niekados nėra matęs ir kad tikrai galima pateisinti hercogą, o ir kiekvieną, jeigu kas, trokšdamas turėti tokią grožybę, išduotų ar kitą kokį nedorą darbą padarytų. Kai jis taip žvilgčiojo į ją, kas kartą vis labiau susižavėdamas, jam nutiko tas pat, kas ir hercogui. Taigi jis atsisveikino su dama tiek įsimylėjęs, kad jam išgaravo visos mintys apie karą, ir dabar vien suko galvą, kaip ją atimti iš hercogo, kuo rūpestingiausiai slėpdamas nuo visų savo meilę.

Taip jam bedegant šioje ugnyje, atėjo laikas žygiuoti prieš kunigaikštį, jau artėjantį prie hercogo žemių; tad hercogas, Konstantinas ir visi kiti pagal nustatytą tvarką išžygiavo iš Atėnų ir nutraukė ginti sienų, idant kunigaikštis negalėtų brautis gilyn. Pastovėjęs ten keletą dienų, Konstantinas, širdyje ir mintyse vis tebenešiodamas tą gražuolę ir mėklindamas, kad dabar, kai hercogas toli nuo jos, labai lengva jam būtų patenkinti savo troškimus, apsimetė smarkiai sunegalavęs, idant turėtų dingstį grįžt į Atėnus; taigi, su hercogo leidimu visą savo valdžią perdavęs Manueliui, sugrįžo į Atėnus pas seserį. Čia po kelių dienų, užvedęs su ja kalbą apie tai, kokią nešlovę darąs jos vyras, laikydamas tą damą, pasakė seseriai, kad jeigu norinti, jis šauniai jai pagelbėsiąs — pagrobsiąs damą ir išdanginsiąs svetur. Hercogienė, manydama, kad Konstantinas žada šito imtis iš meilės jai, o ne tai moteriai, pasisakė būsianti labai patenkinta, jei tik viskas įvyktų taip, kad hercogas niekuomet nesužinotų, jog jinai tam pritarusi. Konstantinas tvirtai pažadėjo. Todėl hercogienė sutiko, kad jis elgtųsi, kaip ras geriau. Konstantinas liepė slapčia paruošti lengvutę valtį ir vieną vakarą ją pasiuntė prie sodo, kur gyveno dama, primokęs savo vyrus, esančius valtyje, ką jie turi daryti, o pats sykiu su kitais nuvyko į rūmus, kur buvo dama. Čia jį džiaugs-

mingai priėmė ir tie, kas jai tarnavo, ir ji pati; svečiui pageidaujant jinai, savo tarnų ir Konstantino draugų lydima, išėjo su juo į sodą. Neva norėdamas pasakyti jai kažką nuo hercogo, jis pasivedėjo ją prie vartelių į jūrą, vieno bendrininko jau atidarytų; tada, sutartu ženklu pasišaukęs valtį, liepė greit čiupti damą ir nešti valtin, o pats, atsigręžęs į jos tarnus, pasakė:

— Nė vienas tegu nepasijudina iš vietos ir neprasižioja, jeigu nenori mirti! Aš ketinu ne hercogo meilužę pagrobti, o pašalinti nešlovę, kurią jis daro mano seseriai!

Niekas nedrįso prieštarauti; taigi Konstantinas, įlipęs su saviškiais į valtį ir prisigretinęs prie verkiančios moters, liepė varytis, kiek tik irklai įkabina. Valtininkai ne irklavo, o skriste skrido ir rytojaus dieną švintant pasiekė Eginą. Čia, išlipę į krantą, visi ilsėjosi, o Konstantinas mėgavosi su dama, apverkiančia pragaištingą savo grožį; paskui, vėl susėdę į valtį, po kelių dienų atplaukė į Chijo salą, saugią vietą, kur Konstantinas nusprendė apsistoti, bijodamas tėvo rūstybės ir kad kas neatimtų iš jo grobio. Čia keletą dienų Alatjelė apraudojo savo nelaimę, bet paskui, Konstantino nuraminta, kaip ir anais jau kartais maloniai priėmė tai, ką siuntė likimas.

Kai šitokie dalykai dėjosi, Osbekas[66], tuometinis turkų karalius, nuolat kariavęs su imperatorium, atsitiktinai atvyko į Smirną ir išgirdo, kad Konstantinas be jokio atsargumo palaidai gyvena Chijo saloje su kažkokia pasigrobta moterim. Vieną naktį nuplaukęs ten keliais ginkluotais laiviukais ir tyliai įslinkęs su savo kareiviais į miestą, daugelį užklupo lovose, nė nepajutusius, kad įsiveržė priešai; kitus, kurie nubudę stvėrėsi ginklo, išžudė; sudeginęs visą miestą, prikimšęs laivus grobio ir belaisvių, grįžo į Smirną.

Kai čion parvykęs Osbekas, vyras dar jaunas, apžiūrinėdamas laimikį, išvydo gražuolę ir pažino, kad čia toji pati, kuri bemieganti buvo rasta Konstantino lovoje, begaliniai apsidžiaugė ir nedelsdamas ją paėmė sau už žmoną, iškėlė vestuves ir linksmai gyveno su ja keletą mėnesių. Dar prieš šituos įvykius imperatorius tarėsi su Kapadokijos karalium Bazanu[67], kad tasai su savo pajėgomis užgriūtų ant Osbeko iš vienos pusės, o jis su savosiomis užpultų jį iš kitos, bet jų derybos tada baigėsi tuščiomis, nes Bazanas kėlė tokių reikalavimų, kurie imperatoriui atrodė ne visai priimtini; dabar, išgirdęs, kas nutiko sūnui, sielvarto apimtas, tučtuojau patenkino Kapadokijos karaliaus reikalavimus ir kaip beįmanydamas ragino jį nedelsiant žygiuoti prieš Osbeką ir pats rengėsi užpulti jį iš kitos pusės.

Tačiau ir Osbekas, gavęs žinių apie tai, surinko savo kariuomenę ir, kol du galingi valdovai dar nespėjo apsupti jo, nutraukė prieš Kapadokijos karalių, palikęs Smirnoje gražuolę žmoną saugoti ištikimam tarnui ir draugui. Po kurio laiko susidūręs su Kapadokijos karalium, stojo į mūšį ir buvo nukautas, o jo kariuomenė sutriuškinta ir išblaškyta. Taigi Bazanas, laimėjęs pergalę, laisvai žygiavo į Smirną, ir kur tik jis žengė, žmonės visur jam kaip nugalėtojui paklusdavo.

Osbeko tarnas, vardu Antiochas, kuriam saugoti buvo palikta gražuolė, nors jau ir apysenis, bet, regėdamas tokią grožybę, įsimylėjo ją, sulaužydamas ištikimybę savo draugui ir valdovui; mokėdamas josios kalbą (tai buvo jai itin malonu, nes kelerius metus išgyveno lyg kurčia ir nebylė, nieko nesuprasdama ir kitų nesuprantama), meilės kurstomas, per kelias dienas jis taip su ja suartėjo, kad netrukus, nepaisydami savo pono, su ginklu rankoje išvykusio į karą, juodu pavertė savo artimumą ne tik draugiškais, bet ir meilės ryšiais, į valias mėgaudamiesi po marška. Išgirdę, kad Osbekas sutriuškintas ir nukautas, o Bazanas atžygiuoja viską plėšdamas, juodu nusprendė nebelaukti jo čia ir, pasiėmę didžiumą vertingiausių Osbeko brangenybių, abu slapta išvyko į Rodą. Neilgai čia jiedviem pagyvenus, Antiochas mirtinai apsirgo. Tuo tarpu atsitiktinai pas jį užsuko vienas kiprietis pirklys, labai mylimas ir didelis jo draugas. Matydamas, kad artinasi giltinė, Antiochas nusprendė jam palikti ir savo turtą, ir brangiąją damą. Būdamas jau prie mirties, jis pasišaukė abudu ir tarė šitaip:

— Aiškiai jaučiu, kad ateina paskutinė mano valanda; teisybė, sunku mirti, nes niekad gyvenimas nebuvo man toks mielas kaip dabar. Tačiau, nors ir turėdamas mirti, aš mirštu didžiai patenkintas, nes žinau, kad akis man užmerks du mylimiausi pasaulyje asmenys: tu, brangusis drauge, ir šioji moteris, kurią mylėjau labiau nei save patį nuo tos dienos, kai ją pažinau. Teisybė, skaudu man pagalvojus, kad po mano mirties ji lieka čia, svetimoj šaly, pati viena, be pagalbos ir patarimo; bet būtų dar skaudžiau, jeigu nežinočiau, kad tu esi čia ir, tikiu, pasirūpinsi ja iš meilės man, kaip kad rūpintumeisi manimi. Todėl maldauju tave iš visos širdies, jeigu jau lemta bus man mirti, paimk savo globon ir mano turtą, ir Alatjelę, ir elkis su abiem, kaip rasi reikalinga mano sielos ramybei. O tave, brangiausioji, prašau po mano mirties neužmiršti manęs, idant aš tenai galėčiau pasigirti, jog čia mane myli gražiausia moteris,

kokią kada nors yra sukūrusi gamta. Jeigu šituos du dalykus judu tvirtai man prižadate, aš, be jokios abejonės, iškeliausiu iš čia su ramia širdimi.

Girdėdami šiuos žodžius, jo draugas pirklys, o taipogi ir dama, raudojo; kai jis nutilo, juodu ėmė raminti jį ir prisiekė patenkinti jo prašymą, jeigu atsitiktų taip, kad jis mirtų. Netrukus Antiochas amžinai užmerkė akis, ir juodu garbingai jį palaidojo. Po keleto dienų kiprietis pirklys, atlikęs visus savo reikalus Rode ir ketindamas grįžti į Kiprą vienu ten stovinčiu katalonų laivu, paklausė gražuolę, ką jinai mananti daryti, nes jisai turįs grįžti į Kiprą. Dama atsakė, kad jeigu jis sutinkąs, ji mielai vyksianti drauge, tikėdamasi, kad iš meilės Antiochui jis laikysiąs ją kaip seserį ir elgsiąsis su ja kaip su seseria. Pirklys mielai prižadėjo patenkinti visus jos pageidavimus, o norėdamas ją apsaugoti nuo kokio įžeidimo ar skriaudos kelionėje, pasiskelbė, kad čia jo žmona. Kai juodu įlipo į laivą ir gavo mažytę kajutę laivagalyje, pirklys, idant veiksmai neatrodytų prieštaringi žodžiams, atsigulė su ja į nedidelę lovaitę. Ir atsitiko tai, ko nė vienas iš jųdviejų nemanė, išplaukdami iš Rodo: kurstomi tamsos, patogumo ir guolio šilumos (o šitos jėgos yra gan didelės), užmiršę draugystę ir meilę velioniui Antiochui, mažne tolygaus geismo traukiami, juodu pradėjo vienas antrą glamonėti ir susigiminiavo, dar nespėję atplaukti į Bafą, iš kur buvo kiprietis. Atkakusi čion, dama ilgą laiką gyveno drauge su pirkliu.

Kartą į Bafą atvyko kažkokiu reikalu kilmingas žmogus, vardu Antigonas, turįs daug metų, dar daugiau proto, bet mažai šios žemės gėrybių, nes betarnaudamas Kipro karaliui jis nė kiek nepralobo — likimas buvo jam priešingas. Kartą, eidamas pro namus, kur gyveno gražioji dama (o Kipro pirklys tuo tarpu su prekėmis buvo išplaukęs į Armėniją), atsitiktinai išvydo ties langu tą moterį, o kadangi ji buvo gražuolė nepaprasta, Antigonas įsmeigė į ją akis ir atidžiai įsižiūrėjęs prisiminė kažkada jau matęs, bet kur — nieku gyvu negalėjo prisiminti. Gražuolė, ilgą laiką buvusi likimo žaislu, dabar, jos negandoms artėjant prie galo, vos tik žvilgtelėjusi į Antigoną, tučtuojau prisiminė jį mačiusi Aleksandrijoje tarnaujantį pas tėvą ir einantį nemenkas pareigas; todėl, staiga įgavusi vilties, kad jo patariama ji dar galinti susigrąžinti karališką padėtį, ir žinodama, kad jos pirklio nėra namie, kuo greičiausiai liepė pašaukti Antigoną. Kai šis atėjo, ji droviai paklausė, bene būsiąs jisai Antigonas iš Famagostos. Antigonas atsakė, kad taip, ir pridūrė:

— Ponia, man rodos, aš jus pažįstu, tik niekaip neatsigostu, kur esu jus matęs, todėl prašau, jeigu jums nesunku, padėti man prisiminti, kas jūs esate.

Dama, išgirdusi, kad jis iš tikrųjų Antigonas, raudodama puolė jam ant kaklo ir po valandėlės jį, smarkiai nustebusį, paklausė, bene bus ją matęs Aleksandrijoj. Išgirdęs tokį klausimą, Antigonas tučtuojau atpažino, kad čia Alatjelė, sultono duktė, kurią visi laikė žuvusia jūroje; jis norėjo išreikšti deramą jai pagarbą, bet ji neleido ir paprašė valandžiukę pasėdėti su ja. Antigonas atsisėdo šalia jos ir pagarbiai paklausė, kaip, kada ir iš kur ji čia atsirado, nes visas Egiptas buvo įsitikinęs, kad prieš kelerius metus ji nuskendusi jūroje.

— Verčiau šitaip būtų įvykę,— atsakė Alatjelė,— negu kad gyventi tokį gyvenimą, kokį aš gyvenau; tikriausiai ir mano tėvas to pat linkėtų, jeigu kada nors apie tai sužinotų.

Po šių žodžių ji vėl ėmė graudžiai raudoti. Bet Antigonas jai tarė:

— Ponia, nenusiminkit pirma laiko; apsakykit man, susimildama, savo nutikimus ir savo gyvenimą; galbūt viskas klostėsi taip, kad mes su dievo pagalba rasime gerą išeitį.

— Antigonai,— tarė gražuolė,— kai tave pamačiau, man pasirodė, kad matau savo tėvą; skatinama švelnios meilės ir godonės, kurią jaučiu jam, aš pasisakiau tau, kas esu, nors ir galėjau tai nuslėpti; nedaug pasaulyje yra žmonių, susitikimas su kuriais mane taip pradžiugintų, kaip prasidžiugau, išvydusi ir atpažinusi tave; todėl dabar aš tau kaip tėvui atskleisiu visa, ką iki šiol slėpiau, pikto likimo blaškoma. Jeigu tu išklausęs mane, rasi kokį nors būdą, kaip man atgauti senąją padėtį, prašau taip padaryti; jeigu ne — maldauju tave, niekados niekam nesakyk, kad mane matei ar ką apie mane girdėjai.— Taip tarusi, ji be paliovos raudodama išpasakojo jam viską, kas jai atsitiko nuo tos dienos, kai jų laivas sudužo ties Majorka, iki šio meto. Antigonas susigraudinęs ėmė verkti, paskui, valandėlę pamąstęs, tarė:

— Ponia, kadangi per visas jūsų negandas liko nežinoma, kas jūs esate, aš būtinai grąžinsiu jus tėvui dar mielesnę, o paskui ir Algarvijos karaliui kaip žmoną.

Kai Alatjelė jį paklausė, kaip manąs tai atlikti, jis viską iš eilės išdėstė jai, kas reikės daryti, o kad neiškiltų dar kokia kliūtis, tučtuojau grįžo į Famagostą ir stojęs prieš karalių tarė:

— Valdove mano, jeigu teiksitės, jūs galite tuo pat metu didžiausią garbę sau pelnyti, o man, nuskurdusiam per jus, daug naudos padaryti be didelių išlaidų.

Karalius paklausė kaip. Tada Antigonas jam tarė:

— Į Bafą atvyko jauna graži sultono duktė, apie kurią jau keleri metai eina gandas, kad ji nuskendusi; saugodama savo dorą, ji ilgą laiką kentė didžiausias nelaimes ir dabar, atsidūrusi varge, trokšta grįžti pas tėvą. Jeigu malonėtumėt pasiųsti ją tėvui mano lydimą, jums būtų iš to didelė šlovė, o man didi gėrybė; nes nemanau, kad tokią paslaugą sultonas kada nors užmirštų.

Karalius, valdoviško kilnumo paskatintas, tuojau atsakė sutinkąs ir liepė pasiuntiniams garbingai atvežti damą į Famagostą, kur pats ir karalienė ją priėmė su neapsakomomis iškilmėmis ir su didžiausia šlove. Kai paskui karalius ir karalienė ėmė klausinėti apie jos nuotykius, ji atsakinėjo, kaip buvo primokęs Antigonas, ir viską papasakojo. Po keleto dienų karalius, damos prašomas, grąžino ją sultonui su puikia ir garbinga vyrų bei moterų palyda, Antigono vadovaujama; su kokiu džiaugsmu buvo priimta Alatjelė, o taipogi ir Antigonas su savo draugija, niekas tegu ir neklausia. Kai duktė bent kiek pailsėjo, sultonas panoro sužinoti, kaip ji išliko gyva ir kur taip ilgai buvo, neduodama jokių žinių apie save. Alatjelė, puikiausiai atsimindama Antigono pamokymus, prabilo šitaip:

— Tėve mano, gal dvidešimtą dieną po išplaukimo mūsų laivas, įdūkusios audros sudaužytas, atsitrenkė naktį į vakarų pakrantę, netoli tos vietos, kuri vadinasi Akvamorta; kas ištiko žmones, buvusius mūsų laive, nežinau ir niekad nesužinojau; pamenu tik, kai išaušo diena ir aš lyg iš numirusių prisikėliau, sudužusį laivą pamatė tenykščiai gyventojai ir iš visos apylinkės subėgo jo apiplėšti. Mane su dviem mano moterim jauni vyrai išnešė ant kranto; tuojau vienas griebė vieną moterį, kitas antrą ir nuvilko į priešingas puses. Kas joms nutiko, nieko nežinau. Mane sučiupo du jaunuoliai ir nusitempė už kasų, nors aš priešinausi, verkiau ir klykiau; kai jau vieškeliu mane buvo nutempę ligi didžiulės girios, staiga iš ten išjojo keturi raiteliai. Nevidonai, išvydę juos, mane tučtuojau paleido ir spruko šalin. Keturi raiteliai, iš pažiūros žmonės gan įtakingi, pamatę tai, atskubėjo prie manęs, daug mane klausinėjo, ir aš jiems daug kalbėjau, bet nei jie manęs nesuprato, nei aš jų. Po ilgo tarimosi jie pasodino mane ant žirgo ir nugabeno į moterų vienuolyną. Ką jie vienuolėms pasakė, nežinau, bet mane jos maloniai priėmė ir visada

gerbė, o paskui aš drauge su jomis maldingai tarnavau šventam Augučiui iš Tarpeklio, kurį to krašto moterys labai pamėgusios. Kai tenai pagyvenau kurį laiką ir jau bent kiek pramokau jų kalbos, vienuolės ėmė klausinėti, kas aš tokia ir iš kur; žinodama, kame esu, ir bijodama sakyti teisybę, kad jos manęs neišvarytų kaip to tikėjimo priešininkės, aš atsakiau, jog esu duktė vieno kilmingo kipriečio, kuris mane išsiuntė į Kretą būsimajam vyrui, bet audra sudaužė laivą, ir likimas atbloškė mus čion. Ir labai dažnai, bijodama ko nors blogesnio, aš laikydavausi jų papročių. Kartą šių moterų vyresnioji, kurią jos vadina abate, paklausė mane, ar nenorėčiau grįžti į Kiprą. Aš atsakiau, jog nieko kito taip netrokštu. Bet abatė, sergėdama mano dorovę, vis nenorėjo manęs patikėti kam nors iš vykstančių į Kiprą. Pagaliau prieš kokius du mėnesius atvyko iš Prancūzijos keli taurūs vyrai su žmonomis, iš kurių viena buvo abatės giminaitė; išgirdusi, kad jie keliauja į Jeruzalę aplankyti šventojo grabo (kame žydų nužudytas buvo palaidotas tasai, kurį jie laiko savo dievu), pavedė mane joms, prašydama pristatyti į Kiprą tėvui. Kaip šie kilmingi žmonės mane gerbė, kaip maloniai jie ir jų damos mane priėmė į savo tarpą, apie tai ilga būtų byla. Įlipę į laivą, po kelių dienų atplaukėme į Bafą. Kai aš ten atvykau, nieko nepažinodama, neišmanydama, nė ką sakyti geriesiems prancūzams, norintiems mane pristatyti tėvui, kaip kad buvo jiems pavedusi toji godotina moteris, dievas, gal pagailėjęs manęs, atsiuntė ant kranto Antigoną kaip tik tuo metu, kai išlipome Bafoje; tučtuojau pasišaukiau jį ir, idant manęs nesuprastų nei tie kilmingi vyrai, nei jų žmonos, pasakiau mūsų kalba, kad priimtų mane kaip dukterį. Jis bemat tai suprato ir džiaugsmingai mane pasveikino, pamylėjo tuos ponus ir jų damas, kiek leido kuklūs jo ištekliai, o mane nusivedė pas Kipro karalių, kuris priėmė ir paskui čion atsiuntė su tokia garbe, kad aš nerandu žodžių apsakyti. Jeigu kas liko nepaminėta, tegu papildo Antigonas, kuris ne kartą iš manęs yra girdėjęs šitą istoriją.

Tuomet Antigonas, atsigręžęs į sultoną, tarė:

— Valdove mano, ką pati dažnai yra man pasakojusi ir ką man pasakojo tie kilmingi žmonės, su kuriais drauge ji atvyko, lygiai tą pat Alatjelė apsakė ir jums. Vieną tik dalyką nutylėjo,— aš manau, taip pasielgė todėl, kad jai nepatogu apie tai kalbėti,— būtent tie ponai ir jų damos, su kuriais ji atvyko, pasakojo apie šventą josios gyvenimą moterų vienuolyne, apie jos dorybes ir girtinus papročius. Ji nutylėjo ir tai, kaip liejo ašaras ir sielvartavo tos damos ir tie ponai,

atsisveikindami ir grąžindami ją man. Jeigu panorėčiau smulkiai persakyti visa, ką jie man kalbėjo, nepakaktų ne tik šios dienos, bet ir nakties. Vis dėlto vieną dalyką norėčiau dar pridurti: kaip man tvirtino tie kilmingi žmonės ir kaip aš pats įsitikinau, jūs galite didžiuotis, turėdami gražiausią, doriausią ir šauniausią dukterį, kokią tik kada nors yra turėjęs karūnuotas valdovas.

Sultoną nepaprastai pradžiugino šie žodžiai, ir jis daug kartų meldė dievą malonės, idant gebėtų deramai atsidėkoti tiems, kas pagerbė jo dukterį, o ypač Kipro karaliui, kuris su tokia šlove ir godone ją atsiuntė jam. Po keleto dienų, apibėręs Antigoną brangiausiomis dovanomis, leido jam grįžti į Kiprą, o karaliui per laiškus ir per ypatingus pasiuntinius reiškė didžiausią dėkingumą už tai, ką šis padarė jo dukteriai. Paskui, norėdamas užbaigti, ką jau buvo pradėjęs, tai yra ištekinti dukterį už Algarvijos karaliaus, jis viską jam išaiškino ir, be to, parašė laišką, kad jeigu pageidautų Alatjelę turėti per žmoną, teatsiunčia pasiuntinius.

Algarvijos karalius didžiai tuo apsidžiaugė, išleido garbingą pasiuntinybę pargabenti nuotakos, paskui džiaugsmingai ją priėmė.

O ji, gal dešimtį tūkstančių kartų mylavusis su aštuoniais vyrais, atsigulė greta jo kaip nekalta mergelė, įtikino jį, kad tokia ir esanti, ir tapusi karaliene linksmai su juo gyveno ilgus metus. Ne veltui sakoma: „Bučiuojamos lūpos ne tik kad ne bjaurėja, o, atvirkščiai, kaip mėnuo atjaunėja“.

Aštunta novelė

ANTVERPENO GRAFAS, NETEISINGAI APSKŲSTAS, VYKSTA Į TREMTĮ, PALIKĘS DU SAVO VAIKUS SKIRTINGOSE ANGLIJOS VIETOSE; GRĮŽĘS IŠ AIRIJOS NEATPAŽĮSTAMAS, RANDA JUOS GERAI ĮSITAISIUS; KAIP ARKLININKAS JIS ATVYKSTA Į PRANCŪZIJOS KARALIAUS KARIUOMENĘ IR PRIPAŽINTAS NEKALTU ATGAUNA SENĄJĄ PADĖTĮ.

Daug dūsavo damos dėl įvairių gražuolės nutikimų. Bet kas gali žinoti tikrąją tų atodūsių priežastį? Gal čia buvo ir tokių, kurios dūsavo ne tiek iš užuojautos Alatjelei, kiek trokšdamos irgi taip

dažnai kelti vestuves? Bet dabar palikime tai nuošaly. Kai jos pakankamai prisijuokė dėl paskutinių Pamfilo žodžių, karalienė, matydama, jog šia patarle novelė ir užsibaigia, atsigręžė į Elizą ir liepė pasakoti toliau pagal nustatytą tvarką. Šioji mielai pakluso ir pradėjo šitaip:

— Platus yra tas laukas, kuriame šiandien rungtyniaujame, ir turbūt kiekvienas iš mūsų lengvai įstengtų šiame take ne vieną, o dešimt kartų eiti lenktynių — tokią gausybę rūsčių ir netikėtų likimų paruošia fortūna. Iš begalinės daugybės tokių istorijų čia noriu papasakoti jums vieną.

Kai Romos imperijos valdžia iš prancūzų perėjo į vokiečių rankas[68], tarp šiųdviejų tautų kilo didžiausia neapykanta ir prasidėjo nuolatiniai aršūs karai. Todėl Prancūzijos karalius ir jo sūnus, matydami, kad reikia ir savo kraštą ginti, ir pulti vokiečius, sutelkė visas karalystės pajėgas, dar pasiprašė bičiulių bei giminių paramos ir šitaip sudarė didžiulę kariuomenę. Prieš išžygiuodami, idant šalis neliktų be valdžios, karalius su sūnum, žinodami, jog Valteris, Antverpeno grafas[69], yra kilmingas ir išmintingas vyras, be to, ištikimas jų draugas ir tarnas, paskyrė jį visos Prancūzijos vietininku. Nors grafui gerai buvo pažįstamas ir karo menas, bet jie sprendė, kad jis labiau linkęs į delikatų diplomatijos meną negu į žiaurius karo žygius. Taigi Valteris protingai ir tvarkingai pradėjo eiti savo pareigas, visais klausimais nuolat tardamasis su karaliene ir marčia; nors abi moterys buvo paliktos jo apsaugai ir valiai, tačiau jis gerbė jas kaip savo sinjoras ir valdoves.

Minėtasis Valteris buvo dailaus augumo vyriškis, metų gal keturiasdešimties, toks malonus ir mandagus, koks tik kilmingas žmogus tegali būti, o be viso to, dar jis buvo žavingiausias ir prašmatniausias anų laikų riteris, itin rūpinęsis savo išvaizda ir puošnumu. Ir šit, kai Prancūzijos karalius bei jo sūnus buvo sakytame kare, Valteriui mirė žmona, palikdama du mažus vaikus: berniuką ir mergaitę. Grafas dažnai lankydavosi dvare, tolydžio tardamasis su minėtomis damomis valstybės reikalais; taigi atsitiko, kad karalaičio žmonai jis krito į akį, ir ji, su didžiausiu susižavėjimu stebėdama jį patį ir puikias jo manieras, užsidegė slapta liepsninga meile jam; nusimanydama žavi ir jauna esanti ir žinodama, kad grafas neturi žmonos, tarė lengvai galėsianti savo troškimą patenkinti; ji manė, jog vienintelė tam kliūtis tėra jos gėda, taigi nusprendė atmesti ją šalin ir viską jam prisipažinti. Kartą, kai buvo ji pati viena ir laikas atrodė

jai patogus, išsikvietė jį, neva norėdama pasikalbėti kažkokiu reikalu. Grafas, kurio mintys anaiptol nesutapo su jaunosios damos mintimis, atėjo nedelsdamas. Kai dama pasisodino jį greta savęs[70] ant sofos, kambaryje, kur nieko daugiau nebuvo, ir grafas jau dusyk paklausė, kam jį išsišaukusi, ji vis tylėjo; pagaliau, meilės įveikta, visa užraudusi iš gėdos, kone verkdama ir visa drebėdama, trūkčiojamu balsu prakalbo šitaip:

— Brangusis, malonusis drauge ir valdove mano! Jūs, žmogus išmintingas, gerai suprantate, kaip yra linkę į silpnybes tiek vyrai, tiek ir moterys, dėl įvairių priežasčių vienos daugiau, kitos mažiau. Todėl teisingas teisėjas už vieną ir tą patį nusikaltimą neturėtų skirti vienodos bausmės įvairių padėčių asmenims. Kas ginčys, jog vargšas žmogus ar vargšė moteris, kuri veido prakaite pelnosi sau duoną, daug labiau yra smerktini, jeigu jie meilės pagundoms atsiduoda, negu turtinga, dykinėjanti dama, kuriai netrūksta nieko, ko tik ji užsigeidžia? Turbūt niekas. Todėl aš manau, kad nurodytos sąlygos daug labiau pateisina pertekliuje gyvenančią moterį, jeigu ji kartais meilės balsui paklūsta, ypač kai mylinčioji pasirenka išmintingą ir šaunų meilužį. Man rodos, aš atitinku abi šias sąlygas, be to, mylėti mane skatina dar ir kitos priežastys, būtent mano jaunystė ir vyro išvykimas. Tegul visa tai jūsų akyse apgina liepsningą mano meilę; jeigu tatai jus paveiks, kaip turėtų paveikti kiekvieną protingą žmogų, maldauju suteikti man pagalbą ir patarimą dėl to, ko jus paprašysiu. Turiu prisipažinti, kad išvykus vyrui aš neįstengiau atsispirti nei kūno geismams, nei meilei, kurios galia tokia, kad ji daug kartų yra įveikusi ir kasdien įveikia ne tik silpnas moteris, bet ir stipriausius vyrus. Gyvendama, kaip matote, prabangoje ir dykystėje, aš pasinėriau į meilės viliones ir įsimylėjau. Gerai žinau, jeigu toks dalykas iškiltų aikštėn, nebūtų garbinga, bet jeigu jis liks paslaptyje, manau, kad beveik nieko negarbingo čia nėra. Amūras buvo toks maloningas, kad ne tik neatėmė man proto pasirenkant meilužį, bet netgi daug padėjo, nurodęs jus, vyriškį, vertą būti mylimu tokios moters kaip aš,— jus, kurį aš laikau, jeigu tik mano nuomonė manęs neapgauna, gražiausiu, maloniausiu, žavingiausiu ir išmintingiausiu riteriu, kokį galima rasti Pracūzijos karalystėj; ir kaip aš dabar galiu sakytis, jog esu be vyro, taip ir jūs esate be žmonos. Todėl maldauju jus vardan tos meilės, kurią jums jaučiu, neatsakykit man savosios, pagailėkit mano jaunystės, nes ji dėl jūsų tirpsta kaip ledas nuo ugnies.

Po šių žodžių prapliupo toks ašarų tvanas, kad dama nebegalėjo

toliau kalbėti, nors dar daug prašymų ketino pareikšti; raudodama, nuleidusi akis ir lyg nugalėta, nusvarino galvą grafui ant krūtinės.

Grafas, kaip dorybingas riteris, rūsčiais žodžiais ėmė smerkti tokią beprotišką jos meilę ir stumti ją nuo savęs, jau benorinčią pulti jam ant kaklo, prisiekdamas, kad veikiau duosiąsis sukapojamas į gabalus negu leisiąs sau ar kam kitam sutepti valdovo garbę.

Dama, išgirdusi tai, staiga užmiršo savo meilę ir, baisia rūstybe užsidegusi, sušuko:

— Tai šitaip, niekingas riteri, jūs tyčiojatės iš mano troškimų? Jūs geidžiate mano mirties, bet, dievaži, žiūrėkit, kad pirmiau aš jūsų nenumarinčiau ar iš šio pasaulio neišvaryčiau!

Taip tarusi, suleido rankas sau į plaukus, pašiaušė, sutaršė juos ir, praplėšusi ant krūtinės drabužius, ėmė garsiai rėkti:

— Gelbėkit! Gelbėkit! Antverpeno grafas nori mane išprievartauti!

Grafas, labiau bijodamas dvariškių pavydo negu sąžinės priekaištų, be to, numanydamas, kad damos klasta jie veikiau patikės negu jo nekaltumu, pakilęs kuo greičiausiai spruko iš kambario bei rūmų ir tekinas nulėkė namo; čia, ilgai negalvodamas, pasodino vaikus ant žirgo, užšoko prie jų pats ir, kiek ristūnas įkabina, nušuoliavo link Kalė.

Į damos šauksmą subėgo daug dvariškių; išvydę ją ir sužinoję šio riksmo priežastį, jie ne tik patikėjo jos žodžiais, bet dar pridūrė, kad ir grakščios manieros, ir puošnumas jau ilgą laiką grafui tebuvo tik priedanga savo tikslui siekti. Taigi įsiutę puolė į grafo namus, norėdami jį suimti; neradę jo, išgrobstė viską, o paskui sugriovė namus iki pamatų.

Žinia apie tai, eidama iš lūpų į lūpas, pasiekė karalių ir jo sūnų karo lauke; baisiai užsirūstinę, jie pasmerkė amžinam ištrėmimui grafą[71] ir jo palikuonis, žadėdami didžiules dovanas tiems, kas pristatys jį gyvą ar mirusį.

Grafas, susikrimtęs, kad pabėgdamas iš nekalto virto kaltu, atjojo su vaikais į Kalė, niekam nepasisakęs, kas esąs, ir niekieno neatpažintas tuojau persikėlė į Angliją ir skurdžiai apsirengęs nukeliavo į Londoną. Prieš įžengdamas į miestą, jis įtaigiais žodžiais prigraudeno mažus savo vaikučius neužmiršti dviejų dalykų: pirma, kantriai kęsti vargą, į kurį be jų kaltės įstūmė juos likimas; antra, griežčiausioje paslaptyje laikyti, iš kur jie ir kas jų tėvas, jeigu jiems brangi

gyvybė. Sūnus, vardu Luji, turėjo gal devynerius, o dukrelė, vardu Violantė, apie septynerius metus; nors ir tokie jaunučiai būdami, vaikai puikiausiai suprato tėvo pamokymą ir vėliau tai įrodė darbais. Kad geriau sektųsi išlikti neatpažintiems, grafas nusprendė pakeisti vaikų vardus, taigi berniuką pavadino Pjero, o mergaitę Žanete. Skurdžiai apsirengę nelyginant prancūzų elgetos, jie atplaukė į Londoną ir leidosi klajoti po miestą, prašydami išmaldos. Kai vieną rytmetį, šitaip elgetaudami, jie stovėjo prie bažnyčios, atsitiko, kad viena žymi dama, Anglijos karaliaus maršalo žmona, išėjusi iš bažnyčios, pamatė vargšą grafą su abiem vaikais, beprašančius išmaldos. Ji paklausė, iš kur jis ir ar jo šie vaikai. Valteris atsakė, kad esąs iš Pikardijos ir kad dėl vyriausiojo sūnaus nenaudėlio piktadarybių turėjęs su šiais dviem mažyliais apleisti savo kraštą. Dama buvo gailestinga; pažvelgusi į mergaičiukę, kuri patraukė jos akį savo grožiu, grakštumu bei meilumu, ji tarė:

— Pone, jeigu sutinki palikti šitą savo dukrelę pas mane, aš noriai ją paimsiu — ji tokia atrodo miela; jeigu iš jos išaugs padori mergina, tinkamu laiku ją taip ištekinsiu, kad bus patenkinta.

Grafui šis pasiūlymas buvo prie širdies; jis tučtuojau sutiko ir su ašarom akyse atidavė damai mergaitę, prašydamas globoti ir saugoti. Taip suradęs pastogę dukrelei ir žinodamas, kad ji gerose rankose, Valteris nusprendė ilgiau čia nepasilikti; elgetaudamas perėjo skersai visą salą ir su Pjero atkako į Valiją ne be didelio vargo, nes nebuvo pratęs keliauti pėsčiomis. Čia gyveno antrasis karaliaus maršalas, žmogus didžiai turtingas, laikąs daugybę tarnų. Į jo dvarą dažnai ateidavo Valteris su sūnum, nes gaudavo pavalgyti. Kieme paprastai žaisdavo maršalo sūnus drauge su kitais kilmingųjų vaikais; jie bėgiodavo, šokinėdavo ir kitokių vaikiškų pratimų prasimanydavo; Pjero kartais įsimaišydavo į jų tarpą ir taip vikriai tuos pratimus atlikdavo, kad visada nurungdavo kitus. Maršalas, kartkartėm pasižvalgydamas į vaikų žaidimus ir gėrėdamasis to berniuko mitrumu bei gražiu elgesiu, paklausė, kieno jis. Sužinojęs, kad tai sūnus vieno pavargėlio, kuris tolydžio ateidinėja čion išmaldos, maršalas liepė paklausti, ar anas nenorėtų berniuko atiduoti jam; grafas, vien to tik ir maldavęs dievą, mielai sutiko, nors ir skaudu buvo skirtis su savo sūneliu.

Šitaip įtaisęs sūnų ir dukrelę maršalų dvaruose, Valteris nusprendė ilgiau nepasilikti Anglijoje ir vargais negalais persikėlė Airijon. Atvykęs į Strengfordą, pas vieną tenykščio grafo riterį pristojo už

tarną ir dirbo pačius juodžiausius darbus, kokie tik dera arklininkui ar tarnui; čia niekieno neatpažintas ilgą laiką gyveno skurde ir varguose.

Tuo tarpu Violantė, kuri dabar vadinosi Žanete, pas kilmingą damą Londone su metais vis augo ir gražėjo. Tiek ponia, tiek jos vyras, tiek kiti namiškiai ir apskritai visi pažįstami taip ją mėgo, kad tiesiog nuostabu. Kiekvienas, kas tik matydavo taurius jos įpročius ir elgesį, turėdavo pripažinti, kad ji verta didžiausios laimės ir garbės. Kilmingoji dama, paėmusi Žanetę iš tėvo, žinojo apie jį tik tiek, kiek jis pats anuomet buvo jai pasipasakojęs apie save, todėl nusprendė ją ištekinti už padoraus vyriškio, priklausančio tokiam luomui, kokio, jos manymu, esanti ir nuotaka. Bet dievas, teisingas nuopelnų vertintojas, žinodamas, kad ji kilminga moteris, be jokios kaltės kenčianti už svetimą nuodėmę, nulėmė kitaip: idant tauri mergina nepatektų į prasčioko vyro rankas, per viešpaties malonę atsitiko štai kas. Toji ponia, pas kurią Žanetė gyveno, turėjo nuo savo vyro vienintelį sūnų, kurį ir ji, ir tėvas nepaprastai mylėjo, ne tik todėl, kad tai buvo jų vaikas, bet dar ir todėl, kad savo dorybėmis ir privalumais to nusipelnė, nes kaip retai kas buvo doras, šaunus, narsus ir dailiai nuaugęs. Jaunuolis, šešeriais gal metais vyresnis už Žanetę, jos grožio ir grakštumo sužavėtas, taip ją įsimylėjo, kad nieko daugiau pasaulyje nematė. Manydamas, kad ji žemos kilmės, ne tik nedrįso prašyti motiną bei tėvą jos rankos, bet, bijodamas susilaukti priekaištų, kad įsimylėjęs prasčiokę, stengėsi laikyti savo meilę paslaptyje, o nuo to ji darėsi dar karštesnė. Netrukus iš begalinės širdgėlos jis sunkiai susirgo. Buvo sukviesti geriausi gydytojai; rūpestingai apžiūrėję sergantįjį ir niekaip negalėdami nustatyti, kas čia per liga, visi mažai beturėjo vilties, kad jis pasveiks. Tėvą bei motiną prislėgė toks sielvartas ir liūdesys, kad didesnio ir pakelti būtų neįmanoma; keletą kartų, graudžiai maldaudami, jie klausinėjo sūnų, kas per priežastis jo negalios, bet į tai jis atsakydavo arba silpnais atodūsiais, arba kad jaučiąs, kaip mąžta jėgos. Vieną dieną pas jį sėdėjo dar gana jaunas, bet labai į mokslą įsigilinęs gydytojas, laikydamas jo ranką toje vietoje, kur čiuopiamas pulsas. Tuo tarpu į kambarį, kur gulėjo jaunuolis, kažkokiu reikalu įėjo Žanetė, rūpestingai slauganti ligonį iš pagarbos jo motinai. Nors jaunuolis nepratarė nė vieno žodžio ir nepadarė jokio judesio, tačiau išvydęs merginą pajuto širdyje stipresnę meilės liepsną, taigi ir pulsas ėmė smarkiau tvinksėti negu paprastai. Gydytojas išsyk tatai pajuto, labai nusistebėjo ir tylėdamas

tyrė, kaip ilgai truks šita pagreitinta plasta. Kai Žanetė išėjo iš kambario, atlėgo ir tvinksėjimas. Taigi gydytojui pasirodė, kad jis iš dalies bus susekęs jaunuolio ligos priežastį. Valandžiukę luktelėjęs, vis tebelaikydamas ligonį už riešo, liepė pašaukti Žanetę, lyg norėdamas kažko paklausti. Šioji tučtuojau atėjo; vos tik įžengus jai į kambarį, jaunuolio pulsas vėl ėmė smarkiau tvinksėti; o jai išėjus, vėl aprimo. Dabar gydytojas, visiškai įsitikinęs, kad jo diagnozė teisinga, pakilo, pasivedėjo į šalį jaunuolio tėvą bei motiną ir tarė jiems:

— Jūsų sūnaus sveikata ne gydytojų galioje, bet Žanetės rankose. Kaip aš akivaizdžiai nustačiau iš kai kurių požymių, jaunuolis liepsningai ją myli, nors jinai, kiek aš matau, to ir nenumano. Dabar jūs žinote, kas reikia daryti, jeigu jo gyvybė jums brangi.

Maršalas ir jo žmona labai apsidžiaugė girdėdami, kad vis dėlto yra būdas jam išgelbėti, nors ir skaudu jiems buvo, kad toji priemonė tokia, kokios jie nuogąstavo, būtent, kad teks apvesdinti Žanetę su savo sūnum. Išleidę gydytoją, juodu nuėjo pas ligonį, ir motina jam tarė šitaip:

— Sūnau mano, aš niekad nesitikėjau, kad tu slėptum nuo manęs kokį nors savo troškimą, ypač tokį, kuris, jeigu jo nepatenkini, tave, kaip matai, žudo. Tu turėjai ir turi būti tikras, kad nėra pasaulyje tokio dalyko, kurio aš dėl tavęs nepadaryčiau, net jeigu tai būtų ir ne visai padorus dalykas, toks, kokio aš pati sau niekuomet neleisčiau. Nors tu ir šitaip elgeisi, viešpats dievas tau buvo gailestingesnis negu tu pats sau ir, kad nenumirtum nuo šitos ligos, nurodė man tavo kančių priežastį: tu begaliniai myli vieną mergaitę. Kad ir kas ji būtų, po teisybei tu neprivalėjai gėdytis prisipažinti,— juk toks dabar tavo amžius ir, jeigu nebūtum įsimylėjęs, aš blogesnės būčiau apie tave nuomonės. Taigi, sūnau mano, nesidrovėk ir be jokios baimės atverk man visus savo troškimus; vyk šalin liūdesį ir slogias mintis, iš kurių kaip tik ir kyla ši tavo liga; sustiprink savo dvasią ir būk tikras, aš stengsiuos atsižvelgti į kiekvieną tavo pageidavimą, kad tik tu būtum patenkintas, nes myliu tave labiau nei save pačią. Mesk šalin gėdą ir baimę ir sakyk man, ar negalėčiau aš kuo nors padėti tavo meilei? Jeigu rasi, kad aš ne viską padariau ir neprivedžiau tavęs prie tikslo, laikyk mane žiauriausia motina, kada nors pagimdžiusia sūnų.

Jaunuolis, girdėdamas šiuos motinos žodžius, iš pradžių susigėdo,

paskui, pagalvojęs, kad niekas geriau už ją negalėtų dabar jam pagelbėti, šitaip jai tarė:

— Ponia, aš vien tik todėl slėpiau savo meilę, kad stebėdamas daugelį žmonių įsitikinau, jog sulaukę vyresnio amžiaus jie nemėgsta prisiminti, kad ir patys kitados yra buvę jauni. Bet kadangi, matau, jūs puikiai mane suprantate, aš ne tik nepaneigsiu to, ką sakotės pastebėjusi, bet atvirai prisipažinsiu viską, su sąlyga, kad jūs pasistengsite savo pažadus tesėti ir tuo grąžinsite man sveikatą.

Motina (pernelyg tikėdama, kad pasiseks įvykdyti savo sumanymą, nors jis ir nepavyko taip, kaip buvo sugalvojusi) drąsiai atsakė, jog sūnus be baimės galįs atskleisti jai savo troškimus, o ji nedelsdama pasistengsianti, kad jis turėtų visa, ko geidžia.

— Ponia,— tarė tuomet jaunuolis,— nepaprastas mūsų Žanetės grožis ir pagirtinas elgesys, tuščios mano pastangos sužadinti jos širdyje meilę ar bent gailestį ir stoka drąsos atverti kam nors savo jausmus — mane ir privedė prie tos padėties, kokioje matote. Jeigu vienaip ar kitaip neįvyks to, ką prižadėjote, būkit tikra, kad mano dienos suskaitytos.

Motina, suprasdama, kad dabar ne laikas žerti sūnui priekaištus, o reikia pakelti jam dvasią, šypsodama tarė:

— Ak sūneli mano! Tai dėl šito tu įsivarei sau ligą? Nusiramink ir leisk veikti man, kai tik būsi sveikas.

Jaunuolis, kupinas gerų vilčių, ėmė greitai taisytis. Motina, be galo laiminga, nusprendė pamėginti duotą žodį ištesėti. Kartą, pasišaukusi Žanetę, neva juokais labai maloniai paklausė, ar ji turinti mylimąjį. Žanetė, visa užraudusi, atsakė:

— Ponia, vargšei merginai, išvytai iš namų ir tarnaujančiai kitiems kaip kad aš, nereikia ir nedera galvoti apie meilę.

— Jeigu jūs neturite mylimojo, tai mes jį duosime; linksmai sau gyvensite ir dar labiau savo grožiu džiaugsitės; netinka tokiai dailiai merginai kaip jūs gyventi be meilužio.

Į tai Žanetė atsakė:

— Ponia, jūs paėmėt mane iš vargšo tėvo, kaip dukrą išauginot, todėl kiekvieną jūsų norą aš turiu vykdyti; bet čia aš jums nepaklusiu ir manau, gerai pasielgsiu. Jeigu malonėsite duoti man vyrą, jį aš mylėsiu, bet kito — ne, nes iš savo senolių palikimo paveldėjau vienintelį turtą — garbę: ją ketinu saugoti ir ginti, kol būsiu gyva.

Šitie žodžiai griežtai prieštaravo tam, ko siekė dama, stengdamasi

tesėti sūnui duotą pažadą; nors, būdama tauri moteris, širdyje už tai mergaitę dar labiau gyrė, tačiau vis dar mėgino:

— Kaip, Žanete? O jeigu jo didenybė karalius, jaunas riteris, norėtų pasidžiaugti tavo — tokios gražios mergaitės — meile, ar tu jam atsakytum?

Į tai mergina tučtuojau atšovė:

— Karalius galėtų pavartoti prieš mane smurtą, bet geruoju niekados nelaimėtų iš manęs nieko, kas priešinga dorai.

Dama, supratusi tvirtą merginos nusistatymą, metė šalin kalbas ir sumanė ją išbandyti; pasakė sūnui, jog, kai tik pasveiksiąs, Žanetę patalpinsianti viename su juo kambaryje, o jis tegul pats stengiasi jai prisimeilinti, nes nepadoru esą motinai, lyg kokiai sąvadautojai, įkalbinėti ir prašyti merginą, kad būtų palanki jos sūnui.

Tačiau sūnus nieku gyvu su tuo nesutiko, ir jo sveikata staiga vėl smarkiai pablogėjo. Motina, regėdama tai, atskleidė savo mintis Žanetei, bet šioji pasirodė dar atkaklesnė negu pirmiau. Tada ji viską papasakojo vyrui. Nors ir skaudu jiems buvo, abu sutarė ir nusprendė apvesdinti jį su Žanete, meilydami verčiau matyti sūnų gyvą su nederama jam žmona negu mirusį be jokios. Po ilgų svarstymų juodu taip ir padarė. Žanetė buvo be galo patenkinta ir su maldinga širdimi dėkojo dievui, kad jos neužmiršo; tačiau ji niekad nesivadino kitaip kaip pikardiečio dukteria. Jaunuolis pasveiko, tėvai jam iškėlė puikias vestuves, ir buvo jis laimingas kaip nė vienas ir linksmai sau gyveno su Žanete.

Pjero, likęs Valijoje pas antrąjį Anglijos karaliaus maršalą, taipogi augo gražiausiu jaunikaičiu, šaunesniu už bet kurį kitą šioje saloje, diena iš dienos įsigydamas vis didesnę savo pono malonę. Nei turnyruose, nei rungtynėse, nei kitokiose ginklo pratybose nebuvo ten nė vieno, kas galėtų jam prilygti, taigi, visų pramintas Pjero Pikardiečiu, plačiai išgarsėjo. Ir kaip viešpats dievas neužmiršo jo sesers, taip jau turėjo savo akivaizdoje ir jį. Įsisiautėjo tame krašte baisus maras, nuvaręs į kapus beveik pusę gyventojų. Kadangi didesnioji dalis išlikusiųjų pabėgo iš baimės į kitas sritis, tai kraštas atrodė visiškai apleistas. Tas maras nusinešė į kapus jo poną, maršalą, išmirė ir visi maršalo giminaičiai: žmona, sūnus, broliai, anūkai; beliko viena jo duktė, jau nuotaka, ir su keliais dvariškiais Pjero. Kai liovėsi pagaliau maras, panelė, kai kurių išlikusių kaimynų patariama, šaunųjį, narsųjį Pjero pasirinko sau vyru ir jį padarė viso jai tekusio palikimo šeimininku. Netrukus Anglijos karalius, išgirdęs

apie maršalo mirtį ir žinodamas Pjero Pikardiečio narsumą, vietoje velionio jį paskyrė savo maršalu. Štai kas trumpu laiku nutiko dviem nekaltiem Antverpeno grafo vaikam, kuriuos jis manė palikęs pražūčiai.

Jau buvo praslinkę aštuoniolika metų, kai jie pabėgo iš Paryžiaus, ir Antverpeno grafas, begyvendamas Airijoje, daug vargo ir skurdo iškentęs, jau apsenęs, panoro sužinoti, kas atsitiko jo vaikams. Atrodė jis dabar visai kitoks negu pirmiau; ilgus metus bedirbdamas sunkius darbus, jautėsi nūn stipresnis negu jaunystėje, kai gyveno dykinėdamas. Nuskurusiom drapanom apsirengęs, atsisveikino jis airį, pas kurį tiek metų ištarnavo, ir persikėlęs į Angliją nutraukė ten, kur buvo palikęs Pjero. Čia rado jis sūnų, tapusį maršalu ir dideliu ponu, pamatė jį sveiką, tvirtą, dailiai nuaugusį; visa tai jam buvo labai malonu, tačiau nenorėjo duotis atpažįstamas, kol nesužinos apie Žanetę. Taigi vėl leidosi į kelią ir niekur neapsistodamas ėjo tol, kol atkako į Londoną. Čia jis, atsargiai išsiteiravęs apie damą, kuriai buvo palikęs Žanetę, ir apie jos padėtį, išgirdo, kad Žanetė — jos sūnaus žmona. Tat neapsakomai jį pradžiugino, ir visos išgyventos negandos jam pasirodė menkutės, kai atrado vaikus gyvus ir gerai įsitaisiusius. Trokšdamas pamatyti Žanetę, jis kaip pavargėlis ėmė sukinėtis šalia jos namų. Čia jį kartą pamatė Džekobas Lamiensas (tuo vardu buvo Žanetės vyras), kuriam pagailo jo, seno elgetos, ir jis liepė vienam savo tarnui pakviesti jį vidun ir pavalgydinti. Tarnas tat mielai ir padarė. Žanetė jau turėjo nuo Džekobo keletą sūnų, kurių vyriausiajam ėjo devinti metai, ir buvo jie gražiausi, lipšniausi vaikai pasaulyje. Pamatę grafą valgant, visi apspito jį ir ėmė glaustytis, tarytum slaptos jėgos veikiami būtų pajutę, kad tai jų senolis. Grafas, žinodamas, kad čia jo anūkai, ėmė juos myluoti ir glamonėti, taigi vaikai nenorėjo nuo jo atstoti, nors juos ir šaukė jų auklėtojas. Žanetė, girdėdama tai, įėjo į kambarį, kur valgė grafas, ir prigrasino išplaksianti, jeigu neklausysią mokytojo. Vaikai ėmė verkti, sakydamiesi norį pabūti su šiuo geru žmogum, kuris labiau juos mylįs negu mokytojas. Dama ir grafas iš to tik nusijuokė. Grafas atsistojo ir pasveikino šeimininkę ne kaip tėvas savo tikrąją dukterį, o kaip elgeta turtingą ponią. Išvydęs ją, širdyje pajuto begalinį džiaugsmą; bet ji nei tuomet, nei vėliau jo neatpažino, nes buvo nepaprastai pasikeitęs, senas, žilas, barzdotas, sulysęs, nurudęs, ir atrodė visai kitas žmogus, o ne grafas. Ponia, matydama, jog vaikai nenori nuo jo pasitraukti ir verkia šalin vedami, pasakė

mokytojui, kad valandžiukę duotų jiems ramybę. Vaikams džiaugiantis seneliu, parėjo Džekobo tėvas ir, sužinojęs apie tai iš mokytojo, kadangi nemėgo Žanetės, tarė:

— Palik, tegu juos negerovė! Jie tikras atvaizdas to žmogėno, iš kurio kilę. Pagal motiną jie valkatos, taigi nieko čia nuostabaus, kad mielai susideda su valkatomis!

Šituos žodžius išgirdo grafas, ir jie labai jį įskaudino; tačiau gūžtelėjęs pečiais nukentė ir šį įžeidimą kaip daugelį kitų.

Džekobas irgi sužinojo, su kokiu džiaugsmu vaikai limpa prie žmogelio, tai yra prie grafo; nors jam šitai ir nepatiko, bet jis taip mylėjo vaikus, kad, nenorėdamas matyti jų ašarų, liepė tą žmogelį priimti kokiam nors darbui, jeigu šis norėtų pasilikti. Grafas atsakė, kad mielai pasiliktų, bet nieko daugiau nemokąs, kaip arklius liuobti, nes visą gyvenimą prie jų tik ir triūsęs. Taigi priskyrė jam liuobti vieną arklį, kurį apžiūrėjęs leisdavo sau laiką su vaikais.

Kai fortūna šitaip tvarkė Antverpeno grafo ir jo vaikų likimą, Prancūzijos karalius, sudaręs ilgas paliaubas su vokiečiais, mirė. Sostan įžengė jo sūnus, per kurio žmoną ir buvo ištremtas grafas. Kai tik baigėsi paliaubos su vokiečiais, jis vėl pradėjo žiauriausią karą. Anglijos karalius, susigiminiavęs su juo, nusiuntė į pagalbą daug savo pulkų, kuriems vadovavo maršalas Pjero ir antrojo maršalo sūnus Džekobas Lamiensas; su šiuo išvyko ir gerasis senelis, tai yra Antverpeno grafas; niekieno neatpažįstamas, jis ilgą laiką tarnavo kariuomenėje arklininku ir čia, kaip žmogus išmintingas ir prityręs, savo patarimais ir veiksmais daugiau duodavo naudos, negu iš jo kas galėjo tikėtis.

Atsitiko taip, kad karo metu Prancūzijos karalienė sunkiai susirgo. Jausdama artėjant mirtį, sąžinės graužiama ir atgailaudama, dievobaimingai išpažino savo nuodėmes Ruano arkivyskupui, kurį visi laikė šventu ir itin doru žmogum; tarp kitų nuodėmių papasakojo ir apie tai, kokią baisią skriaudą yra padariusi Antverpeno grafui. Ji nesitenkino išpažinusi vien tik jam, bet ir daugelio šlovingų vyrų akivaizdoje apsakė, kaip viskas buvo, prašydama juos paveikti karalių, kad grafui, jeigu dar tebėra gyvas, o jeigu ne, tai katram nors iš jo vaikų būtų sugrąžintos ankstesniosios teisės. Neilgai trukus karalienė apleido šį pasaulį ir buvo garbingai palaidota.

Karalius, išgirdęs apie šią išpažintį, sielvartingai padūsavo dėl skriaudų ir neteisybių, padarytų tokiam tauriam žmogui, ir apgarsino visoje kariuomenėje ir visam krašte, kad jeigu kas nurodys,

kur yra Antverpeno grafas arba katras iš jo vaikų, puikiai būsiąs apdovanotas už kiekvieną, nes, kaip karalienė mirties patale išpažino, Valteris esąs nekaltai ištremtas, todėl karalius ketinąs jam grąžinti senąsias teises ir suteikti dar didesnių.

Grafas, tarnaująs arklininku, girdėdamas tokius dalykus ir žinodamas, kad tai tikra teisybė, tučtuojau nuvyko pas Džekobą ir paprašė kartu su juo eiti pas Pjero, nes norįs jiems nurodyti karaliaus ieškomus asmenis. Visiems trims susirinkus draugėn, grafas tarė Pjero, jau ketindamas išsiduoti:

— Pjero, Džekobas, esąs štai čia, yra vedęs tavo seserį be jokio kraičio; idant tavo sesuo neliktų bekraitė, aš noriu, kad jis, o ne kas kitas, gautų tą didelę dovaną, karaliaus pažadėtą už tave (žinok, jog tu esi Antverpeno grafo sūnus) ir už Violantę, tavo seserį, o jo žmoną, ir už mane, Antverpeno grafą ir jūsų tėvą.

Po šių žodžių Pjero, akylai įsižiūrėjęs į senį, tučtuojau atpažino savo tėvą, verkdamas puolė jam po kojų ir apkabinęs tarė:

— Tėve mano, tūkstantį kartų būkite pasveikintas!

Džekobą grafo žodžiai ir Pjero poelgis taip pradžiugino ir sykiu taip apstulbino, kad iš pradžių jis nežinojo, nė ką bedaryti. Tačiau neabejodamas, kad visa tai teisybė, ir galbūt susigėdęs užgaulingų žodžių, kitados grafui arklininkui pasakytų, verkdamas puolė jam po kojų ir nužemintai prašė atleisti už visas praeities nuoskaudas. Grafas, pakėlęs jį nuo žemės, maloningai jam dovanojo. Kai visi trys išsipasakojo įvairius savo nuotykius, daug prisiverkę ir daug prisidžiaugę draugėje, Pjero ir Džekobas bandė perrengti grafą, bet šis nieku gyvu nesutiko: norėjo, kad pirmiau Džekobas gautų žadėtąją dovaną ir kad pristatytų jį karaliui tom pačiom arklininko drapanom, geisdamas kuo labiau valdovą sugėdinti. Taigi Džekobas su grafu ir su Pjero užpakaly stojo prieš karalių ir pasiūlė pristatyti jam grafą ir jo vaikus, jeigu apdovanosiąs, kaip yra paskelbta. Karalius tučtuojau liepė atnešti dovanas už visus tris, nuo kurių Džekobui apraibo akys, ir liepė jas pasiimti, kai tik tesėsiąs žodį — tikrai nurodysiąs grafą ir jo vaikus. Tuomet Džekobas apsigręžė ir, priekin išstūmęs grafą — savo arklininką ir Pjero, tarė:

— Jūsų didenybe, štai tėvas ir sūnus; dukters — mano žmonos — čia nėra, bet su dievo padėjimu netrukus ir ją pamatysite.

Girdėdamas tokius žodžius, karalius pažvelgė į grafą ir, nors šis labai buvo pasikeitęs, vis dėlto atidžiau įsižiūrėjęs atpažino. Beveik su ašaromis akyse karalius pakėlė jį beklūpantį nuo žemės, apkabino

ir pabučiavo; meilingai apglėbė taipogi ir Pjero. Paskui jis liepė tučtuojau aprūpinti grafą drabužiais, tarnais, žirgais ir visokiais daiktais, kaip dera jo aukštai kilmei; nedelsiant tai buvo įvykdyta. Be to, karalius daug garbės suteikė Džekobui ir malonėjo išklausinėti apie visą jo praeitį. O kai Džekobas paėmė brangias dovanas už grafo ir jo vaikų nurodymą, grafas jam tarė:

— Imk šias dosningas jo didenybės mūsų karaliaus dovanas ir neužmiršk pasakyti tėvui, kad tavo vaikai, o mano ir jo anūkai, nėra pagal motiną kilę iš valkatos.

Džekobas, paėmęs dovanas, išsikvietė į Paryžių žmoną ir savo motiną. Atvyko čion ir Pjero žmona. Ilgokai jie linksmai viešėjo pas grafą, kuriam karalius grąžino visus jo turtus ir iškėlė dar aukščiau negu kitados. Paskui svečiai, atsisveikinę su grafu, išvažiavo namo, o jis iki pat mirties gyveno Paryžiuje šlovingiau negu kada nors.

Devinta novelė

BERNABAS IŠ GENUJOS, AMBRODŽUOLO APGAUTAS, PRARANDA SAVO TURTĄ IR ĮSAKO NUŽUDYTI NEKALTĄ ŽMONĄ. TOJI PASPRUNKA IR, PERSIRENGUSI VYRIŠKAIS DRABUŽIAIS, TARNAUJA PAS SULTONĄ; VĖLIAU JI ATRANDA APGAVIKĄ IR IŠSIKVIEČIA BERNABĄ Į ALEKSANDRIJĄ, KUR PIKTADARYS NUBAUDŽIAMAS, O JI, VĖL APSITAISIUSI MOTERIŠKAIS RŪBAIS, PRATURTĖJUSI GRĮŽTA SU VYRU Į GENUJĄ.

Kai Eliza ta graudinga novele atliko savo pareigą, karalienė Filomena, graži, dailiai nuaugusi ir iš veido skaistesnė ir linksmesnė už kitas, valandžiukę pamąsčiusi, tarė:

— Reikia laikytis sutarties su Dionėju: beliko pasakoti tik jam ir man, tad pirmiau aš paseksiu savo novelę, o jis — kadangi pats to prašė — kalbės paskutinis.

Po tų žodžių ji pradėjo šitaip:

— Dažnai girdime tokią patarlę: „Kas kitam duobę kasa, pats į ją įkrinta“. Sunku būtų įrodyti šio posakio teisingumą, jeigu to nepatvirtintų tikri atsitikimai. Todėl, brangiosios damos, vykdydama mūsų įsipareigojimą, noriu jums įrodyti, kad žmonės sako šventą

teisybę; šio mano pasakojimo pravartu pasiklausyti dar ir todėl, kad išmoktumėt saugotis apgavikų.

Viename Paryžiaus viešbutyje susirinko keli turtingi pirkliai italai, kas šiokiu, kas kitokiu reikalu atvykę į šį miestą kaip jiems įprasta. Kartą, po linksmos vakarienės, ėmė jie šnekučiuotis apie įvairiausius dalykus; šokinėdami nuo vieno dalyko prie kito, įsišneko pagaliau ir apie savo žmonas, likusias namie. Kažkuris juokaudamas tarė:

— Nežinau, ką dabar beveikia maniškė; bet gerai žinau, kad jeigu čia man pakliūva į rankas jauna, daili merginukė, aš atidedu į šalį savo meilę žmonai ir naudojuosi tais malonumais, kokiais galiu.

— Aš irgi taip elgiuos,— tarė antrasis.— Jeigu manau, kad žmona ieško kokio nors nuotykio, jinai šitą ir daro; o jeigu nemanau, vis vien jinai tą daro; todėl dovis už dovį: kaip girioj šaukia, taip ir atsišaukia.

Trečiasis bekalbėdamas priėjo bemaž tokią pat išvadą. Žodžiu, visi, atrodė, sutinka su tuo, kad paliktos jų žmonos negaišta veltui laiko. Vienas tik vienintelis, vardu Bernabas Lomelinas iš Genujos, kalbėjo priešingai, tvirtindamas, kad per ypatingą dievo malonę gavęs žmoną, apdovanotą ne tik visomis tomis dorybėmis, kurios įprastos moteriai, bet netgi ir daugeliu privalumų, derančių riteriui ar pažui: ji esanti dailaus stoto, dar gana jauna, mitri ir stipri, ir nesą tokio moteriško darbo, kaip siuvinėjimas šilkais ir panašiai, kurio ji neatliktų geriau už kiekvieną kitą. Anot jo, neatsirastų jokio skydnešio ar, sakysim, tarno, kuris geriau ir vikriau už ją patarnautų prie ponų stalo, nes ji esanti puikiausiai išauklėta, protinga ir labai mandagi. Paskui jis pagyrė ją, kad mokanti jodinėti, laikyti rankoje sakalą, skaityti, rašyti ir skaičiuoti geriau už bet kokį pirklį. Po daugelio kitokių liaupsinimų grįžo jis prie to, apie ką iš pradžių jie čia šnekėjosi, prisiekdamas, jog doresnės ir skaistesnės už ją nerastum visame pasaulyje, todėl esąs tvirtai įsitikinęs, kad jeigu net dešimtį metų ar visai jis negrįžtų namo, ji niekados neimtų valiūkauti su kitais vyrais.

Tarp tų pirklių, šitaip šnekučiuojančių, buvo vienas jaunas pirklys, Ambrodžuolas iš Pjačencos, kuris iš paskutinės Bernabo pagyros ėmė kvatoti visa gerkle ir šaipydamasis paklausė, ar tik ne imperatorius jam suteikęs šią pirmenybę prieš visus kitus vyrus. Bernabas, bent kiek pyktelėjęs, atšovė, kad šią malonę jam suteikęs ne imperatorius, o dievas, kuris truputį daugiau galįs negu imperatorius. Tuomet Ambrodžuolas tarė:

— Bernabai, aš nė kiek neabejoju, kad tu tiki tuo, ką sakai. Bet man regis, per menkai pažįsti daiktų prigimtį; jeigu pažintum, tu nesi toks bukaprotis, kad neįžiūrėtum čia daug ko tokio, kas tave paskatintų santūriau kalbėti apie šį dalyką. O kad nepamanytum, jog mes, taip laisvai kalbėję apie savo moteris, turime kažkokias ypatingas žmonas ar iš kitokio molio negu taviškė, ir kad manytum, jog mes šitaip kalbėjome, tik vadovaudamiesi sveiku protu,— aš noriu su tavim truputėlį pasišnekučiuoti apie šį dalyką. Tolydžio girdime, kad tauriausia būtybė iš visų mirtingųjų dievo kūrinių yra vyriškis, o paskui jau moteris. Taigi vyras, kaip visi pripažįsta ir kaip galima spręsti iš darbų, yra tobulesnis; o jeigu jis tobulesnis, tai, be abejo, turi būti tvirtesnis ir atsparesnis, nes moterys apskritai yra nepastovios ir vėjavaikės, kaip rodo aibė pavyzdžių, kurių dabar neketinu minėti. Jeigu jau vyriškis, daug tvirtesnis, negali susivaldyti ir geidžia moters, kuri jam patinka (apie tas, kurios pačios siūlosi, čia nekalbėsime), ir ne tik geidžia, bet visokiausiais būdais stengiasi ją laimėti, ir šitai jam atsitinka ne kartą per mėnesį, bet tūkstantį kartų dienoje, tai nejaugi tu tiki, kad moteris, iš prigimties silpnesnė už vyrą, galėtų atsispirti prašymams, meilikavimams, dovanoms ir šimtams kitokių pagundų, kurių griebiasi protingas ją mylįs vyriškis? Nejaugi tu manai, kad ji gali atsilaikyti? Iš tikrųjų, kad ir kiek tvirtintum, aš netikiu, kad tu šituo tikėtum; juk pats sakai, kad tavo žmona — moteris iš mėsos ir kaulų kaip visos. Jeigu šitaip yra, tai ir ji turi tuos pačius troškimus ir tiek pat jėgų kovoti su geismais kaip ir kitos moterys; todėl, net ir doriausia būdama, ji pasielgs kaip visos, ir be reikalo tu taip atkakliai neigi ir prieštarauji.

Į tai Bernabas atšovė:

— Aš esu pirklys, o ne filosofas, ir atsakysiu tau kaip pirklys. Visa tai, ką tu čia kalbi, gali atsitikti kvailėms, neturinčioms jokios gėdos; o išmintingosios tiek saugo savo garbę, kad ją gindamos darosi daug stipresnės už vyrus, kuriems šitai nerūpi. Tokia moteris yra ir maniškė.

Ambrodžuolas tarė:

— Iš tikrųjų, jeigu moterims kiekvieną kartą, kai jos tokius daiktus išdarinėja, kaktoje išaugtų ragas, liudijantis apie jų darbus, tąsyk, aš manau, nedaug atsirastų drąsuolių, kurios šitaip elgtųsi. Bet ne tik ragas neišauga, gudrioms nelieka jokių pėdsakų ar pasekmių, o gėda ir nešlovė būna tik tuomet, kai paslaptis iškyla aikštėn. Todėl visos, progai pasitaikius, mėgaujasi slapčia, o susilaiko nebent kvai-

lės. Žinok tikrai, kad vien toji tėra nekalta, kuria niekas niekada nesusigundė, arba toji, kuri gundė, bet nesėkmingai. Nors visa tai — tiesa, išplaukianti iš tikrų ir natūralių priežasčių, aš taip tvirtai savo nuomonės nereikščiau, jeigu pats nebūčiau to išbandęs daug kartų ir su daugeliu moterų. Pasakysiu tau atvirai: jeigu būčiau arti tavo šventosios žmonos, aš greit iš jos laimėčiau, ką jau esu laimėjęs iš kitų.

Bernabas susierzinęs atsakė:

— Šitas svaidymasis tuščiais žodžiais galėtų pernelyg ilgai užtrukti: tu kalbėtum vienaip, aš kitaip, ir galų gale nieko iš to neišeitų. Bet kadangi sakai, kad visos jos tokios palenkiamos ir kad nė viena tam neatsispirs, tai aš, norėdamas tave įtikinti žmonos dorumu, duodu nukirsti savo galvą, jeigu tau pavyks ją suvilioti; o jeigu ne — tu man sumokėsi tūkstantį aukso florinų.

Ambrodžuolas, jau įkaitintas ginčo, tarė:

— Bernabai, aš nežinau, ką veikčiau su tavo galva, jeigu laimėčiau lažybas; bet jeigu tu nori įsitikinti mano žodžių teisingumu, dėk penkis tūkstančius aukso florinų prieš manąjį tūkstantį. Tatai atsieis tau pigiau negu gyvybė; ir jeigu nenustatai jokio termino, aš įsipareigoju nuvykti į Genują ir per tris mėnesius nuo tos dienos, kai iš čia išvažiuosiu, palenkti tavo žmoną savo norams. Įrodymui atsivešiu brangiausių jos daiktų ir tiek smulkmenų pateiksiu, kad tu pats pripažinsi, jog tai tiesa. Bet turi man pasižadėti, kad per šį laiką neparvyksi į Genują ir nieko nerašysi žmonai apie mūsų šneką.

Bernabas mielai sutiko, nors kiti pirkliai, ten esantys, stengėsi sutrukdyti šias lažybas, žinodami, jog iš to gali kilti daug blogo; tačiau juodu buvo taip užsidegę, kad, nepaisydami draugų atkalbinėjimo, savo ranka surašė įsipareigojimą vienas antram.

Sudarius šią sutartį, Bernabas liko Paryžiuje, o Ambrodžuolas kuo greičiau išvyko į Genują. Pabuvęs čia keletą dienų ir labai atsargiai išsiteiravęs apie tos damos įpročius ir kame ji gyvena, išgirdo apie ją dar daugiau gero negu kad buvo prisiklausęs iš paties Bernabo; taigi suprato įsipainiojęs į beprotišką sandėrį. Tačiau jis nenuleido rankų ir sumanė veikti kitaip. Susipažinęs su viena vargše moterim, kuri dažnai užeidinėdavo pas tą damą ir kurią toji labai mėgo, papirko ją pinigais, ir ji sutiko nugabenti jį tam tyčia padirbdintoje skrynioje ne tik į tos ponios namus, bet netgi į jos miegamąjį; čia, neva turėdama kažkur išvykti, toji moterėlė, Ambrodžuolo pri-

mokyta, paprašė pasaugoti skrynią kelias dienukes.

Kai atėjo naktis, Ambrodžuolas, nusprendęs, kad dama jau miega, tam tikrais įrankiais atidarė skrynią ir tyliai išlipo į kambarį, kur degė žiburėlis. Rūpestingai apžiūrėjo miegamąjį, paveikslus, kabančius ant sienų, ir kitus žymesnius daiktus, viską gerai įsidėmėdamas. Paskui, prisiartinęs prie lovos ir supratęs, jog ponia ir drauge su ja gulinti maža mergaičiukė kietai miega, atsargiai atklojo damą, pamatė, kad ji tokia pat graži nuoga kaip ir apsirengusi, tačiau nepastebėjo jokio ypatingesnio ženklo, apie kurį galėtų pranešti vyrui, vien tik tamsų apgamą po kairiąja krūtim ir aplink jį žvilgančius it auksas kelis geltonus plaukučius; paskui atsargiai vėl užklojo, nors matant ją tokią gražią jam ir kilo geismas surizikuoti gyvybe ir atsigulti greta; bet žinodamas, kokia ji griežta ir neprieinama, neišdrįso. Didesnę dalį nakties praslinkinėjęs jos kambaryje, ištraukė iš vienos geležimi kaustytos skrynios piniginę ir apsiaustą, be to, dar keletą žiedų ir juostų; visa tai sudėjęs į savo skrynią, vėl įlindo į ją ir užsirakino kaip pirmiau. Taip jis darė dvi naktis, nesukeldamas poniai nė menkiausio įtarimo. Trečiąją dieną ta moterėlė, kaip buvo jai prisakyta, atėjo atsiimti savo skrynios ir nugabeno ją ten, iš kur buvo paėmusi. Išlindęs iš skrynios ir atsilyginęs moterėlei, kiek buvo pažadėjęs, Ambrodžuolas su tais daiktais kuo greičiausiai nuskubėjo į Paryžių dar prieš sutartą laiką. Čia, sušaukęs pirklius, dalyvavusius prie tų šnekų ir lažybų, Bernabo akivaizdoje pareiškė laimėjęs lažybas, nes įvykdęs visa, ką žadėjo; o kad tai tiesa, pirmiausia jis apsakė, koks tasai kambarys, kokie paveikslai kabo ant sienų, paskui parodė ir atsivežtus daiktus, tvirtindamas, kad juos gavęs iš damos. Bernabas pripažino, kad kambarys būtent toks, kaip jis sako, ir kad tie daiktai iš tikrųjų priklauso jo žmonai, bet pridūrė, kad galėjęs ir iš tarno sužinoti, kaip atrodo kambarys, ir panašiai gauti tuos daiktus; todėl, jeigu nepateiksiąs dar ko nors, šito esą nepakankama norint dėtis laimėtoju. Tuomet Ambrodžuolas tarė:

— Iš tiesų to turėtų pakakti, bet jeigu tu nori, kad aš dar daugiau pasakyčiau, gerai. Taigi sakau tau, kad ponia Džinevra, tavo žmona, po kairiąja krūtimi turi didoką apgamą, aplink kurį kokie šeši geltoni plaukučiai žvilga kaip auksas.

Tie žodžiai lyg peiliu vėrė Bernabui į širdį — tokį pajuto jis skausmą; visas persimainęs iš veido, net jei būtų nė neprasižiojęs, jau vien tuo akivaizdžiai parodė, kad Ambrodžuolas sako teisybę; po valandžiukės jis tarė:

— Ponai, Ambrodžuolas sako teisybę; kadangi jis laimėjo lažybas, tegu ateina kada tinkamas, ir jam bus sumokėta.

Ir taip kitą dieną Ambrodžuolas gavo visus penkis tūkstančius, o Bernabas, baisiai niršdamas ant žmonos, išvyko iš Paryžiaus ir leidosi į Genują. Artėdamas prie miesto, jis nepanoro kelti kojos į namus, bet liko viename savo ūkyje, apie dvidešimt mylių atstu nuo miesto, o Genujon nusiuntė vieną labai patikimą tarną su dviem žirgais ir laišku, parašęs žmonai, kad esąs grįžęs ir kad ji atvyktų pas jį su tarnu, o šiam slapta įsakė, kai būsiąs su žmona tokioje vietoje, kuri jam atrodys patogiausia, tegu be jokio gailesčio nužudo ją ir grįžta pas jį. Kai tarnas atvyko į Genują ir įteikė laišką, dama jį priėmė su dideliu džiaugsmu. Kitą rytą, sėdusi su tarnu ant žirgų, išjojo į savo ūkį. Keliaudami drauge ir šnekučiuodami apie įvairius dalykus, juodu nusileido į labai gilų ir nuošalų tarpeklį, apsuptą aukštų uolų ir medžių. Ši vieta tarnui pasirodė kaip tik tokia, kur jis gali saugiai įvykdyti pono įsakymą, tad išsitraukė peilį ir, griebęs damą už rankos, tarė:

— Ponia, paveskite savo sielą dievui, nes turėsite čia mirti, nepajudėjusi nė žingsnio toliau!

Išvydusi peilį ir išgirdusi tokius žodžius, dama, siaubo perimta, sušuko:

— Dėl dievo meilės! Prieš žudydamas bent pasakyk man, kuo aš tave nuskriaudžiau, kad nori mane nudurti?

— Ponia,— atsakė tarnas,— manęs niekuo jūs nenuskriaudėte, bet kuo nuskriaudėte savo vyrą, to aš nežinau, tik jis man liepė be jokio gailesčio jus nužudyti šiame kelyje. Jeigu to nepadaryčiau, jis prigrasino mane pakarsiąs. Jūs gerai žinote, kiek esu jam dėkingas ir negaliu prieštarauti jo valiai. Regi dievas, man gaila jūsų, bet kitaip pasielgti negaliu.

Dama, paplūdusi ašarom, tarė:

— Dėl dievo meilės, pasigailėk manęs, nesistenk, įsiteikdamas ponui, tapti žudiku tos, kuri niekados tavęs nenuskriaudė. Dievas viską regi ir žino, kad aš nesu padariusi nieko, už ką turėčiau gauti iš vyro tokį atpildą. Bet dabar palikim tai nuošaly. Jei nori, tu gali sykiu įtikti ir dievui, ir ponui, ir man tokiu būdu: imk šiuos mano rūbus, o man duokš tik savo liemenę ir apsiaustą; su jais grįžk pas mano ir savo poną ir pasakyk, kad nužudei mane; o aš prisiekiu tau savo gyvybe, kurią man dovanoji, kad dingsiu iš čia amžinai ir nusi-

danginsiu ten, iš kur nei tavęs, nei jo, nei šių kraštų niekad nepasieks jokia žinutė apie mane.

Tarnas, kuris nėmaž neturėjo noro ją žudyti, veikiai susigraudino: paėmė jos drabužius, atidavė palaikę liemenę ir apsiaustą, paliko jai pinigus, kiek buvo pasiėmusi su savim, ir įprašė ją kuo greičiau dingti iš šitų kraštų, o pats nujojo pas savo šeimininką, kuriam pasisakė ne tik įvykdęs jo paliepimą, bet ir savo akimis matęs, kaip gauja vilkų drasko jos lavoną.

Po kurio laiko Bernabas grįžo į Genują, ir kai šis dalykas iškilo aikštėn, visi jį labai smerkė.

O tuo tarpu ponia Džinevra liko tarpeklyje pati viena su savo sielvartu. Kai sutemo naktis, ji, pakeitusi kiek begalėdama išvaizdą, nuėjo į artimiausią kaimelį; čia, iš vienos senutės gavusi, ko reikėjo, sutrumpino ir prisitaikė sau liemenę, iš drobinių savo marškinių pasisiuvo vyriškas kelnes, nusikirpo plaukus ir, iš pažiūros pasivertusi jūrininku, nutraukė į pajūrį; čia sutiko Katalonijos bajorą, vardu Enkararchą, kuris buvo išlipęs iš savo laivo, sustojusio netoliese, Alboje, ir vėsinosi prie šaltinio. Užkalbinusi jį ir pasivadinusi Sikuranu iš Finalės, dama įsitaisė pas bajorą už tarną. Kai įsėdo į laivą, jis aprengė ją gražesniais drabužiais, o ji ėmė tarnauti taip gerai ir sumaniai, kad įsigijo nepaprastą jo malonę.

Netrukus katalonas atplaukė su kroviniais į Aleksandriją; čion jis atsivežė keletą brangių sakalų ir juos padovanojo sultonui. Sultonas ne kartą kvietėsi Enkararchą pietų, o drauge su juo visados ateidavo ir Sikuranas, kuris mandagiai patarnaudavo prie stalo; sultonui taip patiko šis tarnas, kad paprašė kataloną perleisti jį jam. Katalonas, kad ir sunkia širdimi, patenkino jo prašymą. Trumpu laiku Sikuranas stropia savo tarnyba įsigijo ne mažesnę sultono meilę ir malonę, kaip kad ir būdamas pas kataloną.

Anais laikais Akroje, kurią valdė sultonas, kasmet vykdavo mugės. Į jas suvažiuodavo daugybė krikščionių ir saracėnų pirklių, o prekių ir pirklių apsaugai sultonas paprastai ten nusiųsdavo, be kitų valdininkų, kokį nors aukštą savo pareigūną su ginkluotais sargybiniais, kurie žiūrėdavo tvarkos. Šiuo tarpu jis nusprendė siųsti Akron Sikuraną, jau puikiai mokantį vietinę kalbą. Taip jis ir padarė. Taigi Sikuranas atvyko į Akrą kaip pirklių ir prekių apsaugos viršininkas bei vadovas ir čia uoliai ir rūpestingai ėjo jam pavestas pareigas; sukinėdamasis aplinkui ir viską prižiūrėdamas, pamatė daug pirklių iš Sicilijos, iš Pizos, Genujos, Venecijos ir kitų Italijos miestų;

su jais mielai leisdavosi į šneką, prisimindamas savo tėvynę. Kartą atsitiko taip, kad jis sustojo prie venecijiečių pirklių krautuvės ir tarp kitų brangenybių išvydo savo piniginę ir juostą, kurias tučtuojau atpažino ir smarkiai nusistebėjo; tačiau lyg niekur nieko mandagiai paklausė, kieno šie daiktai ir ar neparduodami. Į Akrą venecijiečių laivu buvo atplaukęs ir Ambrodžuolas iš Pjačencos su daugybe prekių. Išgirdęs, kad sargybos viršininkas teiraujasi, kieno šie daiktai, jis žingtelėjo priekin ir juokdamasis tarė:

— Mesere, šie daiktai mano, ir aš jų neparduodu; bet jeigu jie patinka jums, mielai dovanoju.

Kai Sikuranas pamatė, kad pirklys juokiasi, jam kilo įtarimas, ar tik nebūsiąs šis jį atpažinęs iš kokio nors bruožo.

Tačiau jis nutaisė rimtą veidą ir tarė:

— Tu juokiesi turbūt todėl, kad aš, kariškis, domiuosi tokiais moteriškais daiktais?

Ambrodžuolas atsakė:

— Mesere, aš ne todėl juokiuos; aš juokiuos prisimindamas, kaip juos gavau.

Tada Sikuranas sušuko:

— Na, tai su dievo padėjimu papasakok, meldžiamasis, kaip tu juos gavai, jeigu tat nėra nepadoru.

— Mesere,— atsakė Ambrodžuolas,— šiuos daiktus ir dar kai ką man davė viena garbinga dama iš Genujos, ponia Džinevra, Bernabo Lomelino žmona, tą naktį, kai gulėjau su ja, ir prašė juos priimti iš meilės jai. Va dabar ir juokiuos, prisiminęs Bernabo kvailumą: jis buvo toks beprotis, jog pastatė penkis tūkstančius aukso florinų prieš tūkstantį, kad aš nesuviliosiu jo žmonos; aš ją suviliojau ir laimėjau užstatą; o jis, užuot nubaudęs patį save už paikystę, bet ne žmoną, darančią, ką visos moterys daro, grįžęs iš Paryžiaus į Genują, kaip girdėjau, liepė ją nužudyti.

Išgirdęs tai, Sikuranas tučtuojau suprato, ko Bernabas tuomet užsirūstino ant jos, aiškiai pamatė, kad šis žmogus — visų jos nelaimių kaltininkas, ir širdyje nusprendė nepalikti jo nenubausto. Dėdamasis, lyg ši naujiena jam labai patikusi, Sikuranas, griebęsis gudrybių, taip artimai su juo susibičiuliavo, kad pasibaigus mugei Ambrodžuolas, jo skatinamas, su visa manta persikėlė į Aleksandriją, kur Sikuranas įtaisė jam krautuvę ir paskolino daug pinigų; taigi šis, matydamas didelę sau naudą, mielai ten gyveno. Sikuranas, norėdamas kuo greičiau įtikinti Bernabą savo nekaltumu, nenurimo tol, kol prasi-

manęs įvairių dingsčių, tarpininkaujant kai kuriems turtingiems Genujos pirkliams, esantiems Aleksandrijoje, galų gale atsikvietė jį čion. Kadangi tasai buvo gana neturtingas, Sikuranas slapčia pasirūpino, kad jį priglaustų vienas jo bičiulis, kol pribręs laikas įvykdyti sumanymą. Tuo tarpu Sikuranas prikalbėjo Ambrodžuolą papasakoti savo nuotykį sultonui ir jį šitaip palinksminti. Žinodamas, kad Bernabas jau čia, ir manydamas, kad delsti nėra ko, nutaikęs progą, jis įprašė sultoną išsikviesti Ambrodžuolą ir Bernabą ir šiojo akivaizdoje, jeigu ne gražumu, tai griežtumu, išgauti iš Ambrodžuolo teisybę: kaip ten buvo su Bernabo žmona, kurią jis gyrėsi suviliojęs. Kai Ambrodžuolas ir Bernabas atvyko į rūmus, sultonas daugelio dvariškių akivaizdoje griežtu veidu įsakė Ambrodžuolui prisipažinti, kaip jis laimėjęs iš Bernabo penkis tūkstančius aukso florinų. Čia pat buvo ir Sikuranas, į kurį Ambrodžuolas dėjo daug vilčių. Bet šis dar rūstesniu veidu pagrasino jam sunkiausiomis bausmėmis, jeigu nepasakysiąs teisybės. Taigi Ambrodžuolas, iš vienos ir antros pusės įbaugintas ir priremtas prie sienos, Bernabo ir daugelio kitų akivaizdoje atvirai viską išklostė, kaip ten buvo, manydamas, kad daugių daugiausia turėsiąs grąžinti penkis tūkstančius aukso florinų ir pavogtus daiktus. Kai Ambrodžuolas baigė, Sikuranas, lyg vykdydamas sultono valią, tarė atsigręžęs į Bernabą:

— O tu dėl šito melo ką padarei savo žmonai?

— Aš taip buvau įdūkęs, kad praradau tiek pinigų ir užsitraukiau tokią gėdą, kurią, man rodės, padarė žmona, jog liepiau tarnui ją nužudyti; ir, kaip jis pasakojo, ją bemat surijusi gauja vilkų.

Kai šitokie dalykai buvo papasakoti sultono akivaizdoje ir jis viską išgirdo ir suprato, bet dar nežinojo, ko Sikuranas siekia, surengęs šį tardymą, tada Sikuranas prabilo:

— Valdove mano, dabar jūs aiškiai matote, kiek ta moteris gali girtis meilužiu ir vyru: meilužis nuplėšia jai garbę, melagystėmis suteršia jos vardą ir sykiu sužlugdo jos vyrą; o vyras, labiau tikėdamas pašlemėko melu negu jos teisybe, kurią ilga patirtim pats galėjo išbandyti, liepia nužudyti žmoną ir palikti ją vilkams suėsti! Be viso to, ir meilužis, ir vyras tokie jai atidūs ir taip ją myli, kad nė vienas jos neatpažįsta, nors ir ilgai su ja gyvenę! Dabar jūs puikiai supratote, valdove, ką nusipelnė kiekvienas iš jųdviejų; jeigu jūs teiksitės iš ypatingos malonės man nubausti apgaviką ir dovanoti apgautajam, aš pristatysiu tą moterį čionai prieš jūsų akis.

Sultonas, nusprendęs šioje byloje patenkinti visus Sikurano norus,

pareiškė, kad sutinka, ir liepė atvesti damą. Bernabas, tvirtai įsitikinęs, kad jo žmona mirusi, smarkiai nustebo, o Ambrodžuolas, jau nujausdamas savo bėdą ir baimindamasis, kad neatsipirks vien pinigų grąžinimu, nežinojo, ko tikėtis — gero ar blogo, jeigu toji dama čia pasirodys, ir laukė jos su dideliu nerimu. Kai sultonas davė sutikimą, Sikuranas raudodamas puolė prieš sultoną ant kelių, vienu akimirksniu dingo vyriškas balsas, kai tik atkrito reikalas dėtis vyru, ir jisai tarė:

— Valdove mano, aš esu vargšė nelaimingoji Džinevra, kuri šešerius metus klajojo po pasaulį vyriškio pavidalu ir kurią šis niekšas Ambrodžuolas piktai ir melagingai apšmeižė, o šis žiaurus ir neteisingas vyras atidavė tarnui nužudyti ir vilkams suėsti.

Čia ji persiplėšė priešaky drabužius ir apnuogino krūtinę, pasirodydama sultonui ir visiems kitiems, kad ji moteris. Paskui, atsigręžusi į Ambrodžuolą, rūsčiai paklausė, kada jis gulėjęs su ja, kaip kad pirmiau gyrėsi. Ambrodžuolas, jau atpažinęs ją ir iš gėdos netekęs žado, tylėjo. Sultonas, visada laikęs ją vyru, šitai regėdamas ir girdėdamas, tiek nustebo, kad visa, ką jis čia matė ir girdėjo, veikiau atrodė jam sapnas, o ne tikrovė. Galų gale, atsikvošėjęs iš nustebimo ir suvokęs teisybę, sultonas nepaprastai išliaupsino Džinevros (iki šiol vadinamos Sikuranu) gyvenimą, ištvermę, papročius ir dorybes. Liepęs atnešti jai puikius moteriškus drabužius ir atsiųsti moterų, kurios sudarytų jai draugiją, sultonas, patenkindamas jos prašymą, dovanojo Bernabui gyvybę, nors buvo nusipelnęs mirtį. Tasai, atpažinęs ją, puolė jai po kojų, raudodamas ir maldaudamas atleisti. Ji mielai atleido, nors jis ir nebuvo to vertas, pakėlė nuo žemės ir meilingai apkabino kaip savo vyrą.

Paskui sultonas įsakė Ambrodžuolą tučtuojau pririšti kokioje nors miesto aukštumoje prie stulpo, saulės atokaitoj, ištepti jį medum ir neatrišti, kol pats nukris. Šitaip ir buvo padaryta. Toliau sultonas įsakė visą Ambrodžuolo turtą padovanoti damai, o jo vertė siekė daugiau kaip dešimt tūkstančių dublonų; po to liepė surengti prašmatniausias iškilmes, per kurias pagerbė Bernabą, kaip ponios Džinevros vyrą, o ponią Džinevrą, kaip doriausią moterį, ir ją apdovanojo brangenybėmis, auksiniais ir sidabriniais indais ir pinigais tiek, kad visa tai su kaupu sudarė antrąją dešimtį tūkstančių dublonų. Kai iškilmės užsibaigė, sultonas, jiedviem pageidaujant, liepė parengti laivą ir leido grįžti į Genują. Taigi jie turtingi ir laimingi sugrįžo namo, kame buvo priimti su didžiausia garbe, ypačiai ponia Džinevra,

tariamoji numirėlė, kurią visi labai godojo ir iki amžiaus galo laikė aukščiausios doros pavyzdžiu[72].

O Ambrodžuolą, dar tą pat dieną pririštą prie stulpo ir išteptą medum, apniko musės, širšės ir sparvos, kurių gausu tame krašte, ir jis baisiausiose kančiose ne tik buvo mirtinai užkapotas, bet ir iki pat groblų sugraužtas; išbalę jo kaulai tabaravo ant gyslų niekieno neliečiami ir ilgą laiką kiekvienam akivaizdžiai bylojo apie jo piktadarybę. Taigi, kas kitam duobę kasa, pats į ją puola.

Dešimta novelė

PAGANINAS IŠ MONAKO PAGROBIA MESERO RIČARDO DA KINDZIKOS ŽMONĄ. ŠIS, SUŽINOJĘS, KAME JI YRA, NUVYKSTA TEN IR, SUSIDRAUGAVĘS SU PAGANINU, PRAŠO JĄ ATIDUOTI. PAGANINAS SUTINKA GRĄŽINTI, JEIGU JI PATI TO NORĖS, TAČIAU DAMA NENORI PAS JĮ GRĮŽTI IR, MESERUI RIČARDUI MIRUS, TAMPA PAGANINO ŽMONA.

Visa garbinga draugija nepaprastai išgyrė gražiąją karalienės novelę, ypač Dionėjas, kuriam šią dieną vieninteliam beliko pasakoti. Po tų liaupsinimų jis šitaip prašneko:

— Gražiosios damos, viena aplinkybė karalienės novelėje pakeitė mano nusistatymą, tad aš jums paseksiu ne tą, kurią turėjau omeny, o kitą. Toji aplinkybė — tai Bernabo kvailystė, nors ir laimingai jam užsibaigusi. Panašiai kaip jis mano daugelis vyrų, įsikalusių sau į galvą, kad, kai jie, bastydamiesi po pasaulį, smaginasi čia su viena, čia su kita,— jų žmonos, likusios namie, sėdi susidėjusios rankas sterblėje. Lyg mes, tarp jų gimę ir augę, nežinotume, ko jos geidžia!

Savo novelėje aš parodysiu, kokie kvaili yra tokie vyrai, o dar didesni kvailiai tie, kurie dedasi galingesni už prigimtį ir mano, kad tuščia gražbylyste sugebės pasiekti, ko kitaip neįstengia; jie tariasi galį kitus paversti tokiais, kokie yra patys, neatsižvelgdami į tai, kad gamta visados pareikš savo teises.

Gyveno kadaise Pizoje teisėjas, vardu meseras Ričardas da Kindzika, labiau apdovanotas protu nei kūno jėga. Turbūt manydamas, kad žmoną galima patenkinti tais pat sugebėjimais, kokių reikėjo spren-

džiant bylas, jis, labai turtingas būdamas, gan uoliai ieškojo sau už pačią gražios ir jaunos merginos, nors, jeigu būtų mokėjęs sau patarti taip kaip kitiems, tokios žmonos turėjo vengti kaip ugnies. Jo svajonės veikiai tapo tikrove, nes meseras Lotas Gvalandis išleido už jo savo dukterį, vardu Bartolomėją, vieną gražiausių ir žavingiausių Pizos merginų, nors ten bemaž visos jos lieknos ir vikrios kaip driežai.

Iškilmingai įvedęs ją į savo namus ir iškėlęs puikias, prašmatnias vestuves, pirmąją naktį, vykdydamas moterystės pareigą, vargais negalais įstengė vieną kartą ją paimti, nors nedaug tetrūko, kad ir šį vienintelį kartą apsijuoktų. Ryto metą jam, kaip žmogui liesam, sausam ir dusulingam, teko gaivintis raudonuoju vynu, stiprinančiomis pastilėmis ir kitokiais vaistais. Ir šit ponas teisėjas, geriau negu pirma įvertinęs savo jėgas, ėmėsi mokyti žmoną kalendoriaus, tinkamo nebent mažiems vaikams, pradedantiems skaityti, ir kadaise išspausdinto bene Ravenoje[73]. Pagal tą kalendorių negalėjai rasti dienos, kada nebūtų švenčiama ne tik viena, bet ir keletas švenčių, kurias gerbdami vyras bei žmona turi susilaikyti nuo kūniškų santykių; prie šitų švenčių jis dar pridūrė pasninkus, vigilijas, apaštalų ir tūkstančio kitų šventųjų dienas, penktadienius, šeštadienius, sekmadienius, kaip viešpaties dieną, visą gavėnią, tam tikras mėnulio atmainas ir daugybę kitokių išimčių, turbūt manydamas, kad lovoje su moterim dera elgtis lygiai taip, kaip jis kartais elgdavosi spręsdamas civilines bylas. Šitokio būdo teisėjas laikėsi ilgai (skaudžiam apmaudui žmonos, kuri to sulaukdavo gal kartą per mėnesį, ir tai vargu), visada rūpestingai ją saugodamas, kad kas nors kitas jos nesupažindintų su darbo dienomis kaip kad jis su šventėmis.

Kartą, per didelius karščius, užsimanė meseras Ričardas prasivėdinti viename labai gražiame savo ūkyje, netoli Montė Nero, pakvėpuoti ten tyru oru, pagyventi bent keletą dienų. Čion atsivežė jis ir gražuolę žmoną. Norėdamas suteikti jai kokią pramogą, sykį surengė žūklę, ir jie dviem valtim nusiyrė pasižiūrėti: vienoje jis su žvejais, o antroje žmona su kitomis moterimis. Įsismaginę beveik nė nepastebėjo, kaip nuplaukė keletą mylių tolyn į jūrą. Kol visas jų dėmesys buvo nukreiptas į žūklę, staiga pasirodė galera, priklausanti Paganinui da Marei, labai garsiam anuomet korsarui. Pamatęs valtis, korsaras pasuko prie jų; valtys leidosi bėgti, tačiau Paganinas prisivijo tą, kur buvo moterys. Išvydęs gražuolę damą, nieko daugiau ir negeisdamas, įsisodino ją į savo galerą ir nuplaukė. Meseras Ričardas, jau išlipęs į krantą, visa tai matė.

Nereikia nė klausti, kaip tatai sugildė širdį ponui teisėjui, kuris buvo toks pavydulingas, kad pavyduliavo net orui. Bergždžiai jis skundėsi ir Pizoje, ir kitur korsarų piktadarybėmis, nežinodamas, nei kas pagrobė jo žmoną, nei kur ją nugabeno.

Paganinas, pamatęs tokią gražuolę, buvo patenkintas; neturėdamas žmonos, nusprendė ją pasilaikyti ir ėmė švelniai guosti raudančią moteriškę. Atėjus nakčiai, korsaras, kažkur pametęs kalendorių, užsikištą už diržo, taigi, užmiršęs visas šventes ir atlaidus, ėmė ją guosti veiksmais, nes jam atrodė, kad dieną žodžiai nedaug tepadėjo; šitokiu būdu jis taip ją paguodė, kad dar prieš atvykstant į Monaką teisėjas ir jo nuostatai išgaravo jai iš galvos, ir ji kuo linksmiausiai pradėjo gyventi su Paganinu. Parsivežęs ją į Monaką, korsaras ne tik guodė ją dieną ir naktį, bet dar ir gerbė kaip tikrą žmoną.

Po kurio laiko mesero Ričardo ausis pasiekė gandai, kur yra jo žmona. Manydamas, kad niekas geriau už jį nesugebės atlikti šio reikalo, aistringu geismu degdamas, nusprendė pats vykti jos ieškoti, pasiryžęs išpirkti kad ir už kažin kokius pinigus. Sėdęs laivan, nuplaukė į Monaką ir čia jis išvydo ją, o jinai jį. Vakare ji papasakojo apie tai Paganinui ir pareiškė savo nusistatymą. Kitą rytą meseras Ričardas, susitikęs Paganiną, prisigretino prie jo ir greitai užmezgė draugystę. Korsaras dėjosi jo nepažįstąs ir laukė, kur šis pakreips šneką. Nutaikęs tinkamą progą, meseras Ričardas nuolankiausiais ir maloniausiais žodžiais išdėstė, ko čia atvykęs, ir prašė jį imti, kiek tik nori pinigų, bet grąžinti jam žmoną. Paganinas linksmai atsakė:

— Labai smagu jus čia matyti, mesere, ir leiskite trumpai jums pasakyti štai ką: tiesa, mano namuose yra jauna moteris; nežinau, ar jinai jūsų žmona, ar kieno kito, nes jūsų aš nepažįstu, o ir ją tik tiek, kad kurį laiką gyveno su manim. Jeigu, kaip sakotės, esate jos vyras, aš jus nuvesiu pas ją, nes man atrodote malonus ir garbingas žmogus, ir esu tikras, kad jinai jus atpažins; jeigu ji pasakys, kad viskas taip, kaip jūs sakote, ir panorės vykti su jumis, tai aš, atsidėkodamas už jūsų mandagumą, pasitenkinsiu tokia išpirka, kokią pats man duosite; o jeigu ne taip, būtų niekšiška kėsintis ją atimti iš manęs, nes aš esu jaunas vyras ir turiu teisę kaip ir kiekvienas kitas džiaugtis moterim, ypač ja, pačia žavingiausia, kokią esu kada nors matęs.

— Ji tikrai mano žmona,— tvirtino meseras Ričardas,— ir jeigu mane nuvesi pas ją, tai pamatysi: tučtuojau puls man ant kaklo. Todėl dar kartą prašau — padaryk taip, kaip tu pats ką tik siūlei.

— Na, tai eime,— tarė Paganinas.

Parsivedęs jį namo ir įžengęs su juo į vieną salę, Paganinas liepė pašaukti damą. Gražiai apsirengusi ir išsipuošusi ji išėjo iš gretimo kambario, tačiau meserą Ričardą pasveikino taip, lyg būtų jis koks svetimas, atvykęs drauge su Paganinu. Teisėjas, tikėjęsis, kad žmona jį pasitiks su didžiausiu džiaugsmu, regėdamas tokį dalyką, smarkiai nusistebėjo ir pamanė: „Galbūt ilgas sielvartas ir skausmas, kurį iškentėjau jos netekęs, taip mane pakeitė, kad ji manęs nebepažįsta“. Taigi jis tarė:

— Mieloji žmona, brangiai man kainavo toji žūklė! Praradęs tave, aš patyriau tokį sielvartą, kokio dar niekas nekentėjo, o tu, rodos, nė neatpažįsti manęs, taip šaltai mane sutinki. Argi nematai, kad aš esu tavasis meseras Ričardas, atvykęs čion sumokėti šių namų šeimininkui tiek, kiek jis pageidaus, išpirkti tave ir susigrąžinti? O jis iš savo malonės tave man atiduoda už tiek, kiek aš panorėsiu.

Dama, atsigręžusi į jį ir trupučiuką šypsodama, tarė:

— Mesere, ar man jūs tą sakote? Žiūrėkit, ar tik nebūsite manęs sumaišę su kokia kita? Nepamenu, kad būčiau kada nors jus mačiusi.

Meseras Ričardas tarė:

— Pagalvok, ką kalbi; įsižiūrėk į mane atidžiau; jeigu tik norėsi, tuoj pamatysi, kad aš — tavasis Ričardas da Kindzika.

Dama atsakė:

— Atleiskite, mesere. Gal ir ne visai man padoru taip ilgai į jus žiūrėti, kaip to pageidaujate, betgi aš jau pakankamai į jus prisižiūrėjau ir įsitikinau, kad niekuomet nesu jūsų mačiusi.

Meserui Ričardui šovė į galvą, kad ji šitaip elgiasi bijodama Paganino, nenorėdama to žmogaus akivaizdoje prisipažinti esanti jo žmona; todėl po valandžiukės jis paprašė Paganiną leisti jam pasikalbėti su ja viena atskirame kambaryje. Paganinas sutiko, tik su sąlyga, kad šis nebučiuotų damos prieš jos valią, o jai įsakė eiti su svečiu į kitą kambarį: tegu išklauso, ką jis nori pasakyti, ir tegu atsako jam kaip tinkama. Taigi dama ir meseras Ričardas du vienu nuėjo į atskirą kambarį, ir kai abu atsisėdo, meseras Ričardas prabilo tokiais žodžiais:

— Širdele tu mano, brangioji mano, viltie mano, nejaugi nebepažįsti savojo Ričardo, kuris tave myli labiau nei save patį? Kaip tai gali būti? Argi aš toks jau pasikeitęs? Ak skaisčioji mano akele, tik pažiūrėk į mane trupučiuką!

Žmona ėmė juoktis ir, neleisdama jam toliau kalbėti, tarė:

— Jūs gerai suprantate, jog aš nesu tokia užuomarša ir puikiai pažįstu, kad esate meseras Ričardas da Kindzika, mano vyras; bet jūs,

kol gyvenau su jumis, pasirodėte, jog menkai mane tepažįstate. Jeigu buvote ar esate toks išmintingas, kokiu norite dėtis, privalėjote turėti tiek nuovokos ir matyti, kad aš esu jauna, sveika, žvali moteris, taigi privalėjote suprasti, ko dar, be maisto ir drabužių, jaunoms moterims reikia, nors jos iš drovumo apie tai ir nekalba. O kaip jūs elgėtės, pats gerai žinote. Jeigu įstatymų nagrinėjimas jums teikė daugiau malonumo negu žmona, nereikėjo jos imti; nors man jūs niekad neatrodėt teisėjas, o veikiau švenčių, atlaidų, pasninkų ir vigilijų skelbėjas — taip puikiai jas atsimenate. Ir dar pasakysiu jums, kad jeigu tiek poilsio dienų būtumėt davęs darbininkams, jūsų dvaruose dirbantiems, kiek duodavote tam, kuris privalėjo įdirbti mano mažą laukelį, jūs amžindie nebūtumėt prikūlęs nė vieno grūdelio. Bet dievas pasigailėjo mano jaunystės ir atsiuntė man tą žmogų, su kuriuo gyvenu šiame kambary; čia nežinoma, kas yra šventė (kalbu apie tas šventes, kurias jūs, labiau tarnavęs dievui negu moterims, vis šventėte ir šventėte); pro šias duris dar niekad neįžengė nei šeštadieniai, nei penktadieniai, nei vigilijos, nei gavėnia, tokia ilga; priešingai, čia dieną ir naktį darbuojamasi ir kedenama vilna; ir šiąnakt, kai paskambino rytmetinėms, gerai žinau, kas dėjosi, ir ne vieną kartą! Todėl su šiuo vyru aš noriu pasilikti ir darbuotis, kol esu jauna, o šventes, atlaidus ir pasninkus atidedu į senatvę. O jūs kuo greičiau keliaukit iš čia su dievu ir be manęs sau švęskite kiek tinkami!

Meseras Ričardas, girdėdamas tokius žodžius, kentėjo nepakeliamą skausmą ir, kai ji nutilo, tarė:

— Ak širdele mano mieloji, kokius baisius žodžius iš tavo lūpų girdžiu? Argi tau nerūpi tavo tėvų ir tavo pačios garbė? Nejaugi nori verčiau likti čia šito žmogaus sugulove ir gyventi mirštamoje nuodėmėje, negu Pizoje būti mano žmona? Šitas žmogus, kai jam nusibosi, su didžia tau pačiai gėda išvarys tave laukan; o man tu visada būsi brangi ir visada, net jei ir numirčiau, būsi mano namų šeimininkė. Nejau dėl nežabotų ir nedorų geidulių užmirši savo garbę ir mane, mylintį tave labiau nei savo gyvybę! Ak viltie mano brangioji, nebekalbėk šitaip daugiau! Eikš su manim! Nuo šiol, žinodamas tavo troškimus, aš pasistengsiu; todėl, mano brangioji, pakeisk savo nusistatymą ir eikš su manim. Aš nebeturėjau ramios valandos, kai netekau tavęs!

Į tai dama atsakė:

— Nemanau, kad mano garbė kam kitam rūpėtų labiau negu man pačiai, o be to, dabar jau per vėlu; mano tėvai turėjo tuo rūpintis, kai mane leido už jūsų; jeigu jie tuomet nesisielojo dėl mano gar-

bės, aš neketinu dabar sielotis dėl jųjų! O mirštamoji nuodėmė, kurioje gyvenu, jau virto kasdienine nuodėme; taigi nekvaršinkit dėl to sau galvos. Ir dar jums pasakysiu štai ką: čia aš jaučiuosi kaip Paganino žmona, o Pizoje jaučiausi kaip jūsų sugulovė, nes ten, prisimenu, jūsų ir mano planetos susieidavo tik pagal mėnulio atmainas ir geometrinius kvadratus; čiagi Paganinas kiaurą naktį mane laiko glėbyje ir spaudžia, ir kandžioja, o kaip jis mane doroja — tepasako jums dievas! Ir dar jūs žadate pasistengti? Kokiu būdu? Mėginsite žūt būt pakelti kuoką, triskart pasilsėdami? Aš juk žinau, kad jūs tapote šauniu raiteliu nuo tada, kai jūsų nemačiau. Keliaukite ir stenkitės gyventi, nes, manding, jūs ne gyvenate, o tiktai merdite — toks džiūsna ir paliegėlis atrodote. Dar daugiau jums pasakysiu: kai šis žmogus mane pames (nors, man regis, Paganinas nėra linkęs to daryti, nebent pati jį palikčiau), aš ir tada neketinu pas jus grįžti, nes iš jūsų, kad ir visą išspaustum, neišsunktum nė lašelio sulčių; jau kartą ten pabuvusi didžiai savo skriaudai ir nelaimei, aš kur kitur ieškočiau prieglobsčio. Taigi dar sykį jums sakau, kad čia nėra nei švenčių, nei vigilijų, todėl čia ir ketinu pasilikti; o jūs kuo greičiau keliaukit su dievu, nes aš imsiu šaukti, kad norite pavartoti prieš mane prievartą.

Meseras Ričardas, matydamas, kad reikalai prasti, ir tik dabar supratęs, kokią beprotybę padarė vesdamas jauną pačią, bejėgis, nusiminęs ir sielvartingas išėjo iš kambario ir ilgokai dar aušino burną, mėgindamas perkalbėti Paganiną; galiausiai, nieko nepešęs, paliko žmoną ir grįžo į Pizą. Iš skausmo jam taip susimaišė protas, kad slankiodamas Pizos gatvėmis kiekvienam, kuris jį pasveikindavo ar ko nors paklausdavo, tiktai tiek teatsakydavo:

— Bjaurus vagis nepaiso švenčių![74]

Netrukus jis numirė. Paganinas, išgirdęs apie tai ir žinodamas, kaip dama jį myli, vedė ją, padarė teisėta savo žmona, ir abu, nepaisydami nei švenčių, nei vigilijų, nei pasninkų, darbavosi, kiek jų kojos nešė, ir smagiai leido laiką. Todėl, brangiosios damos, man atrodo, kad meseras Bernabas, ginčydamasis su Ambrodžuolu, tik jojo, kaip sakoma, paknopstom ant ožkos į pakriūtę.

*

Ši novelė tiek prijuokino visą draugiją, kad nebuvo nė vieno, kuriam neskaudėtų žandai, ir visos damos vienbalsiai pripažino, kad Dionėjas sako teisybę, vadindamas Bernabą mulkiu.

Kai novelė buvo baigta ir nutilo juokas, karalienė, matydama,

kad jau vėlus metas ir visi yra jau pasakoję ir kad atėjo galas jos viešpatavimui, pagal nusistovėjusią tvarką nusiėmė vainiką nuo galvos ir uždėjo Neifilei, linksmai tardama:

— Nuo šiol, brangioji drauge, tu valdysi šią mažą tautelę!

Neifilė truputį užraudo nuo suteiktos jai garbės, ir jos veidas sutvisko kaip tik ką prasiskleidusi rožė balandžio ar gegužio aušroje, o žavingos akys, bent kiek nuleistos, ėmė spindėti lyg ryto žvaigždė. Kai nuščiuvo liaupsinantis klegesys, kuriuo visi džiaugsmingai reiškė savo palankumą karalienei, ji, atgavusi drąsą, atsisėdo bent kiek iškilniau negu paprastai ir prabilo:

— Kadangi aš dabar jūsų karalienė, tai noriu, sekdama savo pirmtakėmis, kurių valdžią pripažinote ir kurioms klusnūs buvote, trumpais žodžiais paskelbti jums savo nuomonę; jeigu man pritarsite, tos tvarkos ir laikysimės. Kaip žinote, rytoj penktadienis, o poryt šeštadienis — dienos, daugeliui šiek tiek atgrasios dėl valgių, tomis dienomis valgomų. Aš jau nekalbu apie tai, kad penktadienis — diena, kurią mūsų išganytojas kentėjo ir numirė už mus — vertas ypatingos pagarbos; todėl manyčiau, kad būtų teisinga ir padoru, jeigu mes tą dieną paskirtume verčiau dievo šlovei ir maldoms negu pasakojimams. O šeštadienį moterys pratusios trinkti galvą ir apsivalyti nuo dulkių ir kitokių nešvarumų, kuriais aptenka dirbdamos visą savaitę; daugelis jų tą dieną dar ir pasninkauja švenčiausiosios mergelės, dievo motinos, šlovei, o paskui, artėjančio sekmadienio garbei, ilsisi po visų darbų. Todėl, negalėdami tą dieną laikytis nusistatytos tvarkos, manau, gerai padarysime, jei ir novelių atsižadėsime. Be to, čia mes išbuvome jau ketvertą dienų; jeigu norime, kad mūsų neužkluptų nauji ateiviai, siūlau pasitraukti iš čia ir persikelti kur nors kitur, o kur — esu jau apgalvojusi ir numačiusi. Susirinksime ten sekmadienį, po pietų pogulio. Iki tol turėsite daug laiko pamąstyti. Kadangi šiandien mūsų pasakojimo laukas buvo labai platus, man regis, bus daug geriau, jeigu mes novelių pasirinkimo laisvę bent kiek apribosime ir iš daugybės likimo nuotykių kalbėsime apie kokį nors vieną; aš siūlau pasakoti tik apie tokius žmones, kurie savo sumanumu pasiekė trokštamąjį tikslą arba atgavo tai, ką buvo praradę. Kiekvienas tegu sugalvoja papasakoti ką nors tokio, kas draugijai naudinga ar bent smagu pasiklausyti. Tačiau Dionėjo privilegija ir toliau lieka galioti.

Visi išgyrė karalienės kalbą ir jos pasiūlymą priėmė. Po to ji, liepusi pašaukti senešalą, smulkiai nurodė jam, kur vakare pastatyti sta-

lus ir ką veikti per visą jos valdymo laiką; atlikusi tai, ji pakilo su savo draugija ir leido kiekvienam daryti, kas kam labiau patinka. Damos ir vyriškiai pasuko į sodelį ir čia bent kiek pasivaikščiojo, o vakarienės metui atėjus, linksmai ir maloniai pavakarieniavo. Kai visi pakilo nuo stalo, Emilija, karalienei pageidaujant, pradėjo ratelį, o Pampinėja, kitų pritariama, uždainavo:

Kas gi daugiau dainuos, jeigu ne aš:
Turiu juk viską, ko širdis tik geidžia!
Eik šen, Amūre, mano laimės, džiaugsmo
Ir mano lūkesčių gaivus šaltini!
Mes padainuosim su tavim drauge.
Bet mūs dainoj linksmumo lai nestelbia
Nei aimanos, nei atdūsiai graudingi.
Vien tik kaitri ugnis tegu liepsnoja:
Joj degdama džiaugsmingą šventę švęsiu
Ir garbinsiu tave aš kaip dievaitį.
Tądien, kai uždegei mane, Amūre,
Staiga išvydau puikų jaunikaitį:
Prieš jo šaunumą, jėgą ir gražybę
Visi kiti nublanksta, ir aš juo
Susižavėjau taip, jog su tavim
Aš apie jį, brangus valdove mano,
Dainuoju nuolat džiugesio pilna.
Užvis labiau dėkoju tau, Amūre,
Kad mylimasis man tuo pat atsako.
Visi troškimai mano išsipildė.
Tikiuos, ir po mirties drauge mes būsim.
Patvarią mūsų meilę regi dievas —
Jis savo karalystėn mus priims.

Po šios dainos buvo sudainuota dar daug kitų, sušokta keletas šokių ir pagrota įvairiais instrumentais. Bet kai karalienei pasirodė, kad jau metas eiti ilsėtis, kiekvienas su deglu rankoje nuėjo į savo kambarį. Kitas dvi dienas jie praleido taip, kaip buvo pasiūliusi karalienė, ir visi nekantriai laukė sekmadienio.

Čia baigiasi antra Dekamerono diena.

TREČIA DIENA

PRASIDEDA TREČIA DEKAMERONO DIENA, KADA, NEIFILEI PIRMININKAUJANT, KALBAMA APIE TUOS, KURIE SAVO SUMANUMU PASIEKĖ TROKŠTAMO TIKSLO ARBA SUSIGRĄŽINO TAI, KĄ BUVO PRARADĘ.

Raudona ryto žara, saulėtekiui artėjant, jau virto skaisčiu auksu, kai sekmadienį karalienė atsikėlusi liepė prižadinti ir visą savo draugiją. Senešalas gerokai anksčiau buvo išsiuntęs į naująją viešnagės vietą daug reikalingos mantos ir žmonių, kurie turėjo ten priruošti visa, kas būtina. Matydamas, kad karalienė jau leidosi į kelią, jis skubiai liepė pakrauti ir kitus daiktus, beveik kaip išsikeliant stovyklai, ir su gurguole ir likusiais tarnais nutraukė paskui damas ir ponus.

Ir šit karalienė, savo damų ir trijų kavalierių apsupta bei lydima, skambant gal dvidešimties lakštingalų ir kitokių paukščių giesmėms, lėtai žingsniavo sau į vakarus ne per daug dar pramintu taku, apaugusiu žalia žolyte ir gėlėmis, su patekančia saule mėginančiomis praskleisti savo taureles. Linksmai čiauškėdama, pokštaudama ir juokdamasi su savo draugija, dar nenuėjusi nė dviejų tūkstančių žingsnių, apie pusę trečios atvedė ją prie dailių, prašmatnių rūmų, stovinčių ant kalvos, iškilusios lygumoje.

Įžengę vidun ir apvaikščioję visur, išvydę didžiules sales, švarius ir puošnius kambarius, aprūpintus viskuo, kas tik reikalinga, jie labai išgyrė rūmus ir pareiškė, kad jų šeimininkas, matyt, esąs galingas, į prabangą linkęs ponas. Paskui, nulipę žemyn ir pamatę erdvų, jaukų kiemą, rūsius, pilnus geriausių vynų, ir tyrą, šaltą vandenį, gausiai čia trykštantį, dar labiau ėmė viską liaupsinti. Kai vėliau, lyg norėdami atsipūsti, jie susėdo terasoje, nuo kurios atsivėrė reginys į visą sodybą ir kuri buvo išpuošta žalumynais ir visokiomis gėlėmis, kokios tik žydi tuo metų laiku,— atėjo įžvalgusis senešalas, priėmė juos ir pavaišino brangiais saldumynais ir geriausiais vynais. Po to, liepę atrakinti sodą, esantį šalimais rūmų ir apjuostą mūrine siena, įžengė ten. Jau iš pat pirmo pažvelgimo sodas juos sužavėjo nuostabiu grožiu, ir jie ėmė atidžiau jį apžiūrinėti. Sode aplinkui ir viduryje visomis kryptimis ėjo platūs ir tiesūs kaip strėlės takai, apskliausti vynuogienojų, žadančių

šiais metais gerą derlių; tuo laiku vynuogienojai žydėjo ir skleidė tokį aromatą, sumišusį su daugelio kitokių žolynų kvapu, kad svečiai tarėsi atsidūrę tarp visų tų kvepalų, kokie tik pagaminami Rytuose. Abipus alėjų tankia virtine rikiavosi baltos bei raudonos rožės ir jazminai, todėl ne tik rytmetį, bet ir kai saulė tvieksdavo aukštai danguje, galėjai sau vaikštinėti kvapningame ir maloniame pavėsy, nekliudomas saulės spindulių. Ilga būtų byla išskaičiuoti, kiek ir kokių augalų ten augo ir kaip skoningai viskas buvo sutvarkyta; gana bus pasakius, kad ten gausiai vešėjo net ir rečiausieji, kurie tik pakenčia mūsų klimatą. Vidury sodo aikštėjo pievelė (gal tai įdomiausia iš viso to, kas ten buvo), apžėlusi vešlia veja, tokia sodria ir žalia, kad atrodė kone juoda; veja margavo tūkstančiais įvairiausių gėlių, o aplink ją augo vešlūs apelsinų ir citrinų medžiai, kurie, apkibę nunokusiais ir žaliais vaisiais ir sykiu dar žiedais, ne vien malonią paunksnę teikė akims, bet ir skaniai kvepėjo. Vidury šios pievutės stovėjo balčiausio marmuro fontanas su nuostabiomis skulptūromis; jo centre, ant kolonos, stiepėsi statula, aukštai trėškianti į dangų — nežinau, natūralia ar dirbtine srove — tiek vandens, kad ir mažesnis kiekis būtų įstengęs sukti malūną. Tasai vanduo, smagiai šniokšdamas ir teškėdamas, krito atgal į tyriausią fontaną, o perteklius, netelpąs baseine, požeminiu kanalu nubėgdavo už pievutės, paskui, iškilęs paviršiun, tekėjo aplink ją dailiais, sumaniai įrengtais grioveliais; tokiais pat grioveliukais vanduo čiurleno bemaž po visą sodą, galiausiai, susitvenkęs viename sodo kampe, skaidriu srautu liejosi žemyn į slėnį ir, prieš pasiekdamas jį, su didele jėga suko du malūnus, duodančius nemenką naudą savininkui. Šio sodo vaizdas, graži tvarka jame, augalai ir fontanas su ištekančiais iš jo upokšniais taip sužavėjo damas ir tris jaunus vyriškius, jog visi ėmė tvirtinti, kad jeigu būtų galima žemėje rojų įrengti, tai nežinotų, kokį kitą pavidalą jam galėtų suteikti, jeigu ne šito sodo, o ir apskritai neišmanytų, kokių dar grožybių galėtų pridėti.

Taip bevaikščiodami po jį labai patenkinti, pindami gražiausius vainikus iš įvairių šakelių ir sykiu klausydamiesi visokiausių paukščių, suokiančių gal dviem dešimtimis gaidų ir tarytum lenktyniaujančių vienas su kitu, jie pastebėjo kažką nuostabaus, ko iki šiol nematė, susidomėję kitomis grožybėmis. Apsižiūrėjo, kad sodas pilnas gražių gyvulių gal šimto veislių, ir ėmė juos rodyti vienas kitam: čia išnerdavo triušiai, ten liuoksėjo kiškiai, kitur gulėjo stirnos, dar kitur ganėsi jaunikliai elniai. Be šių, dar daug kitokių, tarsi naminių, nekenksmingų žvėrelių laigė ir bėgiojo sau laisvi. Visa tai, neminint kitų staigmenų,

jiems suteikė dar didesnį malonumą. Į valias prisivaikščioję ir visa ko prisižiūrėję, liepė pastatyti stalus ties dailiuoju fontanu ir čia, pirma sudainavę šešias daineles ir sušokę kelis šokius, karalienės pakviesti, susėdo prie vaišių. Mandagiai, gražiai, ramiai aptarnaujami, jie valgė skanius, rinktinius patiekalus. Popiet draugija, dar labiau įsilinksminusi, pakilo ir vėl atsidavė muzikai, dainoms ir šokiams, kol karalienė, atsižvelgdama į vis didėjančią kaitrą, kiekvienam, kas tik nori, leido eiti pogulio. Iš jų vieni nuėjo ilsėtis, o kiti, vietovės grožio apkerėti, nepanoro eiti ir likę čia kas žaidė šachmatais ar šaškėmis, kol kiti miegojo. Bet devintą valandą visi atsikėlė ir, atgaivinę veidą šaltu vandeniu, pagal karalienės valią susirinko pievutėje prie fontano ir čia, susėdę įprasta tvarka, laukė prasidedant pasakojimų karalienės pasiūlytąja tema. Pirmas, gavęs iš karalienės šią pareigą, buvo Filostratas, kuris pradėjo tokiais žodžiais.

Pirma novelė

MAZETAS IŠ LAMPOREKJO, APSIMETĘS NEBYLIU, TAMPA SODININKU VIENAME MOTERŲ VIENUOLYNE. VISOS VIENUOLĖS VIENA SU KITA VARŽOSI GEISDAMOS PAGULĖTI SU JUO.

Gražiosios damos, tiek vyrų, tiek moterų tarpe apsčiai yra kvailių, kurie rimtai tiki, kad, vos tik jauna mergina apsigaubia baltu gobtuvu ir apsivelka juoda suknia, jau ji nebe moteris ir nebeturi moteriškų geidulių, sakytum, tapusi vienuole, ji pavirsta akmeniu. Jei tokie žmonės kartais išgirsta ką nors priešingo šiam jų įsitikinimui, jie taip suglumsta, lyg būtų įvykęs baisiausias nusikaltimas prieš prigimtį. Jie nepagalvoja, kad ir patys vis nepasisotina, nors juk gali laisvai daryti ką tinkami, ir neatsižvelgia į tai, kokią didžiulę įtaką turi dykinėjimas ir vienatvė. Netrūksta taipogi ir tokių, kurie tvirtai tiki, kad kastuvas ir kauptukas, prasti valgiai ir skurdas numarina žemdirbiams bet kokius geidulius, atbukina jų protą ir sąmonę. Kiek visi šitaip manantieji klysta, aš ir norėčiau, paklusdamas karalienės valiai ir nenukrypdamas nuo jos pasiūlytos temos, įrodyti jums šia nedidele noveliuke.

Mūsų krašte buvo ir dar tebėra moterų vienuolynas, labai išgarsėjęs savo šventumu (aš neminėsiu jo vardo, idant nesutepčiau jo šlovės). Ne taip jau seniai, kai šiame vienuolyne tebuvo tik devynios moterys su savo abate, ir visos dar jaunos, tarnavo čia toks žmogelis, triūsęs gražiame jų sode; nepatenkintas uždarbiu, jis atsiėmė iš vienuolyno prievaizdo algą ir sugrįžo į Lamporekją, iš kur buvo kilęs. Čia tarp kitų, džiaugsmingai jį sutikusių, buvo jaunas ir sveikatingas bernas, vardu Mazetas, nors ir kaimietis, bet gan dailus iš povyzos. Mazetas paklausė, kur jis taip ilgai buvęs. Žmogelis, vardu Nutas, paaiškino jam. Mazetas pasiteiravo, ką šis vienuolyne dirbęs. Į tai Nutas atsakė:

— Aš prižiūrėjau gražų ir didelį jų sodą, be to, kartais eidavau į mišką malkų, prinešdavau vandens ir šiaip patarnaudavau; bet vienuolės mokėjo man tokią menką algą, kad vos ištekdavau batams nusipirkti. Be to, visos jos jaunos ir tarsi velnio apsėstos: niekaip negali joms įtikti. Būdavo, dirbu aš sode, ateina viena ir sako: „Pasodink šitą čion!“

O kita rėkia: „Ne, pasodink tenai!“ O trečia ištraukia man kastuvą iš rankų ir šaukia: „Ne, šitaip netinka!“ Tiek jos man įgrisdavo, kad aš mesdavau darbą ir išeidavau iš sodo. Tai šit dėl tokių ir kitokių priežasčių aš nebenorėjau ilgiau ten pasilikti ir grįžau namo. Išeinant jų prievaizdas mane dar prašė, kad atsiųsčiau savo vieton kokį žmogų, jeigu nužiūrėčiau kur tinkamą. Aš jam prižadėjau. Bet tegu jį dievai — nieko aš jam neieškosiu ir nesiųsiu.

Mazetas, girdėdamas Nuto žodžius, visas užsidegė tokiu geismu tarnauti pas tas vienuoles, kad nesitvėrė savam kailyje, nes iš Nuto žodžių tuojau suprato, jog tenai jam pavyktų laimėti, ko trośko. Bet, nujausdamas, kad jo viltys sužlugtų, jeigu Nutui apie tai prasitartų, jis tik tiek tepasakė:

— Ir gerai padarei, kad grįžai! Kur matyta, kad vyras gyventų su tieka bobų! Verčiau jau būti pragare su velniais: iš septynių kartų bent šešis jos pačios nesižino ko norinčios.

Po šio pašnekesio Mazetas ėmė galvoti, kaip patekti pas vienuoles. Jis nusimanė, kad lengvai galės susidoroti su tomis pareigomis, kokias minėjo Nutas — dėl to jis buvo visiškai ramus; tik baiminosi, kad šios jo nepriims todėl, kad per daug jaunas ir išvaizdus. Taigi, ilgai svarstęs šiaip ir taip, tarė pats sau: vienuolynas nuo čia gan toli, ir niekas tenai manęs nepažįsta; jeigu gebėsiu apsimesti nebyliu, tikriausiai būsiu priimtas.

Šitokią mintį įsikalęs į galvą, užsimetė kirvį ant peties ir niekam nepasisakęs, kur einąs, apsirengęs lyg pavargėlis, nutraukė į vienuolyną. Atkakęs čion ir įžengęs į kiemą, atsitiktinai susidūrė su prievaizdu, kuriam ėmė rodyti ženklais, kaip kad daro nebyliai, prašydamas pasigailėti ir duoti ko nors valgyti, o jis už tai, jeigu tik reikia, paskaldysiąs jam malkų. Prievaizdas mielai pavalgydino jį, paskui nuvedė prie tų kelmų, kurių nepajėgė įveikti Nutas, o šis, būdamas labai stiprus, bemat visus suskaldė. Po to prievaizdas, kuriam kaip tik reikėjo eiti į mišką, pasiėmė ir jį su savim ir čia liepė nukirsti keletą medžių; paskui atvedė jam asilą, ženklais parodė, kad sukrautų medgalius gyvuliui ant nugaros ir pargabentų namo. Šis puikiausiai viską atliko; taigi prievaizdas keletą dienų jį laikė pas save kai kuriems neatidėliotiniems darbams.

Kartą pamatė jį abatė ir paklausė prievaizdą, kas jis per vienas. Tasai atsakė:

— Motinėle, čia vargšas žmogelis, kurčias ir nebylys, kuris šiomis dienomis atėjo elgetaudamas; aš jį priglaudžiau ir duodu visokių dar-

bų, kokių tik reikia. Jeigu jis mokėtų sodininkauti ir daržininkauti ir sutiktų čia pasilikti, manau, turėtume puikų tarną, o mums tokio reikia: jis stiprus ir galėtų viską padaryti, ką lieptume; be to, jums nereikėtų bijoti, kad jis ims krėsti pokštus su jūsų merginomis.

Į tai abatė atsakė:

— Dievaži, tu sakai teisybę; sužinok, ar moka jis sodininkauti, ir pasistenk jo neišleisti iš čia; duok jam kokias nors kurpes, seną kokį apsiaustą, pasimeilink jam, prisiviliok ir gerai valgydink!

Prievaizdas pažadėjo.

Mazetas, stovėdamas netoliese ir neva šluodamas kiemą, aiškiai girdėjo šitą pokalbį ir linksmas sau tarė: „Jeigu tik jūs įsileisit mane čion, aš taip jums apdirbsiu sodą kaip dar niekas iki šiol".

Prievaizdas, įsitikinęs, kad Mazetas puikiausiai moka dirbti visokius darbus, ženklais paklausė jį, ar norėtų čia pasilikti, o šis ženklais atsakė, kad mielai darysiąs viską, ką tik jam liepsią. Taigi prievaizdas jį priėmė, liepė dirbti sode ir parodė, ką turi daryti; paskui nuėjo kitais vienuolyno reikalais, o jį paliko.

Šitaip Mazetui betriūsiant diena iš dienos, pradėjo vienuolės jį erzinti ir traukti per dantį, kaip dažnai kad elgiasi žmonės su nebyliais, ir sakydavo jam nešvankiausius žodžius, manydamos, kad jis negirdi; o abatė, turbūt dingodama, kad tas vyras be uodegos, kaip ir be kalbos, bemaž visai tuo nesirūpino. Kartą, kai jis ilsėjosi po sunkaus darbo, prie jo prisiartino dvi jaunos vienuoliukės, vaikštinėjančios po sodą, ir ėmė žiūrinėti jį, apsimetusį miegančiu. Drąsesnioji iš jųdviejų tarė:

— Jeigu būčiau tikra, kad galiu tavim pasitikėti, pasakyčiau dabar vieną mintį, kartais ateinančią man į galvą, kuri gal ir tau praverstų.

— Sakyk drąsiai,— atsiliepė antroji,— ir būk tikra, kad aš, gink dieve, niekam neprasitarsiu.

Tuomet drąsesnioji pradėjo:

— Nežinau, ar tu kada galvojai, kaip griežtai mes čia laikomos: joks vyras nedrįsta čion įžengti, vien tik senas prievaizdas ir šitas nebylys; o aš daug kartų esu girdėjusi iš moterų, apsilankančių pas mus, kad visos pasaulio saldybės yra niekai prieš tą malonumą, kokį moteris gauna iš vyro. Todėl man dažnai ateina į galvą: jeigu negaliu su kitu, reikia pabandyti su šituo, ar tai tiesa. O šiam dalykui geresnio už jį nerasi visame pasaulyje, nes jeigu jis net ir norėtų, tai negalėtų ir nesugebėtų niekam išplepėti. Tu juk matai, čia mulkis bernas, išaugęs ne pagal protą! Aš mielai paklausyčiau, ką tu apie tai manai.

— Vaje! — tarė antroji.— Ką tu kalbi? Argi nežinai, kad mes savo mergystę pažadėjome dievui?

— Et! — atsakė pirmoji.— Kiek visokių pažadų kasdien jam duodama ir nė vieno neištesima; jeigu mes jam pažadėjome, atsiras kita ar kitos, kurios šį pažadą ištesės.

Į tai draugė tarė:

— O jeigu paliksime nėščios? Kaip bus tada?

Pirmoji atšovė:

— Tu pradedi galvoti apie bėdą pirmiau, negu ji tave užpuola; kai šitaip atsitiks, tada ir pagalvosime: yra tūkstančiai būdų, kad viskas liktų paslapty, jeigu tik mes pačios neišplepėsime.

Antroji, girdėdama tai, užsigeidė labiau negu pirmoji išbandyti, kas per žvėris yra vyriškis, ir sako:

— Na gerai, o kaip tą padarysim?

Anoji atsakė:

— Tu matai, dabar devinta valanda; manau, jog, be mudviejų, visos seserys miega; pasidairykim po sodą, ar ko nėra, ir jeigu nėra, reikia tik paimti jį už rankos ir nusivesti į tą palapinę, kur jis slepiasi nuo lietaus. Ten viena liks su juo viduje, o antra eis sargybą. Jis toks kvailas, kad darys, ką tik jam liepsime.

Mazetas girdėjo visą šį pokalbį ir pasiruošęs paklusti nieko taip nelaukė, kaip vienos katros paimamas už rankos. Akylai apsižvalgiusios ir įsitikinusios, kad niekas jų nemato, jiedvi prisiartino prie Mazeto ir jį pažadino. Šis tučtuojau pašoko, o toji, kur pirmutinė pradėjo šitą šneką, meiliai paėmė jį už rankos ir nusivedė, kvailai besijuokiantį, palapinėn. Čia Mazeto nereikėjo ilgai prašyti, ir jis atliko tat, ko ji norėjo. Šioji, gavusi, ko geidė, kaip ištikima draugė užleido vietą antrajai, o Mazetas, vis dėdamasis kvailučiu, tenkino jų valią. Prieš pasitraukdamos iš čia, jiedvi dar keliskart išbandė, koks iš nebylio jojikas. Vėliau, kalbėdamos tarpusavy, abi pripažino, kad iš tikrųjų tai esanti saldybė, kokios iš pasakojimų net ir neįsivaizdavo; taigi, nutaikiusios tinkamą progą, jos dažnai eidavo pasilinksminti su nebyliu.

Kartą atsitiko taip, kad viena jų draugė pro savo celės langiuką šitai pastebėjo ir parodė dviem kitom. Iš pradžių jos ketino įskųsti jas abatei; vėliau, pakeitusios šį nusistatymą ir su jiedviem susitarusios, pačios tapo Mazeto žaidimų dalyvėmis. Prie jų įvairiomis dingstimis ir įvairiu laiku prisidėjo dar trys. Galų gale abatė, iki šiol dar nepastebėjusi šių išdaigų, sykį, per didelę kaitrą, pati viena bevaikščiodama po

sodą, užtiko Mazetą, kuris, nors ir mažai triūsdamas dieną, bet pernelyg daug jodinėdamas nakčia, buvo visiškai nusivaręs nuo kojų ir išdrikas miegojo migdolmedžio paunksnėje; vėjas jam buvo užplėšęs marškinius priešaky, ir jis gulėjo visai atsidengęs. Šio reginio akivaizdoje abatę užvaldė tokie pat geiduliai kaip ir jos vienuoles; pati viena būdama, ji prižadino Mazetą ir nusivedė į savo kambarį, kur jį laikė keletą dienų (didžiai sielojantis vienuolėms, kad sodininkas neateina dirbti daržo), niekaip negalėdama atsiragauti tos saldybės, už kurią pirmiau taip smerkė kitas. Pagaliau išleido jį iš savo kambario į jo paties kamarėlę, bet labai dažnai ir vėl šaukdavosi pas save, reikalaudama daug daugiau, negu jis įstengė. Mazetas, nevaliodamas visų patenkinti, suprato, kad apsimestoji nebylystė, jeigu ir toliau jos laikysis, gali jam baigtis pernelyg liūdnai. Todėl vieną naktį, gulėdamas su abate, staiga jis atsirišo liežuvį ir prabilo:

— Motinėle, esu girdėjęs, kad vieno gaidžio į valias pakanka dešimčiai vištų, bet kad dešimtis vyrų tik vargais negalais patenkina vieną moterį. O aš turiu čia aptarnauti devynias! To aš nieku gyvu negaliu ištverti. Tasai sodininkavimas jau taip mane nustekeno, kad dabar aš jokiam darbui nebetinku. Todėl arba leiskite man iškeliauti iš čia su dievu, arba suraskite kokią nors kitą išeitį.

Abatė, išgirdusi kalbant tą, kurį iki šiol laikė nebyliu, baisiai nustebo ir sušuko:

— Kas gi čia dabar? Aš maniau, kad tu nebylys.

— Motinėle,— atsakė Mazetas,— aš ir buvau nebylys, bet ne iš prigimties, o dėl ligos, kuri man buvo atėmusi žadą, ir tik šią pirmą naktį atgavau kalbą, ir už tai šlovinu dievą kiek beįmanydamas.

Abatė tuo patikėjo ir užklausė, ką reiškia jo žodžiai, kad jis turįs aptarnauti devynias. Mazetas jai apsakė, kaip yra. Abatė, girdėdama tai, suprato, kad visos jos vienuolės daug gudresnės už ją pačią. Būdama išmintinga moteris, ji nusprendė, neatleisdama Mazeto, sutvarkyti su vienuolėmis šį reikalą taip, kad nenukentėtų vienuolyno vardas. Tomis dienomis kaip tik mirė senasis ūkvedys. Prisipažinusios viena kitai savo nuodėmę ir visos bendrai susitarusios, su Mazeto sutikimu pasistengė įtikinti aplinkinius žmones, kad jų maldomis ir vienuolyno patrono užtarimu Mazetas, iki šiol buvęs nebyliu, atgavo žadą. Jos pastatė jį savo ūkvedžiu ir taip suskirstė jo pareigas, kad dabar vyrukas galėjo ištverti. Nors jis prigimdė daug vienuoliukų, bet vienuolės taip atsargiai sugebėjo veikti, kad paslaptis iškilo aikštėn tik po abatės

mirties, kai Mazetas jau buvo pasenęs ir troško turtingas grįžti namo. Kadangi paslaptis buvo išaiškėjusi, vienuolynas lengvai jį atleido. Ir taip grįžo Mazetas į savo kaimą, iš kur buvo išėjęs su kirviu ant peties; grįžo jau senas, turtingas ir gausaus būrio vaikų tėvas, kuriam nerūpėjo nei jų maitinti, nei savo kapšį dėl jų tuštinti. Būdamas sumanus, jis gerai mokėjo išnaudoti savo jaunystę ir juokaudamas mėgo tvirtinti, kad šitaip Kristus atlygina tam, kuris uoliai triūsia jo vynuogyne.

Antra novelė

VIENAS ARKLININKAS GULI SU KARALIAUS AGILULFO ŽMONA; KARALIUS, SLAPČIA SUŽINOJĘS APIE TAI, SURANDA KALTININKĄ IR NUKERPA JAM PLAUKUS; APKIRPTASIS APKERPA IR KITUS ARKLININKUS IR ŠITAIP IŠVENGIA PRAŽŪTIES.

Kai Filostratas užbaigė savo novelę, nuo kurios damos kartais truputį raudo, kartais kikeno, karalienė liepė Pampinėjai tęsti pasakojimus toliau. Šioji šypsodama pradėjo taip:

— Pasitaiko tokių nesupratingų žmonių, kurie žūt būt stengiasi pasirodyti žiną ir išmaną tai, ko jiems nedera žinoti. Išgarsinę kokį nors nepastebėtą artimo prasižengimą, jie viliasi tuo sumažinti savo pačių gėdą, o iš tikrųjų ją padidina ligi begalybės. Kad tai tiesa, aš ketinu jums, žavingosios damos, parodyti priešingu pavyzdžiu: kaip išmintingai pasielgė vienas šaunus karalius, susidūręs su gudragalviu, gal ir mažiau apsukresniu nei Mazetas.

Langobardų karalius Agilulfas[75], kaip ir jo pirmtakai, savo karalystės sostine pasirinko Lombardijos miestą Paviją ir vedė Teodolindą, buvusio langobardų karaliaus Autario našlę, labai gražią, protingą ir didžiai dorą moterį, bet kadaise suklupusią meilėje. Kai per šito karaliaus narsumą ir išmintį langobardų valstybė kurį laiką klestėjo ir džiaugėsi taika, atsitiko taip, kad vienas minėtos karalienės arklininkas, žmogus paprasčiausios kilmės, nors kitu kuo žymiai pranokstąs niekingą savo amatą, ir tokios pat gražios išvaizdos ir aukšto stoto kaip karalius,— begaliniai įsimylėjo karalienę. Tačiau

žema padėtis netrukdė jam suvokti, kad šitokia meilė anaiptol arklininkui nedera, ir, būdamas protingas, niekam apie ją neprasitarė, netgi ir jai nedrįso išsiduoti nė žvilgsniu. Nors jis gyveno be jokios vilties kada nors patikti jai, vis dėlto širdyje didžiavosi aukštai nukreipęs savo mintis ir, degte degdamas meilės ugnyje, uoliau už visus kitus savo draugus darė tai, kas, jo išmanymu, turėjo patikti karalienei. Todėl karalienė, kur nors jodama, mieliau sėsdavo ant jo liuobiamo ir pabalnoto žirgo negu ant kurio kito; kai šitaip atsitikdavo, jis tat laikydavo didžiausia sau malone, nesitraukdavo nuo jos kilpos ir tardavosi esąs laimingas, jei gaudavo kada bent prie jos drabužio prisiliesti. Bet, kaip dažnai mums tenka matyti, kuo viltis labiau blėsta, tuo meilė smarkiau įsiliepsnoja, taip atsitiko ir šiam vargšui arklininkui. Nebeturėdamas jėgų pakelti didžią aistrą, nuo visų taip slepiamą, ir jokios vilties nestiprinamas, ne kartą jis ryžosi mirti, negalėdamas kaip kitaip išsivaduoti nuo šios meilės. Tačiau, galvodamas apie mirtį, nusprendė mirti taip, kad aiškiai būtų matyti, jog mirė iš meilės karalienei. Šitokį ryžtą nešiodamasis širdyje, panoro išbandyti savo laimę: visai ar bent dalinai patenkinti savo troškimus. Jis nedrįso nei prisipažinti karalienei, nei rašyti jai apie savo meilę, nes žinojo, kad ir žodžiai, ir laiškai būtų perniek. Tad ketino pamėginti, ar gudrumu jam nepavyktų perguIėti su ja. O tam tebuvo vienas kelias: įsigauti kokiu nors būdu į jos miegamąjį persirengus karaliumi, kuris, kaip jis žinojo, ne visada su ja gulėdavo. Norėdamas pamatyti, kaip ir kokiais drabužiais karalius eina pas žmoną, arklininkas kelias naktis slėpėsi didžiojoje karaliaus rūmų menėje, skiriančioje karaliaus ir karalienės kambarius; vieną tokią naktį jis pamatė, kaip karalius išėjo iš savo kambario, užsisupęs platų apsiaustą ir vienoje rankoje laikydamas degantį žiburį, o antroje lazdelę; priėjęs prie karalienės kambario, nesakydamas nė žodžio, kartą ar du pabeldė ta lazdele į kambario duris, ir šios tučtuojau atsidarė, ir kažkas paėmė jam iš rankos žiburį.

Pamatęs, kaip karalius įeina, o taipogi ir kaip išeina, arklininkas nusprendė elgtis taip pat. Pasirūpinęs apsiaustą, panašų į karaliaus, žiburį ir lazdelę, gerai išsiprausęs prieš tai pirtyje, kad kartais karalienė mėšlo kvapo neužuostų ir apgaulės nepajustų, jis su šiais daiktais pasislėpė, kaip buvo pratęs, didžiojoje menėje. Įsitikinęs, kad visi jau miega, ir manydamas, kad dabar atėjo metas arba patenkinti geismą, arba garbingai atverti sau kelią į trokštamą mirtį, jis su titnagu ir skiltuvu, atsineštais su savim, įskėlė ugnies, užsidegė žiburį

ir, apsisupęs ir užsidengęs apsiaustu, priėjo prie kambario durų ir dukart pasibeldė lazdele. Duris atidarė mieguista kambarinė, paėmė iš rankos žiburį ir paslėpė, o jis tylėdamas nuėjo anapus užuolaidos, nusimetė apsiaustą ir atsigulė į lovą, kur miegojo karalienė. Jis aistringai ją apkabino, bet dėjosi esąs nenusiteikęs (nes žinojo, kad karalius, būdamas blogai nusiteikęs, nemėgo nei pats kalbėti, nei kito girdėti) ir be žodžių keletąsyk kūniškai pažino karalienę. Nors ir sunku jam buvo skirtis, bet, bijodamas, kad per ilgas viešėjimas patirto malonumo nepaverstų liūdesiu, atsikėlė, pasiėmė apsiaustą ir žiburį, nieko nesakęs išėjo ir kuo greičiausiai grįžo į savo lovą. Vargu ar spėjo jis ten atsigulti, kai karalius atsikėlė ir nuėjo į karalienės kambarį. Tatai karalienę itin nustebino, ir kai karalius įlipo lovon ir linksmai ją pasveikino, jinai, jo prielankumo padrąsinta, tarė:

— Valdove mano, kas čia dabar per naujiena? Jūs tik ką nuo manęs išėjote, į valias prisidžiaugęs, ir šit vėl grįžtate tą pačią naktį? Apsigalvokit!

Karalius, išgirdęs tokius žodžius, tučtuojau sumetė, kad karalienę bus apgavęs kas nors, panašus į jį laikysena ir stotu, bet, būdamas protingas ir matydamas, kad nei karalienė, nei kas kitas to nepastebėjo, nusprendė nieko nesakyti. Taip nebūtų pasielgę tūli mulkiai, o būtų sušukę:

— Čia ne aš buvau! Tai kas gi čia buvo? Kaip tai atsitiko? Kas jis toks?

Iš to būtų kilę daug nemalonumų, tuo jis be reikalo būtų įžeidęs karalienę arba net davęs jai pagrindo antrusyk geisti, ko ji kartą jau paragavo; būtų užtraukęs sau nešlovę iškeldamas aikštėn tokį dalyką, kurio nutylėjimas jokios nedaro jam gėdos. Taigi karalius, susierzinęs labiau širdyje negu iš veido ar iš žodžių, atsakė:

— Mieloji mano, argi aš jums neatrodau toks vyras, kuris gali, sykį čia buvęs, ir antrą kartą grįžti?

Į tai karalienė atsakė:

— O taip, valdove mano; bet vis dėlto aš jus prašau pasaugoti savo sveikatą!

Tuomet karalius tarė:

— Šį kartą paklausysiu jūsų patarimo ir, nebeįkyrėdamas jums daugiau, išeisiu.

Rūstybe ir kerštu degdamas, karalius užsimetė ant pečių apsiaus-

tą, išėjo iš kambario ir sumanė slapčia atrasti tą, kas šitaip pasielgė, spėliodamas, kad tai turėjęs būti kuris nors iš namiškių ir kad jis, šioks ar toks būtų, dar negalėjo iš čia pabėgti. Taigi, užsidegęs mažutį žibintą, jis pasuko į ilgą ilgą trobesį virš rūmų arklidžių, kur miegojo įvairiose lovose beveik visi jo tarnai; įsitikinęs, kad tam, kuris šitaip darė, nei pulsas, nei širdies plakimas dar nebus spėjęs aprimti nuo pavartotų pastangų, ėmė atsargiai, pradėdamas nuo vieno patalpos galo, čiupinėti kiekvienam krūtinę ir žiūrėti, kaip kieno plaka širdis. Nors visi jau kietai miegojo, bet tas, kuris buvo lankęsis pas karalienę, dar nemiegojo; todėl, pamatęs įeinant karalių ir supratęs, ko šis ieško, taip persigando, kad jo širdis, tik ką smarkiai plakusi nuo įtampos, dabar iš baimės dar labiau sutvinksėjo, nes arklininkas nėmaž neabejojo, kad jeigu karalius šitai pastebės, tuojau lieps jį nužudyti. Nors jam šmėsčiojo galvoje įvairios mintys, ko čia reikėtų griebtis, tačiau, matydamas karalių be jokio ginklo, nusprendė apsimesti miegančiu ir laukti, ką šis darys. Apžiūrėjęs daugelį ir neradęs ieškomojo, karalius priėjo galiausiai prie mūsų arklininko ir, pajutęs jo širdį smarkiai plakant, tarė pats sau: „Tai šitas!..“ Bet nenorėdamas, kad kas sužinotų apie jo ketinimą, nieko daugiau nepadarė, tik atsineštomis žirklėmis iškirpo jam iš vienos pusės kuokštą plaukų, kuriuos anuomet nešiojo labai ilgus, idant pagal šį ženklą rytoj galėtų atpažinti kaltininką. Po to jis išėjo ir grįžo į savo kambarį.

Arklininkas, kuris visa tai jautė, gudrus bernas būdamas, aiškiai suprato, kam karalius jį šitaip paženklino; taigi nedelsdamas atsikėlė, susirado žirkles, kurių, laimė, arklidėje buvo kelerios žirgų karčiams kirpti, ir, tyliai sėlindamas prie miegančių, kiekvienam, kiek tik jų gulėjo tame trobesyje, irgi iškirpo ties paausiu po kuokštą plaukų. Atlikęs tai, niekieno nepastebėtas vėl atsigulė.

Paryčiu atsikėlęs, karalius įsakė, kad dar prieš atveriant pilies vartus visi tarnai sueitų pas jį. Taip ir buvo padaryta. Kai visi vienplaukiai sustojo prieš jį, jis ėmė žvalgytis pakirptojo; bet, matydamas, kad daugelis vienodai pakirpti, nusistebėjo ir tarė pats sau: „Tasai, kurio aš ieškau, nors ir žemos kilmės, bet aukšto proto“. Paskui, įsitikinęs, kad be viešo apsijuokinimo negalės surasti ieškomojo, ir nenorėdamas dėl smulkaus keršto užsitraukti sau didžios gėdos, nusprendė tik pabarti kaltininką bent vienu žodžiu ir duoti jam suprasti, kad viskas žinoma; tad atsigręžęs į visus pasakė:

— Kas tai padarė, tegu nebedaro niekados! O dabar eikit su dievu!

Kitas būtų liepęs juos rišti prie stulpo, kankinti, kvosti, tardyti ir šitokiu elgesiu iškėlęs aikštėn, ką kiekvienas turi stengtis nuslėpti; o pagaliau, jeigu suradęs būtų kaltininką ir kruvinu kerštu prisisotinęs, vis tiek nebūtų nusiplovęs, o tik dar labiau padidinęs savo gėdą ir suteršęs žmonos garbę.

Tie, kurie girdėjo šiuos karaliaus žodžius, nusistebėjo ir ilgai svarstė tarpusavy, ką norėjęs karalius tuo pasakyti; bet nebuvo nė vieno, kas tai suprastų, išskyrus tik tą, kurį ši byla lietė. O jis, pakankamai protingas, niekad niekam, kol gyvas buvo karalius, neatskleidė šios paslapties ir daugiau tokiais atvejais savo gyvybe neberizikavo.

Trečia novelė

PO IŠPAŽINTIES SKRAISTE IR PO NESUTEPTOS DOROVĖS PRIEDANGA VIENA DAMA, ĮSIMYLĖJUSI JAUNĄ VYRIŠKĮ, PRIVEDA GARBINGĄ VIENUOLĮ PRIE TO, KAD ŠIS, NIEKO NENUMANYDAMAS, PADEDA JAI TENKINTI SAVO GEISMUS.

Jau nutilo Pampinėja, ir daugelis gyrė arklininko drąsą ir sumanumą, o taipogi karaliaus išmintį. Paskui karalienė, atsigręžusi į Filomeną, liepė jai kalbėti toliau, ir žavingoji Filomena šitaip prabilo:

— Aš ketinu jums papasakoti apie išdaigą, kurią viena graži dama tikrai iškrėtė garbingam vienuoliui. Toks pokštas juo labiau turi patikti pasauliečiams, nes vienuoliai dažniausiai itin kvaili, keistų manierų ir papročių, tariasi daugiau už kitus išmaną ir pranašesni, nors po teisybei yra labai atsilikę; dėl savo dvasios menkystės nesugebėdami aukščiau prasimušti kaip kiti žmonės, jie nelyginant kiaulės bėga ten, kur gauna paėsti. Apie šitą išdaigą, mielosios damos, aš čia jums ir papasakosiu, ne vien todėl, kad atėjo man eilė, bet ir norėdama parodyti, jog netgi dvasininkus, kuriais mes, lengvatikės, per daug pasikliaujame, gali vedžioti už nosies ir kartais vedžioja ne tik vyrai, bet ir mes, moterys.

Mūsų mieste, kur daugiau apgaulių negu meilės ir ištikimybės, ne prieš daugel dar metų gyveno kilminga dama, gamtos apdovanota kaip retai kuri grožiu, dailiu elgesiu, tauria siela ir lakiu protu. Jos vardą, kaip ir kitus vardus, šioje novelėje minėtinus, kad ir žinau, bet ketinu nutylėti, nes daugelis tų žmonių dar tebėra gyvi ir dėl to smarkiai užsirūstintų, nors po teisybei reikėtų tik pasijuokti.

Toji dama, kilusi iš aukštos giminės ir ištekinta už audėjo, neįstengė širdyje įveikti pasipiktinimo, kad jos vyras — amatininkas, nes manė, jog nė vienas prasčiokas, nors ir koks turtingas būtų, nesąs vertas kilmingos nuotakos. Ir dar, matydama, kad jis su visais savo turtais niekam daugiau netinka, kaip tik siūlams posmuoti, metmenims riesti arba ginčytis su verpėja dėl verpalų, nusprendė kiek beįmanydama vengti jo glamonių, nebent jeigu kada atsisakyti negalėtų, o savo malonumui susirasti tokį, kuris jai atrodys vertesnis už audėją. Ir šit ji įsimylėjo vieną gan šaunų vidutinio amžiaus vyriškį, įsimylėjo tiek, kad jei kurią dieną jo nematydavo, tai kitą naktį negalėdavo užmigti iš širdgėlos. Bet tasai vyriškis šito nenujautė, ir dama jam nė kiek nerūpėjo. O ši, labai atsargi būdama, nei per pasiuntinę, nei per laišką nedrįso jam apie tai pranešti bijodama, kad kartais neįklimptų į kokį pavojų. Sužinojusi, kad tas vyriškis bičiuliaujasi su vienu dvasininku (kuris, nors ir buvo tikras rubuilis, bet gyveno šventai ir garsėjo kaip doriausias vienuolis), ji nusprendė, kad šis būsiąs puikiausiu tarpininku tarp jos ir mylimojo. Apsvarsčiusi, kaip veikti, nuėjo tinkamu laiku į tą bažnyčią, prie kurios jis gyveno, ir išsikvietusi pasisakė norinti prieiti pas jį išpažinties, jeigu jis sutiktų. Vienuolis, matydamas, kad čia kilminga dama, mielai ją išklausė. Po išpažinties ji tarė:

— Dvasiškas tėve, noriu kreiptis į jus pagalbos ir patarimo tokiu reikalu, apie kurį tuojau išgirsite. Žinau, kad jūs gerai pažįstate (nes ir aš pati jums išsipasakojau) mano tėvus ir mano vyrą, kuris mane myli labiau už savo gyvybę; turtuolis būdamas, jis tučtuojau tenkina kiekvieną mano norą, kokį tik pareiškiu, ir todėl jį myliu labiau nei save pačią. Ir jeigu bent mintimis — jau nekalbu apie darbus — suterščiau jo garbę ar sukelčiau nepasitenkinimą, jokia nusikaltėlė nebūtų taip verta sudeginti ant laužo kaip kad aš. Ir šit vienas vyriškis, kurio po teisybei nė vardo nežinau, bet, kaip atrodo, iš geros giminės ir, jeigu neklystu, dažnai jus aplankantis, dailus ir aukšto ūgio, gan padoriais rudos gelumbės drabužiais, galbūt priskirdamas man tokius ketinimus, kokių iš tikrųjų neturiu, laiko mane

tarsi apgulęs: aš negaliu nei prie durų, nei prie lango atsistoti, nei iš namų išeiti, kad jis tuojau pat neatsirastų prieš mane; stebiuosi, kaip čia dabar dar jo nėra. Man tat labai skaudu, nes už šitokius dalykus dora moteris dažnai be jokios kaltės apkalbų susilaukia. Keletą sykių jau buvau benorinti jį perspėti per savo brolius; bet paskui apsigalvojau, nes vyrai kartais taip atlieka jiems pavestus reikalus, kad atsakymai ateina pikti, iš to kyla ginčų, o iš ginčų vaidai; taigi, kad kokia blogybė ar skandalas nekiltų, aš tylėjau ir nusprendžiau tat pasakyti verčiau jums, o ne kam kitam, viena, todėl, kad esate, rodos, jo draugas, antra, todėl, kad jums pritinka už tokius dalykus pagraudenti ne tik draugus, bet ir svetimus. Taigi, dėl dievo meilės, aš jus maldauju — išbarkit jį už tai ir paprašykit, kad daugiau jis šitaip nebesielgtų. Pakankamai yra moterų, kurios mėgsta nuotykius ir kurioms patinka, kai vyrai į jas spokso ir jomis žavisi; o man tat baisiai koktu, nes aš į tokius daiktus anaiptol nesu linkusi.

Tai pasakiusi, nuleido galvą, lyg norėdama verkti.

Dievobaimingas vienuolis tuojau suprato, kokį vyriškį ji turi omeny, ir, labai išgyręs damą už jos garbingą elgesį, tvirtai tikėdamas, kad visa, ką ji sako, yra šventa teisybė, prižadėjo taip paveikti tą vyriškį, kad jis nebedarytų jai nemalonumų; o žinodamas, kad ji labai turtinga, išaukštino labdarius ir išmaldos davėjus, paminėdamas ir savo reikmes. Dama atsakė:

— Dėl dievo meilės, pasistenkite; o jeigu jis išsigintų, stačiai jam pasakykite, kad aš pati jums viską išsipasakojau ir pasiskundžiau.

Atlikusi išpažintį ir gavusi išrišimą, ji prisiminė vienuolio raginimus neužmiršti labdarybės ir slapčia įspaudė jam į saują pinigų, prašydama atlaikyti mišias už josios artimųjų vėles. Ir, pakilusi nuo klausyklos, grįžo namo.

Netrukus pas dievobaimingąjį vienuolį, kaip buvo pratęs, atėjo tas šaunus vyriškis; pasikalbėjęs su juo apie šį, apie tą, vienuolis pasivedėjo jį į šalį ir gan mandagiai apibarė už šaudymą akimis ir meilinimąsi tai damai, kurios žodžiais dvasiškas tėvelis aklai tikėjo. Vyriškis nusistebėjo, nes niekad į ją nesižvalgė ir tik retkarčiais praeidavo pro jos namus; jau buvo benorįs teisintis, bet vienuolis nedavė jam nė prasižioti sakydamas:

— Neapsimesk nustebusiu ir neaušink burnos tatai neigdamas, nes tuščios būtų pastangos. Šituos dalykus ne iš kaimynų sužinojau: ji pati man pasipasakojo, smarkiai tavim nusiskųsdama. Tokie pokštai

tau apskritai netinka, o be to, pasakysiu štai ką: jeigu yra pasauly moteris, kuriai šitos paikybės šlykščios, tai būtent ji; todėl, tavo garbei ir jos paguodai, prašau tave liautis ir duoti jai ramybę.

Šaunusis vyriškis, nuovokesnis už garbingąjį vienuolį, veikiai suprato damos gudrumą ir, dėdamasis bent kiek susigėdęs, prižadėjo daugiau nebesipainioti jai po akių. Atsisveikinęs su vienuoliu, jis nudrožė tiesiai prie tų namų, kame gyveno dama, kuri visada stovėdavo prie langiuko ir atidžiai sekdavo, ar jis neis pro šalį. Išvydusi jį ateinant, tokia linksma ir meili jam pasirodė, kad nebeliko jokių abejonių, ar teisingai jis suprato vienuolio žodžius; nuo tos dienos labai atsargiai, didžiam savo malonumui ir dar didesniam damos džiaugsmui ir paguodai, jis įprato vaikščioti šia gatve, dėdamasis einąs neva kitais reikalais.

Netrukus dama, pamačiusi, kad jinai jam patinka lygiai taip pat kaip ir jis jai, trokšdama dar labiau jį uždegti ir įtikinti savo meile, nutaikiusi laiką ir progą, vėl nuėjo pas šventąjį vienuolį ir, atsisėdusi bažnyčioj prie jo kojų, ėmė verkti. Vienuolis, tai regėdamas, gailestingai ją paklausė, kokių naujienų atnešusi. Dama atsakė:

— Dvasiškas tėve, mano naujienos vis tos pačios: vis apie tą nelemtąjį jūsų draugą, kuriuo andai jums skundžiausi; man rodos, jisai gimė tik tam, kad mane amžinai kankintų, įstumtų į nelaimę ir privestų prie to, kad aš niekuomet nebedrįsčiau pulti jums po kojų.

— Kaip? — sušuko vienuolis.— Argi jis nesiliovė tave persekiojęs?

— Taigi kad ne,— atsakė dama,— priešingai, po to, kai jums pasiskundžiau, lyg tyčia, gal supykęs, kam skundžiausi,— jeigu pirmiau praeidavo kartą, tai dabar bent septynetą. Būtų dar ačiū dievui, jeigu jis tik vaikščiotų pro mano namus ir spoksotų į mane! Bet kur tau! Jis taip įsidrąsino ir suįžūlėjo, kad vakar atsiuntė kažkokią moterį su savo naujienomis ir plepalais, ir, lyg aš neturėčiau piniginių ir juostų, įteikė per ją piniginę ir juostą; tatai mane taip užgavo ir įsiutino, kad jeigu ne baimė nusidėti, o dar jeigu ne meilė jums, man regis, būčiau sukėlusi pragarą; bet susivaldžiau ir nusprendžiau nieko nedaryti ir nesakyti, pirmiau nepranešusi jums. Aš jau buvau atidavusi tai moteriškei atgal ir piniginę, ir juostą ir išplūdusi liepiau jai nešdintis laukan, bet čia man dingtelėjo, kad ji gali tuos daiktus pasilikti sau, o jam pasakyti, kad aš juos priėmiau. Kaip girdėti, kartais jos taip padaro. Tada aš ją susigrąžinau atgal, perpykusi

ištraukiau iš rankų daiktus ir atnešiau jums, idant atiduotumėt jam ir pasakytumėt, kad man jo dovanos nereikalingos: ačiū dievui ir mano vyrui, aš tiek turiu piniginių ir juostų, kad galėčiau jį paskandinti tose gėrybėse. O dabar jums, kaip dvasiškam tėvui, prisipažinsiu, kad jeigu tas įkyruolis neduos man ramybės, tai aš pasiskųsiu vyrui ir broliams. Kas bus, tas bus! Verčiau tegu jis susilaukia gėdos, negu kad aš per jį užsitraukčiau nešlovę ant savo galvos! Ar ne tiesa, tėve?

Tarusi tuos žodžius, jinai, vis tebeverkdama, išsitraukė iš po apsiausto dailią, prašmatnią piniginę ir puošnią, brangią juostą ir metė vienuoliui ant kelių. Šis, šventai tikėdamas viskuo, ką kalbėjo dama, be galo susijaudinęs, paėmė tuos daiktus ir tarė:

— Dukrele mano, jeigu tu dėl to kremtiesi, aš nė kiek nesistebiu ir negaliu už tai tavęs peikti; priešingai, turiu tik pagirti, kad klausai mano patarimų. Andai aš jį išbariau; žadėjo liautis, bet savo pažado netesėjo; todėl aš noriu už senąsias ir naująsias jo išdaigas pakurti jam tokią pirtį, kad daugiau jis nebekibtų prie tavęs. O tu, dukrel, telaimina tave dievas, nepasiduok rūstybei ir nesiskųsk saviškiams, kad jis kartais per daug nenukentėtų. O piktų liežuvių nebijok: aš visada būsiu ir prieš dievą, ir prieš žmones tvirčiausias tavo dorovės liudininkas.

Dama apsimetė, lyg ją truputį paguodė šitie žodžiai, ir, gerai žinodama tiek jo, tiek ir kitų vienuolių godumą, tarė:

— Dvasiškas tėve, šiąnakt sapnavau savo tėvus; man regis, jie kenčia baisias kančias ir nieko taip neprašo kaip išmaldos, ypač mano motina, kuri man pasirodė tokia nuliūdusi ir nelaiminga, jog graudu buvo į ją žiūrėti. Manau, ji didžiai sielojasi regėdama, kaip mane tas nevidonas vargina; todėl aš norėčiau, kad jūs atlaikytumėt už jos vėlę keturiasdešimt šventojo Grigaliaus mišių ir sukalbėtumėt tiek pat maldų, idant viešpats dievas ją išgelbėtų iš amžinos ugnies.

Tai pasakiusi, ji įspaudė vienuolio saujon floriną. Maldingasis vienuolis džiaugsmingai jį priėmė, gražiais žodžiais ir gausiais pavyzdžiais sutvirtino jos dievobaimingumą ir palaiminęs atleido.

Pasišalinus damai, vienuolis, nenumanydamas, kad jinai vedžioja jį už nosies, išsikvietė jaunąjį savo bičiulį. Šis, atėjęs ir radęs draugą užsirūstinusį, tučtuojau suprato, kad jis turi naujienų apie damą, ir laukė, ką pasakys šventasis vyras. Tasai, pakartojęs senuosius priekaištus, smarkiai ėmė jį šukuoti už naujas išdaigas, kurias jam buvo apsakiusi dama.

Šaunusis vyriškis, dar nesusigaudydamas, kurlink suka vienuolis, gan nedrąsiai gynėsi nesiuntęs nei juostos, nei piniginės, nenorėdamas sugriauti vienuolio tikėjimo tuo, ką jam gal įkvėpė dama. Bet šventasis vyras, ne juokais įdūkęs, sušuko:

— Kaip tu gali užsiginti, nenaudėli? Va tie daiktai! Ji pati verkdama atnešė! Žiūrėk, ar nepažįsti?

Šaunusis vyriškis, neva smarkiai susigėdęs, tarė:

— Taip, pažįstu. Gailiuosi, kad taip pasielgiau. Matydamas tokį jos nusistatymą, prisiekiu jums: daugiau nebeišgirsit apie tai nė žodžio!

Po ilgų šnekų, pamokslų ir graudenimų avigalvis vienuolis pagaliau atidavė bičiuliui piniginę bei juostą ir atsisveikindamas prašė, maldavo jį daugiau šitaip nebesielgti. Šis prižadėjo ir, be galo džiaugdamasis tiek neabejotinais damos palankumo ženklais, tiek ir brangia dovana, vos tik išėjęs iš vienuolio, tučtuojau pasuko prie jos namų ir atsargiai parodė gražuolei, kad abi dovanos jo rankose. Dama buvo labai patenkinta, nes matė, kad jos viltys greit taps tikrove.

Savo sumanymui apvainikuoti ji tiktai laukė, kad vyras kur nors iškeliautų. Netrukus atsitiko taip, kad jis kažkokiais reikalais turėjo išvykti į Genują. Ryto metą jam sėdus ant žirgo ir išjojus, dama tučtuojau nuskubėjo pas šventąjį vienuolį ir po ilgų skundų ašarodama tarė:

— Dvasiškas tėve, dabar atvirai jums pasakysiu, kad ilgiau nebegaliu kęsti. Bet kadangi užvakar daviau žodį nieko nedaryti be jūsų žinios, taigi ir atėjau pasiteisinti. O kad patikėtumėt, jog turiu pagrindo ir verkti, ir sielotis, noriu apsakyti, ką jūsų draugas, tasai pragaro išpera, padarė man šįryt, prieš pat švintant. Nežinau, kokia negerovė jam pakuždėjo į ausį, kad mano vyras vakar rytą išvyko į Genują, ir štai šįryt, minėtuoju laiku, atsibastė jis į mano sodą, medžiu užlipo iki mano kambario lango, to, kur į sodo pusę, ir jau buvo beatveriąs ir benorįs stryktelti į kambarį, tik aš nubudusi staiga pakilau ir ėmiau rėkti; bet jis, dar nespėjęs įšokti vidun, dėl dievo meilės ir dėl jūsų bičiulystės mane maldavo nekelti triukšmo ir pasisakė, kas esąs. Aš jį išklausiau, iš pagarbos jums nutilau ir nuogutėlė pribėgau ir užtrenkiau langą ties pat jo nosim, o jis turbūt nudūlino nieko nepešęs, nes daugiau aš jo nebemačiau. Dabar patys spręskite, ar tai gražu ir pakenčiama? Aš neketinu ilgiau jam nuolaidžiauti: jau ir taip iš pagarbos jums pernelyg esu nuo jo prisikentėjusi!

Išgirdęs tai, vienuolis baisiausiai įtūžo ir nebežinojo, ką sakyti,

tik keletą kartų ją perklausė, ar ji tikra, kad ten buvęs jis, o ne kas kitas. Dama jam atšovė:

— Dieve tu mano! Nejaugi aš jo neatskirčiau nuo kurio kito! Sakau jums, kad ten buvo jis; net jeigu ir užsigintų, netikėkit juo!

Tuomet vienuolis tarė:

— Dukrele, aš tiek tepasakysiu, kad tai didžiausia įžūlybė ir piktadarystė, o tu pasielgei taip, kaip privalėjai, nuvarydama jį šalin. Bet kadangi dievas tave apsaugojo nuo gėdos, aš tave prašau ir šį kartą paklausyti mano patarimo, kaip jau dukart esi paklausiusi: nesiskųsk saviškiams, leisk veikti man ir pamatysi, ar nesugebėsiu pažaboti to šėlstančio velnio, kurį laikiau šventuoju; jeigu aš galėsiu jį atitraukti nuo šių bjaurasčių, gerai; o jeigu ne,— sykiu su savo palaiminimu duodu tau valią elgtis, kaip pati rasi tinkamiausia.

— Tebūnie taip,— atsakė dama,— šį kartą aš nenoriu jūsų rūstinti ir paklausysiu, bet pasistenkit, kad jis liautųsi man daręs šunybes, kitaip, dievaži, daugiau šiuo reikalu aš į jus nebesikreipsiu.

Ir, netarusi daugiau nė žodžio, lyg supykusi, pasitraukė nuo vienuolio. Dar nespėjo dama išeiti iš bažnyčios, o jau čia atsirado šaunusis vyriškis; vienuolis pasišaukė jį ir, pasivedėjęs į šalį, išplūdo kaip paskutinį nenaudėlį, išvadindamas ir niekšu, ir žodlaužiu, ir klastininku. Tasai, jau dukart patyręs, ką reiškia vienuolio barimasis, atidžiai dėjosi jo žodžius galvon ir vinkliais atsakymais stengėsi kuo daugiau iš jo išgauti, o paskui paklausė:

— Kam čia taip rūstauti, dvasiškas tėve? Negi aš nukryžiavau Kristų?

Vienuolis jam atrėžė:

— Mat koks begėdis! Girdite, ką jis šneka! Kalba, lyg būtų praėję metai ar dveji, ir per tą ilgą laiką būtų užmirštos jo niekšystės ir nedorybės. Argi jau išrūko tau iš galvos, kad šįryt auštant įžeidei savo artimą? Kur tu buvai šįryt prieš švintant?

Šaunusis vyriškis atsakė:

— Nežinau, kur buvau. Betgi ir greitai jus pasiekė žinia.

— Teisybė,— atsakė vienuolis,— žinia greit mane pasiekė; aš manau, tu tikėjaisi, kad jeigu vyro nėra namie, tai malonioji dama tuojau tave priims į savo glėbį! Še tau nekaltas bernelis! Še tau doruolis! Tapai naktibalda, laužiesi į svetimus sodus, lyg beždžionė laipioji po medžius! Nejaugi manai savo įkyrumu nugalėti šios moters šventumą, kad naktį sliuogi medžiais prie josios langų? Pasaulyje

nėra jai nieko šlykštesnio už tave, o tu vis nesiliauji kibęs! Negana, kad ji pati daug kartų tau aiškiai yra tat parodžiusi, bet ir mano perspėjimus tu nuleidai vėjais! Tai va, ką pasakysiu: iki šiol ji ne iš meilės tau, o mano primygtinai prašoma tylėjo apie tavo darbelius; bet ilgiau ji nebetylės; jeigu tu ir vėl kuo nors ją nuskausi, aš jai leidau elgtis kaip tinkamai. Ką darysi, jeigu ji viską papasakos broliams?

Šaunusis vyriškis, gerai supratęs, kas jam rūpėjo, kaip begalėdamas ir bemokėdamas gausiais pažadais nuramino vienuolį ir, atsisveikinęs su juo, kitą rytmetį švintant nuėjo į tą sodą, įsliuogė į medį ir, radęs langą atvirą, įlipo į kambarį ir tučtuojau atsidūrė savo gražuolės glėbyje. Šioji, su didžiausiu ilgesiu jo laukusi, džiaugsmingai jį priėmė sakydama:

— Nuoširdus ačiū meserui vienuoliui, kad taip puikiai tau nurodė kelią čionai.

Paskui juodu, myluodamiesi ir šnekučiuodami, skaniai juokėsi iš kvailo, bukapročio vienuolio, šaipėsi iš kuodelių, šepečių bei karštuvų ir smaginosi su dideliu malonumu. Susitvarkę taip, kad daugiau nebereikėtų kreiptis į meserą vienuolį, juodu su tokia pat linksmybe praleido drauge dar daug kitų naktų, kokių greičiau tesuteikia gailestingasis dievas ir man, ir visoms krikščioniškoms sieloms, to trokštančioms.

Ketvirta novelė

DONAS FELIČĖ PAMOKO BROLĮ PUČĄ, KAIP TAPTI ŠVENTUOJU, DARANT TAM TIKRĄ ATGAILĄ; TAIGI BROLIS PUČAS ATGAILAUJA, O TUO TARPU DONAS FELIČĖ LINKSMINASI SU JO ŽMONA.

Kai Filomena, baigusi savo pasakojimą, nutilo, o Dionėjas meiliais žodžiais pagyrė damos sumanumą ir, be to, dar Filomenos linkėjimus, pareikštus užbaigoje, karalienė juokdamasi pažvelgė į Pamfilą ir tarė:

— O dabar tu, Pamfilai, padžiugink mus kokiu smagiu dalykėliu.

— Su mielu noru,— skubiai atsakė Pamfilas ir pradėjo šitaip:

— Valdove, daug yra žmonių, kurie, stengdamiesi patekti į rojų,

patys to nenumanydami, ten siunčia kitus. Ne per seniai taip nutiko vienai mūsų kaimynei, kaip jūs tuojau ir sužinosite.

Man teko girdėti, kad netoli švento Pankrato bažnyčios gyveno geras ir turtingas žmogus, vardu pavarde Pučas di Rinjeris, kuris vėliau, visiškai atsidavęs dievmeldystei, tapo pranciškonu tretininku ir buvo pavadintas broliu Puču. Rūpindamasis tik dvasiniu savo gyvenimu,— nes šeimos teturėjo žmoną ir tarnaitę, taigi verstis kokiu nors amatu jam nereikėjo,— jis dažnai vaikščiodavo į bažnyčią. Būdamas tamsuolis ir apkiautęs, jis bambėdavo poterius, klausydavo mišių, pamokslų, niekados nepraleisdavo giesmių, kurias giedodavo parapijiečiai, pasninkavo ir plakėsi, ir sklido kalbos, kad jis priklauso rykštininkų sektai[76].

Jo žmona, vardu dona Izabeta, dar jauna, dvidešimt aštuonerių— trisdešimties metų moteris, graži, apskritutė, skaistaveidė kaip rausvas obuolys, dėl vyro šventumo, o gal ir dėl jo senatvės, labai dažnai laikydavosi dietos daug ilgiau, negu būtų to norėjusi, ir kai užsimanydavo miego, o gal paišdykauti su vyru, šis pasakodavo jai apie Kristaus gyvenimą, apie brolio Nastadžo pamokslus, apie Magdalenos raudą ar kitus panašius dalykus.

Tais metais grįžo iš Paryžiaus toks vienuolis, vardu donas Feličė, priklausąs švento Pankrato vienuolynui, gan jaunas, gražios povyzos, guvaus proto ir didžiai mokytas; su juo brolis Pučas itin susidraugavo. Kadangi šis labai gerai išspręsdavo kiekvieną jo abejonę, o be to, pažinęs jo nusiteikimą, dėjosi prieš jį šventuoliu, tai brolis Pučas ėmė draugą kartkartėm vedžiotis į namus ir kviestis pietų ar vakarienės, nelygu kaip išeidavo. Taip pat ir brolio Pučo žmona iš meilės vyrui susidraugavo su juo ir mielai jį vaišindavo. Taigi, lankydamasis brolio Pučo namuose ir matydamas jo žmoną, tokią skaisčią ir apskritutę, vienuolis greit suprato, ko jai labiausiai trūksta, ir sumanė, jeigu tik galės, nuimti tą naštą nuo brolio Pučo pečių ir užsikrauti sau pačiam. Kartą ir kitą žvilgsėdamas į ją gan vylingai, jis laimėjo tiek, kad įžiebė jos širdyje tokį pat geismą, kokiu degė ir pats. Pastebėjęs tai, vienuolis, pirmai progai pasitaikius, atvėrė jai savo troškimus. Nors dama ir visai prielanki buvo šiam dalykui, tačiau vienuolis nežinojo, kokiu būdu tai įvykdyti, nes ji nesiryžo susitikti su vienuoliu jokioj kitoj vietoj, kaip tik savo namuose, o namie buvo neįmanoma, nes brolis Pučas niekad neišvykdavo iš miesto, ir vienuolis dėl to smarkiai sielojosi. Ilgainiui jis sugalvojo, kaip be jokio įtarimo susitikti su savo dama, nors ir esant namie jos

vyrui. Sykį, kai brolis Pučas apsilankė pas doną Feličę, šis jam tarė:

— Aš jau seniai matau, broli Pučai, kad vienintelis tavo troškimas — tapti šventuoju; bet tu, man regis, eini per daug ilgu keliu: yra kitas, labai trumpas kelias, kurį popiežius ir aukščiausieji prelatai žino ir juo naudojasi, bet nenori parodyti kitiems, nes dvasininkų luomas, gyvenąs daugiausia iš išmaldos, tuojau sunyktų — pasauliečiai jų nebešelptų ir nebepalaikytų. Bet kadangi tu esi man draugas ir labai mane gerbi, tai, jeigu būčiau tikras, kad niekam šios paslapties amžindie neatskleisi ir norėsi tuo keliu eiti, aš tave pamokyčiau.

Brolis Pučas, trokšdamas sužinoti šią paslaptį, pirmiausia primygtinai prašėsi pamokomas, o paskui dievagojosi niekuomet niekam to nesakysiąs, nebent tik su jo žinia, ir pareiškė, kad jeigu tik įstengsiąs, tai tučtuojau ir eisiąs tuo keliu.

— Kadangi tu man prižadi,— atsakė vienuolis,— aš tave pamokysiu. Žinok, o ir šventieji bažnyčios tėvai moko, jog kas nori tapti šventuoju, turi atgailauti, o kaip — tuojau išgirsi. Tik atidžiai klausyk. Aš nesakau, kad po atgailos tu jau nebebūsi nusidėjėlis, koks esi, tačiau visos nuodėmės, padarytos iki atgailos, nusivalys ir bus tau atleistos; o tos, kurias padarysi vėliau, nebus įskaitytos į bausmę ir nusiplaus šventu vandeniu, kaip dabar nusiplauna atleistinosios. Taigi, prieš pradėdamas atgailauti, tu privalai pirmiausia stropiai išpažinti savo nuodėmes, o paskui pradėti pasninką ir griežčiausią susilaikymą, kuris turi trukti keturiasdešimt dienų; per tą laiką nevalia liesti ne tik svetimos kokios moters, bet ir savo paties žmonos. Be to, reikia namuose turėti kokią nors vietą, iš kur galėtum naktį matyti dangų, ir vakarinės maldos metu nueiti į tą vietą; ten turi būti lenta, labai plati, pritaisyta taip, kad stovėdamas galėtum nugara prisišlieti prie jos ir, laikydamas kojas ant žemės, išskėsti rankas lyg nukryžiuotasis; jeigu panorėtum atremti jas į kaiščius, gali tai padaryti. Šitaip, žiūrėdamas į dangų, turi stovėti nejudėdamas iki aušros. Jeigu būtum mokytas, derėtų tuo metu skaityti tam tikras maldas, kurias aš duočiau, bet kadangi toks nesi, tau reikės sukalbėti tris šimtus „Tėve mūsų“ ir tris šimtus „Sveika, Marija“ šventos trejybės garbei ir, žiūrint į dangų, vis mąstyti apie viešpatį dievą, dangaus ir žemės kūrėją, ir apie Kristaus kančias, stovint tokia poza, kokia jis kybojo ant kryžiaus. Paskui, kai skambins rytmetinėms mišioms, tu gali, jei nori, pasitraukti ir taip, nenusirengęs, kristi į lovą ir miegoti; o kitą rytą reikia nueiti į bažnyčią ir ten išklausyti bent trejas mišias ir

sukalbėti penkiasdešimt „Tėve mūsų“ ir tiek pat „Sveika, Marija“; po to su tyra širdim gali atlikti savo reikalus, jei kokių turi, ir tada papietauti, o suskambinus mišparams vėl nueiti į bažnyčią ir ten sukalbėti tam tikras maldas, kurias aš tau surašysiu ir be kurių negalima apsieiti; o paskui vakare vėl imsi atgailauti minėtu būdu. Darydamas tai, kaip kadaise aš pats dariau, tikiuosi, dar nepasibaigus atgailai, pajusi nuostabų amžinos palaimos jausmą, jeigu dievobaimingai viską atliksi.

Brolis Pučas atsakė:

— Šitas dalykas nėra nei per daug sunkus, nei per daug ilgas, ir jį įmanoma gan gerai atlikti; taigi aš noriu dievo vardan pradėti sekmadienį.

Atsisveikinęs ir parėjęs namo, jis, aišku, vienuolio leistas viską nuodugniai išpasakojo žmonai. Šitoji puikiai suprato, ką turėjo omeny vienuolis, prisakydamas jos vyrui nekrutant stovėti lig aušros. Kadangi visa tat jai pasirodė labai patogu, ji atsakė, jog tiek šiuo, tiek ir kiekvienu kitu geru darbu, kurį jis atlieka savo sielos išganymui, ji esanti labai patenkinta ir, kad dievas teiktųsi palankiai priimti jo atgailą, norinti pasninkauti drauge su juo, bet kita ką daryti neketinanti.

Brolis Pučas sutiko ir sekmadienį pradėjo atgailą, o meseras vienuolis, susitaręs su jo žmona, beveik kas vakaras, jau sutemoje, kai niekas nematydavo, ateidavo pas ją viešnagėn, visad atsinešdamas gerai užkąsti ir išgerti, paskui gulėdavo su ja iki ankstyvųjų mišių; tada atsikeldavo ir išeidavo, o brolis Pučas grįždavo į lovą.

Vieta, kurią brolis Pučas pasirinko atgailai, buvo greta to kambario, kur gulėjo žmona, ir ją teskyrė nuo jo tik plonučiukė siena; todėl, kai vienuolis pernelyg audringai smaginosi su jo pačia, broliui Pučui pasirodė, lyg siūbuoja grindys; taigi, jau sukalbėjęs šimtą „Tėve mūsų“, Pučas sustojo, nejudėdamas šūktelėjo žmoną ir paklausė, ką ji veikianti. Toji, didelė pokštininkė, tuo metu gal šuoliuojanti švento Benedikto ar švento Jono Gvalberto žirgu[77], atsiliepė:

— Vyreli mano brangus, ogi vartausi kaip beįmanydama.

Tuomet brolis Pučas paklausė:

— Kaipgi tu vartais? Ir ką reiškia tas tavo vartymasis?

Izabeta, juokdamasi ir linksmai nusiteikusi (šauni ji buvo, o gal turėjo pagrindo juoktis), atsakė:

— Nejaugi jūs nežinote, ką tai reiškia? Juk aš tūkstantį kartų esu girdėjusi jus sakant: kas atsigula be vakarienės, kiaurą naktį vartosi.

Patikėjo brolis Pučas, kad pasninkas — jos nemigo priežastis ir todėl ji taip vartosi lovoje; taigi jis nuoširdžiai tarė:

— Žmonele, aš juk tau sakiau — nepasninkauk; bet jeigu tu vis dėlto panorai pasninkauti — negalvok apie tai ir pasistenk užmigti; tu taip daužaisi lovoje, kad dreba visas namas.

Žmona atšovė:

— Nekvaršinkit dėl to sau galvos; aš gerai žinau, ką darau; dirbkite jūs savo darbą, o aš dirbsiu savo, kiek jėgos man leis.

Taigi brolis Pučas nutilo ir vėl griebėsi poterių; o žmona su meseru vienuoliu nuo šios nakties, liepusi pataisyti guolį kitoj namo pusėj, leido laiką didžiausioje linksmybėje, kol brolis Pučas atgailavo, o kai vienuolis išeidavo, žmona grįždavo į savo lovą, ir netrukus ten atsirasdavo ir atgailaujantis brolis Pučas.

Kai šitaip brolis Pučas atgailavo, o žmona mėgavosi su vienuoliu, ji ne kartą juokais šiam sakydavo:

— Tu verti Pučą atgailauti, o mudu per jo atgailą įsigijome rojų.

Izabeta, ilgus metus pasninkiškai vyro maitinama, taip gerai jautėsi ir taip prijunko prie vienuolio vaišių, kad, net ir pasibaigus brolio Pučo atgailai, rado galimybę kitur vaišintis su vienuoliu ir ilgą laiką slapčia su juo mėgavosi.

Taigi, idant paskutiniai mano novelės žodžiai neprieštarautų pirmutiniams, taip ir atsitiko, kad tuo metu, kai brolis Pučas atgailaudamas vylėsi pateksiąs į rojų, jis nurodė trumpiausią kelią į ten vienuoliui ir savo žmonai, kuri gyvendama su vyru labai stokojo to, kuo gailestingasis meseras vienuolis itin gausiai ją apdovanodavo.

Penkta novelė

CIMA DOVANOJA MESERUI FRANČESKUI VERDŽELEZIUI DAILŲJĮ SAVO ŽIRGĄ; UŽ TAI MESERAS VERDŽELEZIS JAM LEIDŽIA KALBĖTIS SU SAVO ŽMONA; KADANGI ŠIOJI TYLI, JIS ATSAKO JOS VARDU, IR VISKAS PASKUI VYKSTA PAGAL JO ATSAKYMĄ.

Kai Pamfilas baigė novelę apie brolį Pučą, gerokai prijuokinęs damas, karalienė su moteriška gracija įsakė Elizai pasakoti toliau.

Toji, gan pašaipi, ne iš pikto džiaugsmo, o iš seno papratimo, pradėjo šitaip:

— Daugelis išmaningų žmonių galvoja, kad kiti nieko neišmano, ir, vildamiesi apgauti kitus, apsižiūri, tik jau po visam, kad patys liko apgauti. Todėl aš laikau didele paikyste, kai kas be reikalo ryžtasi išbandyti svetimo proto galią. Bet kadangi gal ne kiekvienas sutiks su mano nuomone, aš noriu, laikydamasi nustatytos tvarkos, jums papasakoti, kas atsitiko vienam Pistojos bajorui.

Gyveno Pistojoj bajoras iš Verdželezių giminės[78], vardu meseras Frančeskas, žmogus labai turtingas, išmintingas ir apdairus, tačiau šykštus neapsakomai. Paskirtas į Milaną podestos pareigoms, jis apsirūpino viskuo, ko tik reikėjo, kad padoriai ten atrodytų, tačiau jam trūko dailaus žirgo. Niekur nerasdamas patinkamo, labai dėl to sielojos. Tuomet gyveno Pistojoj jaunuolis, vardu Ričardas, nežymios kilmės, bet baisiai turtingas. Jis vaikščiodavo taip išsipuošęs ir išsičiustijęs, kad visi jį vadino Cima, atseit dabita. Jau seniai jis mylėjo ir viliojo mesero Frančesko žmoną, itin gražią ir dorą damą, tačiau nesėkmingai. Cima turėjo vieną iš dailiausių Toskanoje žirgų ir labai jį brangino už jo grožį. Kadangi visi žinojo, jog Cima žavisi mesero Frančesko žmona, tai kažkas pasakė, kad jeigu meseras paprašytų Cimą žirgo, šis iš meilės jo žmonai atiduotų savo ristūną.

Meseras Frančeskas, šykštumo sugundytas, liepė pašaukti Cimą ir paprašė parduoti jam savo žirgą, tikėdamasis, kad Cima pasiūlys jį dovanų. Išgirdęs tai, Cima prasidžiugo ir tarė riteriui:

— Mesere, jeigu atiduotumėt man viską, ką tiktai turite pasauly, ir tuomet neįsigytumėt mano žirgo pirktinai; bet jūs galite, jeigu pageidaujate, gauti jį dovanų, su sąlyga, kad man leisite prieš tai savo akivaizdoje pasakyti jūsų žmonai keletą žodžių, bet atokiai nuo visų kitų, kad mane tegirdėtų vien ji.

Bajoras, gobšumo apimtas ir ketindamas iš jo pasityčioti, atsakė sutinkąs ir leidžiąs kalbėtis kiek tinkamam; palikęs jį savo rūmų menėje, nuėjo į žmonos kambarį ir papasakojęs, kaip lengvai galįs įsigyti žirgą, liepė jai nueiti ir išklausyti Cimą, bet, gink dieve, neatsiliepti į jo šneką nė vienu žodeliu.

Dama smarkiai tuo pasipiktino, bet kadangi turėjo nusileisti vyro norams, tai pareiškė, kad taip ir padarysianti; nusekusi paskui vyrą, įėjo į menę išklausyti, ką pasakys jai Cima. Šis, dar kartą patvirtinęs savo susitarimą su riteriu, nuėjo ir atsisėdo su dama menės gale, atokiai nuo visų, ir taip prabilo:

— Taurioji ponia, aš esu tikras, kad jūs, tokia išmintinga, jau seniai galėjote suprasti, kokią meilę sukurstė mano širdyje jūsų grožis; savo žavesiu jūs, be abejo, pralenkiate visas moteris, kokias esu kada nors matęs. Nekalbu apie girtinus jūsų įpročius ir ypatingas dorybes, kurios įstengtų pavergti kiekvieną vyriškį. Todėl man nėra reikalo įrodinėti žodžiais, kad mano meilė stipriausia ir karščiausia, kokią kada nors vyriškis yra puoselėjęs moteriai; ir toji meilė visad bus gyva, pakol plaks nelaiminga mano širdis; maža to: jeigu ir aname pasauly mylima kaip čia, aš jus mylėsiu amžinai. Todėl galite būti tikra, kad neturite tokio daikto, brangaus ar menkaverčio, kurį taip galėtumėt laikyti savu ir kuriuo visada galėtumėt taip pasikliauti kaip manimi, šioks ar toks aš būčiau, o taipogi ir mano labu. Idant aiškiai tuo įsitikintumėt, pasakysiu jums, kad laikyčiau didesne malone nusileisti jūsų valiai ir tenkinti jūsų pageidavimus, negu turėti valdžioje visą pasaulį, tučtuojau paklūstantį mano įsakymams. Ir jeigu aš, kaip girdite, visiškai priklausau jums, tai drįstu kreipti savo maldas į jūsų aukštenybę, nes vien iš jūsų tegali man ateiti ramybė, visas mano gėris ir išganymas — iš niekur kitur. Todėl, o mano brangenybe, o vienintele mano sielos viltie, ugningosios meilės gaivinama, prašau jus kaip žemiausias tarnas: teikitės man būti maloningesnė ir bent kiek suminkštinkite ligšiolinį savo atšiaurumą. Jūsų gailestingumo sustiprintas, galėsiu pasakyti, kad, kaip jūsų grožis sukurstė meilę mano širdyje, lygiai taip jūsų grožis palaiko mano gyvybę. Jeigu išdidi jūsų dvasia nebus prielanki mano maldoms, be abejo, ta gyvybė užges ir aš mirsiu vadindamas jus savo žudike. Aš jau nekalbu apie tai, kad mano mirtis neatneštų jums garbės, be to, manau, dar sąžinė jus graužtų, kad šitaip pasielgėte, ir kartais, geriau nusiteikusi, gal tartumėt pati sau: „Ak, kaip blogai padariau nepagailėjusi savo vargšo Cimos!" Bet šitas apgailestavimas būtų po laiko ir tik didintų jūsų sielvartą. Todėl, kad to neatsitiktų, pagailėkite dabar, kol dar ne vėlu, ir, kol aš dar nemiręs, būkite man maloninga, nes vien tik nuo jūsų priklauso padaryti mane laimingiausiu ar nelaimingiausiu žmogumi pasaulyje. Tikiuosi, jūs būsite kilniaširdė ir už tokią didžią meilę neatmokėsite man mirtimi, bet džiaugsmingu ir maloningu atsakymu paguosite mano dvasią, išsigandusią ir virpančią jūsų akivaizdoj.

Cima nutilo, giliai giliai atsiduso, iš akių jam išriedėjo kelios ašaros, ir jis ėmė laukti, ką atsakys taurioji dama. Damą, kurios nepaveikė nei ilgametis garbinimas, nei turnyrai, nei serenados auštant, nei kiti panašūs dalykai, iš meilės jai Cimos rengiami, sugraudino nuošir-

dūs šio aistringo įsimylėjėlio žodžiai, ir pirmą kartą ji pajuto, kas tai yra meilė. Ir nors paklusdama vyro valiai tylėjo, vis dėlto vienas kitas silpnas atodūsis negalėjo nuslėpti to, ką ji mielai jam atsakytų, jeigu prabiltų. Valandžiukę luktelėjęs ir matydamas, kad jokio atsako nėra, Cima nusistebėjo; tačiau greitai suprato, kad bajoras čia bus griebęsis gudrybės. Pažvelgęs damai į veidą ir pamatęs, kaip žybčioja jos akys, atkreiptos į jį, ir kaip ji stengiasi užgniaužti atodūsius, jis įgavo bent kiek vilties ir jos sustiprintas griebėsi naujos išmonės ir damos vardu ėmė šitaip atsakinėti sau pačiam:

— Manasai Cima, be abejo, aš jau seniai pastebėjau, kad tavo meilė man yra didi ir tobula, o dabar iš tavo žodžių dar daugiau apie ją sužinojau ir tuo, savaime aišku, esu patenkinta. Nors iki šiol tau atrodžiau griežta ir žiauri, nenoriu, kad manytum, jog širdyje esu tokia, kokia atrodau iš veido; priešingai, aš visada tave mylėjau, ir tu buvai man už viską brangesnis; bet turėjau šitaip elgtis — tiek bijodama vyro, tiek ir saugodama savo garbę. Tačiau dabar atėjo laikas, kada galiu aiškiai parodyti, ar tave myliu, ir atlyginti už meilę, kurią nešiojai ir tebenešioji savo širdyje man; todėl neliūdėk ir turėk viltį, nes meseras Frančeskas po kelių dienų išvyksta į Milaną užimti podestos vietos: tu pats gerai tat žinai, nes iš meilės man padovanojai jam gražiausią savo žirgą; kai tik jis išjos, aš ne tik prižadu, bet ir prisiekiu meile, kurią tau jaučiu, tu po kelių dienų jau būsi su manim ir mudu džiaugsmingai ir pilnutinai apvainikuosime savo meilę. O kad man kitą kartą nereikėtų apie tai kalbėti, pasakysiu dabar: tą dieną, kai pamatysi du rankšluosčius, iškabintus mano kambario lange į sodo pusę, vėlai vakare, sergėdamasis, kad kas tavęs nepastebėtų, ateik pro sodo vartelius; rasi mane belaukiančią, ir mudu visą naktį linksminsimės ir myluosimės, kaip abu to trokštame.

Cima, taip pakalbėjęs damos vardu, dabar ėmė kalbėti už save ir atsakė šitaip:

— Brangiausioji ponia, jūsų palankus atsakymas taip mane pradžiugino ir sujaudino, kad aš beveik praradau žadą ir nebesugebu tinkamai išreikšti jums savo dėkingumo; o jeigu ir galėčiau kalbėti, kaip trokštu, man neužtektų laiko deramai jums atsidėkoti; todėl palieku supratingai jūsų nuovokai atspėti, ko aš, kad ir norėdamas, negaliu išreikšti žodžiais. Tiek tiktai pasakysiu jums, kad būtinai ketinu padaryti, kaip man liepėte, ir tuomet, gal nuramintas tos didžios dovanos, kurią žadate, aš pasistengsiu kaip bemokėdamas

atsidėkoti. O dabar nieko daugiau nelieka pasakyti; todėl, brangiausioji ponia, tesuteikia jums dievas tą džiaugsmą ir tą gėrį, kurio labiausiai trokštate, ir tesaugo jus apvaizda!

Į visa tai dama neatsakė nė žodžio. Taigi Cima pakilo ir nuėjo prie bajoro; pamatęs jį ateinant, šis žingtelėjo jam priešais ir juokdamasis tarė:

— Na, kaip tau rodos? Ar tesėjau savo pažadą?

— Ne, mesere,— atsakė Cima,— jūs man žadėjote leisti pasikalbėti su savo žmona, o aš turėjau kalbėti su marmurine statula.

Tie žodžiai labai patiko bajorui: nors ir anksčiau jis buvo geros nuomonės apie savo žmoną, bet dabar susidarė dar geresnę. Patenkintas jis tarė:

— Tai ką, nuo šiol tavo žirgas priklauso man?

Cima atsakė:

— Taip, mesere; bet jeigu būčiau numanęs, kad iš jūsų suteiktos malonės turėsiu tik tiek naudos, būčiau jums padovanojęs žirgą nieko neprašydamas. Duok dieve, kad šitaip būčiau padaręs, nes dabar išeina, kad jūs pirkote žirgą, o aš jo nepardaviau.

Bajoras nusijuokė iš to ir apsirūpinęs žirgu po kelių dienų susiruošė kelionėn ir išjojo į Milaną podestauti. Dama, likusi laisva savo namuose, mąstydama apie Cimos žodžius, apie jo meilę, apie žirgą, padovanotą iš meilės jai, ir matydama jį dažnai praeinant pro savo namus, tarė pati sau: „Ką aš darau? Kam žudau savo jaunystę? Tasai išjojo į Milaną ir negrįš šešis mėnesius. Kada jis man atsilygins už juos? Kai būsiu sena? O ir kada aš susirasiu tokį mylimąjį kaip Cima?! Esu viena, ir man nėra ko bijoti; nežinau, kodėl nepasilinksminti, kol galiu; ne visada turėsiu tokią progą kaip dabar; niekas amžindie to nesužinos; o jeigu ir sužinotų, verčiau nusidėti ir atgailauti negu susilaikyti ir paskui gailėtis. Taip nusprendusi savo širdyje, vieną dieną ji iškabino du rankšluosčius lange nuo sodo pusės, kaip buvo sakęs Cima. Išvydęs juos, Cima labai nudžiugo ir, vos tik sutemo naktis, slapčia nuskubėjo pats vienas prie damos sodo vartelių, kuriuos rado atvirus; paskui jis priėjo duris, žengė vidun ir rado savo damą, jo belaukiančią. Pamačiusi ateinant, jinai pakilo ir džiaugsmingai puolė pasitikti; o jis, apkabinęs ir išbučiavęs ją šimtą tūkstančių kartų, užlipo su ja laiptais aukštyn; čia nedelsdami juodu sugulė ir patyrė galutinius meilės tikslus. Šis pirmas kartas buvo anaiptol ne paskutinis, nes kol bajoras gyveno Milane, o ir jam grįžus, Cima daug kartų čion ateidavo didžiausiam abiejų malonumui.

Šešta novelė

RIČARDAS MINUTOLAS MYLI FILIPELO SIGINOLFO ŽMONĄ; ŽINODAMAS, KAD JI PAVYDI, RIČARDAS JAI PRIPASAKOJA, JOG RYTOJAUS DIENĄ FILIPELAS TURĮS SUSITIKTI SU JO ŽMONA PIRTYJE, IR TAIP SUKURSTO JOS PAVYDĄ, KAD JI TEN NUEINA PATI IR, MANYDAMA SU SAVO VYRU ESANTI, PAGALIAU SUSIVOKIA GULINTI SU RIČARDU.

Elizai nieko daugiau nebeliko pridurti, ir karalienė, pagyrusi Cimos gudrumą, liepė pasakoti Fjametai. Šioji šypsodama atsakė:

— Su mielu noru, ponia,— ir pradėjo:

— Laikinai mums teks apleisti mūsų miestą, pertekusį įvairiausių nuotykių, taip jau ir pavyzdžių kiekvienai temai. Kaip ir Eliza, aš jums papasakosiu apie tai, kas atsitiko kitame krašte. Taigi persikelkime į Neapolį ir paklausykite, kaip viena iš tų šventeivų, kurios dedasi taip besišlykštinčios meile, pakliuvusi į gudraus meilužio spąstus, pirmiau paragavo meilės vaisių, o tik paskui atpažino jos žiedus. Šioji novelė ne tik jus palinksmins, bet sykiu perspės sergėtis panašių dalykų ateityje.

Neapolio mieste, labai sename ir gal smagesniame už visus kitus Italijos miestus, kadaise gyveno jaunas vyriškis, vardu pavarde Ričardas Minutolas, garsus savo aukšta kilme ir didžiais turtais. Nors jis turėjo labai jauną, dailią ir žavingą žmoną, tačiau įsimylėjo kitą, vardu Katelą, pasak neapoliečių, toli pralenkiančią savo grožiu visas šio miesto damas. Katela buvo ištekėjusi už kito tokio pat kilmingo jaunikaičio, Filipelo Siginolfo, kurį jinai, moteris be galo dora, itin mylėjo ir brangino. Ričardas Minutolas, mylėdamas Katelą, darė viską, kuo įgyjama damos meilė ir palankumas, tačiau nieko iš jos nelaimėjo ir beveik įpuolė į neviltį. Nemokėdamas ar neįstengdamas išsivaduoti nuo savo meilės, jis nei numirti nemokėjo, nei gyvenimas jo nebedžiugino. Kai Ričardas buvo šitaip nusiteikęs, kartą kelios damos, jo giminaitės, prisispyrusios jį ragino atsikratyti tokios meilės, nes jo triūsas bergždžias: Katelai nesą nieko mielesnio už Filipelą, kuriam ji taip pavyduliaujanti, jog bijanti netgi paukštelio, ore beskraidančio, kad šis jo nepaveržtų iš jos.

Ričardas, išgirdęs apie Katelos pavydumą, tučtuojau sumojo, kaip jam pasiekti savo tikslą; apsimetė išsižadėjęs Katelos meilės ir

įsimylėjęs kitą kilmingą damą, kurios garbei pradėjo rengti turnyrus, rungtynes ir visa, ką buvo pratęs daryti dėl Katelos. Nedaug prabėgo laiko, ir beveik visi neapoliečiai, taip jau ir Katela, ėmė manyti, kad dabar jis aistringai mylįs nebe Katelą, o kitą damą. Šitaip jis darė, kol visi tuo tvirtai patikėjo, ir net pati Katela, pirmiau tokia jam atšiauri dėl įkyraus meilinimosi, dabar susitikusi draugiškai lyg kaimyną jį sveikindavo.

Karštomis vasaros dienomis neapoliečiai, damos ir vyriškiai, yra pratę būriais traukti į pajūrį pasivaikščioti, ten pietauti ir vakarieniauti. Kartą Ričardas, žinodamas, kad ten pasuko ir Katela su savo draugija, taipogi nuėjo su savo bičiuliais; pakviestas į Katelos ir jos damų ratelį, jis ilgai prašydinosi, lyg ir nelabai trokšdamas prie jų eiti. Tuomet damos, o sykiu su jomis ir Katela, ėmė laidyti strėles dėl naujosios jo meilės, o jis, dėdamasis iki ausų įsimylėjęs, teikė joms dar didesnio pagrindo traukti jį per dantį.

Ilgainiui, kai damos nukriko viena šen, kita ten, kaip visada kad būna pajūryje, o Katela ir dar kelios liko su Ričardu, šis juokais leptelėjo žodelį apie vieną jos vyro Filipelo širdies draugę. Katela iškart užsiplieskė pavydu ir įsigeidė sužinoti, ką čia turįs Ričardas omeny. Kurį laiką ji valdėsi, bet paskui, nebegalėdama tverti, paprašė Ričardą vardan jo meilės tai damai, kurią labiausiai mylįs, teiktis jai paaiškinti, ką jis turėjęs galvoje, užsimindamas apie Filipelą. Ričardas jai tarė:

— Jūs mane maldaujate tokio asmens vardu, kad aš nedrįstu jūsų prašymo neišklausyti; aš jums pasakysiu, jei tik prižadėsite man niekad apie tai neprasitarti nei savo vyrui, nei anai damai, kol savo akimis pamatysite, kad visa, ką čia jums papasakosiu, yra teisybė; jei norite, aš jus pamokysiu, kaip tat pamatyti.

Dama sutiko su jo reikalavimais, dar labiau įsitikinusi, kad tai tiesa, ir prisiekė niekam to nesakyti. Taigi, pasivedėjęs ją į šalį, kad kas nenugirstų, Ričardas ėmė kalbėti šitaip:

— Ponia, jeigu jus mylėčiau, kaip mylėjau kadaise, nedrįsčiau sakyti tokios naujienos, kuri uždruotų jums širdį. Bet kadangi ta meilė praėjo, man bus lengviau atskleisti jums visą teisybę. Nežinau, ar giežė kada Filipelas ant manęs apmaudą už tai, kad jus mylėjau, ir ar tikėjo, kad jūs mane mylite; šiaip ar taip, man jis niekad to neparodė. Bet dabar, galbūt manydamas, jog atėjo tinkama valanda, jis nori man atsimokėti tuo pačiu, tai yra suvilioti mano žmoną. Jau kuris laikas jis neduoda jai ramybės, stengiasi ją palenkti savo geis-

mams, slapčia tolydžio siuntinėja pasiuntines, apie kurias ji pati man pranešė ir atsakė joms, kaip aš liepiau. Bet šįryt, išsiruošęs čion, užtikau žmonos kambaryje kažkokią moterį, besikuždančią su manąja. Aš tučtuojau supratau, kas čia per paukštė, taigi pasišaukiau žmoną ir paklausiau, ko toji norinti. Žmona atsakė:

— Čia Filipelo atsiųsta piršlė! Užkorei tu ją man ant sprando, liepdamas palankiai atsakyti Filipelui ir suteikti jam vilties. Filipelas noręs aiškiai žinoti, ką aš žadanti daryti; jeigu aš sutinkanti, jis pasirūpinsiąs, kad galėčiau slaptom susieiti su juo vienoje miesto pirtyje[79]; to jis primygtinai mane prašąs ir maldaująs. Jeigu tu nebūtum man liepęs leistis į šias derybas,— nesuprantu kuriam galui! — aš taip būčiau jam atrėžusi, kad jis nedrįstų net pažvelgti mano pusėn.

Čia man pasirodė, jog Filipelas per toli jau nužengė, jog ilgiau to kęsti nebegalima ir reikia jums pasakyti, kad žinotumėt, kokio atpildo susilaukė jūsų ištikimybė, kuri kadaise vos į kapus manęs nenuvarė. O kad nemanytumėt, jog čia tik tušti žodžiai ir pasakos, ir galėtumėt, jeigu tik norėsite, teisybę ne tik pamatyti, bet ir pačiupinėti, aš liepiau savo žmonai per tą moteriškę pranešti, kad rytoj, apie devintą valandą, kai visi miega, ji būsianti toje pirtyje. Moteriškė be galo patenkinta išėjo. Jūs, aišku, nemanote, kad ketinu ten siųsti savo žmoną; bet aš, jumis dėtas, padaryčiau taip, kad jis vietoje laukiamosios užtiktų mane; valandžiukę praleidęs su juo, pasirodyčiau, kas esu, ir išvanočiau, kaip jis to vertas. Šitaip pasielgdama, be abejo, tiek jį sugėdintumėt, kad vienu kirčiu būtų atkeršyta už nešlovę, kurią jis kėsinosi užtraukti ir jums, ir man.

Katela, išgirdusi tokią naujieną, kaip kad įprasta pavyduoliams, tučtuojau patikėjo Ričardo žodžiais, nesvarstydama, kas čia kalba, ir neįtardama jokios klastos; prisiminusi dar keletą ankstesnių atsitikimų, staiga ji užsiplieskė pykčiu ir atsakė, kad būtinai taip padarysianti, kad nieko čia nesą sunkaus ir jeigu tik Filipelas ateisiąs, jį taip sugėdysianti, kad jis amžindie bijos į moterį net akį užmesti.

Ričardas, patenkintas, kad sumanymas pavyko ir žada gražių vaisių, ilgokai dar varinėjo kalbas, kurstydamas jos rūstybę ir stiprindamas ryžtą, tačiau prašė niekam nesakyti, kad tai sužinojusi iš jo. Ji davė garbės žodį.

Kitą rytą Ričardas nuvyko pas moterėlę, laikančią tą pirtį, apie kurią buvo sakęs Katelai, atidengė jai savo sumanymą ir paprašė, kad ji kuo galėdama jam padėtų. Moterėlė, dosniai jo patepta, prižadėjo viską padaryti ir susitarė su juo, kaip turės elgtis ir ką sakyti.

Pirtyje buvo vienas visiškai tamsus kambarys, be jokio lango, pro kur galėtų įspįsti šviesa. Ričardo primokyta, moterėlė sutvarkė šitą kambarį, pastatė jame geriausią savo lovą, kurion Ričardas pavakarieniavęs atsigulė ir ėmė laukti Katelos.

Dama, išklausiusi Ričardo žodžius ir jais patikėjusi labiau, negu reikėjo, pilna įniršio grįžo vakare namo; netrukus parėjo ir Filipelas, pilnas kitoniškų minčių, ir šį kartą gal ne taip meiliai su ja elgėsi, kaip buvo pratęs. Tada jos įtarimai dar labiau padidėjo, ir ji kalbėjo pati sau: „Iš tikrųjų jam širdyje tik toji dama, su kuria rytoj jis tikisi mėgautis ir myluotis; bet šito, dievaži, nebus". Bemaž kiaurą naktį ji praleido apnikta tokių minčių, vis galvodama, ką jam pasakys, kiek pabuvusi su juo.

O kas gi toliau? Apie devintą valandą Katela pasiėmė tarnaitę ir, nekeisdama savo nusistatymo, nuėjo į tą pirtį, kurią buvo nurodęs Ričardas; ten, radusi tą moterėlę, paklausė, ar jau atėjo Filipelas. Moterėlė, Ričardo primokyta, pasiteiravo:

— Ponia, bene jūs būsite toji dama, kuri turi ateiti su juo pasikalbėti?

— Taip, aš pati,— atsakė Katela.

— Jeigu taip,— tarė moterėlė,— prašom pas jį.

Katela, ieškodama to, ko anaiptol nebūtų norėjusi rasti, davėsi nuvedama į kambarį, kur buvo Ričardas, įėjo ten apsigaubusi galvą ir užsirakino iš vidaus. Ričardas, pamatęs ją ateinant, džiaugsmingai pašoko ant kojų ir apglėbęs tyliai tarė:

— Sveika gyva, širdele mano!

Katela, norėdama geriau apsimesti, apkabino jį, pabučiavo, išglamonėjo nepratarusi nė žodžio, bijodama, kad jis neatpažintų, jeigu prakalbės. Kambarys buvo labai tamsus, taigi abudu buvo patenkinti; net ir ilgokai ten pabuvus, akys nieko negalėjo įžiūrėti. Ričardas ją nusivedė lovon, ir ten nesišnekėdami, kad balsas neišduotų, juodu praleido gerą valandą didesniam džiaugsmui ir malonumui jo negu jos. Bet galų gale Katelai pasirodė, kad jau atėjo laikas išgiežti savo slepiamą įniršį, ir ji, staiga rūstybe užsidegusi, šitaip prabilo:

— Vai, kokia apgailėtina moterų dalia ir kokį nelemtą atpildą už savo meilę jos gauna iš vyrų! Štai aš, nelaimingoji, jau aštuoneri metai tave myliu labiau už savo gyvybę, o tu, pasirodo, visas degi ir kankiniesi iš meilės svetimai moteriai, nevidone tu! Su kuo manai dabar gulįs? Su ta, kurią veidmainingomis glamonėmis jau seniai

apgaudinėji rodydamas jai meilę, o įsimylėjęs kitą. Aš — Katela, o ne Ričardo žmona, niekšingas tu viliūge! Pasiklausyk, ar neatpažįsti mano balso? Juk čia aš! Regis, tūkstantį metų laukiu nesulaukiu, kada galėsiu dienos šviesoje tave sugėdinti, kaip nusipelnei, purvinas, bjaurus šunie! Vargšė aš, vargšė! Ir ką tiek metų aš mylėjau! Šitą neištikimą šlykštų šunį, kuris, manydamas laikąs glėbyje svetimą moterį, daugiau mane išglamonėjo ir išmylavo per šį trumpą tarpą, praleistą su manim, negu per visą laiką, kai aš jam priklausau. Šiandieną tu buvai šaunus, stiprus, šunsnuki, o namie gebi dėtis toks silpnas, nusivaręs ir bejėgis! Bet, ačiū dievui, tu įdirbai savo lauką, o ne svetimą, kaip manei. Nesistebiu, kad šiąnakt nė artyn nėjai prie manęs. Juk ketinai nusimesti naštą svetur ir norėjai atjoti į mūšio lauką žvalus. Bet dėkui dievui ir mano apdairumui, srovė vis dėlto nutekėjo savo vaga, kaip ir priderėjo. Kodėl nieko neatsakai, nevidone? Kodėl tyli? Ar žado nustojai man bekalbant? Dievaži, nežinau, kas man kliudo suleisti nagus tau į akis ir jas išlupti! Tu buvai tikras, kad šita apgaulė liks paslaptyje; bet, ačiū dievui, ką žino vienas, sužino ir antras; tau nepavyko: mano pėdsekiai geresni, negu kad manei.

Ričardas širdyje džiaugėsi šitais žodžiais ir nieko neatsakydamas glėbesčiavo ją, bučiavo, glamonėjo ir mylavo dar pašėliau. O ji vis graudeno jį:

— Taip, dabar tikiesi apsimestinėmis glamonėmis man prisigerinti, įkyrus tu šunie, bandai mane nuraminti ir paguosti, bet tu klysti. Aš tol nenurimsiu, kol tavęs nesugėdinsiu visų mūsų giminaičių ir draugų akivaizdoj. Bet argi aš, nenaudėli, ne tokia pat graži kaip Ričardo Minutolo žmona? Argi aš ne tokia pat kilminga? Kodėl neatsakai, nevalyvas šunie? Kuo ji viršesnė už mane? Eik šalin, neliesk manęs, šiandien jau pakankamai prilaužei iečių! Aš gerai suprantu, kad dabar, kai žinai, kas esu, stengsiesi per jėgą eiti savo pareigas; bet jei dievas suteiks man savo malonę, tu dar man papasninkausi! Nesuprantu, kas man kliudo pasikviesti Ričardą, kuris mane myli labiau už save patį, o betgi niekad negalėjo pasigirti, kad aš nors kartą būčiau į jį pažvelgusi. Ir kas gi čia blogo, jei būčiau taip pasielgus? Tu manei, kad mėgaujiesi su jo žmona, ir išeina, lyg būtum iš tikrųjų su ja mėgavęsis, nors tau šitai ir nepavyko; tad jeigu aš dabar atsiduočiau Ričardui, tu neturėtum teisės manęs smerkti.

Ilgai dama dar bylojo ir priekaištavo; bet pagaliau Ričardas, suprasdamas, kad jeigu leis jai iš čia išeiti su tokiu įsitikinimu, gali

kilti daug blogo, nusprendė atverti jai akis; paėmęs ją į glėbį ir stipriai apkabinęs, kad negalėtų ištrūkti, jis tarė:

— Nerūstauk, širdele mano! Ko negalėjau laimėti meile, tą laimėjau apgaule, kurios mane pamokė Amūras. Aš jūsų Ričardas!

Išgirdusi tuos žodžius ir pažinusi balsą, Katela tučtuojau norėjo šokti iš lovos, bet negalėjo; mėgino rėkti, bet Ričardas delnu užspaudė jai burną ir tarė:

— Ponia, dabar jau nebeatšauksit to, kas įvyko, nors šauktumėt visą gyvenimą. Jei rėksite ir šitas dalykas iškils aikštėn, pasekmės gali būti dvejopos: viena (ir tat nemažai turėtų jums rūpėti), jūsų garbė ir geras vardas bus suteršti, net jeigu tvirtintumėt, kad jus čion įsiviliojau apgaule; aš sakyčiau, jog tai netiesa ir jog, priešingai, jus čion įsiviliojau žadėdamas pinigų ir dovanų, o jūs, gavusi ne tiek, kiek tikėjotės, supykote ir sukėlėte šį triukšmą ir ginčus. Jūs žinote, kad žmonės labiau linkę tikėti bloga negu gera; todėl manim patikėtų greičiau negu jumis. Antra, tarp jūsų vyro ir manęs užvirtų mirtina neapykanta, ir, galimas daiktas, arba aš nukaučiau jį, arba jis mane; tada jūs niekados neturėtumėt nei džiaugsmo, nei ramybės. Todėl, širdele mano brangiausia, neužsitraukite sau gėdos ir nestumkit į vaidus ir pavojų savo vyro ir manęs. Jūs ne pirma ir ne paskutinė esate apgauta, o ir aš jus apgavau ne nuplėšti jums garbę norėdamas, o iš begalinės meilės; aš myliu jus ir pasiryžęs visada mylėti, pasilikdamas žemiausiu jūsų tarnu. Jau seniai aš pats ir mano turtas, ir viskas, ką aš gebu ir ko esu vertas, yra jūsų nuosavybė ir jūsų paslaugoms, bet aš noriu, kad nuo šiol tatai dar labiau jums priklausytų. Jūs, būdama visados išmintinga, manau, tokia būsite ir šiuo atveju.

Kol Ričardas kalbėjo tuos žodžius, Katela graudžiai verkė. Nors ji buvo labai užsirūstinusi ir įsižeidusi, tačiau proto balsas jai sakė, kad Ričardas kalba teisingai ir kad iš tikrųjų gali atsitikti, kaip jis minėjo; todėl ji tarė:

— Ričardai, nežinau, ar viešpats dievas suteiks man jėgų pakelti šitą tavo apgaulę ir įžeidimą. Nenoriu šičia rėkti, nes čion mane atvedė begalinis mano pavydas ir lengvatikybė; bet atmink, tol nenurimsiu, kol vienaip ar kitaip tau neatsikeršysiu. Dabar paleisk mane ir nebelaikyk čia ilgiau. Tu gavai, ko geidei, ir prikamavai mane, kiek tiktai norėjai; laikas mane paleisti; paleisk, susimildamas.

Ričardas, jausdamas, kad ji vis dar smarkiai tebepyksta, nusprendė širdyje nepaleisti jos, kol susitaikys; todėl pradėjo maldyti švelniausiais žodžiais ir tiek prašė, tiek maldavo, kad ji nugalėta

su juo susitaikino. Po to juodu visiškoje sandoroje dar ilgokai ten išbuvo drauge didžiausiam abiejų malonumui. Patyrusi, kiek meilužio bučiniai saldesni už vyro bučinius, dama savo atšiaurumą Ričardui pakeitė švelnia meile ir nuo tos dienos pamilo jį labai širdingai. Itin atsargiai elgdamiesi, juodu dar ne kartą džiaugėsi savo meile. Dieve duok ir mums taip pasidžiaugti!

Septinta novelė

TEDALDAS, SUSIVAIDIJĘS SU MYLIMĄJA, IŠVYKSTA IŠ FLORENCIJOS; PO KURIO LAIKO SUGRĮŽTA KAIP PILIGRIMAS, KALBASI SU JA, IR ŠIOJI SUPRANTA SAVO KLAIDĄ; TEDALDAS IŠGELBSTI NUO MIRTIES JOS VYRĄ, APKALTINTĄ ŽMOGŽUDYSTE, IR JĮ SUTAIKINA SU SAVO BROLIAIS, O PATS APDAIRIAI MĖGAUJASI SU JO ŽMONA.

Kai nutilo Fjameta, visų liaupsinama, karalienė, negaišdama laiko, tučtuojau liepė pasakoti Emilijai. Šioji pradėjo taip:

— Aš norėčiau grįžti į mūsų miestą, iš kurio dvi mano pirmtakės buvo pasitraukusios, ir jums pavaizduoti, kaip vienas mūsų pilietis prarastą savo mylimąją atgavo.

Gyveno kadaise Florencijoj kilmingas jaunuolis, vardu Tedaldas delji Elizėjis, kuris begaliniai buvo įsimylėjęs vieną damą, doną Ermeliną, Aldobrandino Palerminio žmoną[80], ir pagirtinu elgesiu palenkęs Ermelinos širdį tenkinti jo troškimus. Šitą jo palaimą sugriovė likimas, laimingųjų priešas: dėl kažin kokios priežasties dama, kurį laiką Tedaldui maloninga, staiga visiškai atėmė iš jo savo malones ir ne tik atsisakė priimti laiškus, bet nė už ką nenorėjo net akyse jo matyti; taigi jis baisiai nuliūdo, tačiau, kadangi ši meilė buvo slapta, niekas nenumanė tikrosios jo liūdesio priežasties. Visaip jis mėgino atgauti damos meilę, prarastą ne iš savo kaltės, bet matydamas, kad visos pastangos bergždžios, nusprendė apleisti savo kraštą, idant nesidžiaugtų jo kančiomis toji, kuri buvo jo sielvarto kaltininkė. Pasiėmęs pinigų, kiek turėjo, slapčia, nė žodžio nesakydamas nei gimi-

nėms, nei draugams, tik vienam savo bičiuliui, kuris viską žinojo, iškeliavo svetur ir atvyko į Ankoną. Čia, pasivadinęs Filipu di San Lodeču, susipažino su turtingu pirkliu, parsisamdė jam už tarną ir drauge su juo nuplaukė jo laivu į Kiprą. Tedaldo elgesys ir mandagumas taip patiko pirkliui, kad šis ne tik paskyrė jam gerą algą, bet ir priėmė savo dalininku ir perdavė į jo rankas didelę dalį savo prekybos, kurią jis varė taip puikiai ir taip atsidėjęs, jog per kelerius metus tapo geru, turtingu ir garsiu pirkliu. Versdamasis šiuo verslu, kad ir dažnai prisimindavo žiauriąją savo damą, kad ir labai kankinosi bei troško vėl ją pamatyti, tačiau buvo toks atkaklus, jog septynerius metus ištvėrė šitą kovą. Bet sykį, išgirdęs Kipre dainą, jo paties kadaise sudėtą, kur pasakojama apie jųdviejų meilę ir laimę, jis pamanė, jog negalimas daiktas, kad jinai būtų jį užmiršusi, ir taip įsigeidė vėl ją pamatyti, kad ilgiau nebeiškentė ir nusprendė grįžti Florencijon. Sutvarkęs visus savo reikalus, nuplaukė, vieno tik tarno lydimas, į Ankoną; kai atėjo čion jo manta, jis išsiuntė ją Florencijon savo draugo ankoniečio bičiuliui, o pats slapčia, neva kaip piligrimas, lankęs Kristaus grabą, nuvyko su tarnu įkandin.

Parkeliavęs į Florenciją, apsistojo nedideliame viešbutėlyje, kurį laikė du broliai šalia jo damos namų. Pirmiausia jis ir nuskubėjo ten, tikėdamasis ją pamatyti. Bet langus, duris ir viską rado uždaryta, todėl smarkiai sunerimo, ar nebus ji mirusi, ar kur kitur išsikėlusi. Susirūpinęs jis nuėjo pas savo brolius, ir ties durimis visus keturis išvydo juodai apsirengusius; tat jį labai nustebino. Per tą laiką labai pasikeitęs iš veido ir kitoniškai apsitaisęs, taigi sunkiai atpažįstamas, jis drąsiai priėjo prie vieno kurpiaus ir paklausė, kodėl tie žmonės juodai apsirengę. Į tai kurpius atsakė:

— Juodai apsirengę jie todėl, kad dar nėra nė dviejų savaičių, kai buvo nužudytas vienas jų brolis, vardu Tedaldas, ilgus metus klajojęs svetur; girdėjau, teisme jie paliudiję, kad jį nužudęs kažkoks Aldobrandinas Palerminis, dabar suimtas, nes Tedaldas mylėjęs jo žmoną ir slapčia grįžęs, norėdamas su ja pasimatyti.

Tedaldas be galo stebėjosi, jog kažkas tiek panėši į jį, kad buvo palaikytas juo; pagailo jam ir Aldobrandino, atsidūrusio bėdoje. Sužinojęs, kad dama gyva ir sveika, jis sutemus pilnas įvairiausių minčių grįžo į viešbutį ir po vakarienės drauge su tarnu buvo paguldytas pačiame viršutiniame aukšte. Ar dėl to, kad kamavo visokios mintys, ar todėl, kad guolis buvo prastas, o gal ir dėl skurdžios vakarienės, bet praslinko jau pusė nakties, o Tedaldas vis dar negalėjo

užmigti. Taip bebudėdamas, vidurnaktį pajuto kažką lendant pro stogą vidun ir netrukus pro durų plyšį pamatė šviesą, kylančią aukštyn. Tada, priselinęs prie plyšio pasižiūrėti, kas čia būtų, jis išvydo jauną, gan gražią merginą, belaikančią žiburį, ir prie jos besiartinančius tris vyriškius, įlindusius pro stogą. Jie maloniai pasisveikino, ir vienas jų tarė merginai:

— Dabar, ačiū dievui, galime būti ramūs: Tedaldo delji Elizėjo broliai paliudijo, kad jį nužudęs Aldobrandinas Palerminis. Aldobrandinas prisipažino, ir nuosprendis jau pasirašytas. Vis dėlto reikia tylėti, nes jei kada nors iškiltų aikštėn, kad mes kaltininkai, mus ištiktų toks pat likimas kaip ir Aldobrandiną.

Po šių žodžių, kurie moterį labai pradžiugino, visi trys nusileido žemyn ir nuėjo gulti.

Išgirdęs tai, Tedaldas ėmė galvoti, į kokias baisias klaidas kartais gali įsipainioti žmogaus protas; prisiminė savo brolius, vietoj jo apverkusius ir palaidojusius kažkokį prašalaitį; nekaltąjį Aldobrandiną, apkaltintą pagal nepagrįstus įtarimus ir remiantis kreivais liudijimais pasmerktą myriop; aiškiai pamatė aklą griežtumą įstatymų ir jų vykdytojų, kurie gan dažnai, neva uoliai ieškodami tiesos, žiauriais būdais išgauna neteisingus prisipažinimus ir dar vadinasi dievo ir teisingumo tarnais, nors yra melo ir šėtono talkininkai. Paskui jo mintys nukrypo į Aldobrandiną, ir jis pasvarstęs sugalvojo, kaip jį gelbėti.

Atsikėlęs rytą, Tedaldas paliko tarną viešbutyje ir pats vienas tinkamą valandą nuėjo prie savo damos namų. Atsitiktinai radęs duris atviras, žengė vidun ir išvydo savo damą besėdinčią ant grindų nedidukėje apatinio aukšto salėje, paplūdusią ašarom ir susikrimtusią. Iš gailesčio jis pats vos nepravirko ir prisiartinęs tarė:

— Ponia, nesielvartaukite! Jūsų paguoda jau arti.

Dama, išgirdusi tuos žodžius, pakėlė akis ir raudodama tarė:

— Pone, man rodos, tu esi svetimšalis piligrimas: tai ką tu žinai apie mano paguodą ir liūdesį?

Tuomet piligrimas atsakė:

— Ponia, aš ką tik atvykau iš Konstantinopolio: dievas mane čion siunčia jūsų ašarų paversti linksmybe ir jūsų vyro gelbėti nuo mirties.

— Ar tai galimas daiktas! — sušuko dama.— Jeigu tu iš Konstantinopolio ir ką tik atvykai, iš kur žinai, kas yra mano vyras ir kas esu aš?

Tuomet piligrimas nuo pradžios iki galo išklostė Aldobrandino negandų istoriją, pasakė jai, kas ji, kada ištekėjusi ir daug kitų dalykų, kurie jam buvo gerai žinomi iš jos praeities. Dama, be galo nustebinta, palaikė jį pranašu, puolė prieš jį ant kelių, dėl dievo maldaudama kuo skubiausiai gelbėti Aldobrandiną, nes laiko likę nedaug.

Piligrimas, dėdamasis šventuoliu, tarė:

— Ponia, kelkitės, neraudokite ir atidžiai klausykitės, ką aš jums pasakysiu; tik, susimildama, niekados niekam apie tai neprasitarkite. Dievas man apreiškė, kad šitas sielvartas, kurį dabar kenčiate, jums atsiųstas už vieną nuodėmę, kadaise jūsų padarytą. Viešpats dievas trokšta, kad šiuo skausmu jūs bent iš dalies tą nuodėmę nusivalytumėt, o paskiau ir visiškai ją išpirktumėt; jeigu ne — susilauksit dar didesnio vargo.

Tuomet dama tarė:

— Mesere, daug aš turiu nuodėmių; nežinau, už kurią viešpats dievas skiria man atgailą. Jeigu jūs žinote, pasakykit man, o aš padarysiu visa, ką tik galiu, kad ją išpirkčiau.

— Ponia,— tarė tuomet piligrimas,— aš gerai žinau, kas tai per nuodėmė, ir jus klausiu ne todėl, kad smulkiau apie ją išsiteiraučiau, o todėl, kad jūs, pati prisipažindama, pajustumėt didesnį sąžinės graužimą. Bet eikime prie reikalo. Sakykit man, gal dar prisimenat, ar turėjote kada meilužį?

Išgirdusi šį klausimą, dama giliai atsiduso ir labai nustebo, nes manė, kad niekas pasauly šito nežino, nors tomis dienomis, kai buvo nužudytas ir palaidotas tariamasis Tedaldas, ir sklido paskalos, kurias keliais neapdairiais žodeliais sukėlė Tedaldo draugas, šį dalyką žinojęs.

Tuomet dama atsakė:

— Aš matau, kad dievas jums atveria visas žmonių paslaptis, todėl nieko neketinu nuo jūsų slėpti. Iš tiesų jaunystėje karštai mylėjau vieną nelaimingą jaunuolį, kurio mirtis primetama mano vyrui; dėl šios mirties aš tiek išliejau ašarų, o ir dabar dar sielvartauju; nors prieš jam iškeliaujant rodžiausi šiurkšti ir atšiauri, bet nei jo išvykimas, nei ilga klajonė po svetimus kraštus, nei pagaliau nelaiminga mirtis negali jo išrauti iš mano širdies.

Piligrimas jai tarė:

— To nelaimingo nužudytojo jaunuolio jūs niekad nesate my-

lėjusi, o mylėjote Tedaldą Elizėjį. Bet sakykite man, ko jūs susipykote su juo? Gal jis kada jus įžeidė?

Į tai dama atsakė:

— Ne, jis niekad nėra manęs įžeidęs; mano rūstybės kaltininkas buvo vienas prakeiktas vienuolis, pas kurį aš kartą nuėjau išpažinties; kai jam pasisakiau apie savo meilę ir apie artimus santykius su tuo jaunuoliu, jis taip mane aprėkė, jog ir dabar dar virpu iš baimės: jis prigrasino man, kad jeigu aš neatstosianti, tai pakliūsianti velniui į nasrus pačiose pragaro gelmėse ir degsianti amžinoj ugnyje. Nuo to mane apėmė toks siaubas, kad aš nusprendžiau nutraukti santykius su Tedaldu, o kad nebūtų pagundos — nebepriiminėti nei jo laiškų, nei pasiuntinių. Bet manau, jeigu Tedaldas būtų buvęs ištvermingesnis ir nebūtų taip greit pasišalinęs, kaip spėju, iš nevilties ir aš būčiau mačiusi jį tirpstant lyg sniegą saulėje, mano griežtas nusistatymas būtų palūžęs, nes ir aš nieko labiau pasaulyje netroškau.

Tuomet piligrimas tarė:

— Ponia, čia ir yra toji nuodėmė, už kurią jūs dabar kenčiate. Aš tikrai žinau, kad Tedaldas jūsų neprievartavo: įsimylėjote jį laisva valia, nes jisai jums patiko; kaip pati norėjote, jis atėjo pas jus ir naudojosi jūsų palankumu; ir žodžiais, ir veiksmais jūs parodėte jam tiek meilingumo, kad jeigu jis ir pirmiau jus mylėjo, tai paskui jo meilė sustiprėjo šimteriopai. Jeigu jau buvo šitaip (o aš žinau, kad taip buvo), tai kas jus privertė taip žiauriai jį atstumti? Tokie dalykai dera iš anksto apgalvoti, ir jeigu nujautėte, kad to savo elgesio turėsite gailėtis, tai nereikėjo nė prasidėti. Kaip jis priklausė jums, taip jūs priklausėte jam. Jūs galėjote elgtis su juo kaip tinkama ir nepasirinkti jo meilužiu. Bet kad jūs atėmėte iš jo save pačią, jau tapusią jo nuosavybe, tai buvo vagystė ir nedoras darbas, nes neatsiklausėte jo sutikimo. Matote, aš pats esu vienuolis ir puikiai pažįstu visas jų gudrybes; jeigu čia bent kiek plačiau apie jas pakalbėsiu, tai tik jūsų labui, kad nuo šiol geriau juos pažintumėt. Kadaise vienuoliai buvo švenčiausi ir doriausi vyrai, bet tie, kurie dabar vadinasi ir dedasi vienuoliais, nieko neturi vienuoliško, nebent tik abitą, o ir tas nėra vienuoliškas, nes vienuolijų steigėjai yra prisakę siūdintis abitus siaurus, prasčiokiškus, iš šiurkščios medžiagos, tuo rodydami, kad jų dvasia niekina visa, kas žemiška, jeigu jie pridengia savo kūną tokia skurdžia drapana; tuo tarpu nūdieniai vienuoliai siūdinasi abitus iš ploniausios gelumbės, plačius, blizgančius, su pamušalu,

prašmatniai sukirptus lyg kardinolams, ir nesigėdija puikuotis jais bažnyčiose ir aikštėse, kaip kad puikuojasi drabužiais pasauliečiai. Ir kaip žvejai savo tinklais nori užgriebti upėje vienu valksmu kuo daugiau žuvies, taip jie, apsisupę plačiausiomis klostėmis, stengiasi įpainioti į jas kuo daugiau davatkų, našlių ir kitų paikų moterėlių bei vyrų; ir tai didžiausias jų rūpestis, svarbiausias darbas. Tikriau sakant, iš jų vienuoliško apdaro teliko vien spalva. Senovės vienuoliai troško žmonių išganymo, o nūdieniai geidžia tik moterų ir turtų; visas jų uolumas pasireiškia vien tuo, kad šūkavimais ir baisenybių vaizdavimais jie gąsdina kvailius ir jiems įrodinėja, jog nuodėmes galima nuvalyti išmalda ir mišiomis; o vis tai todėl, kad jiems, vienuolio rūbą užsivilkusiems ne iš dievobaimingumo, o iš tinginystės, vienas atneštų duonos, kitas atsiųstų vyno, trečias užpirktų mišias už saviškių vėles. Teisybė, labdara ir maldos valo nuodėmes; bet jeigu tie, kas duoda išmaldą, matytų ar žinotų, kam ji duodama, veikiau pataupytų ją sau arba išmestų kiaulėms. Žinodami, kad juo mažiau asmenų vieną lobį dalijasi, juo daugiau kiekvienam tenka, jie stengiasi šauksmais ir gąsdinimais atgrėsti kitus nuo to, ką patys vieni geidžia turėti. Jie rėkia ant vyrų už paleistuvybę, idant aprėktieji jos atsižadėtų ir rėksniams liktų moterys; jie smerkia lupikavimą ir nedorus pelnus todėl, kad jiems būtų pavesta juos išgauti, o jie paskui galėtų siūdintis dar prašmatnesnius abitus, pirktis vyskupijas ir kitas turtingas prelatūras kaip tik už tuos pinigus, kurie pirmesnįjį savininką, pasak jų, turėję įstumti į amžiną prapultį. O kai juos kas smerkia už tokias ir kitokias klastas, jie atšauna: „Elkitės taip, kaip mes sakome, o ne taip, kaip darome“[81], ir tariasi šitaip išsivaduoją nuo sunkios nuodėmių naštos, tarytum avys galėtų būti ištvermingesnės ir atsparesnės už ganytoją. Daugelis jų žino, kad šitokį atsakymą tūlas supranta kitaip, negu jie moko. Nūdieniai vienuoliai nori, kad jūs elgtumėtės, kaip jie liepia, atseit, kad prikimštumėt jų kapšius pinigų, patikėtumėt jiems savo paslaptis, gyventumėt skaistybėje, būtumėt kantrūs, atleistumėt nuoskaudas, vengtumėt piktžodžiauti. Tai vis labai geri, labai šventi, labai dori dalykai! Bet kam jie apie juos kalba? Ogi tam, kad patys galėtų daryti, ką draudžia pasauliečiams. Kas nežino, kad be pinigų jų dykystei būtų galas? Jeigu tu eikvosi pinigus savo malonumams, tada vienuolis negalės veltėdžiauti ordine; jei tu imsi rėžti sparnu aplink moteris, nebus vietos vienuoliams; jei tu būsi nekantrus ir neatleisi skriaudų, vienuolis nedrįs kelti kojos į tavo namus ir plėšti šlovės tavo šeimai. Bet kam

čia visa tai minėti? Jie patys save kaltina kiekvieną kartą, kai išmaningų žmonių akivaizdoje mėgina šitaip teisintis. Kodėl jie stoja į vienuolyną, jeigu numano negalėsią būti nei šventi, nei santūrūs? O jeigu trokšta dvasiniam gyvenimui atsiduoti, kodėl nesilaiko kitų šventos Evangelijos žodžių: „Kristus pradėjo gera daryti ir mokyti!"[82] Tegul ir jie pirmiau daro, o paskui temoko kitus! Savo amžiuje esu matęs tūkstančius dvasiškų brolių, kurie mergino, mylėjo ir lankė ne vien pasaulietes moteris, bet ir vienuoles; ir tai buvo kaip tik tie, kurie užvis garsiausiai šūkauja iš sakyklų. Nejaugi mes seksime šitokiais žmonėmis? Kas taip daro — jo valia, bet dievas žino, ar tai protinga. Tačiau šiuo atveju tarkime, kad jus aprėkęs vienuolis pasakė teisybę ir kad moterystės sakramento laužymas — sunki nuodėmė; bet ar ne sunkesnis nusikaltimas apvogti žmogų? Argi ne dar didesnis — jį nužudyti arba pasmerkti klajonėms po pasaulį? Kiekvienas tą pripažins. Kai moteris suvilioja vyriškį — tai prigimtinė nuodėmė; bet kai jį apvagia, nužudo ar ištremia — tai piktadarybė. Kad jūs apvogėte Tedaldą, atėmusi iš jo save pačią, gera valia jam atsidavusią, tą esu įrodęs anksčiau. O dabar aš pareiškiu, kad jūs jį nužudėte, kiek tai buvo jūsų galioje, nes anaiptol ne jūsų čia nuopelnas, kad jis, matydamas, kaip jūs tolydžio vis žiauresnė jam darotės, nepakėlė prieš save rankos; o įstatymas sako, jog tas, kas buvo piktadarybės priežastis, yra kaltas tiek pat kiek tas, kas ją įvykdė. Juk negalima neigti, kad būtent per jūsų kaltę jis turėjo ištrėmime klajoti po pasaulį septynerius metus. Taigi kiekvienu iš šių trijų minėtų veiksmų jūs padarėte daug didesnę nuodėmę, negu kad būtumėt padariusi, palaikydama su juo artimus ryšius. Bet pažiūrėkime: galbūt Tedaldas viso to nusipelnė? Aiškus dalykas, ne; jūs pati tą jau pripažinote: be to, aš žinau, kad jis myli jus labiau negu patį save. Nė vienos jis taip negerbė, taip neliaupsino, taip nekėlė virš visų moterų kaip jus, jeigu tik būdavo tokioje draugijoje, kur galėdavo pagarbiai ir nesukeldamas įtarimų apie jus kalbėti. Visas savo gėrybes, visą savo garbę, visą savo laisvę jis buvo sudėjęs į jūsų rankas. Argi jis ne iš kilmingos giminės? Argi nebuvo jis gražesnis už visus kitus? Argi nebuvo šaunus, kaip pritinka jaunuoliui? Argi nebuvo visų mylimas, branginamas, pageidaujamas? Ir į tai neatsakysite: ne. Kaipgi tat mulkis vienuolis, kvailas ir pavydus, vienu žodžiu galėjo jus pastūmėti tokiam žiauriam sprendimui? Nesuprantu, kaip atsiranda tokių apjakėlių moterų, kurios niekina ir menkai tevertina vyrus; jeigu tos damos pagalvotų, kas yra jos pačios ir kokiu taurumu

dievas yra apdovanojęs vyriškį, iškeldamas virš visų kūrinių, turėtų didžiuotis, kai vyriškis jas myli, be galo jį branginti ir kaip įmanydamos stengtis jam įtikti, idant jis niekad nenustotų jų mylėjęs. Jūs žinote, kad taip pasielgti savo plepalais jus paragino vienuolis, tikriausiai koks nors dykaduonis ir smaguris; galbūt jis pats geidė užimti vietą, iš kurios stengėsi išguiti kitą. Štai čia ir yra toji nuodėmė, kurią dieviškasis teisingumas, ant savo svarstyklių teisingai pasveriąs visus darbus, nenorėjo palikti nenubaustą; ir kaip nekaltas yra Tedaldas, kurį jūs pati atstūmėte, lygiai taip nekaltas ir jūsų vyras, kuris dėl Tedaldo pateko į pavojų, o jūs — į sielvartą. Jeigu norite iš kančių išsivaduoti, štai ką turite prižadėti ir juo labiau padaryti: jei kada nors Tedaldas grįžtų čion iš savo ilgos tremties, grąžinkite jam savo malonę, savo meilę, savo palankumą bei draugystę ir leiskite naudotis tomis pat teisėmis kaip anksčiau, kol jūsų dar nebuvo apmulkinęs tas kvaiša vienuolis.

Piligrimas baigė savo kalbą, kurios dama itin atidžiai klausėsi. Tikėdama, kad dievas atsiuntė jai šias kančias būtent už tą nuodėmę, ji tarė:

— Dievo tarne, pripažįstu, kad visa, ką jūs kalbėjote, yra teisybė; iš jūsų žodžių dabar sužinojau, kas tie vienuoliai, kuriuos iki šiol visus laikiau šventais; be abejo, prisipažįstu, kad šitaip elgdamasi aš didžiai prieš Tedaldą nusižengiau, ir, jeigu bus galima, mielai savo kaltę išpirksiu, kaip jūs man nurodėte; bet argi tai įmanoma? Tedaldas niekuomet čion nebegrįš: jis miręs; taigi, ko negalima įvykdyti, to neverta ir žadėti.

Piligrimas jai atsakė:

— Ponia, kaip man apreiškė dievas, Tedaldas anaiptol nėra miręs, o gyvas ir sveikas, ir būtų laimingas, jei atgautų jūsų malonę.

Tuomet dama tarė:

— Galvokite, ką šnekate: aš jį mačiau ties savo durimis pervertą keliais peilio smūgiais, laikiau jį glėbyje, graudžiomis ašaromis laisčiau sustingusį jo veidą. Tos mano ašaros paskui gal ir sukėlė piktus liežuvius.

Piligrimas tarė:

— Ponia, kad ir ką jūs kalbėtumėt, aš jums sakau: Tedaldas gyvas, ir jeigu jūs pasiryžusi savo žodį tesėti, aš tikiuosi, greitai jį pamatysite.

— Mielai prižadu,— atsakė dama.— Niekas negalėtų suteikti

man tokio džiaugsmo, kaip vėl matyti savo vyrą laisvą ir išteisintą, o Tedaldą — gyvą.

Tuomet Tedaldui pasirodė, kad jau metas pasisakyti, kas jis toks, ir paguosti damą tikresne viltimi dėl jos vyro, ir jis tarė:

— Ponia, norėdamas išsklaidyti visus jūsų nuogąstavimus dėl vyro, aš turiu jums atverti vieną paslaptį, kurios kaip gyva niekad niekam neišduokite.

Jie buvo gan nuošaliame kambaryje ir vieni, nes dama visiškai pasitikėjo piligrimo šventumu; taigi Tedaldas, išsiėmęs rūpestingai saugomą žiedą, kurį dama buvo jam dovanojusi paskutinę naktį, praleistą sykiu, parodė jai ir paklausė:

— Ponia, ar pažįstate?

Pamačiusi žiedą, dama atpažino ir tarė:

— Taip, mesere, kadaise aš buvau jį padovanojusi Tedaldui.

Tuomet piligrimas atsistojo, greit nusimetė nuo pečių skraistę, o nuo galvos — skrybėlę ir prašnekęs florentietiškai tarė:

— O mane ar pažįstate?

Dama atpažinusi, kad čia Tedaldas, visa apstulbo ir taip išsigando, kaip išsigąstama numirėlių, pamačius juos vaikščiojant lyg gyvus. Užuot griebusi jį į glėbį kaip savąjį Tedaldą, grįžusį iš Kipro, ji norėjo išsigandusi bėgti nuo jo it nuo vaiduoklio, iš kapų atėjusio.

Tuomet Tedaldas jai tarė:

— Ponia, nebijokit, aš gi Tedaldas, gyvas ir sveikas; aš niekad nebuvau nužudytas nei miręs, kad ir ką manytumėt jūs ir mano broliai.

Bent kiek nusiraminusi, nors vis dar bijodama jo balso, dama atidžiai pažvelgė į jį ir, įsitikinusi, kad jis tikrai Tedaldas, su ašaromis puolė jam ant kaklo ir bučiuodama tarė:

— Mano brangusis Tedaldai, tūkstantį kartų būk pasveikintas!

Tedaldas, apkabinęs ją ir pabučiavęs, tarė:

— Ponia, dabar ne laikas glamonėtis: aš noriu eiti ir pasirūpinti, kad Aldobrandinas būtų grąžintas jums gyvas ir sveikas; tikiuosi, kad ligi rytojaus vakaro jūs išgirsite apie jį džiugių naujienų; jeigu tik ką gero sužinosiu, šiąnakt grįšiu pas jus ir viską išpasakosiu daug patogiau negu dabar.

Vėl apsisiautęs piligrimo skraiste ir užsivožęs skrybėlę, dar kartą pabučiavo damą ir, paguodęs ją gera viltimi, nuvyko ten, kur kalėjo Aldobrandinas, baimingai galvodamas apie laukiančią mirtį ir nesitikėdamas išsigelbėti. Kalėjimo sargų įleistas atseit jo paguosti, Tedaldas įėjo pas jį ir atsisėdęs greta tarė:

— Aldobrandinai, aš esu tavo draugas: dievui pagailo, kad tu kenti nekaltas, ir jis mane atsiuntė tavęs gelbėti; jeigu tu dėl dievo šlovės teiksiesi padaryti man nedidelę malonę, kurios tave paprašysiu, tai neabejotinai rytoj dar prieš vakarą vietoj laukiamo mirties nuosprendžio išgirsi apie savo išteisinimą.

Į tai Aldobrandinas atsakė:

— Mesere, nors aš tavęs nepažįstu ir nepamenu, kad būčiau kada nors tave matęs, tikriausiai esi man draugas, jeigu rūpiniesi mane gelbėti. Regi dievas, nusikaltimo, už kurį turėčiau būti pasmerktas myriop, niekuomet nesu padaręs; teisybė, galbūt daugelis kitų nuodėmių mane privedė prie šito galo. Tačiau prisiekiu prieš dievą: jeigu jis dabar pagailės manęs, aš ne tik prižadu, bet mielai padarysiu ir daugiau ką, ne vien tokį mažmožį; todėl prašyk ko tinkamas: jeigu tik iš čia ištrūksiu, būtinai savo žodį tesėsiu.

Tuomet piligrimas tarė:

— Aš nieko kito nenoriu, kad tik tu atleistum keturiems Tedaldo broliams už tai, kad jie tave įstūmė į šią bėdą manydami, jog esi kaltas dėl jų brolio mirties: noriu, kad juos priimtum kaip brolius ir bičiulius, jeigu prašys dovanojami.

— Niekas taip nejaučia keršto saldybės ir niekas jo taip negeidžia kaip tas, kuris kenčia nuoskaudą; tačiau, kad tik dievas teiktųsi mane išvaduoti, aš mielai jiems atleisiu ir jau atleidžiu dabar; ir jeigu ištrūksiu iš čia gyvas ir sveikas, viską padarysiu, kaip tu trokšti.

Piligrimas liko tuo patenkintas ir, nenorėdamas daugiau ko jam sakyti, labai prašė nenusiminti, nes, tikriausiai dar nepasibaigus rytojaus dienai, jis išgirsiąs tiksliausių žinių apie savo išgelbėjimą. Pasitraukęs nuo jo, piligrimas nuvyko į sinjoriją ir riteriui, kuris tą dieną turėjo valdžią, slapčiomis tarė šitaip:

— Mano pone, kiekvienas kaip beįmanydamas privalo stengtis, kad būtų atskleista teisybė, ypač tie, kurie užima tokią vietą kaip jūs; kas nenusikalto — nėra tasai ir baudžiamas, o kaltininkai turi būti nubausti. Kad šitaip atsitiktų, jūsų šlovei ir nevidonų prapulčiai aš čion ir atėjau. Kaip žinote, jūs griežtai žadate teisti Aldobrandiną Palerminį manydami, kad jis nužudė Tedaldą Elizėjį, ir esate pasiruošę jį pasmerkti myriop. Tai tikriausia klaida, kurią aš tikiuosi jums įrodyti iki vidurnakčio, į jūsų rankas atiduodamas šio jaunuolio žudikus.

Garbusis vyras, kuriam buvo gaila Aldobrandino, mielai išklausė piligrimo žodžius ir viską apie tat smulkiai išsiteiravo. Aldobrandino

nurodymu, sargybiniai be jokio pasipriešinimo pačiame įmygyje suėmė abudu brolius viešbutininkus ir jų tarną. Kai, norint išgauti teisybę, juos ruoštasi atiduoti kankynėms, jie išsigandę kiekvienas atskirai, o paskui ir visi drauge atvirai prisipažino nužudę Tedaldą Elizėjį, jo nepažindami. Paklausti, kodėl taip padarę, atsakė, kad tas jaunuolis, kai jų nebuvę namie, kibęs prie vieno jų žmonos ir norėjęs ją palenkti savo geismams.

Sužinojęs tai, piligrimas, sinjoro leistas, pasišalino ir slapčia nuvyko pas doną Ermeliną; visi namiškiai jau miegojo; rado ją vieną, jo belaukiančią, o taipogi trokštančią sužinoti gerų naujienų apie vyrą ir visiškai susitaikinti su savuoju Tedaldu. Atėjęs pas ją, jis linksmai tarė:

— Brangiausioji mano, džiaukis, nes rytoj tikriausiai vėl turėsi čia savo Aldobrandiną, gyvą ir sveiką!

Norėdamas dar labiau ją įtikinti, jis smulkiai apsakė jai visa, ką buvo padaręs. Tie du tokie nepaprasti ir tokie staigūs įvykiai — sugrįžimas gyvo Tedaldo, kurį tikrai manė apraudojusi kaip mirusį, ir viltis pamatyti išgelbėtą iš pavojaus Aldobrandiną, kurio mirtį po keleto dienų manė turėsianti apraudoti,— damą neapsakomai pradžiugino: ji karštai apkabino ir pabučiavo savąjį Tedaldą; paskui, nuėję į lovą, juodu gera valia sudarė palaimingą ir linksmą taiką, nesigailėdami vienas antram glamonių ir džiaugsmų.

Švintant Tedaldas atsikėlė, paaiškino damai, ką ketinąs daryti, ir, vėl paprašęs ją laikyti viską griežčiausioj paslapty, išėjo, vis dar apsirengęs piligrimu, tvarkyti Aldobrandino reikalų. Išaušus rytui, sinjorija, manydama turinti pakankamai duomenų apie bylą, tučtuojau paleido Aldobrandiną, o po kelių dienų toje pat vietoje, kur buvo įvykdyta žmogžudystė, nukirsdino galvas piktadariams.

Taigi Aldobrandinas atgavo laisvę didžiam savo paties, žmonos ir visų giminių bei draugų džiaugsmui. Aiškiai suprasdamas, kad visa tai įvyko piligrimo dėka, parsivedė jį į savo namus ir prašė gyventi, kol jam patiks šiame mieste; ir čia abudu neišmanė, kaip svečią bevaišinti ir kaip begerbti, ypač žmona, kuri gerai žinojo, kam teikia savo malones.

Po keleto dienų Tedaldas, manydamas, kad jau laikas sutaikinti Aldobrandiną su savo broliais, nes girdėjo, kad jie dėl šio išteisinimo ne tik pasipiktinę, bet iš baimės ir apsiginklavę,— priminė Aldobrandinui jo pažadą. Tas mielai atsakė esąs pasirengęs. Tuomet piligrimas jį paprašė rytojaus dieną iškelti didelę puotą ir pareiškė

norįs, kad tose vaišėse, be Aldobrandino giminaičių ir damų, dalyvautų ir keturi jo broliai su žmonomis. Tedaldas dar pridūrė, kad pats tuojau nueisiąs ir šeimininko vardu juos pakviesiąs į šią susitaikinimo šventę ir pokylį. Aldobrandinui sutikus su visais tais pageidavimais, piligrimas nedelsdamas nuvyko pas keturis brolius ir po ilgų šnekų, reikalingų tvarkant tokius dalykus, nesugriaunamais argumentais pagaliau gan lengvai juos įtikino, kad būtina atsiprašyti Aldobrandiną ir vėl įsigyti jo draugystę. Atlikęs tai, pakvietė juos ir jų žmonas kitą dieną pas Aldobrandiną; šie, patikėję jo garbės žodžiu, mielai priėmė kvietimą.

Taigi rytojaus dieną, pietumis, iš pradžių keturi Tedaldo broliai, juodai apsirengę, atėjo su keliais bičiuliais pas Aldobrandiną, kuris jų laukė; čia akivaizdoj visų sukviestųjų jie numetė žemėn savo ginklus ir atidavė į jo rankas, prašydami atleisti ką blogo jam padarę. Aldobrandinas juos priėmė su graudulio ašaromis ir, visus pabučiavęs į lūpas, trumpais žodžiais atleido jiems už patirtąją skriaudą. Paskui atėjo jų seserys ir žmonos, visos tamsiais drabužiais, ir jas meilingai priėmė dona Ermelina ir kitos damos. Paskui vyrams, taipogi ir damoms, buvo iškeltos puikiausios vaišės, kur viskas būtų buvę girtina, jeigu ne gedulingi giminaičių drabužiai ir tyla, reiškianti sielvartą dėl neseniai žuvusiojo. Daugelis širdyje netgi smerkė piligrimą, kam jis sumanė pokylį. Tedaldas tai nujautė ir, nusprendęs, kad jau laikas nutraukti tylą, atsistojo, kitiems dar bevalgant vaisius, ir tarė:

— Kad šios vaišės pasidarytų linksmos, nieko joms netrūksta, vien tik Tedaldo. Kadangi jo nepažinote, nors jis visą laiką čia su jumis, aš noriu jums jį parodyti.

Ir, nusisiautęs nuo pečių skraistę ir kitus piligrimo apdarus, liko tik su dailia žalio šilko striuke. Visi įbedė į jį akis baisiai nustebę ir ilgai žiūrėjo nedrįsdami patikėti, kad čia jis. Matydamas šitai, Tedaldas ėmė kalbėti apie giminaičius, pasakoti jų, o ir savo paties nuotykius. Tuomet broliai ir kiti vyrai, liedami džiaugsmo ašaras, pribėgo ir apkabino jį, o paskui lygiai taip pat pasielgė ir damos, tiek giminaitės, tiek ir pašalinės, išskyrus doną Ermeliną. Regėdamas tai, Aldobrandinas tarė:

— Kas yra, Ermelina? Kodėl tu nesveikini Tedaldo kaip kitos damos?

Visiems girdint, dama atsakė:

— Čia nėra nė vienos, kuri didesnį už mane turėtų ir turi norą

jį pasveikinti, nes aš labiau nei kitos esu jam dėkinga už tai, kad jo pastangomis tave atgavau. Bet nešvankios zaunos, pasklidusios tomis dienomis, kai mes apraudojome tariamąjį Tedaldą, sulaiko mane nuo to.

Aldobrandinas tarė:

— Eik jau eik; nejaugi tu manai, kad aš tikiu piktais liežuviais? Rūpindamasis mano išgelbėjimu, jis puikiai įrodė, kad tai melas; be to, tais plepalais aš niekad netikėjau; nagi kelkis greičiau ir eik, apkabink jį.

Dama, kuri nieko kito ir netroško, nedelsdama pakluso vyrui: atsistojo ir, pirmesniųjų damų pavyzdžiu, karštai jį apkabino ir pabučiavo. Šis Aldobrandino kilniadvasiškumas labai patiko Tedaldo broliams, o ir visiems ten esantiems vyrams bei moterims, ir pagieža, įsimetusi kai kurių širdin nuo tų paskalų, beregint išdilo. Kai jau visi Tedaldą džiaugsmingai apsveikino, jis pats nuplėšė nuo brolių, seserų ir brolienių gedulingus apdarus ir įsakė atnešti kitus drabužius. Jiems persirengus, daug tenai buvo dainų ir šokių, ir kitokių pramogų; taigi puota, iš pradžių tyli, į galą virto triukšminga. Smarkiai įsilinksminę, visi, kaip buvo, nuėjo į Tedaldo namus, ir ten vakarieniavo. Šitaip jie puotavo ir šventė keletą dienų.

Florentiečiai ilgą laiką į Tedaldą žiūrėjo kaip į prisikėlusį iš numirusių ir kaip į stebuklą. Daugeliui, netgi jo broliams, liko galvoje silpnutė abejonė, ar jis čia, ar ne jis; jie dar netvirtai tuo tikėjo ir gal dar ilgokai nebūtų tikėję, jeigu ne vienas atsitiktinumas, kuris aiškiai jiems įrodė, kas tasai nužudytasis. O buvo taip. Sykį pro jų namą traukė kareiviai iš Lunidžanos; pamatę Tedaldą, jie pribėgo prie jo ir tarė:

— Sveikas gyvas, Faciuolai!

Brolių akivaizdoj Tedaldas atsakė:

— Jūs mane painiojat su kuo kitu.

Išgirdę jį kalbant, kareiviai sumišo ir atsiprašė sakydami:

— Iš tikro jūs kaip du vandens lašu panėšite į vieną mūsų draugą Faciuolą iš Pontremolio; prieš dvi savaites ar kiek daugiau jis atvyko čion, ir mes iki šiol nežinome, kas jį ištiko. Tiesa, mus nustebino jūsų drabužiai, nes jis, kaip ir mes, buvo kareivis.

Vyresnysis Tedaldo brolis, išgirdęs tuos žodžius, priėjo ir paklausė, kuo vilkėjo tasai Faciuolas. Anie nupasakojo, ir pasirodė, kad nužudytasis buvo apsirengęs lygiai taip, kaip jie sakė. Taigi iš šito ir iš kitų ženklų paaiškėjo, kad nužudytas buvo Faciuolas, o ne Te-

daldas, ir broliams bei visiems kitiems išnyko bet kokie įtarimai dėl jo. O Tedaldas, grįžęs Florencijon turtuoliu, pastoviai mylėjo savo damą, ir kadangi ši daugiau su juo nebesivaidijo, tai juodu, atsargūs būdami, ilgą laiką mėgavosi savo meile. Teduoda dievas ir mums taip pasimėgauti savąja!

Aštunta novelė

FERONDAS, IŠGĖRĘS TAM TIKRŲ MILTELIŲ, PALAIDOJAMAS KAIPO MIRUSIS. ABATAS, KURIS MĖGAUJASI SU JO ŽMONA, IŠIMA JĮ IŠ KAPO, PERKELIA Į RŪSĮ IR ĮTIKINA, KAD JIS ESĄS SKAISTYKLOJE. PASKUI FERONDAS, PRISIKĖLĘS IŠ NUMIRUSIŲ, KAIP SAVO PATIES SŪNŲ AUGINA VAIKĄ, ABATO PRIGYVENTĄ SU JO ŽMONA.

Kai ilgoji Emilijos novelė pasibaigė, niekam betgi dėl savo ilgumo ne tik nenusibodusi, o, priešingai, visiems pasirodžiusi labai trumputė, turbūt todėl, kad tiek daug ir tiek įvairių nuotykių čia vaizduojama,— karalienė vienu tik galvos linktelėjimu pareiškė Lauretai savo pageidavimą, ir šioji pradėjo taip:

— Brangiosios damos, norėčiau jums papasakoti vieną tikrą atsitikimą, kuris veikiau atrodo melas negu teisybė. Jį prisiminiau išgirdusi, kaip vienas žmogus buvo apverktas ir palaidotas vietoje kito. O aš jums apsakysiu, kaip vienas gyvasis buvo palaidotas lygu mirusis, ir paskui daugelis, o ir jis pats save laikė nebe gyvuoju, o prisikėlusiu iš kapo. Na, o kaltininkas, kurį derėjo pasmerkti, buvo garbinamas lygu šventasis.

Kadaise Toskanoje gyvavo vienuolynas, kuris dar ir šiandieną tebėra; stovėjo jis, kaip dažniausiai matome, gan nuošalioje vietoje. Šiame vienuolyne abatu buvo vienuolis, visais atžvilgiais šventas vyras, išskyrus reikalus su moterimis. Tačiau šią silpnybę jis mokėjo taip gudriai slėpti, jog bemaž niekas ne tik to nežinojo, bet netgi neįtarė, nes visi jį laikė švenčiausiu ir doriausiu žmogum. Atsitiko taip, kad su abatu labai susibičiuliavo vienas turtingas sodietis, vardu Ferondas, be galo netašytas ir neišmaningas, ir niekuo kitu ši bičiulystė neviliojo abato kaip vien tuo, kad retkarčiais jis pasismagindavo

iš kaimiečio naivumo. Bedraugaudamas abatas pastebėjo, kad Ferondas turi gražuolę žmoną, ir taip karštai ją įsimylėjo, jog apie nieką kitą negalvojo nei dieną, nei naktį. Tačiau abatas beveik nusiminė išgirdęs, kad Ferondas, nors prasčiokas ir mulkis, puikiai moka mylėti ir saugoti savo pačią. Vis dėlto, būdamas labai sumaningas, jis tiek paveikė Ferondą, kad šis drauge su pačia ateidavo kartais į vienuolyno sodą bent kiek išsiblaškyti, ir čia abatas kukliausiu veidu jiems bylodavo apie amžinojo gyvenimo palaimą, apie daugelio seniai jau mirusių vyrų bei moterų šventus darbus, tad žmonai kilo noras eiti pas abatą išpažinties; ji atsiklausė Ferondo, ir šis mielai sutiko.

Taigi vieną gražią dieną moteris, dideliausiam abato džiaugsmui, atėjo pas jį išpažinties ir, atsisėdusi prie jo kojų, pirmiausia šitaip pradėjo:

— Dvasiškas tėve, jeigu dievas man būtų davęs tikrą vyrą arba visai jo nedavęs, gal būtų man lengva jūsų vedamai žengti keliu, einančiu į amžinąją laimę; bet kai aš pagalvoju, kas per žmogus Ferondas ir koks jis kvailas, galiu pasisakyti, kad esu našlė, nors ir ištekėjusi, nes, kol jis gyvas, kito vyro turėti negaliu; o jis, toks mulkis būdamas, be jokios priežasties taip beprotiškai man pavyduliauja, kad mano gyvenimas su juo — vienas tik sielvartas ir vargas. Todėl, prieš išpažindama nuodėmes, labai nužemintai prašau jus, dvasiškas tėve, man duoti tokį patarimą, nes jeigu negalėsiu žmoniškai gyventi, nei išpažintis, nei geri darbai nieko man nepadės.

Šie žodžiai itin maloniai suvirpino abatui širdį; jam pasirodė, kad likimas atveria kelią į karščiausią jo troškimą, ir jis tarė:

— Dukrele mano, aš manau, kad tokiai gražiai ir švelniai moteriai kaip jūs, labai apmaudu turėti skystaprotį vyrą; bet, man regis, dar apmaudžiau, jeigu jis pavydus; o kadangi jūsiškis — ir mulkis, ir pavyduolis, lengvai suprantu jūsų sielvartą. Tačiau, trumpai kalbant, aš nematau čia jokios kitos priemonės ir patarties, kaip vien tik išgydyti Ferondą nuo šito pavydo. Aš puikiai žinau, kokiais vaistais jį gydyti, kad tik jūs tesėtumėt išlaikyti paslaptyje, ką jums pasakysiu.

Moteris tarė:

— Dvasiškas tėve, dėl to nebijokit, nes aš veikiau mirsiu negu prasitarsiu kam nors apie tai, ką jūs man draudžiate sakyti. Bet kaip tą galima padaryti?

Abatas atsakė:

— Jeigu norime, kad Ferondas išgytų, kurį laiką jis turi pabūti skaistykloje.

— Kaipgi,— paklausė moteris,— jis ten nueis, būdamas gyvas?

Abatas atsakė:

— Pirmiausia jis turi numirti, ir tik tada ten nueis; ir kai iškentės tiek kančių, kad iš to savo pavydo išgis, mes tam tikromis maldomis prašysime dievą, idant jį grąžintų į šį gyvenimą, ir jis grįš.

— Tai aš turėsiu našlauti? — paklausė moteris.

— Taip,— atsakė abatas,— tam tikrą laiką, per kurį sergėkitės, kad neištekėtumėt už kito, nes dievui tas labai nepatiktų, o kai sugrįžtų Ferondas iš skaistyklos, jūs turėtumėt grįžti pas jį, ir tada jis būtų dar pavydulingesnis.

Moteris tarė:

— Sutinku, kad tik jis išgytų iš tos negerovės ir manęs nelaikytų amžinai uždarytos. Darykite, kaip jums patinka.

Tada abatas tarė:

— Aš taip ir padarysiu. Bet kokį atpildą iš jūsų gausiu už tokią paslaugą?

— Dvasiškas tėve,— atsakė moteris,— ko tik pageidaujate ir kas tik bus mano galioje; bet ką doro tokia moterėlė kaip aš gali dovanoti tokiam žmogui kaip jūs?

Į tai abatas atsakė:

— Ponia, jūs galite ne mažiau man duoti kaip aš jums. Jeigu aš ketinu veikti jūsų labui ir jūsų paguodai, lygiai taip pat ir jūs galite pasitarnauti mano sveikatai bei kūno išganymui.

— Jeigu taip, aš pasiruošusi,— atsakė moteris.

Tada abatas jai tarė:

— Jūs padovanosit man savo meilę ir leisite man pasidžiaugti jumis: dėl jūsų aš visas degu ir nykstu.

Išgirdusi šitai, moteris baisiai suglumo ir atsakė:

— Vaje, dvasiškas tėve, tai šit ko jūs iš manęs prašote? O aš maniau, kad jūs šventas! Argi dera šventiems žmonėms prašyti tokių dalykų iš moterų, kurios ateina pas juos patarimo?

Abatas jai atsakė:

— Širdele mano skaisčioji, nesistebėkite; šventumas dėl to nė kiek nesumažėja, nes jisai tvyro sieloje, o tai, ko aš jus prašau — kūno nuodėmė. Šiaip ar taip būtų, bet jūsų grožis toks, kad aš negaliu kitaip elgtis. Ir pasakysiu jums, savo grožiu jūs galite didžiuotis labiau už bet kurią kitą moterį, jei pagalvosite, kad jis patinka netgi šventiesiems, įpratusiems regėti dangaus grožybes; be to, nors aš ir

abatas, tačiau esu žmogus kaip visi kiti ir, kaip matote, dar nesenas. Jums nebus sunku tą padaryti; priešingai, jūs turite to trokšti, nes, kol Ferondas kentės skaistykloje, nakčia aš su jumis bendrausiu ir teiksiu tą paguodą, kurią jis turėjo teikti; ir niekas amžindie nesužinos, nes visi apie mane galvoja taip ir dar geriau, negu kad jūs iki šiol galvojote. Neatmeskit malonės, kurią siunčia jums dievas, nes daug yra tokių, kurios trokšta to, ką jūs galite gauti ir gausite, jeigu būsite išmintinga ir laikysitės mano patarimo. Be to, aš turiu dailių, brangių daiktelių, kurių niekam kitam neketinu atiduoti, kaip vien tik jums. Taigi, saldžioji mano viltie, padarykit man tą, ką aš mielai darau jums.

Moteriškė, nudelbusi akis, nežinojo, kaip čia išsisukti, o sutikti su juo atrodė jai nepadoru; tada abatas, matydamas, kad jinai po jo kalbos neskuba atsakyti, nusprendė, kad moteris pusiau jau atversta, ir, dar karščiau pabylojęs, įkalė jai į galvą, kad tai būsią visai padoru; todėl ji droviai atsakė, kad pasiruošusi įvykdyti kiekvieną jo paliepimą, bet ne anksčiau kaip tada, kai Ferondas jau atsidursiąs skaistykloje.

Abatas, labai patenkintas, tarė:

— Mes padarysime taip, kad jis tučtuojau ten nukaks; tik pasistenkite, kad rytoj ar poryt jis ateitų čion, pas mane.

Po tų žodžių, slapčia įspaudęs jai į delną puikų žiedą, atleido ją.

Moteris, džiaugdamasi dovana ir vildamasi gauti dar daugiau, grįžo prie savo draugių ir, nuostabius dalykus pasakodama apie abato šventumą, sykiu su jomis parėjo namo. Po keleto dienų Ferondas nuvyko į abatiją; kai tik išvydo jį abatas, tučtuojau nusprendė pasiųsti skaistyklon: susirado miltelių, kadaise gautų Rytuose iš vieno didžio princo, kuris tvirtino, kad juos vartojąs Kalnų Senis[83], norėdamas ką nors užmigdyti ir nudanginti į savo rojų arba iš ten pargabenti; didesnė ar mažesnė dozė šių miltelių be jokios žalos sveikatai taip užmigdanti išgėrusįjį, kad, kol jie veikia, niekas nepasakytų, jog tas žmogus gyvas. Į stiklinę dar nenusistojusio vyno įbėręs šių miltelių tiek, kad būtų galima užmigdyti trims dienoms, abatas savo celėje davė juos išgerti nieko neįtariančiam Ferondui ir paskui jį nusivedė į vienuolyną, kur sykiu su kitais broliukais ėmė smagintis iš jo paikybių. Netrukus milteliai ėmė veikti, ir Ferondą suėmė miegas, toks staigus ir stiprus, kad jis stačiom užmigo ir užmigęs pargriuvo ant žemės. Abatas dėjosi priblokštas šio įvykio, liepė atsegti

jam diržą, atnešti šalto vandens ir apšlakstyti veidą; griebėsi ir dar kitokių priemonių, norėdamas atgaivinti ir grąžinti jam sąmonę, lyg Ferondas būtų apalpęs nuo vidurių išpūtimo ar ko kito. Bet kai abatas ir vienuoliai pamatė, kad visos pastangos perniek ir jis neatsigauna, pačiupinėję pulsą ir neradę jokių gyvybės ženklų, visi nusprendė, kad jis miręs; todėl davė žinią jo žmonai ir giminėms, kurie tučtuojau atvyko; kai žmona ir giminės apraudojo velionį, abatas liepė jį palaidoti rūsyje tais pat drabužiais, kokiais buvo apsirengęs. Žmona grįžo namo ir pareiškė niekad neketinanti skirtis su kūdikiu, turimu nuo vyro; taip, likusi namie, ėmė auginti sūnų ir valdyti Ferondo ūkį.

Abatas su vienu patikimu bološkiu vienuoliu, šiomis dienomis atkeliavusiu čion iš Bolonijos, patyliukais atsikėlė naktį, ištraukė Ferondą iš grabo ir pernešė į tamsų urvą, kur joks šviesos spindulys neįsiskverbdavo ir kur buvo įrengtas karceris nusižengusiems broliukams; nuvilkę nuo Ferondo drabužius ir aprengę vienuoliškai, paguldė jį ant ryšulio šiaudų ir paliko ten, kol atsipeikės. Tuo tarpu bološkis vienuolis, abato primokytas, ką daryti, niekam ničnieko apie tai nežinant, ėmė laukti, kol Ferondas atsipeikės.

Rytojaus dieną abatas su keliais vienuoliais, neva aplankymo dingstimi, nuėjo į namus pas našlę, kurią rado juodai apsirengusią ir nuliūdusią; bent kiek paguodęs ją, tyliai priminė josios pažadą. Moteriškė, jausdamasi laisva ir netrukdoma nei Ferondo, nei kurio kito, pamačiusi ant jo piršto vėl dailų žiedą, atsakė, kad esanti pasiruošusi, ir juodu sutarė, kad naktį jis ateisiąs. Taigi, kai sutemo, abatas, persirengęs Ferondo drabužiais ir lydimas savojo vienuolio, nuėjo ten ir didžiausiam savo džiaugsmui bei malonumui išgulėjo su ja iki rytmetinių mišių, paskui sugrįžo į abatiją. Šiuo keliu jis gan dažnai traukdavo tokioms paslaugoms, ir sodiečiai, kartais sutikdami jį einant ten ar grįžtant, manė, kad Ferondas klajojąs šiose apylinkėse atgailaudamas. Paskui tarp neišmanėlių kaimo žmonių pasklido daug šnekų, ne sykį persakytų ir našlei, kuri puikiai žinojo, kaip yra iš tikrųjų.

Kai Ferondas atsipeikėjo, nesižinodamas kur esąs, bološkis vienuolis, kraupiu balsu šaukdamas, įžengė pas jį su rykštėmis rankoje ir nučiupęs gerai išpėrė jam kailį. Ferondas verkdamas ir rėkdamas tolydžio klausinėjo:

— Kur aš esu?

Vienuolis jam atsakydavo:

— Skaistykloje.

— Kaip? — klausė Ferondas.— Nejaugi aš miręs?

— Taip! — atsakė vienuolis.

Ferondas, išgirdęs tuos žodžius, ėmė raudoti dėl savęs paties, dėl savo žmonos ir sūnaus, paistydamas visokiausias nesąmones. Paskui vienuolis atnešė jam trupučiuką valgyti ir gerti. Ferondas, tai matydamas, tarė:

— Še tau! Argi numirėliai valgo?

— Taip,— tarė vienuolis,— tą, ką aš čia tau duodu, šįryt atsiuntė į bažnyčią tavo buvusioji žmona, kad būtų atlaikytos mišios už tavo vėlę; viešpats dievas teikėsi šį maistą skirti tau.

Tuomet Ferondas tarė:

— Duok dieve jai sveikatos. Aš labai ją mylėjau gyvas būdamas; mylėjau taip, kad per kiauras naktis laikydavau glėbyje ir nieko kito nedarydavau, kaip tik bučiuodavau; tiesa, darydavau ir kita ką, kai noras man užeidavo.

Paskui, pajutęs alkį, Ferondas ėmė valgyti ir gerti. Kadangi vynas jam pasirodė ne per skaniausias, jis tarė:

— Kad ją kur nelabasis! Kodėl neatsiuntė ji kunigui vyno iš statinės, stovinčios pasieny?

Kai Ferondas pavalgė, vienuolis vėl čiupo jį už pakarpos ir tomis pat rykštėmis smarkiai išplakė. Gerokai prisirėkęs, Ferondas paklausė:

— Vaje, už ką gi tu mane muši?

Vienuolis atsakė:

— Viešpats dievas taip liepė: mušti tave dukart dienoje.

— O kodėl? — sudejavo Ferondas.

Vienuolis atsakė:

— Todėl, kad tu pavyduliavai, nors tavo žmona — geriausia moteris šiame krašte.

— Aiman,— tarė Ferondas,— teisybę tu sakai — geriausia ir saldžiausia: ji buvo saldesnė už meduolį, bet aš nežinojau, kad viešpačiui dievui nepatinka pavydūs vyrai — nebūčiau toks buvęs.

Vienuolis atšovė:

— Apie tai reikėjo pagalvoti, kol gyvenai žemėje, ir pasitaisyti; jeigu atsitiktų, kad tu dar kartą ten grįžtum, įsidėk sau į galvą, kas čia tave ištiko, ir niekad nebūk pavydus.

Ferondas paklausė:

— Argi numirėliai kada nors grįžta?

— Taip,— atsakė vienuolis,— kam tokia dievo valia.

— O,— sušuko Ferondas,— jeigu aš kada nors ten grįšiu, būsiu geriausias pasaulyje vyras, niekad jos nemušiu, niekad neplūsiu, nebent tik pabarsiu už vyną, kurį atsiuntė šįryt; o be to, ji neįdavė nė vienos žvakės, ir aš turėjau valgyti patamsy.

Vienuolis tarė:

— Siųsti tai ji atsiuntė, bet žvakės sudegė per mišias.

— Ak šitaip,— tarė Ferondas,— teisybę tu sakai. Dievaž, jei grįšiu ten, leisiu jai daryti visa, ką tik ji norės. Bet sakyk man: kas gi esi tu, kuris čia mane taip kankini?

Vienuolis tarė:

— Aš irgi esu miręs, o gyvenau Sardinijoj, ir kadangi kitados labai gyriau savo poną už pavyduliavimą, tai viešpats man paskyrė tokią bausmę, kad aš turiu tau davinėti valgyti ir gerti ir plakti rykštėmis, kol viešpats dievas nuspręs kitaip ir dėl tavęs, ir dėl manęs.

Ferondas paklausė:

— Ar nieko čia daugiau nėra, tik mudu?

Vienuolis atsakė:

— O, čia yra ištisi tūkstančiai; tik tu negali jų nei matyti, nei girdėti, nei jie tavęs.

Tada Ferondas paklausė:

— O kiek toli mudu esame nuo savo krašto?

— Oho! — atsakė vienuolis,— daug mylių toliau negu į gražiąją Kakonę!

— Po šimts! Tai geras galas kelio,— sušuko Ferondas.— Man regis, mudu esame anapus pasaulio, jeigu tokia tolybė.

Šitaip ir panašiai pasišnekučiuodamas, o prie to dar gaudamas valgyti ir perti, Ferondas iškalėjo apie dešimt mėnesių, per kuriuos gan dažnai ir sėkmingai abatas lankydavo gražuolę moterį ir su ja smagiausiai leido laiką. Tačiau bėda ateina nešaukiama — moteris paliko nėščia ir greit apsižiūrėjusi pasisakė abatui; todėl abudu nusprendė, kad metas Ferondą nedelsiant atšaukti iš skaistyklos į gyvenimą, idant grįžtų pas ją, o ji pasisakytų, kad nuo jo pastojusi. Taigi kitą naktį abatas liepė vienuoliui kitonišku balsu šūktelti kaltinamąjį Ferondą ir pasakyti jam:

— Džiaukis, Ferondai! Dievas panorėjo, kad tu grįžtum į pasaulį. Grįžęs susilauksi sūnaus, kurį pavadink Benediktu, nes tavo šventojo abato ir tavo žmonos maldomis, o taipogi iš meilės šventajam Benediktui, dievas suteikia tau šią malonę.

Ferondas, išgirdęs tuos žodžius, be galo prasidžiugo ir tarė:

— Tas man labai patinka: teatlygina dievas ir ponui viešpačiui dievui, ir abatui, ir šventam Benediktui, ir mano žmonai, putniai it bandelė ir saldesnei už medų ir cukrų!..

Liepęs įberti į siunčiamą Ferondui vyną tų pat miltelių, bet tiek, kad šis miegotų tik kokias keturias valandas, abatas drauge su vienuoliu jį apvilko jo paties drapanom ir patyliukais pernešė į rūsį, kur jis iš pradžių buvo palaidotas.

Rytmetį, švintant, nubudo Ferondas ir pro grabo plyšį pamatė šviesą, kurios nebuvo regėjęs jau dešimtį mėnesių; taigi, pasijutęs gyvas, ėmė šaukti:

— Atvožkit mane! Atvožkit mane!

Ir pats taip stipriai spyrėsi galva į grabo dangtį, kad atkėlęs jį,— o buvo lengvai atkeliamas,— ėmė stumti šalin. Kai vienuoliai po rytmetinių mišių nubėgo ten ir pažino Ferondo balsą, ir išvydo jį, jau lipantį iš grabo, regėdami tokį nepaprastą atsitikimą, visi persigandę spruko tekini šalin ir atskubėjo pas abatą. Šis, dėdamasis tik ką pakilęs nuo maldos, tarė:

— Vaikeliai, nebijokite, imkite kryžių ir švęsto vandens ir eikite paskui mane: pamatysime, ką nori mums apreikšti dievo galybė.

Taip ir atsitiko. Ferondas, baisiai išblyškęs, nes tiek laiko ištūnojo neregėdamas saulės šviesos, jau buvo išlipęs iš grabo. Pamatęs abatą, puolė jam į kojas ir tarė:

— Dvasiškas tėve, kaip buvo man apreikšta, jūsų maldos, o taipogi švento Benedikto užtarimas ir mano žmonos poteriai ištraukė mane iš skaistyklos kančių ir sugrąžino gyveniman; už tai aš prašau dievą duoti jums gerus metus ir laimingas dienas dabar ir visados.

Abatas tarė:

— Tebūnie pašlovinta dievo galybė. Taigi eik, sūnau, nes dievas vėl siunčia tave čion, ir paguosk savo žmoną, kuri nuo tada, kai tu apleidai šį gyvenimą, amžinai skendėjo ašarose, ir būk nuo šiolei ištikimas dievo tarnas.

— Dvasiškas tėve,— tarė Ferondas,— taip man ir buvo sakyta. Leiskite mane namo. Kai tik grįšiu — užbučiuosiu! Taip aš ją myliu!

Likęs su savo vienuoliais, abatas dėjosi labai nustebintas šio įvykio ir liepė dievobaimingai sugiedoti „Miserere“. Ferondas grįžo į savo kaimą, bet kiekvienas, pamatęs jį, bėgdavo kaip nuo pabaisos, o jis šaukdavosi juos ir tvirtindavo esąs prisikėlęs iš numirusių. Žmona jo irgi bijojo. Bet paskui, kai žmonės bent kiek su juo apsiprato ir

įsitikino, kad jis gyvas, apie daug ką jį klausinėdavo, o jis, iš skaistyklos grįžęs kone išminčium, atsakinėdavo į visus klausimus, postringaudamas apie jų giminaičių vėles ir pats nuo savęs prasimanydamas gražiausių pasakų apie tai, kas darosi skaistykloje; visiems pasakodavo taipogi apie apreiškimą, arkangelo Gabrieliaus lūpomis paskelbtą jam prieš prisikeliant iš numirusių.

Todėl grįžęs namo ir vėl ėmęsis valdyti ūkį, kaip jam rodės, padarė savo žmoną drūtą. Atsitiko taip laimingai, kad ji deramu laiku — mulkių manymu, moteris nešioja kūdikį lygut lygiai devynis mėnesius,— pagimdė berniuką, kuris buvo pavadintas Benediktu.

Ferondo sugrįžimas ir jo pasakojimai (nes beveik visi tikėjo, kad jis prisikėlė iš numirusių) begaliniai padidino garsą apie abato šventumą. O Ferondas, daug pylos gavęs už savo pavydulingumą, išsigydė nuo to ir, kaip buvo žadėjęs abatas jo žmonai, nustojo pavyduliavęs. Žmona tuo buvo labai patenkinta ir nuo šiol gyveno su juo sandoroje, nors, tiesa, kai pasitaikydavo proga, mielai susitikdavo ir su šventuoju abatu, kuris taip gerai ir taip uoliai buvo jai pasitarnavęs didžiausiose jos bėdose.

Devinta novelė

ŽILETA IŠ NARBONOS IŠGYDO PRANCŪZIJOS KARALIŲ NUO FISTULĖS; UŽ TAI PRAŠO DUOTI JAI VYRU BELTRANĄ IŠ RUSIJONO; ŠIS, JĄ VEDĘS PRIEŠ SAVO VALIĄ, IŠ APMAUDO NUVYKSTA Į FLORENCIJĄ, KUR ĮSIMYLI VIENĄ MERGINĄ; BET VIETOJ MYLIMOSIOS SU JUO GULI ŽILETA, KURI JAM PAGIMDO DU SŪNUS; VĖLIAU BELTRANAS PAMILSTA ŽILETĄ IR JĄ LAIKO SAVĄJA ŽMONA.

Kai Lauretos novelė buvo baigta, beliko pasakoti vien tik karalienei, nenorint laužyti Dionėjo privilegijos. Todėl, nelaukdama raginimų, karalienė linksmai prabilo šitaip:

— Kas dabar, išklausęs Lauretos novelę, gebės pasekti kitą, tokią pat įdomią ir gražią? Laimė dar, kad ji kalbėjo ne pirmutinė,

nes po jos mažai kuri būtų patikusi. Manau, ne per daugiausia pagyrų susilauks ir tos, kurias dar šią dieną išgirsite. Šiaip ar taip, vis dėlto aš jums papasakosiu novelę, man regis, tinkamą pasiūlytajai temai.

Prancūzijos karalystėje gyveno didžiūnas, vardu Isnaras, Rusijono grafas, kuris, būdamas silpnos sveikatos, laikė prie savęs nuolatinį gydytoją, vadinamą maestru Žeraru Narboniečiu. Tasai grafas turėjo vienintelį mažą sūnelį, vardu Beltraną, labai gražų ir mielą. Drauge su juo augo ir kiti jo amžiaus vaikai, tarp kurių buvo ir gydytojo dukrelė, vardu Žileta. Ji pajuto šitam Beltranui begalinę meilę, daug karštesnę, negu derėjo švelniam jos amžiui.

Kai mirė Beltrano tėvas, karaliaus globai pavedęs sūnų, šiam teko iškeliauti į Paryžių; dėl to mergaitė baisiai nusiminė. Netrukus pasimirė ir josios tėvas, ir jeigu jai būtų pasitaikiusi patogi dingstis, mielai būtų keliavusi į Paryžių pamatyti Beltrano; bet, likusi pati viena ir turtinga, buvo labai stropiai prižiūrima ir tinkamos dingsties vis nerado. Net sulaukusi tekūtės amžiaus, ji niekaip negalėjo užmiršti Beltrano ir neskelbdama priežasties atsakė daugeliui jaunikių, už kurių ją norėjo ištekinti giminės.

Kai Žileta labiau negu kada nors degė meile Beltranui, nes girdėjo jį tapus gražiausiu jaunikaičiu, pasiekė ją žinia, kad Prancūzijos karaliui nuo voties, kurią turėjo ant krūtinės ir kuri prastai buvo išgydyta, pasiliko fistulė, didžiai jį varginanti ir kankinanti; nors daugelis mėgino ją gydyti, tačiau neatsirado tokio, kuris jį išvaduotų nuo šitos negerovės, o visi tik dar labiau apsargdindavo; todėl nusivylęs karalius iš nieko daugiau nebenorėjo nei pagalbos, nei patarties. Mergina be galo prasidžiugo, išgirdusi šią žinią, ir sumetė, kad čia ji ne tik turi teisėtą pagrindą keliauti į Paryžių, bet ir, jei liga būsianti tokia, kaip ji mananti, lengvai galį atsitikti, kad gausianti Beltraną sau už vyrą. Taigi Žileta, daug ko jau pramokusi iš savo tėvo, pasigamino miltelių iš tam tikrų žolių, naudingų nuo spėjamos ligos, sėdo ant žirgo ir išjojo į Paryžių. Čia pirmiausia ji pasistengė pamatyti Beltraną, paskui, stojusi prieš karalių, prašė suteikti jai malonę ir parodyti opą. Karalius, matydamas prieš save gražią ir meilią merginą, nemokėjo jai atsakyti ir parodė savo opą; ši, vos tik išvydusi, tuojau pat įsitikino sugebėsianti ją išgydyti ir tarė:

— Valdove, jeigu leisite, aš tikiuosi su dievo padėjimu per savaitę jus pagydyti nuo šios ligos, nesuteikdama jums jokio vargo ar skausmo.

Karalius širdyje nusijuokė iš jos žodžių ir tarė pats sau: „Ko didžiausi pasaulio gydytojai nesugebėjo ir neišmanė, kaip galėtų išmanyti jauna moteris?“ Taigi, padėkojęs jai už gerą norą, atsakė, kad esąs nusprendęs jokio gydytojo patarimų daugiau nebeklausyti.

Į tai mergina atsakė:

— Valdove, jūs nepasikliaujate mano sugebėjimu, nes esu jauna ir moteris, bet jums primenu, kad aš gydau ne savo išmanymu, o su dievo pagalba ir mokslu maestro Žeraro Narboniečio, kuris buvo mano tėvas ir savo metu garsus gydytojas.

Tuomet karalius sau tarė: „Gal dievas man ją siunčia: kodėl neišbandyti, ką ji sugeba; juk ji žada mane išgydyti be jokio skausmo ir tokiu trumpu laiku“. Ryžęsis išbandyti ją, tarė:

— Panele, o jeigu jūs manęs neišgydysite, privertusi be reikalo sulaužyti savo nusistatymą, kas už tai turės ištikti jus?

— Valdove,— atsakė mergina,— liepkit mane sergėti ir, jeigu per savaitę neišgydysiu, liepkite sudeginti; o jeigu jus išgydysiu, kokį gausiu atpildą?

Į tai karalius atsakė:

— Jūs atrodote dar netekėjusi: jeigu savo žodį tesėsite, mes išleisime jus už gero ir kilmingo vyro.

Mergina jam atsakė:

— Valdove, iš tiesų man labai malonu, kad jūs mane ištekinsite, bet aš noriu tokio vyro, kokį pati pasirinksiu; tačiau neprašysiu nė vieno iš jūsų sūnų ar iš karališkos giminės.

Karalius tučtuojau prižadėjo jos norą patenkinti. Mergina ėmėsi gydyti ir greitu laiku, net anksčiau, negu buvo žadėjusi, grąžino karaliui sveikatą. Karalius, pasijutęs sveikas, tarė:

— Panele, jūs tikrai nusipelnėte sau vyrą.

Mergina jam atsakė:

— Taigi, valdove, aš nusipelniau Beltraną iš Rusijono, kurį pamilau dar vaikystėje ir kurį visada begaliniai mylėjau.

Per daug didelis daiktas pasirodė karaliui atiduoti Beltraną, bet kadangi buvo prižadėjęs ir nenorėjo laužyti savo žodžio, tad pasišaukė jį ir tarė jam šitaip:

— Beltranai, esate jau subrendęs ir išprusęs; mes norime, kad grįžtumėt valdyti savo krašto ir vežtumėtės su savim merginą, kurią mes jums duodame per žmoną.

— O kas gi toji mergina, valdove? — paklausė Beltranas.

Į tai karalius atsakė:

— Toji, kuri su savo vaistais grąžino man sveikatą.

Beltranas ją pažinojo ir buvo matęs; nors mergina atrodė jam labai graži, tačiau žinodamas, kad ji ne iš tokios giminės, kuri pritiktų jo kilmingumui, smarkiai pasipiktinęs tarė:

— Valdove, tai jūs norite šundaktarę duoti man per žmoną? Sergėk dieve, kad aš kuomet nors imčiau tokią moterį!

Karalius jam tarė:

— Tai jūs norite, kad mes sulaužytume savo žodį, kurį, trokšdami atgauti sveikatą, davėme panelei, paprašiusiai kaip atpildo jūsų sau už vyrą?

— Valdove,— sušuko Beltranas,— jūs galite atimti iš manęs visa, ką turiu, ir padovanoti mane kaip savo vasalą kam tik norite; bet aš jus užtikrinu, kad niekuomet nebūsiu patenkintas tokiomis vedybomis!

— Būsite,— atsakė karalius,— nes mergina graži, protinga ir labai jus myli; todėl mes tikimės, kad su ja gyvensite daug laimingiau negu su kokia nors aukštos kilmės dama.

Beltranas nutilo, o karalius liepė iškelti šaunias vestuves. Kai atėjo skirtoji diena, Beltranas, kad ir nenoromis, karaliaus akivaizdoj susituokė su mergina, kuri jį mylėjo labiau nei pati save. Po jungtuvių, jau apsigalvojęs, ką daryti, apsigarsino norįs grįžti į savo kraštą ir ten gyventi moterystėje. Tačiau, gavęs karaliaus leidimą ir sėdęs ant žirgo, nujojo ne į savo grafystę, o į Toskaną. Sužinojęs, kad Florencija kariauja su Sjena, nusprendė stoti florentiečių pusėn; šie su dideliu džiaugsmu ir garbe jį priėmė ir paskyrė vieno kariuomenės dalinio vadu; gaudamas gerą algą, jis gan ilgai ten tarnavo.

Jaunamartė, ne per daug patenkinta tokia dalia, betgi tikėdamasi geru savo elgesiu parsivilioti vyrą namo, nuvyko į Rusijoną, kur visi ją priėmė kaip savo ponią. Ilgą laiką nesant grafystėje šeimininko, čia rado ji viską apleista ir nugyventa, todėl, kaip išmintinga moteris, su nepaprastu uolumu bei rūpestingumu viską sutvarkė; valdiniai tuo labai džiaugėsi, ėmė didžiai ją vertinti ir nuoširdžiai pamilo, smarkiai peikdami grafą, kad šis ja nepatenkintas. Sutvarkiusi visą kraštą, ponia per du riterius pranešė apie tai grafui, maldaudama duoti jai žinią, kad jeigu grafas dėl jos negrįžtąs į savo kraštą, tai ji, norėdama jam įtikti, pati išvyksianti. Grafas itin žiauriai jiems atšovė:

— Tedaro kaip tinkama; o aš tik tada grįšiu pas ją, kai ji turės ant piršto va šitą žiedą, o ant rankų sūnų, su manim prigyventą.

Jis mūvėjo labai brangų žiedą, su kuriuo niekad nesiskirdavo, nes jam pasakojo, kad tasai žiedas turįs paslaptingą galią. Riteriai suprato žiaurią jo sąlygą, priklausančią nuo dviejų beveik neįmanomų dalykų, ir matydami, kad jų žodžiai neįstengia sugriauti jo nusistatymo, grįžo pas ponią ir perdavė jo atsaką. Ponia, sielvarto apimta, ilgai galvojusi, nusprendė išmėginti, ar nebūtų galima tų dviejų dalykų įvykdyti ir šitaip susigrąžinti vyrą. Apmąsčiusi, kas reikia daryti, sušaukė keliolika supratingiausių ir geriausių grafystės didžiūnų, gan išsamiai ir graudulingai jiems apsakė, ką yra nuveikusi iš meilės grafui, ir parodė, kas iš to išėjo; galiausiai pareiškė anaiptol nenorinti, kad grafas dėl jos buvimo čia pasiliktų amžinoje tremtyje, kad ji, priešingai, ketinanti likusį gyvenimą skirti kelionėms į šventąsias vietas ir gailestingiems darbams — savo sielos išganymui; ji prašė, kad šie vyrai apsiimtų sergėti bei valdyti grafystę ir tučtuojau grafui praneštų, kad ji paliekanti jo kraštą laisvą ir sutvarkytą, o pati išvykstanti, niekad neketindama grįžti į Rusijoną. Jai bekalbant, daug ašarų išliejo gerieji žmonės ir maldaute maldavo ją teiktis pakeisti savo nusistatymą ir pasilikti; bet viskas buvo perniek. Pavedusi juos dievo malonei, ji su pusbroliu ir kambarine, apsirengusi maldininkės drabužiais, gausiai apsirūpinusi pinigais ir brangenybėmis, leidosi į kelią; niekam nesisakė, kur einanti, ir niekur nesustojo, kol pasiekė Florenciją. Atvykusi čion, atsitiktinai užsuko į viešbutėlį, kurį laikė viena gera našlė, ir kukliai apsigyveno čia kaip vargšė piligrimė, trokšdama išgirsti naujienų apie savo valdovą. Atsitiko taip, kad rytojaus dieną ji pamatė pro viešbutį prajojant Beltraną su savo pulku; nors ji labai gerai jį pažino, tačiau paklausė gerąją šeimininkę, kas jis esąs. Viešbutininkė atsakė:

— Tai kilmingas svetimšalis, grafas Beltranas, malonus, mandagus ir labai mėgstamas visam mieste; jis lig ausų įsimylėjęs vieną mūsų kaimynę, nuskurdusią bajoraitę. Tai itin dora mergina, bet dėl neturto dar neištekėjusi ir gyvena su savo motina, protinga ir gera moterim; jeigu ne motina, gal jau seniai būtų patenkinusi to grafo troškimus.

Grafienė įsidėjo tuos žodžius galvon ir, smulkiai išsiteiravusi apie visas aplinkybes ir gerai viską apsvarsčiusi, nusprendė, ką daryti: sužinojusi namą ir vardą tos moteriškės ir jos dukters, grafo mylimos, vieną dieną slapčia, maldininkės drabužiais, nuėjo ten; radusi motiną ir dukterį gyvenančias labai vargingai, ji pasveikino abi ir pasisakė norinti pasikalbėti su ponia. Taurioji dama atsikėlusi tarė, kad pasi-

ruošusi ją išklausyti. Abiem nuėjus į atskirą kambarį ir susėdus, grafienė pradėjo:

— Ponia, man atrodo, kad jums taipogi nepalanki fortūna kaip ir man; bet jeigu jūs panorėtumėt, lengvai galėtumėt padėti ir sau, ir man.

Moteris atsakė, kad nieko taip netrokštanti, kaip garbingai ir dorai padėti sau. Grafienė kalbėjo toliau:

— Man reikalingas jūsų garbės žodis; jeigu aš jumis pasikliausiu, o jūs mane apgausite — sugadinsite ir savo, ir mano reikalus.

— Galite drąsiai sakyti visa, ką tik norit,— tarė taurioji dama,— aš niekad jūsų neapgausiu.

Tuomet grafienė, pradėjusi nuo pirmo savo įsimylėjimo, apsakė jai, kas esanti ir ką išgyveno ligi šios dienos; kalbėjo taip jaudinančiai, kad taurioji dama, patikėjusi jos žodžiais, juo labiau kad mieste jau sklido apie tai gandai, pajuto jai gailestį. O grafienė, išpasakojusi savo likimą, traukė toliau:

— Taigi dabar jūs žinote, ponia, kokius du dalykus man reikia turėti, jeigu noriu susigrąžinti vyrą; ir niekas kitas negali čia man padėti, vien tik jūs, jeigu teisybė, kad grafas, mano vyras, begaliniai įsimylėjęs jūsų dukterį.

Taurioji dama jai atsakė:

— Ponia, aš nežinau, ar grafas iš tikrųjų myli mano dukterį, ar tik dedasi įsimylėjęs. Bet kuo gi aš galėčiau jums padėti?

— Tuojau paaiškinsiu, ponia,— tarė grafienė.— Bet pirmiausia norėčiau pasakyti, kuo žadu jums atsilyginti, jeigu man pagelbėsite. Aš matau, kad jūsų dukrelė graži ir jau tikra nuotaka, bet, kiek girdėjau ir kiek, man regis, suprantu, ji bekraitė ir vien todėl dar namie. Va aš ir ketinu, atsidėkodama už paslaugą, kurią man padarysite, tučtuojau duoti jums iš savo pinigų tiek kraičio, kiek jums pačiai atrodo reikalinga, idant galėtumėt ją garbingai išleisti už vyro.

Vargingai moteriai patiko šis pasiūlymas, tačiau, būdama kilnios širdies, ji tarė:

— Ponia, sakykit, kuo galėčiau jums padėti, ir jeigu tai nesuteps mano garbės, aš mielai padarysiu, o jūs po to pasielgsite kaip tinkama.

Tuomet grafienė tarė:

— Man reikia, kad per kokį patikimą asmenį praneštumėt grafui, mano vyrui, kad jūsų dukra sutinka patenkinti visus jo norus, jeigu bus tikra, kad jis taip ją myli, kaip dedasi mylįs. Bet ji tik tada tuo

patikės, kai gaus iš jo žiedą, kurį jis visada mūvi ant piršto ir neapsakomai brangina. Jeigu jis atsiųs jums tą žiedą, jūs atiduosite jį man, o jam pranešite, kad jūsų duktė pasiruošusi patenkinti visus jo geismus. Paskui liepsite jam slapčia ateiti čion ir nematomis vietoj savo dukters su juo paguldysite mane. Gal dievas duos, aš pastosiu ir paskui, turėdama jo žiedą ant piršto ir ant rankų sūnų, gimusį nuo jo, susigrąžinsiu jį, ir mes gyvensime, kaip dera žmonai gyventi su vyru. Ir už visa tai būsiu dėkinga jums.

Tauriajai damai šis uždavinys pasirodė itin sunkus, ir ji baiminosi, kad kartais neužtrauktų gėdos dukteriai; bet, pagalvojusi, kad padėti gerai moteriai susigrąžinti vyrą nėra negarbinga ir kad šioji tesiekia kilnaus tikslo, pasikliaudama šios dosnumu ir nuoširdumu, ne tik viską prižadėjo grafienei, bet po kelių dienų, slaptai ir atsargiai veikdama pagal duotus jos nurodymus, gavo žiedą (nors ir gaila buvo grafui su juo skirtis) ir sumaniai paguldė prie jo Žiletą vietoj savo dukters. Jau po pirmųjų suartėjimų, kurių grafas aistringai siekė, dama iš dievo malonės pastojo ir, kai atėjo laikas, pagimdė du berniukus. Ir ne tik tą vieną sykį taurioji dama leido džiaugtis grafienei vyro glėbyje, bet dar daugelį kartų, veikdama taip gudriai ir slaptingai, kad apie tai nė lapė nesulojo, o grafas visada manydavo gulįs ne su žmona, o su savo mylimąja. Rytmečiais išeidamas dovanodavo jai daug gražių ir brangių daiktelių, kuriuos grafienė rūpestingai saugojo. Pasijutusi nėščia, nebenorėjo ilgiau varginti tauriosios damos tokiomis paslaugomis ir tarė jai:

— Ponia, dievo ir jūsų dėka turiu tai, ko troškau; taigi metas ir man atsidėkoti jums.

Taurioji dama atsakė, kad jai malonu, jeigu išsipildė grafienės troškimai, bet kad ji tai dariusi ne tikėdamasi kokio nors atpildo, o todėl, kad privalu esą daryti gera. Į tai grafienė atsakė:

— Ponia, tas man labai patinka; taigi ir aš noriu jus apdovanoti, kaip žadėjau, ne todėl, kad jums atsilyginčiau, o todėl, kad gera padaryčiau, nes, man regis, privalu taip elgtis.

Tuomet taurioji dama, skurdo verčiama, baisiai susigėdusi, paprašė šimto lirų dukteriai ištekinti. Grafienė, regėdama jos drovumą ir girdėdama tokį kuklų prašymą, davė jai penkis šimtus lirų ir daug gražių ir brangių daiktų, vertų gal antra tiek. Taurioji dama, begaliniai patenkinta, neįmanė kaip bedėkoti grafienei, kuri, atsisveikinusi ją, grįžo į viešbutį.

Kad Beltranas nebeturėtų pagrindo nei kitų siuntinėti, nei pats

užeidinėti pas ją, taurioji dama su dukteria išvyko į kaimą pas gimines; o Beltranas netrukus, saviškių iššauktas, grįžo namo išgirdęs, kad grafienės ten nebėra.

Sužinojusi, kad jis išvykęs iš Florencijos ir grįžęs į savo kraštą, grafienė buvo labai patenkinta ir gyveno Florencijoje, kol atėjo metas gimdyti; ji pagimdė du berniukus, nepaprastai panašius į tėvą, ir liepė juos rūpestingai auginti. Kai pasirodė jai, kad jau laikas, ji leidosi į kelią ir niekieno nepažinta atvyko į Monpelję; čia, pailsėjusi keletą dienų ir sužinojusi, kad grafas visų šventųjų dieną rengiąs Rusijone didžiules iškilmes damoms ir riteriams, ji, vis dar maldininkės drabužiais kaip buvo įpratusi, nukeliavo ten. Matydama, kad damos ir riteriai susirinkę grafo rūmuose ir jau beeiną prie stalo, ji, nepakeitusi apdaro, su tais dviem sūneliais ant rankų, pakilo laiptais į salę ir, prasiskverbusi pro svečius, kur stovėjo grafas, puolė jam į kojas ir verkdama tarė:

— Valdove mano, aš esu tavo nelaimingoji žmona, ilgą laiką klajojusi po pasaulį, idant tu galėtum grįžti ir gyventi savo namuose. Dievo vardu maldauju tave: ištesėk sąlygą, pareikštą man per du riterius, kuriuos aš buvau pas tave nusiuntusi: štai ant mano rankų ne vienas sūnus nuo tavęs, bet du, o štai čia tavo žiedas. Taigi metas priimti mane kaip žmoną — juk taip esi žadėjęs.

Išgirdęs tuos žodžius, grafas baisiai sumišo, atpažino žiedą, o taipogi ir sūnus, kaip du lašai panašius į jį. Vis dėlto jis tarė:

— Kaip tai galėjo atsitikti?

Grafienė, didžiausiam grafo ir visų ten esančių nustebimui, smulkiai papasakojo viską, kas buvo ir kaip. Todėl grafas, įsitikinęs, kad ji sako teisybę, ir matydamas jos pastovumą ir protą, o taipogi du tokius gražius sūnelius, be to, norėdamas tesėti pažadą ir patenkinti savo riterius bei damas, kurie visi maldavo priimti pagaliau ir gerbti ją kaip teisėtą žmoną, metė šalin atkaklią savo rūstybę, liepė grafienei keltis, apglėbė ir pabučiavo, ir pripažino teisėta žmona, o vaikus — savo sūnumis. Liepęs ją aprengti deramais drabužiais ir pasisodinęs šalia savęs, grafas kėlė karališką puotą, kuri truko ne vieną, o keletą dienų. Didelis buvo džiaugsmas ne vien čia esantiems svečiams, bet ir visiems kitiems vasalams, kurie puotoje nedalyvavo ir tik išgirdo apie tai. Nuo šiol Beltranas gerbė Žiletą kaip tikrą savo žmoną ir draugę, visad ją mylėjo ir labai brangino.

Dešimta novelė

ALIBEKA TAMPA ATSISKYRĖLE, IR VIENUOLIS RUSTIKAS JĄ IŠMOKO VARYTI VELNIĄ PRAGARAN; PASKIAU, GRĮŽUSI IŠ TEN, JI TAMPA NERBALO ŽMONA.

Dionėjas, atidžiai klausęsis karalienės novelės, matydamas, kad ji baigta ir kad jam vienam beliko pasakoti, nelaukė įsakymo ir šypsodamas pradėjo taip:

— Žavingosios damos, gal jūs dar niekad nesate girdėjusios, kaip velnias varomas į pragarą. Todėl, per daug nenutoldamas nuo dalyko, apie kurį visą šią dieną kalbėjote, aš ir noriu jums tai papasakoti. Galbūt to išmokusios, jūs galėsite ir savo sielą išganyti, ir dar sužinosite, kad nors Amūras mieliau apsigyvena linksmuose rūmuose ir prabangiuose kambariuose negu varganose lūšnelėse, vis dėlto kartais jis duoda pajusti savo galią ir tankiose giriose, ir skardinguose kalnuose, ir nuošaliuose urvuose. Iš to lengva suprasti, kad viskas paklūsta jo galybei.

Taigi, eidamas prie reikalo, pasakysiu, kad Kapsos mieste, Berberijoj, gyveno kitados didžiai lobingas žmogus, kuris, be kelių kitų savo vaikų, turėjo gražią ir malonią dukrelę, vardu Alibeką. Kad ir nebūdama krikščionė, bet iš daugelio krikščionių, gyvenančių mieste, girdėdama labai giriant krikščionių tikėjimą ir tarnavimą dievui, kartą ji paklausė vieną iš jų, kokiu būdu be ypatingo vargo galima tarnauti dievui. Šis jai atsakė, kad tas geriausiai dievui tarnauja, kas bėga nuo žemiškų rūpesčių, kaip, pavyzdžiui, tie, kur pasišalina į Tebaidos dykumas. Mergaičiukė, kuri buvo dar labai nepritytusi, vos keturiolikos metų amžiaus, ne proto, o vaikiško smalsumo skatinama, niekam nieko nesakiusi, kitą rytą vienų viena paslapčiom leidosi keliauti į Tebaidos dykumą; ištvermingai traukdama vis pirmyn, po keleto dienų vargais negalais pasiekė tuos tyrlaukius. Iš tolo pamačiusi trobelę, nuėjo prie jos ir rado ant slenksčio šventą vyrą, kuris, nustebęs, kad regi ją čia, paklausė, ko ji ieškanti. Toji atsakė, kad šventosios dvasios įkvėpta atėjusi dievui tarnauti ir kad ieškanti žmogaus, kuris ją pamokytų, kaip reikia tai daryti. Dorasis vyras, matydamas, kad ji jaunutė ir labai graži, išsigando, kad šėtonas nesugundytų, jeigu pasiliktų ją pas save, taigi pagyrė jos gerą sumanymą

ir, davęs jai bent kiek užvalgyti žolių šaknelių, girinių obuolių bei datulių ir vandens atsigerti, tarė:

— Dukrele mano, ne per toli nuo čia gyvena šventas vyras, kuris gali daug geriau negu aš tave pamokyti to, ko trokšti; eik pas jį.

Ir jis išvedė ją į kelią. Nuėjusi pas šį ir gavusi tą patį atsaką, ji nukako dar toliau ir užtiko celę, kur rado jauną atsiskyrėlį, žmogų didžiai dievobaimingą ir gerą, vardu Rustiką, ir jo paklausė to paties kaip ir kitų. Šis, norėdamas gerai išbandyti savo tvirtumą, ne pasiuntė ją šalin kaip anie, bet pasiliko savo celėje; atėjus nakčiai pataisė jai guolį iš palmių lapų ir liepė čia ilsėtis. Bet netrukus jo tvirtą dvasią apniko žiaurios pagundos; nesijausdamas joms ganėtinai pasiruošęs, jis nebelaukė vėl puolamas, o iškėlė rankas ir prisipažino nugalėtas. Metęs šalin šventus apmąstymus, maldas ir plakimąsi, jis ėmė vaizduotis mergaitės grožį ir jaunystę, be to, galvoti, kokių būdų ir priemonių griebtis, kad ji nepastebėtų, jog jis, geismų apsėstas, siekia nuodėmingų tikslų. Pirmiausia jis ištyrė ją visokiais klausimais ir įsitikino, kad vyro ji dar nepažįsta ir iš tikrųjų yra tokia žiopliukė, kokia ir atrodo; taigi nusprendė, prisidengdamas tarnavimu dievui, priversti ją tarnauti savo geiduliams. Iš pradžių jis nuodugniai išaiškino Alibekai, koks baisus yra velnias viešpaties dievo priešas; paskui davė jai suprasti, kad maloniausias dievui tarnavimas — tai velnio varymas į pragarą, nes viešpats dievas yra jį pasmerkęs degti amžinoj ugny. Mergaičiukė paklausė, kaip tai daroma.

— Tuojau sužinosi,— atsakė Rustikas,— tik daryk tą, ką ir aš darysiu.

Sulig tais žodžiais jis nusivilko tas menkas drapanas, kokiom dėvėjo, ir liko visiškai nuogas, lygiai taip pat pasielgė ir mergaičiukė; jis puolė ant kelių, neva norėdamas melstis, o jai liepė klauptis prieš save. Šitaip beklūpodamas jos grožybių akivaizdoje, Rustikas užsidegė dar didesniu geismu, ir įvyko jo lyties prisikėlimas. Alibeka, regėdama tai, nustebusi tarė:

— Rustikai, kas čia per daiktas pas tave toks atsikišęs, o aš jo neturiu?

— Ak dukrele mano,— atsakė Rustikas,— tai ir yra velnias, apie kurį tau kalbėjau. Ir matai, dabar kaip tik mane jis taip baisiai kankina, kad vos galiu ištverti.

— O, ačiū dievui,— tarė mergaitė,— matau, kad aš laimingesnė už tave, nes neturiu tokio velnio!

— Teisybė,— atšovė Rustikas,— užtai tu turi kitą daiktą, kurio neturiu aš.

— O ką gi? — paklausė Alibeka.

— Tu turi pragarą,— atsakė Rustikas.— Ir žinai ką, aš manau, jog dievas tave atsiuntė mano sielos išganymui. Jeigu šitas velnias vis mane taip kamuos, o tu būsi tokia gailestinga ir pakentėsi, kol jį varysiu į pragarą, man suteiksi didžiausią paguodą ir maloniausiai pasitarnausi dievui, jeigu iš tikrųjų esi čion atvykus jo garbinti.

Mergaitė nuoširdžiai atsakė:

— O tėve mano, jeigu aš turiu pragarą, tegu tai įvyksta, kada tik norite.

— Dukrele mano, būk palaiminta! — tarė Rustikas.— Eime tad ir įvarykim velnią taip, kad jis man duotų ramybę.

Po tų žodžių jis nusivedė mergaitę į vieną iš guolių ir ją pamokė, ką daryti, norint tą prakeiktąjį įkalinti. Mergaitė dar niekad nevariusi į pragarą velnio, pirmusyk pajuto nedidelį skausmą, taigi ir tarė Rustikui:

— Tėve mano, tas velnias turbūt iš tiesų bjaurus padaras ir tikras dievo priešas, kad netgi pragarui skauda, kai jis ten varomas.

— Dukrele,— atsakė Rustikas,— ne visada taip bus!

Ir kad taip nebūtų, juodu, prieš palikdami guolį, dar šešis kartus velnią ten įbruko, taigi šį kartą jam išvarė puikybę iš galvos, ir jis mielai glūdėjo tykus ir ramus. Bet kai vėliau toji puikybė dažnai jam grįždavo, o mergaitė visada būdavo pasiruošusi ją išvaryti, atsitiko taip, kad šis žaidimas jai pradėjo patikti, ir ji ėmė sakyti Rustikui:

— Aiškiai matau, jog teisybę sakydavo tie garbingi žmonės Kapsoje, kad saldu yra dievui tarnauti: iš tikrųjų aš nepamenu, kad man koks nors kitas darbas būtų teikęs tiek džiaugsmo ir malonumo kaip velnio varymas į pragarą. Todėl aš mulkiu laikau kiekvieną, kuris nesistengia dievui tarnauti.

Taigi ji gan dažnai eidavo pas Rustiką ir sakydavo:

— Tėve mano, aš atvykau čion dievui tarnauti, o ne dykinėti; eime varyti velnio į pragarą.

Šitaip darydama, kartais ji kalbėdavo:

— Rustikai, aš nesuprantu, ko velnias taip bėga iš pragaro: jeigu jis ten būtų taip mielai, kaip jį priima ir laiko pragaras, jis niekados iš ten neišeitų.

Taigi mergaitė, dažnai kviesdamasi Rustiką ir skatindama tarnauti dievui, vargšą taip nustekeno, kad jį kartais nukrėsdavo šaltis, kada

kitą jo vietoje būtų prakaitas išpylęs. Tąsyk atsiskyrėlis pareiškė mergaitei, kad velnią reikia bausti ir ginti pragaran tik tada, kai jis iš puikybės kelia galvą.

— O mudu,— pridūrė Rustikas,— ačiū dievui, taip jau esame sutramdę tą nelabąjį, kad jis maldauja duoti jam ramybę.

Šitaip jis bent kiek mergaitę aptildė. Matydama, kad Rustikas jos nebereikalauja varyti velniui pragaran, kartą ji tarė:

— Rustikai, tavo velnias jau nubaustas ir daugiau tavęs nebevargina, bet mano pragaras neduoda man atvangos; todėl tu gerai padarytum, jeigu su savo velniu numalšintum mano pragaro šėlą, kaip kad aš su savuoju pragaru padėjau išvaryti puikybę tavo velniui.

Rustikas, kuris mito tik žolių šaknelėmis ir vandeniu, vargiai bepajėgdavo šiuos prašymus patenkinti ir sakydavo jai, kad labai daug reikėtų velnių, norint numalšinti pragarą, bet jis stengiąsis kiek begalėdamas; taigi kartais ją patenkindavo, bet tas atsitikdavo taip retai, kad būdavo nelyginant pupų mėčiojimas į liūto nasrus. Todėl mergaitė, matydama negalinti tarnauti dievui, kiek trośko, ėmė murmėti.

Kai tarp Rustiko velnio ir Alibekos pragaro, iš per didelio norėjimo ir per menko galėjimo, vyko šis vaidas, atsitiko taip, kad Kapsoje kilo gaisras, per kurį sudegė nuosavam name Alibekos tėvas su visais vaikais ir kita šeimyna; taigi Alibeka liko vienintelė jo turtų įpėdinė. Vienas jaunikaitis, vardu Neerbalas, prašvilpęs visas savo gėrybes, išgirdo, kad ji gyva, leidosi ieškoti ir surado, kol iždas dar nebuvo perėmęs jos tėvo turtų, likusių be savininko. Didžiam Rustiko džiaugsmui Neerbalas prieš Alibekos valią parsigabeno ją į Kapsą, vedė ir sykiu su ja paveldėjo didžiulius turtus. Kai moterys klausinėjo Alibeką, dar prieš jai suguiant su Neerbalu, kaip ji tarnavusi dievui dykumoje, šioji atsakė, kad varinėjusi velnią pragaran ir kad Neerbalas padaręs didžią nuodėmę, atitraukdamas ją nuo tokios tarnybos. Moterys paklausė:

— O kaipgi tas velnias varomas į pragarą?

Nuotaka iš dalies žodžiais, iš dalies mostais viską joms paaiškino. Tada moterys taip prapliupo juoktis, kad tebesijuokia dar ir dabar.

— Neliūdėk, dukrele,— sušuko jos,— neliūdėk! Ir čia tat ne blogiau daroma! Neerbalas drauge su tavim puikiai patarnaus viešpačiui dievui!

Iš lūpų į lūpas eidama, toji naujiena apskriejo visą miestą ir pa-

galiau virto liaudies patarle, kad, girdi, geriausias dievui patarnavimas — velnio pragaran varymas. Ši patarlė, atėjusi čion iš už jūrų marių, ir dabar tebevartojama. Todėl jūs, jaunosios damos, kurioms dievo malonė reikalinga, mokykitės varyti velnią pragaran, nes tat ir dievui labai patinka, ir malonu abiem pusėm, ir daug gero iš to gali atsirasti.

*

Tūkstantį ir daugiau kartų Dionėjo pasakojimas prajuokino garbingas damas — tokia smagi ir šmaikšti atrodė jo šneka. Kai jis užbaigė savo novelę, karalienė, žinodama, kad jos viešpatavimui atėjo galas, nusiėmė nuo galvos laurų vainiką, labai žaismingai jį uždėjo Filostratui ir tarė:

— Veikiai pamatysime, ar vilkas mokės geriau ganyti avis, negu avys ganė vilkus.

Išgirdęs tai, Filostratas atsakė juokdamasis:

— Jeigu nuo manęs būtų priklausę, vilkai jau būtų išmokę avis varyti velnią pragaran ne blogiau, kaip Rustikas išmokė Alibeką. Tad nevadinkite mūsų vilkais, nes ir jūs nesate avelės. Vis dėlto jeigu esu jau įgaliotas, aš valdysiu man patikėtą karalystę.

— Klausyk, Filostratai,— tarė jam Neifilė,— jeigu jūs norėjote mus mokyti, jums patiems vertėjo įsigyti proto, kaip jo įsigijo Mazetas iš Lamporekjo pas vienuoles, ir atgauti žadą tik tada, kai jums kaulai būtų ėmę barškėti!

Filostratas, matydamas, kad atitiko kirvis kotą, metęs pokštus į šalį, pradėjo rūpintis jam pavestos karalystės valdymu. Pasišaukęs senešalą, smulkiai išsiteiravo, kaip einasi reikalai, ir tam laikui, kol truks jo viešpatavimas, davė nuodugnius įsakymus dėl viso, kas jam atrodė būsią naudinga ir malonu draugijai. Paskui, kreipdamasis į damas, tarė:

— Meilingosios damos, nuo tada, kai aš išmokau skirti gera ir bloga, vienos ar kitos iš jūsų grožio sužavėtas, savo nelaimei visada tapdavau Amūro auka. Nei mano nuolankumas, nei klusnumas, nei visų jo užgaidų tenkinimas nieko man nepadėjo; jau pat pradžioje buvau pamestas dėl kito, o paskui juo toliau, juo man ėjosi blogiau ir blogiau. Ir taip, manau, bus iki pat mirties. Todėl aš pageidauju, kad rytoj apie nieką kitą nebūtų kalbama, o vien apie tai, kas labiausiai

dera mano lemčiai, būtent apie tuos, kurių meilė užsibaigė nelaimingai, nes ir aš, jeigu ilgiau taip truks, laukiu nelaimingiausio galo: ne be reikalo ir Filostrato vardą, kuriuo jūs mane vadinate, davė man žmogus, gerai suprantąs jo reikšmę.

Šitaip taręs, Filostratas pakilo ir visus atleido iki vakarienės meto. Sode buvo taip gražu ir smagu, kad niekas nesigundė iš jo eiti ir ieškoti didesnio malonumo kur kitur. Švelni saulė jau nebevargino ir nekliudė bėgioti po sodą, taigi kelios damos puolė gaudyti stirnų, triušių ir kitų žvėrelių, kurie buvo tokie nebailūs, kad draugijai besėdint gal šimtus kartų liuoksėjo tarp sėdinčiųjų, net įkyrėdami jiems. Dionėjas ir Fjameta pradėjo dainuoti apie meserą Gviljelmą ir damą de Verži[84], Filomena ir Pamfilas ėmė lošti šachmatais; ir taip, vienam šį, kitam tą beveikiant, bėgo laikas ir greit atėjo vakarienės valanda, net ir nelaukiama. Taigi, sustatę stalus aplink dailųjį fontaną, jie vakarieniavo smagiausiai nusiteikę.

Nenorėdamas laužyti tvarkos, kurios laikėsi buvusios iki jo karalienės, Filostratas, nukrauščius stalus, liepė Lauretai pradėti šokį ir sudainuoti dainą. Toji atsakė:

— Valdove mano, svetimų dainų aš nemoku, o iš savųjų neatmenu nė vienos, kuri pritiktų tokiai linksmai draugijai. Bet jeigu norite išgirsti vieną iš tų, kurias atmenu, mielai padainuosiu.

Karalius jai atsakė:

— Visos tavo dainos gražios ir malonios; tad kokią moki, tokią ir dainuok.

Tuomet Laureta labai švelniu balsu, bet kiek graudulingai, kitoms pritariant pradėjo šitaip:

Oi, vargšė aš, kad myliu taip aklai!
Tik atdūsiai ir ašaros man lieka.
Tasai, kurs judina žvaigždes ir dangų,
Mane sukūrė linksmą, žavią, gražią,
Ir aš spindėjau tom visom grožybėm,
Kurias vien dievas regi savo soste.
Tačiau žmogus apjakęs nepajėgia
Didžiausio gėrio pamatyt, ir tai,
Ką brânginti vertėtų, niekint ima.
Kai aš skaisti mergaitė dar buvau,
Mane jaunuolis doras glamonėjo
Ir degė nuo manų akių liepsnos.
Laimingos dienos tarsi paukščiai skrido.

Lengvatikė, aš puoliau jo glėbiñ.
Bet jo nebėr, tik skausmas gildo širdį.
Vėliau pamilo kitas jaunikaitis —
Kilmingas, pasipūtęs, išdidus.
Mane apraizgė jis pavydo pančiais
Ir laiko lyg kalėjime kokiam.
Ak, kaip aš, nelaiminga, kankinuos!
Gimiau, kad daugelis manim gėrėtųs,—
Dabar jo vieno vergė aš esu.
Prakeikiau liūdną savo dalią. Kam
Aš sutikau pakeisti juodą rūbą!
To švento apdaro atsižadėjus,
Ne tik džiaugsmus — ir garbę praradau.
Verčiau mirtis negu toksai likimas.
Brangusis mano, mano mylimasis!
Su tavimi laiminga aš buvau.
Tu, kurs esi danguj, prie aukšto sosto,
Užtark mane, pasigailėk manęs.
Apie tave aš amžinai svajoju.
Vėl noriu degti tavo ugnyje
Kaip kitados. Išmelsk, kad kuo greičiau
Tenai atskristi pas tave galėčiau.

Čia Laureta užbaigė savo dainą, kurią atidžiai visi išklausė, tačiau kiekvienas suprato skirtingai. Atsirado tokių, kurie suvokė ją taip, kaip milaniečių patarlė sako: „Verčiau riebi kiaulė negu daili mergšė". Kiti suprato kilniau, geriau ir teisingiau, bet apie tai dabar nekalbėsim. Po šios dainos karalius, įsakęs uždegti žolėje, tarp gėlių, daugybę žibintų, liepė dainuoti dar daug kitokių dainų, kol danguje pradėjo blėsti paskutinės žvaigždės. Tada jis nusprendė, kad jau metas gulti, ir, palinkėjęs labos nakties, visiems įsakė eiti į savo kambarius.

Čia baigiasi trečia Dekamerono diena.

KETVIRTA DIENA

PRASIDEDA KETVIRTA DEKAMERONO DIENA, KURIOJE, FILOSTRATUI PIRMININKAUJANT, KALBAMA APIE TUOS, KIENO MEILĖ UŽSIBAIGĖ NELAIMINGAI.

Brangiosios damos! Spręsdamas iš to, ką protingi žmonės man pasakojo, ir iš to, ką pats daug kartų esu regėjęs ir skaitęs, aš maniau, kad umarus ir svilinantis pavydo viesulas triuškina tik aukštus kuorus ir iškiliausias medžių viršūnes. Bet dabar matau, kad šitaip galvodamas aš klydau ir veltui visados bėgdavau nuo įnirtingų šios pašėlusios vėtros gūsių, stengdamasis eiti ne tik lygumomis, bet ir giliausiais slėniais. Tai aišku kiekvienam, kas peržvelgs šias noveles, kurias aš parašiau ne tik florentiečių tarme, proza ir be antraštės[85], bet ir, kiek tai įmanoma, kukliausiu, paprasčiausiu stilium. Tačiau nepaisydama visko ši vėtra be paliovos žiauriai mane purtė, beveik raute rovė su šaknimis, o nuodingi pavydo dantys skaudžiai kandžiojo ir draskė. Todėl aš puikiai suprantu, ką byloja išminčiai: „Šiame pasaulyje vien tik menkysta išvengia pavydo“.

Taigi atsirado, išmaningosios damos, tokių žmonių, kurie skaitydami šias noveliukes šnekėjo, kad jūs per daug man patinkate ir kad šitoks mano pamėgimas jus guosti ir smaginti garbės man nedarąs. Kai kurie dar pikčiau mane užsipuola, kam aš jus taip liaupsinąs. Kiti, norėdami pasirodyti galvotesni, postringauja, kad mano metuose nepadoru esą mėgautis tokiais dalykais, atseit kalbėti apie damas ir joms meilintis. Daugelis, dėdamiesi itin susirūpinę mano šlove, sako, kad aš protingiau pasielgčiau, jeigu dausiočiau su mūzomis Parnase, o ne maišyčiausi tarp jūsų su šiais plepalais. Yra dar ir tokių, kurie, kalbėdami labiau niekinamai negu išmintingai, tvirtina, kad aš protingiau pasielgčiau, jeigu pagalvočiau, iš kur duonos gauti, negu tokiais tauškalais užsiimdamas maitinčiausi vėju. Pagaliau dar kiti, geisdami suniekinti mano darbą, įrodinėja, jog visi tie dalykai atsitikę kitaip, negu aš jums apsakiau.

Taigi va kokios smarkios audros mane blaško ir vargina, kokie žiaurūs, kokie aštrūs dantys mane kandžioja iki kraujų, kai aš pasišven-

tęs tarnauju jums, šauniosios damos. Tą viską, regi dievas, aš išklausau ir priimu linksma širdimi; nors jūsų pareiga čia mane ginti, vis dėlto aš ir pats neketinu tausoti jėgų; anaiptol, neatsikirsdamas savo priešininkams taip kaip derėtų, aš noriu trumpu atsaku užčiaupti jiems burną ir tai darau nedelsdamas. Nes jeigu jau dabar, kai nesu išvaręs nė trečios dalies savo veikalo, tų pavyduolių tiek daug ir jie tokie įžūlūs, tai manau, kol prieisiu iki galo, jų tiek padaugės, kad, jokio atkirčio iš anksto negaudami, be didelio vargo nugramzdins mane į bedugnę, o tuomet jūsų jėgos, kad ir gausingos, negalės jiems atsispirti. Bet, prieš atsakydamas kai kam, geisčiau pasiteisinimui duoti ne ištisą novelę,— kad neatrodytų, jog aš noriu prikergti savo noveles prie novelių tos garbingos draugijos, kurią esu jums pristatęs,— o tik nuotrupą jos, idant jau pats šis fragmentiškumas liudytų, kad ji nepriklauso prie tųjų.

Taigi, kreipdamasis į savo užpuolikus, papasakosiu štai ką:

— Prieš daugel metų mūsų mieste gyveno pilietis, vardu Filipas Baldučis[86], žmogus gan žemos kilmės, bet turtingas, gerai išauklėtas ir prityręs, kiek to reikalavo jo padėtis. Turėjo jis žmoną, kurią didžiai mylėjo kaip ir jinai jį; ramiai sau begyvendami, juodu tik ir stengėsi kuo labiausiai įtikti vienas antram. Bet atsitiko taip, kaip visiems atsitinka: geroji moteris apleido šį pasaulį, Filipui tepalikusi vieną sūnelį, nuo jo gimusį, kuriam tebuvo gal vos dveji metukai. Po žmonos mirties Filipas taip nusiminė, kaip nusimintų ir kiekvienas kitas, netekęs mylimo asmens. Likęs vienišas, be draugės, kuri jam buvo užvis mieliausia, nusprendė atsižadėti pasaulio ir sykiu su mažyčiu sūneliu atsiduoti dievo tarnybai. Taigi, visą savo turtą išdalijęs vargšams, nedelsdamas nukeliavo ant Azinajo kalno[87], įsikūrė čia mažytėje celėje su savo sūneliu ir, gyvendamas iš išmaldos, pasninkaudamas ir melsdamasis, ypač stengėsi nekalbėti prie jo apie kokius nors žemiškus dalykus nei rodyti jam tokius daiktus, kurie atitrauktų nuo tarnavimo dievui; priešingai, jis visada šnekučiuodavo su juo apie amžinojo gyvenimo šlovę, apie dievą ir šventuosius, nieko kito jo nemokydamas, kaip tik maldų; šitaip jį išlaikė daugel metų, niekad neleisdamas jam išeiti iš celės nei su kuo susitikti.

Šis dorasis žmogus buvo pratęs kartkartėm nuvykti į Florenciją: ten dievobaimingų žmonių padedamas apsirūpindavo maistu ir vėl grįždavo į savo celę. Kai berniukui sukako aštuoniolika metų, o Filipas jau nuseno, kartą sūnus paklausė tėvą, kur jis einąs. Filipas jam atsakė. Tuomet berniukas tarė:

— Tėveli, jūs jau nusenote ir jums sunku pakelti kelionės vargą; kodėl bent kartą nenusivedat į Florenciją manęs ir nesupažindinat su tais dievobaimingais žmonėmis ir savo bičiuliais? Aš esu jaunas ir pajėgesnis už jus: galėčiau paskui vaikščioti į Florenciją, kada tik bus reikalinga, o jūs sėdėtumėt sau namie.

Dorasis žmogus, manydamas, kad jo sūnus jau didelis ir taip įpratęs tarnauti dievui, jog žemiški dalykai vargu ar begali jį traukti, tarė pats sau: „Teisybę jis sako!" Taigi, kai prireikė ten eiti, nusivedė ir jį. Čia jaunuolis apstulbęs žiūrėjo į rūmus, į namus, į bažnyčias ir visokias kitas grožybes, kurių apstu Florencijoj ir kurių, kiek atsiminė, niekada dar nebuvo matęs, tolydžio klausinėjo tėvą, kas tai yra ir kaip vadinasi. Tėvas jam aiškino; jaunuolis išklausęs likdavo patenkintas ir teiraudavosi apie ką kita. Šitaip sūnui klausinėjant, o tėvui atsakinėjant, staiga juodu sutiko būrį jaunų, gražių, išsipuošusių moterų, grįžtančių iš vestuvių. Kai tik jaunuolis išvydo jas, tuoj paklausė tėvą, kas čia per padarai. Tėvas jam atsakė:

— Sūneli mano, nuleisk akis, nespoksok į jas — tai blogi padarai.

Tuomet sūnus paklausė:

— O kaip jie vadinasi?

Tėvas, bijodamas sužadinti jaunuolio širdyje kokį kūnišką potraukį ir geidulius, nenorėjo jų pavadinti tikruoju vardu, tai yra moterimis, o pasakė:

— Tai žąsys.

Ir nuostabus dalykas! Sūnus, niekados iki šiol nematęs nė vienos moters, nebesidomėdamas nei rūmais, nei jaučiu, nei arkliu, nei asilu, nei pinigais, nei jokiais kitais daiktais, esančiais prieš jo akis, staiga tarė:

— Tėveli, susimildamas, parūpinkite man vieną tokią žąselę!

— Aiman, sūnau! — sušuko tėvas.— Nutilk: tai blogi padarai.

— Argi blogi padarai šitaip atrodo? — paklausė jaunuolis.

— Taip,— atsakė tėvas.

Tuomet jaunuolis tarė:

— Nesuprantu, ką jūs kalbate ir kodėl šitie padarai blogi; aš dar nieko nesu matęs tokio gražaus ir malonaus kaip šitos žąsys. Jos gražesnės už nutapytus angelus, kuriuos ne sykį man rodėte. Ak tėveli, jeigu mylite mane, tai veskimės namo bent vieną iš šitų žąsų, o aš ją lesinsiu.

— Aš nenoriu,— atsakė tėvas,— o ir tu netgi nežinai, kuo jas lesinti.

Ir Filipas tučtuojau suprato, kad prigimtis stipresnė už jo išmonę, ir gailėjosi, kad atsivedė sūnų į Florenciją.

Čia aš nutrauksiu šią novelę ir kreipsiuos į tuos, kuriems ją pasakojau. Tūli mano dergėjai sako, kad aš blogai elgiuos, o mano jaunosios damos, per daug stengdamasis jums įtikti, ir kad jūs per daug patinkate man. Šią kaltę aš atvirai prisiimu, tai yra, kad jūs patinkate man, o aš stengiuos įtikti jums. Aš ir klausiu tuos savo dergėjus, numanydamas, kad jie bus pažinę karštus bučinius, meilingus glėbesčiavimus ir saldų artimumą, kuriuo jie su jumis, žavingosios damos, dažnai mėgaujasi, arba bent yra regėję ir nuolat regi taurius jūsų papročius, viliojantį grožį, švankų grakštumą ir dar jūsų moterišką dorumą,— aš klausiu, tad ko čia stebėtis, jeigu jaunuolis, maitintas, auklėtas, išaugintas ant dyko, vienišo kalno, mažutėje celėje, be jokios kitos draugijos, kaip vien tėvas, vos tik jus išvydo, vien jūsų tegeidė, vien jūsų tetroško, vien apie jus tesvajojo? Argi jie peiks mane, tyčiosis ir koneveiks už tai, kad aš, kurio kūną dangus sukūrė vien jums mylėti, kurio siela nuo pat jaunystės jums pavesta, jausdamas spinduliuojančią jūsų akių galybę, medum tekančių žodžių švelnybę ir liepsną, užsidegančią nuo gailestingų jūsų atodūsių,— argi jie vainos mane už tai, kad jūs man patinkate ar kad aš stengiuos jums įtikti, jeigu jau jūs už vis labiausiai patikote tam atsiskyrėliui, nesupratingam jaunikaičiui, kone laukiniam žvėriui? Iš tikrųjų vien tas, kas jūsų nemyli ir netrokšta būti jūsų mylimas, kas nejaučia ir nepažįsta meilės džiaugsmų ir galybės, šitaip mane bjauroja, bet man mažai tas rūpi.

O tie, kurie šaiposi iš mano amžiaus[88], matyt, nežino, kodėl poro galvutė pabąla, kai stiebas dar žalias. Tokiems, atmetęs į šalį juokus, atsakau, kad aš niekuomet nelaikysiu sau gėda iki pat gyvenimo galo stengtis įtikti toms, kurioms įsiteikti garbe ir malonumu sau laikė Gvidas Kavalkantis ir Dantė Aligjeris, jau seni, ir meseras Činas da Pistoja[89], visiškai nukaršęs. Ir jeigu tik tuo per daug nenutolčiau nuo įprastinio pasakojimo būdo, aš pasitelkčiau istoriją ir įrodyčiau, kad jau senovėje buvo apstu garsingų vyrų, kurie netgi brandžiuose savo metuose uoliai rūpinosi įtikti damoms; jeigu jie to nežino, tegu eina ir pasimoko.

Kad man derėtų būti su mūzomis Parnase, pripažįstu, tai geras patarimas, bet nei mes negalime nuolat gyventi su mūzomis, nei jos su mumis, ir jeigu kam tenka su jomis išsiskirti, tai nėra peiktina mėgautis bent tomis būtybėmis, kurios į jas panašios. Mūzos yra moterys, ir nors moterys savo vertybe neprilygsta mūzoms, vis dėlto iš pirmo

žvilgsnio panėši į jas; taigi, jei kuo kitu jos man nepatiktų, turėtų patikti bent tuo. Nekalbu jau apie tai, kad moterys įkvėpė mane sukurti tūkstančius eilėraščių, o mūzos neįkvėpė nė vieno. Teisybė, jos daug man padėjo, pamokė sukurti tuos tūkstančius, ir gal netgi dabar, kai rašau šias noveles, kad ir tokias paprastas, ne kartą apsilanko ir vieši pas mane galbūt iš paslaugos ir pagarbos tam panašumui, kurį moterys turi su jomis; taigi, pindamas šiuos apsakymus, aš nesitolinu nei nuo Parnaso, nei nuo mūzų, kaip daugelis, ko gero, mano.

Bet ką atsakysime tiems, kurie taip sielojasi dėl mano badavimo, jog man pataria susirūpinti duona? Iš tiesų nežinau; tik numanau, koks būtų jų atsakymas, jeigu aš, prispirtas vargo, paprašyčiau juos duonos. Jie man atrėžtų: „Eik ir ieškok jos sakmėse!“ O juk poetai daugiau jos rasdavo savo sakmėse negu tūli turtuoliai savo lobynuose. Daugelis jų sakmėmis išgarsino savo amžių, ir, priešingai, daugelis, beieškodami duonos daugiau negu reikia, nugarmėjo į prapultį. Ką čia ir kalbėti! Tevaro jie mane šalin, jeigu aš kada paprašysiu juos duonos; tik, ačiū dievui, kol kas man jos nestinga, o jeigu ir pristigtų, aš moku, pasak apaštalo, gyventi vargingai ir būti turtingas[90]; todėl niekas tegu neserga dėl manęs labiau už mane patį!

O tiems, kurie sako, kad mano novelės prasilenkia su tiesa, būčiau labai dėkingas, jeigu jie pateiktų tikruosius tekstus, ir jeigu šie tekstai prieštarautų mano rašiniams, aš laikyčiau jų priekaištus teisingais ir stengčiausi pasitaisyti; bet kol jie tik švaistosi žodžiais, aš leidžiu jiems manyti kaip tinkamiems, o pats pasilieku prie savo nuomonės, apie juos sakydamas tai, ką jie sako apie mane. Manydamas, kad šį sykį atsikirtau ganėtinai, pareiškiu, kad, užsitikrinęs dievo ir jūsų, mielosios damos, pagalbą, kuria pasikliauju, ir apsišarvavęs gera kantrybe, aš žengsiu pirmyn atgręžęs nugarą vėjui,— tegu sau pučia,— nes aš nematau, kad kas nors kita galėtų man atsitikti kaip vien tai, kas atsitinka smulkioms dulkėms, kurios viesulo sukamos arba nepakyla nuo žemės, arba, jeigu pakyla, lekia aukštyn, dažnai virš žmonių galvų, virš karalių ir imperatorių vainikų, o kartais nusėda ant aukštų rūmų ir išsišovusių bokštų; jeigu jos nukrinta nuo ten, tai negali nukristi žemiau tos vietos, nuo kurios buvo pakeltos. Ir jeigu aš kada iš visų jėgų stengiausi jums įsiteikti, tai dabar stengiuosi dar labiau, nes žinau, jog protingas žmogus negalės padaryti kito priekaišto kaip vien tai, kad aš ir visi, kurie jus mylime, elgiamės pagal prigimtį. Per daug jėgų reikėtų, norint priešintis gamtos dėsniams, ir dažnai šioji kova būna ne tik tuščia, bet ir didžiai pragaištinga tam, kuris mėgina su ja

grumtis. Tokių jėgų, prisipažįstu, aš neturiu ir netgi netrokštu turėti; o jeigu ir turėčiau, veikiau kitam jas paskolinčiau negu sau panaudočiau. Todėl tenutyla kandūs liežuvininkai, ir jeigu jie negali įkaisti, tegu gyvena sustingę, atsiduodami savo malonumams ar, tikriau, ydingiems geiduliams, o mane per šį trumpą mums skirtą gyvenimą tepalieka su mano džiaugsmais!

Bet laikas jau grįžti, nes pakankamai priklajojome, gražiosios damos, grįžti ten, kur išsukome iš kelio, ir laikytis pradžioje nusistatytos tvarkos.

Saulė jau buvo nugainiojusi nuo dangaus visas žvaigždes, o nuo drėgnos žemės nakties šešėlius, kai Filostratas atsikėlęs liepė prižadinti ir savo draugiją. Visi nutraukė į gražųjį sodą ir ėmė čia vaikštinėti, o kai atėjo metas valgyti, papietavo ten pat, kur vakar buvo vakarieniavę. Pamiegoję, kol saulė stovėjo pačioje aukštybėje, jie atsikėlė ir įprastine tvarka susėdo prie dailiojo fontano. Čia Filostratas liepė Fjametai pradėti pasakojimus, ir šioji, nelaukdama raginimų, meiliai prabilo.

Pirma novelė

TANKREDAS, SALERNO KUNIGAIKŠTIS, NUŽUDO DUKTERS MEILUŽĮ IR ATSIUNČIA JAI AUKSINĖJE TAURĖJE JO ŠIRDĮ; ŠIOJI, APLIEJUSI JĄ UŽNUODYTU VANDENIU, IŠGERIA JĮ IR NUMIRŠTA.

Liūdną temą šios dienos pasakojimams davė karalius. Skaudu darosi, kai pagalvoji, kad mums, susirinkusiems čion pasismaginti, tenka kalbėti apie kitų ašaras, kurių neįmanoma pavaizduoti, kad nesusigraudintų ir pasakotojas, ir klausytojas. Galbūt jis parinko tokią temą, norėdamas bent kiek atvėsinti praėjusių dienų linksmybę. Bet, kad ir kas jį būtų paskatinę taip pasielgti, man nedera jo valios keisti, ir aš papasakosiu jums vieną graudų, nelaimingą atsitikimą, vertą jūsų ašarų.

Tankredas, Salerno kunigaikštis[91], būtų nusipelnęs gan žmoniško ir maloningo valdovo vardą, jeigu senatvėje nebūtų susitepęs rankų įsimylėjėlių krauju. Jis turėjo vienturtę dukterį, bet būtų buvęs laimingesnis, jeigu ir šios nebūtų turėjęs. Jis taip karštai ją mylėjo, kaip joks tėvas dar nėra mylėjęs dukters. Dėl šios karštos meilės jis niekaip negalėjo su ja skirtis ir neleido už vyro, nors mergina keleriais metais jau buvo prašokusi nuotakos amžių; galų gale ištekinta už Kapujos hercogo sūnaus, trumpai tepagyvenusi su juo, liko našlė ir grįžo pas tėvą. Veido ir kūno grožiu kunigaikštytė pranoko visas kitas, be to, ji buvo jauna, drąsi ir protinga gal net daugiau, negu derėjo moteriai. Tankredui, begaliniai mylinčiam ir lepinančiam dukrą, mažai terūpėjo antrukart ją ištekinti; o jaunai damai atrodė, kad būtų nepadoru to prašyti; tad ji nusprendė, jeigu tik bus galima, slapta susirasti sau tinkamą meilužį. Žvalgydamasi į daugel vyriškių, kilmingų ir paprastų, kurie sukiojosi tėvo dvare, kaip visur kad matome karalių ir kunigaikščių dvaruose,— ji atidžiai stebėjo jų elgesį ir manieras. Iš visų labiausiai jai patiko vienas jaunuolis, tėvo tarnas, vardu Gviskardas, žmogus gana žemos kilmės, bet savo šaunumu ir taurumu pranašesnis už daugelį kitų. Dažnai matydama, kunigaikštytė slapčiomis aistringai jį įsimylėjo, kaskart vis labiau juo žavėdamasi. O jaunuolis, irgi gan

apdairus, šitai pastebėjęs, taip prisiėmė ją į širdį, kad beveik vien apie meilę jai ir tegalvojo.

Kai šitaip juodu mylėjo slapčia vienas antrą, jaunoji dama nieko taip netroško, kaip su juo suartėti; niekam nenorėdama šios savo meilės atskleisti, o geisdama kokiu nors būdu duoti jam žinią apie tai, ji griebėsi dar negirdėtos gudrybės: parašė laišką, kuriame nurodė, ką jis turįs daryti rytojaus dieną, kad susitiktų su ja. Įdėjusi tą laišką į nendrės stiebą, padavė jį Gviskardui ir juokaudama tarė:

— Šįvakar iš tos nendrės padaryk savo tarnaitei pūtiklį: su juo įkurs ji ugnį židinyje.

Gviskardas paėmė nendrę ir numanydamas, kad dama ją davė ir taip pasakė ne be pagrindo, grįžo namo; čia, apžiūrėjęs nendrę ir aptikęs plyšelį, rado viduje laišką, perskaitė ir gerai supratęs, kas reikia daryti, pasijuto laimingiausiu pasauly žmogum ir ėmė ruoštis pas damą, kaip ši buvo nurodžiusi.

Šalia kunigaikščio rūmų kalne buvo urvas, išraustas kažin kada; į šį urvą įsiskverbdavo bent kiek šviesos pro angą, tam tyčia padarytą kalne. Urvas buvo seniai apleistas ir užmirštas, anga apžėlusi brūzgynais ir piktžolėmis. Iš vieno kambario apatiniame rūmų aukšte, kur gyveno dama, slaptais laiptais galėjai patekti į urvą, bet pirma reikėjo atidaryti tvirtas, užrakintas duris. Tie laiptai tiek jau buvo išgaravę visiems iš galvos, nuo seniausių laikų nebenaudojami, kad beveik niekas neatsiminė, kur jie yra; bet Amūras, nuo kurio akių nė slapčiausias daiktas nepasislepia, vėl juos prikėlė įsimylėjusios damos atmintyje. Saugodamasi, kad niekas nepamatytų, ji vargo su įrankiais daugelį dienų, kol pagaliau pasisekė atidaryti tas duris; atvėrusi jas ir pati viena nulipusi į urvą, pamatė angą ir davė žinią Gviskardui, kad jis pasistengtų įlįsti pro ją, sykiu nurodydama, koks maždaug aukštis nuo kiaurymės ligi žemės. Šiam reikalui Gviskardas tučtuojau pasirūpino virvę su tam tikrais mazgais ir kilpomis, idant galėtų jąja leistis žemyn ir iškopti; apsivilkęs odiniu drabužiu, sauganČiu nuo dyglių ir erškėčių, niekam neprasitardamas, kitą naktį nuėjo prie angos; stipriai pririšęs vieną galą virvės prie tvirto stuobrio, stūksančio ties kiauryme, jis nusileido į urvą ir ėmė laukti damos.

Tą dieną, popiet, kunigaikštytė, dėdamasi norinti miego, išsiuntė savo merginas ir, pati viena užsirakinusi kambary, atidarė slaptąsias duris ir nulipo į urvą; ten rado Gviskardą, ir juodu kuo džiaugsmingiausiai pasisveikino. Dama nusivedė Gviskardą į savo kambarį, kur meilužiai su didžiausiu malonumu praleido gerą dalį dienos. Aptarę,

kaip išlaikyti meilę paslaptyje, Gviskardas grįžo į urvą, o ji, užrakinusi slaptąsias duris, išėjo prie savo merginų. Vėliau, stojus nakčiai, Gviskardas užkopė virve aukštyn, išlindo pro kiaurymę, pro kurią buvo įlindęs, ir grįžo namo. Žinodamas šį kelią, paskiau Gviskardas dažnai juo lankė savo mylimąją. Bet fortūna, pavydėdama taip ilgai trunkančiam ir tokiam didžiam malonumui, užleido šiurpų įvykį ir pavertė abiejų meilužių linksmybę graudžiu verksmu.

Tankredas buvo pratęs ateiti kartais pats vienas į dukters kambarį, čia bent kiek pabūti ir pasišnekučiuoti su ja, o paskui išeiti. Kai sykį po pietų jis nulipo žemyn ir įėjo į dukters kambarį niekam nematant ir negirdint, jaunoji dama, vardu Gismonda, su savo merginomis buvo sode; nenorėdamas atitraukti dukters nuo pramogos, jis, radęs kambario langus uždarus ir lovos užuolaidas nuleistas, atsisėdo kojūgaly, kamputyje, ant kėdutės ir, priglaudęs galvą prie lovos ir užsitraukęs užuolaidą, lyg tyčia būtų ten pasislėpęs, užsnūdo. Šitaip jam bemiegant, Gismonda, savo nelaimei tą dieną užsikvietusi Gviskardą, paliko merginas sode, tyliai įėjo į kambarį ir užsirakino neapsižiūrėjusi, kad, be jos, dar kažko čia esama, paskui atidarė slaptąsias duris belaukiančiam Gviskardui. Kai juodu, sugulę lovon, kaip visada išdykavo ir smaginosi, Tankredas nubudo ir išgirdo, ir pamatė, ką Gviskardas ir jo duktė išdarinėja; baisaus skausmo pervertas, iš pradžių norėjo juodu aprėkti, bet paskui nusprendė tylėti ir, kiek galės, tūnoti šioje slėptuvėje, idant mažesnę užsitrauktų sau gėdą ir atsargiau įvykdytų tai, kam buvo jau pasiryžęs savo širdyje. Meilužiai, kaip buvo pratę, ilgai mėgavosi nepastebėdami Tankredo; kai abiem atrodė, jog metas skirtis, juodu išlipo iš lovos; Gviskardas grįžo į urvą, o Gismonda išėjo iš kambario. Niekam nematant, Tankredas, kad ir senas, nusileido pro langą į sodą ir mirtinai susikrimtęs grįžo į savo kambarius. Pagal jo duotą įsakymą du sargybiniai sučiupo kitą naktį, pačiame įmygyje, iš kiaurymės lendantį Gviskardą, tokį nemitrų su savo odine apranga, ir slapčia nuvedė pas Tankredą. Išvydęs jį, Tankredas proverksmiais tarė:

— Gviskardai, mano maloningumas tau nėra nusipelnęs įžeidimo ir gėdos, kurią tu užtraukei mano giminei, kaip šiandien mačiau savo akimis.

Į tai Gviskardas tik tiek teatsakė:

— Meilė galingesnė už jus ir mane.

Tankredas įsakė slapčia jį užrakinti viename pilies kambaryje ir griežtai sergėti. Taip ir buvo padaryta. Rytojaus dieną, kai Gismonda

apie tai nieko dar nežinojo, Tankredas, perkratęs galvoje daug įvairių dalykų, popiet, kaip buvo pratęs, nuėjo į dukters kambarį, kur liepė pašaukti ją, ir, užrakinęs duris, raudodamas prašneko:

— Gismonda, aš tariausi gerai pažįstąs tavo skaistumą ir dorovę ir niekados nebūčiau patikėjęs, kad tu gali atsiduoti žmogui, kuris nėra tavo vyras, jeigu pats savo akimis nebūčiau to matęs. Tavo elgesys apkartino tas trumpas, dar likusias man nugyventi senatvės dienas. Lig pat mirties aš sielvartausiu tai prisimindamas. Kadgi būtų bent davęs dievas, jeigu jau turėjai įpulti į tokią nešlovę, pasirinkti sau vyru žmogų, tinkamą tavo kilmingumui; bet iš visų kilmingųjų, esančių mano dvare, tu išsirinkai Gviskardą, žemiausio luomo jaunuolį, kuris beveik iš pasigailėjimo priimtas į mūsų dvarą ir nuo mažo berniuko ligi šios dienos čia auklėtas; tuo mane įstūmei į baisiausią sielvartą, nes aš nebežinau, kaip su tavim pasielgti. Dėl Gviskardo, kurį šiąnakt, kai jis lindo iš kiaurymės, liepiau suimti ir įkalinti, aš jau apsisprendęs; bet kaip pasielgti su tavim, dievaži, nežinau. Iš vienos pusės mane tramdo meilė, kurią visados nešiojau tau širdyje — mylėjau tave, kaip joks dar tėvas nėra mylėjęs savo dukters; iš antros pusės mane stumia teisinga rūstybė dėl beprotiško tavo elgesio: viena ragina, kad tau dovanočiau, o antroji kursto, kad žiauriai nubausčiau, nors širdis ir priešinasi. Bet prieš nuspręsdamas aš trokštu išgirsti, ką tu į šitai atsakysi.

Po tų žodžių jis nuleido galvą, raudodamas lyg smarkiai išplaktas vaikas.

Gismonda, išklausiusi tėvą ir sužinojusi, kad ne tik atidengta slapta jųdviejų meilė, bet sučiuptas ir Gviskardas, pajuto neapsakomą skausmą ir daug kartų jau buvo beišreiškianti jį aimanom ir ašarom, kaip kad dažniausiai daro moterys. Bet išdidi jos dvasia nugalėjo šitą silpnybę, ir ji su nuostabia valios jėga susitvardė. Manydama, kad josios Gviskardas jau nužudytas, ji nusprendė verčiau su gyvybe skirtis negu sau malonės prašyti. Todėl ne kaip sielvarto ir gėdos prislėgta moteris, o kaip drąsuolė ir pasiryžėlė, sausomis akimis ir atviru, nė kiek nesumišusiu veidu, šitaip prabilo į tėvą:

— Tankredai, aš nemanau nei gintis, nei maldauti, nes tatai nieko man nepadėtų; netgi pasakysiu, jog ir nenoriu, kad tatai man padėtų. Neketinu taipogi atgauti tavo senosios meilės man ir palankumo. Noriu tik išpažinti tau visą teisybę ir garbingais žodžiais apginti savo šlovę, o paskui didvyrišku veiksmu įrodyti savo dvasios tvirtybę. Tiesa, aš mylėjau ir myliu Gviskardą ir, kol būsiu gyva (turbūt tai truks neilgai),

mylėsiu jį; o jeigu ir po mirties mylimasi, aš ir ten nesiliausiu jo mylėjusi. Šitą meilę man sužadino ne tiek mano moteriškas silpnumas, kiek tavo nesirūpinimas mane ištekinti, na ir Gviskardo šaunumas. Tu pats, Tankredai, esi iš kūno ir kraujo, tad turėjai žinoti, kad ir tavo duktė ne iš akmens ar geležies. Nors tu dabar ir senas, bet tau derėtų ir dera prisiminti, kokie audringi ir galingi jaunystės dėsniai. Tu esi vyras ir dalį geriausių savo metų paskyrei karo pratyboms, tačiau turėtum suprasti, jog dykinėjimas ir prabanga veikia net žilagalvius, tad ką jau čia kalbėti apie jaunuolius. Aš — tavo duktė, kaip ir tu, iš kūno ir kraujo, dar taip mažai pagyvenusi, jog galiu laikyti save jauna, tiek dėl vienos, tiek ir dėl kitos priežasties tebesu kupina geismų, kurie juo labiau liepsnojo, kad ištekėjusi pažinau, kaip malonu juos tenkinti. Negalėdama šiai jėgai atsispirti, aš, būdama jauna moteris, nusprendžiau žengti ten, kur mane ji stūmė, ir įsimylėjau. Betgi aš panaudojau visus savo sugebėjimus, kad dėl tos nuodėmės, į kurią mane traukė prigimtis, nebūtų gėdos nei tau, nei man. Gailestingas Amūras ir palanki Fortūna surado ir nurodė man labai slaptą kelią, kurio dėka aš, niekam nieko nežinant, tenkindavau savo troškimus. Šito aš neneigiu, ir nesvarbu, ar kas tau išdavė mane, ar pats kokiu nors būdu tat sužinojai. Gviskardą aš pasirinkau ne atsitiktinai, kaip daro tūlos moterys, o po blaivaus apsvarstymo ir ilgo išbandymo, laikydama jį vertesniu už kitus dvariškius. Įsileidau tą jaunuolį, viską iki smulkmenų apgalvojusi, ir ilgą laiką mudu džiaugėmės patvaria mūsų meile. Atrodo, kad tu, labiau paisydamas žmonių nuomonės negu teisybės, ne tiek mane smerki už pačią meilės nuodėmę, kiek su ypatingu kartėliu man prikaišioji, kam susidėjau su žemo luomo žmogum, tarytum būtumei neužsirūstinęs, jeigu aš būčiau išsirinkusi kilmingą vyriškį. Tu ir nepastebi, kad smerki ne mano nuodėmę, o nuodėmę Fortūnos, kuri gan dažnai išaukština nevertuosius, o verčiausius palieka apačioj. Bet kol kas palikime tai. Pažvelk į dalykų esmę: tu pamatysi, kad visi mes nudrėbti iš to paties molio, kad vienas ir tas pats kūrėjas įkvėpė mums sielas vienodų galių, vienodų sugebėjimų, vienodų dorybių. Mus pirmiausiai išskyrė dora, nors visi gimėme ir gimstame vienodi: tie, kurie daugiau turėdavo doros ir tauriau elgdavosi, buvo pavadinti kilmingais, o kiti liko nekilmingi. Ir nors vėliau pasidarė priešingai, šis dėsnis dar nėra išguitas ar išrautas nei iš gamtos, nei iš gerųjų papročių; todėl tas, kas dorai elgiasi, pasirodo esąs tikrai kilmingas, o jei kas kitaip jį vadina, kaltas ne vadinamasis, o tas, kuris taip vadina. Apsidairyk tarp visų savo didžiūnų, ištirk jų dorovę, jų papročius, jų elgesį, o paskui

įsižiūrėk į Gviskardą; jeigu spręsi objektyviai, pavadinsi jį kilmingiausiuoju, o tuos savo didžiūnus prasčiokais. Spręsdama apie Gviskardo šaunumą ir dorą, aš rėmiausi ne kuo kitu, o tavo žodžiais ir savo akimis. Kas jį tiek liaupsino, kiek liaupsinai tu už visas tas dorybes, už kurias giriami šaunūs vyrai? Ir ne be reikalo: aš negirdėjau nė vienos tavo pagyros jam, kurios jis nebūtų pateisinęs darbu, geriau pranokstančiu liaupses; ir jeigu vis dėlto šiuo atveju aš klydau, tai suklaidinai mane tu. Argi ir dabar dar tvirtinsi, kad aš susidėjau su žemos kilmės žmogum? Taip kalbėdamas, tu sakysi neteisybę. Bet jeigu kartais pavadintum jį plikšiu, tai gėda būtų tau pačiam, kad sugebėjai garbingą žmogų, savo tarną, pastatyti į tokią padėtį! Bet neturtas niekam neatima kilmingumo, dažnai jį atima turtai. Daugelis karalių, daugelis kunigaikščių tapo vargdieniais; o daugelis iš tų, kurie aria žemę ar gano avis, tampa turtuoliais. Vyk šalin paskutinę savo abejonę ir nesvarstyk, ką daryti, jeigu jau žiloje senatvėje ryžaisi elgtis taip, kaip nesielgdavai jaunystėje, būtent rūstauti: išgiežk savo rūstybę ant manęs, anaiptol nenusiteikusios tavęs maldauti: juk aš esu pirmoji šio nusižengimo kaltininkė, jeigu laikysime tai nusižengimu. Užtikrinu tave, jeigu tu nepasielgsi su manim, kaip pasielgei ar ketini pasielgti su Gviskardu, aš pati savo rankom tą padarysiu. Tad eik lieti ašarų su moterimis ir jeigu tau atrodo, kad mudu nusipelnėme žiaurios bausmės, vienu smūgiu nužudyk ir jį, ir mane!

Tankredas pažino savo dukters dvasios didybę, bet ne visiškai tikėjo, kad ji taip tvirtai pasiryžusi įvykdyti tat, ką skelbėsi žodžiais. Todėl, pasitraukęs ir atsižadėjęs išgiežti rūstybę ant jos, nusprendė kitaip ataušinti karštą jos meilę: įsakė dviem vyram, kurie saugojo Gviskardą, patylomis kitą naktį užsmaugti jį, išplėšti jo širdį ir atnešti jam. Kaip buvo įsakyta, taip ir padaryta. Rytojaus dieną kunigaikštis liepė atnešti didelę, gražią aukso taurę ir, įmetęs jon Gviskardo širdį, per patikimiausią tarną nusiuntė ją dukteriai, liepdamas atiduoti ir pasakyti: „Tavo tėvas siunčia tau dovaną, norėdamas tave paguosti tuo, ką tu labiausiai myli, lygiai kaip tu jį guodei tuo, ką jis labiausiai mylėjo“.

Gismonda, neatsižadėjusi siaubingo savo sumanymo, liepė atnešti nuodingų žolių bei šaknų ir, kai išėjo tėvas, išsivirė iš jų nuoviro, idant turėtų jo po ranka, jeigu įvyktų tai, ko ji baiminosi. Kai tarnas atnešė kunigaikščio dovaną ir persakė jo žodžius, ji ryžtingu veidu paėmė taurę ir atidengusi pamatė, kad čia Gviskardo širdis. Todėl, pakėlusi akis į tarną, tarė:

— Iš tikrųjų tokiai širdžiai nedera joks kitas karstas, kaip vien tik auksinis; šiuo atveju mano tėvas pasielgė protingai.

Taip tarusi, pakėlė taurę prie lūpų, pabučiavo širdį ir paskui pridūrė:

— Visur ir visada ligi šios paskutinės mano gyvenimo akimirkos tėvas man rodė švelniausią meilę, o dabar labiau negu kada nors; todėl už tokią didžią dovaną nunešk nuo manęs paskutinę mano padėką, kokią jam privalau.

Šitaip tarusi, atsigręžė į taurę, kurią tvirtai laikė rankoje, ir, žvelgdama į širdį, prabilo:

— O saldžiausia visų mano džiaugsmų buveine! Tebūnie prakeikta žiaurybė to, kuris dabar privertė mane kūno akimis žiūrėti į tave! Man visiškai pakako kiekvieną valandą žvelgti į tave dvasios akimis! Tu baigei savo kelionę[92] ir atlikai visa, ką skyrė tau likimas: tu pasiekei savo tikslą, į kurį skuba kiekvienas; apleidai šio pasaulio vargus bei negandas ir iš paties savo priešo gavai tokį karstą, kokio nusipelnė tavo šaunumas. Nieko netrūksta tavo šermenims, vien ašarų tos, kurią tu, gyvas būdamas, tiek mylėjai; kad ir jas turėtum, dievas sužadino negailestingam mano tėvui mintį atsiųsti man tave, ir aš tau atiduosiu jas, nors buvau pasiryžusi numirti sausomis akimis ir bebaimiu veidu; atidavusi tau savo ašaras, nedelsdama padarysiu taip, kad, tau padedant, mano siela susijungtų su tavąja, kuri ją šitaip brangino. Su kuo kitu drauge džiugesnė ir drąsesnė galėčiau iškeliauti į nežinomus kraštus, jeigu ne su tavim? Esu tikra, kad tavoji siela tebėra dar čia ir žvelgia į savo bei mano laimės vietas; esu tikra, kad ji tebemyli mane ir laukia manosios, kuri tavąją myli labiau už viską pasauly.

Po šitų žodžių, tarytum jos galvoje būtų buvusi srauni versmė, be jokios moteriškos aimanos palinko ant taurės ir ėmė raudodama taip gausiai lieti ašaras, kad nuostabu buvo žiūrėti, ir šimtus kartų bučiavo mirusią širdį. Jos merginos, sustojusios aplinkui, nesuprato, kieno čia širdis ir ką reiškia jos žodžiai, bet gailesčio apimtos verkė visos ir veltui su užuojauta teiravosi jos verksmo priežasties, stengdamosi kaip bemokėdamos ir begalėdamos ją paguosti. O jinai, į valias prisiverkusi, pakėlė galvą ir nusišluosčiusi ašaras tarė:

— O daug mylėtoji širdie, savo pareigą tau aš atlikau, ir man nieko daugiau nebelieka, kaip tik keliauti su savo siela pas tavąją ir bendrauti su ja.

Šitaip tarusi, liepė paduoti ąsotį, kur buvo dieną prieš tai išsivirtas nuoviras, išpylė jį į taurę ant širdies, gausiomis jos ašaromis aplaisty-

tos, ir, be jokios baimės prikišusi lūpas, išgėrė ją visą; išgėrusi, su taure rankoje, atsigulė savo lovoje, kiek galint padoriau išsitiesė visu kūnu, prie širdies priglaudė mirusio meilužio širdį ir, nesakydama nė žodžio, ėmė laukti mirties.

Jos merginos, šitai mačiusios ir girdėjusios, nors ir nežinojo, kas ten per vanduo, kurį Gismonda išgėrė, viską pranešė Tankredui; šis, nuogąstaudamas to, kas ir atsitiko, tučtuojau nulipo žemyn į dukters kambarį, kur įžengė kaip tik tuo momentu, kai ji atsigulė lovoje.

Tėvas per vėlai mėgino guosti dukterį meilingais žodžiais; matydamas, kaip iš tikrųjų yra, ėmė graudžiai raudoti. Gismonda jam tarė:

— Tankredai, pataupyk savo ašaras nelaimei, kurios nebūsi taip geidęs kaip šitos. Ir neliek jų dėl manęs, nes tavo ašarų aš negeidžiu. Argi kas matė kada žmogų verkiant dėl to, ko pats troško? Bet jeigu tavo širdyje dar teberusena nors kibirkštėlė meilės, kurią kitados jautei man, tai prašau tave kaip paskutinės dovanos: jeigu nenorėjai, kad aš tylomis ir slapčiomis gyvenčiau su Gviskardu, bent jau leisk, kad mano lavonas viešai ilsėtųsi draugėje su jo kūnu, nors ir kur tu lieptum jį įmesti.

Rauda užgniaužė kunigaikščio gerklę ir atėmė jam žadą. Tuomet jaunoji moteris, pajutusi, kad ateina galas, spausdama prie krūtinės mirusią širdį, tarė:

— Sudiev, aš iškeliauju.

Akys jai apsitraukė migla, užgeso jausmai, ir ji persiskyrė su šiuo sielvartingu gyvenimu.

Taip liūdnai užsibaigė Gviskardo ir Gismondos meilė. Tankredas, graudžiai apraudojęs ir per vėlai apgailėjęs savo žiaurybę, liepė abudu garbingai palaidoti viename kape, ir visas Salernas jų gedėjo.

Antra novelė

BROLIS ALBERTAS ĮTIKINA VIENĄ DAMĄ, KAD JĄ ĮSIMYLĖJĘS ANGELAS GABRIELIUS, IR ŠIO PAVIDALU NE KARTĄ GULI SU JA; IŠSIGANDĘS JOS GIMINAIČIŲ, SYKĮ JIS IŠŠOKA PRO LANGĄ IR

PRISIGLAUDŽIA VIENO VARGŠO NAMUOSE; RYTOJAUS DIENĄ ŽMOGELIS VEDA JĮ, PERRENGTĄ LAUKINIU, Į ŠVENTO MORKAUS AIKŠTĘ; ČIA VISI JĮ ATPAŽĮSTA, O TO VIENUOLYNO BROLIAI JĮ SUIMA IR UŽDARO Į KARCERĮ.

Fjametos papasakotoji novelė ne kartą išspaudė ašaras jos draugėms iš akių. Kai Fjameta nutilo, karalius rūškanu veidu tarė:

— Aš mielai atiduočiau savo gyvybę kad ir už pusę to malonumo, kokį turėjo Gismonda su Gviskardu. Nesistebėkite, jeigu jums pasakysiu, kad kiekvieną valandą išgyvenu tūkstančius mirčių, o malonumo nepatiriu nė kruopelytės. Bet nekalbėsiu dabar apie savo likimą. Tegu Pampinėja tęsia toliau graudingus pasakojimus, bent kiek primenančius mano sielvartingą dalią. Jeigu ji eis Fjametos pramintu keliu, be jokios abejonės, aš pajusiu krintant rasą ant savo degančios krūtinės.

Pampinėja gerai suprato karaliaus norą; bet, nujausdama draugių troškimus, ryžosi verčiau jas šiek tiek pralinksminti negu patenkinti karalių; taigi nusprendė, prasilenkdama su jo valia, tačiau nenukrypdama nuo užduoties, papasakoti juokingą novelę ir pradėjo šitaip:

— Yra paplitusi tokia patarlė: „Jei nevidonas šventu vyru pragarsės, kad ir blogai jis elgsis — niekas netikės". Ši patarlė teikia man gausios medžiagos šiandieninei temai, o taip jau leidžia įrodyti, kokia veidmainybė keroja tarp vienuolių, kurie, apsivilkę ilgais, plačiais drabužiais, dirbtinai išsiblyškinę veidus, nužemintai ir meilikaujamai kaulija išmaldos, bet griausmingu ir rūsčiu balsu smerkia kitus už savo pačių ydas. Jie skelbia, kad vienuoliai išganymą sau pelnosi aukas rinkdami, o pasauliečiai — jas davinėdami, ir dedasi ne žmonėmis, turinčiais pelnyti rojų kaip mes visi, o nelyginant jo savininkais ir valdovais, skiriančiais kiekvienam mirštančiajam, pagal jiems paliktą pinigų kiekį, geresnę ar blogesnę vietą danguje. Tuo jie stengiasi apgauti pirmiausia patys save, jeigu tuo tiki, o paskui ir tuos, kurie pasikliauja jų žodžiu. Jeigu man būtų valia iškloti apie juos visa, ką žinau, aš tučtuojau neišmanėliams išaiškinčiau, kas slypi po duksliais vienuolių abitais. Duok dieve, kad už jų melagystes visiems atsitiktų taip kaip vienam minoritų broliui, jau nebe jaunam, bet Venecijoje laikomam žymiausiu mokslo vyru. Apie jį man ypačiai maga papasakoti: galbūt juoku ir smagumu pavyks bent kiek pakelti jūsų dvasią, sugraudintą Gismondos mirties.

Taigi, brangiosios damos, gyveno Imoloje nešvankus ir sugedęs

žmogus, kuris vadinosi Bertas dela Masa; gėdingi jo darbai, gerai žinomi visiems imoliečiams, privedė jį ligi to, kad niekas Imoloje nebetikėjo ne tik jo melu, bet ir jo teisybe. Matydamas, kad jo apgaulėms čia jau nebe vieta, nusiminęs persikėlė į Veneciją, visokio bjauresčio lizdą, ir čia nusprendė verstis savo piktadarybėmis kitokiu būdu, dar niekur kitur neišmėgintu. Tartum sąžinės graužiamas dėl praeityje padaryto blogio, neva tapęs karščiausiu kataliku ir didžiai nusižeminęs, įstojo jis į minoritų vienuolyną ir pasivadino broliu Albertu iš Imolos; apsivilkęs abitu, dėjosi gyvenąs atšiaurų gyvenimą, skelbė atgailą ir santūrą, nevalgė mėsos ir negėrė vyno, kai neturėdavo tokio, kokį mėgo. Niekas nė apsižiūrėti nespėjo, o plėšikas, sukčius, apgavikas, žmogžudys staiga virto didžiu pamokslininku, anaiptol neatsižadėdamas minėtųjų piktadarybių, jei tik slapčia galėdavo jas vykdyti. Kai brolis Albertas, jau įšventintas į kunigus, laikydavo mišias ir matydavo, kad šimtai akių nukrypo į altorių, tuoj imdavo lieti ašaras dėl Išganytojo kančių, nes ašaros jam nieko nekainuodavo, ir jis verkdavo kada tik panorėdamas. Trumpu laiku tiek savo pamokslais, tiek ašaromis sugebėjo taip prisivilioti venecijiečius, kad tapo beveik kiekvieno ten surašomo testamento patikimu vykdytoju; ir daugelis pavesdavo jam saugoti savo pinigus; didesnė dalis venecijiečių, vyrų ir moterų, jį pasirinko nuodėmklausiu ir patarėju. Taip elgdamasis, greitai iš vilko virto ganytoju, ir garsas apie jo šventumą tuose kraštuose pasklido daug plačiau negu kadaise apie šventąjį Pranciškų Asyžietį.

Kartą viena jauna moteris, neišmaninga ir kvaila, dona Lizeta iš Kvirinų[93] giminės, žmona stambaus pirklio, išplaukusio galeromis į Flandriją, nuėjo su kitomis moterimis išpažinties pas šitą šventąjį vienuolį. Klūpodama ties juo ant kelių, ji, kaip tikra venecijietė (o visos jos vėjavaikės), išpasakojo jam savo paslaptis. Brolis Albertas ją paklausė, ar ji neturinti meilužio. Lizeta piktai atšovė:

— Ak kunige vienuoli, ar akių neturite kaktoje? Negi jums atrodo mano grožis toks kaip ir visų kitų? Jeigu tik norėčiau, meilužių aš turėčiau į valias; bet mano grožybėmis nesidžiaugs kiekvienas skiltas ir perėtas! Ar daug jūs sutinkate moterų, kurių grožis prilygtų manajam? Net rojuje aš būčiau gražuolė!

Ji tiek plepėjo apie savo grožį, kad koktu buvo klausytis. Brolis Albertas tuojau suprato, kad jai trūksta vieno šulo; numanydamas, kad čia puiki dirva jo žagrei, jis staiga begaliniai ją įsimylėjo. Atidėjęs meilikavimus patogesniam laikui, nuodėmklausys, geisdamas pasirodyti šventuoliu, ėmė smarkiai ją barti, prikaišioti jai tuščią garbę ir pana-

šias tokeles porinti. Moteris jį išvadino asilu, jeigu jis nesupranta, kad grožis grožiui nelygu. Brolis Albertas, nenorėdamas per daug jos užpykdyti, davė išrišimą ir atleido sykiu su kitomis moterimis.

Po keleto dienų, ištikimo draugo lydimas, jis nuvyko į namus pas doną Lizetą, pasitraukė su ja į nuošalesnį kambarį, kur niekas negalėjo jų matyti, ir, puolęs prieš ją ant kelių, tarė:

— Ponia, atleiskite, dėl dievo meilės, kad jus bariau sekmadienį, kai man kalbėjote apie savo grožį: kitą naktį aš taip žiauriai buvau nubaustas, jog turėjau atgulti ir tik šiandien tegalėjau atsikelti.

— O kas gi jus taip nubaudė? — paklausė besmegenė dama.

Brolis Albertas atsakė:

— Aš jums paaiškinsiu. Melsdamasis naktį, kaip visada esu pratęs, staiga pamačiau savo celėje skaidrią šviesą ir nespėjau atsigręžt pasižiūrėti, kas čia yra, tik ūmai virš savęs išvydau gražiausią jaunikaitį su storu vėzdu rankoje; čiupęs už gobtuvo, jis partrenkė mane prie savo kojų ir tiek pliekė, kad visą sulaužė. Kai aš paklausiau, už ką mane taip mušė, jaunikaitis sušuko:

— Todėl, kad tu drįsai šiandien paniekinti dangiškąsias donos Lizetos grožybes! Po dievo aš ją myliu labiau už viską pasaulyje!

— Kas gi tu esi? — paklausiau.

— Esmi angelas Gabrielius,— atsakė.

— Ak pone,— sušukau,— maldauju man atleisti!

— Atleidžiu,— tarė jaunikaitis,— su ta sąlyga, kad kuo greičiau nueitum pas ją ir pasiprašytum atleidžiamas; jeigu ji tau neatleis, aš vėl čionai grįšiu ir taip tave ištvatinsiu, kad mirsi — neužmirši.— Čia jis dar pridūrė keletą žodžių, bet aš, negavęs jūsų atleidimo, nedrįstu jų pakartoti.

Kvaiša moterėlė, kurios galvoje vaikėsi vėjai, tirpte tirpo klausydama šių kalbų ir jas laikydama gryna teisybe; po kiek laiko ji tarė:

— Aš juk sakiau, broli Albertai, kad mano grožybės — dangiškos; bet, regi dievas, man jūsų gaila, ir kad neatsitiktų dar ko blogiau, aš šią pat valandą jums atleidžiu, jeigu tik pasakysite, ką apreiškė angelas Gabrielius.

Brolis Albertas tarė:

— Ponia, kadangi man atleidote, aš mielai pakartosiu jo žodžius; vieną tik dalyką primenu: kad ir kažin ką jums pasakyčiau, gink dieve, niekam kitam apie tai neprasitarkit, jeigu nenorite sugriauti savo laimės. Žinokite, kad jūs esate laimingiausia moteris pasaulyje! Angelas Gabrielius liepė pasakyti jums, kad jūs taip jam patinkate, jog jis daug

kartų būtų atskridęs praleisti drauge nakties, jeigu nebūtų pabijojęs išgąsdinti. Dabar jis mane siunčia pranešti jums, kad norįs aplankyti jus kurią naktį ir ilgokai pabūti su jumis; o kadangi jis yra angelas, ir jeigu atskristų angelo pavidalu, jūs negalėtumėt prie jo prisiliesti, tai sakosi norįs jūsų malonumui pasirodyti žmogaus pavidalu ir todėl prašąs duoti jam žinią, kada pageidaujate, kad jis atvyktų, ir kokiu pavidalu; tada jis ir atvyks. Taigi jūs galite save laikyti laimingiausia iš visų moterų.

Dama tauškalė atsakė, kad jai esą itin malonu, jog angelas Gabrielius ją mylįs, nes ir jinai labai jį mylinti ir visada užžiebianti keturių soldų žvakę, kur tik pamatanti jo atvaizdą; ir kokią valandą jis panorėtų pas ją ateiti, tokią būsiąs mielai laukiamas ir ją rasiąs vienų vieną savo kambaryje, bet su ta sąlyga, kad jisai jos neapleistų dėl mergelės Marijos: ji žinanti, kad angelas Gabrielius labai ją mylįs ir netgi visur, kur tik jinai jį mačiusi, jis klūpąs prieš ją ant kelių; o kokiu pavidalu jis norįs atvykti, tai čia esąs jo paties reikalas, svarbu, kad tik jos neišgąsdintų.

Tuomet brolis Albertas tarė:

— Ponia, jūs kalbate išmintingai, ir aš tiksliai persakysiu arkangelui jūsų žodžius. Bet jūs galite ir man padaryti didelę malonę, kuri jums nieko nekainuos. O toji malonė būtų štai kokia: kad jūs pageidautumėt, jog angelas atvyktų šituo mano kūnu. Ir klausykite, kuo jūs padarysite man malonę: jis ištrauks mano sielą iš kūno ir ją patalpins rojuje, o pats įžengs į mane, ir kol jisai bus su jumis, tol mano siela viešės rojuje.

Tuščiagalvė dama atsakė:

— Labai malonu: aš noriu, kad už smūgius, kuriuos dėl manęs gavote, jūs turėtumėt bent šitokią paguodą.

Tuomet brolis Albertas tarė:

— Na, tai palikite šiąnakt savo namų duris neužrakintas, kad jis galėtų įeiti: mat jis ateis žmogiškuoju pavidalu, taigi įeiti tegalės tik pro duris.

Dama atsakė, kad taip ir padarysianti. Brolis Albertas atsisveikino ir išėjo, o ji, likusi viena, iš didelio džiaugsmo ėmė taip šokinėti, kad net marškiniai pasikėlė atidengdami užpakalį, ir kaip šimtas metų prailgo jai belaukiant, kol ateis pas ją angelas Gabrielius.

O brolis Albertas, numanydamas, kad nakčia jam reiks būti raiteliu, o ne angelu, ėmė stiprintis saldumynais ir kitokiais gerais dalykais, idant ne taip lengva būtų jį nutrenkti nuo žirgo. Kai sutemo naktis, gavęs leidimą, su ištikimu draugužiu nuėjo į vienos savo bičiulės na-

mus, iš kur jis dažnai vykdavo gaudyti ir jodyti kumelių; iš ten, kai atrodė jau metas, persirengęs nuėjo į tos moters namus; įsigavęs vidun, su atsineštais pašvitais pasivertė angelu ir, patyliukais užkopęs aukštyn, įslinko į damos kambarį.

Šioji, išvydusi kažką baltuojant, atsiklaupė prieš jį, o angelas ją palaimino, pakėlė nuo žemės ir davė ženklą lipti lovon. Lizeta, mielai paklusdama, bemat taip ir padarė, o angelas tučtuojau atsigulė šalia savo gerbėjos.

Brolis Albertas buvo dailaus stoto, gražus ir tvirtas vyras, ir kojos jam buvo puikiai priderintos prie stuomens; taigi, mėgaudamasis su dona Lizeta, kuri buvo žydinti ir švelni, jis parodė jai kitokių būdų negu senyvas jos vyras ir daug kartų nakčia skraidė be sparnų, tad ji jautėsi labai patenkinta ir mielai klausėsi nuostabių jo pasakojimų apie dangiškąją šlovę. Brėkštant dienai, susitaręs dėl kito pasimatymo, vienuolis išsinešdino su savo pašvitais ir grįžo pas draugužį, kuriam geroji namų šeimininkė buvo sudariusi meilingą draugiją, idant vienam nebūtų baisu gulėti.

Dona Lizeta papietavusi nuėjo su savo draugėmis pas brolį Albertą ir jam išporino naujienas apie angelą Gabrielių, ir ką buvo iš jo girdėjusi apie amžinojo gyvenimo šlovę, ir kaip tas angelas atrodo, pripaistydama dar daug kitokių negirdėtų pasakų.

Brolis Albertas jai tarė:

— Ponia, aš nežinau, kas jums atsitiko su juo; žinau tik, kad šiąnakt, kai jis atvyko pas mane, aš jam persakiau jūsų žodžius, jis tučtuojau patalpino mano sielą tarp tiekos gėlių ir rožių, kiek niekados čia jų nematyta, ir aš iki pat rytmetinių mišių išbuvau žavingiausioje vietoje, kokios nerasi žemėje. Kas dėjosi tada su mano kūnu, nežinau.

— Argi aš jums to nesakiau? — sušuko dama.— Jūsų kūnas su angelu Gabrielium kiaurą naktį išbuvo mano glėbyje, o jeigu jūs manim netikite, tai pasižiūrėkite po kairiuoju speneliu, kur aš angelui įspaudžiau tokį ugningą bučinį, kad ženklas išliks keletą dienų.

Brolis Albertas jai atsakė:

— Na, tai aš padarysiu šiandien, ko jau seniai nebedarau: nusirengsiu ir pasižiūrėsiu, ar teisybę jūs sakote.

Po ilgo čiauškėjimo dama grįžo namo, o brolis Albertas, pasivertęs angelu, daug kartų lankėsi pas ją, nesutikdamas jokių kliūčių.

Kartą dona Lizeta sėdėjo su viena kūmute ir ginčijosi dėl grožio; geisdama savo grožybę iškelti aukščiau už visų kitų, kvailoji Lizeta sušuko:

— Kad jūs žinotumėt, kam patinka mano grožis, tikrai nekalbėtumėt apie kitas!

Kūmutė, gerai ją pažinodama ir smalsi būdama, tarė:

— Ponia, gal jūs ir teisybę sakote, bet, kol nežinau, kas jis yra, ne taip lengva pakeisti nuomonę.

Tuomet dama, kurios galvelė skystutėlės košės buvo prikrėsta, atsakė:

— Apie tai nevalia kalbėti, kūma, bet mano garbintojas — angelas Gabrielius; jis mane myli labiau nei save patį ir sako, kad aš gražiausia moteris pasaulyje arba pajūryje.

Kūma vos nepratrūko juokais, tačiau susivaldė, duodama jai plepėti toliau, ir tarė:

— Dievaži, ponia, jeigu angelas Gabrielius — jūsų mylimasis ir šitaip jus liaupsina, tai gal taip ir yra; bet aš nemaniau, kad angelai tokius dalykus išdarinėja.

— Kūma,— atsakė dama,— jūs klystate; prisiekiu dievu, jis tą daro geriau nei mano vyras ir sako, kad tas pat dedasi ir ten, aukštybėse; bet kadangi aš jam atrodau gražesnė už visas tas dangiškąsias, tai jis įsimylėjo mane ir gan dažnai aplanko. Dabar suprantate?

Kūma, išėjusi iš donos Lizetos, degte degė nekantrumu kuo greičiau nunešti šią naujieną kitoms. Taigi rytojaus dieną ji sukvietė į vaišes didelį būrį kaimynių ir išsamiai joms papasakojo Lizetos istoriją. Tos moterys persakė ją savo vyrams ir kitoms moterims, o šios dar kitoms, ir taip per dvi dienas po visą Veneciją pasklido šitas gandas. Tarp kitko, ši naujiena nuėjo ir ligi donos Lizetos dieverių, kurie, nieko jai nesakydami, nusprendė susirasti tą angelą ir sužinoti, ar jis moka skraidyti; keletą naktų jie stovėjo sargyboje. Šie girdai pasiekė taipogi ir brolio Alberto ausis. Tad vieną naktį jis nuvyko pabarti savo damos už plepumą; bet vos tiktai vienuolis nusirengė, jos dieveriai, matę jį įeinant, ėmė belstis į jos kambario duris. Brolis Albertas, išgirdęs triukšmą ir supratęs, ką tai reiškia, pašoko iš lovos ir, neturėdamas kitokio kelio, pravėrė langą virš kanalo ir puolė į vandenį. Toj vietoj buvo gilu, bet jis gerai mokėjo plaukti, taigi nieko blogo jam neatsitiko; išplaukęs aname krante, jis greitai įsmuko į vienus atdarus namus, rado viduje žmogelį ir paprašė, dėl dievo meilės, gelbėti jam gyvybę, regzdamas nebūtus daiktus, kaip jis atsiradęs čia tokiu metu ir kodėl esąs nuogas. Gerasis žmogus, apimtas gailesčio, paguldė jį savo lovon, nes pats turėjo išeiti, patarė ramiai gulėti, iki grįš, ir užrakinęs svečią išskubėjo savais reikalais.

Damos dieveriai, įsiveržę į miegamąjį, pamatė, kad angelas išskridęs, tik likę jo sparnai. Nieko nepešę, išplūdo brolienę storžieviškais žodžiais ir, palikę ją be galo nusiminusią, grįžo namo su visa angelo ginkluote.

Tuo tarpu jau prašvito, ir gerasis bėglio gelbėtojas, stovėdamas ant Rialto tilto, išgirdo pasakojant, kaip angelas Gabrielius ėjęs nakvoti pas doną Lizetą ir užkluptas ten dieverių iš baimės šokęs į kanalą, ir nežinia, kas jį ištikę; taigi jis tučtuojau suprato, kas prisiglaudė jo namuose. Grįžęs ir atpažinęs jį, žmogelis po ilgų derybų sulygo, kad jeigu vienuolis nenori būti išduotas dieveriams, tegu pristato jam penkiasdešimt dukatų. Gudrus žmogėnas gavo pinigus, bet kai brolis Albertas jau ketino išeiti, šeimininkas jam tarė:

— Vienas tėra būdas iš čia ištrūkti, tik kažin, ar jūs ryšitės. Šiandien mes švenčiame šventę: kas veda žmogų, persirengusį lokiu, kas laukiniu, kas šiaip, kas kitaip; o švento Morkaus aikštėje rengiama medžioklė, kuria ir užsibaigia šventė; paskui kiekvienas su tuo, ką turi atsivedęs, eina sau kur tinkamas. Jeigu norite, kad aš jus, šitaip perrengtą, ten nuvesčiau (kol niekas dar nesusekė, kad jūs esate čia) — gerai, o paskui galėsiu jus nuvesti, kur tik pageidausite. Neišmanau, kaip kitaip galėtumėt iš čia išeiti neatpažintas: juk damos dieveriai, nujausdami, kad slapstotės kur nors netoliese, visur išstatė sargybas, norėdami jus sugauti.

Nors ir koktu atrodė broliui Albertui šitaip išeiti, tačiau, bijodamas damos giminaičių, su viskuo sutiko, pasakė savo gelbėtojui, kur po tų iškilmių jį reikia nuvesti, o kaip būsiąs perrengtas — jam esą vis tiek. Venecijietis aptepė visą jį medum, apibėrė pūkais, užnėrė ant kaklo grandinę, ant veido uždėjo kaukę, vienon rankon įdavė didelį vėzdą, o kiton — du didelius šunis, atsivestus iš skerdyklos, ir nusiuntė į Rialtą šauklį apgarsinti, kad kas norįs pamatyti angelą Gabrielių, teateinie į švento Morkaus aikštę. Šit kaip venecijiečiai tęsi savo žodį!

Atlikęs tai, netrukus jis išsivedė brolį Albertą laukan, liepė jam eiti pirma savęs, o pats ėjo užpakaly, laikydamas jį už grandinės; visi sprogino į juos akis, garsiai šūkavo, klausinėjo: „Kas čia toks? Kas čia toks?“ Taip šeimininkas nuvedė jį aikštėn, kur suplūdo begalės žmonių: ir tie, kurie sekė iš paskos, ir tie, kurie išgirdę skelbimą atėjo nuo Rialto. Venecijietis pririšo savo laukinį prie stulpo aukštoje, pakilioje vietoje, tarsi laukdamas medžioklės; čia vargšelį apspito ir ėmė skaudžiai kandžioti musės ir bimbalai, nes buvo apteptas medum. Pamatęs, kad aikštė jau kimšte prisikimšusi, venecijietis, neva norėdamas pa-

leisti jį nuo grandinės, nutraukė broliui Albertui kaukę ir sušuko:

— Ponai, kadangi šernas neateina, o be jo nėra ir medžioklės, tai, kad jūsų žygis nebūtų veltui, aš noriu jums parodyti bent angelą Gabrielių, kuris naktį iš dangaus nusileidžia žemėn Venecijos damų guosti!

Kai tik nukrito kaukė, visi tučtuojau atpažino brolį Albertą, ėmė ant jo rėkti, keikti užgauliausiais žodžiais ir grubiausiais keiksmais, kokie žeriami bjauriausiam nevidonui, be to, kai kurie netgi drabstė jam į veidą purvus ir mėšlus.

Šios patyčios dar ilgai būtų trukusios, bet, laimė, žinia pasiekė vienuolyną, iš kur atskubėjo šešetas brolių, apvilko jį abitu, atrišo nuo grandinės ir minios pašaipų ir klegesio lydimą parsivedė į savo buveinę. Čia įmetė jį karcerin, kur, pasak girdų, jis ir miręs po vargingo gyvenimo.

Taip tas žmogus, kurį visi laikė doruoliu ir netikėjo, kad jis piktadarys, išdrįso dėtis angelu Gabrielium, paskui buvo paverstas laukiniu, galų gale užsitraukė gėdą ir, gavęs pelnytą bausmę, tuščiai apverkė savo nuodėmes. Duok dieve, kad šitaip atsitiktų visiems į jį panašiems!

Trečia novelė

TRYS JAUNIKAIČIAI MYLI TRIS SESERIS IR SU JOMIS PABĖGA Į KRETĄ. VYRESNIOJI IŠ PAVYDO NUNUODIJA SAVO MYLIMĄJĮ; ANTROJI, ATSIDUODAMA KRETOS KUNIGAIKŠČIUI, IŠGELBSTI PIRMĄJĄ NUO MIRTIES; UŽ TAI JOS MYLIMASIS JĄ NUŽUDO IR SU PIRMĄJA PABĖGA. ŠIA ŽMOGŽUDYSTE APKALTINAMA TREČIOJI PORA; ĮMESTI Į KALĖJIMĄ, JUODU PRISIPAŽĮSTA KALTI, BET, BIJODAMI MIRTIES, PASKUTINIAIS SAVO PINIGAIS PAPERKA SARGYBINIUS IR BETURČIAI LIKĘ BĖGA Į RODĄ, KUR MIRŠTA SKURDE.

Filostratas, išklausęs Pampinėjos novelės pabaigą, bent kiek susimąstė, paskui tarė:

— Jūsų novelės gale yra šis tas gero, ir man patiko, betgi prieš tai per daug jau buvo juoko, o aš to nepageidavau.— Ir atsigręžęs

į Lauretą, pridūrė: — Ponia, dabar jūs pasekite kokią nors geresnę novelę, jei galite!

Laureta juokdamasi atsakė:

— Jūs esate per daug žiaurus įsimylėjusiems, jeigu jiems geidžiate tik nelaimingo galo; tačiau paklusdama jūsų valiai aš papasakosiu apie tris įsimylėjėlių poras, kurios, trumpai tepasidžiaugusios savo meile, liūdnai užbaigė gyvenimą.

Taip tarusi, pradėjo:

— Jaunosios damos! Jūs gerai žinote, kad kiekviena yda virsta didžiausia blogybe ne tik tam, kas į ją įpratęs, bet neretai ir kitiems; prie ydų, užvis labiausiai mus stumiančių į prapultį, man regis, priklauso pyktis; o tai yra ne kas kita, kaip staigus ir nekontroliuojamas jausmų susiaudrinimas, kuris patirtos skriaudos sukeltas atima mums protą, aptemdo dvasios akis ir mūsų sieloje sukursto liepsnojantį įniršį. Nors pykčiui dažniau pasiduoda vyrai, vieni labiau, kiti mažiau, vis dėlto dar pragaištingiau jis veikia moteris, nes joms lengviau jis įsižiebia, dega skaidresne liepsna ir darosi nebesuvaldomas. Čia nėra ko stebėtis, nes ugnis savo prigimtimi greičiau griebia lengvus ir minkštus daiktus negu kietus ir standžius. O juk mes, moterys (tenepalaiko vyrai to už bloga), esame gležnesnės ir judresnės už juos. Jeigu mūsų švelnumas ir gerumas teikia ramybę ir džiaugsmą vyrams, su kuriais bendraujame, o pyktis ir įniršis stumia juos į sielvartą ir pavojų, tai mes, iš prigimties linkusios greit užsiplieksti, juo atkakliau turime stengtis savo rūstybę pažaboti. Šioje novelėje aš ir ketinu parodyti, kaip trijų jaunikaičių ir trijų merginų meilė, dėl vienos jų pykčio, iš laimingos virto nelaimingiausia.

Marselis, kaip žinote, yra Provanse, ant marių kranto, senas ir garsus miestas, kur kadaise žymiai daugiau buvo turtingų žmonių ir stambių pirklių negu kad šiandieną. Tarp jų ypač garsėjo vienas, vardu pavarde Arno Kluadas, žmogus žemos kilmės, bet sąžiningas ir doras pirklys, pertekęs pinigų ir kitokių gėrybių. Su pačia jis prigyveno pulką vaikų, iš kurių trys buvo mergaitės, vyresnės už berniukus. Dvi iš jų, dvynukės, turėjo po penkiolika metų, o trečioji — keturiolika. Giminės, trokšdami jas ištekinti, laukė tik, kada grįš Arno, išplaukęs su prekėmis į Ispaniją. Dvi pirmosios vadinosi viena Nineta, antroji Madlena, o trečiosios vardas — Berta. Ninetą buvo begaliniai įsimylėjęs kilmingas jaunuolis, nors ir plikas, vardu Restanjonas, o mergina — jį; juodu taip mokėjo susitvarkyti, kad, niekam nieko nežinant, džiaugėsi savo meile, ir jau gan ilgai. Tuo tarpu du jauni bičiuliai,

katrų vienas vadinosi Folkas, kitas — Hugas, po tėvų mirties paveldėję didžiulius turtus, įsimylėjo vienas Madleną, o antras — Bertą. Kai Nineta apie tai papasakojo Restanjonui, šis nusprendė jųdviejų meile pasinaudoti ir iš savo vargo iškopti. Susibičiuliavęs su jais, čia vieną, čia antrą, o kartais ir abudu lydėdavo į pasimatymą su jų mylimosiomis, na ir pats susitikdavo su sava. Kai manė jau pakankamai susibičiuliavęs ir tapęs jų draugu, vieną dieną pasikvietė juodu į svečius ir tarė:

— Brangūs jaunuoliai, mūsų bendravimas galėjo jus įtikinti, kokią meilę aš jums jaučiu: dėl jūsų padaryčiau visa, ką ir dėl savęs paties; kadangi labai jus myliu, tai noriu su jumis pasidalyti viena mintimi, kuri atėjo man į galvą, o paskui visi trys nutarsime, ką daryti. Jeigu jūsų žodžiai nemeluoja ir jeigu aš neapsirinku dėl jūsų elgesio, kurį dieną naktį stebiu, jūs degate liepsninga meile dviem jaunom mergaitėm kaip aš — trečiajai, jų seseriai; jeigu tik jūs pritartumėt, aš suradau šiai liepsnai apmalšinti gan malonų ir viliojantį būdą, ir jis štai koks. Jūs esate turtuoliai, o aš nieko neturiu; jeigu jūs panorėtumėt sudėti savo turtus į krūvą ir mane padaryti lygiu su judviem trečiuoju dalininku, tada pasirinktume, į kurį pasaulio kraštą mums keliauti, ir ten linksmai sau gyventume iš tų lėšų; galite būti tikri, man pasiseks visas tris seseris nuteikti taip, kad jos, paėmusios didesniąją dalį savo turtų, keliautų su mumis, kur tik mes panorėsime; ir ten kiekvienas su savąja nelyginant trys broliai gyvensime kaip laimingiausi žmonės pasauly. Dabar jūs apsispręskite: ar sutinkate su šiuo pasiūlymu, ar ne?

Abu jaunuoliai, begaline meile degdami, išgirdę, kad mylimąsias turės savo glėby, ilgai nesukdami galvos atsakė, kad pasiruošę viską padaryti, jeigu tik jų svajonės taps tikrove. Restanjonas, gavęs šį atsaką iš jaunuolių, po keleto dienų atsirado pas Ninetą, kurią galėdavo aplankyti ne be didelių kliūčių. Pabuvęs su ja kiek laiko, išklostė, ką sutaręs su tais jaunuoliais, ir visaip stengėsi ir jai įpiršti šitą sumanymą. Nesunku jam tai buvo, nes ji pati dar labiau troško būti su juo, nekeldama jokių įtarimų; todėl nedvejodama atsakė, kad šis sumanymas jai patinkąs ir kad seserys, ypač šiuo atveju, padarysiančios, kaip ji norėsianti, ir prašė kuo greičiau viską paruošti kelionei.

Restanjonas, grįžęs pas Folką ir Hugą, kurie nekantriai laukė, kada jis tesės savo pažadą, pareiškė jiems, kad damos sutinkančios. Pasvarstę jie sutarė vykti į Kretą. Folkas ir Hugas, pardavę savo valdas, neva ketindami gautuosius pinigus sudėti į prekybą, ir visą kitą savo turtą pavertę pinigais, nupirko greitaeigę laivę, slapčia ją puikiai

apginklavo ir laukė sutartos dienos. Tuo tarpu Nineta, gerai žinanti sesučių troškimus, saldžiais žodeliais taip sukurstė joms geismą iškeliauti, kad jos dingojo neišgyvensiančios, kol tai įvyks. Kai atėjo išplaukimo naktis, trys seserys, atrakinusios tėvo skrynią, išėmė didesnę dalį pinigų ir brangenybių ir su tuo lobiu patylom spruko iš namų; kaip buvo sutarta, uoste rado savo mylimuosius, jų belaukiančius; nė valandėlės nedelsdami, visi sulipo į laivę ir, paleidę irklus į darbą, išplaukė. Niekur nesustodami, kitą vakarą pasiekė Genują, kur jauni įsimylėjėliai pirmąsyk paragavo meilės džiaugsmų ir malonumų. Pasistiprinę kaip reikiant, nuplaukė toliau, užsukdami čia į vieną, čia į kitą uostą, kol pagaliau aštuntą dieną be jokių kliūčių atplaukė į Kretą, kur prisipirko didelių, gražių dvarų, o visai netoli nuo Kandijos pasistatydino trejus dailius, prašmatnius rūmus. Čia, prisisamdę daugybę tarnų, apsirūpinę šunimis, sakalais, žirgais, tarp nesibaigiančių puotų, iškilmių ir linksmybių, jie ėmė gyventi su savo damomis nelyginant ponai, jausdamies laimingiausi žmonės pasaulyje. Tačiau žmonėms, gyvenantiems prabangoje ir visko persisotinusiems, greit įkyri netgi tai, kas jiems mieliausia buvo. Taip atsitiko ir Restanjonui, kuris dar neseniai karštai mylėjo Ninetą. Kai galėjo mėgautis, kada tik užsigeisdamas, jis ėmė ja bodėtis, taigi ir jo meilė jai atšalo. Vienoje šventėje Restanjonui ypatingai krito į akį jauna tos salos mergina, graži ir kilminga; jis aistringai pradėjo rėžti apie ją sparną, rodė nepaprastą dėmesį ir visaip stengėsi laimėti jos palankumą. Pastebėjusi tai, Nineta užsidegė tokiu pavydu, jog Restanjonas žingsnio žengti negalėjo, kad ji nesužinotų, o paskui skaudžiais žodžiais neprikaišiotų, kankindama ir jį, ir save. Bet kaip persisotinimas kelia šleikštulį, o sutinkamos kliūtys tik didina troškimą siekti geidžiamo dalyko, lygiai taip Ninetos priekaištai tik dar labiau kurstė naujosios Restanjono meilės liepsną. Kaip ten ilgainiui būtų atsitikę, ar Restanjonas būtų laimėjęs jį sužavėjusios damos meilę, ar ne,— nežinia, tačiau Nineta visa, kas jai ką pranešdavo, gryna teisybe laikė ir buvo tvirtai įsitikinusi, kad vyras ją apgaudinėja. Per tai ji įpuolė į baisų nusiminimą, kuris paskiau perėjo į siutulingą pyktį ir įniršį; meilė virto žiauria neapykanta; rūstybės apakinta, ji nusprendė mirtimi atkeršyti Restanjonui už gėdą, kurią šis jai padaręs. Susiradusi saloje seną graikę, didžiai prityrusią gaminti nuodus, pažadais ir dovanomis prikalbino ją sutaisyti mirtingąjį skystimą, kurį ji, nė su kuo nesitarusi, vieną vakarą sugirdė ištroškusiam Restanjonui, nieko blogo nenumanančiam. Skystimo galia buvo tokia, kad dar prieš rytą jis numirė. Folkas, Hugas ir jų damos, nė nenujausdami, kad jis

nunuodytas, sykiu su Nineta graudžiai apraudojo Restanjoną ir garbingai jį palaidojo. Po keliolikos dienų už kažkokią piktadarystę buvo suimta senė, davusi Ninetai nuodingąjį gėralą; kankinama, be kitų nusikaltimų, prisipažino ir šitą, smulkiai paaiškindama, kas iš to išėjo. Taigi Kretos kunigaikštis, niekam nieko nesakęs, vieną naktį patyliukais liepė apsupti Folko rūmus ir be jokio triukšmo ar priešinimosi suėmė ir išsivedė Ninetą. Šioji, nelaukdama, kol ją ims kankinti, išpasakojo viską apie Restanjono mirtį. Folkas ir Hugas slapčia sužinojo iš kunigaikščio, o iš jų — ir jų damos, už ką buvo suimta Nineta; seserys dėl to baisiai susikrimto ir kaip begalėdamos stengėsi išgelbėti Niνetą nuo laužo, kuriam šioji turėjo būti visai pelnytai pasmerkta. Bet visos jų pastangos ėjo perniek, nes kunigaikštis tvirtai buvo nusistatęs įvykdyti teisingumą. Madlenai, jaunai ir gražiai (kuria jau ilgas laikas žavėjosi kunigaikštis, nieko betgi iš jos nelaimėdamas), šovė į galvą, kad, įsiteikdama kunigaikščiui, galinti seserį išgelbėti nuo laužo, ir ji per atsargų pasiuntinį pranešė jam, kad esanti pasiruošusi patenkinti jo norus, jeigu iš to seks du dalykai: pirma, kad sesuo grįžtų sveika ir laisva; antra, kad šitai liktų paslaptyje. Kunigaikštį pradžiugino pasiuntinio žodžiai, tačiau ilgai jis mąstė, ar dera taip elgtis; galų gale ryžosi ir pareiškė sutinkąs. Su damos pritarimu kartą jis liepė sulaikyti Folką ir Hugą, neva norėdamas iš jų daugiau išsiteirauti apie Restanjono nunuodijimą, o pats slapčia nuėjo nakvoti pas Madleną. Prieš tai jis apgarsino liepęs įkišti Ninetą į maišą ir tą pat naktį jūroje nuskandinti, o iš tikrųjų dabar atsivedė ją pas seserį, padovanojo jai kaip atpildą už naktį ir rytą atsisveikindamas primygtinai prašė, kad ši pirmoji jų meilės naktis nebūtų paskutinė; be to, prisakė išsiųsti nusikaltėlę iš salos, kad jis nesusilauktų per ją priekaištų arba kad jam nereiktų vėl griebtis žiaurių priemonių.

Kitą rytą Folkas ir Hugas buvo paleisti. Sužinoję, kad Nineta naktį buvusi nuskandinta jūroje, patikėjo tuo ir nuskubėjo namo paguosti savo damų dėl sesers mirties. Nors Madlena ir labai stengėsi ją paslėpti, tačiau Folkas grįžęs bemat suprato, kad Nineta čia; dėl to jis labai nustebo, ir jam išsyk kilo įtarimas, nes jį ne kartą jau buvo pasiekę gandai, kad kunigaikštis įsimylėjęs Madleną; jis paklausė šią, kaip galėjo atsitikti, kad Nineta čia. Madlena surezgė ilgą pasaką, mėgindama apdumti jam akis, bet įtarusis Folkas tuo nepatikėjo, ėmė ją kvosti ir privertė pasakyti teisybę; po ilgų išsisukinėjimų dama prisipažino. Folkas, širdies skausmo pervertas, įniršęs ir įdūkęs, išsitraukė kalaviją ir nudūrė ją, veltui maldaujančią pasigailėti. Bijodamas kunigaikščio

rūstybės ir teismo, palikęs kambaryje lavoną, nuėjo, kur slėpėsi Nineta, ir nepaprastai linksmu veidu jai tarė:

— Tuojau eikš su manimi: keliausime ten, kur sesuo paskyrė tau apsigyventi, idant vėl nepakliūtum į kunigaikščio rankas.

Nineta, įsibauginusi, geisdama kuo greičiau išvykti iš čia, patikėjo ir neatsisveikinusi sesers dar tą pat naktį leidosi su Folku į kelią; spėjęs pasiimti tik nedidelę sumą pinigų, jis nuskubėjo drauge su Nineta į uostą, sėdo į valtį, ir niekas niekada nesužinojo, ar juodu priplaukė kokį krantą.

Rytojaus dieną, radę Madleną nužudytą, kai kurie, iš pavydo ir neapykantos Hugui, tučtuojau davė žinią apie tai kunigaikščiui. Taigi kunigaikštis, kuris karštai mylėjo Madleną, įdūkęs nuskubėjo į jos namus, suėmė Hugą ir jo damą, nors jie dar ničnieko nežinojo apie tai, būtent apie Folko ir Ninetos pabėgimą, ir privertė juodu prisipažinti, kad jie drauge su Folku nugalabiję Madleną. Po tokio prisipažinimo pagrįstai bijodami mirties, jie gudriai papirko sargybinius, davę jiems pinigų, namie slepiamų ypatingiems atvejams, ir, nespėję net pasiimti ką nors iš savo turto, sėdo į valtį drauge su sargybiniais ir naktį pabėgo į Rodą, kur varge ir skurde neilgai tepagyveno.

Tai štai kur nuvedė nežabota Restanjono meilė ir Ninetos rūstybė ir juos pačius, ir kitus.

Ketvirta novelė

DŽERBINAS SULAUŽO GARBĖS ŽODĮ, DUOTĄ JO SENELIO, KARALIAUS VILHELMO, UŽPUOLA TUNISO KARALIAUS LAIVĄ, NORĖDAMAS PAGROBTI JO DUKTERĮ; JŪREIVIAI NUŽUDO KARALAITĘ, DŽERBINAS NUŽUDO JŪREIVIUS, BET PASKUI IR JAM NUKERTA GALVĄ.

Kai Laureta, baigusi savo novelę, nutilo, klausytojai vieni ėmė sielvartauti dėl įsimylėjėlių nelaimės, kiti smerkti Ninetos rūstybę, treti kalbėti čia šį, čia tą; karalius, tarsi pažadintas iš gilaus susimąstymo, pakėlė galvą ir davė ženklą toliau pasakoti Elizai, kuri nuolankiai prabilo tokiais žodžiais:

— Maloniosios damos, daugelis mano, kad Amūras, vien tik nuo žvilgsnio įkaitęs, svaido savo strėles ir šaiposi iš tų, kurie tiki, kad įsimylėti galima ir iš girdų. Kad jie klysta, akivaizdžiai parodys novelė, kurią ketinu papasakoti. Iš čia sužinosite, kad garsas ne tiktai paskatino įsimylėti jaunuolį ir jaunuolę, niekad gyvenime nesimačiusius, bet ir privedė abudu prie siaubingos mirties.

Vilhelmas Antrasis, Sicilijos karalius, turėjo, kaip sako siciliečiai, du vaikus — berniuką, vardu Rudžjerį, ir mergaitę, vardu Kostancą[94]. Rudžjeris, miręs pirma tėvo, paliko sūnų, vardu Džerbiną; rūpestingai senolio auklėjamas, jis išaugo į dailiausią jaunuolį, išgarsėjusį šaunumu ir mandagiu elgesiu. Garsas apie jį skambėjo ne vien tik Sicilijoje, bet ir įvairiuose pasaulio kraštuose ir ypač Berberijoje, kuri tais laikais buvo Sicilijos karaliaus duoklininkė.

Didis garsas apie Džerbino šlovę, apie jo narsumą ir dailų elgesį, tarp daugelio kitų, pasiekė ir Tuniso karaliaus dukterį, kuri, pasak ją mačiusių, buvo viena iš gražiausių būtybių, gamtos kada nors sukurtų, be galo padori ir kilnios, taurios sielos. Noromis klausydamasi pasakojant apie šaunius vyrus, su tokia meile dėjosi į širdį, ką vienas ar kitas jai kalbėjo apie narsius Džerbino žygius, ir tie jo žygiai taip ją žavėjo, kad ji karštai pamilo vaizduotėje sukurtą šito narsuolio paveikslą. Taigi ji noriau šnekučiuodavo apie Džerbiną negu apie ką kita ir mielai klausydavosi, kai apie jį kas pasakodavo.

O tuo tarpu į Siciliją ėjo gandai apie nepaprastą karalaitės grožybę ir dorą; jie pasiekė taip jau ir Džerbino ausis; jaunuolis su dideliu malonumu klausėsi tų kalbų, viską dėjosi į širdį ir užsiplieskė ne mažesne meile karalaitei, kokia ši liepsnojo jam. Nerasdamas patogios progos prašyti senolį leidimo keliauti į Tunisą, o betgi labai geisdamas ją pamatyti, prisakydavo kiekvienam draugui, vykstančiam į ten, pasistengt pranešti karalaitei apie jo paslaptį ir didžią meilę, o ir nuo josios parvežti jam žinių. Vienas iš tų draugų atliko šį reikalą labai gudriai, nunešdamas jai parodyti, kaip pratę pirkliai, moteriškų papuošalų, ir čia apreiškė gražuolei, kad Džerbinas karštai ją mylįs, esąs visa širdimi atsidavęs ir tik laukiąs jos įsakymų. Ji linksmai priėmė ir pasiuntinį, ir naujieną, atsakė, kad ir ji deganti tokia pat meile, ir kaip įrodymą nusiuntė jam vieną dailiausių savo brangakmenių. Džerbinas priėmė jį su tokiu džiaugsmu, lyg tai būtų didžiausia pasaulio brangenybė, ir per tą patį draugą siuntinėjo ne kartą jai laiškus ir brangiausias dovanas, per jį tarėsi, kaip jiedviem pasimatyti ir apsikabinti, jeigu leistų likimas.

Kol reikalai šitaip klostėsi ir užsitęsė bent kiek ilgiau negu derėjo,

o Džerbinas degė iš meilės viename krašte, mergina — kitame, atsitiko, kad Tuniso karalius prižadėjo savo dukterį Granados karaliui. Dėl to ji baisiai nusiminė, žinodama, kad ne tik dar didesnis nuotolis ją skirs nuo mylimojo, bet kone visai bus nuo jo atplėšta; ir jeigu būtų radusi kokią nors galimybę, mielai būtų pabėgusi nuo tėvo pas Džerbiną, kad tik šitos vedybos neįvyktų. Lygia dalia ir Džerbinas, išgirdęs apie tas vedybas, be galo sielvartavo ir dažnai galvodavo, kaip būtų galima atimti ją jėga, jei atsitiktų, kad jūromis pas vyrą ji keliautų.

Tuniso karalius, ką ne ką nugirdęs apie šią Džerbino meilę ir užmačias, o ir prisibijodamas jo drąsos bei narsumo, atėjus laikui išsiųsti dukterį, pranešė per pasiuntinį karaliui Vilhelmui, ką ketinąs daryti, jeigu tasai duos žodį, kad nei Džerbinas, nei kas nors kitas iš jo valdinių nekliudys šiam sumanymui. Karalius Vilhelmas, valdovas jau senas, ničnieko negirdėjęs apie Džerbino įsimylėjimą ir netgi neišmanydamas, kam prireikė tokio pažado, mielai jį davė ir nusiuntė Tuniso karaliui savo pirštinę[95]. Gavęs tą laidą, Tuniso karalius pastatydino Kartaginos uoste didžiulį, prašmatnų laivą, liepė išpuošti, išdailinti jį, aprūpinti viskuo, ko tik reikia keleiviams, ir, ruošdamasis išsiųsti tuo laivu dukterį į Granadą, telaukė vien palankaus vėjo.

Jaunoji dama, kuri visa tai matė ir žinojo, slapčia nusiuntė į Palermą savo tarną, liepė pasveikinti josios vardu gražuolį Džerbiną ir pasakyti, kad po kelių dienų ji plauksianti į Granadą; taigi dabar pasirodysią, ar jis iš tikrųjų toks narsuolis, kaip žmonės kalba, ir ar taip ją mylįs, kaip ne kartą jai rašęs.

Tasai, kuriam buvo pavestas šis uždavinys, puikiausiai jį atliko ir grįžo į Tunisą. Džerbinas, girdėdamas tai ir žinodamas, kad karalius Vilhelmas, jo senolis, yra davęs laidą Tuniso karaliui, neišmanė, ką daryti; tačiau meilė ir naujiena, atėjusi iš karalaitės, paskatino jį ryžtis. Kad jos akyse nepasirodytų bailys, Džerbinas nuvyko į Mesiną, tučtuojau liepė apginkluoti dvi lengvąsias galeras ir, įsodinęs į jas narsių vyrų, nusiyrė su jais ant Sardinijos, tikėdamasis, kad pro čia plauks mylimosios laivas. Neilgai trukus jo spėliojimai pasitvirtino: po kelių dienų pasirodė laivas, silpno vėjelio genamas, visai netoli tos vietos, kur jo lūkuriavo Džerbinas.

Išvydęs jį, Džerbinas tarė draugams:

— Ponai, jeigu jūs tokie narsūs esate, kokiais aš jus laikau, tai tarp jūsų, manau, neatsiras nė vieno, kuris nebūtų pažinęs meilės; esu tikras, kad be meilės joks mirtingasis negali pasižymėti nei narsa, nei kilnumu; ir jeigu buvote ar esate įsimylėję, lengvai suprasite mano troš-

kimą. Aš myliu, ir meilė mane ragina vesti jus į šitą žygį; tai, ką aš myliu, yra anam laive, kurį priešais matote; sykiu su tuo, ko aš labiausiai trokštu, ten pilna visokiausių brangenybių, kurias, jei šaunūs vyrai esate, narsiai kaudamiesi, be didelio vargo užgrobsime; bet iš šito laimikio savo daliai aš nieko daugiau negeidžiu, kaip tik damos, kurią mylėdamas pakėliau ginklą: visa kita skiriu jums. Tad eime ir drąsiai užpulkime laivą: pats dievas mūsų žygiui palankus — laivą prirakino vietoje, neatsiųsdamas jam vėjo.

Gražuoliui Džerbinui netgi nereikėjo tiekos žodžių, nes jo bendražygiai mesiniečiai, godūs grobio, mintyse jau vykdė tai, kam Džerbinas ragino juos žodžiais. Baigus jam kalbėti, nuaidėjo griausmingas pritarimo šauksmas, sugaudė trimitai; čiupę ginklus, vyrai griebėsi už irklų ir priplaukė prie laivo. Tie, kurie buvo laive, iš tolo pamatę galeras, pasiruošė gintis, nes pabėgti burlaivis negalėjo. Gražusis Džerbinas, priartėjęs prie laivo, garsiu balsu įsakė, kad priešai atsiųstų viršininkus į galeras, jeigu nori išvengti mūšio. Saracėnai, pamatę, kas čia tokie ir ko reikalauja, pasakė, kad užpuolikai laužą žodį, duotą jų karaliui, ir kaip ženklą parodė karaliaus Vilhelmo pirštinę, griežtai pareikšdami, kad nepasiduosią ir nieko iš laive esančių neišduosią, nebent tik po žūtbūtinės kovos. Džerbinas, laivo paskuigaly išvydęs damą, šimtąsyk gražesnę, negu vaizdavosi, dar labiau nei pirma užsiliepsnojo meile ir,kai parodė jam pirštinę, atšovė, kad čia dabar nėra sakalų, tad pirštinė nereikalinga; ir jeigu jie nenori išduoti jam karalaitės, tegu rengiasi mūšiui. Netrukus jie ir pradėjo įnirtingai laidyti vieni į kitus strėles ir akmenis ir ilgai kovėsi su nuostoliais abiejose pusėse. Galų gale, matydamas, kad maža iš to naudos, Džerbinas paėmė didelę valtį, atsiplukdytą iš Sardinijos, ir padegęs ją su dviem galerom pristūmė prie burlaivio. Saracėnai, regėdami tai, suprato, kad turės arba pasiduoti, arba mirti; tada jie išvedė iš kajutės ant denio raudančią karalaitę, atitempė ją į laivo priekį, šūktelėjo Džerbiną, jo akivaizdoje nužudė klykiančią pagailos ir pagalbos ir, įmetę jūron, tarė:

— Pasiimk! Atiduodame tau ją tokią, kokią galime ir kokios nusipelnė tavo žodlaužystė!

Regėdamas tokį žiaurumą, Džerbinas, lyg mirti pasiryžęs, nepaisydamas nei strėlių, nei akmenų, priplaukė prie burlaivio ir užkopė į jį, nors saracėnai atkakliausiai priešinosi; kaip alkanas liūtas, įpuolęs į veršių kaimenę, draskydamas čia vieną, čia kitą, pirmiau dantimis ir nagais malšina savo dūkulį negu alkį, lygiai taip Džerbinas su kalaviju rankoje, čia vienam, čia kitam smogdamas, daugelį saracėnų

žiauriai iškapojo. Kai padegtas laivas įsiliepsnojo, Džerbinas liepė savo vyrams kaip atpildą čiupti ir nešti visa, ką tiktai galėjo, ir pats pagaliau išlipo iš laivo, mažai tesidžiaugdamas laimėtąja pergale. Paskui liepęs išžvieti iš marių gražuolės damos kūną, ilgai raudojo laistydamas jį graudžiom ašarom; grįždamas į Siciliją, garbingai palaidojo mylimąją mažoje salukėje, Ustikoje, beveik priešais Trapanį, ir namo sugrįžo toks sielvartingas kaip dar niekas pasauly.

Tuniso karalius, sužinojęs, kas atsitiko, nusiuntė pas karalių Vilhelmą juodai apsirengusius pasiuntinius, kurie skundėsi dėl netesėto garbės žodžio ir apsakė viską, kaip buvo. Karalius Vilhelmas smarkiai užsirūstino ir, nematydamas, kaip būtų galima išsisukti nuo teisdarystės, kurios reikalavo tunisiečiai, liepė suimti Džerbiną. Nors visi didžiūnai iš kailio nėrėsi, maldaudami drąsuoliui pagailos, karalius pats pasmerkė jį myriop ir savo akivaizdoje liepė nukirsti jam galvą, ryžęsis verčiau be anūko likti negu apsišaukti karalium žodlauža.

Tai šit kokia siaubinga mirtimi per kelias dienas numirė du nelaimingi įsimylėjėliai, netgi neparagavę savo meilės vaisių.

Penkta novelė

LIZABETOS BROLIAI NUŽUDO JOS MEILUŽĮ; ŠIS PRISISAPNUOJA JAI IR NURODO, KUR ESĄS PALAIDOTAS. JI SLAPČIA IŠKASA JO GALVĄ, ĮDEDA Į BAZILIKO VAZONĄ IR KASDIEN ILGAI LAISTO SAVO AŠAROM; BROLIAI IŠ JOS ATIMA GĖLĘ, IR LIZABETA NETRUKUS MIRŠTA IŠ SIELVARTO.

Elizos novelei užsibaigus ir karaliui bent kiek pagyrus ją, buvo liepta pasakoti Filomenai; toji, kupina užuojautos vargšui Džerbinui ir jo damai, giliai atsidususi pradėjo:

— Mano novelė, grakščiosios damos, nebus apie tokios aukštos kilmės žmones, apie kokius pasakojo Eliza, bet gal ne mažiau graudinga; o priminė man ją neseniai paminėtoji Mesina, kur šis įvykis atsitiko.

Taigi gyveno Mesinoje trys jauni broliai, kurie mirus jų tėvui, turtingam pirkliui, kilusiam iš San Džiminjano, paveldėjo gan didelį

palikimą. Turėjo jie seserį, vardu Lizabetą, merginą gražią ir išauklėtą, kurios kažkodėl dar nebuvo ištekinę. Pas šiuos tris brolius vienoje jų krautuvėje tarnavo jaunuolis iš Pizos, vardu Lorencas, kuris rikiavo ir tvarkė visus jų reikalus, gan dailaus stoto ir labai mandagus. Lizabeta, dažnokai matydama šį vaikiną, ėmė pagaliau juo žavėtis. Lorencas, pastebėjęs tai, irgi pradėjo kreipti širdį vien į ją, atsižadėjęs visų kitų savo meilių; ir taip susiklostė likimas, kad abudu smarkiai vienas antrą pamėgo ir neilgai trukus tiek susidraugavo, kad priėjo prie to, ko kiekvienas meilužis labiausiai geidžia. Šitaip bendraudami, smagiai sau leisdami laiką ir mėgaudamiesi, juodu nemokėjo būti pakankamai atsargūs, ir kartą, naktį, kai Lizabeta ėjo ten, kur miegodavo Lorencas, ją pamatė vyresnysis brolis, o ji jo nepastebėjo. Kad ir labai tat broliui buvo apmaudu, tačiau jis, vyras išmintingas, geriau nusprendė tylėti ir, visaip galvodamas apie šį įvykį, laukė ryto. Išaušus dienai, papasakojo broliams, ką matęs naktį. Kad neužsitrauktų nešlovės nei sau, nei seseriai, po ilgo pasitarimo visi trys nutarė apeiti šį dalyką tylomis, dėtis nieko nematančiais, nieko nežinančiais ir laukti progos, kada be rizikos ir žalos sau galės pašalinti iš akių šitą gėdą, kol ji dar pačioje užuomazgoj. Šitaip nutarę, jie po senovei plepėdavo ir juokaudavo su Lorencu; kartą apsimetė einą pasivaikščioti visi trys už miesto ir išsivedė Lorencą drauge. Atėję į labai nuošalią ir atokią vietą, tinkamą jų kėslui, jie nužudė Lorencą, nieko blogo neįtariantį, ir užkasė taip, kad jokios žymės neliko. Grįžę į Mesiną, apgarsino kažkur išsiuntę jį savo reikalais: tuo lengvai patikėta, nes pirkliai buvo įpratę tolydžio jį kur nors siuntinėti.

Lizabeta, ilgėdamasi mylimojo, ėmė nerimauti ir vis dažniau, vis primygtiniau klausinėjo brolius, kada gi pagaliau grįš Lorencas. Kartą vienas brolis jai atrėžė:

— Ką tai reiškia? Kas tau rūpi Lorencas, kad nuolatos apie jį klausinėji? Jeigu dar klausinėsi, mes duosime tau tokį atsaką, kokio nusipelnei!

Todėl mergina, skausmo ir liūdesio prislėgta, kažin ko įsibaiminusi, nustojo teirautis, bet naktimis ne sykį gailingai šaukdavo jį ir maldaudavo parvykti; dažnai liedavo gausias ašaras sielvartaudama, kad jis ilgai negrįžta; ir taip slinko nykios jos dienos, o ji vis tebelaukė jo. Vieną naktį, kai ji, daug prisiverkusi, pagaliau užmigo su ašaromis akyse, Lorencas pasirodė sapne išblyškęs, pasišiaušęs, purvinais, suplėšytais drabužiais ir tarytum pasakė jai:

— O Lizabeta, tu vis šauki mane ir liūdi, kad aš ilgai negrįžtu, ir

ašarodama žiauriai kaltini; tad žinok, kad aš nebegaliu grįžti, nes tą dieną, kai paskutinį kartą mane matei, tavo broliai mane nužudė.

Ir nurodęs jai vietą, kur esąs užkastas, pasakė, kad jo nebešauktų ir nebelauktų; paskui jis dingo.

Lizabeta, nubudusi ir patikėjusi sapnu, graudžiai apsiverkė. Ryto metą atsikėlusi ir nedrįsdama nieko sakyti broliams, ryžosi nueiti į nurodytą vietą ir pažiūrėti, ar teisybė, kas jai prisisapnavo. Brolių leidžiama, išėjo pasivaikščioti už miesto ir drauge su viena mergina, kitados pas juos tarnavusia ir žinančia visas jos paslaptis, kuo greičiausiai nuskubėjo ten. Nugraibsčiusi sausus lapus, apklojusius tą vietą, ėmė kasti, kur žemė jai atrodė minkštesnė. Nedaug tepakasėjusi, atrado savo nelaimingo mylimojo kūną, dar nė kiek neapgedusį ir nesutrūnijusį; taigi akivaizdžiai įsitikino, kad jos sapnas — gryna teisybė. Širdį jai lyg durklu pervėrė, bet ji tuojau susivokė, kad raudomis čia nieko nepaveiksi; jeigu būtų galėjusi, mielai būtų parsinešusi visą kūną ir deramai palaidojusi; bet matydama, kad to negalės, peiliu, kaip bemokėjo, atpjovė galvą nuo stuomens, apžėrė žemėmis likusį kūną, galvą apmuturiavo rankšluosčiu ir įmetė tarnaitei į sterblę, paskui, niekieno nepastebėtos, jos iš ten pasitraukė ir grįžo namo.

Čia, su ta galva užsirakinusi savo kambaryje, ilgai ir graudžiai raudojo, taip, kad visą ją nuplovė ašaromis, apiberdama kiekvieną lopinėlį tūkstančiais bučinių. Tada paėmė didelį, dailų vazoną, kokiuose sodinami mairūnai ar bazilikai, įdėjo ją vidun, įvyniotą plonon drobulėn, ir užbėrusi ant viršaus žemių, pasodino keletą daigų puikaus Salerno baziliko, kurio niekuo kitu nelaistė, kaip vien tik rožių ar apelsinų žiedų vandeniu ar savo ašaromis. Ji įprato amžinai sėdėti prie šio vazono ir su neapsakomu ilgesiu žiūrėti į jį, nes čia slypėjo josios Lorencas; prisižiūrėjusi į valias, užsikniaubdavo ant jo ir imdavo raudoti, ir raudodavo tol, kol visas bazilikas paplūsdavo ašarose. O bazilikas, gal nuo rūpestingos priežiūros, ar gal riebios žemės, kurią tręšė vidun įdėta dūlėjanti galva, išaugo į nuostabią kvapnią gėlę.

Kadangi mergina šio įpročio laikėsi nuolatos, tad ją keliskart užmatė kaimynai ir pasakė broliams, kurie jau seniai stebėjosi, kad sesers grožis vysta ir akys tarytum užgesusios.

— Mes pastebėjome, kad ji kasdien taip rauda,— paaiškino kaimynai.

Broliai, išgirdę tat ir patys tuo įsitikinę, keletą kartų apibarė ją, o kai žodžiai nieko nepadėjo, slapčia liepė išmesti vazoną. Neberasdama gėlės, mergina keliskart itin atkakliai jos reikalavo; broliai va-

zono negrąžino, o ji nuo amžino verksmo ir ašarų apsirgo ir besirgdama nieko neprašė, tik savo vazono. Brolius smarkiai stebino šitoks jos prašymas, ir todėl jie panoro pažiūrėti, kas gi yra vazono viduje: išvertę žemę, pamatė drobulę, o joje galvą, dar ne tiek sutrūnijusią, kad iš garbiniuotų plaukų neatpažintų, jog čia Lorenco galva. Jie apstulbo išvydę tokį reginį ir bijodami, kad šis dalykas neiškiltų aikštėn, vėl užkasė galvą; niekam nė žodžio nesakydami, skubiai sutvarkė visus savo reikalus ir slapčia palikę Mesiną persikėlė į Neapolį.

O mergina vis teberaudojo ir vis savo vazono reikalavo; raudodama pagaliau ir numirė. Taip užsibaigė nelaiminga jos meilė. Kai po kiek laiko gandas apie tai pasklido plačiau, kažkas sudėjo dainą, kuri dar ir šiandien dainuojama:

Kažin koks žmogus nedoras
Mano pavogė vazoną ir t.t.[96]

Šešta novelė

ANDREOLA MYLI GABRIOTĄ; KARTĄ JI PASIPASAKOJA GABRIOTUI SAVO SAPNĄ, O GABRIOTAS JAI SAVĄJĮ; STAIGA JIS NUMIRŠTA ANT MYLIMOSIOS RANKŲ. ANDREOLAI BENEŠANT SU TARNAITE MIRUSĮJĮ PRIE JO NAMŲ, JAS SUIMA SARGYBA IR NUVARO Į SINJORIJĄ: ČIA JI APSAKO, KAIP VISKAS ĮVYKO. PODESTA NORI JĄ IŠPRIEVARTAUTI, BET JI PASIPRIEŠINA; APIE TAI IŠGIRSTA ANDREOLOS TĖVAS, KURIS, MATYDAMAS, KAD DUKTĖ NEKALTA, JĄ IŠLAISVINA. ANDREOLA IŠSIŽADA PASAULIO IR TAMPA VIENUOLE.

Filomenos novelė labai patiko damoms, nes jos daug kartų buvo girdėjusios šią dainą, tačiau niekados, kad ir kiek klausinėdamos, negalėdavo sužinoti, kuria proga ji buvo sudėta.

Karalius, vos spėjęs išklausyti novelę ligi galo, liepė iš eilės toliau pasakoti Pamfilui. Tuomet Pamfilas tarė:

— Pirmesnėje novelėje apsakytasis sapnas sugundė mane pasekti jums novelę, kurioje minimi du sapnai. Bet Filomenos novelėje sapnas atskleidžia jau įvykusius nutikimus, o tuo tarpu manojoje abu sapnai pranašauja ateitį, ir tos pranašystės bemat išsipildo, vos tik tie du asmenys pasipasakoja vienas antram, ką sapnavę.

Jūs, meilingosios damos, be abejo, žinote, kad kiekvienam žmogui įprasta sapnuoti ir sapne regėti įvairiausius daiktus, kurie sapnuojančiam atrodo tikrų tikriausi, o kai jis prabunda iš miegų — vieni atrodo teisingi, kiti panašūs į tiesą, treti — visiškai neįtikimi, nors nemažai sapnų vis dėlto išsipildo. Todėl daugelis žmonių tiki sapnais kaip dieną matytais dalykais ir dėl savo sapnų sielojasi ir džiaugiasi, nelygu, ar jie kelia baimę, ar žadina viltį. Ir priešingai, yra tokių žmonių, kurie netiki jokiu sapnu, kol nepakliūva į pranašautąją bėdą. Aš negiriu nei vienų, nei kitų, nes sapnai ne visada teisingi, bet ir ne visada melagingi. Kad jie ne visada teisingi, tą kiekvienas iš mūsų ne kartą yra patyręs; kad jie ne visada apgaulingi, tą jau pirmiau įrodė Filomenos novelė, o ir aš, kaip minėjau, ketinu įrodyti savojoje. Taigi aš manau, kad tam, kas dorai gyvena ir dorai elgiasi, nėra ko bijoti kad ir blogiausio sapno ir nereikia dėl tokio sapno atsižadėti gerų ketinimų. O kas piktais, bjauriais darbais verčiasi, nors sapnai ir aukso kalnus žadėtų, ir visokiais kerais mėgintų sugundyti, tegu netiki nė vienu iš jų, o verčiau tegu galvoja priešingai. Bet eikime prie novelės.

Brešos mieste kitados gyveno bajoras, meseras Negras iš Pontė Kararo; be daugelio sūnų, jis turėjo dukterį, vardu Andreolą, jauną, labai gražią, dar netekėjusią. Atsitiktinai ji įsimylėjo vieną savo kaimyną, vardu Gabriotą, vaikiną žemos kilmės, bet malonų, dailaus stoto ir itin tauraus elgesio. Tarnaitės padedama, ji taip gebėjo viską sutvarkyti, kad Gabriotas ne tik sužinojo esąs Andreolos mylimas, bet ir ne kartą, didžiam abiejų džiaugsmui, buvo atvestas į puikųjį jos tėvo sodą. Ir kad vien tiktai mirtis tegalėtų išskirti šią džiaugsmingą meilę, juodu slapčia tapo vyru ir žmona.

Ir taip jiedviem vogčiomis susitikinėjant ir bendraujant, vieną naktį mergina susapnavo esanti savo sode ir laikanti glėbyje Gabriotą; staiga jai pasirodė, kad iš Gabrioto kūno išlenda kažkoks tamsus, siaubingas padaras, kokio dar niekad nebuvo regėjusi, ir tas pabaisa tarytum sugriebia Gabriotą, su neįtikima jėga plėšte išplėšia jai iš rankų ir sykiu su juo prasmenga po žeme, ir ji nebegali matyti nei vieno, nei antro. Širdį jai pervėrė toks skausmas, kad ji tuojau nubudo; prabudusi, kad ir apsidžiaugė matydama, jog nėra taip, kaip buvo sapnavusi,

vis dėlto įsibaimino dėl savo sapno. Todėl, kai kitą naktį Gabriotas žadėjo aplankyti ją, Andreola kaip beįmanydama stengėsi jį atkalbėti; tačiau, matydama jo norą ir nuogąstaudama, kad jis ko blogo neįtartų, kitą naktį priėmė jį savo sode; priskynusi daugybę raudonų ir baltų rožių, nes tada buvo pats jų žydėjimas, nuėjo su juo pasėdėti prie dailaus, skaidraus fontano, esančio sode. Ir čia, į valias jiedviem prisidžiaugus ir prisiglamonėjus, Gabriotas paklausė Andreolą, kodėl ji iš pradžių draudusi jam ateiti. Mergina pasipasakojo praėjusios nakties sapną ir kiek jai baimės tas sapnas įvaręs. Gabriotas, išgirdęs tai, nusijuokė ir pasakė, kad tikėti sapnais — didelė kvailybė, nes jie pareiną nuo pertekliaus arba nuo stokos maisto, ir kasdien, girdi, regime, kad visi sapnai — vieni niekai; galiausiai jis pridūrė:

— Jeigu aš paisyčiau sapnų, niekad nebūčiau čion atėjęs ne tiek dėl tavo, kiek dėl savo sapno, kurį sapnavau praėjusią naktį: rodėsi, lyg esu gražioje, žavingoje girioje ir bemedžiodamas sugaunu tokią gražią ir tokią malonią stirną, kokios pasaulis nėra matęs; buvo ji baltesnė už sniegą ir trumpu laiku taip prijunko, kad niekur nuo manęs nesitraukė. Aš taip ją branginau, kad užsegiau jai auksinę apykaklę, idant nuo manęs nepabėgtų, ir vedžiojausi už auksinės grandinės. Kai kartą stirnelė ilsėjos padėjusi galvą man ant kelių, iš kažin kur atbėgo baisi, juoda lyg anglis, alkana kalė ir puolė mane. Rodės, aš nė kiek negaliu jai priešintis, o ji suleido dantis man į kairįjį šoną ir tol jį graužė, kol pasiekė širdį, kurią tarytum išplėšė ir nusinešė. Čia aš pajutau tokį skausmą, kad sapnas nutrūko, ir prabudęs tuojau griebiausi čiupinėti šoną, ar ten ko nėra; nieko blogo neradęs, nusijuokiau pats iš savęs, kad ten kažko ieškojau. Ir ką gi visa tai reiškia? Tokių ir dar siaubingesnių sapnų jau ne kartą esu sapnavęs, o betgi nieko blogo man neatsitiko. Tad meskim apie juos galvoję ir verčiau linksminkimės!

Mergina, savojo sapno pakankamai įbauginta, išgirdusi šitą, dar labiau persigando; bet, nenorėdama liūdinti Gabrioto, stengėsi nuslėpti baimę. Nors Andreola ir mėgavosi su juo, čia apkabindama ir bučiuodama jį, čia jo apkabinama ir bučiuojama, tačiau nuogąstavo, pati nežinodama ko, dažniau negu visada žvilgčiojo jam į veidą, o kartais dairėsi ir po sodą, ar nepamatys iš kur atslenkant juodos pabaisos. Šitaip jiems leidžiant laiką, Gabriotas staiga giliai atsiduso, apglėbė Andreolą ir sušuko:

— Vai, širdele mano, gelbėk, aš mirštu!

Ištaręs tuos žodžius, parkrito ant žolės, pievutėje. Mergina išsigan-

dusi pakėlė sukniubusio mylimojo galvą, pasiguldė ant kelių ir kone verkdama sukliko:

— Ak mano brangusis, kas gi tau yra?

Gabriotas neatsiliepė, sunkiai alsavo visas apsipylęs prakaitu ir netrukus persiskyrė su šiuo pasauliu.

Kaip tat buvo skaudu ir liūdna merginai, kuri jį mylėjo labiau nei save, kiekviena galite suprasti. Ji verkė, raudojo, šimtus kartų veltui jį kalbino; bet matydama, kad jis iš tikrųjų miręs, apčiupinėjusi visur jo kūną ir radusi jau šaltą, neišmanydama nei ką daryti, nei sakyti, apsiverkusi ir nusiminusi pasišaukė tarnaitę, kuriai ši meilė nebuvo paslaptis, ir atskleidė jai savo nelaimę ir sielvartą. Kai abidvi graudžiomis ašaromis aplaistė mirusio Gabrioto veidą, mergina tarė tarnaitei:

— Kadangi dievas jį atėmė iš manęs, aš nusprendžiau pasaulyje ilgiau nebegyventi; bet prieš nusižudydama norėčiau, kad mudvi surastume tinkamą būdą, kaip apsaugoti mano garbę, neišduoti mudviejų meilės paslapties ir palaidoti kūną, kurį mieliausioji siela apleido.

Tarnaitė jai atsakė:

— Dukrele mano, nesakyk, kad nori nusižudyti; tu jo nustojai tik čia, o nusižudydama nustotum ir aname pasaulyje, nes eitum į pragarą; esu tikra, ten jo siela nenuėjo,— jis juk buvo geras jaunikaitis, tad verčiau raminkis ir guoskis, galvok, kaip maldomis ir kitais gerais darbais padėti jo vėlei, jeigu kartais ji dėl kokios nors nuodėmės yra to reikalinga. O dėl palaidojimo, tai parankiausia būtų jį palaidoti čia, šiame sode: paslaptis niekad neiškils aikštėn, nes niekas nežino, kad jis čion ateidavo; o jeigu šitaip nenori, išneškim jį už sodo ir palikim: rytoj praeiviai jį atras, nuneš į jo namus, ir giminės palaidos.

Mergina, nors kupina kartėlio ir srūdama ašarom, atidžiai klausėsi tarnaitės patarimų; nesutikdama su pirmuoju, į antrąjį atšovė:

— Gink dieve, kad aš tokį jaunuolį, savo vyrą, tiek mano mylėtą, drįsčiau palaidoti nelyginant šunį arba palikčiau gatvėje drybsoti. Pati aplaisčiusi jį ašaromis, aš pasistengsiu, kad jį apraudotų ir jo namiškiai. Man jau atėjo į galvą, ką turime daryti.

Ir Andreola tučtuojau nusiuntė tarnaitę atnešti šilkinės medžiagos, kurią turėjo skrynioje; kai toji atnešė, jiedvi, patiesusios medžiagą žemėje, paguldė ant jos Gabrioto kūną, po galva pakišo priegalvį, plūsdamos ašarom, užmerkė jam akis, sučiaupė burną; paskui, nupynusi vainiką iš rožių ir visą apklojusi rožėmis, kurių abidvi buvo prisiskynusios, Andreola pasakė tarnaitei:

— Nuo čia iki jo namų netoli; todėl mudvi nunešime jį, šitaip papuoštą, ir paguldysime ties jo namų durimis. Netrukus prašvis, ir jį atras; nors jo artimiesiems tai nebus jokia paguoda, bet man, ant kurios rankų jis numirė, bus malonu.

Po tų žodžių ji vėl užsikniaubė ant jo veido ir ilgai raudojo. Tarnaitės daug kartų raginama, nes aušo jau diena, Andreola atsistojo, nusitraukė nuo piršto tą patį žiedą, kuriuo buvo susižiedavusi su Gabriotu, užmovė ant piršto jam ir tarė:

— Brangusis mano vyre, jeigu tavo siela regi dabar mano ašaras, jeigu, sielai išėjus, kūne dar tebelieka koks supratimas ar jausmas, maloningai priimk šią paskutinę dovaną iš tos, kurią tu gyvas būdamas tiek mylėjai!

Taip tarusi, be sąmonės parkrito ant jo; po valandžiukės atsipeikėjusi ir pakilusi, drauge su tarnaite suėmė už galų šilkinę medžiagą, ant kurios gulėjo lavonas, išėjo iš sodo ir pasuko į jo namus. Kelyje jiedvi susitiko su podestos sargyba, atsitiktinai einančia tuomet kažkokiu reikalu; sargybiniai sulaikė jas ir nusivarė sykiu su numirėliu. Andreola, labiau trokšdama mirties nei gyvenimo, pažinusi sinjorijos sargybinius, atvirai tarė:

— Aš žinau, kas jūs esate, ir suprantu, kad bėgti būtų beprasmiška; esu pasiruošus gera valia eiti su jumis, stoti prieš sinjoriją ir apsakyti, kaip buvo; bet nė vienas iš jūsų tenedrįsta paliesti manęs, nes esu jums klusni, nei paimti ką nors nuo velionio, jeigu nenorite, kad jus apskųsčiau.

Taigi, niekieno nepaliesta, Andreola su Gabrioto lavonu nuėjo į sinjorijos rūmus.

Podesta, išgirdęs tokį dalyką, atsikėlė ir, būdamas vienas su ja kambary, išsiteiravo, kaip viskas nutiko. Jis liepė gydytojams ištirti, nuodais ar kuo kitu šis žmogus nugalabytas; bet gydytojai tą paneigė ir visi vienu balsu tvirtino, kad jam trūkusi votis prie pat širdies ir jį uždusinusi. Išgirdęs jų nuomonę ir supratęs, kad Andreola čia nėmaž nekalta, podesta stengėsi rodytis dovanojąs jai tat, ko negalėjo parduoti, ir pareiškė, kad ją paleisiąs, jeigu ji sutiksianti patenkinti jo troškimus; kai žodžiais nieko nelaimėjo, užmiršęs bet kokį padorumą, norėjo griebtis prievartos. Bet Andreola, kuriai panieka ir rūstybė padvigubino jėgas, narsiai gynėsi, stumdama jį šalin ir plūsdama paskutiniais žodžiais.

Kai išaušo rytas ir apie tai buvo pranešta meserui Negrui, jis, mirtinai susikrimtęs, su būriu draugų nuėjo į rūmus ir čia, viską iš podestos

sužinojęs, sielodamasis prašė grąžinti jam dukterį. Podesta, nelaukdamas, kol Andreola jį apkaltins, pats save apkaltino tuo nedoru kėslu; girdamas merginą ir jos pastovumą, jis sakėsi taip elgęsis, tik norėdamas ją išbandyti; bet, matydamas tokį merginos tvirtumą, pajutęs jai didžiausią meilę, ir jeigu sutiktų meseras Negras, jos tėvas, ir ji pati, jis mielai ją vestų, nors jos vyras buvo prasčiokas.

Tuo tarpu, kai juodu šitaip kalbėjosi, Andreola stojo prieš tėvo akis, raudodama puolė ant kelių ir tarė:

— Tėveli, aš nemanau, kad man reikėtų jums pasakoti apie savo drąsą ir savo nelaimę: esu tikra, kad tą jau girdėjote ir žinote; tad nuolankiai, nužemintai jus prašau atleisti už mano prasižengimą, tai yra, kad aš be jūsų žinios pasirinkau vyru tą, kuris man labiausiai patiko. Tos malonės prašau ne todėl, kad būtų man dovanota gyvybė, o todėl, kad numirčiau kaip jūsų duktė, o ne kaip jūsų priešininkė.

Ir raudodama sukniubo prie jo kojų.

Meseras Negras, jau labai senas, iš prigimties geraširdis ir meilingas žmogus, išgirdęs tuos žodžius pravirko, švelniai pakėlė nuo žemės dukterį ir tarė:

— Dukrele, man būtų buvę daug maloniau, jeigu tu būtum turėjusi tokį vyrą, koks, mano išmanymu, tau derėtų; bet jeigu pasirinkai tokį, koks tau patiko, jis būtų patikęs ir man; o kad nuslėpei jį, man skaudu, nes per mažai manim pasitikėjai, ir dar skaudžiau, kad jo netekai pirmiau, negu aš apie tai sužinojau. Bet jeigu jau taip atsitiko, aš tavo paguodai norėčiau jam bent mirusiam atiduoti tą pagarbą, kurią mielai būčiau atidavęs gyvam.

Ir, atsigręžęs į sūnus ir gimines, liepė suruošti Gabriotui, kaip savo žentui, puikias ir garbingas laidotuves.

Tuo tarpu čion susirinko jaunuolio tėvai ir giminaičiai, sužinoję šią liūdną naujieną, ir beveik visos moterys ir visi vyrai, kiek tik buvo mieste. Taigi Gabriotą, pašarvotą vidur sinjorijos kiemo, ant Andreolos šilko, nukloto rožėmis, čia apraudojo ne tik ji ir jos giminės, bet kone visos miesto moterys ir apsčiai vyrų. Ir laidojo jį ne kaip prasčioką, o kaip poną su didžiausia garbe: kilmingiausi piliečiai nešė jį ant savo pečių į kapus.

Po keleto dienų, kai podesta ir vėl pasipiršo, meseras Negras kalbėjosi dėl to su dukteria, bet šioji nė girdėti apie tai nenorėjo. Su tėvo pritarimu ji ir jos tarnaitė įstojo į vienuolyną, garsėjantį savo šventumu, ir ten ilgai bei dorybingai gyveno.

Septinta novelė

SIMONA MYLI PASKVINĄ; KARTĄ ABUDU NUEINA Į SODĄ; PASKVINAS ŠALAVIJO LAPU PASITRINA DANTIS IR NUMIRŠTA; SIMONA SUIMAMA; NORĖDAMA PARODYTI TEISĖJUI, KAIP MIRĖ PASKVINAS, TO ŠALAVIJO LAPU PASITRINA DANTIS IR MIRŠTA TAIP PAT.

Kai Pamfilas atliko savo pareigą, karalius, nerodydamas jokios užuojautos Andreolai, pažvelgė į Emiliją ir davė jai suprasti, kad jam būtų malonu, jeigu po savo pirmtakų ir ji ką nors pasektų. Nėmaž nedelsdama, ji pradėjo:

— Brangiosios draugės, Pamfilo novelė skatina ir mane papasakoti jums panašų atsitikimą. Moteris, apie kurią aš ketinu kalbėti, lygiai kaip Andreola prarado savo mylimąjį sode. Panašiai kaip Andreola ir toji buvo suimta, bet išsivadavo nuo teismo ne stiprumu ir šaunumu, o netikėta mirtimi.

Kaip jau ne kartą esam minėję, nors Amūras mielai gyvena didžiūnų rūmuose, vis dėlto jis neaplenkia ir varganų lūšnų: prieš šį galingiausiąjį valdovą beturčiai dreba taip pat kaip ir turtingi ponai. Ši tiesa, jeigu ne visai, tai bent dalinai paaiškės iš mano novelės; su ja smagu man vėl grįžti į mūsų gimtąjį miestą, nuo kurio šiandien buvome nutolę, įvairiai šnekėdami apie įvairius dalykus ir sukinėdamiesi įvairiose pasaulio dalyse.

Ne per seniausiai gyveno Florencijoje jauna mergina, vardu Simona, vargdienio tėvo duktė, gražesnė ir žavingesnė, negu galima buvo tikėtis, sprendžiant pagal jos luomą. Nors ji turėjo savo rankom pelnytis duoną ir mito iš vilnų verpimo, tačiau nebuvo tokia menkadvasė, kad neišdrįstų atverti širdies Amūrui, seniai jau rodžiusiam noro įžengti į ją. Savo elgesiu ir maloniais žodžiais ją pakerėjo vienas jaunuolis, vardu Paskvinas, toks pat vargo vaikas kaip ir ji, išnešiodavęs savo šeimininko audėjo vilną verpėjoms. Įsileidusi širdin Amūrą malonaus jaunuolio pavidalu, Simona karštai troško, bet nesiryžo žengti tolesnio žingsnio: tik verpdama sulig kiekvienu posmu siūlų, užsivyniojančių ant ritės, šimtus kartų atsidusdavo kaitresniais už ugnį atodūsiais, mąstydama apie tą, kuris jai šią vilną verpti atnešdavo. Vaikinas savo ruožtu labai rūpinosi, kad šeimininko vilna būtų gerai suverpta, ir, tarytum vien tik Simonos verpalai tinka audimui, pas ją skubė-

davo dažniau negu pas kitas. Taigi, kai vienas primygtinai prašydavo, o antroji džiaugdavosi prašoma, atsitiko taip, jog, vienam labiau įsidrąsinus, o antrajai šalin nuvarius įprastą baimę ir gėdą, abudu susijungė bendriems malonumams. Tie malonumai taip juodu apsvaigino, kad nei ji, nei jis nelaukdavo kviečiamas į pasimatymą, o abu, lyg vieno geismo genami, stengdavosi kuo greičiau pasimatyti.

Kai šitaip juodu mylavosi, kasdien degdami vis karštesne meile, kartą Paskvinas paklausė Simoną, ar ji negalėtų ateiti į vieną gražų sodą, kur būsią galima daug ramiau ir patogiau leisti laiką. Simona mielai sutiko ir vieną sekmadienį, popiet, pasisakiusi tėvui, kad einanti į švento Galiaus atlaidus, su savo drauge, vardu Ladžina, nuėjo į Paskvino nurodytą sodą. Ten jį rado su bičiuliu Pučinu, kuris paprastai buvo vadinamas Šleiviu. Čia, užsimezgus naujos meilės gijai tarp Šleivio ir Ladžinos, Paskvinas su Simona paliko juodu vienus, o patys pasitraukė mėgautis į kitą galą sodo.

Toje dalyje sodo, kur atsidūrė Paskvinas su Simona, augo vešlus didžiulis šalavijo krūmas; susėdę šalia jo ir į valias prisiglamonėję, meilužiai užsiplepėjo apie pavakarius, kuriuos ramia širdim ketino doroti šiame sode; staiga Paskvinas pasisuko į šalavijo krūmą, nuskynė nuo jo lapą ir ėmė trintis juo dantis ir dantenas sakydamas, kad šalavijas puikiai nuvaląs viską, kas lieka ant jų po valgymo. Bent kiek patrynęs juos šitaip, jis vėl grįžo prie ankstesnės šnekos apie pavakarius. Po valandžiukės Paskvino veidas visiškai persimainė, netrukus jam atėmė žadą ir akių šviesą, ir veikiai jis numirė.

Simona persigandusi ėmė raudoti ir rėkti, šaukti Šleivį ir Ladžiną. Juodu atbėgo tekini; Šleivys, matydamas, kad Paskvinas ne tik miręs, bet visas ištinęs, veidas ir kūnas nubertas tamsiomis dėmėmis, tuojau užriko:

— Ak nenaudėle, tu jį nunuodijai!

Jis pakėlė tokį triukšmą, kad išgirdo beveik visi, kas gyveno netoli sodo. Daugelis atskubėjo į tą triukšmą ir, radę Paskviną negyvą ir ištinusį, girdėdami Šleivį skundžiantis ir kaltinant Simoną, esą ši tyčia nunuodijusi draugą, patikėjo Šleivio žodžiais, juo labiau kad mergina, staiga netekusi mylimojo ir iš sielvarto kone apdujusi, nemokėjo gintis. Taigi ją, graudžiai teberaudančią, sugriebė ir nuvedė į podestos rūmus. Šleivys, Neūžauga ir Kerėpla, Paskvino draugai, atėję čion sykiu, ragino nedelsiant nagrinėti bylą ir imti kvosti suimtąją. Teisėjas, nematydamas šiuo atveju Simonos pikto kėslo ir kaltės, panoro jos akivaizdoje apžiūrėti numirėlį, o taip pat vietą ir aplinką, apie kurias ji pasa-

kojo, nes iš jos žodžių jis negalėjo susidaryti pakankamai aiškaus vaizdo. Taigi jis liepė nesigarsinant nuvesti ją ten, kur gulėjo Paskvino lavonas, išpampęs lyg statinė; paskui atėjo ir jis pats ir, stebėdamasis numirėlio išvaizda, paklausė Simoną, kaip tai atsitiko. Prisiartinusi prie šalavijo krūmo ir iš naujo smulkiai apsakiusi šitą istoriją, norėdama aiškiau parodyti, kaip viskas įvyko, mergina padarė, kaip buvo padaręs Paskvinas — ėmė ir pasitrynė dantis to šalavijo lapu.

Kol iš jos žodžių tyčiojosi teisėjo akivaizdoje Šleivys, Neūžauga ir kiti Paskvino bičiuliai ir draugai, laikydami tai kvailybe ir tuščia išmone, dar atkakliau ją kaltindami žmogžudyste ir reikalaudami nei daugiau, nei mažiau, kaip sudeginti tokią piktadarę ant laužo,— vargšelė Simona, širdgėlos priblokšta dėl meilužio mirties ir surakinta baimės dėl savo likimo, pasitrynusi dantis šalaviju, krito negyva lygiai taip pat kaip pirmiau Paskvinas, apstulbindama visus ten esančius.

O laimingos sielos, kurioms tą pačią dieną lemta užbaigti didžią savo meilę ir žemiškąjį gyvenimą! Dar laimingesnės, jeigu drauge keliaujate į tą pačią buveinę! Ir laimingiausios, jeigu ir aname pasaulyje mylimasi ir jūs ten mylitės, kaip mylėjotės čia! Bet mūsų, gyvųjų, nuomone, už vis laimingiausia yra Simonos siela: likimas neleido, kad jos nekaltumą kreivais liudijimais tryptų kokie vilnakaršiai ar dar menkesni žmonės kaip Šleivys, Neūžauga ir Kerėpla, o surado jai garbingesnį būdą išsivaduoti iš jų pinklių — numirti tokia pat mirtimi kaip jos mylimasis ir nuskristi paskui numylėto Paskvino vėlę. Teisėjas, kaip ir visi ten esantys, priblokštas šio įvykio, nežinojo, ką sakyti, ir ilgai mąstė; paskui lyg atsikvošėjęs tarė:

— Turbūt šitas šalavijas nuodingas, nors apskritai šalavijas niekuo nedėtas augalas. O kad jis nepakenktų ir kitiems žmonėms, tegu jį nukerta iki šaknų ir sumeta į ugnį.

Kai tik sodo sargas teisėjo akivaizdoj nukirto krūmą, paaiškėjo ir dviejų nelaimingų meilužių mirties priežastis: po tuo krūmu tupėjo milžiniška rupūžė, kurios nuodingas kvėpavimas ir šalaviją tikriausiai buvo užnuodijęs. Kadangi niekas nedrįso prisiartinti prie šitos rupūžės, tai sargas apkrovė ją didžiule stirta žagarų ir sudegino sykiu su šalaviju. Taip ir užbaigė meseras teisėjas bylą dėl vargšo Paskvino mirties. Šleivys, Neūžauga, Gučas Terlius ir Kerėpla Paskviną drauge su jo Simona, abudu ištinusius, palaidojo švento Pauliaus bažnyčioje, kurios parapijai juodu priklausė.

Aštunta novelė

DŽIROLAMAS MYLI SALVESTRĄ; MOTINOS PRAŠOMAS, IŠKELIAUJA Į PARYŽIŲ; GRĮŽĘS RANDA SAVO MYLIMĄJĄ JAU IŠTEKĖJUSIĄ; SLAPČIA ĮEINA PAS JĄ VIDUN IR MIRŠTA ŠALIA JOS; KAI DŽIROLAMĄ NULYDI Į BAŽNYČIĄ, SALVESTRA MIRŠTA GRETA JO.

Kai Emilijos novelė užsibaigė, karaliaus įsakymu Neifilė pradėjo šitaip:

— Mano supratimu, garbiosios damos, esama žmonių, kurie dedasi labai protingi, o iš tikrųjų mažai teišmano ir todėl drįsta priešintis ne tik kitų patarimams, bet netgi gamtos dėsniams. Iš tokios puikybės jau daug baisių negerovių kilo, o naudos jokios dar niekas nematė. Kadangi tarp visų gamtos dalykų meilė užvis mažiausiai pakenčia patarimus ar prieštaravimą, nes ji savo prigimtimi yra tokia, kad greičiau pati save pražudo, nekaip gudrybe duodasi išraunama,— man atėjo į galvą papasakoti jums novelę apie vieną moterį, kuri troško būti protingesnė, negu jai derėjo ir negu buvo; stengdamasi rodyti savo išmintį ten, kur nenešė jos jėgos, ir tikėdamasi išrauti iš įsimylėjusios širdies meilę, galbūt žvaigždžių įkvėptą, ji tiek telaimėjo, kad iš sūnaus kūno sykiu su meile išvarė ir sielą.

Kadaise mūsų mieste, kaip seni žmonės pasakoja, gyveno žymus ir turtingas pirklys, vardu pavarde Leonardas Sigjeris[97], kuriam žmona padovanojo sūnelį Džirolamą. Netrukus po sūnaus gimimo pirklys, sutvarkęs visus savo reikalus, persiskyrė su šiuo pasauliu. Kūdikio motina ir globėjai gerai ir sąžiningai tvarkė jo turtą. Berniukas, augdamas sykiu su kitais kaimynų vaikais, ypač prisirišo prie vienos mergaitės, siuvėjo dukters, to pat amžiaus kaip ir jis. Metams bėgant, šis prisirišimas virto tokia didele ir karšta meile, kad Džirolamas laimingas jausdavosi tik tada, kai ją matydavo. Tikriausiai ir jinai mylėjo jį ne mažiau. Berniuko motina, pastebėjusi tai, daug kartų jį barė ir baudė, o paskui, negalėdama Džirolamo atgrėsti, pasiskundė jo globėjams. Manydama, kad su dideliais sūnaus turtais galima iš erškėčio išauginti apelsinmedį, ji tarė globėjams:

— Šitas mūsų berniukas, kuriam dar vos tik keturiolika metų, taip įsimylėjo kaimyno, siuvėjo, dukterį Salvestrą, kad, jeigu jo neišsiųsime iš čia, vieną gražią dieną, ko gero, ves ją slapčiomis ir užnuodys man

likusias dienas, arba sunyks iš sielvarto, jeigu ji už kito ištekės; todėl, norint išvengti šitokios nelaimės, man rodos, reikėtų jį išsiųsti kur toli prekybos reikalais; kai ji dings jam iš akių — dings ir iš galvos, ir tada mes galėsime jį apvesdinti su kokia nors mergina iš geros giminės.

Globėjai pagyrė našlės sumanymą ir pažadėjo šį dalyką sutvarkyti. Pasišaukęs berniuką į krautuvę, vienas iš jų meilingai ėmė jam kalbėti:

— Sūnau mano, dabar tu jau didelis, ir būtų gera, kad pats pradėtum rūpintis savo reikalais; todėl mes būtume labai patenkinti, jeigu kuriam laikui nukeliautum į Paryžių, kur į prekybą sudėta didesnioji dalis tavo turtų; be to, ten pamatysi daugybę kilmingų žmonių, ponų ir baronų, išmoksi iš jų mandagaus elgesio, gražių, taurių papročių, o paskui išprusęs ir prasilavinęs grįši čion.

Vaikinas atidžiai išklausė jo kalbą, trumpai atsakė nenorįs ten keliauti, nes manąs, kad puikiausiai galįs pasilikti Florencijoj kaip ir kiti. Garbingi vyrai, išgirdę tai, ilgokai jį graudeno, bet, negalėdami išgauti kitokio atsako, pranešė motinai. Baisiai užsirūstinusi ne dėl jo nenoro vykti į Paryžių, o dėl jo įsimylėjimo, motina smarkiai jį išbarė; paskui ėmė jam meilintis ir švelniais žodžiais prašyti, kad jis būtų toks geras ir pasielgtų, kaip trokšta globėjai; ji taip mokėjo suokti, kad Džirolamas pagaliau sutiko nuvykti į Paryžių ir ten išgyventi vienerius metus, bet ne daugiau. Kaip buvo sutarta, taip ir padaryta.

Ir šit vaikinas, karštai įsimylėjęs, nukeliavo į Paryžių. Čia globėjai jį išlaikė ne vienerius, o dvejus metus, diena iš dienos vis žadėdami: rytoj važiuosi namo! Kai pagaliau Džirolamas sugrįžo į Florenciją dar labiau įsimylėjęs, rado savo Salvestrą jau ištekėjusią už vieno padoraus jauno amatininko, palapinių siuvėjo. Džirolamo sielvartas buvo begalinis; tačiau matydamas, kad šaukštai popiet, stengėsi nusiraminti. Išsiteiravęs, kur ji gyvena, įsimylėjusių jaunuolių papratimu, jis ėmė vaikštinėti pro jos namus, vildamasis, kad mylimoji nebus jo užmiršusi. Bet Džirolamas apsiriko: ji visai jo neprisiminė, lyg niekad nebūtų ir mačiusi; o jeigu bent kiek ir prisiminė, tai dėjosi nepažįstanti. Didžiam savo skausmui jaunuolis gan greitai tuo įsitikino, tačiau darė, ką galėjo, kad tik atgautų jos širdį. Kai visos pastangos pasirodė bergždžios, ryžosi su ja pačia pasikalbėti, nors dėl to reikėtų ir numirti. Iš kaimyno išsiteiravęs, koks jos butas, vieną vakarą, kai ji su savo vyru buvo išėjusi pasisvečiuoti pas kaimynus, slapčia įlindo vidun ir pasislėpė jos kambaryje už palapinių audeklų, kurie ten kabojo, ir išlaukė, kol juodu grįžo ir sugulė į lovą; pajutęs, kad vyras užmigo, Džirolamas prisėlino

iš tos pusės, kur matė atsigulant Salvestrą, uždėjo ranką jai ant krūtinės ir tyliai paklausė:

— Širdele mano, ar jau miegi?

Jaunoji moteris, kuri dar nemiegojo, buvo besurinkanti, bet jaunuolis tučtuojau sukuždėjo:

— Dėl dievo meilės, nešauk: aš tavo Džirolamas!

Išgirdusi tai, visa drebėdama ji tarė:

— Ak Džirolamai, susimildamas, išeik! Dingo jau tas laikas, kai mudviem vaikystėje valia buvo viens kitą mylėti. O dabar, matai, aš esu ištekėjusi, turiu vyrą, ir man nebedera prasidėti su kitais. Dėl dievo meilės, išeik! Jeigu nubustų mano vyras, gal ir nieko blogo iš to nekiltų, bet jau nebebūtų tarp mudviejų taikos ir ramybės, o juk dabar esu jo mylima ir gyvenu su juo gerovėje ir sandoroje.

Jaunuolis, girdėdamas šitokius žodžius, pajuto baisų skausmą širdyje. Jis priminė jai praeitį ir savo meilę, kurios nei metai, nei atstumas nesumažino, prašė, maldavo, žadėjo aukso kalnus, bet nieko nelaimėjo. Tada, trokšdamas numirti, galiausiai ją paprašė kaip atpildo už tokią meilę leisti bent atsigulti greta jos ir šiek tiek apšilti, nes belaukdamas visai sustingęs; žadėjo netarti jai nė žodžio ir neliesti, ir kai tik trupučiuką apšilsiąs, išeiti. Salvestrai kiek pagailo jo, ir ji su šiomis sąlygomis sutiko. Ir štai jaunuolis atsigulė šalia neprisiliesdamas prie jos; pagalvojęs apie ilgą savo meilę, širdyje jai nešiotą, apie dabartinį jos žiaurumą ir prarastą viltį, ryžosi nebegyventi: sulaikė kvapą, sugniaužė kumščius ir, netardamas nė žodžio, numirė šalia jos.

Po kurio laiko moteris, stebėdamasi jo santūrumu ir bijodama, kad nepabustų vyras, prašneko:

— Na, Džirolamai, kodėl gi tu neini?

Nesulaukdama atsako, pamanė, kad jis užmigęs; ištiesė ranką norėdama prižadinti, pradėjo čiupinėti ir prisilietusi rado kaip ledas šaltą; ji baisiai nustebo; ėmusi dar smarkiau jį krutinti ir matydama, kad jis nebejuda, suprato, kad miręs. Be galo nusiminusi, ilgokai nežinojo, ką daryti. Galiausiai nusprendė kito vardu papasakoti šį atsitikimą vyrui ir sužinoti, ką jis patars tokiu atveju; išbudinusi jį, viską pavaizdavo taip, lyg šitai, kas dabar įvyko pas ją, būtų įvykę kur kitur, ir tada paklausė, ką jis darytų, jeigu šitaip atsitiktų jai? Geraširdis vyras atsakė, kad, jo manymu, numirėlį reikėtų slapčia nunešti prie jo namų ir ten palikti, o ant pačios negiežti jokio apmaudo, nes ji čia esanti niekuo nedėta. Tada jaunoji moteris tarė:

— Šitaip dera ir mudviem pasielgti!

Ir, paėmusi vyrą už rankos, liepė jam pačiupinėti mirusį jaunuolį. Vyras, nepaprastai suglumęs, atsikėlė, užsižiebė žiburį ir, nesileisdamas su žmona į jokias kalbas, aprengė numirėlį jo paties drabužiais, užsivertė ant pečių (įsitikinimas žmonos nekaltumu pridėjo jam jėgų), nunešė prie jo namų slenksčio, paguldė čia ir nuėjo sau.

Kai išaušo diena ir namiškiai išvydo Džirolamą negyvą prie durų, kilo baisus šauksmas, ypač raudojo motina. Gydytojai, stropiai apžiūrėję lavoną ir niekur neradę nei žaizdos, nei užgautos vietos, vienu balsu nutarė, kad jis miręs iš sielvarto, kaip iš tikrųjų ir buvo. Taigi velionį nulydėjo į bažnyčią; atėjo čion ir susisielojusi motina su būriu giminaičių ir kaimynių, ir visos pradėjo, mūsišku papročiu, kūkčiodamos verkti ir vaitoti. Toms graudingoms raudoms tebeaidint, geraširdis žmogus, kurio namuose jaunuolis mirė, tarė Salvestrai:

— Nagi, užsiklėsk skarele ir nueik į tą bažnyčią, kur Džirolamas pašarvotas; įsimaišyk tarp moterų ir paklausyk, ką apie tai šneka, o aš atsistosiu tarp vyrų, ir taip mudu sužinosime, ar nekalba ko blogo apie mus.

Jaunoji moteris, per vėlai tapusi gailestinga, apsirengė ir išėjo, tarytum geisdama bent mirusio pasižiūrėti to jaunuolio, kuriam, kai buvo gyvas, net vieno bučinio pašykštėjo.

Iš tiesų kokia nuostabi ir žmogaus protui sunkiai suvokiama meilės galybė! Toji širdis, kurios negalėjo Džirolamas atverti laimės dienomis, atsivėrė nelaimėje! Vėl plykstelėjusi buvusios laimės liepsna, išvydus mirusiojo veidą, staiga virto neapsakomu gailesčiu. Apsigaubusi skara, ji prasispraudė pro minią moterų ir prisiartino prie pašarvotojo; čia, garsiai suklikusi, krito kniūpsčia ant mirusio jaunuolio, kurio netgi ašaromis neaplaistė, nes vos prisilietė prie jo, širdis jai plyšo iš skausmo, kaip anksčiau buvo plyšusi Džirolamui. Kai moterys ėmė ją guosti ir raginti keltis dar nežinodamos, kas ji tokia, ji nesikėlė; tada mėgino ją pakelti, bet ji — nė krust; kai galų gale atplėšė nuo lavono, tuomet tik pažino, kad čia Salvestra ir jau nebegyva. Regėdamos tai, visos moterys dvigubo gailesčio priblokštos, pratrūko dar garsiau verkti ir raudoti.

Kai ši liūdna naujiena pasklido anapus bažnyčios, tarp vyrų, ir pasiekė Salvestros vyrą, kuris buvo tarp jų įsimaišęs, jis ilgai ilgai raudojo nesiklausydamas nei paguodų, nei užuojautų, o paskui ten esantiems apsakė, kas atsitiko šiąnakt tam jaunuoliui ir jo žmonai; taigi visi aiškiai sužinojo ir vieno, ir antro mirties priežastį, ir visi labai sielvartavo.

Salvestra buvo pašarvota, kaip šarvojami numirėliai, ir paguldyta ant to pačio katafalko, greta jaunuolio; apverktus, apraudotus abudu palaidojo viename kape. Taigi tuos, kurių gyvų meilė negalėjo sujungti, mirtis amžių amžiams sujungė draugėn.

Devinta novelė

PONAS GIJOMAS RUSIJONAS DUODA SUVALGYTI ŽMONAI JOS MYLIMOJO PONO GIJOMO GARDASTENO ŠIRDĮ; SUŽINOJUSI TAI, ŽMONA PUOLA PRO LANGĄ ŽEMĖN IR UŽSIMUŠA; JI PALAIDOJAMA DRAUGE SU SAVO MYLIMUOJU.

Kai Neifilės novelė užsibaigė, sužadinusi gilią užuojautą visų jos draugių širdyse, karalius, neketindamas laužyti Dionėjo privilegijos ir matydamas, kad daugiau jau nebėra kas pasakoja, pradėjo taip:

— Man galvoje šmėstelėjo, gailestingosios damos, viena novelė, kuri jums, taip sielvartaujančioms dėl nelaimingų meilės nuotykių, sukels ne mažiau užuojautos kaip pirmesnioji, nes ir asmenys, kuriuos ištiko tai, apie ką aš pasakosiu, buvo žymesni, ir jų likimas buvo daug siaubingesnis negu tų, apie kuriuos jau kalbėta.

Turbūt girdėjote, kad kitados, kaip senas provansiečių padavimas porina, gyveno Provanse du kilmingi riteriai, kurie abu turėjo ir pilių, ir vasalų. Vienas iš jųdviejų vadinosi ponas Gijomas Rusijonas, o antrasis — ponas Gijomas Gardastenas. Kadangi abudu buvo vyrai narsūs, įgudę ginklą vartoti, tai labai mėgo vienas antrą ir pratę buvo visada drauge vykti į turnyrus, rungtynes ar kitokias žaidynes, vienodai apsišarvavę. Nors kiekvienas gyveno savo pilyje ir jas skyrė kokia dešimt mylių, betgi nutiko taip, kad, nepaisant draugystės ir bičiulystės tarp jųdviejų, ponas Gijomas Gardastenas begaliniai įsimylėjo gražią ir žavingą pono Rusijono žmoną ir čia vienokiu, čia kitokiu būdu gebėjo jai prisipažinti. Dama tuo apsidžiaugė, o žinodama, koks šaunus jisai riteris, ėmė rodyti jam savo palankumą ir greit tokia užsidegė meile, kad vien jo tegeidė, vien jį temylėjo, vien jo telaukė glėbio. Netrukus taip ir įvyko: juodu susitiko sykį ir kitą ir karštai mylėjosi. Bet kadangi meilužiai ne per atsargiausiai elgėsi, tai vyras veikiai šį dalyką pastebėjo ir taip baisiai užsirūstino, kad širdinga jo draugystė

Gardastenui staiga virto mirtina neapykanta; tačiau pagiežą jis mokėjo labiau nuslėpti negu abu meilužiai savo meilę ir ryžosi varžovą nužudyti. Šitokį kerštą Rusijonui begiežiant, pasklido garsas, jog Prancūzijoje rengiamas didžiulis turnyras; taigi Rusijonas tučtuojau per pasiuntinį davė žinią Gardastenui, liepdamas jam pasakyti, kad, jeigu nori, tegu atjoja pas jį, o čia juodu drauge nutarsią, ar vykti į turnyrą ir kaip. Gardastenas, labai prasidžiugęs, atsakė, kad kitą dieną būtinai atjosiąs vakarieniauti. Išgirdęs šitai, Rusijonas pamanė, kad čia bus gera proga jį nugalabyti. Kitą dieną, apsiginklavęs, pasiėmęs kelis tarnus, sėdo ant žirgo ir gal už kokios mylios nuo savo pilies pasislėpė miške, pro kur turėjo joti Gardastenas. Ilgą valandą tykojęs, galiausiai pamatė jį atjojant beginklį, su dviem tarnais užpakaly, irgi beginkliais, nes Gardastenas anaiptol jo nesisaugojo. Kai varžovas prijojo ligi pasalos, Rusijonas, klastingas ir įniršęs, su ietimi rankoje, puolė jį iš užpakalio šaukdamas:

— Mirtis tau, niekše!

Šitaip surikęs, tuo pat mirksniu pervėrė ietimi jam krūtinę. Gardastenas, negalėdamas nei gintis, nei žodžio ištarti, kiaurai persmeigtas ietimi, nukrito nuo žirgo ir tuojau mirė. Jo tarnai, nepasistengę net sužinoti, kas nužudė jų poną, apgręžė arklius ir kiek įkabina nudūmė atgal į savo pono pilį.

Nulipęs nuo žirgo, Rusijonas peiliu perskrodė Gardasteno krūtinę, savo paties rankom išrovė jo širdį ir, liepęs ją suvynioti į ieties vėliavikę, padavė nešti vienam tarnui; įsakęs, kad niekas nedrįstų apie tai nė prasižioti, jis vėl užsėdo ant žirgo ir jau sutemus grįžo į savo pilį. Žmona, girdėjusi, kad Gardastenas turįs atvykti vakarienės, ir su didžiausiu ilgesiu jo laukusi, matydama, kad svečio vis nėra, labai nustebo ir tarė vyrui:

— Kas gi čia būtų, mesere, kad Gardastenas neatvyko?

Į tai vyras atsakė:

— Ponia, aš gavau iš jo žinią, kad jis tik rytoj tegalės čia būti.

Išgirdusi šiuos žodžius, dama truputį sunerimo.

Nusėdęs nuo žirgo, Rusijonas liepė pašaukti virėją ir jam tarė:

— Imk šitą šerno širdį ir pasistenk iš jos pataisyti geriausią ir skaniausią valgį, kokį tik moki; ir kai aš būsiu už stalo, atsiųsk jį man sidabrinėj lėkštėj!

Virėjas paėmė širdį, supjaustė, pridėjo daug puikių prieskonių ir, pasitelkęs visą savo meną bei patyrimą, sutaisė ypatingą skanumyną.

Kai atėjo vakarienės metas, ponas Gijomas su žmona susėdo už

stalo; pasirodė ir valgiai, bet jam nėjo iš galvos jo piktadarybė, ir todėl jis valgė mažai. Galiausiai virėjas atsiuntė tą gardumyną, ir riteris liepė patiekti jį žmonai: pats dėjosi šįvakar neturįs apetito, bet jai tą patiekalą labai gyrė. Dama, kuri apetito stoka nesiskundė, pradėjo valgyti, jai patiko, taigi sudorojo visą. Riteris, pamatęs, kad žmona jau suvalgė visą, paklausė:

— Ponia, kaip jums patiko patiekalas?

Dama atsakė:

— Kaip dievą myliu, pone, jis man labai patiko.

— Aš jumis tikiu,— tarė riteris,— ir, dievaži, nė kiek nesistebiu, jeigu ir miręs jums patiko tas, kas gyvas būdamas užvis labiau patikdavo.

Dama, išgirdusi tuos žodžius, valandžiukę patylėjo, paskui paklausė:

— Kaip?.. Ką gi tokio davėte man valgyti?

Riteris atsakė:

— Tatai, ką jūs suvalgėte, buvo tikrų tikriausia pono Gijomo širdis; pono Gijomo Gardasteno, kurį jūs, nedorėle, taip mylėjote; galite neabejoti, tai jo širdis, nes aš va šitom rankom ją išplėšiau jam iš krūtinės, koks pusvalandis prieš sugrįždamas pilin.

Nėr ko ir kalbėti, kaip nuliūdo dama, išgirdusi tokią siaubingą naujieną apie žmogų, kurį mylėjo labiau už viską pasauly. Atsitokėjusi ji tarė:

— Jūs pasielgėte kaip nedoras ir klastingas riteris; jeigu aš, jo neverčiama, jį padariau savo meilės valdovu ir tuo jus įžeidžiau, jūs privalėjote nubausti ne jį, o mane. Bet sergėk dieve, kad aš po tokio tauraus valgio,— drąsaus ir kilnaus riterio Gijomo Gardasteno širdies — imčiau kada į burną kokį kitą valgį!

Ir pakilusi iš užustalės, nėmaž nedvejodama, puolė aukštielninka pro langą, esantį už jos nugaros. Langas buvo labai aukštai nuo žemės, taigi krisdama ji ne tik užsimušė, bet stačiai ištiško.

Gijomą Rusijoną sukrėtė tas vaizdas, ir jis pats pasijuto blogai padaręs; bijodamas savo kaimiečių ir Provanso grafo, liepė balnoti žirgus ir išsinešdino.

Ryto metą apie šį atsitikimą sužinojo visa apylinkė. Pono Gijomo Gardasteno dvariškiai, o taip jau ir damos pilies žmonės su didžiausiu skausmu ir su ašaromis pakėlė abiejų lavonus ir palaidojo damos pilies bažnyčioje, viename kape, o antkapio plytoje eilėmis užrašė, kas tokie čia ilsisi ir kaip bei kodėl juodu mirė[98].

Dešimta novelė

VIENO GYDYTOJO ŽMONA SAVO MEILUŽĮ, APSVAIGUSĮ NUO MIGDOMOJO GĖRALO, PALAIKO MIRUSIU IR ĮKIŠA Į SKRYNIĄ, KURIĄ SYKIU SU JUO PAVAGIA DU PALŪKININKAI IR PARSINEŠA NAMO. TARIAMASIS NUMIRĖLIS ATSIPEIKI IR SUIMAMAS KAIPO VAGIS. PONIOS TARNAITĖ PAREIŠKIA TEISĖJUI, KAD JI ĮKIŠUSI TĄ VYRĄ Į SKRYNIĄ, KURIĄ PAVOGĖ PALŪKININKAI. TAIGI JAUNUOLIS IŠSIGELBSTI NUO KARTUVIŲ, O PALŪKININKAI UŽ SKRYNIOS PAVOGIMĄ NUBAUDŽIAMI PINIGINE BAUDA.

Kai karalius novelę užbaigė, vienintelis, dar neatlikęs savo pareigos, buvo Dionėjas, kuris, tą žinodamas ir karaliaus jau palieptas, pradėjo:

— Liūdni pasakojimai apie nelaimingą meilę ne tik jums, damoms, bet ir man apniaukė akis ir sugildė širdį, todėl aš labai norėjau, kad jie greičiau baigtųsi. Dabar, ačiū dievui, jie baigėsi — nebent aš pats užsimanyčiau prie šių verksmingų poringių pridurti dar ir savąją, tokią pat ašaringą (sergėk mane dieve nuo to!) — ir aš, nesileisdamas į tokius sielvartingus dalykus, kalbėsiu apie linksmesnius ir geresnius, galbūt duodamas tuo gražią pradžią rytojaus dienos pasakojimams. Taigi žinokite, žavingosios mergelės, kad ne prieš tiek dar tolimus laikus gyveno Salerne žymus gydytojas chirurgas, vardu pavarde maestras Macėjas dela Montanja[99], kuris jau žiloje senatvėje vedė dailią ir kilmingą merginą iš savo miesto; jis rengė ją puikiais, prašmatniais rūbais, apipylė brangenybėmis ir viskuo, kas tik džiugina moters širdį, tad jokia miesto dama negalėjo su ja lygintis. Tačiau reikia teisybę pasakyti, naktį dažniausiai ji šaldavo, nes maestras blogai ją apklodavo lovoje. Ir kaip meseras Ričardas da Kindzika, apie kurį kalbėjome, mulkino žmoną šventėmis, taip ir šitas įrodinėjo savajai, kad vyras, pergulėjęs su moterim, turįs ilsėtis ir stiprintis kažin kiek dienų, ir taukšdavo įvairius kitokius niekus, kurie jaunosios moters, deja, nešildė.

Būdama gudri ir ryžtinga, ji nusprendė, taupydama namų išteklius, apsidairyti gatvėje ir pasivaišinti svetimu labu. Daug daug jaunų vyriš-

kių peržvelgus, galiausiai vienas krito jai širdin, ir į jį gražuolė sudėjo visą savo viltį, visas mintis ir visą savo laimę. Vaikinas šitai pastebėjo, ji labai jam patiko, tad jis irgi visą savo meilę nukreipė į ją. Vadinosi jis Rudžjeris iš Jerolio, buvo kilmingų tėvų sūnus, bet taip palaidai ir nedorai gyveno, kad nebeliko nė vieno giminaičio, nė vieno draugo, kuris linkėtų jam gero ar norėtų jį matyti, ir visame Salerne jis garsėjo savo vagystėmis ir kitomis nedorybėmis. Bet damai tat mažai rūpėjo, nes jaunuolis patiko jai kitkuo; tarnaitės padedama, ji taip sutvarkė reikalą, kad juodu greit suėjo į krūvą. Bent kiek pasimėgavusi su juo, dama pradėjo barti jį už ligšiolinį gyvenimą ir prašyti, iš meilės jai, atsižadėti tų blogų darbų; o kad jis galėtų įstoti į tiesų kelią, kartkartėmis ėmė jį šelpti čia didesne, čia mažesne suma pinigų.

Šitaip jiedviem gan atsargiai susitikinėjant, gydytojui pateko į rankas ligonis, kuriam baisiai skaudėjo vieną koją. Maestras, apžiūrėjęs kliaudą, pasakė jo namiškiams, kad jeigu iš skaudamosios kojos nebūsiąs išimtas supuvęs kaulas, tai ligoniui reikėsią arba nupjauti visą koją, arba mirti; o išėmus tą kaulą, raišasis gal ir pagysiąs, bet galvos už jo gyvybę neguldąs. Giminės su ta išlyga sutiko. Daktaras, numatydamas, kad ligonis be migdomojo gėralo nepakels kančių ir nesiduos operuojamas, vakare ketindamas imtis šio darbo, iš ryto liepė sutaisyti pagal savo receptą tam tikro nuoviro, kurio išgėręs ligonis užmiegąs tiekai valandų, kiek, jo manymu, truksianti operacija; kai atnešė į namus šitą nuovirą, maestras pastatė jį savo kambary ant lango niekam nepasakęs, kas tai yra.

Bet vakarop, kai daktaras turėjo eiti pas tą ligonį, atskubėjo pasiuntinys nuo geriausių jo bičiulių iš Amalfio, kad jis žūt būt tučtuojau atvyktų į Amalfį, nes čia kilusios smarkios muštynės ir esą daug sužeistų. Maestras, rytojaus dienai atidėjęs kojos operaciją, sėdo į valtį ir išplaukė į Amalfį.

Žmona, žinodama, kad naktį jis negrįš namo, slapčia, kaip buvo pratusi, pasikvietė Rudžjerį, įsileido į savo kambarį ir užrakino ten, kol kiti namiškiai nueis gulti. Bebūdamas tame kambaryje ir belaukdamas damos, Rudžjeris pajuto baisų troškulį gal todėl, kad buvo išvargęs per dieną, ar gal suvalgęs ką nors sūraus, o gal tiesiog iš įpročio gerti. Išvydęs ant lango butelį su skysčiu, kurį gydytojas ligoniui buvo pasigaminęs, ir manydamas, kad čia geriamas vanduo, prisikišo butelį prie lūpų ir visą iškliukino. Netrukus jį suėmė toks kietas miegas, kad jis čia pat užmigo.

Kai visi namiškiai sugulė, dama kuo greičiau atėjo į kambarį ir,

užtikusi Rudžjerį miegant, pradėjo budinti, pusbalsiu ragindama keltis. Bet viskas buvo perniek: vaikinas neatsiliepė ir nejudėjo. Tuomet dama, bent kiek supykusi, kumštelėjo jį smarkiau sakydama:

— Kelkis, miegaliau! Jei norėjai miego, reikėjo eit namo, o ne čion!

Rudžjeris, taip pastūmėtas, nuvirto nuo skrynios, ant kurios gulėjo, žlegtelėjo žemėn, parodęs ne daugiau gyvybės ženklų, kiek būtų parodęs lavonas. Dama, gerokai išsigandusi, mėgino jį pakelti, purtyti dar stipriau, graibė už nosies, traukė už barzdos, bet tuščios pastangos: Rudžjeris gulėjo kaip užmuštas. Dama pradėjo baimintis, ar tik nebus jis miręs; vis dėlto ėmė dar skaudžiau jį gnaibyti ir net svilinti degančia žvake; bet ir tai buvo veltui. Tuomet ji, nieko nenutuokdama apie mediciną, nors jos vyras puikus buvo medikas, pamanė, kad Rudžjeris iš tikrųjų negyvas. Kokia tai buvo širdgėla jai, mylinčiai šį jaunuolį labiau už viską, nėr ko ir klausti; nedrįsdama kelti triukšmo, tylomis pradėjo raudoti ir skųstis savo nedalia.

Po kiek laiko, bijodama, kad prie jos sielvarto neprisidėtų dar ir gėda, dama pagalvojo, kad reikia kaip nors numirėlį išnešti iš namų. Neišmanydama kaip, tylomis pasišaukė tarnaitę, parodė jai savo bėdą ir paprašė patarimo. Tarnaitė, be galo stebėdamasi, dar jį patimpčiojo ir pagnaibė, bet, matydama, kad jis nė krust, nusprendė tą pat, ką ir josios ponia, būtent, kad jis iš tikrųjų miręs, ir patarė išboginti iš namų. Dama paklausė:

— O kur mes jį galėtume padėti, kad rytoj rytą, kai žmonės ras lavoną, niekas neįtartų, jog buvo išneštas iš čia?

Tarnaitė jai atsakė:

— Ponia, šįvakar vėl mačiau ties mūsų kaimyno staliaus dirbtuve gan didoką skrynią; jeigu meistras jos neįsinešė į trobą, ji puikiausiai tiks mūsų reikalui: įkištume jį vidun, du ar tris kartus vertume peiliu ir paliktume. Kodėl gi tas, kas jį atras, turėtų pamanyti, kad jis išneštas būtent iš čia, o ne iš kur kitur? Priešingai, kiekvienas pamanys, kad jis, būdamas nevidonas, ėjo kokios nors šunybės daryti ir koks nors jo priešas nužudė jį ir įgrūdo skrynion.

Damai patiko tarnaitės pasiūlymas, išskyrus peilio dūrius: sakėsi nė už ką pasauly nedrįstų to padaryti. Taigi ji išsiuntė merginą pažiūrėti, ar tebėra toji skrynia; tarnaitė grįžusi pranešė, kad tebėra. Ir šit jauna, stipri merga, ponios padedama, užsivertė ant pečių Rudžjerį; dama žingsniavo priešaky, žiūrėdama, ar neina kas; priėjusios skrynią, jiedvi įgrūdo numirėlį vidun, uždarė ir paliko.

Tomis dienomis viename name, kiek tolėliau, buvo apsigyvenę du

jauni vyrai, kurie skolindavo pinigus už nuošimčius ir mėgo daug pelnyti, bet mažai išleisti; kadangi jiems reikėjo rakandų, o vakare jie matė šitą skrynią, tai abu nutarė parsinešti ją namo, jeigu tik beras naktį. Taigi apie vidurnaktį juodu išėjo, rado tą skrynią ir, atidžiau jos neapžiūrėję, skubiai parsinešė namo, nors ir sunkoka atrodė, ir patalpino greta kambario, kur gulėjo jų žmonos; nepasirūpinę pastatyti kaip reikiant, paliko šitaip ir nuėjo gulti.

Rudžjeris ilgai miegojo, kol suvirškintas gėralas nustojo veikti, ir tik paryčiu nubudo; nors miegas nutrūko ir jausmai atgijo, tačiau galva dar buvo apdujusi, ir ne vien šią naktį, bet dar daugelį dienų jis jautėsi lyg pritrenktas. Atsimerkęs ir nieko nematydamas, pagrabaliojo rankom šen, pagrabaliojo ten, susivokė esąs dėžėje, pradėjo peikėtis ir spėlioti: „Kas čia yra? Kur aš esu? Ar aš miegu, ar nemiegu? Prisimenu, šįvakar atėjau į savo damos kambarį, o dabar, man rodos, lyg esu dėžėj. Ką tai reiškia? Gal grįžo gydytojas ar atsitiko kas nors kita, ir dama turėjo mane miegantį čionai paslėpti? Tikriausiai taip ir bus".

Todėl jis nuščiuvo ir ėmė klausytis, ar ko neišgirs. Taip gana ilgokai ištūnojęs, baisiai nepatogiai pasijuto ankštoje skrynioje: ėmė skaudėti šoną, ant kurio gulėjo; mėgindamas apsiversti ant kito, jis gana nemitriai pasisuko ir, atsitrenkęs nugara į vieną pusę skrynios, pastatytos nelygioje vietoje, išjudino ją ir parvertė. Virsdama ji taip trinktelėjo, kad moterys, miegančios šalimais, nubudo, persigando, tačiau iš baimės tylėjo. Skryniai apvirtus, smarkiai išsigando ir Rudžjeris, bet pajutęs, kad skrynia virsdama atsivožė, panoro, šiaip bus ar taip, verčiau iš jos išlįsti negu joje pasilikti. Kadangi nesuvokė, kame esąs, apyčiupom, grabaliodamasis ėmė vaikščioti po namus, bandydamas surasti laiptus ar duris, pro kur galėtų išeiti. Girdėdamos tą krebždesį, išbudintos moterys ėmė šūkčioti:

— Kas ten?

Rudžjeris, neatpažindamas balso, neatsiliepė. Tada moterys ėmė šaukti vyrus, bet šiuodu, vėlai atgulę, miegojo kietai ir viso šito bildesio negirdėjo. Taigi moterys, dar labiau įsibauginusios, pašoko iš guolio, pribėgo prie langų ir ėmė klykti:

— Vagys! Vagys!

Sulėkė kaimynai iš visų pusių, ir kas pro stogą, kas pro vienur, kas pro kitur įsiveržė vidun; nuo to triukšmo pabudę, atsikėlė taipogi ir tuodu jauni vyrai. Rudžjeris, atsidūręs svetimam name ir kone apkvaitęs iš nustebimo, nežinojo, ar bėgti ir kur bėgti; jį suėmė ir atidavė į rankas miesto viršininko sargybai, kuri irgi atskubėjo į tą šauksmą.

Nuvestas pas viršininką, jis tuojau buvo perduotas egzekutoriams, nes visame mieste garsėjo kaip didžiausias nenaudėlis; kankinamas bemat prisipažino, kad įsilaužęs į palūkininkų namą vogti, todėl viršininkas nusprendė ilgai nedelsiant liepti jį pakarti.

Ryto metą po visą Salerną pasklido žinia, kad Rudžjeris sugautas palūkininkų name bevagiant. Dama ir jos tarnaitė, tokią naujieną išgirdusios, taip baisiai nustebo, jog beveik pačios ėmė tikėti, kad visa, ką šiąnakt padarė, iš tiesų ne padarė, o tik sapnavo padariusios; be to, dama taip susikrimto dėl gresiančios Rudžjeriui mirties, kad beveik ėjo iš proto.

Maždaug pusę trečios iš Amalfio grįžo gydytojas ir paprašė atnešti tą vandenį, nes norėjo operuoti savo ligonį; radęs butelį tuščią, pakėlė triukšmą, kad namuose nesą jokios tvarkos. Žmona, kitokio sielvarto prislėgta, atšovė suirzusi:

— Ar verta, maestre, triukšmauti dėl tokio menkniekio? Didelio čia daikto, kad išlieta lašelis vandens! Negi maža vandens šuliny?

Maestras jai atsakė:

— Žmona, tu manai, kad ten buvo tyras vanduo: anaiptol, ten buvo migdomasis gėralas.

Ir gydytojas papasakojo, kokiam reikalui tas nuoviras buvo sutaisytas. Išgirdusi šitai, dama vienu akimirksniu suprato, ką Rudžjeris išgėrė ir kodėl atrodė lyg negyvas. Ji tarė:

— Maestre, mes to nežinojome, išsivirkit sau kito.

Maestrui nieko daugiau nebeliko, kaip tik liepti sutaisyti šviežio nuoviro.

Po valandžiukės grįžo iš miesto tarnaitė, ponios pasiųsta sužinoti, kas šnekama apie Rudžjerį, ir tarė:

— Ponia, apie Rudžjerį visi blogai kalba, ir, kiek girdėjau, nėra nė vieno giminaičio nei draugo, kuris norėtų jam padėti; be to, visi tvirtai įsitikinę, kad rytoj teisėjas lieps jį pakarti. Ir dar turiu jums pasakyti vieną naujieną, iš kurios supratau, kaip jis pateko į palūkininkų namus, taigi paklausykite kaip: jūs gerai žinote, kad skrynia, į kurią mes Rudžjerį įgrūdome, stovėjo priešais staliaus duris. Ką tik jis baisiai ginčijosi su vienu žmogum, kuriam, atrodo, priklausė skrynia: tasai reikalavo už skrynią pinigų, o meistras dievagojosi, kad skrynios niekam nepardavęs, bet kad naktį kažkas ją pavogęs. Tasai jam rėžia:

— Neteisybė, tu ją pardavei tiedviem jauniem vyram, palūkininkam: jie patys šiąnakt man prisipažino, kai pamačiau skrynią jų name, kur buvo suimtas Rudžjeris.

Stalius jam atšovė:

— Jie meluoja! Skrynios, dievaži, aš jiems nepardaviau — šiąnakt jie pavogė ją! Eiva pas juos!

Ir abu drauge nuėjo į palūkininkų namus, o aš parbėgau čion. Dabar jūs pati matote, kaip Rudžjeris ten atsidūrė; bet kaip jis prisikėlė iš numirusių, to mano galva neišneša.

Dama, puikiausiai suprasdama, kaip čia viskas atsitiko, papasakojo tarnaitei, ką girdėjusi iš maestro, ir nuoširdžiai prašė gelbėti Rudžjerį, nes jeigu tik ji panorėsianti, tai vienu ir tuo pačiu žygiu galinti ir Rudžjerį išvaduoti, ir jos garbę apsaugoti. Mergina tarė:

— Ponia, pamokykit mane kaip, ir aš mielai padarysiu viską.

Dama, kuriai svilo padai, greit sugalvojo, kas reikia daryti, ir smulkiai išklostė tarnaitei. Šioji pirmiausia nuėjo pas gydytoją ir verkdama ėmė kalbėti:

— Ak mesere, aš turiu jus atsiprašyti, nes labai jums nusikaltau.

— Kuo gi? — paklausė maestras.

— Mesere, juk žinote, kas per vaikinas Rudžjeris iš Jerolio! Aš jam kritau į akį ir dalinai iš baimės, dalinai iš meilės šiemet tapau jo meiluže. Vakar vakare, sužinojęs, kad jūs nebūsite namie, jis tiek man pričiauškėjo, kad jį parsivedžiau į jūsų namus ir įsileidau į savo kambarį; čia jis pajuto troškulį, o aš, nežinodama, kur greitosiom gauti vandens ar vyno, ir nenorėdama, kad mane pamatytų jūsų žmona, kuri buvo salėje, prisiminiau mačiusi jūsų kambaryje butelį vandens, nubėgau, atnešiau, jis išgėrė, o butelį vėl pastačiau į seną vietą; girdėjau, kad dėl to jūs pakėlėte baisų triukšmą. Iš tikrųjų, prisipažįstu, pasielgiau blogai, bet ar rasi nors vieną tokį žmogų, kur nebūtų kada nusižengęs? Aš labai apgailestauju, kad šitaip padariau, bet ne tiek dėl to gėralo, kiek dėl baisių jo pasekmių: Rudžjeriui gresia mirtis! Todėl labai labai prašau jus dovanoti ir leisti man eiti gelbėti Rudžjerio.

Gydytojas, išklausęs ją, nors vis dar pyko, atsakė juokaudamas:

— Tu pati save nubaudei: tikėjaisi šiąnakt sulaukti jaunuolio, kuris gerai iškedentų tau vilną, o sulaukei miegaliaus; todėl eik ir rūpinkis gelbėti savo meilužį; bet ateityje šiukštu nesivedžiok jo į mano namus; nes tada aš tau iš karto užmokėsiu už visas tavo išdaigas!

Tarnaitė, matydama, kad pirmas kirtis puikiai pasisekė, kuo greičiausiai nubėgo į kalėjimą, kur sėdėjo Rudžjeris, ir tiek prisuokė sargui, kad šis leido jai pasišnekėti su juo. Primokiusi jį, kaip turi atsakinėti teisėjui, jeigu nori išsigelbėti, ji prisimušė ligi paties teisėjo. Kadangi merga buvo apveidi ir stamantri, teisėjas, prieš išklausydamas

ją, pirmiau užsigeidė bent kartą savo kabliu užkabinti dievo avelės kūną, o šioji, bylos labui, nėmaž ir nesispyrė. Atsikėlusi po maliavos, tarnaitė tarė:

— Mesere, jūs suėmėte Rudžjerį už vagystę, bet tai neteisybė.

Ir, pradėjusi nuo pat pradžių, apsakė jam visą istoriją ligi pat galo: kaip ji, Rudžjerio meilužė, parsivedė jį į gydytojo namus, kaip davė gerti migdomojo gėralo, pati to nežinodama, kaip palaikė mirusiu ir įgrūdo į skrynią; paskui papasakojo, kokį ginčą girdėjusi tarp staliaus ir skrynios savininko, tuo atskleisdama teisėjui, kaip Rudžjeris pakliuvo į palūkininkų namus.

Teisėjas, matydamas, kad lengva bus išpainioti teisybę, pirmiausia atsiklausė gydytoją, ar tikrai taip buvo su tuo vandeniu; gydytojas atsakė, kad tikrai, paskui išsišaukė stalių ir skrynios savininką, o taipogi tuodu palūkininkus; po ilgo tardymo išaiškėjo, kad palūkininkai pereitą naktį pavogė skrynią ir parsinešė namo. Galiausiai išsišaukė Rudžjerį ir paklausė, kur jis šiąnakt nakvojo; Rudžjeris atsakė nežinąs, kur nakvojęs, tik gerai pamenąs, kad vakar vakare atėjęs nakvoti pas maestro Macėjo tarnaitę ir čia, kamuojamas troškulio, atsigėręs vandens; kas paskui jam nutiko, nežinąs, tik atsibudęs pasijuto begulįs skrynioje, palūkininkų namuose.

Teisėjui taip smagu buvo klausytis šios istorijos, kad jis liepė tarnaitei, Rudžjeriui, staliui ir palūkininkams dar keliskart visa tai persakyti. Galų gale, pripažinęs nekaltu, Rudžjerį paleido, o palūkininkus, pavogusius skrynią, nubaudė dešimčia uncijų. Kaip Rudžjeris prasidžiugo, nėr ko ir sakyti; o jo damos džiaugsmui nebuvo nei galo, nei krašto. Vėliau ji, Rudžjeris ir šaunioji tarnaitė dažnai kvatodavo prisiminę, kad ši norėjo jam verti peiliu, ir buvo be galo laimingi; meilužiai ir toliau mėgavosi savo meile, kaskart vis labiau patenkinti vienas kitu. Linkėčiau aš ir sau tokios laimės, tik sergėk dieve, kad nepakliūčiau į skrynią.

*

Jei pirmosios novelės sugraudino žavingųjų damų širdis, tai ši paskutinė Dionėjo novelė tiek jas prijuokino — ypač, kai jis prasitarė apie teisėją, užsigeidusį savo kabliu užkabinti dievo avelės kūną,— kad jos bent kiek atsigavo po sielvarto, anų novelių sužadinto. Bet karalius, matydamas, kad saulė jau darosi auksinė ir ateina jo viešpatavimui galas, meilingais žodžiais atsiprašė gražiąsias damas, kad liepė kalbėti apie tokius liūdnus dalykus kaip įsimylėjėlių negandos; atsi-

prašęs pakilo, nusiėmė nuo galvos laurų vainiką ir damoms belaukiant, kam jį uždės, maloniai uždėjo ant geltonplaukės Fjametos galvutės sakydamas:

— Aš uždedu tau šią karūną, nes tu geriausiai gebėsi už karčią šiandienykščią dieną paguosti drauges linksmesne rytojaus diena.

Fjameta, kurios ilgi, auksiniai garbiniai dryksojo ant baltutėlių švelnių pečių, o apvalus veidukas švitėjo tikra baltųjų lelijų ir raudonųjų rožių spalva, giedrom akim lyg sakalo skrajūno, mažyte burnele su lūpom lyg du rubinukai, šypsodama atsakė:

— Filostratai, aš mielai priimu karūną, ir kad geriau suprastum, ką padarei, aš jau dabar noriu ir įsakau visiems pasiruošti rytoj pasakoti apie tai, kaip po įvairių liūdnų ir nelaimingų atsitikimų įsimylėjėliams nusišypso laimė.

Šis pasiūlymas visiems patiko. Kai karalienė pasišaukė senešalą ir drauge su juo visus reikalus aptarė, draugija pakilo ir linksmai išsiskirstė ligi vakarienės meto. Vieni nuėjo į sodą, kurio grožybėmis niekad negalėjai lig valios atsigėrėti, kiti nutraukė prie malūnų anapus sodo; žodžiu, išsivaikščiojo kas šen, kas ten, kiekvienas leisdamas laiką pagal savo pomėgius. Kai atėjo vakarienės metas, visi, kaip buvo įpratę, susirinko prie dailiojo fontano ir su didžiausiu malonumu vakarieniavo, gražiai aptarnaujami. Po vakarienės kaip visada prasidėjo dainos ir šokiai; Filomenai bevedant ratelį, karalienė tarė:

— Filostratai, aš neketinu nukrypti nuo savo pirmtakų ir, kaip jie visi darė, taip ir aš pageidaučiau, kad būtų sudainuota dainelė. Esu tikra, kad tavo dainos tokios pat, kokios ir tavo novelės, todėl mes norime, kad sudainuotum savo mėgstamiausiąją, idant kitos dienos nebūtų kaip šita apniauktos tavo nelaimių.

Filostratas mielai sutiko ir nedelsdamas pradėjo dainuoti šitaip:

Man ašaros upeliais nuolat plūsta.
Ak, vėjavaikė! Aš ją taip mylėjau —
Ir paliktas esu, deja, kančioms...
Kai pirmąsyk, Amūre, ją parodei,
Skaistybė jos apakino mane.
Bet šiandien, nusiminęs, suprantu:
Apdumtos buvo akys man tada,
Suklydau aš — ir užtatai kamuojuos,
Mana širdis vien tik dėl josios plakė,
Aš tarnas paslaugiausias jai buvau.
Apakęs aš tikėjau jos jausmais.

Apgaulės skraistė nuo akių nukrito...
Matau — kitam jinai malones teikia.
O man belieka pasitraukt šalin.
Atstumtas gailiai dūsauju, verkiu;
Daugkart prakeikiau valandą ir dieną,
Kada išvydau jos žavingą veidą.
Prakeikiau savo meilę, širdį paiką,
Kuri dabar kraujais iš skausmo srūva.
Tu, dieve, mano neviltį regi,—
Tad į tave graudžiu balsu kreipiuosi:
Gėla siaubinga taip mane kankina,
Kad giltinė verčiau. Ateik, mirtie,
Užbaik iškart žiaurybes ir klastas.
Tegu į patį pragarą nužengsiu —
Klaikiau kaip čia nebus man ir tenai.
Kitokio kelio ir kitos paguodos
Man nebelieka: vien tiktai mirtis!
Atsiųsk, Amūre, man ją kuo greičiau
Ir, galą sielvartams bentsyk padaręs,
Man išvaduoki sielą iš kančių!
Kam man gyvent šioj ašarų pakalnėj?
Leisk pasidžiaugt jai mano mirtimi,
Kaip džiaugias ji glėby meilužio naujo.
Nieks nesupras tavęs, graudinga daĩna.
Ir niekas nemokės dainuot kaip aš.
Bet rūpesčius visus veju į šalį,
Tik vieno daikto aš tave prašau:
Nuskriski pas Amūrą, apsakyk jam,
Koks mano čia gyvenimas nykus.
Maldauki visagalį — te jisai
Mane nuplukdo į ramesnį uostą!

Šitos dainos žodžiai gan aiškiai parodė, kaip nusiteikęs buvo Filostratas ir kodėl; o dar aiškiau gal būtų parodęs veidas vienos damos, šokančios ratelyje, jeigu užstojusios nakties tamsa nebūtų paslėpusi nuraudusių jos skruostų. Jam baigus, buvo sudainuota dar daug kitų dainų, kol pagaliau atėjo metas gulti; todėl karalienės įsakymu visi išsiskirstė į savo kambarius.

Čia baigiasi ketvirta Dekamerono diena.

PENKTA DIENA

PRASIDEDA PENKTA DEKAMERONO DIENA, KURIOJE, FJAMETAI PIRMININKAUJANT, KALBAMA APIE TAI, KAIP PO ĮVAIRIŲ BAISIŲ AR NELAIMINGŲ ATSITIKIMŲ MYLIMIESIEMS NUSIŠYPSO LAIMĖ.

Jau tviskėjo rytai, ir tekančios saulės spinduliai buvo apšvietę visą mūsų pusrutulį, kai Fjameta, prižadinta saldaus paukštelių čiulbesio, kurie krūmokšniuose linksmai skelbė pirmąją dienos valandą, atsikėlė ir liepė pašaukti visas kitas damas ir tris jaunuolius. Drauge su jais lėtu žingsniu nusileidusi į laukus, plačioj lygumoje vaikštinėjo po rasotą žolę, šnekučiuodamasi apie šį ir apie tą, kol saulė pakilo aukščiau. Pajutusi, kad saulės spinduliai vis labiau karštėja, pasuko atgal į pilį; grįžę čion, geriausiais vynais ir saldumynais atsigaivinę nuvijo lengvą nuovargį ir smagiai sau leido laiką pamėgtame sode ligi pietų valandos. Kai atėjo metas pietauti ir apdairiojo senešalo viskas buvo paruošta, draugija, sudainavusi kelias šokių dainas ir vieną ar dvi balades, džiugiai nusiteikusi susėdo už stalo. Tvarkingai ir linksmai papietavę, neužmiršo įsigalėjusio įpročio ir sušoko keletą šokių, muzikos instrumentams ir dainoms pritariant. Po to karalienė visus atleido poilsio. Vieni nuėjo prigulti, kiti pasiliko pramogauti puikiajame sode. Bet visi, stojus dešimtai, karalienės pageidavimu susirinko prie dailiojo fontano, kaip buvo įpratę. Karalienė, atsisėdusi *pro tribunali** sostan ir žvilgtelėjusi į Pamfilą, šypsodama liepė jam duoti pradžią laimingoms novelėms. Šis mielai sutiko ir prabilo taip:

* Pirmininkaujančio (*lot.*).

Pirma novelė

KIMONAS ĮSIMYLĖJĘS DAROSI PROTINGAS IR JŪROJE PAGROBIA SAVO MYLIMĄJĄ IFIGENIJĄ; RODO SALOJE JIS ĮMETAMAS Į KALĖJIMĄ; LIZIMACHAS JĮ IŠVADUOJA, IR ABU DRAUGE PAGROBIA IFIGENIJĄ IR KASANDRĄ IŠ VESTUVIŲ PUOTOS; SU JOMIS BĖGA Į KRETĄ, ČIA JAS VEDA IR NETRUKUS GAUNA KVIETIMĄ GRĮŽTI NAMO.

Žavingosios damos, pradedant tokią linksmą dieną, kokia bus šita, man ateina į galvą daugybė novelių, kurias galėčiau jums papasakoti. Tačiau viena iš jų man labiausiai patinka, nes joje yra ne tik laiminga užbaiga, šios dienos novelėms privaloma, bet iš jos galėsite taipogi suprasti, kokia šventa, kokia stipri, kokia nuostabi meilės galybė, kurią daugelis, neišmanydami, ką kalba, drįsta smerkti ir koneveikti. Ši istorija, manau, jums bus labai miela, nes, jeigu neklystu, ir jūs esate įsimylėjusios.

Taigi, kaip senovinėse kipriečių kronikose esame jau skaitę, kadaise gyveno Kipro saloje kilmingas žmogus, vardu Aristipas, labiau už visus kitus kipriečius pertekęs žemiškųjų gėrybių. Jeigu likimas vienu vieninteliu atžvilgiu nebūtų jo nuskriaudęs, jis būtų galėjęs džiaugtis labiau už bet kurį kitą. O dalykas toks, kad tarp savo sūnų jis turėjo vieną, kuris augumu ir kūno grožiu pranoko visus jaunuolius, bet atrodė priekvailis ir be jokios vilties, kad ateis į protą. Nei mokytojo pastangomis, nei tėvo glamonėmis ar rykštėmis, nei kieno kito graudenimais negalima buvo įkalti jam į galvą net abėcėlės nei išmokyti kokio mandagumo; priešingai, visus jis stebino savo šiurkščiu, blerbiančiu balsu ir elgesiu, labiau derančiu galvijui negu žmogui; todėl, nors tikrasis jo vardas buvo Galezas, visi lyg patyčiomis jį vadino Kimonu, o tai tenykšte kalba reiškia maždaug tą pat, kaip mūsiškai vėpla ar mulkis. Prapuolęs jo gyvenimas baisiai skaudino tėvui širdį, ir kai visos viltys dėl jo dingo, tėvas, nenorėdamas turėti nuolat prieš akis savo skausmo kaltininko, liepė jam eiti į kaimą ir ten gyventi su laukų darbininkais. Kimonas mielai sutiko, nes prastų žmonių buitis ir papročiai jam buvo kur kas mielesni negu miestiški. Ir šit Kimonas, atvykęs į kaimą ir čia triūsdamas prie įvairių ūkio darbų, kartą, jau po vidurdienio, kėblino iš vienos sodybos į kitą su vėzdu ant peties ir įžen-

gė į nepaprastai gražų, vešliai žaliuojantį miškelį, nes tai buvo gegužės mėnuo. Taip jam bežingsniuojant, laimė jį atvedė į pievaitę, aukštų medžių apsuptą; viename tos pievaitės gale tryško skaidrus, gaivus šaltinis, o šalia miegojo žalioje vejoje gražuolė su tokiu plonyčiu, kone perregimu apdaru, kad jis bemaž neslėpė jos baltutėlio kūno, ir tik nuo juosmens ligi pėdų buvo užsiklojusi balta kaip sniegas, lengvute skraiste. Prie jos kojų taipogi miegojo dvi moterys ir vienas vyriškis, matyt, šios merginos tarnai.

Kai Kimonas išvydo merginą, užsirėmė ant savo vėzdo ir, lyg niekados nebūtų regėjęs moteriškos būtybės, su begaliniu susižavėjimu atidžiai ėmė žiūrinėti ją, nė žodžio nesakydamas, ir grubioje savo sieloje, kur iki šiol negalėjo įsiskverbti, nepaisant tūkstančio pamokymų, joks miestiško išprusimo spindulys, staiga pajuto kylant mintį, kuri netašytam ir bukam jo protui skelbė, kad tai gražiausias kūrinys, kokį kada nors yra matęs mirtingasis. Ir štai jis ėmė stebėti atskiras jos kūno dalis, gėrėjosi jos plaukais, kurie jam atrodė auksiniai, jos kakta, nosimi, burna, kaklu ir rankom, ypačiai krūtine, dar mažai teiškilusia; ir iš artojo ūmai tapęs grožio vertintoju, užvis labiausiai troško išvysti jos akis, kurias ji, gilaus miego surakinta, laikė užmerktas. Geisdamas pamatyti jas, keletą kartų buvo benorįs ją prižadinti. Bet kadangi jinai atrodė šimtąsyk gražesnė už visas moteris, iki šiol matytas, dvejojo, ar nebus čia kokia deivė, ir tiek dar turėjo supratimo, kad numanė, jog su dieviškomis būtybėmis reikia pagarbiau elgtis negu su žemiškomis, ir todėl valdėsi laukdamas, kada ji pati nubus. Nors šis lūkuriavimas jam baisiai prailgo, tačiau, nepaprasto malonumo apimtas, nevaliojo atsitraukti.

Galiausiai po geros valandos mergina, kuri vadinosi Ifigenija, prabudo anksčiau už tarnus, kilstelėjo galvą, atsimerkė ir, matydama bestovintį priešais Kimoną, pasirėmusį ant lazdos, smarkiai nustebo ir tarė:

— Kimonai, ko tu ieškai tokiu metu šitoj giraitėj?

Kimonas dailiu savo stotu ir žioplumu, o taipogi tėvo kilmingumu ir turtais buvo kone visiems žinomas toje apylinkėj. Jis nieko neatsakė į Ifigenijos žodžius, bet, kai tik išvydo atmerktas jos akis, įsmeigė į jas savo žvilgsnį, ir jam rodės, kad iš jų srūva nenusakoma saldybė, užliedama jį niekados nepatirtu džiaugsmu. Mergina pastebėjo tai ir nuogąstaudama, kad šis laukinis po tokio įdėmaus spoksojimo neužsigeistų iškrėsti kokio nors nedoro pokšto ir neužtrauktų jai gėdos,— atsikėlė, šūktelėjo savo moteris ir tarė:

— Lik sveikas, Kimonai!

Bet Kimonas atsiliepė:

— Aš eisiu su tavim!

Nors mergina ir purtėsi jo draugystės vis dar bijodama, tačiau niekaip negalėjo atsikratyti juo, ir šis lydėjo iki pat namų. Iš čia Kimonas nudrožė tiesiai pas tėvą ir pareiškė nieku būdu nebenorįs grįžti į kaimą. Nors ir nemalonu tai buvo tėvui ir saviškiams, vis dėlto pasiliko jį mieste, smalsaudami sužinoti, kas gi taip pakeitė jo nuomonę. O kadangi Kimono širdį, neprieinamą jokiam mokslui, Ifigenijos grožis pervėrė meilės strėle, tai vaikinas trumpu laiku padarė didžiulę pažangą ir nustebino ne tik savo tėvą bei namiškius, bet ir visus, kas jį pažinojo. Pirmiausia jis paprašė tėvą, kad įtaisytų jam tokius pat puošnius drabužius, kokius dėvi jo broliai; tėvas mielai jo norą patenkino. Paskui, bendraudamas su šauniais jaunuoliais ir sužinojęs, kas dera kilmingiems žmonėms, o ypač įsimylėjusiems, didžiausiam visų nustebimui, jis gan greitai ne tik rašto išmoko, bet ir tarp filosofuojančių tapo vienu iš galvočiausių. Po kiek laiko, ir vis iš meilės Ifigenijai, jis ne tik pakeitė šiurkštų, kaimietišką balsą švelniu, miestiečiui tinkamu, bet tapo dainavimo ir muzikos žinovu, mitriu raiteliu ir šauniu vyru, puikiai išmanančiu karo dalykus tiek sausumoj, tiek jūroj.

Nenorėdamas smulkiai čia minėti visų jo sugebėjimų, trumpai tik pasakysiu, kad nepraėjo nė ketveri metai nuo pirmo jo įsimylėjimo dienos, o jis tapo maloniausiu, geriausiai išauklėtu, narsiausiu jaunuoliu Kipro saloje. Na, ką gi dar, mielosios damos, pasakyti apie Kimoną? Tikriausiai nieko kito kaip vien tai, kad taurius pradmenis, dangaus įdiegtus į prakilnią sielą, pavydus likimas mažyčiame jo širdies kampelyje buvo surakinęs ir sukaustęs tvirčiausiais pančiais, kuriuos meilė, stipresnė už likimą, sutrupino ir sutraukė; meilė, snūduriuojančių protų žadintoja, savo galybe šiuos gabumus, žiaurių miglų apniauktus, iškėlė į tvaskančią šviesą atvirai parodydama, iš kokių tamsybių ji išveda jai pavaldžią sielą ir kaip nuskaidrina savo spinduliais.

Nors Kimonas iš meilės Ifigenijai kartais per toli nužengdavo, kaip gan dažnai atsitinka įsimylėjusiems jaunuoliams, tačiau Aristipas, matydamas, kad meilė pavertė jo sūnų iš avino į žmogų, ne tik kantriai tą kentė, bet netgi skatino jį tenkinti visas savo užgaidas. Kimonas (kuris dabar atsižadėjo savo tikrojo vardo — Galezas — ir vadinosi Kimonu tik todėl, kad taip jį praminė Ifigenija), norėdamas garbingai apvainikuoti savo troškimą, keliskart siuntė piršlius pas Kipsėją, Ifigenijos tėvą, prašyti jos rankos. Bet Kipsėjas visada atsakydavo, kad

esąs ją pažadėjęs Pazimundui, kilmingam Rodo jaunuoliui, ir neketinąs laužyti savo žodžio.

Kai atėjo laikas sutartoms Ifigenijos vestuvėms ir jaunikis atsiuntė pasiuntinius jos paimti, Kimonas tarė sau:

— Dabar metas įrodyti, o Ifigenija, kaip aš tave myliu! Per tave aš tapau žmogumi ir jeigu tave laimėsiu, tikriausiai iškilsiu į dievus! Arba tu būsi mano, arba aš mirsiu!

Taip taręs, nežiniomis pasitelkė į talką kai kuriuos kilmingus jaunuolius, savo draugus, ir, slapčia liepęs apginkluoti laivą viskuo, kas reikalinga kautynėms, išplaukė į jūrą, laukdamas laivo, kuriuo Ifigenija turėjo būti gabenama į Rodą pas jaunikį. Nuotakos tėvui nuoširdžiai pamylėjus ir privaišinus svečius, šie drauge su Ifigenija leidosi į jūrą, kreipdami laivą Rodo link. Bet Kimonas nemiegojo: rytojaus dieną užklupo juos ir stovėdamas pirmagaly garsiai sušuko tiems, kur buvo Ifigenijos laive:

— Stokit, suvyniokit bures, arba būsit sumušti ir paskandinti jūroje!

Kimono priešininkai išsitempė ginklus į denį ir pasiruošė gintis. Tada Kimonas sugriebė didžiulį geležinį kablį, užmetė ant rodiečių laivo, mėginančio pasprukti, įsiręžęs prisitraukė jį prie savo ir narsus kaip liūtas, nežiūrėdamas, ar kiti seka iš paskos, įšoko į rodiečių laivą, tarsi juos visus laikydamas per nieką. Meilės kurstomas, įgavęs neapsakomos jėgos, su peiliu rankoje įsiveržė tarp priešų ir, čia vienam, čia kitam smogdamas, skerdė juos lyg avis. Matydami tat, rodiečiai trenkė žemėn ginklus ir pasidavė, vienu balsu skelbdamiesi jo belaisviais. Bet Kimonas jiems tarė:

— Jaunieji vyrai! Ne grobio godulys, ne neapykanta jums paskatino mane išplaukti iš Kipro ir jus užpulti vidur marių su ginklu rankoje; kitokio turto aš siekiu: man jis būtų didžiausias laimikis, o jūs lengvai galėtumėt jį perleisti geruoju; tai Ifigenija, kurią aš myliu labiau už viską; kadangi negalėjau gauti jos iš tėvo draugišku ir taikiu būdu, tad meilė mane verčia smurtu plėšti ją iš jūsų rankų. Aš noriu tapti jai tuo, kuo turėjo tapti jūsų Pazimundas. Atiduokit ją man ir keliaukit su dievu!

Rodiečiai, labiau jėgos įbauginti negu kilnumo skatinami, perleido verkiančią Ifigeniją Kimonui. Matydamas ją raudant, jis tarė:

— Taurioji dona, nesielvartauk! Juk aš esu tavasis Kimonas, daug labiau tavęs nusipelnęs savo ištikima meile negu Pazimundas tėvo pažadu.

Įsakęs perkelti Ifigeniją į savo laivą ir nepalietęs jokio rodiečių daikto, Kimonas grįžo pas draugus, o aniems leido plaukti. Be galo džiaugdamasis tokiu brangiu grobiu, Kimonas kurį laiką kaip beįmanydamas guodė verkiančią gražuolę, paskui, su draugais pasitaręs, nusprendė, kad dabar būtų rizikinga grįžti į Kiprą, ir pasuko laivą ant Kretos, kur beveik visi, o ypačiai Kimonas su Ifigenija, tikėjosi susirasti saugų prieglobstį tarp senųjų bei naujųjų giminių ir tarp gausingų bičiulių.

Bet nepastovioji fortūna, taip lengvai leidusi laimėti Kimonui mylimą merginą, įsimylėjusio jaunuolio begalinį džiaugsmą staiga pakeitė liūdesiu ir graudžiu verksmu. Dar nepraslinko nė keturios valandos, kai Kimonas paleido rodiečius,— stojo naktis, iš kurios Kimonas vylėsi didžiausio, dar niekad nepatirto malonumo; sykiu su ja pakilo baisi audra, dangus apsitraukė juodais debesimis, o jūra pasišiaušė nuo pragaištingų vėtrų. Per tamsą nesimatė nei kur plaukti, nei ką daryti; negalėjai net išsilaikyti denyje ir savo tarnybos eiti. Kaip dėl to krimtosi Kimonas, nėr ko ir klausti! Jam atrodė, kad dievai patenkino jo troškimą vien tam, kad skaudesnė būtų mirtis, kuri anksčiau nėmaž jo negąsdino. Sielvartavo taipogi ir jo draugai, bet užvis labiausiai Ifigenija, balsu verkdama ir krūpčiodama sulig kiekvienu bangos siūbtelėjimu. Ašarom plūsdama, ji rūsčiai keikė Kimono meilę ir smerkė jo drąsą, tvirtindama, esą ši audra kilusi vien todėl, kad jis užrūstino dievus, įsigeidęs ją vesti prieš jų valią: dievai nulėmė taip, kad jis negalėtų džiaugtis įžūlaus savo žygio vaisiais ir pirmiau dar pamatytų ją mirštant, o paskui ir pats niekingai žūtų.

Šitaip jai vaitojant ir raudant, jūreiviai, neišmanydami, ką daryti, nes vėtra kaskart vis smarkėjo, nematydami ir nesuprasdami, kur plaukia, atsidūrė netoli Rodo salos. Nežinodami, kad čia Rodas, iš visų jėgų stengėsi prisikasti ligi kranto ir išsigelbėti. Likimas jiems buvo palankus ir atvedė į mažutę įlanką, kur neseniai buvo įplaukę ir paleisti Kimono rodiečiai. Tik aušrai išaušus ir dangui kiek pragiedrėjus, jie apsižiūrėjo esą gal per lanko šūvį nuo laivo, kurį vakar buvo paleidę. Baisiai nusiminęs, bijodamas, kad neatsitiktų jam to, kas ir atsitiko, Kimonas liepė, įtempus visas jėgas, irtis iš ten, o paskui tegu neša likimas, kur nori, nes niekur negali būti blogiau kaip čia. Tačiau visos jų pastangos buvo tuščios: smarki vėtra pūtė į priešingą pusę ir ne tik neleido išeiti iš mažutės įlankos, bet priplakė juos lyg tyčia prie kranto. Kai tik pasiekė žemę, juos tučtuojau atpažino rodiečiai, išlipę iš savojo laivo. Keli iš jų kuo greičiausiai nubėgo į netolimą kaimą, kur buvo

nuėję kilmingieji Rodo jaunuoliai, ir jiems papasakojo, kad audra atsitiktinai atvarė čion, panašiai kaip ir juos, laivą su Kimonu ir Ifigenija. Šitai išgirdę, anie labai prasidžiugo ir, pasitelkę daug žmonių iš kaimo, nuskubėjo į pajūrį. Kimonas, jau išsilaipinęs su saviškiais, ketino sprukti į artimiausią mišką, bet buvo sučiuptas drauge su Ifigenija ir visais kitais ir nuvestas į kaimą. Tuo tarpu Pazimundas, sužinojęs šitą naujieną, pasiskundė Rodo senatui: iš miesto su būriu ginkluotų vyrų atvyko Lizimachas, kurio rankose tais metais buvo aukščiausioji Rodo valdžia, ir Kimoną bei jo draugus nuvarė į kalėjimą.

Šitaip vargšas įsimylėjęs Kimonas prarado neseniai laimėtą Ifigeniją, negavęs iš jos nieko daugiau, kaip vieną kitą bučinį. Kilmingos Rodo damos priėmė ją ir guodė, stengdamosi išdildyti iš atminties skaudžius prisiminimus apie pagrobimą ir įsiaudrinusią jūrą; pas šias damas jinai ir pasiliko iki sutartos vestuvių dienos. Nors Pazimundas išsijuosęs rūpinosi, kad Kimonas ir jo bendražygiai būtų nugalabyti, tačiau Rodo didžiūnai, su kuriais vakar taip maloningai buvo pasielgta, dovanojo jiems gyvybę ir tik pasmerkė kalėti amžinai. Lengva įsivaizduoti, kaip jie jautėsi kalėjime: sėdėjo liūdni, be vilties susilaukti kokios paguodos. Pazimundas kaip begalėdamas stengėsi pagreitinti vestuves, bet likimas, tarsi atgailaudamas už neteisybę, taip staiga Kimonui padarytą, sumanė naują įvykį jam išgelbėti.

Pazimundas turėjo brolį, jaunesnį amžiumi, bet anaiptol nenusileidžiantį jam šaunumu. Vadinosi jis Hormizdas ir seniai jau piršosi jaunai, gražiai ir kilmingai miestietei, vardu Kasandrai (kurią aistringai mylėjo ir Lizimachas), bet jungtuvės dėl įvairių priežasčių jau keliskart buvo atidėtos. Dabar Pazimundas, matydamas, kad reikės savo vestuvėms kelti didžiulę puotą, pamanė, kad būtų labai puiku, jeigu sykiu įvyktų ir Hormizdo vestuvės: tada atkristų naujos išlaidos ir vaišės. Taigi Pazimundas vėl pradėjo derybas su Kasandros tėvais ir sėkmingai jas užbaigė: buvo sutarta, kad tą pačią dieną, kai Pazimundas ves Ifigeniją, Hormizdas ves Kasandrą. Išgirdęs tai, Lizimachas baisiai nusiminė, nes pamatė, kad gęsta viltis, kurią iki šiol vis dar puoselėjo: jeigu Hormizdas Kasandros negaus, mergina tikriausiai teks jam. Bet Lizimachas, žmogus protingas, savo apmaudą slėpė širdyje ir laužė galvą, kaip galėtų sukliudyti šias jungtuves; kito kelio neradęs, sumanė Kasandrą pagrobti. Šitai atrodė jam lengvai įvykdoma naudojantis tarnybine padėtimi; bet jis laikė pernelyg negarbingu dalyku ta padėtimi naudotis. Galiausiai, po ilgų svarstymų, garbė nusileido meilei, ir Lizimachas nusprendė žūt būt pagrobti

Kasandrą. Galvodamas, ką pasikviesti talkininkais ir kaip šį kėslą įvykdyti, jis prisiminė Kimoną, sėdintį kalėjime su savo draugais: jam dingtelėjo, kad geresnio ir ištikimesnio bendrininko kaip Kimonas šiam reikalui neras. Taigi kitą naktį slapčia pasišaukė jį ir prabilo tokiais žodžiais:

— Kimonai, dievai maloningai ir dosniai dalija žmonėms savo dovanas, bet jie taipogi geba rūsčiai išbandyti jų dorybes, ir tie, kurie būna vertesni, tai yra ištvermingi ir pastovūs visais atvejais, susilaukia aukščiausio atpildo. Dabar dievai panoro išmėginti tavo dorybes daug tikriau negu kad mėgino tėvo namuose, kiek žinau, pertekusiuose visokių turtų. Pirmiausia, kaip esu girdėjęs, jie uždegė tavo širdį skausminga meile, kuri iš bejausmio gyvulio tave pavertė žmogumi, paskui žiauriu likimu, o dabar niūriu kalėjimu nori išbandyti, ar tavo dvasia tebėra tokia pat stipri, kokia buvo tada, kai tu džiaugeisi savo laimikiu. Jeigu ji tebėra tokia pat, tai nieko džiugesnio negali būti kaip tai, ką dievai rengiasi dabar tau dovanoti; o kad atgautumei ankstesnę jėgą ir drąsą, aš tuoj paaiškinsiu, kas čia per dalykas. Pazimundas džiaugiasi tavo nelaime ir neriasi iš kailio, kad tik tave pasmerktų myriop, kaip begalėdamas skubinasi kuo greičiau atšvęsti jungtuves su tavąja Ifigenija ir pasimėgauti tuo grobiu, kurį palankus likimas iš pradžių tau buvo suteikęs, o paskui, staiga užsirūstinęs, atėmė. Tavo širdgėla man puikiai pažįstama, nes ir aš pats tokias kančias kenčiu: tą pačią dieną, kai Pazimundas veda Ifigeniją, Hormizdas ruošiasi vesti Kasandrą, kurią aš myliu labiau už viską pasauly. Norint išvengti tokios likimo skriaudos ir neteisybės, mums nebelieka nieko kito, kaip tik mūsų dvasios ir mūsų dešinės tvirtybė: turime griebti rankon kardą ir prasiskinti kelią — tau antrusyk, o man pirmusyk pasigrobti savo mylimąją. Jeigu tu trokšti atgauti — nesakau laisvę, nes ko ji verta be mylimosios! — bet mylimąją, jei prisidedi prie mano sumanymo, dievai tiesiog į rankas tau ją atiduoda!

Šitie žodžiai pakėlė nupuolusią Kimono dvasią, ir ilgai nedelsdamas jis atsakė:

— Lizimachai, šiam reikalui tu nerasi stipresnio ir ištikimesnio talkininko už mane, jeigu tik gausiu tą, kurią man žadi; todėl sakyk, ką aš turiu daryti, ir tu pamatysi, kad parodysiu jėgos stebuklus!

Lizimachas jam tarė:

— Užporyt jaunosios pirmusyk įžengs į savo vyrų namus; vakarop ten nueisime ir mudu, tu su savo ginkluotais draugais, o aš su keliais saviškiais, kuriais visiškai pasitikiu; įsiveršime tarp puotaujančių, pa-

grobsime savo damas, nuvesime į laivą, kurį slapčia liepiau parengti, ir žudysime kiekvieną, kas išdrįs mums priešintis.

Šis planas patiko Kimonui, ir jis ramiai grįžo į kalėjimą laukti sutarto laiko. Kai atėjo vestuvių diena, iškilmės buvo didelės, puikios, ir abiejų brolių namuose kiekvienas kampelis skambėjo šventiška linksmybe. Kai viskas buvo paruošta ir atrodė jau metas, Lizimachas Kimoną ir jo draugus, o taipogi savo bičiulius, kurie visi po drabužiais turėjo ginklą, padalijo į tris būrius ir, pirmiau uždegęs juos karštais žodžiais šiam žygiui, visą būrį slapčia nusiuntė į uostą, kad niekas nekliudytų lipti į laivą, kai reikės, o su kitais dviem nutraukė į Pazimundo namus; dalį paliko prie durų, kad kas nors jų neužrakintų viduje ir neužkirstų kelio išeiti, o su likusiais ir su Kimonu užlipo laiptais. Įsiveržę salėn, kur jaunosios sykiu su daugeliu kitų damų jau buvo tvarkingai susėdusios už vaišių stalo, puolę pirmyn ir parvertę stalus, kiekvienas griebė savąją ir, perdavę į rankas draugams, liepė tučtuojau vesti į parengtą laivą. Jaunosios ėmė raudoti ir klykti, taip jau ir kitos moterys bei tarnai, ir staiga visi namai suskambo nuo šauksmo ir verksmo. O Kimonas ir Lizimachas su draugais, išsitraukę iš makštų kalavijus, be jokio pasipriešinimo išėjo pro duris, nes visi davė jiems kelią; belipant laiptais žemyn, jiems pasitaikė Pazimundas, atbėgęs į tą riksmą su dideliu vėzdu rankoje; Kimonas smagiai jam čiaukštelėjo per galvą, atskėlęs bent pusę kiaušo, ir negyvą paguldė prie savo kojų. Vargšas Hormizdas, atlėkęs į pagalbą, irgi krito nuo Kimono smūgio. Kiti, kurie mėgino prisiartinti, Lizimacho ir Kimono draugų buvo sužeisti ar nublokšti atgal. Palikę namus, pilnus kraujo, klyksmo, ašarų ir liūdesio, jie be jokios kliūties nuėjo su savo grobiu prie laivo. Įsodinę į jį damas ir patys įlipę sykiu su draugais, kai krantą jau užplūdo ginkluoti vyrai, atskubėję atmušti damų, jie spūstelėjo irklus ir linksmi nuplaukė savo keliais.

Atvykę į Kretą, jie čia buvo draugų ir giminių džiaugsmingai sutikti, vedė tas damas ir, iškėlę didžiulę puotą, linksmi mėgavosi savo grobiu.

Kipre ir Rode ilgai dar truko sumaištis ir neramumai dėl šitų dalykų. Galiausiai iš vienos ir antros pusės įsimaišė draugai bei giminės ir patvarkė taip, kad po kelerių metų tremties Kimonas su Ifigenija sėkmingai grįžo į Kiprą, o Lizimachas su Kasandra į Rodą, ir abi poros laimingai ir ilgai gyveno savo krašte.

Antra novelė

GOSTANCA MYLI MARTUČĄ GOMITĄ; IŠGIRDUSI, KAD ŠIS MIRĘS, IŠ NUSIMINIMO PATI VIENA SĖDA Į VALTĮ, KURIĄ VĖJAS NUNEŠA Į SUZĄ; JI ATRANDA SAVO MYLIMĄJĮ GYVĄ TUNISE IR PASIMATO SU JUO. MARTUČAS, IŠKILĘS Į TUNISO KARALIAUS PATARĖJUS, VEDA GOSTANCĄ IR TURTINGAS GRĮŽTA Į LIPARĮ.

Kai Pamfilo novelė buvo baigta, karalienė, labai ją išgyrusi, liepė pasakoti Emilijai, kuri pradėjo šitaip:

— Kiekvienas turi džiaugtis matydamas, kad žygiai ir kančios susilaukia tinkamo atpildo; o kadangi ištverminga meilė labiau nusipelno džiaugsmo negu skausmo, tad aš daug mieliau paklūstu karalienei, kalbėdama šiandienine tema negu karaliui vakarykšte.

Turbūt žinote, švelniosios damos, kad netoli Sicilijos yra salukė, vadinama Lipariu, kur ne per seniausiai gyveno labai graži mergina, gimusi gan garbingoje tos salos šeimoje. Ją įsimylėjo tos pat salos gyventojas Martučas Gomitas, labai mielas ir padorus vaikinas, puikiai mokąs savo amatą. Lygiai tokia pat aistra užsidegė ir mergina, ir tik tada laiminga būdavo, kai jį matydavo. Martučas, geisdamas ją vesti, per piršlius paprašė tėvą jos rankos, bet tasai liepė atsakyti, kad už tokio plikšio dukters neleisiąs.

Pasipiktinęs, kad jį atstūmė dėl neturto, Martučas sykiu su keliais draugais bei giminaičiais įsitaisė laiviūkštį ir prisiekė, kad į Liparį grįšiąs tik tada, kai pralobsiąs. Taigi, išplaukęs į jūrą, jis tapo korsaru, plaukiodamas Berberijos pakrantėmis ir apiplėšinėdamas kiekvieną už save silpnesnį. Likimas jam buvo itin palankus, jeigu tik vaikinas būtų žinojęs saiką; bet jis ir jo draugai nesitenkino tuo, kad trumpu laiku baisiai pralobo, ir kai užsigeidė dar labiau pralobti, atsitiko taip, kad juos užpuolė ir po ilgos kovos paėmė saracėnų laivai; daugumą jų saracėnai išžudė, laivą nuskandino, o Martučą nugabeno į Tunisą ir įmetė kalėjiman, kur ilgai jis kentėjo.

Lipario salą pasiekė žinia, ne per vieną ar du, o per daugelį žmonių, kad visi, kurie buvo laive su Martuču,— nuskandinti. Mergina, kuri begaliniai krimtosi dėl Martučo išvykimo, išgirdusi, kad jis žuvo

drauge su kitais, ilgai raudojo ir nusprendė nebegyventi; nesiryždama pati nusižudyti, sumanė kitaip prisišaukti mirtį. Vieną naktį, slapčia išsėlinusi iš tėvo namų ir nuėjusi į uostą, atsitiktinai rado ten, kiek atokiau nuo kitų laivų, žvejų valtį su stiebu, burėmis ir irklais, nes šeimininkai tik ką buvo iš jos išlipę. Greit sėdusi į ją ir išsiyrusi į jūrą, nes ji šiek tiek nusimanė apie jūreivystę, kaip ir apskritai visos tos salos moterys, pakėlė bures, metė irklus ir vairą ir atsidavė vėjui, mėklindama, kad arba vėjas apvers valtį be krovinio ir be vairininko, arba trenks ir sudaužys ją į kokią nors uolą, o tada ji, netgi norėdama, negalės išsigelbėti ir būtinai prigers. Taigi mergina apsigaubė galvą apsiaustu ir raudodama atsigulė ant valties dugno.

Bet atsitiko visai kitaip, negu ji buvo numačiusi: mat pūtė gan švelnus šiaurys, jūra buvo rami, valtis visą naktį gerai plaukė, tad rytojaus dieną, vakarop, ją atplukdė į krantą, netoli miesto, vadinamo Suza, koks šimtas mylių aukščiau Tuniso. Mergina netgi nenumanė, ar ji atviroj jūroj, ar sausumoj, nes kaip atsigulė, taip ir gulėjo, nė kartą nepakeldama galvos ir niekuo nesidomėdama. Tuo metu, kai valtis atsitrenkė į krantą, pajūryje buvo viena vargšė moterėlė, kuri ringavo išdžiūvusius savo žvejų tinklus; pamačiusi valtį ji nusistebėjo, kad vyrai su pilnomis burėmis leido jai įsirėžti žemėn. Manydama, kad visi valtyje miega, priėjo artyn, bet nieko daugiau ten neišvydo, kaip vien šitą merginą, kietai bemiegančią. Moterėlė keliskart ją šūktelėjo ir pagaliau prižadino; iš drabužių pažinusi, kad čia krikščionė, užkalbino ją itališkai[100] ir paklausė, kaip ji vienų viena atplaukė šioje valtyje. Išgirdusi itališką šneką, mergina suabejojo, ar tik nebus priešingas vėjas parplukdęs ją atgal į Liparį; ji tučtuojau atsikėlė ir apsižvalgė aplinkui; neatpažindama vietovės ir matydama esanti sausumoje, paklausė moterėlę, kas čia per kraštas. Moteris atsakė jai:

— Dukrele mano, tu esi netoli Suzos, Berberijoj.

Išgirdusi šitai, mergina susikrimto, kad dievas nesiteikė atsiųsti jai mirties; bijodama kokios nešlovės ir nežinodama, kas daryti, ji sukniubo prie valties ir graudžiai pravirko. Moteriškei pagailo jos, ir ji tol ją prašė maldavo, kol parsivedė į savo trobelę. Mergina, paguosta ir apraminta, papasakojo, kaip čia atsiradusi. Geroji moterėlė, supratusi, kad ji dar nieko burnoj neturėjo, pasiūlė jai rupios duonos, keletą džiovintų žuvelių ir vandens ir tiek ją ragino, kad ši truputį užvalgė. Paskui Gostanca paklausė moterėlę, kas ji tokia būsianti, kad taip gerai kalbanti itališkai. Toji atsakė, kad esanti iš Trapanio, o vardu Karapreza, ir čia patarnaujanti keliems žvejams krikščionims. Nors mergina ir

labai sielvartavo, bet, išgirdusi vardą Karapreza*, pati nežinodama kodėl, geru ženklu palaikė šį vardą, įgavo šviesių vilčių ir bent kiek liovėsi troškusi sau mirties. Nesisakydama, kas esanti ir iš kur, širdingai prašė gerąją moterėlę, dėl dievo meilės, pasigailėti jos jaunystės ir patarti, kaip apsisaugoti nuo pavojų, kurie jai čia gresia. Išklausiusi merginą, Karapreza nieko neatsakė, išbėgo iš trobelės, skubiai suringavo paliktus tinklus ir grįžo pas ją; visą apgumojusi savo apsiaustu, nusivedė į Suzą ir, čion atėjusi, tarė:

— Gostanca, aš tave nuvesiu pas vieną labai gerą saracėnę, kuriai gan dažnai patarnauju, kai esu reikalinga; tai sena ir gailestinga ponia; aš įprašysiu, kad ji tave paimtų į savo globą; esu tikra, kad saracėnė mielai tave priims ir laikys kaip dukrą, o tu, gyvendama pas ją, stenkis kaip bemokėdama įsiteikti ir įsigyti jos malonę, kol dievas atsiųs tau geresnę dalią.

Kaip tarė, taip ir padarė. Toji ponia, jau žilagalvė moteris, išklausiusi Karaprezos pasakojimą, pažvelgė merginai į akis, apsiašarojo, paskui, apkabinusi ją ir pabučiavusi į kaktą, paėmė už rankos ir įsivedė į savo namus, kur gyveno su keliomis moterimis be jokio vyro: visos jos vertėsi įvairiais rankdarbiais, darydamos visokiausius daiktelius iš šilko, odos ir palmių. Per kelias dienas mergina pramoko šio amato, sykiu su jomis pradėjo dirbti ir tokią įsigijo šeimininkės bei kitų moterų meilę, kad tiesiog nuostabu. Netrukus, bendraudama su jomis, išmoko ir jų kalbos.

Kai mergina gyveno Suzoje, o namie ją jau apraudojo kaip dingusią ir mirusią, Tunise viešpatavo karalius, vardu Mariabdela[101]. Atsitiko, kad vienas kilmingas ir galingas jaunikaitis iš Granados pareiškė, jog Tuniso karalystė priklausanti jam, ir, sutelkęs didžiulę kariuomenę, patraukė prieš Tuniso karalių, norėdamas nuversti jį nuo sosto. Šita žinia pasiekė ir Martučą Gomitą, sėdintį kalėjime; kadangi jis gerai mokėjo berberų kalbą ir išgirdo, kad Tuniso karalius telkia didžiules pajėgas ir rengiasi gintis, šitaip tarė vienam iš tų, kur saugojo jį ir jo draugus:

— Jeigu aš galėčiau pasikalbėti su karalium, esu tikras, duočiau jam tokį patarimą, kurio dėka jis laimėtų karą.

Sargybinis persakė tuos žodžius savo viršininkui, o tas tučtuojau pranešė karaliui. Taigi karalius liepė atvesti jam Martučą, ir šis, paklaustas, kokį patarimą turįs, atsakė:

---

* Carapresa (*it.*) — brangus laimikis.

— Valdove, kitados, lankydamasis jūsų kraštuose, gerai įsidėmėjau, kaip jūs kariaujate: man rodos, kad jūs kautynėse daugiausia remiatės lankininkais; todėl, jeigu surastume būdą, kad priešo lankininkams pritrūktų strėlių, o jūsiškiai turėtų jų į valias, tai aš manau, kad jūs laimėtumėt mūšį.

— Be abejo,— atšovė karalius.— Jeigu tik būtų tai įmanoma, aš irgi tikėčiau pergale.

— Valdove,— atsakė jam Martučas,— kad tik jūs panorėtumėt, o tat puikiausiai įmanoma, ir paklausykite kaip: liepkite savo šaulių lankams pritaisyti daug plonesnes temples negu kad paprastai vartojamos, o paskui prigaminti strėlių, kurių įpjovos tiktų vien tokioms plonutėms templėms. Bet šis dalykas turi likti didžiausioje paslaptyje, nes jeigu apie tai sužinotų priešas, viskas nueitų perniek. Ir va kodėl aš taip kalbu: kai jūsų priešo šauliai išlaidys visas strėles, o jūsiškiai savas, žinote, kad jūsų priešininkai mūšio metu rankios mūsų lankininkų strėles, o mūsiškiams teks rankioti priešų strėles; bet priešininkai negalės naudotis jūsų lankininkų strėlėmis, todėl, kad siaurutės jų įpjovos netiks storoms templėms, o tuo tarpu jūsų šauliams puikiausiai derės priešų strėlės, nes plonai templei labai gerai tiks strėlė su plačia įpjova; šitaip jūsiškiai turės galybę strėlių, o anie jų stokos.

Karalius buvo išmintingas valdovas, ir jam patiko Martučo patarimas; tiksliai jo laikydamasis, jis laimėjo tą karą. Taigi Martučas pateko į didžią jo malonę ir tapo įtakingu ir turtingu žmogum.

Garsas apie tai nuskambėjo po visą kraštą; pasiekė jis ir Gostancą: mergina sužinojo, kad Martučas Gomitas, kurį ji seniai laikė mirusiu, tebėra gyvas; taigi meilė, jau išblėsusi jos širdyje, staiga vėl užsidegė ir dar labiau suliepsnojo, ir prižadino žuvusią viltį. Todėl ji išsipasakojo gerajai damai, pas kurią gyveno, visus savo nuotykius ir pasisakė geidžianti keliauti į Tunisą, idant jos akys galėtų pasigėrėti tuo, ko prisiklausė ausys. Dama labai pagyrė jos sumanymą, lyg būtų jai tikra motina, sėdo į valtį ir sykiu išplaukė į Tunisą, kur jas abi garbingai priėmė viena jos giminaitė. O kadangi drauge atvyko ir Karapreza, tai išsiuntė ją pamedžioti naujienų apie Martučą; ši, sužinojusi, kad jis gyvas ir turi aukštą tarnybą, pasakė tunisietei. Geroji saracėnė nusprendė pati pranešti Martučui, kad čion yra atvykusi jo Gostanca, ir vieną dieną, nuėjusi pas jį, tarė:

— Martučai, mano namuose apsistojo tavo tarnas, atvykęs iš Lipario, ir norėtų slapčia su tavim pasikalbėti; nepasikliaudama kitais, aš pati, kaip jis ir pageidavo, atėjau čion pranešti apie tai.

Martučas padėkojo jai ir netrukus nuvyko į jos namus. Kai mergina išvydo jį, vos nenumirė iš džiaugsmo; neįstengdama valdytis, išskėstom rankom puolė jam ant kaklo ir apkabino; iškentėtų negandų sugraudinta ir šios akimirkos džiaugsmo paveikta, tyliai pravirko negalėdama nė žodžio pratarti. Išvydęs merginą, Martučas kurį laiką stovėjo lyg apstulbęs, paskui atsidusęs tarė:

— O manoji Gostanca, tai tu gyva? Seniai girdėjau, kad tu dingusi, ir namiškiai nieko apie tave nežino.

Taip pasakęs, apkabino ją ir pabučiavo su džiaugsmo ašarom akyse. Gostanca apsakė jam visus savo nuotykius, paminėjo ir tą geradarę damą, pas kurią gyveno. Po ilgų šnekų Martučas, atsisveikinęs su Gostanca, nuėjo pas karalių, savo sinjorą, ir išpasakojo jam viską, tai yra savo ir merginos išgyvenimus, pridūręs, kad su jo sutikimu norįs ją vesti pagal krikščionių papročius. Karalių nustebino šita istorija; liepęs pašaukti merginą ir iš jos lūpų išgirdęs tą pat, ką pasakojo Martučas, karalius tarė:

— Tu tikrai nusipelnei sau tokį vyrą!

Liepęs atnešti gausias ir brangias dovanas, dalį jų davė jai, o dalį Martučui, ir leido jiedviem tvarkytis kaip tinkamiems.

Martučas nuoširdžiai padėkojo tauriajai saracėnei, priglaudusiai ir globojusiai Gostancą, apdovanojo vertingomis dovanomis ir, pavedęs ją dievo malonei, atsisveikino; Gostanca, skirdamasi su savo geradare, graudžiai pravirko.

Paskui Martučas ir Gostanca, karaliui leidus, sėdo į nedidelį laivą, pasiėmę drauge ir Karaprezą, ir su palankiu vėju grįžo į Liparį, kur buvo tokia šventė, kad ir apsakyti negalima. Čia Martučas vedė Gostancą, iškėlė puikias, prašmatnias vestuves, ir juodu santaikoje ir ramybėje ilgai džiaugėsi savo meile.

Trečia novelė

PJETRAS BOKAMACA BĖGA SU ANJOLELA; SUTINKA PLĖŠIKUS; MERGINA ĮSMUNKA Į MIŠKĄ IR ATVEDAMA Į PILĮ. PJETRAS SUGAUNAMAS, BET PASPRUNKA NUO PLĖŠIKŲ IR PO KELETO

NUOTYKIŲ PATENKA Į TĄ PAČIĄ PILĮ, KUR YRA ANJOLELA, VEDA JĄ, IR ABU DRAUGE GRĮŽTA Į ROMĄ.

Neatsirado tarp visų nė vieno, kuris nebūtų gyręs Emilijos novelės. Karalienė, matydama, kad ji baigta, liepė toliau pasakoti Elizai. Šioji mielai pakluso ir pradėjo taip:

— Grakščiosios damos, man prisimena viena klaiki naktis, kurią turėjo praleisti du ne per daug atsargūs jaunuoliai. Bet kadangi po tos nakties sekė daug džiaugsmingų dienų, aš norėčiau papasakoti jums šią istoriją, puikiai tinkančią mūsų temai.

Romoje, kuri kadaise buvo pasaulio galva, o dabar uodega[102], gyveno ne per seniai jaunuolis, vardu Pjetras Bokamaca[103], kilęs iš labai garbingos romiečių giminės. Jis įsimylėjo gražią ir žavingą merginą, vardu Anjolelą, kurios tėvas, Džiljocas Saulas, buvo žmogelis prastas, bet romiečių labai mėgstamas. Pjetras, įsimylėjęs merginą, taip mokėjo ją paveikti, kad ir jinai ne mažiau pamilo jį. Aistringos meilės stumiamas, nebegalėdamas ilgiau kęsti baisių kančių, kurias jam kėlė geismas turėti Anjolelą savo glėbyje, paprašė jos rankos. Tai sužinoję, jo giminaičiai užsipuolė jį ir piktais žodžiais pasmerkė jo pasirinkimą; be to, liepė pranešti merginos tėvui, Džiljocui Saului, kad jis nieku gyvu nepaisytų Pjetro maldavimų, nes jeigu pasielgsiąs priešingai, niekados jo nepripažinsią nei draugu, nei gimine. Pjetras, matydamas, kad jam užtvertas tasai vienintelis kelias, kuriuo tikėjosi pasiekti savo tikslą, vos nenumirė iš sielvarto. Jeigu tik Džiljocas būtų sutikęs, jis būtų vedęs jo dukterį net ir prieš visų giminaičių valią; bet staiga jam šovė į galvą, kad norint įvykdyti savo troškimą užtenka vien merginos sutikimo; sužinojęs per tarpininką, kad Anjolela pasiryžusi, susitarė su ja bėgti iš Romos.

Viską paruošęs, vieną rytą, vos švintant, Pjetras drauge su Anjolela sėdo ant žirgų ir nudūmė Ananjos link; ten Pjetras turėjo keletą draugų, kuriais itin pasitikėjo. Įsimylėjėliai jojo greitai, baimindamiesi, ar jų kas nesiveja, ir, negalėdami susituokti, bent šnekučiavosi apie savo meilę, kartkartėm pasibučiuodami.

Pjetras ne itin gerai žinojo kelią, ir kai juodu nutolo gal per aštuonetą mylių nuo Romos, užuot laikęsi dešinės, patraukė kairėn. Dar nenujojus jiems nė dviejų mylių, priešaky pasirodė pilaitė, iš kurios tučtuojau iššoko, vos tik užmatė juodu, dvylika ginkluotų raitelių. Kai šie buvo jau visai arti, mergina pamatė juos ir suriko:

— Pjetrai, sprukime! Užpuolikai!

Mergina pasuko savo arklį į didelę girią, iš visų jėgų mygdama jam šonus pentinais ir laikydamasi už balno gugos; arklys, smarkiai bakinamas, nešė ją šuoliais per girią. Pjetras, kuris jojo labiau žiūrėdamas į mylimosios veidą negu į kelią, per vėlai pastebėjo užpuolikus: kol jisai žvalgėsi, kur tie priešai, jie apsupo jį, sugriebė, nutraukė nuo žirgo ir paklausė, kas jis toks. Pjetrui pasakius savo pavardę, jie ėmė tartis kalbėdami:

— Jis mūsų priešų bičiulis, neverta dėl jo ilgai sukti galvos: atimkime žirgą ir drabužius ir, Orsinių gėdai[104], pakarkime ant šito ąžuolo.

Kai visi šiam nuosprendžiui pritarė, Pjetrui liepė nusirengti. Kol jis rengėsi, jau nuspėdamas savo pražūtį, staiga iššoko iš pasalos bent dvidešimt penki ginkluoti vyrai šaukdami:

— Žudykim, žudykim juos!

Piktadariai, iš netyčių užklupti, paliko Pjetrą ir ruošėsi gintis; bet, apsižiūrėję, kad priešų daug daugiau, ėmė bėgti, o anie vytis. Pjetras, matydamas esąs laisvas, tučtuojau griebė savo drapanas, sėdo ant žirgo ir nuskriejo girios link tuo keliu, kuriuo buvo matęs šuoliuojant merginą. Tačiau girioje neaptiko nei kelio, nei takelio, nei arklio pėdų. Kad ir pasijutęs saugus ir paspukęs nuo užpuolikų, praradęs mylimąją, jis baisiausiai nusiminė ir ėmė raudoti, klajodamas po girią ir šaukdamas ją vardu. Bet niekas į jo šauksmą neatsiliepė; jis nedrįso grįžti atgal, o jodamas pirmyn nežinojo, kur atsidurs; antra vertus, jis baiminosi girios žvėrių, baiminosi ir dėl savęs paties, ir dėl savo merginos, kuri jau vaidenosi jam lokio ar vilko draskoma. Taip klaidžiojo nelaimingas Pjetras kiaurą dieną po girią šaukdamas ir vaitodamas; kartais jam atrodydavo, kad traukia pirmyn, o iš tikrųjų grįždavo atgal į tą pačią vietą. Galiausiai nuo šauksmo, verksmo, baimės ir alkio jis taip nusilpo, jog nebegalėjo toliau joti. Matydamas, kad ateina naktis, ir nežinodamas, ko griebtis, užtikęs didžiulį ąžuolą, nulipo nuo žirgo, pririšo jį prie kamieno, o pats įsitaisė ant šakos, idant naktį laukiniai žvėrys nesurytų. Netrukus patekėjo mėnuo, ir girioje pasidarė šviesu; bet Pjetras nedrįso užmigti, bijodamas iškristi iš medžio (o jeigu net ir būtų gavęs patogiai atsigulti, skausmas ir mintys apie Anjolelą nebūtų jam leidę sumerkti akių); taigi, dūsaudamas ir verkdamas, ir nelemtą savo dalią keikdamas, budėjo.

Mergina, nušuoliavusi, kaip jau minėjome, į girią, nežinojo, kurlink sukti, ir jojo ten, kur žirgas nešė; taip ji įsibrazdino į tokį tankumyną, kad nebenumanė, iš kurios pusės į girią įlėkė. Todėl ir ji kiaurą dieną kaip Pjetras klaidžiojo po mišką, čia lūkuriuodama, čia tolyn

jodama, verkdama ir šaukdama mylimąjį, skųsdamasi savo nelaime. Galiausiai, matydama, kad Pjetro vis nėra, jau vakarop užtiko keliuką, kuriuo ir pasuko jos žirgas. Pajojėjusi apie dvi mylias, tolumoje išvydo trobelę ir kuo greičiau nušuoliavo jos link. Čia rado labai nukaršusį žmogelį su pačia, irgi jau žila. Seneliukai, išvydę ją vienui vieną, tarė:

— O dukrele, ką gi tu veiki tokiu metu pati viena šioj girioj?

Mergina atsakė verkdama, kad nuklydusi nuo draugų, ir paklausė, ar toli į Ananją.

— Šis kelias ne į Ananją veda,— atsakė žmogelis.— Į Ananją dar dvylika mylių su viršum.

Tuomet mergina paklausė:

— O ar yra čia netoliese kokia sodyba, kur galėčiau pernakvoti?

Į tai žmogelis atsakė:

— Čia aplinkui nėra nė vienos sodybos, kur spėtumei iki tamsos nukakti.

Tuomet mergina tarė:

— Jeigu jau kitur nebespėsiu nukakti, tai gal jūs teiksitės, dėl dievo meilės, mane šiąnakt priglausti.

— Mergužėle,— atsakė žmogelis,— mums bus labai malonu, jeigu tu šiąnakt pas mus nakvosi; bet turime tave įspėti, kad šiuose kraštuose dieną ir naktį zuja draugų ir priešų gaujos, kurios daug padaro mums visokių rūpesčių ir nuostolių; jeigu, neduok dieve, šiąnakt užgriūtų jie čion, tai išvydę tave, tokią jauną ir gražią, ko gero, tau šlovę nuplėštų ir gėdą užtrauktų, o mudu niekuo negalėtume padėti. Todėl iš anksto įspėjame, kad paskui, jeigu tokia nelaimė atsitiktų, mumis nesiskųstum.

Matydama, kad metas jau vėlus, mergina, nors senuko žodžiai ją ir išgąsdino, tarė:

— Jeigu tokia bus dievo malonė, jis saugos jus ir mane nuo šitokios bėdos, o jeigu ji ir ištiktų, tai verčiau tegu nuskriaudžia mane žmonės, negu sudrasko girioje žvėrys.

Taip tarusi, nulipo nuo žirgo ir įėjo į vargšo žmogelio trobą, čia sykiu su jais skurdžiai pavakarieniavo, o paskui nenusirengusi griuvo šalia jų į tą pačią lovą ir kiaurą naktį dūsavo ir verkė dėl savo nelaimės ir dėl Pjetro, nesitikėdama dėl jo nieko kito, kaip vien tik blogo.

Jau beveik auštant ji išgirdo artėjančių žingsnių taukšėjimą; todėl pašoko, išbėgo į užpakalinį kiemą ir, pamačiusi viename kampe didžiulį kūgį šieno, įlindo ir pasislėpė, kad tie žmonės, jeigu čion ateitų, ne taip greit ją rastų. Vos spėjo pasislėpti, nemaža gauja piktadarių jau buvo prie trobelės durų ir beldėsi, kad atidarytų. Įžengę vidun ir

radę priemenėje pabalnotą žirgą, paklausė, kas čia dar yra. Žmogelis, nematydamas merginos, atsakė:

— Nieko daugiau nėra, tik mudu su pačia, o šitas žirgas, nuo kažko ištrūkęs, atbėgo vakar vakare; mes jį įsivedėme priemenėn, kad vilkai nesuėstų.

— Puiku,— tarė gaujos vyresnysis,— jeigu neturi jis šeimininko, tai pravers mums!

Gauja pakriko po trobelę ir po kiemą, sudėjo ant žemės savo ietis ir skydus. Vienas jų, nežinodamas, ką veikti, sviedė savo ietį į šieną ir vos nenudūrė ten pasislėpusios merginos, o jinai vos neišsidavė, nes ietis taip arti pračiuožė pro kairiąją krūtį, kad geležinis smaigalys perplėšė jos drabužį, taigi ji iš baimės jau norėjo garsiai surikti, tardamasi esanti sužeista; bet prisiminusi, kur yra, atsikvošėjo ir užkando žadą. Gauja, įsitaisiusi kas šen, kas ten, prisikepė ožienos ir kitokios mėsos, prisivalgė, prisigėrė ir nudrožė savo keliais, išsivesdama merginos žirgą. Kai plėšikai bent kiek atsitolino, žmogelis ėmė klausinėti pačią:

— O kurgi dingo mūsų mergina, kur vakar vakare atjojo? Kai atsikėlėme, aš jos nemačiau.

Moterėlė atsakė nežinanti ir nuėjo ieškoti.

Mergina, pajutusi, kad plėšikai jau išgarmėję, išlindo iš šieno; žmogelis, pamatęs ją, labai apsidžiaugė, kad ji nepateko tiems nevidonams į rankas. Kai visai prašvito, seniukas jai tarė:

— Dabar, kai jau šviesu, jei nori, mes palydėsim tave iki pilies, kuri nuo čia už penketo mylių; ten tu būsi saugioje vietoje; bet tau teks eiti pėsčiai, nes tie nenaudėliai, ką tik iš čia išsinešdinę, nusivedė tavo žirgą.

Mergina susitaikė su ta skriauda ir dėl dievo meilės prašėsi nuvedama į pilį; taigi visi trys leidosi į kelią ir apie pusę trečios jau buvo pily. Pilis priklausė vienam iš Orsinių, kuris vadinosi Lielas di Kampas di Fjorė[105], ir atsitiktinai viešėjo čia jo žmona, geraširdė ir šventa moteris. Pamačiusi merginą, tuojau ją atpažino, džiaugsmingai priėmė ir paprašė smulkiai išklostyti, kaip ji čia atsirado. Mergina viską jai papasakojo. Dama, kuri pažinojo taipogi ir Pjetrą, kaip savo vyro draugą, labai nusiminė dėl šio nuotykio ir išgirdusi, kur Pjetras buvo užpultas ir sučiuptas, nusprendė, kad jis jau nebegyvas. Todėl tarė merginai:

— Kadangi nežinai, kas ištiko Pjetrą, liksi pas mane, kol galėsiu saugiai tave pristatyti į Romą.

O tuo tarpu Pjetras, baisiausiai susikrimtęs, tupėjo ąžuole; apie vidurnaktį išvydo bent dvidešimt vilkų, kurie apsupo jo žirgą. Žirgas, pajutęs juos, pasimuistė, nutraukė kamanas ir šoko bėgti; bet, apstotas plėšrūnų ir niekur negalėdamas pasprukti, ilgą laiką gynėsi dantimis ir kanopomis; galų gale vilkai pargriovė jį žemėn, perkando gerklę, bemat paleido žarnas, paskui apipuolė visi, surijo ir nubindzino tolyn, vienus tik kaulus tepalikę. Pjetras, kuriam žirgas atrodė kaip draugas ir parama visose negandose, labai nusiminė ir tarėsi amžindie neišeisiąs iš šitos girios. Aušo jau rytas, ir jis, betupėdamas ąžuole, sustingo iki gyvo kaulo; dairydamasis aplinkui, priešaky pamatė, gal už kokios mylios, didžiulį ugnies stulpą. Kai tik prašvito diena, jis ne be baimės išlipo iš ąžuolo ir nudrožė ta kryptimi; greit priėjo ugniakurą, aplink kurį sėdėjo piemenys ir pusryčiavo, įkaitę prie laužo. Piemenims pagailo jo, ir jie priėmė jį į savo tarpą. Užkandęs ir apšilęs, Pjetras papasakojo savo nelaimę ir kaip pats vienas čia atsiradęs, o paskui paklausė, ar nėra netoliese kaimo ar pilies, kur galėtų užeiti. Piemenys atsakė, kad už kokio trejeto mylių nuo čia yra Lielo di Kampo di Fjorės pilis, kur šiuo metu gyvena jo žmona. Pjetras, itin prasidžiugęs, paprašė, kad kuris nors jį palydėtų iki pilies; du iš jų mielai sutiko. Atvykęs į pilį ir čia radęs vieną kitą pažįstamą, Pjetras laužė sau galvą, kaip susiieškoti girioje savo mylimąją. Bet tuo tarpu jį pakvietė pas šeimininkę. Jis tučtuojau nuėjo ir kai šalia damos išvydo Anjolelą, nepaprastai apsidžiaugė. Trokšte troško pulti prie jos ir apkabinti, bet gėdijosi šeimininkės. Jeigu Pjetras taip džiaugėsi, tai merginos džiaugsmas irgi buvo ne mažesnis. Taurioji dama, pasveikinusi jį ir išklausiusi visus jo nutikimus, gerokai išbarė už tai, kad žada nepaisyti tėvų valios. Bet matydama, kad jo ryžtas nepalaužiamas ir kad mergina juo susižavėjusi, tarė pati sau:

— O man ko čia rūpintis? Juodu mylisi, juodu pasižįsta, abudu mano vyro bičiuliai, jųdviejų troškimas garbingas; tikriausiai tokia dievo valia, nes vieną viešpats išgelbėjo nuo kartuvių, kitą nuo ieties, o abudu nuo laukinių žvėrių: todėl tebūnie jau taip.

Paskui kreipdamasi į juos tarė:

— Jeigu ryžotės tapti vyru ir žmona, tai ir aš judviem padėsiu: iškelsiu vestuves Lielo lėšomis, o paskui pasistengsiu judu sutaikyti su tėvais.

Pjetras, be galo prasidžiugęs, o Anjolela dar labiau, tučtuojau susituokė. Taurioji dama iškėlė jiems šaunias vestuves, kokias tik įmanoma buvo iškelti kalnuose, ir čia juodu pirmąsyk paragavo saldžiųjų

savo meilės vaisių. Po keleto dienų dama sykiu su jaunąja pora sėdo ant žirgų, ir, saugios palydos lydimi, visi trys grįžo į Romą. Čia rado Pjetro tėvus, smarkiai užsirūstinusius ant jo dėl savavališko poelgio. Tačiau dama juos sutaikino, ir Pjetras su savo Anjolela ramiai ir maloniai gyveno iki pat senatvės.

Ketvirta novelė

MESERAS LICIJUS DA VALBONA UŽKLUMPA RIČARDĄ MANARDĮ PAS SAVO DUKTERĮ; RIČARDAS JĄ VEDA IR SUSITAIKINA SU JOS TĖVU.

Kai Eliza nutilo, karalienė, išklausiusi draugių liaupses, skirtas jos novelei, liepė toliau pasakoti Filostratui, ir jis šypsodamas pradėjo:

— Daugelis iš jūsų piktai mane vainojo, kam aš pasiūliau tokią liūdną temą vakarykščiams pasakojimams, kurie daug kartų jus pravirkdė. Norėdamas už šitas ašaras bent kiek jums atsilyginti ir visus šiek tiek pajuokinti, ketinu trumputėje noveliukėje papasakoti apie tokią meilę, kur nėra įsimaišę jokio liūdesio, tik vienas kitas atodūsis ir valandžiukė baimės ir gėdos.

Ne per seniausiai, gerbiamosios damos, gyveno Romanjoje taurus ir turtingas riteris, vardu meseras Licijus da Valbona[106], kuriam, jau bemaž sulaukusiam žilo plauko, žmona, dona Džakomina, netikėtai pagimdė dukrelę. Užaugusi savo grožiu ir žavesiu ji pralenkė visas to krašto merginas. Kadangi buvo vienturtė, tai tėvas bei motina didžiai ją mylėjo ir brangino, ir itin rūpestingai saugojo, vildamiesi per ją susigiminiuoti su aukštais žmonėmis.

Mesero Licijaus namuose labai dažnai lankydavosi ir svečiuodavosi gražus skaistveidis jaunuolis, vardu Ričardas, iš bretinoriškių Manardžių[107] giminės. Meseras Licijus ir jo žmona visiškai juo pasitikėjo, lyg jis būtų jųdviejų sūnus. Kartą ir kitą pamatęs dailią, žavingą, padorią, gražiai išauklėtą mergaitę, jau beveik nuotaką, jaunuolis aistringai ją įsimylėjo, bet slėpė savo meilę širdies gilumoje.

Mergaitė atspėjo jaunuolio jausmus ir ne tik nesibaidė Amūro strėlių, bet jį taip pat karštai pamilo. Ričardas nesitvėrė džiaugsmu. Daug kartų jau buvo benorįs prisipažinti, bet vis nesiryždavo. Tačiau sykį surado progą ir įsidrąsinęs tarė:

— Katerina, maldauju tave: neleisk man numirti iš meilės!

Mergina tučtuojau atsakė:

— Regi dievas, bijau, kad tu manęs pirmiau nenumarintum!

Šie žodžiai itin pradžiugino bei padrąsino Ričardą, ir jis pridūrė:

— Aš viską padarysiu, ko tik tu trokšti, bet sugalvok pati, kaip išgelbėti savo ir mano gyvybę!

— Ričardai, tu matai, kad esu akylai saugoma! Neišmanau, kaip galėtum pas mane ateiti. Bet jeigu tu žinai kokį nors būdą, kuris neužtrauktų man gėdos, tai sakyk — aš viską padarysiu.

Ričardas, daug apie tai galvojęs, tučtuojau tarė:

— Katerina mano mieloji! Vienintelis kelias — kad tu miegotum balkone į sodo pusę: jeigu aš žinočiau, jog tu nakčia būsi ten, be abejo, pasistengčiau užkopti pas tave, nors jis ir aukštai.

Katerina jam atsakė:

— Jeigu tik turėsi drąsos ten užlipti, aš tikiuos susitvarkyti taip, kad man pavyks miegoti balkone.

Ričardas tvirtai prižadėjo. Ir, vieną vienintelį kartą skubomis pasibučiavę, juodu išsiskyrė.

Kitą dieną, o buvo jau gegužio pabaiga, mergina ėmė skųstis motinai, kad pereitą naktį negalėjusi užmigti dėl baisaus karščio.

Motina jai tarė:

— Ak dukrele, koks gi čia dabar karštis? Jokių karščių dar nėra.

Katerina atsikirto:

— Mamyte, jūs turėtumėt sakyti: „Mano manymu, karščių dar nėra“, ir tada būtų jūsų teisybė; tačiau neužmirškite, kad jaunos mergaitės daug karštesnės už pagyvenusias damas.

Tada motina tarė:

— Teisybę tu sakai, dukrele; bet aš juk negaliu savo nuožiūra užleisti karštį ar šaltį, kaip tu gal pageidautum. Orus reikia kęsti tokius, kokius duoda metų laikai. Gal kitą naktį bus vėsiau ir tu miegosi geriau.

— Duok dieve,— atsiduso Katerina,— tik niekur dar negirdėta, kad į vasarą naktys atvėstų!

— Tai ko gi tu nori? — paklausė dama.

Katerina atsakė:

— Jeigu leistų man tėtė ir jūs, aš mielai įsitaisyčiau lovytę balkone į sodo pusę, greta tėtės kambario; ten aš gulėčiau klausydamasi lakštingalos giesmių ir vėsumoj jausčiausi daug geriau negu jūsų miegamajame.

— Gerai, dukrele,— tarė motina,— aš pasakysiu tavo tėvui. Kaip jis nuspręs, taip ir padarysime.

Išgirdęs tai iš žmonos, meseras Licijus, jau senas ir todėl gal šiek tiek užsispyręs, tarė:

— Kas ten per lakštingala, kuriai čiulbant ji nori miegoti? Išmokysiu aš ją užmigti ir cikadoms svirpiant!

Sužinojusi apie šitokį tėvo atsakymą, Katerina labiau iš apmaudo negu dėl karščio kitą naktį ne tik pati nemiegojo, bet nedavė užmigti ir motinai, vis skųsdamasi baisiu karščiu.

Ryto metą motina nuėjo pas meserą Liciją ir tarė jam:

— Mesere, jūs nė kiek nemylite dukters! Kas jums bėdos, kad ji gulės balkone? Kiaurą naktį ji nerado sau vietos dėl karščio. O be to, ko čia jums stebėtis, kad ji mėgsta klausytis lakštingalos čiulbesio? Juk jinai dar mergaičiukė, o mergaitės žavisi viskuo, kas panašu į jas.

Išklausęs tuos žodžius, meseras Licijus tarė:

— Na, tebūnie taip: įneškit lovą, kokia tenai tilps; aplinkui pritaisykit užuolaidas, ir tegu sau guli ir klausosi lakštingalos giesmių, kiek tik širdis geidžia!

Mergina, tai sužinojusi, tučtuojau liepė paruošti lovą balkone ir, rengdamasi ateinančią naktį ten miegoti, tol laukė, kol pamatė Ričardą ir davė jam sutartą ženklą, iš kurio jis suprato, ką turi daryti. Meseras Licijus, išgirdęs, kad dukra nuėjo gulti, užrakino duris į balkoną ir taipogi atsigulė.

Kai viskas namuose nuščiuvo, Ričardas kopėčiomis užlipo ant sienos, paskui, nusigriebdamas už kitos sienos atbrailų, vargais negalais, rizikuodamas nusisukti sprandą, užsiropštė į balkoną, kur tykiai ir džiaugsmingai jį priėmė mergina. Į valias prisibučiavę, juodu sugulė drauge ir beveik kiaurą naktį mėgavosi, daugel kartų privertę suokti lakštingalą. Naktys tada buvo trumpos, malonumas didelis, o juodu ir nenutuokė, kad jau rytas aušta; įkaitę ir nuo šilto oro, ir nuo savo pramogos, abu užmigo niekuo neprisidengę; Katerina dešiniąja ranka buvo apkabinusi Ričardo kaklą, o kairiąja nusitvėrusi už tokio daikto, kurį jūs, moterys, užvis labiausiai gėdijatės prie vyrų pavadinti tikruoju vardu.

Taip jiedviem bemiegant kaip užmuštiems, išaušo diena, ir meseras Licijus atsikėlė; prisiminęs, kad dukra miega balkone, tyliai pravėręs duris, tarė pats sau:

— Nagi pažiūrėsime, kaip lakštingala šiąnakt davė miegoti Katerinai!

Priėjęs artyn, atsargiai pakėlė užuolaidą, kabančią aplink lovą, ir išvydo Ričardą ir ją, nuogus ir nusiklojusius, kurie miegojo apsikabinę, kaip aukščiau aprašyta. Aiškiai atpažinęs Ričardą, meseras Licijus patyliukais išsėlino, nuėjo į žmonos miegamąjį, išbudino ją ir tarė:

— Kelkis greičiau, žmona, ir eikš pasižiūrėti: tavo dukrelė taip susižavėjo lakštingala, kad sugavo ją ir laiko rankoje!

— Argi tai galimas daiktas? — sušuko dama.

Meseras Licijus tarė:

— Pati pamatysi — tik eikš greičiau!

Skubiai apsirengusi, dama tyliai nusekė paskui meserą Liciją. Kai abu prisiartino prie lovos ir pakėlė užuolaidą, dona Džakomina savo akimis pamatė, kaip jos dukra sugavusi laikė rankoje lakštingalą, kurios čiulbesio taip troško klausytis. Dama, pasipiktinusi, kad Ričardas taip baisiai ją apgavo, norėjo užrikti ir jį iškoneveikti; bet meseras Licijus tarė:

— Žmona, jeigu tau brangi mano meilė, šiukštu, nepraverk burnos! Jei mūsų dukra sugavo lakštingalą, esu tikras, kad ją ir turės. Ričardas — kilmingas ir turtingas jaunuolis, ir mums tik garbė su juo susigiminiuoti. Jeigu jis norės išnešti iš čia sveiką kailį, pirmiau turės susižieduoti su Katerina, taigi lakštingalą jis bus įtupdęs į savo narvelį, o ne į svetimą.

Dona Džakomina, matydama, kad vyras dėl šio nutikimo nėmaž nesijaudina, nurimo ir užsičiaupė pagalvojusi, kad duktė praleido puikią naktį, gerai pailsėjo ir sugavo lakštingalą.

Neilgai trukus po šios šnekos nubudo Ričardas; pamatęs, kad jau šviesu, tarėsi pražuvęs ir šūktelėjo Katerinai:

— Vai mieloji mano, ką dabar darysim: jau prašvito diena ir čia mane užklupo!

Sulig tais žodžiais meseras Licijus žingtelėjo pirmyn, pakėlė užuolaidą ir tarė:

— Šį reikalą mes sutvarkysime!

Kai Ričardas išvydo meserą Liciją, tarytum kas širdį būtų išplėšę jam iš krūtinės; kilstelėjęs galvą ir atsisėdęs lovoje, sušuko:

— Pone, dėl dievo meilės, pasigailėkit! Žinau, kad aš, kaip niekšas ir nedorėlis, nusipelniau mirties, todėl darykit man ką norite, tik maldauju: pagailėkit mano gyvybės, nežudykit!

Meseras Licijus atsakė jam:

— Ričardai, ne šitokio atpildo nusipelnė mano meilė ir pasitikėjimas tavim. Bet kadangi jau šitaip atsitiko ir jaunystė tave pastūmėjo

į tokį prasižengimą, tai, kad neužtrauktum sau mirties, o man gėdos, imk Kateriną už teisėtą žmoną; ir kaip šiąnakt ji buvo tava, tokia tebūnie iki amžiaus galo. Tik taip su manim susitaikinsi ir pats išsigelbėsi. O jeigu su tuo nesutinki, tai pavesk savo sielą dievui!

Kol vyko šitoks pokalbis, Katerina paleido iš saujos lakštingalą ir užsiklojusi ėmė graudžiai verkti ir maldauti tėvą, kad dovanotų Ričardui; sykiu ji maldavo ir Ričardą, kad šis sutiktų su mesero Licijaus valia: tada juodu galėtų sau ramiai ir ilgus metus džiaugtis tokiomis pat naktimis. Bet čia ir nereikėjo per daug prašymų: pirma, gėda dėl prasižengimo ir noras jį išpirkti, antra, mirties baimė ir troškimas išsigelbėti, o be to, karšta meilė ir geismas turėti mylimą būtybę — skatino Ričardą geruoju ir nėmaž nedelsiant pareikšti, kad jis esąs pasiruošęs įvykdyti mesero Licijaus valią. Tuomet meseras Licijus pasiskolino iš donos Džakominos žiedą, ir čia pat Ričardas jų akivaizdoje susižiedavo su Katerina. Po sužadėtuvių meseras Licijus ir dona Džakomina išeidami tarė:

— Dabar ilsėkitės, nes poilsis gal jums reikalingesnis už keltuves.

Jiems išėjus, jaunuoliai vėl apsikabino ir, nakčia nujoję daugiau nei šešetą mylių, prieš keldamiesi sukorė dar dvejetą, ir taip užbaigė pirmąją dieną.

Atsikėlęs Ričardas smulkiau viską aptarė su meseru Licijum ir po kelių dienų kaip įprasta draugų bei giminių akivaizdoje susituokė su mergina, iškilmingai parsivedė ją į savo namus, iškėlė puikias, šaunias vestuves ir paskui ilgus metus santaikoje ir džiaugsme sykiu su Katerina medžiojo lakštingalas ir dieną, ir naktį, kiek tik širdis geidė.

Penkta novelė

GVIDOTAS IŠ KREMONOS PALIEKA DŽAKOMINUI IŠ PAVIJOS SAVO ĮDUKRĄ IR NUMIRŠTA; FAENCOJE JĄ ĮSIMYLI DŽANOLĖ DI SEVERINAS IR MINGINAS DI MINGOLĖ; DĖL MERGINOS JUODU SUSIVAIDIJA. PAAIŠKĖJUS, KAD MERGINA DŽANOLĖS SESUO, JĄ VEDA MINGINAS.

Klausydamosi novelės apie lakštingalą, damos taip juokėsi, kad, Filostratui net baigus pasakoti, jos dar nesitvėrė juoku. Galų gale, kai visos į valias prisikvatojo, karalienė tarė Filostratui:

— Iš tikrųjų, jeigu vakar tu mus nuliūdinai, tai šiandien tiek pralinksminai, kad nė viena neturi pagrindo tavim nusiskųsti.

Ir, atsigręžusi į Neifilę, karalienė liepė pasakoti jai. Toji, smagiai nusiteikusi, pradėjo:

— Kadangi Filostratas mus nuvedė į Romanją, tad ir man bus ne pro šalį kiek pasivaikščioti po ją savo novelėje.

Taigi kitados Fano mieste gyveno du lombardai: vienas vadinosi Gvidotas iš Kremonos, o antrasis — Džakominas iš Pavijos, abudu vyrai jau nusenę, bemaž visą gyvenimą praleidę turnyruose ir karuose. Gvidotas, jausdamas artėjančią mirtį, o neturėdamas nei sūnaus, nei draugo ar giminaičio, kuriuo pasitikėtų labiau nei Džakominu, paliko jam visą savo labą ir mergaitę gal kokių dešimties metų ir, smulkiai aptaręs su juo savo reikalus, apleido šį pasaulį.

Kaip tik tais laikais Faencos miestas, ilgų karų ir negandų nuniokotas, truputį atsigavo, ir visi pabėgėliai, kas tik norėjo, laisvai galėjo grįžti. Todėl Džakominas, anksčiau ten gyvenęs ir pamėgęs šią vietą, grįžo su visu savo geru, atsigabeno ir mergaitę, Gvidoto jam paliktą, kurią mylėjo ir lepino kaip tikrą dukterį. Išaugo ji gražuolė, pranašesnė už kitas to miesto merginas; buvo ne tik daili, bet gražiai išauklėta ir dora. Todėl daugelis vyriškių rėžė apie ją sparną, ypač du jaunuoliai, abudu lygiai šaunūs ir kilmingi, užsiliepsnojo tokia meile jai, kad iš pavydo ėmė giežti kits kitam baisiausią neapykantą. Vienas iš jųdviejų vadinosi Džanolė di Severinas, o antras — Minginas di Mingolė. Ir vienas, ir antras mielai būtų ją vedęs, nes mergaitei jau buvo penkiolika metų, bet nesutiko tėvai. Matydami, kad jiems draudžiama vesti dėl rimtų priežasčių, jaunuoliai nusprendė siekti savo tikslo tokiu būdu, koks katram atrodė geresnis. Džakominas laikė savo namuose jau pagyvenusią tarnaitę ir tarną, vardu Krivelą, labai smagų ir malonų žmogelį. Artimai susipažinęs su juo, Džanolė, nutaikęs progą, atvėrė jam savo meilės paslaptį ir prašė padėti įgyvendinti jo planus, žadėdamas kalnus visokių gėrybių. Krivelas jam atsakė:

— Matai, aš čia tiek galėčiau tau padėti: kai Džakominas kurį nors vakarą išeis į svečius, nuvesčiau tave į jos kambarį; nes jeigu mėginčiau užtarti už tave bent žodelį, ji nė klausyti manęs nenorėtų. Jei tokia paslauga tau būtų naudinga, šitai aš prižadu ir ištesėsiu, o tu paskui jau daryk, kaip pačiam atrodys geriau.

Džanolė atsakė, kad nieko daugiau netrokštąs, ir šitaip juodu susitarė. Savo ruožtu Minginas susibičiuliavo su tarnaite ir taip jai įsiteikė, kad ji keletą kartų nešė nuo jo merginai dovanų ir beveik sukurstė jos

širdyje meilę jam, be to, prižadėjo suvesti jį su ja, jeigu Džakominas kuria nors dingstimi išeitų vakare iš namų.

Neilgai trukus po šių sandėrių Džakominas, Krivelo įkalbėtas, nuėjo vakarieniauti pas vieną savo bičiulį. Krivelas tučtuojau davė žinią Džanolei, kad pagal sutartą ženklą jis rasiąs duris atviras. Sykiu ir tarnaitė, nieko apie tai nenumanydama, pranešė Minginui, kad Džakominas namie nevakarieniausiąs; todėl Minginas tegu lūkuriuoja arti namų ir, pamatęs ženklą, tegu eina vidun.

Kai atėjo vakaras, abudu įsimylėjėliai, nieko nežinodami apie šį dvigubą susitarimą ir nepasikliaudami vienas antru, dėl viso pikto pasikvietė kelis ginkluotus draugus ir kiekvienas nutraukė tykoti savo laimikio. Minginas su saviškiais, laukdamas sutarto ženklo, pasislėpė vieno bičiulio namuose, netoli merginos namų; Džanolė su saviškiais stovėjo kiek atokiau. Džakominui išėjus, Krivelas ir tarnaitė stengėsi atsikratyti vienas kitu. Krivelas sakė tarnaitei:

— Ko tu neini gulti? Ko čia dabar sukinėjiesi po namus?

O tarnaitė atsikirsdinėjo jam:

— Kodėl nėjai su ponu? Ko čia dabar lūkuriuoji? Juk jau pavakarieniavai?

Ir taip juodu negalėjo išjudinti vienas antro iš vietos.

Krivelas, matydamas, kad jau atėjo sutarta valanda, pamanė sau:

— O kas man rūpi ta bobšė! Jeigu mėgins kelti triukšmą, mokėsiu su ja susidoroti!

Ir, davęs sutartą ženklą, atidarė duris. Džanolė tučtuojau atskubėjo su dviem draugais, įbėgo vidun ir, radę merginą salėje, čiupo ją, norėdami išsivesti. Mergina ėmė priešintis ir garsiai rėkti; sykiu sukliko ir tarnaitė. Išgirdęs riksmą, žaibu atlėkė su draugais Minginas; matydami, kad merginą jau tempia laukan, jie išsitraukė kalavijus iš makštų ir sušuko:

— Mirtis jums, išdavikai! Šito nebus! Kas čia per smurtas?

Sulig tais žodžiais jie pradėjo kautis. Kaimynai, atbėgę į triukšmą su žiburiais ir su ginklu rankoje, ėmė užpuolikus smerkti ir užsistojo už Mingimą. Taigi po ilgos kovos Minginas atėmė merginą iš Džanolės ir nuvedė į Džakomino namus. Muštynės pasibaigė tik tada, kai atvyko podestos sargybiniai ir daugelį peštukų sučiupo; tarp kitų buvo suimti Minginas, Džanolė bei Krivelas ir pasodinti į kalėjimą.

Kai Džakominas grįžo namo, viskas jau buvo nuščiuvę. Sužinojęs, kas atsitiko, jis labai susikrimto, tačiau įsitikinęs, kad mergina niekuo

čia nekalta, apsiramino ir nusprendė kuo greičiau ją ištekinti, idant panašus dalykas neatsikartotų.

Ryto metą abiejų jaunuolių tėvai, sužinoję teisybę apie vakarykštį įvykį ir supratę, kad suimtiesiems gali būti riestai, jeigu Džakominas panorės kelti bylą (tam jis turėjo pagrindą), nuėjo pas jį ir švelniais žodžiais maldavo vardan meilės ir bičiulystės jiems, tėvams, užmiršti skriaudą, neišmaningų jaunuolių padarytą, sykiu pasižadėdami išpirkti sūnų kaltę viskuo, ko tik jis pageidausiąs. Džakominas, geros širdies žmogus, savo amžiuje matęs ir šilto, ir šalto, trumpai atsakė:

— Ponai, jeigu net gyvenčiau savo krašte, kaip dabar kad gyvenu jūsų tėvynėje, iš draugiškumo jums aš ir tada padaryčiau viską, ko tik pageidautumėt. Šį kartą juo labiau turiu patenkinti jūsų norą, nes jūs įžeidėte ne mane, o patys save: šita mergina ne iš Kremonos ir ne iš Pavijos, kaip daugelis gal mano, o iš Faencos, nors nei aš, nei tasai, kuris ją man paliko, niekad nesužinojome, kieno ji duktė. Todėl aš mielai padarysiu viską, ko tik jūs prašote.

Išgirdę, kad ji faentietė, garbingi žmonės labai nustebo ir, padėkoję Džakominui už kilnų jo nusistatymą, paprašė papasakoti, kaip ji pateko į jo rankas ir kaip jis sužinojęs, kad ji iš Faencos. Džakominas atsakė:

— Gvidotas iš Kremonos buvo mano bičiulis ir draugas; prieš mirtį jis man papasakojo, kad tuomet, kai imperatorius Frydrichas užėmė Faencos miestą[108] ir atidavė kareiviams plėšti, jis su draugais įėjęs į vienus namus; namai buvę pilni visokių gėrybių, tačiau juose — nė gyvos dvasios; tik viena šita mergaičiukė, tada gal kokių dvejų metukų, jam belipant laiptais aukštyn, šūktelėjusi: „Tėveli!" Jis pasigailėjęs jos ir sykiu su visa to apleisto namo manta parsigabenęs į Faną. Čia mirdamas paliko ją man su visu savo turtu, prisakęs, kai ateis laikas, ištekinti, o turtą atiduoti kraičio. Dabar jinai jau nuotaka, bet dar nesuradau jai vyro; o aš mielai ją išleisčiau, kad vėl neatsitiktų kas nors panašaus kaip vakar vakare.

Tarp kitų ten buvo Gviljelminas da Medičina[109], drauge su Gvidotu dalyvavęs tame kare ir puikiai žinąs, kieno namus apiplėšė Gvidotas; pamatęs čia tarp kitų ir to namo šeimininką, Gviljelminas prisiartino prie jo ir tarė:

— Bernabučai, ar tu girdėjai, ką pasakojo Džakominas?

— Girdėjau,— atsakė Bernabučas,— ir dabar ypač dėl to susimąsčiau, nes pamenu, kad per tą sąmyšį praradau dukrelę tokio pat amžiaus, kaip sako Džakominas.

— Tikriausiai ji čia ir yra, nes kartą girdėjau Gvidotą pasakojant, kokį namą jis apiplėšęs, ir supratau, kad tai buvo tavasis namas. Prisimink, ar tavo dukrelė neturėjo kokio nors ypatingo ženklo, pagal kurį galėtum ją atpažinti.

Pagalvojęs Bernabučas prisiminė, kad jo dukrelė iš tikrųjų turėjo virš kairiosios ausies kryžiuko pavidalo randą, likusį nuo voties, kurią prieš šitą įvykį buvo liepęs prapjauti. Taigi nedelsdamas priėjo prie Džakomino, kuris dar tebebuvo ten, ir paprašė, kad šis nusivestų jį į savo namus ir parodytų jam tą mergaitę. Džakominas mielai jį parsivedė ir liepė pašaukti mergaitę. Kai tik Bernabučas pamatė ją, tarėsi regįs prieš save jos motinos, dar gražios moters, veidą; nesitenkindamas tuo, jis paprašė Džakominą leisti kilstelėti mergaitės plaukus virš kairiosios ausies; Džakominas sutiko. Bernabučas, priėjęs prie mergaitės, kuri stovėjo susidrovėjusi, kilstelėjo dešine ranka jos plaukus ir išvydo kryžminį randą; taigi, visiškai įsitikinęs, kad čia jo duktė, pravirko džiaugsmo ašarom, apkabino ją, nors ji ir priešinosi, ir atsigręžęs į Džakominą tarė:

— Brolau, čia mano duktė; Gvidotas apiplėšė ne kieno kito, o mano namus; per tą baisų sąmyšį mano žmona, o jos motina, užmiršo viduje dukrelę, ir iki šiol manėme, kad ji sudegė sykiu su namu, tą pat dieną supleškėjusiu.

Mergina, girdėdama tokias kalbas ir matydama, kad tai senas, garbingas žmogus, patikėjo jo žodžiais ir, slaptos jėgos stumiama, puolė jam į glėbį ir sykiu su juo graudžiai pravirko. Bernabučas tučtuojau nusiuntė tarną pašaukti jos motinos, kitų giminaičių, brolių ir seserų, parodė ją visiems ir apsakė tą istoriją. Po karštų glamonių ir bučinių, po džiugių sveikinimų Bernabučas, mielai sutinkant Džakominui, iškilmingai nusivedė dukrą namo.

Miesto galva, labai padorus žmogus, išgirdęs apie tai ir žinodamas, kad suimtasis Džanolė yra Bernabučo sūnus ir tikras merginos brolis, nusprendė į jo kaltę pažvelgti pro pirštus; pasitaręs su Bernabuču ir Džakominu, abudu jaunuolius liepė paleisti, o merginą, kuri vadinosi Agnesa, didžiam visos giminės pasitenkinimui, jis paskyrė kaip žmoną Minginui. Sykiu su abiem jaunuoliais buvo paleistas Krivelas ir kiti, įsipainioję į šią bylą. Minginas, begaliniai laimingas, iškėlė puikias, prašmatnias vestuves, parsivedė Agnesą į savo namus ir santaikoje bei gerovėje su ja gyveno ilgus metus.

Šešta novelė

DŽANIS IŠ PROČIDOS UŽKLUMPAMAS SU MYLIMA MERGINA, KURI BUVO ATIDUOTA KARALIUI FRYDRICHUI; DRAUGE SU JA JIS PRIRIŠAMAS PRIE STULPO, IR RUOŠIAMASI JUODU SUDEGINTI; RUDŽJERIS DEL ORIJA ATPAŽĮSTA DŽANĮ IR PALEIDŽIA; DŽANIS VEDA MERGINĄ.

Kai užsibaigė Neifilės novelė, ypač patikusi damoms, karalienė liepė pasakoti Pampinėjai. Šioji, pakėlusi giedrą veidą, tučtuojau prabilo:

— Žaviosios damos, meilės jėga yra milžiniška ir mylimuosius ji stumia į drąsiausius žygius ir į nepaprastus, baisius pavojus. Tuo galėjote įsitikinti iš daugelio pavyzdžių, pateiktų ir šiandien, ir kitais kartais. Tačiau aš mielai tą įrodysiu dar sykį[110], papasakodama apie vieną įsimylėjusį jaunuolį.

Iskija yra sala visai arti Neapolio. Kitados čia gyveno labai graži ir linksma merginukė, vardu Restituta, vieno tos salos bajoro, Marino Bolgaro[111], duktė. Labiau už savo gyvybę ją mylėjo vienas jaunuolis, vardu Džanis, iš gretimos salukės Pročidos, o jinai mylėjo jį. Ne tiktai dieną jis atsiirdavo iš Pročidos į Iskiją pasižiūrėti jos, bet daug kartų, nerasdamas valties, naktį plaukte nuplaukdavo iš Pročidos į Iskiją pasižvalgyti, jeigu ne į ką kita, tai bent į jos namo sienas.

Kai šitokia meilė tarp jųdviejų liepsnojo, atsitiko, kad vieną vasaros dieną mergina, eidama pajūriu nuo uolos prie uolos ir peiliu lupinėdama jūrų kiaukutus nuo akmenų, atsidūrė mažutėje įlankoje, uolų apsuptoje, kur pavėsis ir trykštantis pakrantėje tyro vandens šaltinis buvo sugundęs užsukti su savo fregata keletą jaunų siciliečių, plaukiančių iš Neapolio. Merginai dar nespėjus pamatyti jų, šie pastebėjo ją ir matydami, kad ji labai graži ir vienui viena, nutarė pagrobti ir išsivežti. Sumanyta — padaryta. Nors Restituta klykė, rėkė, jie sučiupo ją, įsodino į burlaivį ir nuplaukė.

Atvykę į Kalabriją, vyrai ėmė svarstyti, kuriam iš jų mergina turi atitekti. Veikiai pasirodė, kad kiekvienas jos geidžia sau. Negalėdami susitarti, o bijodami susipykti ir dėl jos sugadinti tarpusavio santykius, nusprendė ją padovanoti Sicilijos karaliui Frydrichui, kuris buvo tuomet jaunas ir labai mėgo tokias dovanas. Atplaukę į Palermą, jie taip ir padarė. Karaliui patiko gražuolė. Bet kadangi tuo laiku jis šiek tiek

negalavo, tai įsakė apgyvendinti merginą karališkame sode, dailioje viloje, kuri vadinosi Kuba[112], ir rūpintis ja, kol jis pats sustiprėsiąs. Valdovo valia buvo patenkinta.

Dėl merginos pagrobimo Iskijoj kilo didelis triukšmas. Namiškius ypač slėgė tai, kad niekas nežinojo, kas per žmonės ją pagrobė. Bet Džanis, kuris krimtosi labiau už kitus, nelaukdamas, kol ateis kokia naujiena Iskijon, sužinojo, kurlink nuplaukė fregata, paruošė savąją, sėdo į ją ir greit nusivarė, naršydamas pajūrį nuo Minevros iki Skalėjos Kalabrijoj, visur teiraudamasis apie pagrobtą merginą. Skalėjoj jam pasakė, kad siciliečiai jūreiviai ją nugabeno į Palermą. Džanis kuo greičiausiai nuplaukė ten. Čia po ilgų ieškojimų sužinojęs, kad mergina padovanota karaliui ir saugoma Kuboje, baisiai nusiminė ir beveik nustojo vilties ne tik kada nors ją atgauti, bet netgi pamatyti. Vis dėlto meilė jam neleido iš čia pasitraukti; tad jaunuolis, atleidęs fregatą ir matydamas, kad niekas mieste jo nepažįsta, pasiliko; dažnai praeidamas pro Kubą, kartą jis atsitiktinai išvydo merginą ties langu, o jinai jį; abu dėl to labai prasidžiugo. Džanis, matydamas, jog vieta nuošali, prisigavo kuo arčiau prie vilos, užkalbino mylimąją ir jos pamokytas, kokių priemonių griebtis, kad galėtų su ja retkarčiais pasišnekėti, nuėjo šalin, pirmiau akylai apžiūrėjęs vietovę. Kai užstojo naktis, gerokai po vidurnakčio, Džanis vėl grįžo čion, užropojo mūru, tokiu glotniu, kad net geniai nebūtų galėję įsikibti, persirito į sodą, rado ten kartį, prirėmė ją prie merginos lango ir gan lengvai užkopė.

Restituta praeityje gana atšiauriai laikėsi su Džaniu, saugodama savo garbę. O dabar, tardamasi, kad jos garbė amžinai jau prarasta, pamanė, kad niekas nėra tiek vertas jos meilės kaip Džanis, ir vildamasi, kad jis išvaduos ją iš čia, nusprendė užganėdinti visus jo geismus; todėl langą Restituta paliko atvirą, kad jis bemat galėtų įlįsti vidun. Džanis, radęs langą atdarą, tyliai įlipo į kambarį ir atsigulė greta merginos, kuri nemiegojo. Restituta pirmiausia atskleidė jam visus savo planus, nuoširdžiai prašydama išvaduoti ją ir išsivežti iš čia. Džanis atsakė, kad ir jis nieko labiau pasaulyje netrokštąs, ir prižadėjo viską sutvarkyti taip, kad kitą kartą atėjęs galėtų ją išsivesti. Po šito juodu apsikabino ir su didžiausiu malonumu ragavo tą džiaugsmą, saldesnio už kurį Amūras negali suteikti; keletą sykių pakartoję tai, juodu nejučiom užmigo vienas antro glėbyje.

Karalius, kuriam mergina iš pirmo žvilgsnio labai patiko, prisiminęs ją ir jausdamasis dabar sveikas, nusprendė valandžiukę praleisti su ja, nors jau ir aušo rytas, ir su vienu tarnu slapčia nuėjo į Kubą.

Įžengęs vilon ir liepęs tyliai atrakinti kambarį, kur miegojo mergina, karalius su ryškiai degančiu žibintu rankoje sustojo tarpduryje. Žvilgtelėjęs į lovą, išvydo ją drauge su Džaniu nuogus ir apsikabinusius bemiegant. Karaliui pašoko toks pyktis ir toks įniršis, jog vos susivaldė čia pat jųdviejų nenudėjęs durklu, turimu prie šalies. Paskui, apsvarstęs, kad nužudyti juos nuogus ir bemiegančius būtų negarbinga kiekvienam žmogui, ne tik karaliui, susivaldė ir nusprendė pasmerkti juos myriop viešai ir sudeginti ant laužo. Atsigręžęs į vienintelį savo palydovą, jis tarė:

— Ką tu manai apie tą ištvirkėlę, į kurią aš dėjau šitiek vilčių?

Paskui karalius paklausė, ar jis pažįstąs šį įžūlų jaunuolį, kuris įsigavo į jo namus ir išdrįso jam padaryti tokią gėdą ir nešlovę? Paklaustasis atsakė neprisimenąs, kad būtų jį kada matęs. Tuomet karalius užsirūstinęs išėjo iš kambario, liepęs abudu meilužius, nuogus, kaip jie gulėjo, suimti, surišti, vidury dienos nuvesti į Palermą ir aikštėje pririšti prie stulpo, atgręžtus viens į kitą nugarom, ir ten laikyti iki trečios valandos, kad visi galėtų juos matyti, o paskui sudeginti ant laužo, kaip buvo nusipelnę. Taip taręs, grįžo į savo rūmus smarkiai įtūžęs.

Vos tik išėjus karaliui, tarnai užpuolė abu meilužius ir ne tik prižadino, bet greitai ir be jokio gailesčio griebė ir surišo. Kaip jaunuoliai sielvartavo ir drebėjo dėl savo gyvybės, kaip raudojo ir graužėsi — lengva įsivaizduoti. Karaliaus įsakymu jie buvo nuvesti į Palermą ir miesto aikštėje pririšti prie stulpo; prieš jų akis buvo sukrautas laužas, ant kurio turėjo būti sudeginti karaliaus paskirtą valandą. Čion tuojau subėgo visi palermiečiai, vyrai ir moterys, pažiopsoti į abu meilužius: vyriškiai spraudėsi pasižiūrėti merginos, liaupsino jos grožybę ir dailų sudėjimą; tuo tarpu moterys negalėjo atsigėrėti vaikino grožiu ir dailiu stotu. O vargšai meilužiai, baisiai susigėdę, stovėjo panarinę galvas, apraudodami savo nelaimę ir valanda po valandos laukdami žiaurios mirties.

Kol juodu buvo taip laikomi ligi paskirtos valandos, o šaukliai visur skelbė jų prasižengimą, garsas apie tai pasiekė ir Rudžjerį del Öriją[113], nepaprastai drąsų vyrą, tuomet karaliaus admirolą; norėdamas pasižiūrėti prasižengėlių, ir jis nuėjo į tą aikštę, kur tuodu buvo pririšti. Atvykęs čion, pirmiau pažvelgė į merginą ir labai išgyrė jos grožį; paskui, nukreipęs akis į jaunuolį, be didelio vargo atpažino jį ir priėjęs arčiau paklausė, ar nebūsiąs Džanis iš Pročidos. Džanis, pakėlęs veidą ir atpažinęs admirolą, atsakė:

— Pone, aš tikrai buvau tas, apie kurį jūs teiraujatės, bet veikiai manęs nebebus!

Tuomet admirolas paklausė, kas prie to jį privedė. Džanis jam atsakė:

— Meilė ir karaliaus rūstybė.

Admirolas liepė plačiau jam viską apsakyti ir išgirdęs, kaip kas buvo, jau norėjo eiti šalin, bet Džanis šūktelėjo jį ir tarė:

— Ak pone, jei galima, išprašykite man vieną malonę iš to, kuris liepė mane čion pastatyti.

— Kokią gi? — paklausė Rudžjeris.

Džanis atsakė:

— Matau, kad netrukus reikės man mirti. Todėl prašau vienos malonės: kad su šia mergina, kurią myliu labiau už savo gyvybę, stovėčiau ne nugara į nugarą, o veidas į veidą — mirdamas žvelgčiau jai į akis ir turėčiau bent tokią paguodą.

Rudžjeris juokdamasis atsakė:

— Su mielu noru: aš pasirūpinsiu, ir tu dar tiek į ją prisižiūrėsi, kad tau net atsibos!

Pasitraukęs nuo Džanio, jis liepė tiems, kuriems buvo pavesta nuosprendį įvykdyti, be naujo karaliaus įsakymo nieko nedaryti ir nedelsdamas nuėjo pas karalių. Nors ir užtikęs jį rūstų, atvirai pareiškė jam savo nuomonę ir tarė:

— Karaliau, kuo tave įžeidė tuodu jaunuoliai, kuriuos ten, aikštėje, liepei sudeginti?

Karalius jam apsakė. Rudžjeris traukė toliau:

— Jų poelgis baustinas, bet ne tu juos turi bausti. Už nusikaltimus reikia bausti, o už gerus darbus — apdovanoti, aš jau nekalbu apie malonę ir gailestingumą. Ar pažįsti tuos, kuriuos liepei sudeginti?

Karalius atsakė, kad ne. Tuomet Rudžjeris tarė:

— O aš noriu, kad juos pažintum ir suprastum, ar išmintinga pasiduoti rūstybei. Tasai jaunuolis yra Landolfo iš Pročidos sūnus, tikras brolis meserui Džaniui iš Pročidos, kuris tau padėjo tapti šios salos karalium ir valdovu. Mergina — Marino Bolgaro duktė: jo galybe tavoji valdžia šiandien dar laikosi Iskijoj. Be to, šiuodu jaunuoliai seniai jau mylisi ir vien tik meilės stumiami, o ne norėdami įžeisti tavo didenybę, padarė šitą nuodėmę (jeigu išvis dera vadinti nuodėme tai, ką jaunuoliai daro iš meilės). Kodėl gi nori pasmerkti juos myriop, kai privalėtum pagerbti didžiausiomis malonėmis ir dovanomis?

Išgirdęs šitai ir įsitikinęs, kad Rudžjeris sako teisybę, karalius ne tik

atšaukė žiaurų nuosprendį, bet ir gailėjosi dėl to, ką buvo padaręs; taigi nedelsdamas liepė atrišti abudu jaunuolius nuo stulpo ir atvesti pas jį. Įsakymas buvo įvykdytas. Sužinojęs visą jų meilės istoriją, karalius sumanė dovanomis ir pagarba atsiteisti už jiems padarytą skriaudą. Liepęs aprengti juos puikiais drabužiais ir žinodamas, kad abu dega vienu troškimu, apvesdino Džanį su mergina ir, apibėręs brangiomis dovanomis, patenkintus išsiuntė namo; čia, su didžiausiomis iškilmėmis sutikti, juodu ilgus metus gyveno laimėje ir džiaugsme.

Septinta novelė

TEODORAS ĮSIMYLĖJĘS VIOLANTĘ, SAVO SINJORO MESERO AMERIGO DUKTERĮ; JI PASTOJA NUO JO, IR JIS PASMERKIAMAS MYRIOP. KAI TEODORĄ, RYKŠTĖMIS PLAKAMĄ, VARO KARTI, JĮ ATPAŽĮSTA TĖVAS IR IŠLAISVINA. TEODORAS VEDA VIOLANTĘ.

Damos, baimingai laukusios, ar abu meilužiai bus sudeginti ant laužo, išgirdusios, kad juodu išsigelbėjo, dėkojo dievui ir džiaugėsi, o karalienė, užsibaigus Pampinėjos novelei, liepė toliau pasakoti Lauretai, ir ši linksmai pradėjo:

— Gražiosios damos, tuo laiku, kai gerasis karalius Vilhelmas viešpatavo Sicilijoj, gyveno toje saloje bajoras, vardu pavarde meseras Amerigas Abatė[114] iš Trapanio, kuris, be kitų žemiškų gėrybių, gausiai buvo apdovanotas vaikais. Kadangi jam reikėjo nemažai tarnų, o tuo tarpu kaip tik iš Rytų atplaukė galeros genujiečių korsarų, kurie naršydami Armėnijos pakrantes buvo prisigrobę daug berniukų, tai meseras Amerigas, laikydamas juos turkais, kelis ir nupirko. Nors visi tie vaikai atrodė paprasčiausi piemenys, bet vienas iš jų tarpo skyrėsi tauresne ir gražesne išvaizda; vadinosi jis Teodoras. Kad ir laikomas vergu, jis augo drauge su mesero Amerigo vaikais; pasiduodamas labiau savo prigimčiai negu atsitiktinei padėčiai, darėsi mandagus, dailių manierų jaunuolis ir taip patiko meserui Amerigui, kad tasai suteikė jam laisvę. Meseras Amerigas, manydamas, kad Teodoras — turkas, liepė jį apkrikštyti ir pavadinti Pjetru; galų gale, itin juo kliaudamasis, paskyrė net savo ūkvedžiu.

Sykiu su kitais mesero Amerigo vaikais augo taipogi ir dukrelė, vardu Violantė, daili ir grakšti mergina; tėvui uždelsus ją ištekinti, ji netikėtai pamilo Pjetrą, bet nors ir mylėjo jį ir didžiai vertino jo elgesį ir būdą, vis dėlto gėdijosi atverti savo širdį. Tačiau Amūras ją išvadavo nuo šito rūpesčio, nes Pjetras, keliskart vogčiomis pažvelgęs, taip įsimylėjo, kad laimingas jausdavosi tik tada, kai ją matydavo. Bet jis labai bijojo, kad kas nors to nepastebėtų, nes jam atrodė, kad nedera taip elgtis. Mergina, mėgdama jo draugystę, atspėjo paslaptį ir, norėdama jį padrąsinti, akivaizdžiai rodė jam savo palankumą. Taip jie ir lūkuriavo, nesiryždami nieko kits kitam sakyti, nors abudu karštai to troško.

Kol juodu šitaip degė meilės liepsna, likimas atėjo į pagalbą ir nurodė būdą, kaip atsikratyti to baimingo, juos varžančio drovumo. Meseras Amerigas, gal kokia mylia už Trapanio, turėjo labai gražų dvarą, kur jo žmona su dukteria ir kitomis moterimis bei damomis mėgdavo lankytis. Vieną dieną, per didelę kaitrą, kai jos nuėjo ten, nusivedusios ir Pjetrą, ir smagiai sau leido laiką, atsitiko, kaip dažnai atsitinka vasarą: staiga dangus apsitraukė tamsiais debesimis. Dama su savo draugija, nuogąstaudama, kad audra jų neužkluptų ten, leidosi atgal į Trapanį ir skubėjo kaip beįmanydamos. Bet Pjetras ir mergina, abudu jauni, kelyje gerokai pralenkė motiną ir jos palydoves: gal ne tiek darganos baimė, kiek meilė spartino jų žingsnius. Kai juodu tiek nutolo nuo damos ir kitų, kad vos galėjai įžiūrėti, po kelių perkūno trinktelėjimų staiga pasipylė stambi ir tanki kruša, nuo kurios motina su savo kompanija pasislėpė vieno sodiečio troboje. Pjetras ir mergina, nerasdami kitokio prieglobsčio, įbėgo į seną, sugriuvusią lūšnelę, kur nebuvo nė gyvos dvasios, ir čia palindo po dar likusiu krašteliu stogo, per tą pastogės ankštumą glaustydamiesi vienas prie kito. Šitaip susiglaudę, juodu įgavo šiek tiek drąsos atskleisti savo meilės troškimus, ir Pjetras prabilo pirmas:

— Duok dieve, kad šita kruša niekad nesibaigtų ir aš galėčiau amžinai stovėti taip kaip dabar!

O mergina tarė:

— Ir man tai būtų miela!

Po šių žodžių jie spustelėjo viens kitam rankas, paskui apsikabino, paskui pasibučiavo; o kruša vis tebepylė. Nesileisdama į smulkmenas tiek tepasakysiu, kad dangus neišsigiedrijo tol, kol juodu nepatyrė aukščiausių meilės džiaugsmų ir kol nesusitarė, kaip ir toliau slapčia kits kitu mėgausis.

Kai nustojo kruša, juodu ties miesto vartais, ligi kurių buvo netoli, palūkėjo damos ir drauge grįžo namo. Čia jie ne kartą, gan atsargiai elgdamiesi, slapčia susitikinėdavo didžiam abiejų malonumui. Galų gale atsitiko taip, kad mergina pasijuto nėščia, ir dėl to abu labai susikrimto; jinai, prieš gamtą eidama, pavartojo daug priemonių, norėdama atsikratyti vaisiumi, bet viskas buvo perniek. Todėl Pjetras, gąstaudamas dėl savo gyvybės, nusprendė bėgti ir pasisakė jai. Išklausiusi ji tarė:

— Jeigu tu išvažiuoji, aš, dievaži, nusižudysiu!

Pjetras, kuris labai ją mylėjo, tarė:

— Kaipgi tu nori, mano mieloji, kad aš čia pasilikčiau? Tavo nėštumas atidengs mudviejų nusikaltimą; tau lengvai bus dovanota, o aš, nelaimingas, turėsiu atkentėti už tavo ir už savo nuodėmę.

Mergina jam atsakė:

— Pjetrai, mano nuodėmė, be abejo, iškils aikštėn; bet būk tikras, kad tavoji liks paslapty, jeigu pats neprasitarsi.

Tuomet Pjetras sušuko:

— Jeigu man šitai prižadi, aš pasilieku, bet mokėk tesėti duotą žodį!

Mergina kaip beįmanydama slėpė savo bėdą, bet kai ėmė smarkiai storėti per juosmenį, jau nebegalėjo nuslėpti ir vieną dieną, srūdama ašarom, prisipažino motinai ir maldavo gelbėti. Močia, be galo susikrimtusi, smarkiai išplūdo ją ir panoro sužinoti, kaip tai įvyko. Mergina, bijodama, kad Pjetrui ko blogo nepadarytų, surezgė pasakėlę, aukštyn kojom apversdama teisybę. Motina patikėjo ir, geisdama nuslėpti dukters kliaudą, išsiuntė ją į vieną jos dvarą. Kai atėjo laikas gimdyti ir mergina klykė kaip ir visos moterys, o motina net ir nesapnavo, kad meseras Amerigas, beveik niekad šiam dvare nesilankąs, imtų ir užsuktų čion, šis, grįždamas iš paukščių medžioklės, kaip tik užsuko ir eidamas pro tą kambarį, kuriame garsiai vaitojo mergina, nustebęs staiga įžengė vidun ir paklausė, kas čia dedasi. Motina, išvydusi vyrą, pakilo sielvarto priblokšta ir jam papasakojo, kas nutiko dukteriai. Bet vyras, ne toks lengvatikis kaip žmona, pareiškė, jog melas, kad ji nežinanti, nuo ko palikusi nėščia, ir todėl norįs sužinoti tikrą teisybę; prisipažindama ji atgausianti jo malonę; o jeigu ne — tegu nelaukia pasigailėjimo ir tegu ruošiasi mirčiai. Žmona kaip begalėdama stengėsi įtikinti vyrą dukters pasakėlės teisingumu; bet viskas buvo perniek. Amerigas įdūkęs su nuogu kardu rankoje prišoko prie dukters, kuri, kol motina perkalbinėjo tėvą, pagimdė sūnų, ir užriko:

— Prisipažink, nuo ko pagimdei šitą vaiką, arba čia pat žūsi!

Mergina, bijodama mirties, sulaužė Pjetrui duotą žodį ir išpasakojo viską, kas buvo tarp jo ir jos. Išgirdęs tai, riteris žvėriškai įniršo ir vos susivaldė jos nenudūręs; bet paskui, išdėjęs, ką rūstybė jam pakuždėjo, sėdo ant žirgo, nujojo į Trapanį ir pasiskundė meserui Kuradui, karaliaus vietininkui, kokią gėdą jiems padarė Pjetras. Vietininkas tuoj liepė sučiupti Pjetrą, nieko blogo nenujaučiantį; kankinamas jis viską prisipažino.

Po kelių dienų vietininkas pasmerkė jį vedžioti po miestą ir plakti rykštėmis, o paskui pakarti. Idant tą pačią valandą nuo žemės paviršiaus dingtų abudu meilužiai ir jųdviejų kūdikis, meseras Amerigas (kuriam rūstybė neišseko net po to, kai Pjetras buvo pasmerktas myriop), įpylė nuodų į taurę su vynu ir, įdavęs ją tarnui sykiu su nuogu durklu, tarė:

— Nueik su šiais dviem daiktais pas Violantę ir pasakyk jai nuo manęs, kad kuo greičiau pasirinktų vieną katrą iš šiųdviejų mirčių — nuodus ar durklą; jeigu ne — aš visų miestiečių akivaizdoje liepsiu ją sudeginti, nes ji to nusipelnė; atlikęs šį reikalą, paimk sūnų, prieš kelias dienas jos pagimdytą, ir, suskaldęs jam galvą į mūrą, numesk šunims suėsti.

Tarnas, išklausęs šitą žiaurų nuosprendį, rūstaus tėvo paskelbtą dukteriai ir anūkui, išėjo labiau nusiteikęs blogiui nei gėriui.

Kai pasmerktąjį Pjetrą, plakamą rykštėmis, varė į kartuves, atsitiko jam eiti (taip jau užsimanė sargybos viršininkas) pro viešbutį, kur gyveno trys Armėnijos didžiūnai, armėnų karaliaus siunčiami į Romą tartis su popiežium svarbiais reikalais dėl naujo kryžiaus karo[115]; jie čia apsistojo atsigaivinti po kelionės ir pailsėti keletą dienų. Trapanio kilmingieji vyrai, ypač meseras Amerigas, juos priėmė su didele pagarba. Armėnai, pamatę varant Pjetrą, priėjo prie lango pasižiūrėti. Pjetras buvo nuogas iki juosmens, užpakaly surištom rankom. Žvilgtelėjęs į šitą vargšą, vienas iš trijų pasiuntinių, žmogus jau senas ir labai orus, vardu Finėjas, pamatė ant jo krūtinės stambią raudoną dėmę, ne dažytą, o iš prigimties įsirėžusią odon, panašią į tas, kurias čia moterys vadina rože. Išvydęs ją, Finėjas staiga prisiminė savo paties sūnų, kurį prieš penkiolika metų buvo pagrobę korsarai Lajaco[116] pajūryje ir apie kurį iki šiol neturėjo žinių. Plakamasis atrodė maždaug tokio pat amžiaus, kokio dabar būtų jo sūnus, jei būtų gyvas, o ir žymė kėlė spėlionių, ar tik čia nebus jis. Pasiuntiniui dingtelėjo, kad jeigu čia jis, tai turėtų dar atsiminti savo paties ir tėvo vardą, taip pat ir vieną kitą ar-

mėnų kalbos žodį. Todėl, kai tas prisiartino, jis šūktelėjo:

— Ei Teodorai!

Išgirdęs šį balsą, Pjetras tučtuojau kilstelėjo galvą. Finėjas užkalbino jį armėniškai:

— Iš kur esi? Ir kieno tu sūnus?

Sargybiniai, kurie jį varė, iš pagarbos didžiūnui stabtelėjo, ir Pjetras atsakė:

— Aš kilęs iš Armėnijos ir esu Finėjo sūnus; kai dar mažas berniukas buvau, kažkokie žmonės atvežė mane čion.

Išgirdęs tokius žodžius, Finėjas tikrai atpažino, kad čia jo dingęs sūnus; taigi ašarodamas nulipo su draugais žemyn ir pribėgęs apkabino sūnų, stovintį tarp sargybinių. Nusivilkęs brangios gelumbės apsiaustą užmetė jį Pjetrui ant pečių ir paprašė sargybos viršininką teiktis palūkėti, kol ateis naujas įsakymas. Sargybos viršininkas mielai sutiko. Finėjas jau žinojo, už ką pasmerktas myriop šis jaunuolis, nes gandas apie tat greitai pasklido visur. Todėl jis kuo skubiausiai nuvyko su savo palydovais bei tarnais pas meserą Kuradą ir tarė jam:

— Mesere, tasai, kurį jūs kaip vergą siunčiate myriop, yra laisvas žmogus ir mano sūnus; jis sutinka vesti tą merginą, kuriai, kaip šneka žmonės, atėmęs nekaltybę. Todėl malonėkite sustabdyti nuosprendžio vykdymą, kol sužinosime, ar mergina nori jo sau už vyrą; kitaip jūs nusižengtumėt prieš įstatymus, jeigu jinai jo panorėtų[117].

Meseras Kuradas, sužinojęs, kad Pjetras yra Finėjo sūnus, labai nustebo ir truputį susigėdo dėl šios likimo klaidos. Įsitikinęs, kad Finėjas sako teisybę, tučtuojau liepė Pjetrą grąžinti namo, pasišaukė meserą Amerigą ir viską jam išklostė.

Meseras Amerigas, manydamas, kad duktė ir anūkas jau negyvi, baisiausiai krimtosi dėl to, ką buvo padaręs, ypač dabar, kai matė, kad viskas galėtų išeiti į gera, jeigu nelaimingoji būtų gyva; vis dėlto jis liepė tarnui bėgti ten, kur buvo duktė, ir tuo atveju, jeigu jo įsakymas dar neįvykdytas, kad, gink dieve, jo ir nevykdytų. Pasiųstasis nubėgęs išvydo mesero Amerigo patikėtinį, kuris, padėjęs ties Violante durklą ir nuodus, bjauriai ją plūdo, kodėl ji taip ilgai delsia, ir vertė rinktis viena iš dviejų. Išgirdęs naują įsakymą, jis davė merginai ramybę, grįžo pas savo poną ir jam išdėstė viską, kaip yra. Meseras Amerigas prasidžiugęs nuskubėjo į viešbutį pas Finėją ir kone verkdamas nuolankiausiai atsiprašė dėl to, kas įvyko, maldavo atleisti ir pareiškė, kad jis būtų laimingas, jei Teodoras vestų jo dukterį. Finėjas mielai priėmė jo atsiprašymus ir atsakė:

— Ir aš pageidauju, kad mano sūnus vestų jūsų dukterį; o jeigu jis nenorėtų — tegu įvyksta jam paskelbtas nuosprendis!

Taip susitarę, Finėjas ir meseras Amerigas nuvyko pas Teodorą, dar neatsikvošėjusį nuo mirties siaubo ir nuo džiaugsmo atradus tėvą,— ir jį paklausė, kaip jis į tai žiūrįs. Išgirdęs, kad Violantė jam siūloma už pačią, jeigu tik jis nori, Teodoras taip apsidžiaugė, lyg iš pragaro būtų patekęs stačiai į rojų, ir atsakė, kad jam tai būtų didžiausia malonė, jeigu ir jos širdis to pat geidžia. Tuomet Amerigas nusiuntė žmogų pas Violantę sužinoti jos noro. Išgirdusi, kas nutiko ir dar turi nutikti Teodorui, Violantė, iki šiol skendėjusi sielvarte ir žvelgusi mirčiai į akis, po kurio laiko, patikėjusi tomis kalbomis, bent kiek pralinksmėjo ir atsakė, kad jeigu ji galėtų elgtis pagal savo troškimus, niekas pasauly nebūtų jai taip miela kaip tapti Teodoro žmona; bet galų gale ji pasielgsianti, kaip liepsiąs tėvas.

Taigi, šitokiai abipusei santarvei esant, Violantė iškilmingai susižiedavo su Pjetru — nepaprastam visų miesto gyventojų džiaugsmui. Jaunoji moteris, aprimusi ir savo mažąjį sūnelį atidavusi žindyvei, netrukus dar labiau išgražėjo. Atsikėlusi po gimdymo ir stojusi prieš Finėją, tuo laiku jau grįžusį iš Romos, nuolankiai pagerbė jį kaip tėvą, o jis, labai patenkintas tokia gražia marčia, iškėlė prašmatnias ir linksmas vestuves, priėmė ją kaip tikrą dukterį ir visados tokia ją laikė. Po keleto dienų, sėdęs į galerą su savo sūnumi, marčia ir mažyčiu anūku, nusigabeno juos į Lajacą, kur abu įsimylėjėliai visą amžių gyveno ramybėje ir santaikoje.

Aštunta novelė

NASTADŽAS DELJI ONESTIS, ĮSIMYLĖJĘS MERGINĄ IŠ TRAVERSARŲ GIMINĖS, KLEIDŽIA SAVO TURTUS NELAIMĖDAMAS JOS MEILĖS. SAVIŠKIŲ PRAŠOMAS, IŠVYKSTA Į KJASĮ; ČIA MATO, KAIP KAŽKOKS RAITELIS VAIKOSI MERGINĄ, NUŽUDO JĄ IR ATIDUODA DVIEM ŠUNIM SURYTI, TADA JIS PASIKVIEČIA GIMINES IR MYLIMĄJĄ DAMĄ PIE-

TŲ; DAMA MATO DRASKANT TĄ PAČIĄ MERGINĄ IR, BIJODAMA SUSILAUKTI PANAŠAUS LIKIMO, IŠTEKA UŽ NASTADŽO.

Kai Laureta nutilo, Filomena karalienės įsakymu pradėjo šitaip:

— Meiliosios damos, jeigu visi mus liaupsina už gailestingumą, tai dieviškasis teisingumas rūsčiai mus baudžia už žiaurumą. Kad jums tai įrodyčiau ir paskatinčiau išguiti iš savo širdies nuožmybę, norėčiau papasakoti vieną novelę, ne mažiau graudžią kaip ir įdomią.

Ravenoje, seniausiame Romanjos mieste, kadaise gyveno daug kilmingų ir žymių žmonių, o tarp jų ir vienas jaunikaitis, vardu pavarde Nastadžas delji Onestis[118], po tėvo ir dėdės mirties tapęs didžiausiu turtuoliu. Kaip dažnai atsitinka jauniems, nevedusiems vyriškiams, įsimylėjo jis mesero Paolo Traversaro dukterį[119], merginą, daug kilmingesnę už jį patį, ir tikėjosi savo įtaikavimu įsigyti jos palankumą. Tačiau visos jo pastangos, kad ir kokios šaunios, gražios ir girtinos, ne tik nieko nepadėjo, bet, rodos, netgi kenkė — tokia atšiauri ir rūsti jam buvo mylimoji, rasi dėl ypatingo savo grožio ir kilmingumo tiek išdidi ir išpuikusi, kad nei jis pats jai patiko, nei visa tai, ką jis darė dėl jos.

Šitoks mylimosios elgesys Nastadžą taip slėgė, kad dažnai iš sielvarto jam užeidavo pagunda nusižudyti. Tačiau susivaldęs ne sykį duodavo sau žodį užmiršti tą merginą amžinai arba, jeigu galės, nekęsti jos taip, kaip ji nekenčia jo. Bet visi šie ketinimai ėjo perniek, ir atrodė, kuo labiau geso viltis, tuo smarkiau liepsnojo meilė.

Kai jaunuolis nesiliovė vis taip pat mylėjęs ir be saiko švaistęs pinigų, jo bičiuliai ir giminaičiai išsigando, kad jis gali pražudyti ir save, ir savo turtą. Todėl jie ne kartą prašė jį ir patarinėjo išvykti iš Ravenos ir kurį laiką pagyventi kitur: tuomet išblėsianti jo meilė ir sumažėsiančios išlaidos. Iš tokių patarimų Nastadžas dažnai tik pasišaipydavo, bet galų gale, tolydžio raginamas ir negalėdamas atsispirti, pareiškė, kad taip ir padarysiąs. Po didelių pasiruošimų, tarytum ketindamas keliaut į Prancūziją ar Ispaniją, ar į kitą kurį tolimą kraštą, sėdo ant žirgo ir daugelio draugų lydimas apleido Raveną. Tačiau jis nujojo tiktai į Kjasį[120], vietovę pajūryje, gal už kokių trejeto mylių nuo Ravenos, ir savo palydovams pareiškė norįs čia apsistoti, o jie tegu sau grįžta į Raveną. Įsitaisęs čia, pristatydinęs paviljonų ir palapinių, Nastadžas ėmė dar labiau lėbauti, kviesdamas bičiulius ir draugus tai pietų, tai vakarienės, kaip buvo pratęs.

Vieną gražią dieną, beveik gegužio pradžioje, jį vėl apsėdo mintys apie žiauriąją damą. Liepęs tarnams palikti jį vieną, kad niekas nedrumstų jo svajų, susimąstęs, žingsnis po žingsnio, nutraukė į pušyną. Jau buvo maždaug šešta valanda dienos, ir Nastadžas, įsivaręs gal pusę mylios į pušynėlį, užmiršęs valgį ir visa kita, staiga išgirdo klaikų moterišką verksmą ir šiurpulingas aimanas. Saldžios jo svajos nutrūko, jis kilstelėjo galvą, apsidairė, kas gi čia būtų, ir nustebo esąs pušyne; pažvelgęs priekin, pamatė bėgančią į jį per tankius krūmus ir brūzgynus labai gražią merginą, visiškai nuogą, sutaršytais plaukais, kruvinai apsidraskiusią į šakas ir dyglius; ji balsu verkė ir prašė pasigailėti. Abišal jos skuodė du didžiuliai pikti šunys ir pasivijęžiauriai kandžiojo, o iš paskos ant juodo žirgo šuoliavo tamsus raitelis rūsčiu veidu, su durklu rankoje, baisiai ją plūsdamas ir grasindamas nužudyti. Šis reginys jį ir nustebino, ir išgąsdino; jam pagailo nelaimingos moters — panoro ją gelbėti kuo galėdamas nuo tokių kančių ir mirties. Kadangi nebuvo pasiėmęs jokio ginklo, čiupo storą vėzdą ir puolė ant šunų ir raitelio. Bet raitelis, tai regėdamas, jau iš tolo sušuko jam:

— Nastadžai, tu čia nesikišk! Leisk man ir šunims atlikti tai, ko nusipelnė šita bjauri moteris!

Sulig tais žodžiais šunys tvirtai įsikibo merginai į šlaunis, sulaikė ją, o tuo tarpu prijojęs raitelis nusėdo nuo žirgo. Nastadžas prisiartinęs tarė:

— Aš nežinau, kas tu esi, nors ir gerai mane pažįsti, vis dėlto tau pasakysiu, kad labai niekšinga ginkluotam riteriui kėsintis žudyti nuogą moterį ir ją pjudyti šunimis lyg laukinį žvėrį. Aš ginsiu ją, kiek tik galėsiu.

Tuomet raitelis atsakė:

— Nastadžai, aš kilęs iš to pat miesto kaip ir tu, ir tu buvai dar mažas berniukas, kai aš, meseras Gvidas delji Anastadžis[121], buvau kur kas labiau įsimylėjęs šią merginą negu tu dabar Traversaro dukrą. Jos puikybė ir žiaurumas įstūmė mane į tokį sielvartą, kad sykį aš va šituo pat durklu, kurį matai mano rankoje, iš nevilties nusižudžiau ir esu pasmerktas amžinoms kančioms. Neilgai trukus mirė ir ta moteris, visų mano nelaimių kaltininkė. Už savo žiaurumą ir už tai, kad džiaugėsi mano kančiomis, niekad dėl to neatgailaudama ir laikydama tai ne nuodėme, o nuopelnu,— ji irgi buvo pasmerkta pragaro kančioms. Vos ji nugarmėjo pragaran, mums abiem buvo paskirta bausmė: jai bėgti nuo manęs, o man, kadaise taip ją mylėjusiam, persekioti nelaimingąją kaip mirtiną priešą, o ne kaip mylimą moterį; ir kiek tik kartų

ją prisiveju, tiek kartų va šituo durklu, kuriuo pats nusižudžiau, nudobiu, perskrodžiu jai krūtinę, o jos širdį, kietą ir šaltą, kur niekad negalėjo prasiskverbti nei meilė, nei gailestis, išplėšiu, kaip tuojau pamatysi, iš kūno su visais viduriais ir numetu šunims suryti. Neilgai trukus jinai, visagalio ir teisingo dievo lėmimu, prisikelia iš numirusių, lyg nė nebūtų nužudyta, ir vėl prasideda klaikus bėgimas, o šunys ir aš ją vejamės. Taip dedasi kiekvieną penktadienį: šią pat valandą aš ją prisiveju čia ir čia pat, kaip matysi, nužudau. Bet nemanyk, kad kitomis dienomis mudu ilsimės: aš ją medžioju kitose vietose, kur ji piktai apie manė pamąstė ar ką blogo man padarė. Kaip matai, iš įsimylėjėlio virtęs budeliu, aš turiu tiek metų ją persekioti, kiek mėnesių ji buvo man žiauri. Taigi leisk vykdyti dieviškojo teisingumo nuosprendį ir nemėgink priešintis tam, ko tu ir negalėtum sukliudyti.

Išgirdęs šitai, Nastadžas persigando, kad net plaukai jam pasišiaušė; traukdamasis atatupstas ir žvelgdamas į vargšę merginą, baimingai laukė, ką darys riteris; o tas, užbaigęs savo kalbą, lyg pasiutęs šuo su durklu rankoje pripuolė prie merginos, kuri, ant kelių atsiklaupusi ir dviejų šunų tvirtai laikoma, maldavo pagailos. Raitelis taip stipriai vėrė jai krūtinėn, kad durklas išlindo pro nugarą. Nuo smūgio mergina sukniubo, vis tebeklykdama ir vaitodama, o riteris, išsitraukęs peilį, perskrodė jai šoną ir išrovęs širdį sykiu su viduriais numetė išalkusiems šunims, kurie bemat viską surijo. Po trumpos valandėlės mergina lyg niekur nieko staiga vėl pakilo ir leidosi bėgti jūros link, šunys vijosi ją iš paskos vis kandžiodami, o riteris sėdo ant žirgo ir su durklu rankoje vėl nušuoliavo pridurmais. Veikiai jie tiek nutolo, kad dingo Nastadžui iš akių.

Visa tai pamatęs, Nastadžas ilgai stovėjo lyg sustingęs, apimtas gailesčio ir baimės. Bet paskui jam dingtelėjo, kad šis nuotykis, atsikartojąs kiekvieną penktadienį, gali jam labai praversti. Gerai įsidėmėjęs vietą, grįžo pas tarnus; liepęs pakviesti iš Ravenos kai kuriuos savo giminaičius ir draugus, tarė jiems:

— Jau seniai jūs kalate man į galvą, kad nustočiau mylėjęs tą atžarią merginą ir liaučiausi švaistęs savo turtą. Aš pasiruošęs jūsų norą patenkinti, jeigu išprašysite man vieną malonę. O toji malonė štai kokia: pasistenkite, kad ateinantį penktadienį atvyktų čion pietauti meseras Paolas Traversaras su žmona, dukteria ir visomis giminaitėmis; sykiu kviečiu ir jus su damomis, kokias sau pasirinksite. Kodėl aš to noriu, tuomet ir pamatysite.

Bičiuliai ir giminės mielai prižadėjo patenkinti šį kuklų Nastadžo

pageidavimą. Grįžę į Raveną, jie pakvietė ateinančiam penktadieniui visus tuos, kuriuos suminėjo Nastadžas. Tik sunku buvo įprašyti Nastadžo mylimąją, bet ir jinai nuvyko sykiu su kitomis.

Nastadžas įsakė paruošti puikias vaišes ir liepė sustatyti stalus po pinijomis ties ta vieta, kur buvo nužudyta žiaurioji mergina. Susodinęs vyrus ir damas už stalo, jis pasirūpino, kad jo mylimoji sėdėtų priešais tą vietą, kur turėjo vykti egzekucija. Paskutinį patiekalą bevalgant, pasigirdo šiurpulingas persekiojamos merginos klyksmas. Svečiai labai nustebo ir ėmė klausinėti, kas tai būtų, bet niekas negalėjo paaiškinti; tada visi pakilo iš užustalės ir sužiurę į tą pusę, iš kur aidėjo šauksmas, išvydo vaitojančią merginą, raitelį ir šunis[122]. Netrukus jie buvo jau čia. Raitelį ir šunis svečiai sutiko garsiu riksmu, ir daugelis vyrų puolė gelbėti merginos. Bet raitelis prabilo į juos, kaip buvo bylojęs į Nastadžą, ir ne tik privertė drąsuolius trauktis, bet visus išgąsdino ir apstulbino. Jam bedarant tą pat, ką ir aną kartą, visos damos (o tarp jų apsčiai buvo tokių, kurios giminiavosi su nelaimingąja mergina bei riteriu ir kurios dar tebeatminė ir jo meilę, ir savižudybę) taip graudžiai raudojo, lyg visa tai joms pačioms būtų nutikę.

Kai šis kraupus vaizdas išnyko, kai dingo iš akių ir mergina, ir raitelis, svečiai ilgai negalėjo atsikvošėti iš apstulbimo. Bet labiausiai buvo pritrenkta kietaširdė Nastadžo mylimoji, iš arti puikiai viską mačiusi ir girdėjusi. Prisiminusi žiaurų savo elgesį su Nastadžu, jinai suprato, kad šis reginys nė vienam nėra toks baisus perspėjimas kaip jai: merginai jau vaidenos, kad ji pati bėga nuo užsirūstinusio Nastadžo, o šunys vejasi įkandin. Nuo šios minties ją apėmė toks siaubas, kad, bijodama susilaukti panašaus likimo, ji pirmutine proga (o proga pasitaikė dar tą patį vakarą), neapykantą staiga pavertusi meile, slapčia nusiuntė pas Nastadžą patikimą kambarinę, kuri panelės vardu kvietė jį apsilankyti ir pareiškė, kad ši nusprendusi daryti viską, ko tik jis norėsiąs. Nastadžas liepė atsakyti, kad jam labai maloni tokia naujiena, bet jis norįs garbingai patenkinti savo troškimus ir jeigu ji tinka, vesti ją. Mergina, gerai žinodama, kad vien tik ji kalta, jeigu iki šiol dar nėra Nastadžo žmona, liepė atsakyti, kad mielai sutinkanti. Ji pati nuėjo ir pranešė tėvui bei motinai, kad norinti ištekėti už Nastadžo. Tėvai be galo tuo apsidžiaugė, ir kitą sekmadienį Nastadžas vedė savo mylimąją ir po šaunių vestuvių ilgus metus laimingai su ja gyveno.

Tas baisus reginys ne tik šią porą sujungė draugėn: visos raveniškės merginos tiek įsibaugino, kad nuo to laiko daug palankesnės vyrams pasidarė.

Devinta novelė

FEDERIGAS DELJI ALBERIGIS MYLI, BET NĖRA MYLIMAS; JIS IŠŠVAISTO DĖL MYLIMOSIOS VISĄ TURTĄ, IR JAM BELIEKA VIENAS SAKALAS, KURIUO, NIEKO KITO NEBETURĖDAMAS, PAVAIŠINA SAVO DAMĄ, ATĖJUSIĄ JO APLANKYTI. SUŽINOJUSI TAT, JINAI PAKEIČIA SAVO NUSISTATYMĄ, IŠTEKA UŽ JO, IR FEDERIGAS VĖL TAMPA TURTUOLIU.

Nutilus Filomenai, karalienė, matydama, kad daugiau nebėra kas pasakoja, be Dionėjo, kuris buvo išsirūpinęs sau teisę kalbėti paskutinis, linksmu veidu prabilo:

— Dabar ateina man eilė, ir aš, brangiosios damos, papasakosiu jums novelę, bent kiek panašią į pirmesniąją; iš jos ne vien įsitikinsite, kaip galingai jūsų grožis veikia taurias širdis, bet ir suprasite, kad jūs pačios turite teikti, kam dera, savo malones, ne visada pasikliaudamos likimu, kuris savo dovanas skirsto atsitiktinai, o kartais ir neteisingai.

Turbūt žinote, kad mūsų mieste gyveno, o gal dar dabar tebegyvena Kopas di Borgezė Domenikis[123], žmogus įtakingas ir visų gerbiamas ne tiek už aukštą kilmę, kiek už savo būdą ir dorumą. Tas šviesus vyras, vertas amžinos šlovės, net ir žilos senatvės sulaukęs, mėgo porinti kaimynams ir bičiuliams praeities nutikimus, o kalbėdavo jis geriau ir sklandžiau už kiekvieną kitą, nes pasižymėjo puikia atmintimi ir gražbylyste.

Be kitų įdomių dalykų, ypač dažnai jis pasakodavo apie vieną jaunikaitį, vardu Federigą, mesero Filipo delji Alberigio sūnų[124], kadaise gyvenusį Florencijoj ir savo šaunumu bei išsiauklėjimu toli pranokusį visus kitus Toskanos jaunuolius. Kaip dauguma kilmingų vyriškių, jis įsimylėjo žymią damą, doną Džovaną, savo metu laikomą viena gražiausių ir maloniausių Florencijos moterų. Norėdamas įsigyti jos meilę, jis dalyvaudavo turnyruose ir kariniuose žaidimuose, kėlė puotas, dalijo dovanas ir be jokios atodairos švaistė savo turtą. Bet dorovingoji gražuolė nekreipė nė mažiausio dėmesio nei į patį garbintoją, nei į jo pastangas. Švaistydamas pinigus ne pagal kišenę, o nieko nelaimėdamas, Federigas, kaip lengva numanyti, veikiai prašvilpė savo turtą ir nuskurdo: jam beliko mažas dvarelis, iš kurio pajamų vos ne vos vertėsi, ir dar sakalas, gal geriausias visame pasaulyje[125]. Tačiau

skurdas ne tik neatvėsino jo meilės, bet dar labiau kurstė; nebegalėdamas gyventi mieste taip, kaip troško, persikėlė į Kampį, kur buvo jo dvarelis. Čia jis medžiodavo paukščius, kada tik galėdavo, ir, niekieno pagalbos neprašydamas, kantriai kentė savo vargą.

Kai Federigas nusigyveno iki paskutiniosios, vieną dieną ėmė ir apsirgo donos Džovanos vyras. Matydamas, kad ateina mirtis, surašė testamentą. Didžiulius savo turtus jis pavedė sūnui, jau gerokai paūgėjusiam; bet pažymėjo, kad jeigu sūnus mirtų nepalikęs teisėto įpėdinio, tai viską paveldi dona Džovana, kurią jis labai mylėjo.

Netrukus po to vyras mirė. Likusi našlė, dona Džovana, kaip įprasta mūsų damoms, vasarą drauge su sūnum išvykdavo kaiman, į vieną savo dvarą, gan arti Federigo. Taigi berniukas ėmė bendrauti su Federigu, žavėdamasis jo paukščiais ir šunimis; daugel kartų jis buvo matęs skraidant Federigo sakalą, ir šaunus paukštis jam labai patiko; vaikinukas geiste geidė to sakalo, bet prašyti nedrįso, žinodamas, koks jis brangus šeimininkui.

Po kiek laiko berniukas apsirgo. Motina baisiai susikrimto, nes begaliniai mylėjo savo vienturtį. Per dienų dienas jį slaugydama, be paliovos guodė ir tolydžio klausinėjo, ar jis ko nenorėtų, pasiruošusi, jeigu tik galės, patenkinti kiekvieną jo troškimą. Berniukas, dažnai girdėdamas tokius pasiūlymus, tarė:

— Jeigu pasistengtumėt man gauti Federigo sakalą, aš manau, greit pasveikčiau.

Išgirdusi tai, motina susimąstė ir ėmė galvoti, kaip čia pasielgus. Ji žinojo, kad Federigas ilgai ją mylėjo, niekad iš jos nelaimėdamas netgi meilaus žvilgsnio. Šit kodėl ji tarė sau: „Kaip aš siųsiu žmogų ar pati eisiu to sakalo, kuris, kaip girdėjau, geriausias pasaulyje, o be to, jį ir išlaiko? Kaip aš būsiu tokia storžievė, kad iš garbingo žmogaus, kuriam nebeliko jokios kitos paguodos, kėsinsiuos atimti šitą paskutinę?“

Tokių minčių apnikta, nors ir buvo tikra, kad gautų sakalą, jeigu tik paprašytų, ji tylėjo, nežinodama, ką atsakyti. Galų gale meilė sūnui ją nugalėjo: ji ryžosi žūt būt patenkinti jo norą ir nusprendė ne siųsti ką, o pati eiti parnešti sakalo; ir tarė sūnui:

— Nusiramink, sūneli, ir stenkis kuo greičiau pasveikti, nes aš prižadu, kad rytoj rytą pirmučiausia nueisiu pas Federigą ir tau parnešiu sakalą!

Vaikas taip prasidžiugo, kad dar tą pačią dieną pasijuto bent kiek geriau. Kitą rytą dona Džovana, pasikvietusi draugėn palydovę, lyg

pasivaikščiodama atėjo prie Federigo namelio ir liepė pašaukti šeimininką. Kadangi oras tą dieną nebuvo palankus medžioklei, jis triūsė savo darže. Išgirdęs, kad dona Džovana jo teiraujasi prie durų, smarkiai nustebo ir džiugus nubėgo ten. Išvydusi jį artinantis, dama pakilo, su moterišku meilumu pasitiko, ir kai Federigas pagarbiai ją pasveikino, ji tarė:

— Labą dieną, Federigai! Aš atėjau tau atsilyginti už tuos nuostolius, kurių turėjai, mylėdamas mane labiau negu derėjo. Ir mano atpildas bus štai koks: aš norėčiau sykiu su savo palydove šiandien bičiuliškai pas tave papietauti.

Federigas kukliai atsakė:

— Ponia, aš nepamenu, kad būčiau dėl jūsų turėjęs kokių nuostolių: priešingai, aš patyriau tik gero, kad jeigu ir buvau ko nors vertas, tai vien tik dėka jūsų taurumo ir meilės, kurią jums jaučiau, ir iš tikrųjų šis jūsų apsilankymas man daug brangesnis už visus prarastus turtus: juk jūs atėjot į svečius pas vargšą.

Po šių žodžių jis drovėdamasis pakvietė ją vidun, o iš čia nusivedė į sodą ir ten, neturėdamas ko kito, kas tiktų joms į draugiją, tarė:

— Ponia, kadangi nieko čia nėra, tai ši moterėlė, to darbininko žmona, pabus su jumis, kol aš nueisiu ir liepsiu padengti stalą.

Nors ir begaliniame skurde atsidūręs, Federigas dar nebuvo kaip reikiant įsisąmoninęs, kad vėjais iššvaistė savo turtus. Bet šįkart, nežinodamas, kuo pavaišinti damą, dėl kurios anksčiau vaišindavo tiek ir tiek žmonių, jis praregėjo; baisiai susikrimtęs, keikdamas savo likimą, it paklaikęs blaškėsi šen ir ten, nerasdamas nei pinigų, nei kokio daikto, kurį būtų galima užstatyti; bet kadangi jau buvo pietų metas ir jis labai troško kuo nors pavaišinti kilmingą damą, o nenorėjo kreiptis ne tik į ką kitą, bet netgi į savo darbininką, jam krito į akis brangusis jo sakalas, kurį pamatė kambarėlyje betupintį ant laktos. Neturėdamas ko nusigriebti, čiupo sakalą ir matydamas, kad paukštis riebus, nusprendė, jog čia bus atsakantis skanėstas mylimajai damai. Ilgai negalvodamas, nusuko jam galvą ir liepė tarnaitei greit jį nupešti, išdarinėti ir, pasmeigus ant iešmo, rūpestingai iškepti. Užtiesęs stalą balčiausiomis staldengtėmis, kurių turėjo dar keletą, linksmu veidu grįžo pas damą į sodelį ir pranešė, kad pietūs, nors ir labai kuklūs, jau gatavi. Viešnia su savo palydove pakilo ir nuėjo prie stalo; nežinodamos, ką valgančios, jiedvi drauge su Federigu, nuoširdžiausiai joms patarnaujančiu, suvalgė puikųjį sakalą.

Pakilusi nuo stalo ir valandžiukę maloniai su juo pasišnekučiavusi,

dama nusprendė, kad jau laikas pasakyti, ko ji čion atėjusi, ir, meiliai kreipdamasi į jį, prabilo:

— Federigai, jeigu atmeni savo praeitį ir mano garbingą elgesį, kuris gal tau atrodė žiaurus ir atšiaurus, tai neabejoju, kad labai nustebsi dėl mano įžūlumo, kai sužinosi, ko aš čion atėjau. Jeigu turėtum ar būtum turėjęs vaikų ir žinotum, kokia galinga yra meilė jiems, esu tikra, bent iš dalies atleistum man. Bet tu jų neturi, o aš turiu vienintelį ir negaliu išvengti dėsnio, bendro visoms motinoms; ir šit, tos galios veikiama, prieš savo pačios valią ir prieš bet kokį padorumą bei mandagumą, atėjau prašyti dovanos, kuri, žinau, nepaprastai tau brangi (ir ne be pagrindo, nes apgailėtina tavo dalia nepaliko tau jokio kito malonumo, jokios pramogos, jokios paguodos); o toji dovana — tavo sakalas, kuriuo taip susižavėjo mano berniukas, kad jeigu neparnešiu jo, sūnaus liga tiek gali pasunkėti, jog aš jį prarasiu. Todėl prašau tave ne dėl meilės, kurią man jauti ir kuri niekam tavęs neįpareigoja, bet dėl savo kilnumo ir riteriško mandagumo, kuriuo tu pralenkei visus, padovanoti jį man, idant galėčiau pasakyti, jog šia dovana tu išgelbėjai mano sūnui gyvybę, ir amžinai būčiau tau dėkinga.

Federigas, išgirdęs, ko prašo dama, ir supratęs, kad negali jai padėti, nes sakalas jau suvalgytas, jos akivaizdoje pravirko, neįstengdamas nė žodžio ištarti. Dama iš pradžių pamanė, jog tas ašaras jam išspaudė ne kas kita, o širdgėla, kad reiks skirtis su šauniuoju paukščiu, ir jau buvo benorinti atsižadėti savo prašymo; bet susitvardžiusi laukė, kol jis nustos verkęs ir jai atsakys. Po valandžiukės Federigas tarė:

— Ponia, nuo tada, kai iš dievo valios aš jus įsimylėjau, likimas iškrėtė man daug bjaurių pokštų, ir aš juo skundžiausi; bet visa tai buvo tik menkniekis, palyginti su tuo smūgiu, kurį jis sudavė man dabar! Šito aš amžindie jam neatleisiu! Tik pamanykit: jūs atėjot į mano varganus namus, kur niekad nesiteikdavot įeiti, kol jie buvo turtingi, ir prašote mažytės dovanos, o lemtis susiklostė taip, kad aš nebegaliu jos dovanoti; kodėl — trumpai jums apsakysiu. Išgirdęs, kad malonėsite pas mane pietauti, aš, atsižvelgdamas į jūsų prakilnybę ir taurumą, pamaniau, kad jus dera pavaišinti kiek galint brangesniu ir tinkamesniu patiekalu negu kitus svečius; todėl prisiminiau savo puikųjį sakalą, kurio jūs iš manęs prašote, ir nusprendžiau, kad tai bus tinkamas jums valgis, ir šiandien jis buvo patiektas jums keptas; aš maniau, kad sunaudojau jį kuo geriausiai; o dabar, sužinojęs, kad jūs norite jo gyvo, aš taip kremtuosi negalėdamas jums patarnauti, kad, man regis, niekados nenusiraminsiu.

Taip taręs, jis liepė paberti prie damos kojų sakalo plunksnas, pentinus ir snapą.

Išvydusi ir išgirdusi tai, dama iš pradžių apibarė Federigą, kad jis moteriai pavaišinti nužudė šitokį sakalą; paskui ėmė širdyje liaupsinti jo sielos kilnumą, kurio neįstengė nuslopinti skurdas. Netekusi vilties gauti sakalą ir todėl nuogąstaudama dėl vaiko sveikatos, nusiminusi atsisveikino su Federigu ir grįžo pas sūnų, kuris, gal iš liūdesio, kad negavo sakalo, ar gal pati liga jį prie to privedė, po keleto dienų didžiausiam motinos skausmui apleido šį pasaulį. Kai ji kiek laiko pagedėjo ir paašarojo, o buvo dar jauna ir turtinga, broliai ėmė kalbinti ją vėl ištekėti. Nors ji ir nenorėjo, bet, tolydžio spiriama, prisiminusi Federigo šaunumą ir paskutinę jo dosnybę — šitokio sakalo paaukojimą jos vaišėms — tarė savo broliams:

— Jeigu jūs neprieštarautumėt, aš mielai našlaučiau; bet jeigu geidžiate, kad ištekėčiau, tai, dievaži, nepasirinksiu nieko kito, kaip vien tik Federigą delji Alberigį.

Broliai, tyčiodamiesi iš jos, atkirto:

— Kvaile, ką tu čia šneki? Nori tekėti už žmogaus, kuris plikas kaip tilvikas?

O jinai jiems atšovė:

— Broleliai, aš puikiai žinau, kad sakote teisybę, bet man verčiau žmogus be turto negu turtas be žmogaus[126]!

Broliai, matydami jos ryžtą ir žinodami, kad Federigas, nors ir vargšas, bet šaunus vyras, atidavė jam seserį su visais jos turtais. Vedęs šią taurią, taip mylimą moterį, ir dar tokią turtingą, nuo šiol jis geriau šeimininkavo ir džiaugsme bei linksmybėje leido su Džovana savo dienas.

Dešimta novelė

PJETRAS DI VINČOLAS IŠEINA VAKARIENIAUTI Į SVEČIUS. JO ŽMONA PASIKVIEČIA VAIKINĄ. PJETRAS GRĮŽTA. JI PASLEPIA MEILUŽĮ PO VIŠČIUKŲ PINTINE. PJETRAS PASAKOJA, KAD ERKOLANAS, SU KURIUO JIS VAKARIENIAVO, RADO NAMUOSE JAUNUOLĮ, JO ŽMONOS PASLĖPTĄ. PJETRO ŽMONA SMERKIA ERKOLANO ŽMONĄ.

LYG TYČIA ASILAS UŽMINA ANT PIRŠTŲ VAIKINUI, TUPINČIAM PO PINTINE. ŠIS SURINKA. PJETRAS NUBĖGA TEN, PAMATO VAIKINĄ IR SUPRANTA, KAD ŽMONA JĮ APGAUDINĖJA; VIS DĖLTO NEŠVANKĖLIS GALIAUSIAI SU JA SUSITAIKINA.

Karalienė baigė savo pasakojimą, ir kai visi šlovino dievą, teisingai atlyginusį Federigui, Dionėjas, kuris niekad nelaukdavo įsakymo, pradėjo:

— Nežinau, ar tai vadinti bjauria yda, atsiradusia dėl sugedusių papročių, ar tokia jau nuodėminga žmonių prigimtis, kad mes labiau linkę juoktis iš blogų dalykų negu džiaugtis gerais darbais, ypač, kai tos blogybės mūsų neliečia. O kadangi triūsas, kurio aną sykį ėmiausi ir kuriam dabar esu pasinešęs, neturi kito tikslo, kaip vyti šalin jūsų liūdesį ir jus juokinti bei linksminti, tai papasakosiu jums, įsimylėjusios damos, vieną novelę; nors jos turinys iš dalies ne per padoriausias[127], bet ji gali suteikti jums malonumo; o jūs, klausydamos manęs, elkitės, kaip esate pratusios elgtis, kai vaikščiojate po gražų sodą: ištiesusios švelnią ranką, skinate rožes, bet paliekate spyglius; taigi palikite niekšingą vyrą su jo nešlove ir sugedimu, smagiai sau juokitės iš meiliškųjų jo žmonos apgaulių, užjausdamos, kur reikia, ir kitų nelaimes.

Ne taip dar seniai gyveno Perudžoje turtingas žmogus, vardu Pjetras di Vinčolas[128], kuris gal greičiau kitų akims apdumti ir pataisyti blogai nuomonei, pasklidusiai apie jį tarp visų perudžiečių, negu iš meilės ir susižavėjimo — vedė pačią. Deja, likimas jį apdovanojo tokia pačia, kuri ne kažin kaip derėjo jo skoniui; tai buvo mergina standi, rudaplaukė ir karšto kraujo, ko gero, trokštanti turėti du vyrus, o tuo tarpu atiteko vienam, kuriam daug labiau magėjo kas kita negu glamonėti žmoną. Ilgainiui įsitikinusi tuo, o nusimanydama jauna ir graži esanti, jausdamasi žvali ir sveikatinga, iš pradžių ji smarkiai širdo, siųsdama prakeiksmus ant vyro galvos ir amžinai gyvendama su juo nesantaikoje. Bet paskui, matydama, kad nuo to greičiau pati sunyks negu atpratins vyrą nuo bjaurių polinkių, tarė sau: „Šis pašlemėkas ir nešvankėlis nežiūri į mane, nes nori su klumpėmis braidyti po sausumą[129]! Na, tai ir aš pasistengsiu paplukdyti ką nors laivu po jūrą! Aš ištekėjau už jo ir atnešiau jam gerą, didelį kraitį manydama, kad jis vyras ir geidžia to, ko geidžia ir privalo geisti visi vyrai. Jeigu būčiau maniusi, kad jis ne vyras, tai amžindie nebūčiau už jo tekėjusi!

Jis žinojo, kad aš esu moteris, tai kam gi mane vedė, jeigu moterys jam šlykščios? Tai nepakenčiama! Jeigu būčiau norėjusi pasišalinti nuo pasaulio, būčiau stojusi į vienuolyną. Bet aš troškau ir trokštu gyventi! Nejaugi lauksiu iš to nenaudėlio smagybių ir malonumo! Ko gero, pasensiu tuščiai belaukdama; ir kai būsiu jau senė, susigriebsiu ir po laiko krimsiuos, kad pražudžiau savo jaunystę! Argi jis pats nėra man puikiausias mokytojas, kaip turiu elgtis? Argi jis man nerodo, kad reikia mėgautis tuo, kuo mėgaujasi jis pats? Mano pramogos bus girtinos, tuo tarpu jo — didžiai smerktinos. Aš prasižengsiu tik įstatymams, o jis prasižengia įstatymams ir gamtai".

Jaunoji moteris, gal ne sykį narpliojusi tokias mintis galvoje, norėdama slapčia jas įgyvendinti, susibičiuliavo su viena sene, kuri atrodė lyg šventoji Verdiana, maitinanti žalčius[130]. Senė visada vaikščiodavo su rožančium rankose į kiekvienus atlaidus, apie nieką kitą nekalbėdavo, kaip tik apie šventųjų tėvų gyvenimą ir švento Pranciškaus žaizdas. Beveik visi ją laikė šventąja. Nutaikiusi progą, jaunoji moteris atskleidė jai visus savo troškimus. Į tai senė tarė:

— Mano dukrele, visaregintis dievas pripažins, kad tu labai gerai pasielgsi! Jeigu net neturėtum rimtos priežasties, privalėtum šitaip elgtis; ir ne tik tu, o ir kiekviena jauna moteris, idant nepragaišintų savo jaunystės. Juk supratingam žmogui nėra didesnio skausmo kaip nusimanyti, jog bergždžiai praleidai laiką. Kuriam velniui mes tinkame pasenusios? Nebent sergėti pelenams židinyje! Jeigu šitą dalyką kas žino ir gali apie tai kalbėti, tai būtent aš, nes dabar, kai esu jau sena, ne be didžiausio kartėlio ir sąžinės graužimo suprantu, deja, per vėlai, kiek laiko aš pragaišinau. Nors ir ne visai jį pražudžiau (nenorėčiau, kad manytum, jog buvau žiopliukė), vis dėlto aš nepadariau visko, ką galėjau padaryti. Kada tik prisimenu tai ir pasižiūriu į save, kaip atrodau dabar, matau, kad niekas nė ugnies į skudurą man neįskeltų[131], ir vienas dievas žino, kokį juntu skausmą. Vyrams taip nebūna. Jie gimsta gabūs tūkstančiams dalykų, ne tik šitam, ir dažniausiai seniai dar vertesni už jaunuklius. Bet mes, moterys, sukurtos vien šiam tikslui ir vaikams gimdyti, ir vien už tai vyrai mus brangina. Jeigu tau dar neaiški ši tiesa, tai paaiškės, jei pagalvosi, kad mes visada tam pasiruošusios, o vyrai — ne; be to, viena moteris gali nuo kojų nuvaryti daugelį vyrų, o tuo tarpu daugelis vyrų negali nualsinti vienos moters. Taigi mes esame tam gimusios, ir aš dar sykį tau kartoju, labai gerai padarysi, jeigu savo vyrui atseikėsi tuo pačiu saiku, kad senatvėje tavo siela nepriekaištautų kūnui. Šiame pasauly kiekvienas gauna tiek, kiek

pasičiumpa, ypač moterys, kurios daug labiau negu vyrai turi naudotis progomis, jeigu jos pasitaiko. Juk tu pati matai: kai mes pasenstame, nei savi, nei svetimi vyrai nebenori į mus nė žiūrėt ir varo į virtuvę sekti katinui pasakų ir skaičiuoti puodų bei šaukštų. Dar blogiau — traukia mus per dantį dainose, sako: „Jaunoms skanumynai, senoms sprangumynai" ir daug kitokių niekų pripaisto. Bet kam čia taip ilgai burną aušinti! Trumpai tau pasakysiu, kad tu nerastum pasaulyje geresnės už mane patikėtinės, kuriai galėtum atverti savo širdį ir kuri tau būtų naudingesnė už mane; todėl, kad nėra tokio storžievio ar stačioko, kurio aš nesuvyniočiau į vilną ir nenuvesčiau ten, kur noriu. Tu tik parodyk man, kuris tau patinka, ir leisk man veikti. Ir dar vieną dalyką priminsiu, dukrele mano, neužmiršk, kad aš esu vargšė moteris; už tai nuo šiol tu būsi dalininkė visų mano atlaidų ir poterių, kiek tik jų sukalbėsiu, o viešpats dievas priims tavąją dalį vietoj žiburių ir žvakių tavo mirusiems.

Šitaip senė baigė savo kalbą, ir jaunoji moteris susitarė su ja, kad jeigu ši pamatys jaunuolį, kuris labai dažnai praeidavo šia gatve ir kurio visus požymius ji nusakė, tai kad žinotų, kas daryti. Ir davusi jai gabalą sūdytų lašinių, atleido su dievu.

Po keleto dienų senė slapčia atvedė jai į kambarį tą, apie kurį buvo kalbėta, o netrukus ir antrą, kritusį jaunajai moteriai į akį; kad ir nuolat bijodama vyro, ji nepraleisdavo nė vienos pasitaikančios progos.

Kartą, kai vyras išėjo vakarieniauti pas savo bičiulį, vardu Erkolaną, jaunoji moteris liepė senei atvesti vaikiną, vieną gražiausių ir maloniausių Perudžoje. Toji bemat jos norą patenkino. Vos tik dama sėdo su jaunuoliu už stalo vakarieniauti, staiga Pjetras ėmė šaukti ir belsti į duris. Žmona, pažinusi vyro balsą, pasijuto nei gyva, nei mirusi; bet atsikvošėjusi apsižvalgė, kur čia paslėpti jaunuolį. Nesusigriebusi išsiųsti jo laukan ar paslėpti kur nors kitur, paslėpė pašiūrėje, šalimais to kambario, kur juodu vakarieniavo, po viščiukų pintine, o ant viršaus dar užmetė čiužinio maišą, kaip tik tą dieną ištuštintą. Atlikusi tat, skubiai liepė atidaryti duris. Kai vyras įėjo vidun, ji tarė:

— Na ir greitai jūs prarijot tą vakarienę!

Pjetras atšovė:

— Mes jos net neparagavome!

— Kas gi atsitiko? — paklausė žmona.

Tada Pjetras tarė:

— Aš tau papasakosiu: kai mes susėdome už stalo, Erkolanas, jo žmona ir aš, išgirdome, kaip šalia mūsų kažin kas nusičiaudėjo; nei

pirmą sykį, nei antrą neatkreipėm į tai dėmesio; bet kai ta neregima nosis nusičiaudėjo trečią, ketvirtą, penktą ir dešimtą kartą, visi nusistebėjome. Erkolanas, ir šiaip jau supykęs ant žmonos, kad ši ilgokai mudu laikė už durų, sušuko beveik įniršęs:

— Kas per stebuklai? Kas čia taip čiaudi?

Pakilęs nuo stalo, nuėjo čia pat šalimais prie laiptų; apačioj prie jų šliejosi lentinė pašiūrė visokiems rakandams sudėti, kokias visur matome įrengtas prie namų. Kadangi jam atrodė, jog būtent iš ten sklinda čiaudėjimas, jis atidarė pašiūrės dureles, ir vos tiktai pravėrė jas — iš ten mušė baisiausia sieros smarvė. Jau ir prieš tai, užuodę tą smarvę, skundėmės, bet Erkolano žmona tada atšovė:

— Tai todėl, kad anądien aš baltinau siera savo šydus ir pastačiau po šitais laiptais katiliuką, virš kurio juos išdžiausčiau, kad dūmai perimtų; va iš ten tas kvapas ir tebeeina.

Kai Erkolanas pravėrė dureles ir dūmai kiek prasisklaidė, jis žvilgtelėjo vidun ir pamatė čiaudėtoją, kuris, sieros dvoko dusinamas, gulėjo išdrikas ant žemės. Nors jis ir dabar tebečiaudėjo, bet sieros garai taip gniaužė jam krūtinę, jog nedaug trūko, kad būtų buvęs galas ir jo čiaudėjimui, ir viskam.

Erkolanas, išvydęs jį, sušuko:

— Dabar suprantu, žmona, kodėl tu taip ilgai mus laikei už durų! Bet tegul aš niekad neturėsiu džiaugsmo, jeigu tau neatmokėsiu!

Išgirdusi tokius žodžius ir matydama, kad jos nuodėmė atskleista, žmona, net nemėgindama teisintis, pašoko iš užustalės ir spruko nežinia kur. Erkolanas, nepaisydamas, kad pabėgo žmona, keliskart liepė čiaudinčiajam išlįsti; bet tasai, nusigalavęs, nejudėjo iš vietos, kad ir kiek jį ragino Erkolanas. Taigi, čiupęs už kojos, šeimininkas ištraukė jį lauk ir jau bėgo peilio, ketindamas nudobti; bet aš, bijodamas, kad neįsimaišytų sinjorija ir pats nenukentėčiau, atsistojau tarp jųdviejų ir neleidau nei jo nudurti, nei padaryti jam ką blogo; priešingai, aš gyniau ir šaukiau taip garsiai, kad subėgo kaimynai, čiupo pusgyvį jaunuolį ir išnešė jį nežinia kur. Štai kodėl mūsų vakarienė neįvyko; kaip jau minėjau, aš jos ne tik neprarijau, bet netgi neparagavau.

Žmona, išgirdusi tokią istoriją, suprato, kad esama ir daugiau moterų, tokių pat gudrių kaip ir ji, nors kartais vienai kitai ir atsitinka nelaimių. Ji mielai būtų gynusi Erkolano žmoną, bet manydama, kad svetimos kaltės smerkimu geriau pridengs savąją, prabilo taip:

— O tai gražu! O tai šventoji, geroji moteris! Še tau doroji, ištikimoji žmona! Tokia dievobaiminga ji man atrodė, kad, regis, imk ir

eik pas ją išpažinties! O dar blogiau, kad ji, tokia jau senė, duoda blogą pavyzdį jaunoms! Tebūnie prakeikta toji valanda, kai ji atėjo į šį pasaulį! Tebūnie prakeikta ir ji pati, drįstanti gyventi! Turbūt tai klastinga ir ištvirkusi moteris, visų šio miesto moterų nešlovė ir gėda! Ji pamynė po kojų ir savo garbę, ir priesaiką, ir žmonių nuomonę! Jis padorus, toks garbingas vyras ir taip gražiai su ja elgiasi; o ji dėl kažkokio pašlemėko daro sarmatą ir sau pačiai, ir jam! Sergėk mane, dieve, kad aš tokių moterų gailėčiausi! Jas reikia žudyti! Jas reikia gyvas mesti ugnin ir paversti pelenais!

Paskui, prisiminusi savo meilužį, paslėptą čia pat, po pintine, ėmė raginti Pjetrą eit gulti, nes jau buvo metas. Pjetras, kuris labiau norėjo valgyti nei miegoti, paklausė, ar nėra ko vakarienės.

— Vakarienės? — atšovė jam žmona.— Labai jau čia mes pratusios vakarieniauti, kai tavęs nėra! Negi aš — Erkolano žmona! Bet ko gi tu neini gulti? Eik, pasistenk greičiau užmigti ir užmirši alkį!

Lyg tyčia tą vakarą keli Pjetro darbininkai grįžo su kažkokiais nešuliais iš laukų ir, nepagirdę savo asilų, pastatė juos tvarte, šalia tos pašiūrės. Vienas asilas, labai ištroškęs, išsinėrė iš apinasrio, iškėblino iš tvarto, užsuko į pašiūrę ir šniukštinėjo visur, ar neras kur vandens; taip betrypinėdamas užmynė ant pintinės, po kuria slėpėsi vaikinas. Tupėjo jis ten keturpėsčias, iškišęs iš po pintinės vienos rankos pirštus, ir tokia buvo jo laimė ar, tikriau sakant, nelaimė, kad tasai asilas jam užsistojo ant pirštų, ir jis, pajutęs baisų sopulį, garsiai sukliko. Išgirdęs riksmą, Pjetras labai nustebo; įsitikinęs, kad kažkas klykia pašiūrėj, išėjo iš kambario laukan ir, vis tebegirdėdamas dejones (mat asilas dar nebuvo nukėlęs kanopos nuo nelaimingo meilužio pirštų ir stipriai juos tebemygo), sunerimęs šūktelėjo:

— Kas ten?

Pribėgęs prie pintinės ir atvožęs ją, jis išvydo jaunuolį, kuris ne tik alpo iš skausmo, nes asilo koja tebespaudė pirštus, bet ir visas drebėjo iš baimės, kad Pjetras nepadarytų jam ko blogo. Pjetras, atpažinęs, kad čia tas pats jaunuolis, kurį jisai, ištvirkėlis, ilgai buvo sekiojęs, paklausė:

— Ką tu čia veiki?

Jaunuolis nieko neatsakė, tik dėl dievo meilės prašė jo nežudyti. Pjetras jam tarė:

— Kelkis ir nebijok, nieko blogo aš tau nedarysiu; bet pasakyk man, kaip tu čia atsiradai ir ko tau čia reikia?

Vaikinas viską jam apsakė. Pjetras, tiek pat džiugus jį radęs, kiek

moteris susikrimtusi, paėmė jaunuolį už rankos ir nusivedė į kambarį, kur žmona, baisiausiai persigandusi, jo laukė. Atsisėdęs priešais ją, Pjetras tarė:

— Va tu prieš valandėlę plūdai Erkolano pačią, sakei, kad ją reikėtų sudeginti, kad ji daranti gėdą jums visoms. Kodėl gi nė žodžio neprasitarei apie save? O jeigu apie save nenorėjai kalbėti, kaip drįsai koneveikti ją, žinodama, kad pati elgiesi lygiai taip kaip ji? Iš tiesų visos jūs tokios, ir ne kas kita tave sugundė šitaip burnoti, kaip noras dangstyti savo nuodėmes svetimomis. Tegu perkūnas trenkia iš dangaus ir sudegina jus visas, niekšingoji paderme!

Žmona, matydama, kad šįkart jo rūstybė tik žodžiais išsiliejo ir kad jis pralinksmėjo laikydamas už rankos tokį gražų jaunikaitį, įsidrąsino ir tarė:

— Aš tikrai tikiu, kad tu džiaugtumeis, jeigu perkūnas trenktų iš dangaus ir sudegintų mus visas, nes tu mus taip mėgsti kaip šuo vėzdą. Bet, prisiekiu dievo kryžium, nebus, kaip tu nori! Būtų ne pro šalį su tavim pasišnekėti ir sužinoti, kokį turi pagrindą manimi skųstis? Tu mane lygini su Erkolano žmona, ta sena davatka ir veidmaine. Aš būčiau laiminga, susikeitusi su ja vietomis. Ji gauna viską, ko trokšta! Jis myli ją, kaip dera vyrui mylėti žmoną. O aš, deja, negaliu šituo pasigirti. Kas iš to, kad aš gražiai aprengta ir apauta! Bet tu puikiai žinai, kaip esu nuskriausta kitu atžvilgiu, ir kiek jau laiko praėjo, kai tu gulėjai su manim. Verčiau aš vaikščiočiau basa ir skarmaluota, kad tik tu kaip vyras elgtumeis lovoje! Kas iš to, kad vaikščioju išsipuščiusi, o vyro neturiu. Įsidėk sau į galvą, Pjetrai, aš esu tokia pat moteris kaip visos kitos ir trokštu to pat kaip visos kitos. Jeigu aš stengiuosi gauti, ko tu man neduodi, nereikia už tai manęs smerkti: bent tiek aš gerbiu tavo vardą, kad nesusidedu su arklininkais ir visokiais pašlemėkais.

Pjetras matė, kad tokios šnekos nesibaigs kiaurą naktį, todėl kaip žmogus, nelabai jos paisantis, tarė:

— Gana jau, žmona! Šituo labu aš puikiai tave aprūpinsiu, o tu būk tokia maloni ir duok mums ko nors užvalgyti, nes, man rodos, šitas vaikinas, kaip ir aš, dar nevakarieniavęs.

— Aiškus dalykas, ne,— tarė žmona,— dar nevakarieniavęs, nes tą nelemtą valandą, kai mudu dar tik sėdomės už stalo, tu grįžai.

— Na, tai eik,— tarė Pjetras,— duokš mums vakarienės, o paskui aš sutvarkysiu šį reikalą taip, kad tu neturėsi kuo skųstis.

Regėdama, kad vyras nusiramino, žmona atsikėlė ir, tuojau vėl liepusi padengti stalą ir atnešti jau anksčiau pataisytą vakarienę,

linksmai ją sudorojo su savo netikša vyru ir jaunuoliu. Ką Pjetras prasimanė po vakarienės, norėdamas visus tris patenkinti, tas man išgaravo iš galvos. Žinau tiktai tiek, kad rytojaus rytą jaunuolis, stovėdamas rinkoje, negalėjo tikrai pasakyti, katras šiąnakt turėjo daugiau malonumo iš jo draugystės — vyras ar žmona. Taigi, mano brangiosios damos, aš šitokį jums patarimą duosiu: kaip jis tau, taip tu jam; o jeigu negali dabar, palauk, kol pasitaikys proga. Kokiu saiku tau seikėta, tokiu ir tu atseikėk.

*

Kai Dionėjas užbaigė savo novelę, damos nedaug tesijuokė: labiau iš drovumo negu dėl to, kad mažiau būtų patikusi. Karalienė, matydama, kad jau atėjo galas jos viešpatavimui, pakilo ir, nusiėmusi laurų vainiką, meiliai uždėjo ant galvos Elizai, tardama:

— Dabar, ponia, jūs valdysite!

Priėmusi šį garbės ženklą, Eliza pasielgė, kaip kitos prieš ją elgdavosi: pirmiausia davė senešalui nurodymų, ką reikės atlikti per jos valdymo laiką, o paskui visos draugijos pasitenkinimui tarė:

— Jau ne kartą esame girdėję, kad daugeliui pavyksta šmaikščiais žodeliais, greitais atsakymais ar sąmojais atšipinti dantis kandiems savo priešininkams ar pašalinti gresiančius pavojus. Kadangi tai puiki ir naudinga tema, aš norėčiau, kad rytoj su dievo pagalba mūsų pašnekesys ir suktųsi tarp šių rėmų, būtent apie tuos žmones, kurie, užgauti kokiu nors aštriu žodžiu, atsikerta, arba kurie greitu ir sumaniu atsakymu išvengia nuostolio, pavojaus ar gėdos.

Draugija labai pritarė šiam pasiūlymui, taigi karalienė pakilo ir visus atleido iki vakarienės meto. Garbingos damos ir ponai, matydami, kad atsistojo karalienė, taipogi pakilo ir senu papratimu kiekvienas leido laiką kaip tinkamas. Vos tik nutilo cikadų giesmė, karalienė, liepusi pašaukti draugiją, nuėjo vakarienės. Kai visi, kuo linksmiausiai nusiteikę, pavakarieniavo, prasidėjo dainos ir muzika. Emilija, karalienei pageidaujant, užvedė ratelį, o Dionėjui buvo liepta sudainuoti dainą. Šis tuojau užtraukė: „Dona Aldruda, kelk aukštyn kuodą, gerą naujieną nešu!“ Visos damos prapliupo juoktis, o ypač karalienė. Ji liepė šios dainos nebedainuoti ir užtraukti kitą. Dionėjas atsakė:

— Valdove, jeigu turėčiau cimbolus, aš padainuočiau „Pasikelk

sijonus, dona Lapa“, arba „Po alyvomis — vejelė“, o gal norite pasiklausyti „Jūrų bangos laivą supa, o keleiviai ožius lupa...“ Bet aš neturiu cimbolų, todėl pačios išsirinkite, kokią norite, va iš šitų. Gal jums patiks: „Aš karštai tave mylėsiu — kaip tą obelį vis krėsiu“.

— Ne, sudainuok kitą,— tarė karalienė.

— Jeigu taip,— atsakė Dionėjas,— gal man sudainuoti „Dona Simona, įpilk, jei gali, nors spalis dar gan toli“.

Karalienė juokdamasi tarė:

— Kad tave kipšas, Dionėjau! Sudainuok mums gražią, o šitos nenorim!

— Nepykit, valdove,— atsakė Dionėjas.— Kuri gi jums labiau patinka? Aš moku jų daugiau nei tūkstantį. Gal norite šitą: „Eikš, pupyte, duok rankytę“, arba „Tyliau, tyliau, vyreli mano“, o gal „Už šimtinę lirų gaidį nusipirksiu“?

Tuomet karalienė, kiek supykusi, nors visos kitos ir juokėsi, tarė:

— Dionėjau, mesk pokštus į šalį ir sudainuok mums gražią dainą; jeigu ne, tu pamatysi, kaip aš moku rūstauti.

Išgirdęs tai, Dionėjas, metęs šalin tauškalus, tučtuojau uždainavo šitaip:

Amūre, toji dieviška šviesa,
Kur iš akių jos spindulingų trykšta,
Mane užbūrė, laisvę man pagrobė.
Vos veidą stebuklingą jos išvydau,
Likau aš parblokštas ir paklupdytas —
Man verkt ir dūsaut skirta amžinai.
Tu įveikei mane, žiaurus Amūre!
Tapau aš vergu tavo paklusniu,
Tad būki savo tarnui maloningas.
Deja, aš nežinau, ar jaučia ji,
Kokia audra krūtinėj mano šėlsta,
Kaip trokštu aš ir kaip ilgiuosi jos!
Todėl maldauju, o brangus valdove,
Atskleisk jai mano sielvartą ir kančią,
Sukurstyk jos krūtinėj tokį gaisrą,
Koksai mane štai degina ir žudo.
Skrisk kuo greičiau, nunešk jai mano skundą.
O, lėkčiau su tavim ir aš mielai!

Kai Dionėjas nutilo, tuo parodydamas, kad jo dainelė baigta, karalienė labai ją išgyrė ir liepė sudainuoti dar daug kitokių dainų. Šitaip praslinko geroka dalis vakaro, ir karalienė, jausdama, kad nakties vėsa jau įveikė dienos karštį, visiems įsakė eit ilsėtis iki rytojaus.

Čia baigiasi penkta Dekamerono diena.

ŠEŠTA DIENA

PRASIDEDA ŠEŠTA DEKAMERONO DIENA, KADA, PIRMININKAUJANT ELIZAI, KALBAMA APIE TUOS, KURIE SĄMOJINGU ŽODŽIU ATSIKERTA Į UŽGAULĘ ARBA GREITU ATSAKU IR SUMANUMU IŠVENGIA NUOSTOLIŲ, PAVOJAUS AR GĖDOS.

Jau mėnuo, užkopęs į vidurį dangaus, išblėso ir naujos dienos šviesa nutvieskė visus mūsų žemės kampelius, kai karalienė atsikėlusi liepė sušaukti savo draugiją, ir visi, kiek atsitolinę nuo puikiųjų rūmų, ėmė palengvėl braidžioti po rasotą žolę, šnekučiuodamies apie šį bei tą, ginčydamies apie didesnes ar mažesnes papasakotųjų novelių grožybes ir vis dar juokdamies dėl įvairių jose minėtų atsitikimų.

Bet kai saulė pakilo dar aukščiau ir ėmė smarkiau kaitinti, visiems pasirodė, kad reikia grįžti namo; taigi pasuko atgal.

O čia stalai jau buvo padengti, viskas nubarstyta kvapniais žolynais ir puikiomis gėlėmis. Kol kaitra dar nevargino, karalienės paliepimu draugija susėdo valgyti. Smagiai pasivaišinę, sudainavo keletą gražių, linksmų dainelių, o paskui kas nuėjo prigulti, kas lošti šachmatais, o kas šaškėmis. Dionėjas su Laureta ėmė dainuoti apie Troilą ir Kriseidą[132]. Kai atėjo metas rinktis draugėn ir karalienė visus liepė sukviesti, jie kaip paprastai susėdo aplink dailųjį fontaną. Karalienė jau buvo beliepianti pradėt pirmąją novelę, kai atsitiko toks dalykas, kokio dar niekad nebuvo atsitikę: karalienė ir visi kiti išgirdo didelį triukšmą, kurį tarnai ir tarnaitės kėlė virtuvėje. Senešalas, pašauktas ir paklaustas, kas čia rėkauja ir kodėl, atsakė, kad ginčijasi Ličiska su Tindaru, bet dėl ko — nežinąs, nes karalienės buvo pašauktas lyg tyčia tuo metu, kai ėjęs jų nutildyti. Karalienė liepė jam tučtuojau pašaukti Ličiską ir Tindarą. Šiedviem atėjus, karalienė paklausė, ko jie ginčijasi. Tindarui benorint atsakyti, Ličiska, jau sumitusi ir gan išdidi mergina, o dar ginčo įkaitinta, piktu veidu atsigręžusi į jį, tarė:

— Matai, koks galvijas neraliuotas! Drįsta kalbėti pirma manęs, kai aš čia esu! Leisk man papasakoti.— Ir, atsigręžusi į karalienę, tarė:

— Ponia, tas vyrukas nori mane supažindinti su Sikofantės žmona; ir, lyg aš pati nebūčiau su ja bendravusi, nei daugiau, nei mažiau, nori

mane įtikinti, kad pirmąją naktį, kai Sikofantė atsigulė su ja, meseras Kuokas įsibrovęs į Juodkalnę smurtu ir su kraujo praliejimu. O aš sakau, kad tai neteisybė, kad jis įžengė taikingai ir buvo priimtas tenykščių su didžiu pasitenkinimu. Tindaras toks mulkis, kad šventai tiki, esą merginos tiek kvailos, jog tuščiai leidžiančios laiką, prižiūrimos tėvo ir brolių, kurie dažniausiai trejais ar ketveriais metais uždelsia jų tekūtę. Ko gi jos būtų, brol, vertos, jeigu tiek gaištų! Prisiekiu Kristum (aš žinau, ką kalbu, jeigu prisiekiu), aš neturiu nė vienos kaimynės, kuri būtų ištekėjusi nekalta! Ir apie ištekėjusias žinau, kiek ir kokių pokštų jos iškrečia savo vyrams! O šis avigalvis man postringauja apie moteris, lyg aš tik vakar būčiau gimusi!

Ličiskai kalbant, damos taip kvatojo, kad net žandai plyšo. Karalienė bent šešetą kartų liepė jai nutilti, bet veltui: ji neužsičiaupė, kol neišsakė visa, ką norėjo. Kai ji pagaliau baigė, karalienė, atsigręžusi į Dionėją, juokdamasi tarė:

— Dionėjau, šis ginčas tau dera spręsti, taigi, kai mūsų pasakojimai baigsis, paskelbk dėl to ginčo galutinį savo sprendimą.

Dionėjas tučtuojau atšovė:

— Valdove, sprendimas jau gatavas, ir neverta toliau nagrinėti bylą: aš pareiškiu, kad Ličiskos teisybė, ir manau, kad taip yra, kaip ji sako; o Tindaras — asilas.

Išgirdusi tai, Ličiska nusijuokė ir, atsigręžusi į Tindarą, tarė:

— O ką, ar aš tau nesakiau? Eik po galais! Tu dediesi išmaningesnis už mane, nors tau pienas nuo lūpų dar nenudžiūvo! Ačiū dievui, netuščiai aš gyvenau, netuščiai!

Jeigu karalienė piktu veidu nebūtų Ličiskos nutildžiusi, įsakydama baigti plepalus ir triukšmą, o jei ne — grasindama nuplakti rykštėmis, visą tą dieną būtų tekę vien tik jos zaunų klausyti. Karalienė pavarė ją su Tindaru šalin ir kai juodu išėjo, liepė Filomenai pradėti pasakojimus. Toji, nutaisiusi linksmą miną, šitaip prabilo.

Pirma novelė

VIENAS RITERIS ŽADA DONAI ORETAI PAPASAKOTI TOKIĄ NOVELĘ, KAD JAI ATRODYS, JOG JI JOJA ANT ŽIRGO, BET JIS PASAKOJA TAIP NEVYKUSIAI, KAD ŠIOJI PRAŠOSI NULAIPINAMA ŽEMĖN.

Jaunosios damos, kaip giedrą naktį žvaigždės yra dangaus puošmena, kaip pavasarį gėlės išmargina žaliąsias pievas, o pražydę krūmai — kalvas, taip gerus įpročius ir malonius pašnekesius dabina sąmojingi žodžiai; būdami trumpi, jie labiau pritinka damoms negu vyrams, nes ilgos kalbos labiau dera vyrams, o ne moterims. Teisybė, kažkodėl, gal dėl mūsų proto ydų, o gal dėl ypatingo priešiškumo, kurį dangus rodo mūsų šimtmečiui, šiandien maža ar visai nebeliko moterų, kurios gebėtų laiku pasakyti sąmojingą žodį arba tinkamai jį suprasti — tai visuotinė mūsų gėda. Kadangi apie šį dalyką jau pakankamai kalbėjo Pampinėja, aš neketinu daugiau jo liesti. Bet kad jūs matytumėt, kiek turi grožio laiku mestas sąmojis, aš noriu jums papasakoti, kaip mandagiai viena kilminga dama nutildė vieną riterį.

Daugelis jūsų tikriausiai atmenate ar girdėjote, kad ne per seniai gyveno mūsų mieste kilminga, gerai išauklėta, šmaikščiakalbė dama, kuri nusipelno, kad jos vardas nebūtų nutylėtas: vadinosi ji dona Oreta ir buvo mesero Džerio Spinos[133] žmona. Kartą jai teko būti kaip ir mums kaime, ir ji pramogos dėlei čia vienur, čia kitur vaikštinėjo drauge su damomis ir vyriškiais, tą dieną pietavusiais jos namuose; nuo tos vietos, iš kur jie išėjo, į ten, kur visi ketino eiti pėstute, buvo toloka, tad vienas tos draugijos vyriškių tarė:

— Dona Oreta, kad kelias taip neprailgtų, jeigu norite, aš papasakosiu gražiausią pasaulyje novelę, ir jums atrodys, kad jojate ant žirgo.

Dama jam atsakė:

— Mesere, aš netgi labai jus to prašau, man bus be galo malonu.

Ponas riteris, kuriam kalavijas prie šalies gal tiek pat menkai tiko kaip ir kalba jo lūpoms, šitokio atsako paskatintas, ėmė regzti novelę, kuri pati savaime iš tikrųjų buvo nepaprastai graži; bet jis baisiai ga-

dino ją, tris, keturis ar net šešis sykius kartodamas tuos pat žodžius, čia grįždamas atgal, čia nuolat sušukdamas: „Ak, aš ne taip pasakiau!“ Jis tolydžio painiojo vardus, vietoj vieno kaišiodamas kitą, ir visiškai nesugebėjo perteikti nei veikėjų savybių, nei dėstomų įvykių. Doną Oretą, beklausančią jo, dažnai išpildavo prakaitas, ir taip alpo jai širdis, lyg būtų ligonė ar jau merdėtų. Nebegalėdama ilgiau kęsti ir suprasdama, kad riteris įsmuko į klampynę ir iš ten neišbris, ji meiliai tarė:

— Mesere, šis jūsų žirgas per daug kratus, todėl malonėkite nulaipinti mane žemėn.

Riteris, laimė, daug daugiau apdovanotas nuovokumu negu pasakotojo menu, supratęs sąmojį ir pavertęs jį juokais bei pokštu, įsileido į kitas šnekas, o šią, pradėtą ir blogai sektą novelę, paliko nebaigtą.

Antra novelė

KEPĖJAS ČISTIS VIENU ŽODŽIU ATVEDA Į PROTĄ MESERĄ DŽERĮ SPINĄ, KURIS BUVO KREIPĘSIS Į JĮ SU NEKUKLIU PRAŠYMU.

Visos damos ir vyriškiai išgyrė donos Oretos sąmojį, o karalienė liepė Pampinėjai pasakoti toliau. Šioji pradėjo taip:

— Gražiosios damos, aš pati nesiimu spręsti, kas labiau nusideda: ar gamta, suteikdama kilniai sielai niekingą kūną, ar likimas, suteikdamas kūnui, apdovanotam kilnia siela, niekingą amatą, kaip atsitiko mūsų piliečiui Čisčiui ir daugeliui kitų. Šį Čistį, tauriausios sielos žmogų, likimas padarė kepėju. Ir aš tikriausiai prakeikčiau ir gamtą, ir Fortūną, jeigu nežinočiau, kad gamta išmintinga, o Fortūna turi tūkstančius akių, nors mulkiai ją vaizduoja nerege. Aš manau, kad, būdamos didžiai įžvalgios, abi jos elgiasi, kaip dažnai elgiasi ir mirtingieji, kurie, nežinodami, kas gali nutikti ateityje, savo patogumams pačius brangiausius daiktus slepia prasčiausiose namų kertėse ir juos iš ten ištraukia tik labai prireikus: mat bjauri vieta, mažiau įtariama, juos tikriau išsaugo negu gražus kambarys. Lygiai taip ir abi pasaulio tvarkytojos dažnai brangiausius savo daiktus pridengia pačių žemiausių amatų skraiste, idant, prireikus juos ištraukti, skaisčiau jie subliz-

gėtų. Kokiu mažmožiu šitai parodė kepėjas Čistis, atvėręs dvasios akis meserui Džeriui Spinai, aš ir norėčiau pavaizduoti trumpoje noveliukėje, kurią man priminė pasakojimas apie doną Oretą, jo žmoną.

Kai popiežius Bonifacas, didžiai gerbęs meserą Džerį Spiną, atsiuntė į Florenciją kilmingus savo pasiuntinius svarbiais reikalais[134], svečiai apsistojo mesero Džerio namuose ir drauge su juo svarstė pavestą uždavinį. Kažkodėl meseras Džeris su popiežiaus pasiuntiniais beveik kas rytas pėstute eidavo pro Ugų šventos Marijos bažnyčią[135], kur kepėjas Čistis turėjo kepyklą ir pats vertėsi šiuo amatu. Nors likimas jam lėmė gan žemą amatą, tačiau buvo tiek palankus, kad kepėjas pralobo, bet niekaip nenorėjo mesti savo verslo, gyveno ištaigingai, laikydamas, be kitų puikių dalykų, visad geriausius baltuosius ir raudonuosius vynus, kokius tik galėjai rasti Florencijoj ar jos apylinkėse. Kas rytas matydamas praeinant pro savo duris meserą Džerį ir popiežiaus pasiuntinius, o kaitrai esant didelei, jis pamanė, kad būtų labai mandagu duoti jiems atsigerti gero baltojo vyno; bet, atsižvelgdamas į savo ir į mesero Džerio luomą, dingojo, kad per drąsu ir nepadoru stačiai jį pakviesti; taigi jis sugalvojo tokį būdą, kad meseras Džeris pats pasiprašytų. Apsivilkęs baltutėle striuke, visada prisijuosęs švariai išskalbtą prikyštę, su kuriomis atrodė veikiau malūnininkas negu kepėjas, kiekvieną rytmetį, tą valandą, kai, jo sumetimu, turėdavo eiti pro šalį meseras Džeris su pasiuntiniais, jis liepdavo pastatyti prie durų naują alavuotą kibirą šalto vandens, mažutį naują Bolonijos ąsotėlį gero baltojo vyno ir dvi taures, kurios tviskėjo lyg sidabrinės; atsisėdęs, kai šie eidavo prošal, ir sykį ar du krenkštelėjęs, imdavo gerti savo vyną taip skaniai, kad ir numirėliams būtų sužadinęs norą. Matydamas tai vieną ir antrą kartą, meseras Džeris paklausė trečią rytmetį:

— Na kaip, Čisti? Ar skanus?

Čistis, tučtuojau pakilęs, atsakė:

— Taip, mesere, bet koks jis, negaliu jums paaiškinti, jeigu patys neparagausite.

Meseras Džeris,— ar nuo kaitros, ar kad buvo pavargęs labiau nei visada, o gal todėl, kad matė Čistį taip skaniai geriant,— pajuto troškulį ir, atsigręžęs į pasiuntinius, tarė šypsodamas:

— Ponai, gera būtų, kad paragautumėte šio garbaus žmogaus vyno: gal jisai toks skanus, kad nesigailėsime.

Ir drauge su jais pasuko prie Čisčio. Šis, tučtuojau liepęs atnešti iš kepyklos gražų suolą, paprašė juos sėstis; o jų tarnams, priėjusiems išplauti taurių, tarė:

— Vyručiai, traukitės atgal ir leiskite šią paslaugą atlikti man, nes pilstyti vyną aš moku ne blogiau kaip šaudyti kepalus; ir nemanykite, kad gausit paragauti bent lašelį.

Taip taręs, jis pats išplovė keturias naujas, dailias taures ir, liepęs atnešti nediduką ąsotėlį savo gerojo vyno, rūpestingai pripylė meserui Džeriui ir jo draugams. Vynas jiems pasirodė toks puikus, kokio seniai jau nebuvo gėrę, todėl labai išgyrė jį, ir kol viešėjo ten pasiuntiniai, meseras Džeris beveik kas rytas drauge su jais užsukdavo išgerti.

Kai jie užbaigė savo reikalus ir ruošėsi išvykti, meseras Džeris iškėlė puikią puotą, į kurią pakvietė keletą garbingiausių miesto piliečių; liepė pakviesti ir Čistį, bet šis nieku gyvu nenorėjo eiti. Tada meseras Džeris įsakė vienam savo tarnui nueiti pas Čistį ir iš jo parnešti butelį vyno, kad būtų galima prie pirmo patiekalo kiekvienam svečiui įpilti bent pusę taurės. Tarnas, gal pasipiktinęs, kad nė karto negavo paragauti to vyno, pasiėmė didžiulį butelį; Čistis, išvydęs jį, tarė:

— Sūneli, meseras Džeris ne pas mane tave siuntė.

Tarnas tvirtino savo, bet, negavęs kitokio atsakymo, grįžo pas meserą Džerį ir viską apsakė. Meseras Džeris jam tarė:

— Grįžk ir pasakyk, kad siunčiu tave pas jį; o jeigu jis dar kartą tau šitaip atsakytų, paklausk, pas ką aš tave siunčiu.

Tarnas vėl nuėjęs sako:

— Čisti, meseras Džeris iš tikrųjų mane siunčia pas tave.

Į tai Čistis atsakė:

— Turbūt, sūneli, ne pas mane.

— Jeigu taip,— atsiliepė tarnas,— tai kurgi jis mane siunčia?

Čistis atšovė:

— Į Arną.

Kai tarnas visa tai papasakojo, meserui Džeriui staiga atsivėrė akys, ir sako jis tarnui:

— Nagi parodyk man, kokį butelį nešeisi?

Išvydęs jį, tarė:

— Teisybę sako Čistis.

Ir, išbaręs tarną, liepė paimti tinkamą butelį. Pamatęs šį, Čistis sušuko:

— Va, dabar žinau, kad meseras Džeris siunčia tave pas mane! — Ir mielai jam pripylė.

Tą pat dieną, liepęs prileisti pilną statinaitę tokio pat vyno ir atsargiai nugabenti į mesero Džerio namus, paskui nuėjo ten pats ir, sutikęs šeimininką, tarė:

— Mesere, aš nenorėčiau, kad jūs manytute, jog šįryt mane išgąsdino didysis jūsų butelis. Tik man pasirodė, kad jūs būsite užmiršę, ką šiomis dienomis jums daviau suprasti mažyčiais ąsotėliais, tai yra, kad šitas vynas nėra paprastas vynas. Šįryt aš ir norėjau jums tat priminti. Dabar, nebeketindamas būti to vyno saugotoju, atsiunčiu jums visą: darykite su juo ką tinkami.

Meseras Džeris džiaugsmingai priėmė brangią Čisčio dovaną, deramai jam atsidėkojo ir nuo tol visada jį laikė garbingu žmogum ir savo bičiuliu.

Trečia novelė

MONA NONA DE PULČI GREITU ATSAKU NUTILDO GAL NE VISAI PADORIUS FLORENCIJOS VYSKUPO JUOKUS.

Kai Pampinėja užbaigė savo novelę ir visi labai išgyrė Čisčio atsaką ir dosnumą, karalienė pageidavo, kad toliau pasakotų Laureta; šioji linksmai pradėjo taip:

— Maloniosios damos, pirmiau Pampinėja, o dabar Filomena labai teisingai kalbėjo ir apie menką mūsų sugebėjimą šmaikščiai atsikirsti, ir apie sąmojingo žodžio grožį. Tik vertėtų prie šito pridurti vieną pastabą dėl sąmojų: noriu jums priminti, jog sąmojai apskritai turi būti tokie, kad kąstų klausytoją kaip ėriukas, o ne kaip šuo; nes jeigu sąmojis kąstų kaip šuo, būtų jau nebe sąmojis, o storžievybė. Tą puikiausiai įrodė ir donos Oretos žodžiai, ir Čisčio atsakas. Teisybė, jeigu kas atsikirsdamas kanda kaip šuo, būdamas ir pats pirma kaip šunies įkąstas, už tai nereikia atsikirtėjo smerkti; peiktinas jis būtų tik tada, jeigu be pagrindo pultų. Todėl reikia žiūrėti, kaip, kada, su kuo ir kur juokauji. Kadangi kitados vienas mūsų prelatas per menkai šito paisė, tai buvo įkąstas ne mažiau, kaip pats įkando; tą aš ir noriu jums papasakoti trumpoje novelėje.

Kai Florencijoj vyskupavo meseras Antonijus d'Orsas[136], garbus ir protingas prelatas, į Florenciją atvyko Katalonijos didžiūnas, vardu donas Djegas de la Rata[137], kaip karaliaus Roberto maršalas. Būdamas gražaus stoto vyras ir didelis mergišius, netikėtai susimagino jis viena gan dailia florentiete, minėto vyskupo dukterėčia. Išgirdęs, kad jos vyras, nors ir iš geros šeimos, bet baisus šykštuolis ir nešvankėlis,

didžiūnas susitarė su juo, kad duosiąs jam penkis šimtus aukso florinų, o šis už tai leisiąs vieną naktį perguleti su savo žmona. Todėl maršalas liepė paauksuoti sidabrinius popolinus[138], esančius tuomet apyvartoj, ir, pergulėjęs su jo žmona, nors tai buvo prieš jos valią, atidavė tuos pinigus gobšui.

Kai paskui viskas iškilo aikštėn, bjauriam vyrui teko nuostolis ir pašaipos, o vyskupas, žmogus protingas, dėjosi nieko apie tai nežinąs.

Kadangi vyskupas ir maršalas dažnai būdavo drauge, pasitaikė jiedviem švento Jono dieną joti greta pro damas, stovinčias gatvėje, kur vyko bėgtynės. Vyskupas pamatė vieną jauną damą, moną Noną de Pulči[139], mesero Alesio Rinučio pusseserę, kurią dabartinis maras nuvarė į kapus. Ją visi turbūt pažinojote: tuomet tai buvo skaisti, graži ir jauna, iškalbinga ir drąsi moteris, neseniai nutekėjusi į Portą San Pjerą. Vyskupas parodė ją maršalui; paskui, kai juodu atsidūrė šalia jos, jis uždėjo ranką maršalui ant peties ir tarė:

— Nona, kaip jis tau atrodo? Ar įveiktum?

Nonai pasirodė, kad šitie žodžiai bent kiek užgauna jos garbę ir sutepa ją akyse žmonių, kurie tai girdėjo, o tokių buvo daug; tad, anaiptol neketindama nusiplauti šios dėmės, o tik atsikirsti smūgiu už smūgį, ji tučtuojau atšovė:

— Mesere, gal jis ir neįveiktų manęs, bet norėčiau, kad pinigai būtų tikri!

Išgirdęs šiuos žodžius, maršalas ir vyskupas abudu pasijuto skaudžiai įgelti: vienas kaip kaltininkas nešlovės, užtrauktos vyskupo dukterėčiai, antras — įsižeidęs dėl savo dukterėčios. Nudelbę akis, susigėdę ir tylūs, juodu nujojo sau, nieko tą dieną jai neatsakę.

Taigi įžeista jaunoji moteris anaiptol neprasilenkė su mandagumu, šmaikščiai atsikirsdama įžeidėjui.

Ketvirta novelė

KIKIBIJAS, KURADO DŽANFILJACIO VIRĖJAS, ŠMAIKŠČIU ŽODŽIU IŠGELBSTI SAVO KAILĮ IR KURADO RŪSTYBĘ PAVERČIA JUOKU.

Jau nutilo Laureta ir visi nepaprastai gyrė Noną, kai karalienė įsakė Neifilei pasakoti toliau. Šioji tarė:

— Meilingosios damos, nors sumanus protas dažnai pakiša kalban-

čiajam, nelygu aplinkybės, greitus, naudingus ir gražius atsakus, bet ir atsitiktinumas, kartais ateinąs į pagalbą baikštiesiems, staiga įspraudžia jiems į lūpas tokius žodžius, kurių ramia širdimi niekad nesugebėtum rasti. Tai aš ir ketinu įrodyti šioje savo novelėje.

Kaip visos gal esate girdėjusios ir mačiusios, Kuradas Džanfiljacis[140], kilmingas mūsų miesto pilietis, visada buvo dosnus ir vaišingas ir, gyvendamas riteriškai, nuolat iškylavo su šunimis ir paukščiais; kitų jo žygdarbių šiuo tarpu neminėsiu.

Kartą, kai jo sakalas netoli Peretolos sumedžiojo gervę, riebią ir jauną, jis nusiuntė ją šauniajam savo virėjui, kuris vadinosi Kikibijas ir buvo venecijietis; nusiuntė jam, liepdamas pasakyti, kad gerai iškeptų ir pataisytų vakarienei. Kikibijas, vėjavaikis ir lengvapėdis (toks jis ir atrodė), nupešė gervę, užkūrė ugnį ir ėmė rūpestingai kepti. Kai ji buvo jau beveik iškepusi ir skleidė stipriausią kvapsnį, viena tos apylinkės moteriškaitė, Bruneta, kurią Kikibijas buvo smarkiai įsimylėjęs, atsitiktinai užsuko į virtuvę; užuodusi gervės kvapą ir pamačiusi ją, lipšniai ėmė prašyti Kikibiją duoti jai kulšiukę. Kikibijas atsakė dainuodamas:

— Ne, negausite, dona Bruneta, negausite, ne!

Supykusi dėl to, dona Bruneta jam atšovė:

— Dievaži, jeigu tu man jos neduosi, tai ir pats niekad negausi iš manęs, ko geidi!

Žodžiu, susikirto aštriai. Galų gale Kikibijas, nenorėdamas gildyti širdies savo damai, atplėšė vieną gervės kulšį ir davė jai. Kai vėliau Kuradui ir jo svečiams buvo patiekta gervė be vienos šlaunies, Kuradas, stebėdamasis tuo, liepė pašaukti Kikibiją ir paklausė, kur dingo antroji gervės šlaunis. Meleta venecijietis nė nemirktelėjęs atsakė:

— Pone, gervės teturi vieną koją ir vieną šlaunį.

Kuradas užsirūstinęs sušuko:

— Kaip, po velnių, teturi vieną šlaunį ir vieną koją? Bene aš gervių nesu matęs?

Kikibijas varė savo:

— Taip yra, mesere, kaip jums sakau; jeigu malonėsite, aš parodysiu gyvą pavyzdį.

Gerbdamas svečius, Kuradas nenorėjo ilgai ginčytis ir tarė:

— Kadangi tu žadi parodyti gyvą pavyzdį, o tokio aš niekad nei regėjau, nei girdėjau, parodyk jį rytoj, ir jeigu tai tiesa, aš būsiu patenkintas. Bet prisiekiu Kristaus kūnu, jeigu bus kitaip, aš liepsiu tave taip išvanoti, kad tu ir mirsi — manęs neužmirši.

Tuo ir baigėsi tą vakarą jų ginčas. Kitą rytą, vos tik brėkštant, Kuradas, kuriam ir per miegus neatlyžo pyktis, atsikėlė vis dar įtūžęs ir liepė atvesti arklius; užsodinęs Kikibiją ant kuino, nujojo su juo prie sraunios upės, ant kurios kranto apyaušriu visada užtikdavai gervių, ir sako:

— Tuojau pamatysim, kas vakar melavo: tu ar aš?

Kikibijas, regėdamas, kad Kuradas dar tebepyksta, o jam tenka įrodyti savo melą, neišmanydamas, kaip iš to išsisukti, risnojo paskui Kuradą su didžiausia baime širdyje ir mielai būtų pabėgęs, jeigu tik būtų galėjęs; bet, negalėdamas niekur pasprukti, žvalgėsi čia priekin, čia atgal, čia į šonus, ir ką tik pamatydavo, dingodavo, jog tai gervė stovi ant dviejų kojų. Bet, prijojus arčiau prie upės, jis pirmutinis išvydo pakrantėje dvylika gervių, stypsančių ant vienos kojos, kaip kad paprastai jos daro miegodamos. Taigi jis tučtuojau parodė jas Kuradui ir tarė:

— Dabar aiškiai matote, mesere, kad vakar aš sakiau teisybę: gervės teturi vieną šlaunį ir vieną koją; pažvelkite į tas, kur stovi ana ten.

Kuradas, žiūrėdamas į jas, tarė:

— Palauk, aš tau parodysiu, kad jos turi dvi kojas.— Ir, prijojęs kiek arčiau, sušuko: — Ho ho!..

Nuo šio riksmo gervės nuleido žemyn antrą koją ir, keletą žingsnių pabėgėjusios, nuskrido. Tada Kuradas, kreipdamasis į Kikibiją, tarė:

— Na, ką tu pasakysi, rajūne? Ar dabar jau tiki, kad jos turi dvi kojas?

Kikibijas suglumęs, pats nežinodamas, iš kur jam šovė tokia mintis į galvą, atsakė:

— Taip, mesere, bet jūs nesušukote „ho ho!“ tai vakarykštei: jeigu šitaip būtumėt šūktelėjęs, ji irgi būtų iškišusi antrą šlaunį ir antrą koją kaip kad šitos.

Kuradui taip patiko šis atsakymas, kad visas jo pyktis bemat virto linksmybe ir juoku, ir jis tarė:

— Tavo teisybė, Kikibijau, taip man ir reikėjo padaryti.

Taigi greitu ir juokingu atsakymu Kikibijas išvengė pylos ir susitaikino su savo ponu.

Penkta novelė

MESERAS FOREZĖ DA RABATA IR MAESTRAS TAPYTOJAS DŽOTAS, GRĮŽDAMI IŠ MUDŽELO, ŠAIPOSI VIENAS IŠ ANTRO SKURDŽIOS IŠVAIZDOS.

Kai Neifilė ir damos labai išgyrė Kikibijo atsakymą, Pamfilas, karalienei pageidaujant, pradėjo šitaip:

— Brangiosios damos, dažnai atsitinka, kad, kaip fortūna tarp žemų amatų kartais slepia didžiausias dorybes (neseniai tą įrodė Pampinėja), lygiai taip ir gamta po bjauriausia išvaizda slepia nuostabiausius gabumus. Tat akivaizdžiai pamatysite iš mano novelės apie du mūsų miesto piliečius, apie kuriuos ketinu trumpai jums papasakoti. Nesgi vienas jų, vadinamas meseru Foreze da Rabata[141], buvo mažutis, darkus, plokščiaveidis ir toks riestanosis, kad net šlykščiausias iš Barončių[142] šalia jo būtų pasirodęs gražus; o vis dėlto jis tiek nusimanė apie įstatymus, kad daugelis supratingų žmonių jį vadino civilinės teisės lobynu.

Antrasis, vardu Džotas[143], buvo apdovanotas tokiu puikiu talentu, kad kiekvieną daiktą, kokį tik, amžinai sukantis dangaus skliautui, gimdo gamta, viso ko motina ir tvarkytoja, jis pieštuku, plunksna ar teptuku pavaizduodavo taip panašiai, jog, rodės, čia ne panašybė, o veikiau pats daiktas. Todėl dažnai atsitikdavo, kad jo kūriniai apgaudavo žmonių akis: piešinį jie palaikydavo tikrove. Kadangi jis vėl grąžino senąjį spindesį menui, daug amžių palaidotam per klaidą tų, kurie tapė veikiau džiugindami neišmanėlių akis negu išmintingųjų protą,— jis pelnytai gali būti vadinamas vienu iš Florencijos garbės švyturių; ir tuo labiau jam dera ta šlovė, kad laikėsi jis be galo kukliai: būdamas prie gyvos savo galvos visų tapytojų maestras, nuolat atsisakinėjo maestro vardo. Ir šis Džoto atmestas titulas tuo skaisčiau spindėjo ant jo kaktos, kuo su didesniu geismu ir goduliu tą titulą savinosi mažiau gabesni tapytojai arba jo mokiniai. Nors jo menas buvo ir labai puikus, vis dėlto jis pats nei iš figūros, nei iš veido neatrodė gražesnis už meserą Forezę[144]. Bet grįžkime prie novelės.

Meseras Forezė ir Džotas turėjo Mudžele ūkius. Kartą meseras Forezė, nuvykęs pažiūrėti savo žemės tuo vasaros metu, kada teismai atostogauja, ir raitas grįždamas ant prasto išsinuomoto kuino, sutiko jau minėtąjį Džotą, kuris taipogi grįžo į Florenciją, apžiūrėjęs savo

valdas. Nei arkliu, nei apdaru jis nebuvo nė kiek prašmatnesnis už meserą Forezę; ir šit abu seni vyrai iš lėto, žingine jojo drauge. Staiga, kaip dažnai atsitinka vasarą, užklupo juos liūtis. Keleiviai kuo greičiau spruko vidun pas vieną sodietį, jų pažįstamą ir bičiulį. Bet po kurio laiko, matydami, kad lietus nenuščiūva, o norėdami tą pat dieną būti Florencijoj, pasiskolino iš šeimininko du senus sodietiškus apsiaustus, dvi nurudusias nuo senumo skrybėles (nes geresnių sodietis neturėjo) ir leidosi į kelią. Ir štai, kiek pajojėję ir pamatę, jog abu kiaurai perlyti, be to, ir kuinų kanopų gerokai aptaškyti purvais (o šitai anaiptol neprideda žmogui orumo), jie, ilgai traukę tylėdami, ėmė šnekučiuotis, nesgi ir dangus truputį pragiedrėjo. Meseras Forezė, jodamas ir klausydamasis Džoto, kuris buvo puikiausias pasakotojas, ėmė jį apžiūrinėti nuo galvos ligi kojų. Matydamas, kad jis visas toks bjaurus, toks nevalyvas,— meseras Forezė, deja, nepažvelgęs į save patį, nusijuokė ir tarė:

— Džotai, jeigu dabar sutiktų mus koks prašalaitis, niekad tavęs nematęs, manai, jis patikėtų, kad tu esi geriausias tapytojas[145] pasaulyje?

Džotas tučtuojau jam atšovė:

— Mesere, manau, patikėtų, jeigu, dirstelėjęs į jus, patikėtų, kad jūs mokate abėcėlę.

Girdėdamas tai, meseras Forezė pajuto savo klaidą ir suprato, jog Džotas jam atsimokėjo tuo pačiu pinigu.

Šešta novelė

MIKELĖ SKALCA ĮRODO KAI KURIEMS JAUNUOLIAMS, KAD BARONČIAI — KILMINGIAUSI ŽMONĖS PASAULY IR PAJŪRY, IR LAIMI VAKARIENĘ.

Dar tebesijuokė damos iš Džoto sumanaus ir greito atsakymo, o karalienė jau liepė Fjametai pasakoti toliau; šioji prabilo taip:

— Jaunosios damos, Pamfilui paminėjus Barončius, kurių jūs gal nepažįstate, man į galvą atėjo viena novelė, įrodanti jų kilmingumą;

nenukrypdama nuo šiandieninės temos, aš noriu jums apie tai papasakoti.

Ne per seniausiai mūsų mieste gyveno jaunikaitis, vardu pavarde Mikelė Skalca, maloniausias ir juokingiausias žmogus pasaulyje, mokąs pasakoti keisčiausių istorijų, todėl Florencijos jaunuoliai labai pageidaudavo turėti jį savo draugijoj. Kartą, kai jis buvo su kai kuriais kitais Mont Ugyje, tarp jų kilo toks ginčas: kuri florentiečių giminė kilmingiausia ir seniausia. Vieni sakė, kad Uberčiai, kiti — kad Lamberčiai[146], kas — viena, kas — kita, nelygu, kaip kam atrodė. Girdėdamas tai, Skalca nusišiepė ir tarė:

— Eikit jau, eikit, avigalviai! Jūs patys nesižinote, ką plepate! Kilmingiausi ir seniausi ne tik Florencijoj, bet visame pasauly ir pajūryje[147], yra Barončiai. Su tuo sutinka visi galvočiai ir kiekvienas, kas juos pažįsta kaip aš. Nepamanykite, jog turiu omeny kuriuos kitus: aš kalbu apie Barončius, jūsų kaimynus, gyvenančius prie Didžiosios šventos Marijos bažnyčios.

Išgirdę tai, jaunuoliai, laukę, kad jis pasakys ką kita, ėmė tyčiotis iš jo ir tarė:

— Tu juokies iš mūsų. Bene mes Barončių nepažįstame.

Skalca tarė:

— Dievaži, aš nejuokauju, o sakau teisybę. Jeigu kuris jūsų nori lažintis iš vakarienės laimėtojui ir šešiems jo pasirinktiems draugams, aš mielai ją iškelsiu; maža to: šiam ginčui spręsti leidžiu jums patiems paskirti žmogų, kuriuo tik pasikliaujate.

Vienas jų, vardu pavarde Neris Maninis[148], tarė:

— Aš tikiuosi laimėti šią vakarienę.

Susitarę išrinkti teisėju Pjerą di Fjorentiną, kurio namuose jie kaip tik ir buvo, visi nuėjo pažiūrėti, kaip pralaimės Skalca, ir paerzinti jo. Kai jie papasakojo apie lažybas, Pjeras, jaunuolis protingas, pirma išklausė Nerio nuomonę, paskui kreipėsi į Skalcą:

— O kuo tu šitai įrodysi?

Skalca atšovė:

— Kuo? Aš pateiksiu tokį įrodymą, kad ne tik tu, bet ir tas, kuris tą neigia, sakys, jog aš kalbu teisybę. Jūs žinote, kad juo giminė senesnė, juo kilmingesnė: tatai ir jie tik ką sakė. Barončių giminė seniausia, taigi ir kilmingiausia; įrodęs, kad ji senesnė, aš, be abejo, laimėsiu lažybas. Jūs turite žinoti, kad Barončius viešpats dievas sukūrė tuo metu, kai jis dar tik pradėjo mokytis tapybos, o kiti žmonės buvo sukurti vėliau, kai viešpats dievas jau išmoko tapyti. Kad aš čia kalbu teisybę,

įsitikinsite palyginę Barončius su kitais žmonėmis: visų veidai taisyklingi, proporcingų bruožų, o Barončius matot vieną pailgu ir siauru veidu, antrą — begaliniai plačiu, trečią — ilgiausia nosimi, ketvirtą — trumpute; ano smakras atsikišęs priekin ir užriestas aukštyn, o žandikauliai lyg asilo; yra tokių, kurių viena akis didesnė už antrąją, o dar kitų viena įsodinta žemiau už antrąją, kaip esti veiduose, kuriuos pirmąsyk nubrėžia vaikai, vos pradėję mokytis piešti. Iš to, kaip jau sakiau, itin aiškiai matyti, kad viešpats dievas juos kūrė dar tik mokydamasis tapybos, taigi jie senesni už kitus, atseit ir kilmingesni.

Kad Barončiai iš tikrųjų taip atrodo, tą gerai žinojo ir Pjeras, teisėjavęs šioj byloj, ir Neris, susilažinęs iš vakarienės, ir kiti. Išklausę šiuos juokingus Skalcos argumentus, visi ėmė kvatoti ir sakyti, kad Skalca teisus ir laimėjo vakarienę ir kad Barončių giminė neabejotinai pati kilmingiausia ir seniausia ne tik Florencijoj, bet visame pasauly ir pajūry. Todėl Pamfilas apie mesero Forezės veidą pagrįstai pasakė, kad jis savo bjaurumu pralenkia net Barončius.

Septinta novelė

DONĄ FILIPĄ VYRAS UŽKLUMPA SU MEILUŽIU. PAŠAUKTA Į TEISMĄ, GREITU IR JUOKINGU ATSAKU JI IŠSIVADUOJA IR PRIVERČIA PAKEISTI ĮSTATYMĄ.

Fjameta nutilo, ir kai visi dar tebesijuokė iš nelaukto argumento, Skalcos pateikto Barončių giminei išaukštinti, karalienė liepė pasakoti Filostratui, ir šis pradėjo:

— Šauniosios damos, puikus dalykas mokėti visur gražiai kalbėti, bet aš manau, kad užvis puikiausiai praverčia tas mokėjimas ten, kur to reikalauja būtinybė. Šį gabumą turėjo viena kilminga dama, apie kurią noriu jums papasakoti: ji ne tik sukėlė klausytojams linksmumą ir juoką, bet ir išsipainiojo iš gėdingos mirties žabangų, kaip jūs tuoj išgirsite.

Prato mieste kadaise galiojo įstatymas, iš tikrųjų ne tik peiktinas, bet ir žiaurus, be jokio skirtumo liepiąs deginti tiek šiaip moterį, vyro užtiktą sanguliaujant su meilužiu, tiek ir kiekvieną kekšę, parsidavinėjančią už pinigus. Šiam įstatymui dar tebeveikiant, vieną naktį Rinaldas de Puljezis[149] užklupo miegamajame savo žmoną, šaunią ir

gražią damą, vardu doną Filipą, Ladzarino de Gvacaljotrio glėbyje[150]. Tai buvo florentietis, kilmingas ir gražus jaunuolis, kurį ji mylėjo labiau nei savo gyvybę. Išvydęs tokį reginį, vyras, pagautas baisaus pykčio, vos susilaikė: norėjo prišokti prie jų ir užmušti; jeigu ne baimė dėl savęs paties, jis būtų taip ir padaręs, įniršio stumiamas. Nors Rinaldas ir susivaldė, betgi neatsispyrė geismui pareikalauti iš Prato įstatymų, ko jam pačiam nevalia buvo vykdyti, tai yra žmonos mirties. Turėdamas pakankamų jos kaltės įrodymų, kai tik išaušo diena, niekieno patarties neatsiklausęs, apskundė žmoną ir patraukė ją tieson. Dama, labai ryžtinga, kokios apskritai būna tikros įsimylėjėlės, kad ir daugelio savo bičiulių bei giminaičių atkalbinėjama, vis dėlto nusprendė stoti prieš teismą, trokšdama verčiau, teisybę išpažinusi, drąsiai numirti negu, baikščiai pasprukusi, gyventi ištrėmime ir pasirodyti neverta tokio meilužio kaip tas, kurio glėbyje ir praleido pereitą naktį. Lydima didelio būrio moterų ir vyrų, įtikinėjančių išsiginti, ji, stojusi prieš podestą, ramiu veidu ir tvirtu balsu paklausė, ko jam reikia iš jos. Podesta, pažvelgęs į ją ir matydamas, kokia ji graži ir kaip pagirtinai laikosi, ir spręsdamas iš jos kalbų, jog tai moteris didžios dvasios,— pajuto jai gailestį ir baimę, kad ji neprisipažintų tokio dalyko, už kurį jis turėtų, saugodamas savo garbę, pasmerkti ją myriop. Tačiau, negalėdamas panaikinti jai iškeltos bylos, tarė:

— Dona, kaip matote, štai čia jūsų vyras Rinaldas skundžiasi jumis: jis sako užtikęs jus sanguliaujant su kitu vyriškiu ir todėl reikalauja, kad aš pagal vieną čionykštį įstatymą nubausčiau jus už tai mirtimi; bet aš negaliu to padaryti, jeigu jūs neprisipažinsite; todėl gerai apgalvokite savo žodžius ir pasakykite man, ar tiesa, kuo jus kaltina vyras?

Dama, nė kiek nesuglumusi, gan linksmai atsakė:

— Mesere, tai tiesa, kad Rinaldas mano vyras ir kad pereitą naktį jis užtiko mane Ladzarino glėbyje, kuriame aš daug kartų esu buvusi, nes myliu jį tikra ir tobula meile. Šito niekados neišsiginsiu; bet jūs žinote,— tuo aš esu tikra,— kad įstatymai turi būti visiems lygūs ir nustatyti pritariant tiems, kuriuos tai liečia. Tuo tarpu šis įstatymas varžo tik vargšeles moteris, kurios daug geriau negu vyrai galėtų patenkinti daugelį; be to, kada šis įstatymas buvo įvedamas, ne tik nė viena moteris nedavė jam savo pritarimo, bet nė viena nebuvo netgi pakviesta; todėl jį pagrįstai galima vadinti piktybiniu. Jeigu jūs norite, skriausdami mano kūną ir savo sielą, jo laikytis — tai jūsų reikalas; bet, prieš nuspręsdami ką nors, suteikite man mažą malonę: paklaus-

kite mano vyrą, ar aš nepriklausydavau jam visada, kada tik jis panorėdavo, niekad nesakydama ne?

Į tai Rinaldas, nelaukdamas, kada jį paklaus podesta, tučtuojau atsakė, kad žmona iš tikrųjų kiekvienąsyk patenkindavo jo norą, kada tik jis pageidaudavo.

— Taigi,— skubiai dėstė toliau žmona,— aš klausiu jus, mesere podesta,— jeigu jis visada iš manęs imdavo, ko jam reikėdavo ir kas jam patikdavo, ką gi aš turėdavau ar turiu daryti su tuo, kas nuo jo atlieka? Nejaugi turiu mesti šunims? Argi ne daug geriau patarnauti tuo kilniam žmogui, mylinčiam mane labiau už patį save, negu kad duoti tam turtui žūti ar sugesti?

Į šį tardymą, ir dar tokios ir tiek pagarsėjusios damos, buvo subėgę beveik visi pratiečiai, kurie, girdėdami tokį juokingą klausimą, lig valios prisikvatoję, tučtuojau beveik vienu balsu ėmė šaukti, kad žmona sako teisybę; ir prieš išsiskirstydami, podestos paraginti, pakeitė žiaurųjį įstatymą ir nutarė, kad jis būtų taikomas tik toms moterims, kurios dėl pinigų apgaudinėja savo vyrus. Taigi Rinaldas išspūdino iš teismo, susigėdęs dėl neapgalvoto savo žingsnio; o žmona, linksma ir laisva, lyg iš laužo liepsnų prisikėlusi, garbingai grįžo namo.

Aštunta novelė

FRESKAS PATARIA DUKTERĖČIAI NESIŽIŪRĖTI Į VEIDRODĮ, JEIGU JAI, KAIP SAKOSI, NEMALONU MATYTI BJAURIUS ŽMONES.

Filostrato pasakojama novelė iš pradžių gėda nutvilkė klausančių damų širdis: tai rodė drovus raudonis, užsiplieskęs jų veiduose; paskui, žvalgydamosi viena į kitą ir vos begalėdamos susilaikyti iš juoko, kikendamos klausėsi iki galo. Kai novelė užsibaigė, karalienė atsigręžė į Emiliją ir liepė pasakoti toliau. Šioji, lyg iš miego nubudusi, dūsaudama pradėjo:

— Žavingosios mergaitės! Paskendusi giliose mintyse, aš ilgą laiką buvau toli nuo čia, betgi, paklusdama karalienės valiai, atliksiu savo pareigą bent trumpute novele (taip nesielgčiau, jei mano siela būtų čia) ir papasakosiu jums apie žioplą klaidą vienos merginos, kurią šmaikščiu žodžiu būtų pataisęs jos dėdė, jeigu tik jinai būtų jį supratusi.

Vienas žmogus, Freskas da Čelatikas, turėjo dukterėčią, kurią vadino maloniniu vardu — Česka. Nors ji buvo daili iš veido ir iš stoto (betgi ne iš tų angeliškų veidų, kuriuos retkarčiais tenka sutikti), tačiau tokia didi ir iškilni nešėsi, kad buvo pratusi peikti ir vyrus, ir moteris, ir visa, ką tiktai matydavo, nė kiek neatsižvelgdama į save pačią. O buvo ji tuo atžaresnė, įkyresnė ir priekabesnė už kiekvieną kitą, kad jai niekuo negalėjai įtikti. Be to, ji buvo tokia pasipūtėlė, kad jeigu net būtų kilusi iš Prancūzijos karalių giminės, ir tai būtų buvę per daug. Eidama gatve, ji viskuo šlykštėdavosi, ir nieko kito nedarydavo, kaip tik raukdavo nosį, tarytum kiekvienas sutiktasis smirdėtų. Nekalbėsiu čia apie daugelį kitų bjaurių ir apgailėtinų jos manierų. Kartą, grįžusi namo, kur rado ir savo dėdę Freską, vaipydamasi atsisėdo šalia jo ir tolydžio tik pūkštė ir pūkštė. Taigi Freskas paklausė ją:

— Kaip čia yra, Česka? Šiandien šventė, o tu taip anksti grįžai namo?

Ši maivydamasi atsakė:

— Tai tiesa, kad anksti parėjau, bet aš nemaniau, kad šiame mieste vyrai ir moterys tokie atgrasūs ir nepakenčiami, kaip šiandien pasitaikė: nesutikau gatvėje nė vieno, kuris nebūtų man šlykštesnis už kipšą. Turbūt nėra pasaulyje moters, kuri labiau už mane bjaurėtųsi nemaloniais veidais. Nenorėdama jų matyti, taip greit ir parėjau.

Freskas, kuriam bjaurus dukterėčios būdas baisiai nepatiko, tarė jai:

— Dukrele, jeigu negražūs žmonės taip tau nepatinka, kaip sakai, tai dėl šventos ramybės niekad nesižiūrėk į veidrodį.

Bet ji, tuštesnė už nendrę, nors išmintimi dėjosi lygi Saliamonui, Fresko sąmojį suprato ne geriau už aviną; priešingai, ji atšovė dėdei, kad žiūrėsis į veidrodį kaip ir visos kitos merginos. Taip ir liko ji kvaiša ir po šiai dienai tokia tebėra.

Devinta novelė

GVIDAS KAVALKANTIS PADORIU SĄMOJU ATSIKERTA KELIEMS FLORENCIJOS RITERIAMS, KURIE NETIKĖTAI JĮ UŽKLUPO.

Karalienė, matydama, kad Emilija baigė savo novelę ir kad niekam kitam nebelieka pasakoti, kaip vien tik jai, išskyrus tą, kuris turėjo teisę kalbėti paskutinis, pradėjo šitaip:

— Grakščiosios damos, nors šiandien jūs iš manęs paveržėte daugiau nei dvi noveles, vieną iš kurių ketinau jums papasakoti, vis dėlto man liko dar viena, ir baigiasi ji tokiu giliu sąmoju, kokio iki šiol gal negirdėjome.

Jūs turite žinoti, kad kitados mūsų mieste gyvavo labai gražūs ir girtini papročiai, iš kurių šiandien nebeliko nė vieno, nesgi šykštumas, augąs sykiu su turtais, visus juos išgujo. Tarp tų papročių buvo ir toks: visoje Florencijoje kilmingi florentiečiai burdavosi į draugijas, sudarytas iš tam tikro skaičiaus asmenų, tačiau priimdavo į jas tik tuos, kurie galėdavo tinkamai padengti išlaidas. Šiandien vienas, rytoj antras, ir taip visi iš eilės, kiekvienas savo dieną, keldavo vaišes visai draugijai, dažnai čion kviesdamiesi ir garbingus svetimšalius, kai tokių pasitaikydavo, o ir kai kuriuos miestelėnus. Taip jau bent kartą metuose jie apsitaisydavo visi vienodai ir žymesnėmis dienomis jodinėdavo drauge po miestą, kartais surengdavo turnyrus ir kariškas žaidynes, ypač per didžiąsias šventes arba kai miestą pasiekdavo kokia nors džiaugsminga žinia apie pergalę ir apie ką kita.

Tarp tokių draugijų buvo ir mesero Beto Bruneleskio[151] draugija, į kurią meseras Betas ir jo bičiuliai itin stengėsi įtraukti Gvidą, mesero Kavalkantės de Kavalkančio sūnų; ir ne be pagrindo, nes jis buvo ne tik vienas geriausių logikų pasaulyje ir puikus gamtos filosofijos žinovas (šie dalykai draugijai mažai terūpėjo), bet dar ir maloniausias, gerai išauklėtas, labai pašnekus žmogus. Ir kokio tik jis imdavosi darbo, pritinkamo padoriam vyrui, jam išeidavo geriau negu kuriam kitam. Be to, jis buvo labai turtingas, o kaip jis mokėdavo pagerbti kiekvieną, kuris, jo supratimu, būdavo to vertas,— šito ir žodžiais neapsakysi. Bet meserui Betui niekad nepavykdavo jo prisivilioti, ir jis su savo draugais manė, jog taip esą todėl, kad Gvidas, dažnai pasinėręs į savo mintis, labai bodisi žmonėmis. O kadangi jis bent kiek laikėsi epikūrininkų mokslo, tai prasčiokai kalbėjo, kad visi jo mąstymai — vien pastangos susekti, jog dievo nėra. Kartą, išėjęs iš švento Mykolo bažnyčios ir pasukęs Adimario gatve, kur dažnai jis vaikščiodavo ir kur aplinkui buvo didelių marmurinių, o ir kitokių antkapių (dabar jie šventos Reparatos bažnyčioje), Gvidas atsidūrė tarp stūksančių ten porfyro kolonų ir tų antkapių, priešais užrakintas švento Jono krikštyklos[152] duris. Tuo metu meseras Betas, su savo draugija jodamas per šventos Reparatos aikštę, pamatė Gvidą tarp tų antkapių ir tarė:

— Jokim paerzinti jo.— Ir, spustelėję pentinais žirgus, bemaž

užlėkė ant Gvido, nespėjus jam nė apsižiūrėti.

— Gvidai,— tarė jie,— tu atsižadi mūsų draugijos; bet sakyk, kai atrasi, kad dievo nėra, kas gi iš to bus?

Gvidas, netikėtai jų užkluptas, tučtuojau atsakė:

— Ponai, jūs galite savo namuose sakyti man ką tinkami,— ir, pasirėmęs ranka į vieną antkapį,— o buvo jie aukšti,— lengvu šuoliu stryktelėjo, peršoko į kitą pusę ir atsikratęs jais nuėjo sau.

Tie valandžiukę žvalgėsi suglumę kits į kitą, o paskui ėmė kalbėti, ar tik Gvidas nebus išprotėjęs, nes jo atsakas neturįs jokios prasmės: juk ši vieta, kurioje dabar yra, jiems tiek terūpinti, kiek visiems kitiems miestelėnams, o taip jau ir pačiam Gvidui.

Atsigręžęs į juos, meseras Betas tarė:

— Jūs patys esat išprotėję, jeigu jo nesupratote. Jis keliais žodžiais mandagiai mums sviedė didžiausią įžeidimą. Jeigu gerai pagalvosite, šitie kapai — tai mirusiųjų namai, nes juose ilsisi palaidoti numirėliai. Jis sako, kad čia mūsų namai, tuo pareikšdamas, kad mes ir kiti neišmanėliai bei tamsuoliai, palyginti su juo ir kitais mokytais žmonėmis, esame tarytum numirėliai ir todėl, būdami čia, esame savo namuose.

Tada visi suprato, ką norėjo pasakyti Gvidas, ir susigėdę niekuomet nebekvaršindavo jam galvos, o meserą Betą nuo tol laikė įžvalgiu ir protingu riteriu.

Dešimta novelė

BROLIS ČIPOLA ŽADA KAI KURIEMS SODIEČIAMS PARODYTI ANGELO GABRIELIAUS PLUNKSNĄ, BET, VIETOJ JOS RADĘS ANGLIS, SAKO, KAD ČIA TOS PAČIOS, ANT KURIŲ KEPĘS ŠVENTAS LAURYNAS.

Kai visi iš tos draugijos buvo jau pasekę po novelę, Dionėjas pamatė, jog kalbėti tenka jam. Todėl, nelaukdamas iškilmingo įsakymo, nutildęs tuos, kurie dar tebegyrė kandų Gvido sąmojį, pradėjo:

— Grakščiosios damos, nors aš turiu teisę pasakoti, kas man patinka, šiandien nenoriu nutolti nuo tos temos, kuria jūs visi gan vykusiai kalbėjote. Sekdamas jūsų pėdomis, ketinu jums parodyti, kaip sumaniai, staiga susigriebęs, vienas švento Antano ordino brolis išven-

gė sarmatos, kurią jam norėjo užtraukti du jaunuoliai. Ir jūs per daug nerūstaukit, kad aš, nenorėdamas trumpinti novelės, kalbėsiu ilgokai: tik pažvelkit į saulę ir pamatysite, kad ji dar vidury dangaus.

Čertaldas, kaip jūs gal esate girdėję, yra miestelis Elzos slėnyje, mūsų apylinkėj. Nors jis ir mažutis, bet kitados jame gyveno kilmingi ir pasiturį žmonės. Į šį derlingą ir dosnų kraštą mėgo atvykti kartą per metus rinkti išmaldos, kurią duoda kvailiai, vienas švento Antano ordino brolis, vardu Čipola*; jį ten mielai priimdavo, gal ne tiek iš dievotumo, kiek dėl vardo, nes tenykštė žemė augina svogūnus, garsius visoje Toskanoje. Tasai brolis Čipola buvo mažiukas, rudaplaukis, linksmo veido, vienas iš mitriausių perėjūnų pasaulyje; be to, jokio mokslo neturėdamas, toks puikus ir sumanus buvo kalbėtojas, jog, kas jo būtų nepažinojęs, ne tik būtų palaikęs dideliu oratorium, bet būtų pasakęs, kad čia pats Tulijus, o gal ir Kvintilianas[153]; ir beveik visiems tame krašte jis buvo kūmas, bičiulis ar draugas.

Kartą rugpjūčio mėnesį, kaip buvo pratęs, nuvyko jis ten ir vieną sekmadienio rytą, visiems aplinkinių kaimų doriesiems vyrams bei moterims susirinkus parapinėn bažnyčion mišių, kai pasirodė tinkamas jam metas, išėjo priekin ir tarė:

— Ponai ir ponios, kaip žinote, jūsų krašte yra paprotys kasmet siųsti barono mesero šventojo Antano vargšams kviečių ir avižų,— kas truputį, o kas ir apsčiai, pagal kiekvieno išgales ir dievotumą,— idant palaimintas šventasis Antanas sergėtų jūsų jaučius ir asilus, kiaules ir avis[154]; be to, esate įpratę mokėti, ypačiai tie, kurie įsirašę mūsų draugijon, tą mažutę skolą, kuri mokama kartą per metus. Tai duoklei surinkti mane čion atsiuntė mano vyresnysis, tai yra meseras abatas; todėl, su dievo palaima, po devintos, kai išgirsite skambinant varpais, ateikite čion, prie bažnyčios, kur aš kaip paprastai jums pasakysiu pamokslą ir duosiu pabučiuoti kryžių; be to, žinodamas, kad visi jūs dievobaimingai atsidavę baronui meserui šventajam Antanui, kaip ypatingą malonę parodysiu švenčiausias ir gražiausias relikvijas, kurias aš pats kadaise pargabenau iš Šventosios žemės anapus jūrų; tai viena angelo Gabrieliaus plunksna, likusi mergelės Marijos kambaryje, kada šis apreiškė jai Nazarete džiugią žinią.

Tai pasakęs, nutilo ir grįžo prie mišių.

Kai brolis Čipola šitai kalbėjo, tarp daugelio kitų bažnyčioje buvo du jaunuoliai, itin klastingi: vienas — vardu Džovanis del Bragonjera,

---

* Svogūnas (*it.*).

antras — Bjadžas Picinis. Bent kiek pasijuokę tarpusavy iš brolio Čipolos relikvijų, nors abudu buvo dideli jo draugai ir bičiuliai, nutarė iškrėsti jam dėl šitos plunksnos pokštą. Sužinoję, kad brolis Čipola tą rytą pusryčiauja miestelyje pas vieną savo bičiulį, vos tik išgirdę, kad jis jau už stalo, juodu išėjo į gatvę ir nuvyko į viešbutį, kur buvo apsistojęs brolis Čipola, su tokiu sumanymu: Bjadžas turėsiąs šnekinti brolio Čipolos tarną, o Džovanis tarp brolio daiktų ieškosiąs tos plunksnos ir, kad ir kokia ji būtų, pavogsiąs, idant paskui pamatytų, ką jis apie tai postringaus žmonėms.

Turėjo brolis Čipola tarną, kurį vieni vadino Guču Miegalium, kiti — Guču Terlium, o dar kiti — Guču Kiaule; ir buvo jis toks atstumiantis, kad nė Lipas Topas[155] turbūt nieko panašaus nėra pavaizdavęs; brolis Čipola dažnai mėgdavo apie jį pajuokauti savo draugijoje ir sakydavo:

— Mano tarnas turi devynias tokias savybes, kad jeigu bent vieną iš jų būtų turėjęs Saliamonas, Aristotelis ar Seneka[156], to būtų pakakę sugadinti visai jų dorai, išminčiai ir šventumui. Įsivaizduokite dabar, koks tai žmogus, kuris neturi nei doros, nei išminties, nei šventumo, o tik tas devynias savybes.

Ir kartais paklaustas, kokios gi tos devynios savybės, jis surimavęs atšaudavo:

— Na, tai pasakysiu jums: jis slunkius, nevaleika, pagyrūnas; šalaputris, neklaužada, keikūnas; užuomarša, melagis, palaidūnas; be šitų, jis turi ir dar kitokių ydelių, apie kurias verčiau tylėti. O užvis juokingiausia — kad jis visur nori vesti pačią ir išsinuomoti namus; o kadangi jo barzda ilga, juoda ir taukuota, jis tariasi esąs toks gražus ir patrauklus, jog mėklina, kad visos moterys, vos tik pamačiusios, jį įsimyli; ir jeigu duotumei jam valią, tai ir lakstytų paskui visas, ligi nusmuktų kelnės. Teisybė, jis man didelė parama, nes kada tik kas nori su manim slapčia pasikalbėti, aure ir jis kiša savo nosį. O jeigu kartais manęs kas paklausia ko nors, jis taip bijo, kad aš nesugebėsiu atsakyti, jog tučtuojau atsako „taip“ arba „ne“, kaip, jo manymu, dera.

Tai šitą būtent tarną brolis Čipola paliko viešbutyje, įsakęs akylai žiūrėti, kad šiukštu niekas neliestų jo daiktų, ypač krepšių, nes ten sudėtos šventenybės. Bet Gučas Terlius, kuriam smaksoti virtuvėje buvo mieliau, negu lakštingalai tupėti ant žalių šakų, ypačiai, jeigu ten sukiodavos kokia moteriškaitė, pamatė viešbučio virtuvėje riebią ir storą, mažutę ir bjauriai nudrėbtą mergą su pora papų lyg dviem pintinėm mėšlo, iš veido panašią į Barončius, visą prakaituotą, tau-

kuotą, dūmais atsiduodančią; ir kaip vanagas puola ant maitos, taip jis nuskriejo ten, palikęs dievo valiai brolio Čipolos kambarį ir visus daiktus; nors buvo dar tik rugpjūtis, atsisėdo prie ugnies ir užmezgė su mergina, vardu Nuta, šneką, girdamasis turįs bajorystės raštus su antspaudu ir florinų kaip šieno, neskaitant tų, kuriuos skolingas kitiems, o jų, ko gero, bus daugiau negu mažiau. Jis toks esąs gabus ir veikti, ir kalbėti, kad viešpatie apsaugok. Neatsižvelgdamas į savo skriblių, ant kurio buvo tiek riebalų, kad jie būtų pagardinę Altopašo katilą[157], nei į savo striukę, sudriskusią ir lopiniuotą, su blizgančia apykakle ir iššutusiom pažastėm, ant kurios buvo daugiau ir spalvingesnių dėmių negu ant totoriškų ar indiškų audinių, nei į savo suplyšusius batus ir prakiurusias kojines, jis lyg koks Kastilijos valdovas pareiškė norįs aprengti ir aprūpinti ją, išvaduoti iš gėdingo vergavimo svetimiems žmonėms; nežadėdamas didelių turtų, teikė jai vilties susilaukti geresnio likimo ir pripaistė daug kitokių nesąmonių. Nors jis kalbėjo labai jausmingai, bet visos šnekos nuėjo vėjais ir kaip dauguma jo žygių baigėsi niekais.

Taigi abu jaunuoliai Gučą Kiaulę rado šalia Nutos; patenkinti tuo, nes jų darbas perpus buvo atliktas, niekieno nekliudomi, įžengė į atidarą brolio Čipolos kambarį; pirmiausia jie susiieškojo krepšį, kuriame buvo plunksna; atrišę jį, dideliame vėsle, apvyniotame plonučiu šilku, rado mažą dėžutę; atvožę ją, išvydo plunksną iš papūgos uodegos ir pamanė, jog čia turi būti toji pati, kurią jis žadėjo parodyti čertaldiečiams. Ir tikrai anuomet lengvai juos galėjo įtikinti, nes Egipto prašmatnybių dar nedaug tebuvo patekę į Toskaną — vėliau jos gausiai paplito ir čia, tvirkindamos visą Italiją. Ir jeigu tos naujovės apskritai buvo retenybė, tai šiame krašte gyventojai beveik visai jų nežinojo, ir kol tvirtai laikėsi grubi protėvių dorovė, jie ne tik neregėjo papūgų, bet niekados nė girdėti apie jas nebuvo girdėję.

Patenkinti suradę plunksną, jaunuoliai pasiėmė ją ir, kad neliktų dėžutė tuščia, pamatę kambario kertėje anglių, pripylė jų; uždarę dėžutę ir viską sutvarkę, kaip buvo, niekieno nepastebėti, linksmi išėjo su plunksna ir ėmė laukti, ką gi sakys brolis Čipola, vietoje plunksnos radęs anglis. Prasčiokėliai vyrai ir moterys, esą bažnyčioje, išgirdę, kad apie devintą valandą jie pamatysią angelo Gabrieliaus plunksną, mišioms pasibaigus grįžo namo ir šią naujieną išplatino tarp kaimynų ir kūmučių. Popiet tiek vyrų ir moterų suplaukė į šventorių, kad vos betilpo: visi nekantravo pamatyti tą plunksną. Brolis Čipola, gerai papietavęs ir paskui bent kiek numigęs, atsikėlė tuojau po devynių ir

sužinojęs, kad prigužėjo daugybė sodiečių pažiūrėti plunksnos, liepė Gučui Terliui atnešti jo krepšius ir varpelius. Tas, vargais negalais atitrūkęs nuo virtuvės ir Nutos, nupėdino ten su reikalaujamais daiktais. Kai jis atpūškavo, nes nuo per daug išgerto vandens jam buvo išpūtę vidurius, brolio Čipolos įsakymu, atsistojo prie bažnyčios durų ir smarkiai ėmė skambinti varpeliais. Kai susirinko visi žmonės, brolis Čipola, nepastebėjęs, kad jo daiktai buvo liesti, pradėjo pamokslą ir pasakė daug gražių žodžių, tinkamų tai progai. Pagaliau, kai reikėjo parodyti angelo Gabrieliaus plunksną, jis pirmiausia iškilmingai sukalbėjo „Tikiu", paskui liepė uždegti dvi vaško žvakes ir, nusivožęs nuo galvos gobtuvą, atsargiai nuvyniojo šilką ir ištraukė dėžutę. Keliais žodeliais pašlovinęs angelą Gabrielių ir šventąsias relikvijas, atidarė dėžutę.

Pamatęs, kad ji pilna anglių, neįtarė, jog čia Gučo Miegaliaus darbas, nes žinojo, kad jis to neprasimanytų, ir neišbarė jo, kam blogai saugojo ir leido kitiems prikišti nagus, o tylomis išplūdo pats save, kad jam patikėjo sergėti savo daiktus, žinodamas, koks jis nestropus, neklusnus, aplaidus ir užmaršus. Vis dėlto, nė trupučiuko neužraudęs, pakėlė akis ir rankas į dangų ir sušuko taip, kad visi girdėtų:

— O dieve, amžinai tebūnie garbinama tavo galybė!

Paskui uždarė dėžutę ir, atsigręžęs į žmones, tarė:

— Ponai ir ponios![158] Kai aš dar labai jaunas buvau, vyresnybė mane nusiuntė į tas šalis, kur užteka saulė, ir ypatingu įsaku pavedė man ieškoti Porčelanos privilegijų, kurios, nors jas štampuoti nieko nekaštuoja, labiau praverčia kitiems negu mums. Taigi iš Venecijos leidausi į kelią: perėjau per Graikų Borgą, toliau raitas perjojau Algarvijos karalystę ir per Bagdadą atvykau į Parioną, iš kur, mirdamas troškuliu, po kiek laiko pasiekiau Sardiniją. Bet kam čia jums minėti visus mano aplankytus kraštus? Perplaukęs švento Jurgio sąsiaurį, atsidanginau į Apgaulija ir Juokdariją, šalis dideles ir tirštai gyvenamas; iš ten nukakau į Melo žemę, kur daug radau mūsiškių brolių ir apsčiai iš kitų ordinų; visi jie, dievo garbei, baisėdamiesi bėgo nuo negandų, mažai tesirūpindami svetimom bėdom, skubėdami ten, kur matė sau naudos, jokiu kitu pinigu tose šalyse nemokėdami, kaip vien netikru. Paskui atsidūriau Abrucų žemėje, kur vyrai ir moterys vaikšto klumpėti po kalnus, o kiaules rengia jų pačių žarnomis[159]; kiek tolėliau radau ten žmones, nešiojančius duoną ant lazdų, o vyną maišuose. Iš ten nukeliavau į Šilkverpių kalnus, kur visi vandenys teka žemyn. Trumpu laiku aš tiek nusivariau gilyn, kad priėjau Pastarnokų Indiją,

kur, prisiekiu jums savo sutana, mačiau skraidant žagres ir akėčias[160]: neįtikimas dalykas, jeigu kas nėra to matęs. Bet čia neleis man sumeluoti Mazas del Sadžas, stambus tenykštis pirklys, kurį ten sutikau: jis skaldė riešutus, o kevalus pardavinėjo atskirai. Negalėdamas rasti, ko ieškojau, nes toliau kelias eina vandeniu, grįžau atgal ir patekau į tas šventas žemes, kur vasaros metu šalta duona kaštuoja keturis denarus, o karšta — ničnieko[161]. Čia aš radau godotiną tėvą meserą Nebark Manęs Susimildamas, nuopelningiausią Jeruzalės patriarchą. Jis, gerbdamas barono mesero švento Antano rūbą, kurį aš visuomet dėviu, teikėsi man parodyti visas šventas relikvijas, kokias tik turėjo; o buvo jų tokia daugybė, kad jeigu aš ir norėčiau viską išvardinti, neprieičiau galo per keletą mylių. Tačiau, idant nenusiviltumėt, kai kurias paminėsiu. Pirmiausia jis man parodė šventos dvasios pirštą, sveiką ir tvirtą kaip niekados; garbaną serafimo, pasirodžiusio šventam Pranciškui; cherubino nagą ir įsikūnijusio žodžio šonkaulį, padėtus po stiklu; šventojo katalikų tikėjimo drabužius; keletą spindulių žvaigždės, kurią išvydo trys karaliai Rytuose; buteliuką su švento Mykolo prakaitu, kai jis kovėsi su šėtonu; švento Lozoriaus mirties žandikaulį ir kitką. O kad jam padovanočiau Morelo šlaitus, išverstus italų kalbon, ir keletą Kaprecijaus skyrių[162], kurių taip ilgai ieškojo, jis mane padarė savo šventų relikvijų dalininku ir padovanojo švento kryžiaus dantį, o viename buteliuke bent kiek Saliamono šventovės varpų skambesio ir angelo plunksną, apie kurią esu jums jau sakęs, ir švento Gerardo Vilamanjiečio klumpę; tą retenybę ne per seniai aš atidaviau Florencijoj Gerardui de Bonziui, kuris didžiai ją garbina. Davė jis man ir anglių, ant kurių buvo iškeptas palaimintasis kankinys šventas Laurynas. Visus šiuos daiktus aš dievobaimingai parsigabenau ir visada turiu su savim. Teisybė, mano vyresnysis neleido man jų rodyti, kol dar nepatvirtinta, ar jie tikri, ar ne. Bet dabar, kai tūli stebuklai, jų padaryti, ir laiškai, gauti iš patriarcho, tai patvirtino,— jis davė man leidimą juos rodyti. Bijodamas šias relikvijas kam kitam patikėti, visada nešiojuos su savim. Teisybė, angelo Gabrieliaus plunksną, kad nesusilamdytų, aš laikau dėžutėje, o žarijas, ant kurių kepė šventas Laurynas, kitoje; jiedvi taip panašios, kad dažnai jas supainioju. Taip atsitiko ir šį kartą: manydamas, kad nešuos dėžutę su plunksna, atsinešiau tą, kur anglys. Bet aš nelaikau tai klaida; priešingai, esu beveik tikras, kad tokia buvo dievo valia ir kad jis pats įdavė man į rankas dėžutę su anglimis, nes dabar prisiminiau, kad už dviejų dienų bus šventas Laurynas. Todėl viešpats, norėdamas, kad aš, parodęs jums žarijas, ant

kurių buvo iškeptas šventasis, įžiebčiau jūsų širdyse pamaldumą, kurį privalote jam jausti, ir liepė man paimti ne plunksną, kaip norėjau, o palaimintas žarijas, užgesintas to švenčiausio kūno drėgmės. Taigi, palaimintieji vaikeliai, nusiimkite kepures ir dievobaimingai prieikite čion pažiūrėti jų. Bet pirma žinokite, kad tas, kuris šiomis anglimis bus paženklintas kryžiaus ženklu, visus šiuos metus gali gyventi ramus: ugnis jo kūno nepalies nejučiomis.

Pasakęs tuos žodžius, giedodamas šlovę šventam Laurynui, jis atidarė dėžutę ir parodė anglis. Paika minia kurį laiką nustebusi pagarbiai žiopsojo į anglis, o paskui visi grūsdamiesi ėmė spraustis prie brolio Čipolos, nešdami geresnes aukas negu paprastai, ir kiekvienas prašė paliečiamas tomis anglimis. Todėl brolis Čipola, paėmęs tas anglis į ranką, ant vyriškių baltų liemenių bei striukių ir ant moterų šydų ėmė braižyti didelius kryžius, kokie tik galėjo tilpti, tvirtindamas, kad jeigu anglys ir mažėja bepaišant tuos kryžius, paskui jos vėl išaugančios dėžutėje, kaip daug kartų esąs išbandęs. Taigi, ne be didžiulės sau naudos, jis apkryžiavo visus čertaldiečius, sumaniai pasityčiojęs iš tų dviejų dykūnų, kurie, vogdami plunksną, ketino iš jo pasityčioti. Juodu klausėsi jo pamokslo. Girdėdami, kaip gudriai jis išsisuko, kaip iš tolo pradėjo ir kokiais žodžiais bylojo,— taip juokėsi, kad, rodės, plyš žandai. Vėliau, kai žmonės išsiskirstė, abu pokštininkai priėjo prie brolio Čipolos ir visa gerkle kvatodami apsakė, ką padarę, o paskui grąžino plunksną, kuri kitais metais pravertė jam ne mažiau kaip tądien anglys.

*

Ši novelė draugijai suteikė didžiausią malonumą ir pramogą: visi smagiai juokėsi iš brolio Čipolos, ypač iš jo kelionių po šventas žemes ir iš jo relikvijų, tiek matytų, tiek ir parsigabentų. Kai karalienė suprato, kad novelė jau baigėsi, o sykiu ir jos viešpatavimas, atsistojusi nusiėmė vainiką, juokdamasi jį uždėjo ant galvos Dionėjui ir tarė:

— Laikas, Dionėjau, ir tau bent kiek patirti, kas per pareiga valdyti ir vadovauti moterims; taigi karaliauk ir valdyk mus taip, kad pabaigoje galėtume pagirti tavo valdymą.

Dionėjas, priėmęs vainiką, juokdamasis atsakė:

— Daug kartų esate juos mačiusios: aš kalbu apie šachmatų karalius, kur kas vertingesnius už mane; iš tiesų, jeigu jūs manęs klausytumėt, kaip dera klausyti tikro karaliaus, aš jus išmokyčiau naudotis tokiais malonumais, be kurių jokia šventė nėra pilnutinai džiaugsminga. Bet gana tų šnekų: aš valdysiu, kaip sugebėsiu.

Ir, pagal įsigalėjusį paprotį pasišaukęs senešalą, smulkiai jam nurodė, ką šis turėsiąs daryti, kol truksiąs jo viešpatavimas, o paskui tarė:

— Šauniosios damos, čia visaip kalbėta ir apie žmonių sumanumą, ir apie įvairius atsitikimus, taigi, jei prieš valandėlę nebūtų čion atėjusi dona Ličiska, kuri savo žodžiais man davė medžiagos būsimiems rytojaus pasakojimams, aš manau, ilgai būčiau vargęs, kol būčiau suradęs temą. Kaip girdėjote, ji pareiškė, kad nė viena jos kaimynė nesanti ištekėjusi nekalta; ir dar pridūrė gerai žinanti, kiek ir kokių išdaigų žmonos iškrečia savo vyrams. Palikim nuošaly pirmą tvirtinimą,— apie tai čiauška ir maži vaikai, o antrą, aš manau, mums malonu būtų pasvarstyti. Jeigu jau dona Ličiska davė tokią mintį, norėčiau, kad rytoj kalbėtume apie išdaigas, kurias iš meilės ar gelbėdamos save žmonos išdarinėja savo vyrams, kartais numanantiems tai, kartais ne.

Kai kurioms damoms atrodė, kad joms nelabai tinka šnekėti apie tokius dalykus, ir prašė Dionėją, kad šis pakeistų savo pasiūlymą. Bet karalius joms atšovė:

— Damos, aš ne blogiau už jus žinau, ką liepiu. Jūsų būgštavimai negali manęs atitraukti nuo šios temos. Aš manau, dabar toks metas, kai leistinos bet kokios kalbos, svarbu tik, kad moterys ir vyrai šalintųsi nedorų darbų. Argi nežinote, kad dėl šio laiko negandų teisėjai apleido teismus; įstatymai, tiek dievo, tiek žmonių, tyli; ir kiekvienam duota plačiausia laisvė saugoti savo gyvybę? Tad, jeigu pasakojant ir bus kiek peržengtos padorumo ribos, tai ne tam, kad iš to sektų kokie nešvankūs darbai, o norint suteikti jums ir kitiems malonumo. Aš netikiu, kad ateity kas nors turėtų pagrindą jus peikti. Be to, jūsų draugija nuo pirmos dienos iki šiol elgėsi itin padoriai, kad ir apie ką būtų kalbėjusi, ir man atrodo, jokiu poelgiu nėra susitepusi ir su dievo padėjimu nesusiteps. Toliau, kas gi nežino jūsų dorovės, kurios ne tik smagūs pasakojimai, bet, manau, ir mirties baimė nesuteps. Teisybę sakant, jeigu kas sužinotų, kad jūs kartais vengiate apie šias išdaigas paplepėti, rasi įtartų, kad jūs esate tuo kaltos ir todėl nenorite šnekėti. O ir gražiai pagerbtumėt mane, klusnų visiems, jeigu dabar, išsirinkusios karalium, norėtumėt diktuoti man įstatymus ir nekalbėti apie tai, ką liepiau! Taigi meskite šią abejonę, labiau tinkamą blogoms širdims, o ne jums, ir su dievo padėjimu kiekviena tepasirūpina papasakoti ką nors gražaus.

Damos, išgirdusios tokius žodžius, pareiškė sutinkančios su jo pa-

geidavimu. Tada karalius iki vakarienės meto kiekvienam leido daryti, ką kas mėgsta. Kadangi šios dienos pasakojimai beveik visi buvo trumpučiai, tad saulė tebestovėjo dar labai aukštai. Dionėjui su kitais jaunuoliais susėdus lošti šaškėmis, Eliza, pasišaukusi į šalį damas, tarė:

— Nuo to laiko, kai mes esame čia, aš vis troškau jus nuvesti į tokią vietą netoliese, kur jūs, manau, nė viena nebuvote: vadinasi ji Damų slėnis. Man vis nepasitaikydavo progos tenai jūsų nuvesti; tik šiandien galiu, nes saulė dar aukštai. Jeigu malonėsite dabar su manimi eiti, aš nė kiek neabejoju, kad būsite labai patenkintos tuo apsilankymu.

Damos mielai priėmė kvietimą. Nė puse burnos neprasitarusios apie tai jaunikaičiams, pasišaukė vieną tarnaitę ir leidosi į kelią. Nuėjusios ne daugiau kaip mylią, pasiekė Damų slėnį. Jos įžengė į jį siauručiu taku, pagal kurį čiurleno skaidrus skaidrus upokšnis. Slėnis, ypač tuo metu, kai kepino didelis karštis, atrodė neregėtai gražus ir žavingas. Kaip vėliau apsakė man viena iš jų, slėnio padas buvo toks apskritas, it skriestuvu apibrėžtas, nors matei, kad čia ne žmogaus rankų, o gamtos kūrinys; aplinkui jis turėjo truputį daugiau kaip pusę mylios ir buvo apsuptas šešių nelabai aukštų kalnelių, o kiekvieno viršūnėje dunksojo rūmai nelyginant graži pilaitė.

Tų kalnelių šlaitai terasomis leidosi į slėnį panašiai kaip teatruose, kur pakopos nuosekliai eina žemyn, tolydžio vis siaurindamos savo ratą. Šlaitai į pietų pusę taip tankiai buvo užsodinti vynuogynais, alyvomis, mandarinais, vyšniomis, figomis ir kitokiais vaismedžiais, kad nė viena žemės pėda nedirvonavo. O tie šlaitai, kur žvelgė šiaurėn, į Grįžulo Ratus, buvo apaugę miškeliais — ąžuolais, uosiais ir kitais medžiais, tokiais žaliais ir liemeningais, kad gražesnių ir būti negali. Pačiame slėnyje, į kurį galėjai patekti vien tuo takeliu, kuriuo čion įžengė damos, kerojo eglės, kiparisai, laurai ir keletas pinijų, tokių kuplių ir taip gražiai išsidėsčiusių ir pasiskirsčiusių, tarytum jas būtų susodinęs geriausias menininkas; per jas saulė, dar aukštai stovėdama, tik vos vos arba nė kiek neįspįsdavo ligi žemės, kuri išvien atrodė lyg žalia veja, pilna purpurinių ir kitokių gėlių. Be to, ne mažesnį malonumą teikė ir upokšnis, tekąs iš vieno slėnio, skiriančio du kalnelius; krisdamas per uolėtus slenksčius, jis džiugino ausį maloniu šniokštimu, o jo purslai iš tolo tviskėjo lyg gyvsidabris, kuris spaudžiamas trykšta smulkutėmis čiurkšlėmis; pasiekę nedidelę lygumą, jo vandenys, telkdamiesi gražioje vagoje, srauniai tekėjo į vidurį slėnio ir čia sudarė

mažutį ežerėlį nelyginant tvenkinį, kokį įsitaiso kartais savo soduose miestelėnai, kas turi sąlygas. Šis ežeriukas gilumo buvo tiktai iki krūtinės; pro tyrą, skaidrų vandenį aiškiai matei žvirgždėtą dugną, kuriame, jei panorėtum, iš dyko buvimo net smulkiausius akmeniukus suskaičiuotum. Vandenyje matėsi ne vien dugnas, bet ir tiek žuvų, nardančių šen bei ten, kad draugija negalėjo atsidžiaugti ir atsistebėti. Aplink ežerėlį stačių krantų nebuvo, tik žaliavo pieva, juo gražesnė, juo daugiau drėgmės ji gaudavo. Vandens perteklius nubėgdavo kita vaga ir iš slėnio nutekėdavo į žemesnes vietas.

Jaunosios damos, atvykusios čion, viską apžiūrėjo ir labai išgyrė vietovę; regėdamos prieš save ežeriuką ir nebijodamos, kad jas kas pamatys, nutarė išsimaudyti. Liepusios tarnaitei stovėti ant tako, kuriuo čion ateinama, ir pranešti, jeigu kas pasirodys, visos septynios nusirengė ir įbrido į ežerą, kuris tiek tepridengė skaisčius jų kūnus, kiek plonas stiklas pridengtų raudoną rožę. Įbridusios į vandenį, nė kiek nuo to nesusidrumstusį, ėmė jos vikriai gainioti žuvis, nežinančias, kur slėptis, ir stengėsi sugriebti jas rankomis. Paskui, prisižaidusios ir sužvejojusios keletą, išlipo iš vandens ir apsirengė, girdamos vietovę kiek beįmanydamos. Kai joms atrodė metas grįžti namo, lėtu žingsniu leidosi į kelią, vis kalbėdamos apie vietovės grožį.

Parėjusios į rūmus gan anksti, jos dar užtiko jaunikaičius belošiant, kaip buvo palikusios. Pampinėja juokdamasi jiems tarė:

— O vis dėlto šiandien mes jus apgavome!

— Kaip, mielosios damos? — paklausė Dionėjas.— Nejaugi, prieš pradėdamos pasakoti apie išdaigas, nutarėte pirma pačios ką nors iškrėsti?

— Taip, valdove,— tarė Pampinėja. Ir ji smulkiai apsakė, iš kur jos parėjo, kokia tai vietovė, kaip toli nuo čia ir ką ten veikė.

Išgirdęs apie tos vietovės grožį, karalius, trokšdamas ją pamatyti, tuojau liepė duoti vakarienę. Kai visi gan smagiai pavakarieniavo, trys jaunikaičiai su savo tarnais, palikę damas, nuskubėjo į slėnį, kur niekas iš jų nebuvo dar buvęs, ir viską apžiūrėję išgyrė jį kaip vieną gražiausių pasaulyje. Paskui, išsimaudę ir apsirengę, grįžo namo, nes buvo jau gana vėlu. Čia rado damas, bešokančias ratelį, o dainavo joms Fjameta. Pasibaigus rateliui, jie užvedė su jomis kalbą apie Damų slėnį, apie kurį prišnekėjo daug gero ir girtino. Todėl karalius, pasišaukęs senešalą, įsakė jam kitą rytą paruošti ten viską, nugabenti ir keletą lovų, jeigu kas panorėtų numigti ar prigulti vidurdienį. Paskui liepė atnešti žibintų, vyno ir saldainių ir, visiems bent kiek pasistipri-

nus, įsakė pradėti šokius. Kai, jo pageidavimu, Pamfilas ėmė šokti, karalius, kreipdamasis į Elizą, maloniai tarė:

— Gražuole, tu šiandien mane pagerbei vainiku, o aš tave šįvakar noriu pagerbti daina; todėl sudainuok mums savo mėgstamiausiąją.

Eliza šypsodamasi atsakė, kad mielai įvykdys karaliaus valią, ir švelniu balsu pradėjo šitaip:

Jei aš tiktai kaip norint sugebėčiau
Ištrūkt iš tavo tinklų, o Amūre,—
Į juos nebeįkliūčiau antrukart.
Visai dar jaunučiukė būdama,
Pradėjau aš kovoti su tavim.
Deja, aš, lengvabūdė, patikėjau,
Kad laimę ir ramybę tu neši,
Ir numečiau visus ginklus į šalį.
Bet tu mane, klastingasai tirone,
Staiga tarytum vanagas užpuolei,
Aštrius nagus suleidai man širdin,
Paskui, tvirtai apraizgęs savo pančiais,
Įstūmei į nežmoniškus vargus.
Kieta valdžia tava, negailestinga,
Ir mano gailios ašaros ir raudos
Lyg marių bangos dūžta į uolas.
Visi maldavimai nueina vėjais,
Jo ausys kurčios aimanoms visoms...
Tolydžio vis skaudesnės mano kančios.
Užtat pasigailėk, Amūre, tos,
Kuri nuo sopulių kas mirksnį alpsta!
Parodyk savo jėgą stebuklingą
Ir, jo krūtinę pervėręs strėle,
Jį paklupdyk, meldžiu, prie mano kojų.
O jeigu šito padaryt nenori,
Tai bent greičiau sutrupink grandines,
Kuriom mane, nelaimėlę, sukaustei.
Valdove, neatstumk maldų manųjų,
Atsiųsk mažytį spindulį vilties,
Idant veidan sugrįžtų vėl skaistumas
Ir rožėmis pražystų man skruostai.

Kai Eliza, giliai atsidūsėjusi, užbaigė savo dainą, visi stebėjosi jos žodžiais, tačiau nė vienas negalėjo atspėti, kas ją paskatino šitaip dainuoti. O karalius, gerai nusiteikęs, liepė pašaukti Tindarą ir įsakė jam atsinešti dūdmaišį, kurio garsams skambant buvo sušokta daug ratelių. Tik jau gerokai po išnaktų jis paragino visus eiti ilsėtis.

Čia baigiasi šešta Dekamerono diena.

SEPTINTA DIENA

PRASIDEDA SEPTINTA DEKAMERONO DIENA, KADA, DIONĖJUI PIRMININKAUJANT, PASAKOJAMA APIE IŠDAIGAS, KURIAS IŠ MEILĖS AR GELBĖDAMOS SAVE ŽMONOS IŠDARINĖJA SAVO VYRAMS, KARTAIS PASTEBINTIEMS TAI, KARTAIS NE.

Jau visos žvaigždės rytų pusėje išblėso, beliko tik viena, vadinama Venera, kuri dar tebešvietė balzganoje aušroje, kai senešalas su gausia gurguole nusidangino į Damų slėnį sutvarkyti ten visko, kaip buvo liepęs ir nurodęs valdovas. Išvykus senešalui, netrukus atsikėlė ir karalius, kurį išbudino krovikų klegesys ir gyvulių trypimas. Atsikėlęs jis pažadino taipogi damas ir jaunikaičius. Saulės spinduliai dar vos tik ištryško, kai visi leidosi į kelią. Jiems atrodė, kad niekad lakštingalos ir kiti paukšteliai taip linksmai nečiulbėjo kaip tą rytmetį; jų čiulbesio lydimi, jie traukė į Damų slėnį, kur juos sutiko dar daugiau paukščių, rodės, besidžiaugiančių jų atvykimu. Kai jie apsuko slėnį ir iš naujo viską apžvalgė, vieta jiems pasirodė dar gražesnė negu vakar, nes dienos metas labiau tiko jos grožiui. Atsigaivinę geru vynu ir saldumynais, jie ėmė dainuoti, nenorėdami atsilikti nuo paukščių, ir slėnis dainavo drauge su jais, atkartodamas jų dainas; o paukščiai lyg rungčiomis suokė savo skambias ir saldžias giesmes. Kai atėjo metas valgyti ir kai sustatė stalus po vešliais laurais ir kitokiais gražiais medžiais prie pat ežerėlio, visi susėdo, kaip pageidavo karalius, ir bevalgydami matė, kaip žuvys nardo ežere didžiuliais būriais: tatai jiems davė progą ne tik pasižiūrėti, bet ir įdomiai pasišnekučiuoti. Kai, baigus pietauti, valgiai ir stalai buvo nunešti, draugija, dar labiau įsilinksminusi, ėmė dainuoti. Kadangi slėnyje keliose vietose buvo paruoštos lovos, kurias įžvalgusis senešalas aplinkui ir iš viršaus liepė apdangstyti prancūziška sarža, tai kas norėjo, karaliaus leidžiamas, galėjo eiti ir numigti; o kam miegas nerūpėjo, tasai kiek tinkamas galėjo mėgautis kitokiais jiems įprastais malonumais. Bet kai visi jau sukilo ir atėjo metas pasakoti, karalius netoli tos vietos, kur buvo pietauta, liepė patiesti ant žolės kilimus; visiems susėdus paežerėj, karalius įsakė Emilijai pradėti. Toji, linksmai šypsodama, prabilo šitaip.

Pirma novelė

DŽANIS LOTERINGIS NAKTĮ GIRDI BELDŽIANT Į DURIS, PAŽADINA ŽMONĄ, O JI TIKINA, KAD ČIA VAIDUOKLIS; JUODU EINA JO UŽKALBĖTI TAM TIKRA MALDELE, IR BILDESYS LIAUJASI.

Valdove, man būtų daug mieliau, jeigu jūs būtumėt malonėję, kad ne aš, o kas nors kitas pradėtų pasakojimus tokia gražia tema, kokia mes čia turime kalbėti; bet jeigu pageidaujate, kad aš padrąsinčiau visus kitus, noriai tat padarysiu. Aš pasistengsiu, brangiosios damos, papasakoti tai, kas jums galės praversti ateityje, jeigu visos taip baiminasi vaiduoklių kaip aš. Dievaži, aš nežinau, kas tai per daiktas, o ir nesutikau nė vienos, kuri žinotų; bet kadangi visos jų vienodai bijome, jūs, atidžiai išklausiusios mano novelę, galėsite išmokti šventos maldelės, labai išganingos tais atvejais, kai reikia vaiduoklį nuvyti šalin.

Gyveno kadaise Florencijoj, švento Pankrato kvartale, vilnakaršis, vardu Džanis Loteringis, daugiau išmanąs savo amatą negu kitus dalykus. Daug kartų jis, žmogelis bukas, būdavo renkamas Naujosios šventos Marijos bažnyčios giesmininkų seniūnu ir privalėjo rūpintis jų mokymu, o ir šiaip daug kitokių tarnybėlių turėjo, tad labai didžiu nešėsi; o tas tarnybas gaudavo jis todėl, kad būdamas pasiturintis, dažnai vienuoliams keldavo puikias vaišes. O už tai, kad vienas kartais iškaulydavo iš jo kojines, kitas — apsiaustą, trečias — gobtuvą, broliukai išmokydavo jį gerų maldų, padovanodavo jam „Tėve mūsų“ italų kalba, švento Alekso giesmę, švento Bernardo raudą, donos Matildos liaupsę ir panašius niekučius, kuriuos jis didžiai vertino ir visus labai stropiai saugojo savo sielos išganymui.

Turėjo jis žmoną, dailią ir žavingą moterį, vardu moną Tesą, Manučo iš Kukulijos kvartalo dukterį, protingą ir labai apdairią. Žinodama vyro bukumą ir būdama įsimylėjusi Federigą di Neri Pegalotį, gražų, skaistveidį jaunuolį, o jisai ją, savo tarnaitės padedama, ji patvarkė taip, kad Federigas ateitų pasikalbėti su ja į vieną labai gražią sodybą, kurią minėtas Džanis turėjo Kameratoje; čia ji praleisdavo visą vasarą.

Džanis taip pat kartais atvykdavo vakarienės ir nakvoti, o rytą grįždavo į krautuvę arba pas savo giesmininkus. Federigas, begaliniai to geidęs, paskirtą jam dieną tinkamu laiku, vakarop, nuvyko ten; o kadangi Džanis vakare neatėjo, jis kuo patogiausiai ir maloniausiai pavakarieniavo ir pernakvojo su dama; šioji, būdama jo glėbyje, per naktį išmokė jį šešių savo vyro giesmių. Bet juodu, nemanydami, kad ši pirma naktis bus paskutinė, ir kad tarnaitei nereikėtų kiekvieną kartą jo kviesti, susitarė taip: kasdien, kai jis eisiąs arba grįšiąs iš savo vasarnamio, stovinčio kiek aukštėliau, tegu pasižiūri į vynuogyną, esantį šalia jos namo: jeigu pamatysiąs asilo kiaušą ant smaigo ir snukis bus atgręžtas į Florenciją, be baimės ir abejonių galįs tą vakarą ateiti pas ją; jeigu duris rastų uždarytas, tepasibeldžia tyliai tris kartus, o ji atidarysianti; bet kai pamatysiąs snukį atgręžtą į Fjezolę, tegu neinąs, nes Džanis esąs čia.

Šitokiu būdu jie daug kartų susieidavo draugėn. Tačiau sykį atsitiko taip: kai Federigas turėjo vakarieniauti su mona Tesa ir ji liepė išvirti du riebius gaidžius, staiga labai vėlai atvyko Džanis. Dama dėl to baisiai susikrimto. Vyras su pačia užvalgė truputį sūdytos kiaulienos, tam tyčia išvirtos, o tarnaitei šeimininkė liepė abu virtus gaidžius, suvyniotus į baltą servetėlę, keletą šviežių kiaušinių ir butelį gero vyno nunešti į sodą,— kur galėjai nueiti, nekliudydamas namų, ir kur ji kartais mėgdavo vakarieniauti su Federigu,— įsakiusi visa tai padėti po persiko medžiu, prie pievutės. Ir tiek ji dėl to susisielojo, kad užmiršo pasakyti tarnaitei laukti tol, kol ateis Federigas, įspėti jį, kad yra Džanis, o tuos valgius iš sodo tegu jis pasiima. Todėl, kai ji atsigulė su Džaniu į lovą, o tarnaitė irgi nuėjo gulti, netrukus atėjo Federigas ir vieną kartą tyliai pasibeldė į lauko duris; tos durys buvo taip arti miegamojo, kad Džanis tučtuojau išgirdo. Išgirdo ir žmona, bet kad Džanis negalėtų jos įtarti, apsimetė mieganti. Truputį luktelėjęs, Federigas pastukseno antrusyk; Džanis nustebęs kumštelėjo žmonai ir tarė:

— Tesa, ar girdi? Man rodos, į mūsų duris kažkas beldžiasi.

Žmona, daug geriau girdėjusi už jį, apsimetė tik ką pabudusi ir tarė:

— Ką sakai, a?

— Sakau,— pakartojo Džanis,— kad, rodos, į mūsų duris kažkas beldžiasi.

Žmona tarė:

— Beldžiasi? Vaje, mano Džani, argi tu nežinai, kas ten yra? Tai vaiduoklis, kurio šiomis naktimis aš tiek įsibaiminau kaip nieka-

dos: išgirdusi jį beldžiantis, pakišu galvą po antklode ir nedrįstu iškišti, kol prašvinta.

Tada Džanis tarė:

— Nieko, žmonele, nebijok, nes kai mudu ėjome gulti, aš pirma sukalbėjau „Te lucis“ ir „Intemerata“, ir dar keletą kitų gerų maldų, o be to, peržegnojau lovą nuo galvūgalio iki kojūgalio vardan dievo tėvo ir sūnaus, ir šventosios dvasios, taigi nėra ko baimintis, kad jis mums pakenktų, nors ir kažin kokia būtų jo galia.

Bet žmona, kad Federigas neužpyktų ir kartais neįtartų jos, nusprendė atsikelti ir duoti jam suprasti, kad Džanis yra čia, todėl tarė vyrui:

— Na jau, šnekėk nešnekėjęs, o aš tol nesijausiu rami ir saugi, kol to vaiduoklio neužkalbėsime. Laimė, kad tu esi čia.

Džanis tarė:

— O kaipgi jį užkalbėsime?

Žmona atsakė:

— Užkalbėti aš moku: užvakar, kai ėjau Fjezolėn į atlaidus, viena maldininkė,— tai šventa moteris, dievaži, Džani,— pamačiusi, kad aš tokia baikšti, išmokė mane šventos, geros maldelės ir sakėsi daug kartų ją išbandžiusi, kol dar nebuvusi dievmeldė, ir visada jai tat padėdavę. Dievaži, aš niekad nedrįsčiau pati viena eiti jos išbandyti, bet dabar, kai tu čia esi, eiva užkalbėti vaiduoklio.

Džanis mielai sutiko, ir pakilę abudu tyliai nuėjo prie durų, prie kurių iš lauko pusės vis dar tebelaukė Federigas, jau įtardamas, kad čia kažkas negerai. Prisiartinusi prie slenksčio, žmona tarė Džaniui:

— Nusispjauk, kai pasakysiu.

— Gerai,— atsakė Džanis.

Žmona pradėjo užkalbėjimą:

— Vaiduokli, vaiduokli, tu naktimis klajoji, pakėlęs uodegą atjoji, pakėlęs uodegą išjoji! Eik į sodą prie storojo persiko, rasi spirgutį taukutį ir šimtą spirų iš po mano vištos; gurkštelk iš butelio ir šalin keliauk, nuo manęs ir mano Džanio atsitrauk!

Sukalbėjusi tuos žodžius, tarė savo vyrui:

— Nusispjauk, Džani!

Ir Džanis nusispjovė. Federigui, stovinčiam lauke ir visa tai girdinčiam, dingo pavydas; kad ir gieždamas apmaudą, jis taip norėjo juoktis, kad vos nesprogo; Džanis spjaudė, o jis tyliai pritarinėjo:

— Kad tu visus dantis išspjautum!

Žmona, triskart šitaip užkalbėjusi vaiduoklį, grįžo su vyru į

lovą. Federigas, tikėjęsis su ja pavakarieniauti ir negavęs vakarienės, gerai suprato užkalbėjimo žodžius, nuėjo į sodą ir, po storuoju persiku radęs du gaidžius, vyną ir kiaušinių, nusinešė juos namo ir puikiai pavakarieniavo. Kitais kartais, susitikdamas su savo dama, jis daug juokdavosi iš šito užkalbėjimo.

Teisybė, kai kurie sako, kad dama iš tikrųjų atgręžusi asilo kiaušą link Fjezolės, bet vienas darbininkas, eidamas per vynuogyną, trinktelėjęs į kaukolę vėzdu, ji ėmusi suktis ir taip likusi atsigręžus į Florenciją; todėl Federigas, manydamas esąs kviečiamas, ir nuėjęs ten. Pasakoja taipogi, kad žmona užkalbėjusi vaiduoklį šitokiais žodžiais:

— Vaiduokli, vaiduokli, iš akių pradink, asilo kiaušą atgręžiau tenlink ne aš, o vėjas, kuris visur sukinėjas! Aš esu čia su savo Džaniu.

Taigi Federigas nudūlinęs šalin be nakvynės ir be vakarienės. Bet viena mano kaimynė, labai sena moteriškė, man sako, kad ir viena, ir antra esą teisybė. Šitai ji girdėjusi, mergaičiukė dar būdama, tik antras nuotykis atsitikęs ne Džaniui Loteringiui, o kitam žmogui, Džaniui di Nelui, kuris gyveno prie švento Petro vartų ir buvo toks pat mulkis kaip ir Džanis Loteringis.

Todėl, brangiosios mano damos, nuo jūsų priklauso pasirinkti tą užkalbėjimą, katras jums labiau patinka, o jeigu norite, ir abudu: jie turi dideliausią galią tokiais atvejais, kaip jau įsitikinote iš čia girdėto apsakymo. Tad mokykitės užkalbėjimų — gal jie pravers ir jums!

Antra novelė

PERONELA, GRĮŽUS VYRUI, SLEPIA MEILUŽĮ STATINĖJE, KURIĄ VYRAS YRA JAU PARDAVĘS. ŽMONA SAKOSI PARDAVUSI JĄ KITAM ŽMOGUI, KURIS ĮLINDO APŽIŪRĖTI, AR JI TVIRTA; ŠIS, IŠLINDĘS IŠ STATINĖS, LIEPIA VYRUI IŠSKUSTI JĄ, O PASKUI NUSINEŠA NAMO.

Klausydami Emilijos novelės, visi leipo juokais, o užkalbėjimą gyrė kaip šventą ir gerą dalyką. Pasibaigus novelei, karalius įsakė Filostratui pasakoti toliau, ir šis pradėjo:

— Mano brangiosios damos, tiek šelmysčių pridaro jums vyriškiai, ypač jūsų pačių vyrai, kad jeigu kartais kokia moteris ką nors užtaiso vyrui, jūs turėtumėt būti ne tik patenkintos, kad taip atsitinka arba kad jūs tai sužinojote, ar iš ko nors girdėjote, bet turėtumėt pačios vaikščioti ir visur apie tai skelbti, idant vyriškiai suprastų, kad jeigu jie išmaningi, tai ir moterys irgi ne pėsčios. Tatai gali išeiti jums tik į naudą, nes jeigu kas žino, kad ir kitas ne mulkis, ne taip jau lengvai ryšis jį apgauti. O kas abejoja, kad tie dalykai, apie kuriuos mes šiandien kalbėsime, pasiekę vyrų ausis, pažabos jų geismą krėsti išdaigas su kitomis, nes jie žinos, kad lygiai ir jūs norėdamos sugebėtumėt jiems atsimokėti tuo pačiu. Štai kodėl aš ketinu papasakoti jums, ką viena jauna moteris, kad ir žemos kilmės būdama, beveik akimoju, gelbėdama save, ištaisė savo vyrui[163].

Ne taip seniai Neapolyje vienas vargdienis vedė gražią ir meilią merginą, vardu Peronelą. Uždirbdami gan nedaug, jis mūrininko amatu, o ji — verpimu, vargais negalais pelnėsi duoną. Atsitiko, kad vienas jaunas dabita, kartą išvydęs Peronelą ir susižavėjęs, įsimylėjo ją ir taip visokiais būdais ėmė prie jos meilintis, kad ji susidraugavo su juo. O kad galėtų pabūti sykiu, juodu susitarė taip: kadangi jos vyras rytmečiais keldavosi anksti ir eidavo dirbti arba ieškoti darbo, tai jaunuolis turįs būti netoliese, idant galėtų matyti jį išeinant. Gatvė, kur mūrininkas gyveno ir kuri vadinosi Avorija, buvo labai nuošali, tad jam išėjus jaunuolis drąsiai galįs ateiti pas ją. Taip jis ir darė daug kartų.

Bet vieną rytą, išėjus žmogeliui iš namų, o Džanelui Strinjariui (šitaip vadinosi jaunuolis) įsmukus vidun ir būnant su Peronela, po kiek laiko netikėtai sugrįžo vyras, kuris šiaip jau visą dieną negrįždavo. Radęs duris iš vidaus užrakintas, pasibeldė ir pasibeldęs ėmė kalbėti pats sau: „O dieve, amžina tau garbė, turtų man nedavei, bet užtat paguodei, apdovanodamas gera ir padoria žmonele. Matai, kaip greit ji užsirakino duris iš vidaus, kad niekas negalėtų įeiti ir jos neskriaustų“. Peronela, išgirdusi, kad čia vyras, ir jį pažinusi iš beldimo, tarė:

— Vaje, Džanelai mano, dabar aš pražuvau! Štai grįžo vyras, kad jį kur galas griebtų, ir aš nežinau kodėl, nes jisai niekad šiuo metu negrįždavo. Gal jis matė tave čion įeinant? Bet, šiaip ar taip būtų, dėl dievo meilės, tučtuojau lįsk į tą statinę, kur stovi ana ten, prie sienos, o aš eisiu atidaryti jam durų. Pažiūrėsim, ko jis šįryt taip anksti grįžo.

Džanelas greit įlindo į statinę, o Peronela nuėjusi atidarė vyrui duris ir piktai ėmė bambėti:

— Kas čia dabar! Taip greit šį rytą grįžti namo? Vadinasi, šiandien nenori dirbti, kad grįžai su įnagiais rankoje! Jeigu šitaip darai, tai iš ko mudu gyvensime? Iš kur gausime duonos? Negi manai, kad leisiu tau užstatyti savo sijonuką ir kitus skudurėlius? Aš dieną naktį tik verpiu ir verpiu, net mėsos atsiknojo nuo nagų, kad bent turėtume aliejaus ir neužgestų mūsų žiburys. Ak vyreli, vyreli! Visos kaimynės tuo stebisi ir šaiposi iš manęs, kad aš tiek vargo turiu pakelti! O tu, nuleidęs rankas, grįžti namo, kai turėtum dirbti!

Taip pagraudenusi, ėmė verkti ir vėl prašneko:

— Aiman! Vargšė aš, nelaiminga, nelemtą valandą gimiau, blogu metu čion atėjau! Būčiau galėjusi gauti padorų ir gerą vaikiną, bet nenorėjau ir šit ištekėjau už tokio, kuriam nė motais, ką jis parsivedė į namus. Kitos linksminasi su savo meilužiais, ir nėra nė vienos, kuri neturėtų dviejų arba net trijų; jos mėgaujasi ir vyrų akyse išbaltina juodžiausius suodžius, o aš, vargšė, todėl, kad esu dora ir tokių dalykų neprasimanau, kenčiu vien tik nelaimes! Nežinau, kodėl gi ir aš nepasirenku sau kokio meilužio kaip kitos? Suprask gerai, mano vyreli, kad jeigu norėčiau nusidėti, tai rasčiau su kuo, nes yra dabitų, kurie myli mane ir mergina, ir siuntinėja pasiuntinius, siūlydami daug pinigų, o jeigu noriu, drabužių ir brangenybių, bet niekad tuo nesusigundžiau, nes esu doros moters duktė! O tu grįžti namo, kai turėtum dirbti!

— Ak žmona, nesielvartauk, dėl dievo meilės; patikėk, aš žinau, kokia tu esi, ir dar šį rytą iš dalies tuo įsitikinau. Aš tikrai buvau išėjęs į darbą. Bet, matyti, tu nežinai, kaip nežinojau ir aš pats, kad šiandien švento Galeono šventė ir niekas nedirba; todėl ir sugrįžau tokią valandą. Bet aš pasirūpinau ir padariau taip, kad mes turėtume duonos daugiau negu mėnesiui: va pardaviau šitam žmogui, atėjusiam drauge su manim,— statinę, kuri, tu žinai, tik užgriozdžia mums trobą, o man už ją duoda penkis aukso florinus.

— Še tau dabar! — sušuko Peronela.— Su tavim man vienas tik vargas! Juk tu esi vyras, visur sukinėjies ir turėtum nusimanyti apie kainas, o pardavei statinę už penkis florinus! Tuo tarpu aš, moterėlė, namų slenksčio neperžengianti, matydama, kad ji tik užankščia mums trobą, ją pardaviau už septynis florinus vienam geram žmogui: pirkėjas įlindo, kai tu grįžai, pasižiūrėti, ar ji tvirta.

Vyras, išgirdęs tai, buvo labiau negu patenkintas ir tarė atėjusiam statinės pirkti:

— Bičiuli, keliauk su dievu! Juk girdi: mano žmona ją pardavė už septynis, o tu man duodi tik penkis.

Žmogus atsakė:

— Na, tai su dievu!

Ir išėjo. O Peronela sako vyrui:

— Eik pats, jeigu jau esi čia, ir susitark su juo.

Džanelas, kuris atidžiai klausėsi, norėdamas žinoti, kaip jam elgtis, išgirdęs Peronelos žodžius, greit iššoko iš statinės ir, lyg nieko nežinodamas apie vyro sugrįžimą, prašneko:

— Kur tu, šeimininke?

Į tai vyras, eidamas artyn, atsiliepė:

— Aš čia, ko tau reikia?

Džanelas tarė:

— Kas tu esi? Man reikia šeimininkės, su kuria suderėjau šią statinę.

Žmogelis atsakė:

— Derėkis su manim, aš jos vyras.

Tada Džanelas tarė:

— Statinė, man rodos, tvirta, tik jūs turbūt laikėte joje vyno drumzles, ji visa priskretusi kažkokių nešvarumų, kurių negalėjau atlupti nė nagais; todėl neimsiu jos, kol neišvalysite.

— Dėl to turgus bus,— įsimaišė Peronela.— Mano vyras ją puikiausiai išvalys.

— Gerai,— atsakė vyras.

Ir, pasidėjęs ant žemės įnagius, nusivilkęs striukę, liepęs užžiebti jam žvakę ir paduoti skaptuką, įlindo vidun ir ėmė skaptuoti. O Peronela, lyg norėdama pažiūrėti, ką jis daro, įkišo galvą į statinę, kuri nebuvo labai plati, be to, dar vieną ranką su visu petim, ir ėmė patarinėti:

— Paskaptuok čia ir čia, ir ana ten! Ir žiūrėk, čia dar liko trupučiukas!

Ir kol ji šitaip stovėjo ir vyrui nurodinėjo, Džanelas, kuris šį rytą, kai grįžo vyras, dar nebuvo kaip reikiant savo geismo patenkinęs, matydamas, kad negalės, kaip norėtų, ryžosi pasitenkinti, kaip įmanoma, ir, prisigretinęs prie Peronelos, uždengusios savimi statinės angą,— taip plačiose stepėse laukiniai, meilės įkaitinti eržilai užpuola Partos kumeles — pasotino jauną savo geismą ir pasitraukė

nuo jos beveik tuo pat akimirksniu, kai vyras baigė skaptuoti. Peronela ištraukė galvą iš statinės, ir vyras išlindo. Tada Peronela tarė Džanelui:

— Imk žvakę, gerbiamasis, ir pažiūrėk, ar jau išvalyta kaip reikiant.

Pažvelgęs vidun, Džanelas atsakė, kad dabar jau gerai ir jis patenkintas; ir, atidavęs vyrui septynis florinus, nusinešė statinę namo.

Trečia novelė

BROLIS RINALDAS GULI SU SAVO KŪMA; VYRAS UŽTINKA JUODU UŽSIRAKINUSIUS KAMBARY, O JI TIKINA VYRĄ, KAD VIENUOLIS UŽKALBINĖJO KIRMĖLES SAVO KRIKŠTASŪNIUI.

Filostratas nemokėjo taip miglotai pašnekėti apie Partos kumeles, kad supratingos damos dėl to nesijuoktų, nors jos dėjosi kvatojančios dėl ko kito. Karalius, pamatęs, jog Filostrato novelė baigta, liepė pasakoti Elizai. Šioji, būdama klusni, tuojau pradėjo:

— Maloniosios damos, Emilijos vaiduoklio užkalbėjimas man priminė novelę apie kitą užkerėjimą, ir nors ji nėra tokia graži kaip toji, vis dėlto ją papasakosiu, nes šiuo metu nieko tinkamesnio mūsų temai neturiu.

Jūs žinote turbūt, kad Sjenoje kitados gyveno gan dailus jaunuolis, vardu Rinaldas. Jis buvo smarkiai įsimylėjęs vieną savo kaimynę, labai gražią damą, turtingo žmogaus pačią, ir vylėsi, kad jeigu nutaikys progą neįtariamas pasišnekėti su ja, laimės iš jos visa, ko tik trokšta. Nerasdamas kitokio būdo, nusprendė tapti jos kūmu, nes ji buvo nėščia. Susibičiuliavęs su jos vyru, kuo pagarbiausiai išreiškė jam savo pageidavimą, ir šis sutiko. Taigi, tapęs donos Agnesos kūmu ir įgavęs padoresnę dingstį kalbėtis su ja, įsidrąsinęs žodžiais išsakė jai savo lūkesčius, kuriuos daug anksčiau buvo išsakęs akimis. Bet maža iš to jis laimėjo, nors damai ir malonu buvo tai girdėti.

Netrukus Rinaldas, nežinia dėl kokių priežasčių, įstojo į vienuolyną, nors ganytojavimas jo ir neviliojo. Tapęs vienuoliu, jis bent

kiek primiršo savo meilę kūmai, o ir kitas pasaulio tuštybes; vis dėlto ilgainiui prie jų grįžo, nemesdamas abito, vėl pasidarė dabita, puošeiva, ėmė mėgautis puikiais audiniais, kūrė sonetus, dainas ir balades, dainavo ir prasimanydavo kitokių pramogų. Bet ką čia mums kalbėti apie brolį Rinaldą? Ar daug tokių, kurie elgiasi kitaip? O, sugedusio pasaulio nešlovė! Jie nesigėdija rodytis rubuiliai, raudonskruosčiai, nesigėdija vilkėti švelniausiais apdarais ir visaip lepintis; žengia ne kaip balandžiai, o kaip pasipūtę gaidžiai, iškėlę skiauterę, atstatę krūtinę. Bet blogiausia (nekalbėsim apie jų celes, pilnas indelių, kaupinų pomados ir tepalų, dėžučių su įvairiausiais saldumynais, buteliukų su kvepiančiais vandenimis ir aliejais, ąsočių, sklidinų malvazijos ir kitokių brangiausių vynų, kad žiūrint veikiau atrodo ne vienuolių celės, o vaistinės ar pomadų parduotuvės), kad jie nesigėdija prisipažinti esą podagrikai ir mano, kad kiti nežino ir nesupranta, jog didieji pasninkai, prastas, negausus maistas ir santūrus gyvenimas žmones daro liesus, leinus ir sveikesnius; o jeigu jie ir suserga, tai anaiptol ne podagra, prieš kurią paprastai kaip vaistas patariama skaistybė ir visa kita, kas dera kuklaus vienuolio gyvenimui. Ir dar jie mano, jog kiti nežino, kad santūrumas, ilgos budėjimo valandos, maldos ir plakimasis blyškina veidą ir džiovina kūną, kad nei šventas Domininkas, nei šventas Pranciškus neturėjo po keturis abitus sau vienam ir rengdavosi ne spalvotomis ir kitokiomis plonutėmis gelumbėmis, o šiurkščiavilnėmis ir nedažytomis, gindamiesi nuo šalčio, o ne puikuodamiesi prieš kitus. Tegu dievas tokius vienuolius savo akivaizdoje laiko, kaip trokšta naivios širdys, kurios juos maitina.

Grįžęs prie senųjų pomėgių, brolis Rinaldas gan dažnai ėmė lankyti kūmą; įsidrąsinęs jis dar atkakliau pradėjo siekti to, ko iš jos geidė. Moteriškė, tiek daug prašoma, įkalbinėjama ir matydama, kad brolis Rinaldas dabar atrodo gal net gražesnis negu pirmiau, kartą, kai jis labai prie jos kibo, griebėsi, ko griebiasi visos, ketinančios nusileisti, ir tarė:

— Kaip, broli Rinaldai, argi vienuoliai prasideda su tokiais dalykais?

Brolis Rinaldas jai atsakė:

— Dona, kai nusimesiu nuo pečių šį abitą, o nusitraukiu jį labai lengvai, aš jums atrodysiu toks pat vyriškis kaip visi kiti, o ne vienuolis.

Dama nusišiepė ir tarė:

— Vai, aš nelaiminga! Jūs mano kūmas; argi tai įmanoma?

Tai būtų didžiulė blogybė; aš daug kartų esu girdėjusi, kad tai didžiulė nuodėmė; jeigu ne tai, aš tikriausiai patenkinčiau jūsų norą.

Brolis Rinaldas jai tarė:

— Jūs kvaila, jeigu dėl to būgštaujate. Aš nesakau, kad čia ne nuodėmė, bet dievas atleidžia atgailaujančiam ir didesnes. Sakykite man, kas tikresnis giminė jūsų sūnui: ar aš, laikęs jį per krikštą, ar jūsų vyras, kuris davė jam gyvybę?

Dama atsakė:

— Mano vyras tikresnis jam giminė.

— Teisybė,— atsakė vienuolis,— o argi jūsų vyras neguli su jumis?

— Žinoma,— atsakė dama.

— Vadinasi,— tarė vienuolis,— ir aš, menkesnis giminė jūsų sūnui negu jūsų vyras, taipogi galiu gulėti su jumis kaip ir jūsų vyras.

Dama, nesimokiusi logikos ir nebūdama lakaus proto, patikėjo ar apsimetė patikėjusi, kad vienuolis kalba teisybę, ir atsakė:

— Kas galėtų paneigti išmintingus jūsų žodžius?

Paskui, nepaisydama kūmystės, ji ryžosi patenkinti vienuolio geismus. Pamėginę vieną kartą ir po kūmystės priedanga daug laisviau jausdamiesi, nes mažiau įtarimų, juodu daug daug kartų susimesdavo draugėn.

Sykį brolis Rinaldas atėjo pas kūmą su savo draugu. Pamatęs, kad namie nieko nėra, tik tarnaičiukė, gan graži ir apveidi mergiūkštė, nusiuntė draugą su ja į karvelidę mokytis poterių, o pats su dama, laikančia ant rankų kūdikį, įėjo į kambarį, kur užsirakinę susėdo ant kanapos, ten esančios, ir ėmė smagintis. Jiems šitaip mėgaujantis, iš netyčių sugrįžo kūmas ir niekieno nepastebėtas priėjo prie kambario durų, pasibeldė ir šūktelėjo žmoną. Išgirdusi tai, dona Agnesa tarė:

— Aš žuvusi! Čia mano vyras! Dabar jis supras, kodėl mudu taip bičiuliaujamės!

Brolis Rinaldas buvo nusirengęs, tai yra be apsiausto ir be gobtuvo, tik su vienais apatiniais. Išgirdęs tai, jis tarė:

— Teisybė, jeigu aš būčiau apsirengęs, ką nors sugalvočiau; bet jeigu jūs atidarysite duris ir jis ras mane šitaip, negalėsiu niekuo pasiteisinti.

Damai staiga gimė išganinga mintis, ir ji tarė:

— Renkitės ir kai apsirengsite, paimkite ant rankų savo krikš-

tasūnį ir atidžiai klausykitės, ką aš jam sakysiu, nes jūsų žodžiai turi derintis su manaisiais. Leiskite veikti man!

Žmogelis vis dar tebesibeldė, tada žmona atsiliepė:

— Ateinu, ateinu!

Pakilusi ir linksmu veidu priėjusi prie kambario durų, atidarė jas ir tarė:

— Vyreli mano, ak, kokia laimė, kad brolis Rinaldas, mūsų kūmas, čia! Turbūt pats dievas jį atsiuntė! Jeigu ne jis, tikriausiai šiandien būtume netekę savo vaikelio.

Išgirdęs tai, šventakupris visas nutirpo ir tarė:

— Kaip?

— Vyreli mano,— atsakė žmona,— iš pradžių jis staiga apalpo; aš jau maniau, kad numirė; nežinojau, nei ko griebtis; laimė, tuo tarpu atėjo brolis Rinaldas, mūsų kūmas, ir, paėmęs jį ant rankų, tarė: „Kūma, jis turi kirminų; prislinko tie kirminai prie širdies ir tikriausiai jį uždusintų; bet nebijokit, aš juos užkalbėsiu ir visus išgaišinsiu; dar būsiu iš čia neišėjęs, o jūs pamatysite, kad jūsų kūdikis bus sveikas kaip niekuomet!“ Tu mums buvai reikalingas sukalbėti tam tikroms maldoms, bet tarnaitė niekur negalėjo tavęs rasti. Tada brolis Rinaldas liepė jas sukalbėti savo draugui pačioje aukščiausioje mūsų namo vietoje, o jis ir aš įėjome čion. Kadangi per tokias apeigas tegali būti vien kūdikio motina, mudu ir užsirakinome, kad niekas nekliudytų. Brolis Rinaldas ir dabar tebelaiko mažylį ant rankų; aš manau, laukia, kol jo draugas baigs kalbėti maldas; turbūt jau baigė, nes kūdikis atsipeikėjo.

Šventeiva visu tuo patikėjo: meilė sūnui tiek jį užvaldė, kad jis nesuprato žmonos apgaulės, tik giliai atsidusęs tarė:

— Aš noriu eiti jo pažiūrėti.

— Neik,— sako žmona,— tu sugadintum, kas jau padaryta; luktelk, aš eisiu pažiūrėti, ar tu gali ten įeiti, ir pašauksiu tave.

Brolis Rinaldas, visa tai girdėdamas, ramiai apsirengė, viską tinkamai sutvarkė ir, paėmęs kūdikį ant rankų, šūktelėjo:

— Ei kūma! Ar tik ne kūmo balsą girdžiu?

— Taip, mesere,— atsakė šventeiva.

— Eikite šen! — tarė brolis Rinaldas.

Šventeiva nuėjo ten, o brolis Rinaldas jam sako:

— Imkite sūnelį: per dievo malonę jis sveikas, o aš tik ką maniau,

kad vakarop jūs neregėsite jo gyvo! Nuliedinkite vaško statulą, didumo sulig kūdikiu, ir dievo garbei pastatykite prieš mesero švento Ambraziejaus paveikslą, nes jo dėka viešpats dievas jums suteikė šitą malonę!

Pamatęs tėvą, vaikutis nubėgo prie jo krykšdamas, kaip dažnai daro mažyliai; o tėvas pakėlė jį ant rankų ašarodamas, lyg būtų ištraukęs iš kapo, ir ėmė bučiuoti sūnelį, dėkodamas kūmui, kad išgydė.

Brolio Rinaldo draugas, tuo tarpu išmokęs tarnaičiukę ne vienerių, o gal daugiau kaip ketverių poterių, padovanojo jai baltų siūlų kapšiuką, kurį jam buvo padovanojusi viena jo ganomoji avelė, vienuolė. Išgirdęs šventeivą šūkaujant prie žmonos durų, patyliukais nulipo žemyn ir atslinko į tokią vietą, iš kur galėjo regėti ir girdėti viską, kas ten darėsi. Matydamas, kad reikalas gerai baigiasi, jis nusileido apačion ir įžengęs į kambarį tarė:

— Broli Rinaldai, tas keturias maldas, kurias man liepėte, sukalbėjau visas.

Į tai brolis Rinaldas atsakė:

— Brolau mano, tu gerus turi plaučius ir puikiai atlikai savo užduotį. O aš spėjau sukalbėti tik dvi, ir parėjo kūmas; bet viešpats dievas už tavo ir už mano triūsą padarė malonę — vaikutis pasveiko.

Šventeiva liepė atnešti gerų vynų ir saldumynų ir pamylėjo kūmą ir jo draugą tuo, ko šiems užvis labiausiai reikėjo. Paskui su dievu išleido juodu namo. O vaškinę figūrą užsakė nedelsdamas ir liepė pakabinti šalia kitų prie švento Ambraziejaus paveikslo, bet ne prie to, kur Milane[164].

Ketvirta novelė

VIENĄ NAKTĮ TOFANAS UŽSIRAKINA DURIS IR PALIEKA ŽMONĄ LAUKE; NEI PRAŠYMAIS, NEI MALDAVIMAIS NEGALĖDAMA ĮEITI VIDUN, JI NEVA PUOLA Į ŠULINĮ, O IŠ TIKRŲJŲ TEN ĮMETA TIK DIDELĮ AKMENĮ. TOFANAS IŠBĖGA IŠ NAMO

IR SKUBA TEN, O JI ĮEINA VIDUN, UŽSIRAKINA IR, PALIKUSI JĮ LAUKE, BARA IR GĖDINA.

Kai tik karalius išgirdo, kad Elizos novelė baigta, tuojau kreipėsi į Lauretą, pageidaudamas, kad toliau pasakotų ji. Šioji nedelsdama pradėjo taip:

— O Amūre! Kokia didžiulė ir neišsenkama tavo galia! Kiek gudrybių ir kiek sumanumo tu parodai! Koks filosofas, koks menininkas kada nors galėjo ar galėtų pamokyti to įžvalgumo, to apdairumo, tų išmonių ir vylių, kuriuos staiga pakiši tiems, kas seka tavo pėdomis! Iš tikro kiekvienas kitas mokslas yra negyvas, palyginti su tavuoju! Tat aiškiai matyti iš čia jau pasakotų dalykų. Prie jų, meilingosios damos, aš pridėsiu dar vieną gudrybę, kurios griebėsi paprasta moterėlė,— tokią gudrybę, kad aš nežinau, kas kitas ją galėjo pamokyti, jei ne Amūras.

Kadaise gyveno Arece turtingas žmogus, vardu Tofanas. Gavo jis gražuolę žmoną, vardu moną Gitą, kurios kažkodėl tučtuojau ėmė pavyduliauti. Žmona, tai matydama, pasipiktino ir keletą kartų jį klausinėjo, kas per priežastis to pavydo, bet jis niekad jokios priežasties negalėjo nurodyti, tik paistydavo kvailus ir miglotus įtarimus. Tada moteriai šovė į galvą mintis numarinti jį ta pačia liga, kurios jis be pagrindo bijojo. Pastebėjusi, kad vienas jaunuolis, jos supratimu, labai padorus, ja žavisi, pradėjo slapčia su juo susitikinėti. Ir kai jų draugystė tiek pasistūmėjo pirmyn, kad beliko žodžius paversti darbu, moteris nusprendė ir tam surasti būdą. Žinodama, kad, be kitų blogų įpročių, vyras dar mėgsta išgerti, ji ėmė šią ydą ne tik girti, bet gan dažnai netgi skatinti. Ir jis taip įjunko į vyną, kad ji bemaž kiekvieną kartą, kada tik jai būdavo pravartu, jį nugirdydavo. Ir šit sykį žmona, paguldžiusi girtutėlį Tofaną lovon, pasikvietė savo meilužį. Po pirmos sėkmės paskui jau be baimės dažnai su juo susitikinėdavo. Ir tiek ji ėmė kliautis vyro girtumu, kad išdrįsdavo ne tik atsivesti meilužį į namus, bet kartais didesnę dalį nakties praleisdavo jo namuose, kurie buvo netoliese.

Kai įsimylėjusi dama šitaip tvarkėsi, vargšas vyrelis ėmė ir apsižiūrėjo, kad, ragindama jį gerti, niekad negeria pati; taigi jam kilo įtarimas, ar tik čia nėra taip, kaip iš tikrųjų ir buvo, tai yra, kad žmona jį nugirdo, idant paskui, jam bemiegant, galėtų sau mėgautis. Norėdamas įsitikinti, ar tai tiesa, jis, dieną nieko negėręs, vakare apsimetė ir žodžiais, ir judesiais visiškai girtu[165]. Žmona, tuo patikėjusi ir

manydama, kad daugiau gerti jam nebereikia, tučtuojau jį paguldė saldžiai miegoti. Tai padariusi, išėjo iš namų ir, kaip jau ne kartą buvo pratusi, nubėgo pas meilužį ir pasiliko iki vidurnakčio.

Kai tik Tofanas pajuto, kad žmonos nebėra, tuojau atsikėlė ir, priėjęs prie durų, užrakino jas iš vidaus, o pats atsistojo prie lango, idant matytų ją grįžtant ir pasakytų, kad nusimanąs apie jos išdaigas. Taip jis stovėjo, kol grįžo žmona. Ši, grįžusi namo ir radusi duris užrakintas, be galo nusiminė ir mėgino atidaryti jėga. Bent kiek palaikęs ją už durų, Tofanas tarė:

— Žmona, bergždžias tavo triūsas: vidun vis tiek neįeisi. Grįžki ten, kur iki šiol viešėjai, ir būk tikra, aš nieku gyvu tavęs neįsileisiu, kol tavo giminių ir kaimynų akivaizdoje nepagarbinsiu, kaip esi nusipelniusi.

Žmona dėl dievo meilės ėmė jį maldauti, kad malonėtų atidaryti, nes ji pareinanti ne iš ten, iš kur jis manąs, o iš vakarotuvių pas kaimynę; juk naktys dabar ilgos, ir ji negalinti kiaurą naktį miegoti nei viena namie vakaroti. Tačiau prašymai nieko nepadėjo, nes tas galvijas užsigeidė, kad visas Arecas sužinotų apie jųdviejų gėdą, nors iki šiol niekas nežinojo.

Matydama, kad prašymai nepadeda, žmona griebėsi grasinimų ir tarė:

— Jeigu tu neatrakinsi man durų, aš padarysiu tave nelaimingiausiu žmogum pasauly.

Tofanas atrėžė:

— O ką gi tu gali man padaryti?

Žmona, kurios protą Amūras buvo išmiklinęs savo patarimais, atšovė:

— Kad nereikėtų kęsti gėdos, kurią tu be jokio pagrindo nori man užtraukti,— aš pulsiu į šitą šulinį, kur čia šalimais, ir kai paskui mane ras ten negyvą, kiekvienas pamanys, jog ne kas kitas, o tu girtas mane įmetei; taigi tau teks arba bėgti, praradus visa, ką turi, ir gyventi ištrėmime, arba tau bus nukirsta galva kaip mano žudikui, nes tu iš tikrųjų toks ir būsi.

Šitie žodžiai nė kiek neatgrėsė Tofano nuo kvailos jo minties. Todėl žmona tarė:

— Na tai va: aš nebenoriu ilgiau kęsti tavo patyčių! Teatleidžia tau dievas! Liepk įnešti mano verpstą, kurį čia palieku.

Tai pasakiusi, moteris nuėjo link šulinio, o naktis buvo tokia tamsi, kad vos galėjai įžiūrėti vienas antrą tamsoje; paėmusi didžiulį akmenį,

gulintį prie rentinio, metė jį į šulinį šaukdama:

— Dieve, atleisk man!

Akmuo, pliumpteldamas į vandenį, sukėlė dideliausią triukšmą. Tofanas išgirdo ir pamanė, kad ji iš tikrųjų ten įpuolė; taigi, griebęs kibirą su virve, greitai iššoko laukan jos gelbėti ir nubėgo prie šulinio.

Žmona, pasislėpusi prie namo durų, kai tik pamatė jį bėgant prie šulinio, tuojau įsmuko vidun, užsirakino ir, priėjusi prie lango, prašneko:

— Vyną reikia atmiešti vandeniu, kada geri, o ne paskui, vidurnaktį!

Tofanas, išgirdęs tuos žodžius, suprato esąs apmautas, grįžo prie durų ir, negalėdamas įeiti, prašėsi įleidžiamas vidun. Ji, liovusis kalbėti patylom kaip kad iki šiol, kone šaukdama ėmė varyti:

— Prisiekiu Kristaus kryžium, bjaurus girtuokli, šiąnakt tu neįeisi vidun! Nebegaliu aš ilgiau kęsti tų tavo įpročių: turiu visiems parodyti, koks esi ir kurią valandą grįžti naktimis namo.

Tofanas įširdęs savo rėžtu ėmė ją plūsti ir šūkaloti, todėl kaimynai, vyrai ir moterys, išgirdę triukšmą, sukilo ir, pribėgę prie langų, klausinėjo, kas yra. Žmona ėmė skųstis verkdama:

— Čia tasai nevidonas! Vakarais grįžta girtas arba užmiega kur smuklėje ir pareina vidurnaktį! Ilgai aš kenčiau, bet nieko tai nepadėjo; nebetekusi kantrybės, nusprendžiau padaryti jam gėdą — užsirakinau, palikusi jį už durų: pažiūrėsiu, o gal pasitaisys!

Mulkis Tofanas savo rėžtu pasakojo, kaip viskas nutiko, ir smarkiai grasino jai, bet žmona kalbėjo kaimynams:

— Va matote, kas per žmogus! Ką jūs pasakytumėt, jeigu aš stovėčiau gatvėje, o jis būtų namie? Dievaži, neabejoju, jūs patikėtumėt, kad jis sako teisybę. Dabar patys galite spręsti, koks tai nevidonas: savo kaltę nori suversti man! Tikėdamasis mane įbauginti, jis įmetė kažką į šulinį. Gaila, kad pats ten neįpuolė ir neatsimiešė vandeniu to vyno, kurio per daug šiąnakt prisilakė!

Kaimynai, vyrai ir moterys, ėmė barti Tofaną, koneveikti ir plūsti, kam apkalba žmoną. Kaimynas kaimynui — ir netrukus garsas apie tai pasiekė žmonos gimines. Atskubėję čion ir išgirdę iš vieno ir iš kito kaimyno, kas per dalykas, sugriebė Tofaną ir tiek jį talžė, kad sveikos vietos nebeliko. Paskui, įsiveržę vidun, paėmė žmonos daiktus ir drauge su ja išėjo, grasindami Tofanui dar smarkiau atsikeršyti.

Atsidūręs keblioj padėty ir matydamas, kur nuvedė pavydas, Tofanas, kuris iš visos širdies mylėjo žmoną, pasiprašė kelių savo draugų

tarpininkauti, ir jam pasisekė geruoju susigrąžinti žmoną į namus. Vyras pasižadėjo niekuomet nebepavyduliauti ir davė jai laisvę elgtis kaip tinkamai, tik atsargiai, kad jis nieko nepastebėtų. Ir taip Tofaną lyg sodietį paiką privertė bėdos padaryti taiką. Tegyvuoja meilė, teprasmenga vaidai ir visos negerovės.

Penkta novelė

PAVYDUOLIS, PERSIRENGĘS KUNIGU, KLAUSO IŠPAŽINTIES SAVO ŽMONOS, KURI JAM PRISIPAŽĮSTA MYLINTI KUNIGĄ, KASNAKT ATEINANTĮ PAS JĄ; KAI PAVYDUOLIS TYKO NAKTĮ PRIE DURŲ, DAMA ĮSIVEDA MEILUŽĮ PRO STOGĄ IR SMAGIAI SU JUO LEIDŽIA LAIKĄ.

Lauretai baigus savo pasakojimą ir visiems begiriant damą, kad ji gerai pasielgusi ir kad taip ir reikėjo tam bjaurybei, karalius, nenorėdamas gaišti, maloniai kreipėsi į Fjametą ir liepė pasakoti toliau; taigi ji pradėjo šitaip:

— Tauriosios damos, pirmesnioji novelė skatina taipogi ir mane pasakoti apie pavyduolį, nes vyrai, nepagrįstai pavyduliaujantys, iš tikrųjų verti tų pokštų, kuriuos jiems iškrečia žmonos. Jeigu įstatymų leidėjai viską dėtųsi galvon, manau, šiuo atveju žmonoms turėtų skirti tokią pat bausmę, kokią jie skiria tam, kuris ką nors sužeidžia gindamasis, nes pavyduoliai rezga pinkles savo jaunoms žmonoms, žudo jų gyvenimą ir atkakliai siekia jų mirties. Visą savaitę jos sėdi uždarytos, rūpinasi šeima ir namų ruoša, trokšdamos kaip ir kiekvienas kitas šventadieniais turėti bent kiek paguodos, bent kiek ramybės, bent kokių pramogų, kaip kad gauna žemdirbiai kaimuose, amatininkai miestuose ir posėdžiautojai teismuose; kaip pasielgė viešpats dievas, sekmąją dieną ilsėjęsis po visų darbų, ir kaip reikalauja bažnyčios ir valstybės įstatymai, kurie dievo šlovei ir visuomenės gerovei darbo dienas atskyrė nuo poilsio dienų. Bet pavyduoliai ir su tuo nesutinka, priešingai: tas dienas, džiaugsmingas visiems kitiems, savo žmonoms, dar labiau prislėgtoms ir uždarytoms, jie paverčia dar liūdnesnėmis ir sielvartingesnėmis; kokia tai širdgėla vargšelėms, žino tik tos, kurios tą patyrė. Taigi

aš dar kartą pareiškiu, kad visas išdaigas, kurias žmona krečia nepagrįstai pavyduliaujančiam vyrui, iš tikrųjų reikėtų ne smerkti, o girti.

Gyveno kitados Riminyje pirklys, pertekęs pinigų ir visokių gėrybių; turėjo jis gražuolę žmoną, kurios ėmė baisiai pavyduliauti, nors tam nebuvo jokio pagrindo. Labai ją mylėdamas, laikydamas labai gražia ir matydamas, kaip ji stengiasi jam įtikti, jis manė, kad ją myli ir kiti, kad visi ja žavisi ir kad ji taip jau stengiasi įtikti kiekvienam vyriškiui kaip ir jam: toks samprotavimas rodo, kad žmogus jis buvo blogas ir neišmaningas. Baisaus pavydo apimtas, jis taip uoliai ją saugojo ir taip griežtai laikė, kad gal daugelis myriop pasmerktųjų nėra kalėjimuose taip griežtai saugomi. Žmona ne tik negalėjo nueiti į vestuves, į svečius, į bažnyčią arba peržengti namų slenkstį, bet nieku gyvu nedrįso prieiti netgi prie lango arba iškelti kojos iš namų kokiu nors reikalu; todėl jos gyvenimas buvo apgailėtinas, ir ji tuo kantriau kentė šią kančią, kuo mažiau jautėsi kalta. Šitaip be jokio pagrindo skriaudžiama, ji pagaliau ryžosi savo pačios paguodai (jeigu tik pavyks) pasielgti taip, kad pelnytai būtų įtarinėjama. O kadangi jai nevalia buvo pasirodyti lange, tad ji negalėjo jokiam į akį kritusiam praeiviui duoti ženklo, kad neatstumtų jo meilės. Bet čia ji prisiminė, kad šalia gyvena gražus ir malonus jaunuolis. Taigi ji sumanė, jeigu tik bus koks plyšys sienoje, skiriančioje jo kambarius nuo josios, dirsčioti pro tą plyšį, kol gaus pamatyti jaunuolį, su juo pasikalbėti ir dovanoti jam savo meilę, jeigu tik jis panorės; neabejojo rasianti progų su kaimynu susitikinėti ir šitaip paįvairinti sielvartingą savo gyvenimą, kol pavydo kipšas nušoks vyrui nuo kupros. Vaikščiodama čia vienur, čia kitur, kai vyro nebuvo namie, ir apžiūrinėdama sieną, netikėtai pamatė vienoje gan slaptoje vietoje skylę; pažvelgusi pro ją, nors ir blogai įžiūrėdama anapus, vis dėlto pamatė, kad ten yra kambarys, ir tarė sau: „Jeigu tai būtų Filipo (jos jaunojo kaimyno) kambarys, savo tikslą būčiau perpus pasiekusi“. Ji liepė savo tarnaitei, kuri jos gailėjosi, atsargiai išsiteirauti, ir iš tikrųjų paaiškėjo, kad jaunuolis miega ten visiškai vienas. Todėl ji dažnai ėmė vaikščioti prie to plyšio ir kai girdėdavo, kad jaunuolis namie, mėčiodavo ten akmeniukus ir žabelius; pagaliau jaunuolis priėjo pasižiūrėti, kas čia yra. Dama tyliai pašaukė jį, o jis, pažinęs jos balsą, atsakė, ir ji, naudodamasi proga, trumpais žodžiais atvėrė jam visą savo širdį. Be galo patenkintas tuo, jaunuolis iš savo pusės skylę dar labiau praplatino, tačiau taip, kad niekam nekristų į akis; čia juodu dažnai šnekučiuodavosi ir spausdavo vienas antram ranką, bet dėl griežtos pavyduolio sargybos nieko daugiau negalėjo.

Artinantis kalėdų šventėms, žmona pasisakė vyrui, kad jeigu jis leisiąs, ji norėtų kalėdų rytą nueiti bažnyčion išpažinties ir komunijos kaip visi krikščionys. Pavyduolis paklausė:

— O kuo gi tu nusidėjusi, kad nori eiti išpažinties?

Žmona atsakė:

— Kaip? Gal manai, kad aš šventa? Nors ir laikai mane uždarytą, gerai žinai, kad ir aš nusidedu kaip visi mirtingieji. Bet aš tau neišpažinsiu savo nuodėmių, nes tu ne kunigas.

Pavyduoliui šie žodžiai sukėlė įtarimą. Ryžęsis sužinoti, kokių ji turi nuodėmių, jis sumanė, kaip tai padaryti, ir atsakė sutinkąs, bet norįs, kad ji eitų ne į kurią kitą bažnyčią, o į jų koplyčią, kad nuvyktų ten anksti rytą ir prieitų išpažinties arba pas kapelioną, arba pas kokį kitą kunigą, kurį kapelionas jai paskirsiąs, ir tuojau grįžtų namo. Žmona tarėsi pusiau perpratusi vyrą, bet neprieštaraudama atsakė, kad taip ir padarysianti. Brėkštant kalėdų rytui, žmona pakilo sulig aušra ir apsitaisiusi nuėjo į vyro nurodytą bažnyčią. Pavyduolis taipogi atsikėlė ir nuskubėjo į tą pat bažnyčią pirma jos. Iš anksto susitaręs su tenykščiu klebonu, ką norįs daryti, greit apsivilko sutana, apsigaubė galvą dideliu gobtuvu, kokius dėvi vienuoliai, ir užsitraukęs jį bent kiek ant veido, atsisėdo chore. Žmona, atėjusi bažnyčion, pareikalavo kunigo. Kunigas atėjo ir išgirdęs, kad dama nori prieiti išpažinties, atsakė negalįs jos išklausyti, bet atsiųsiąs draugą; ir iš tikrųjų po valandėlės atsiuntė į klausyklą pavyduolį jo paties nelaimei. Šis atėjo labai iškilniai; nors buvo dar tamsoka, o jo gobtuvas labai žemai užtrauktas ant akių, žmona vis dėlto tučtuojau jį atpažino ir tarė pati sau: „Ačiū dievui, mano pavyduolis virto kunigu! Oi, duosiu aš jam pakrimsti riešutų!“ Taigi, apsimetusi jo nepažįstanti, ji atsiklaupė prie jo kojų.

Ponas pavyduolis buvo įsidėjęs į burną akmeniukų, bent kiek kliudančių kalbėti, idant žmona jo neatpažintų iš balso, nes visu kuo kitu jis tarėsi esąs tiek pasikeitęs, jog žmona nieku gyvu jo neatpažinsianti. Pradėdama išpažintį, žmona pirmiausia jam pasisakė, kad ištekėjusi, o paskui, tarp kitko, prisipažino įsimylėjusi kunigą, kuris kasnakt su ja gulįs. Kai pavyduolis tat išgirdo, jam pasirodė, lyg jį kas vėrė peiliu į širdį; ir jeigu ne geismas sužinoti, o kas toliau, jis būtų metęs klausyklą ir išėjęs. Tad susivaldęs paklausė žmoną:

— Kaip? Argi jūsų vyras neguli su jumis?

Žmona atsakė:

— Taip, mesere.

— Tad kaipgi,— paklausė pavyduolis,— gali su jumis gulėti ir kunigas?

— Mesere,— atsakė žmona,— nežinau, kokia gudrybe kunigas tai padaro, bet jam nėra namuose durų, kad ir kaip užrakintų, kurios neatsivertų, vos tiktai jis prisiliečia; jis sakosi, kad, priėjęs prie mano kambario durų, pirma ištaria̧s tam tikrus žodžius, nuo kurių mano vyras tučtuojau užmiega; išgirdęs miegant, jis atidaro duris, įeina vidun ir pasilieka su manim; ir visada jam tai pavyksta.

Tuomet pavyduolis tarė:

— Tai sunki nuodėmė, ponia! Jūs turit jį mesti. Jums nedera taip elgtis.

Žmona atsakė:

— Mesere, nemanau, kad aš galėčiau kada jį mesti, nes per daug jį myliu.

— Tąsyk aš,— atsakė pavyduolis,— negaliu jums duoti išrišimo.

— Man skaudu,— tarė žmona,— bet nenoriu meluoti. Jeigu manyčiau, kad galiu liautis, taip jums ir sakyčiau.

Tuomet pavyduolis tarė:

— Iš tikrųjų, ponia, man gaila jūsų, nes matau, kad žudote savo sielą. Bet aš dėl jūsų išganymo darysiu viską, ką galiu, ir kalbėsiu ypatingas maldas — gal jos ir padės; o kartkartėm siuntinėsiu pas jus savo ministrantą, kuriam pasakysite, ar tos maldos pagelbėjo, ar ne; jeigu pagelbės, melsimės ir toliau.

Žmona jam atsakė:

— Mesere, nesiuntinėkite nieko pas mane, nes gali sužinoti mano vyras, o jis toks pavydulingas, jog tuojau pamanys, kad tasai ministrantas ateina kokiu nors blogu tikslu; visas miestas jam neišmuštų tos minties iš galvos, ir aš amžindie neturėčiau ramybės.

— Nebijokit, ponia,— atsakė pavyduolis.— Aš jau pasistengsiu, kad jūs niekuomet neišgirstumėt iš jo apie tai nė žodžio.

Tuomet žmona tarė:

— Jeigu apsiimate šitai sutvarkyti, aš sutinku.

Atlikusi išpažintį ir gavusi išrišimą, ji pakilo ir nuėjo klausyti mišių. O pavyduolis, nelaimės prislėgtas, pūkšdamas nusivilko kunigo rūbus ir išspūdino namo, geisdamas užklupti žmoną drauge su kunigu ir užkurti vienam ir antram pirtį. Grįžusi žmona iš vyro veido puikiai pamatė, kad užtaisė jam geras šventes; bet jis kaip beįmanydamas stengėsi nuslėpti, ką padaręs ir ką sužinojęs. Nusprendęs kitą naktį stovėti gatvėje prie durų ir laukti ateinant kunigo, jis tarė žmonai:

— Man teks vakarieniauti ir nakvoti kitur, todėl užsirakink gerai lauko duris, taip jau vidujines prie laiptų ir savo kambario ir gulkis, kai ateis metas.

— Laimingos kelionės,— atsakė žmona.

Nutaikiusi progą, ji nubėgo prie skylės ir davė sutartą ženklą. Filipas, vos jį išgirdęs, irgi tučtuojau priėjo. Dama jam pasakė, ką šįryt padariusi ir ką jai pasakęs po pietų vyras. Paskui pridūrė:

— Esu tikra, kad jis neišeis iš namų, o stos sargybon prie durų. Todėl pasistenk šiąnakt įlįsti pro stogą, kad mudu būtume drauge.

Labai tuo patenkintas, jaunuolis tarė:

— Ponia, leiskite veikti man.

Atėjus nakčiai, pavyduolis apsiginklavęs pasislėpė viename iš apatinių kambarių, o žmona, liepusi užrakinti visas duris, ypač vidujines prie laiptų, idant pavyduolis negalėtų įeiti kada tinkamas, davė ženklą savo kaimynui. Jaunuolis labai atsargiai įsirangė pas damą pro stogą, ir abudu, nuėję į lovą, smagiai sau leido laiką ir mėgavosi. Brėkštant vaikinas tuo pačiu keliu grįžo namo. O pavyduolis liūdnas ir be vakarienės, drebėdamas nuo šalčio, bemaž kiaurą naktį išstovėjo su ginklu prie lauko durų, tykodamas ateinant kunigo. Auštant dienai, nebegalėdamas ilgiau budėti, atsigulė apatiniame kambary. Atsikėlęs apie trečią valandą, kai lauko durys buvo jau atidarytos, jis dėdamasis grįžęs iš kitur, užkopė laiptais į savo butą ir papietavo. Paskui nusiuntė pas žmoną vieną berniuką, neva ministrantą to kunigo, pas kurį ji buvo išpažinties, ir liepė paklausti, ar buvo apsilankęs jos svečias. Žmona, labai gerai pažinusi pasiuntinį, atsakė, kad šiąnakt svečias nebuvo apsilankęs ir kad jeigu jis ir toliau taip elgsis, gal ir išeisiąs jai iš galvos, nors ji to ir nenorinti.

Ką gi dar jums pasakyti? Daug naktų pavyduolis stypsojo prie lauko durų, norėdamas sučiupti kunigą, o dama smagiai leido laiką su savo meilužiu. Galų gale pavyduolis, nebegalėdamas ilgiau kęsti, apmaudingu veidu paklausė žmoną, ką ji tą rytmetį kalbėjusi kunigui per išpažintį. Žmona jam atkirto negalinti sakyti, nes tai nevalia ir nedora. Pavyduolis tarė:

— Klastininke, aš ir be tavęs žinau, ką jam kalbėjai; tik noriu tiksliai sužinoti, kas tasai kunigas, kurį esi taip įsimylėjusi ir kuris, savo burtų padedamas, su tavim kasnakt guli; sakyk, arba į miltus sumalsiu.

Žmona atšovė, jog netiesa, kad ji įsimylėjusi kažkokį kunigą.

— Kaip? — tarė pavyduolis.— Argi to nesakei per išpažintį kunigui?

Žmona tarė:

— Pasirodo, tau šito nė nereikia pasakoti, nes viską žinai, lyg pats ten buvęs. Taip, aš pasakiau jam tą dalyką.

— Tai pasakyk man,— tarė pavyduolis,— kas tasai kunigas, ir greičiau!

Žmona nusišypsojo ir tarė:

— Man labai malonu, kad naivi žmona protingą vyrą veda taip, kaip vedamas už ragų avinas į skerdyklą. Nors, tiesą sakant, tu nesi protingas, o ir nebuvai nuo to laiko, kai į širdį įsileidai piktą nepagrįsto pavydo dvasią. Ir kuo tu kvailesnis ir šiurkštesnis, tuo man mažiau garbės. Nejau manai, vyreli mano, kad aš esu tiek pat akla kūno akimis, kiek tu esi aklas dvasios akimis? Anaiptol! Žvilgtelėjusi aš tuoj atpažinau, kas tasai kunigas, klausąs mane išpažinties, ir žinau, kad ten buvai tu. Bet nusprendžiau duoti tau, ko ieškojai, ir daviau. Jeigu būtum buvęs toks protingas, koks dediesi, nebūtum stengęsis šitaip sužinoti savo gerosios žmonos paslapčių ir be tuščio įtarinėjimo būtum supratęs, kad tai, ką ji tau išpažino,— tiesa ir niekuo ji nėra nusidėjusi. Aš tau pasakiau, kad myliu kunigą; o argi tu, kurį aš visai be reikalo myliu, nebuvai tada kunigu? Aš pasakiau, kad nė vienų mano namo durų neįmanoma nuo jo užrakinti, kai jis nori gulėti su manim; o kurios gi durys tavo namuose tau buvo kada užsklęstos, kai norėdavai ateiti ten, kur esu aš? Tau pasakiau, kad kunigas kasnakt guli su manim; o kada gi tu su manim negulėdavai? Pats žinai, kiek kartų nebuvai pas mane, tiek kartų tavo atsiųstam ministrantui liepdavau pasakyti, kad kunigas nebuvo atėjęs. Koks kitas pakvaišėlis, be tavęs, nebūtų šito supratęs? O tu daveisi pavydo apakinamas. Naktį eidavai sargybą prie lauko durų, paskui mane tikindavai vakarieniavęs ir nakvojęs kitur. Atsikvošėk pagaliau ir vėl tapk žmogumi, kokiu lig šiol buvai, ir neleisk, kad iš tavęs šaipytųsi tie, kurie žino kaip aš visas tavo išdaigas. Ir liaukis taip griežtai mane saugojęs! Prisiekiu dievu, jeigu panorėčiau pritaisyti tau ragus ir tu ne dvi, o šimtą turėtum akių, aš sugebėčiau taip pasismaginti, kad nė neįtartum.

Vargšas pavyduolis, kuris manė labai gudriai sužinojęs žmonos paslaptį, dabar suprato esąs apmulkintas. Nieko neatsakęs, nuo tol jis laikė žmoną gera bei išmintinga ir visiškai atsikratė pavydu, kada jis buvo reikalingas, lygiai kaip juo užsikrėtė,— kada nebuvo jokio

reikalo. Todėl protinga moteris, gavusi beveik nevaržomą laisvę elgtis kaip tinkama, liepdavo ateiti meilužiui nebe pro stogą, kur landžioja katės, o pro duris ir, atsargiai veikdama, paskui daug kartų smagiai ir linksmai leido su juo laiką.

Šešta novelė

KAI DONA IZABELA BUVO SU LEONETU, PAS JĄ APSILANKĖ MESERAS LAMBERTUČAS, JĄ ĮSIMYLĖJĘS; GRĮŽUS JOS VYRUI, MESERĄ LAMBERTUČĄ SU DURKLU RANKOJE JI IŠSIUNČIA IŠ NAMŲ, O JOS VYRAS PASKUI IŠLYDI LEONETĄ.

Fjametos novelė baisiai visiems patiko, ir visi tvirtino, kad žmona puikiai pasielgė su tokiu mulkiu vyru. Kai novelė baigėsi, karalius liepė pasakoti Pampinėjai, ir šioji pradėjo:

— Daugelis stačiai sako, kad meilė atima protą ir kad įsimylėjėlis tampa kone pakvaišėliu. Šitokia nuomonė man atrodo kvaila: tą pakankamai įrodė čia jau pasakotos novelės, o ir aš ketinu dar kartą šitai įrodyti.

Mūsų mieste, pertekusiame visokių gėrybių, gyveno jauna, maloni ir labai graži dama, turtingo ir garbingo riterio žmona. Ir kaip dažnai atsitinka, kad vienas ir tas pats maistas žmogui nusibosta ir jis kartais nori jį paįvairinti, taip ir ši dama, nelabai patenkinta savo vyru, įsimylėjo jaunuolį, vardu Leonetą, gan mielą ir išauklėtą vaikiną, nors ir neaukštos kilmės. Šis irgi ją įsimylėjo, o kaip jūs žinote, tik retai kada neįvyksta tat, ko geidžia abi pusės; todėl nedaug teprabėgo laiko, ir jųdviejų meilės troškimai įsikūnijo.

Tuo pat metu ją, gražią ir patrauklią moterį, smarkiai įsimylėjo vienas riteris, vardu meseras Lambertučas, kuris jai atrodė toks bjaurus ir įkyrus, kad nė už ką jo negalėjo pamilti. Bet riteris nedavė jai ramybės per savo pasiuntinius, o kada ir tai nieko nepadėjo, jis, būdamas galingas žmogus, grasino nuplėšiąs jai šlovę, jeigu ji nesutiksianti su jo norais. Todėl dama, bijodama ir žinodama, kas tai per žmogus, ryžosi nusileisti jo valiai. Ir kai dama, kuri vadinosi dona Izabela,

buvo išvykusi mūsų krašto pročiu vasaroti į labai gražų savo dvarą, o jos vyras vieną rytą kažkur išjojo keletui dienų, ji pasikvietė pas save Leonetą, ir tas, itin apsidžiaugęs, tučtuojau atvyko. Meseras Lambertučas, sužinojęs, kad damos vyras kažkur iškeliavęs, pats vienas sėdo ant žirgo, atjojo pas ją ir pasibeldė į vartus. Išvydusi jį, damos tarnaitė tučtuojau nubėgo pas ponią, kuri buvo kambaryje su Leonetu, ir, pasišaukusi ją, tarė:

— Ponia, meseras Lambertučas čia apačioj, pats vienas!

Išgirdusi tai, dama pasijuto nelaimingiausia moterim. Labai bijodama riterio, ji paprašė Leonetą neįsižeisti ir pasislėpti kuriam laikui už lovos užuolaidos, kol išeis meseras Lambertučas. Leonetas, ne mažiau jo bijojęs kaip ir dama, pasislėpė ten; o ji liepė tarnaitei eiti ir atidaryti meserui Lambertučui vartus. Šioji atidarė. Nusėdęs kieme nuo žirgo ir jį pririšęs prie kablio, Lambertučas užlipo aukštyn. Dama, nutaisiusi meilų veidą ir išėjusi ant laiptų, pasitiko jį kuo linksmesniais žodžiais ir paklausė, kokie vėjai atpūtę. Riteris, apglėbęs ją ir pabučiavęs, tarė:

— Širdele mano, išgirdau, kad jūsų vyro čia nėra, taigi atvykau bent kiek pabūti su jumis!

Po šitų žodžių juodu įėjo į kambarį, užsirakino iš vidaus, ir meseras Lambertučas pradėjo mėgautis su ja. Kai šitaip juodu buvo drauge, netikėtai grįžo jos vyras. Tarnaitė, pamačiusi poną netoli rūmų, nubėgo tekina į damos kambarį ir sušuko:

— Ponia, meseras antai grįžta! Man rodos, jisai jau kieme.

Išgirdusi tai, dama, žinodama, kad jos namuose du vyriškiai, ir suprasdama, kad riterio negalima paslėpti, nes jo žirgas stovi kieme, dingojos žuvusi. Vis dėlto, tučtuojau šokusi iš lovos, sumojo, ką daryti, ir tarė meserui Lambertučui:

— Mesere, jeigu jūs bent kiek mane mylite ir norite išgelbėti iš mirties, darykite, ką jums liepsiu! Imkite rankon savo nuogą durklą ir įniršęs piktu veidu leiskitės laiptais šaukdamas: „Prisiekiu dievu, aš jį nutversiu kitur!“ O jeigu mano vyras norėtų jus sulaikyti arba ko paklausti, nieko kito nekalbėkite, vien tai, ką aš jums sakiau. Paskui sėskit ant žirgo ir šuoliais lėkite tolyn!

Meseras Lambertučas mielai sutiko. Ir, išsitraukęs durklą, visas išraudęs ir nuo ilgoko triūso, ir iš pykčio, kad grįžo riteris, padarė taip, kaip dama liepė. Damos vyras, nusėdęs kieme nuo arklio ir stebėdamasis svetimu žirgu, jau norėjo kopti aukštyn, bet pamatė laiptais

bėgantį žemyn meserą Lambertučą. Nustebintas jo žodžių ir išvaizdos, jis paklausė:

— Kas atsitiko, mesere?

Meseras Lambertučas, įkėlęs koją kilpon ir užšokęs ant žirgo, tepasakė tik tiek:

— Prisiekiu Kristaus kūnu, aš jį sugausiu kitur! — Ir nujojo.

Garbusis vyras, užlipęs aukštyn, rado žmoną viršuje prie laiptų, visą susikrimtusią, išsigandusią, ir paklausė:

— Kas čia darosi? Ko meseras Lambertučas taip įniršęs ir kam jis grasina?

Žmona, pasitraukusi arčiau prie savo kambario, idant Leonetas ją girdėtų, atsakė:

— Mesere, dar niekad neturėjau tokios baimės kaip dabar. Čion atbėgo vienas jaunuolis, kurio aš nepažįstu ir kurį vijosi meseras Lambertučas su durklu rankoje. Jis atsitiktinai rado šį kambarį atvirą ir visas drebėdamas tarė: „Ponia, dėl dievo meilės, neleiskite, kad mane nužudytų jūsų akyse". Aš pakilau nuo kėdės ir jau norėjau klausti, kas jis yra ir kas atsitiko, tik staiga įbėgo meseras Lambertučas šaukdamas: „Kur tu, išdavike?" Aš užstojau jam kelią į kambarį, jis veržėsi vidun, aš jį sulaikiau, ir jis buvo tiek mandagus, kad pamatęs, jog man nepatiktų, jeigu jis čion įeitų, burnodamas nulipo žemyn, kaip jūs matėte.

Tada vyras tarė:

— Gerai padarei, žmona, baisi būtų gėda, jeigu mūsų namuose įvyktų žmogžudystė. O meseras Lambertučas pasielgė labai negražiai vydamasis žmogų, čion įbėgusį.

Paskui jis paklausė, kur yra tas jaunuolis. Žmona atsakė:

— Mesere, aš nežinau, kur jis pasislėpė.

Tada riteris šūktelėjo:

— Kur tu esi? Išlįsk dabar drąsiai!

Leonetas, kuris viską girdėjo, išlindo iš savo slėptuvės persigandęs, nes baimės tikrai jis prisikentė. Riteris paklausė:

— Dėl ko tu susivaidijai su meseru Lambertuču?

— Mesere, dievaži, nesusivaidijau. Todėl esu tvirtai įsitikinęs, kad jis arba nesveiko proto, arba sumaišė mane su kuo kitu. Kai tik jis pamatė mane kelyje, netoli nuo šių rūmų, išsitraukė durklą ir sušuko: „Mirtis tau, išdavike!" Aš jo neklausiau kodėl, tik šokau bėgti kiek ko-

jos neša ir atbėgau čionai, kur, ačiū dievui ir šiai maloniai damai, išsigelbėjau.

Tada riteris tarė:

— Na, dabar mesk šalin visas baimes. Aš tave nugabensiu namo sveiką ir gyvą, o ten tu pasistenk sužinoti, ko jam iš tavęs reikia.

Pavakarieniavęs drauge, užsodino jį ant žirgo, nulydėjo į Florenciją ir pristatė į namus. Jaunuolis, damos primokytas, tą pat vakarą slapčia pasikalbėjo su meseru Lambertuču, ir taip abu viską sutvarkė, kad paskui, nors ir daug apie tai sklido gandų, riteris niekad nesusiprotėjo, kokį pokštą jam iškrėtė žmona.

Septinta novelė

LODOVIKAS PRISIPAŽĮSTA DONAI BEATRIČEI JĄ MYLĮS; ŠIOJI SIUNČIA Į SODĄ SAVO VYRĄ EGANĄ, APRENGUSI JĮ SAVAIS RŪBAIS, O PATI GULI SU LODOVIKU, KURIS, PASKUM ATSIKĖLĘS, EINA Į SODĄ IR MUŠA EGANĄ.

Šis donos Izabelos nuotykis, apie kurį papasakojo Pampinėja, visai draugijai pasirodė nuostabus. Bet Filomena, kuriai karalius liepė pasakoti toliau, tarė:

— Mielosios damos, jeigu aš neklystu, nuotykis, kurį tuojau išgirsite, yra, ko gero, ne mažiau gražus.

Turbūt žinote, kad Paryžiuje kitados gyveno vienas florentietis bajoras, kuris iš vargo tapo pirkliu. Jam taip puikiai sekėsi prekyba, kad greitu laiku jis smarkiai pralobo. Žmona jam buvo pagimdžiusi vienintelį sūnų, kurį jie vadino Lodoviku. Tėvas nepanoro, kad sūnus verstųsi prekyba ir neatidavė jo į kokią nors parduotuvę, bet, kaip ir derėjo turint galvoje jaunuolio kilmę, nusiuntė jį tarnauti drauge su kitais bajoraičiais pas Prancūzijos karalių, kur jis išmoko gražių papročių ir daug kitokio gero.

Jam čia begyvenant, kartą keli riteriai, grįžę nuo Kristaus grabo, užtiko šnekučiuojant jaunimo būrelį, kuriame buvo ir Lodovikas. Išgirdęs, kad jie šneka apie Prancūzijos, Anglijos ir kitų pasaulio kraštų gražuoles, vienas iš riterių ėmė tvirtinti, kad jis tiek ir tiek esąs

apkeliavęs pasaulio, tiek ir tiek regėjęs moterų, bet iš tikrųjų neradęs nė vienos, kuri savo grožiu galėtų lygintis su boloniečio Egano de Galucio žmona, vardu dona Beatričė. Tam pritarė ir visi jo draugai, sykiu su juo matę šią damą Bolonijoj.

Išgirdęs tai, Lodovikas, dar nė vienos iki šiol neįsimylėjęs, užsidegė tokiu geismu ją pamatyti, kad niekur kitur nebegalėjo nukreipti savo minčių. Galutinai ryžęsis keliauti į Boloniją pamatyti jos ir ten kurį laiką pagyventi, jeigu jinai jam patiktų, jis pasakė tėvui norįs keliauti prie Kristaus grabo ir vargais negalais gavo leidimą. Pasivadinęs Anikinu, jis nuvyko į Boloniją ir, kaip likimas lėmė, jau kitą dieną per šventes pamatė doną Beatričę, kuri jam pasirodė šimtąsyk gražesnė, negu buvo vaizdavęsis; taigi, liepsningai ją įsimylėjęs, nusprendė tol neišvykti iš Bolonijos, kol neįgysiąs jos meilės.

Ilgai jis svarstė, kokiu būdu siekti savo tikslo; pagaliau sumetė, kad jeigu galėtų pasidaryti jos vyro tarnu,— šis laikė jų daug — gal ir laimėtų, ko trokšo. Taigi, pardavęs žirgus ir tinkamai įtaisęs savo tarnus, liepęs jiems dėtis, kad jo nepažįsta, Lodovikas susibičiuliavo su viešbučio šeimininku ir pasakė jam, jog mielai eitų tarnauti pas gerą poną, jei tokį surastų. Į tai viešbutininkas tarė:

— Tu labai tiktumei į tarnus vienam šio miesto bajorui, vardu Eganui. Jis jų laiko daugybę ir nori, kad visi būtų tokie išvaizdūs kaip tu; aš su juo pakalbėsiu apie tave.

Kaip tarė, taip ir padarė: viešbutininkas nutraukė pas Eganą ir tol neišėjo, kol įtaisė Anikiną, kuris tuo nepaprastai apsidžiaugė.

Gyvendamas pas Eganą ir nestokodamas progų gan dažnai matyti jo žmoną, Anikinas taip uoliai ir įteikliai ėmė tarnauti Eganui, jog šis tiek jį pamilo, kad be jo nieko nedarydavo, ir ne tik patį save, bet ir visus savo reikalus pavedė jaunuolio globai.

Kartą, kai Eganas buvo išvykęs medžioti, o Anikinas likęs namie, dona Beatričė, nieko dar nenumanydama apie jo meilę, nors dažnai gėrėdamasi jo išvaizda ir elgesiu, sėdo žaisti su juo šachmatais. Anikinas, kuris trokšo jai įtikti, veikdamas gan sumaniai, vis pralaimėdavo, tuo suteikdamas damai begalinį malonumą. Kai pasišalino damos tarnaitės, žiūrėjusios žaidimo, ir jie liko vieni, Anikinas sunkiai atsiduso. Pažvelgusi į jį, dama paklausė:

— Kas tau, Anikinai? Ar skaudu, kad aš vis laimiu?

— Ponia,— atsakė Anikinas,— dėl tokio menko nieko aš nedūsaučiau.

Tuomet dama tarė:

— Na, tai pasakyk dėl ko, jeigu mane myli.

Kai Anikinas išgirdo žodžius „jeigu mane myli“, ištartus moters, kurią užvis labiausiai mylėjo, jis dar sunkiau atsiduso; todėl dama vėl ėmė jį prašyti, kad malonėtų pasakyti jai, dėl ko dūsauja.

Čia Anikinas tarė:

— Ponia, aš baisiai bijau, kad nesupyktumėt, jeigu pasakysiu; be to, nuogąstauju, kad neprasitartumėt apie tai kam kitam.

Dama jam atsakė:

— Dievaži, aš neįsižeisiu ir, būk tikras, niekam niekados apie tai neprasitarsiu, nebent pats pageidautum.

Tuomet Anikinas tarė:

— Jeigu tai prižadate, aš jums pasakysiu.

Ir kone su ašarom akyse jai pasipasakojo kas esąs, ką apie ją girdėjęs, kur ir kaip įsimylėjęs ir kodėl pasidaręs jos vyro tarnu; paskui nuolankiai ėmė maldauti damą pasigailėti ir patenkinti šį slaptą ir liepsningą jo troškimą; o jeigu negali, tegu bent leidžia jam kaip iki šiol likti čia tarnu ir ją mylėti.

O nuostabi boloniečių kraujo taurybe! Kokios šlovės tu esi verta! Niekad tu netroškai nei ašarų, nei atodūsių, visuomet būdavai palanki prašymams ir meilės troškimams! Jeigu aš mokėčiau deramai tave garbinti, mano balsas niekad nežinotų nuovargio!

Anikinui kalbant, kilmingoji dama atidžiai žiūrėjo jam į veidą ir patikėjo jo žodžiais. Nuo tų maldavimų jos pačios širdis staiga užsiplieskė tokia galinga meile, kad jinai irgi pradėjo dūsauti ir padūsavusi tarė:

— Anikinai mano brangusis, nenusimink: nei dovanos, nei pažadai, nei bajorų, didžiūnų ir kitokių ponų žavėjimasis (nes manim žavėjosi ir dar tebesižavi daugelis) niekados tiek nesujaudino man širdies, kad aš ką nors pamilčiau; o tu per tokį trumpą laiką, kol kalbėjai, padarei taip, kad aš dabar daug labiau priklausau tau negu pati sau. Aš manau, kad tu puikiausiai nusipelnei mano meilę, todėl aš ją dovanoju tau ir prižadu, kad ja džiaugsiesi anksčiau, negu praslinks šita naktis. O kad tai įvyktų, pasistenk apie vidurnaktį ateiti į mano kambarį: aš paliksiu duris atdaras; tu žinai, katroje lovos pusėje aš miegu; prieisi, ir jeigu miegočiau, pakrutink mane, kad nubusčiau, ir aš tave paguosiu už tokį ilgą lūkestį; o kad tikėtum tuo, dabar duosiu bučinį užstato.

Ir, apkabinusi jį už kaklo, meilingai pabučiavo, o Anikinas ją.

Šitaip jiedviem susitarus, Anikinas, palikęs damą, nuėjo savais reikalais, su begaliniu džiaugsmu laukdamas, kada užstos naktis. Eganas

grįžo iš medžioklės ir po vakarienės, jausdamasis pavargęs, nuėjo gulti, o žmona įkandin ir, kaip buvo žadėjusi, kambario duris paliko atviras. Skirtą valandą Anikinas atėjo čion ir, patyliukais įsėlinęs į kambarį ir iš vidaus užrakinęs duris, pasuko į tą šoną, kur miegojo dama, ir uždėjęs ranką jai ant krūtinės suprato, kad ji dar nemiega. Pajutusi, kad atėjo Anikinas, dama suėmė abiem rankom jo ranką ir, tvirtai ją laikydama, taip ėmė vartytis lovoje, kad išbudino Eganą, ir tarė jam:

— Vakar vakare aš nieko nenorėjau tau sakyti, nes atrodei nuvargęs; bet dabar sakyk man, dėl dievo meilės, Eganai, kurį savo tarnų tu laikai geriausiu ir doriausiu ir kurį visų labiausiai myli?

Eganas atsakė:

— Kam mane dar klausi, žmona? Argi nežinai? Aš neturiu ir niekad neturėjau nė vieno, kuriuo būčiau tiek pasitikėjęs, kiek pasitikiu ir myliu Anikiną. Bet kam tu klausi?

Išgirdęs, kad Eganas nubudęs ir kad kalbama apie jį, Anikinas keletą kartų mėgino ištraukti savo ranką ir sprukti šalin nuogąstaudamas, ar tik dama nenori jo apgauti; bet ji laikė ją taip tvirtai, kad jis niekaip negalėjo ištrūkti. Žmona, atsakydama Eganui, tarė:

— O aš tau pasakysiu štai ką: ir aš maniau, kad taip yra, kaip tu sakai, ir kad jis tau ištikimesnis už kurį kitą, tačiau juo nusivyliau: kai šiandien tu išjojai medžioklėn, jis liko čia ir, nutaikęs progą, nepasigėdino mane prašyti, kad patenkinčiau jo geismus; o aš, kad nereikėtų man ieškoti kitų įrodymų ir kad tu pats savo akimis pamatytum, atsakiau, jog sutinku ir šiąnakt po vidurnakčio ateisiu į sodą ir lauksiu po pinija. Aš anaiptol neketinu ten eiti, bet jeigu tu nori įsitikinti savo tarno neištikimybe, lengvai gali, užsimetęs ant nugaros mano apsiaustą, o ant galvos — šydą, nulipti žemyn ir palaukti jo; esu tikra, jis ateis.

Eganas, tai girdėdamas, tarė:

— Aiškus dalykas, aš turiu tuo įsitikinti.

Atsikėlęs jis apsisiautė tamsoje žmonos apsiaustu, galvą apsigaubė šydu ir, nuėjęs į sodą, po pinija ėmė laukti Anikino. Dona Beatričė, girdėdama vyrą išeinant iš kambario, pakilo ir užsirakino iš vidaus. Anikinas, prisikentęs didžiausios baimės kaip dar niekados, kiek beįmanydamas stengęsis ištrūkti iš damos rankų ir šimtą tūkstančių kartų prakeikęs ir ją, ir savo meilę, ir save, ja pasitikėjusį, girdėdamas, kuo viskas užsibaigė, pasijuto laimingiausiu žmogum pasaulyje. O kai dama grįžo į lovą, jos pageidavimu, jis nusirengė drauge su ja, ir juodu gerą valandą mėgavosi ir džiaugėsi.

Kai damai pasirodė, jog Anikinas nebegali ilgiau pasilikti, ji liepė jam keltis, apsirengti ir pamokė dar šitaip:

— Saldžioji paguoda tu mano, imk drūtą lazdą ir eik į sodą; apsimesk, kad kvietei mane norėdamas išbandyti,ir, lyg ten būčiau aš pati, išplūsk Eganą ir smagiai apkulk jį vėzdu — iš to mums bus didžiausia pramoga ir malonumas.

Anikinas atsikėlė ir nuėjo į sodą su karkliniu vėzdu rankoje; kai jis buvo netoli pinijos, Eganas, pamatęs jį ateinant, pakilo ir, lyg norėdamas džiaugsmingai pasitikti, žingtelėjo artyn. O Anikinas užriko:

— Ak nedorėle, tu atėjai čion manydama, kad aš norėjau ir noriu padaryti šunybę savo ponui? Nelemtą valandą tu atėjai! Tūkstantį kartų būk prakeikta!

Ir iškėlęs vėzdą ėmė ją tvatyti. Eganas, išgirdęs tai ir pamatęs lazdą, šokosi bėgti, nesakydamas nė žodžio, o Anikinas pridurmu, šaukdamas:

— Dink, bjaurybe! Ir tenubaudžia tave dievas! O rytoj, žinok, aš viską pasakysiu Eganui.

Eganas, gavęs keletą gerų smūgių, kiek kojos neša pardūmė į kambarį. Žmona jį paklausė, ar buvo atėjęs į sodą Anikinas.

— Verčiau jis būtų neatėjęs! — atsiduso Eganas. — Palaikęs mane tavim, skaudžiai aptalžė vėzdu ir išplūdo kaip paskutinę paleistuvę! Iš tikrųjų aš baisiai stebėjausi, kaip jis drįso leistis su tavim į tokias šnekas, ketindamas man šlovę nuplėšti. O jis, nuolatos matydamas tave tokią linksmą ir džiugią, norėjo tik išbandyti.

Tuomet dama atsakė:

— Ačiū dievui, kad mane jis bandė žodžiais, o tave darbais. Ir, manau, jis gali paliudyti, kad aš kantriau pakeliu žodžius negu tu darbus. Bet jis toks ištikimas tau, kad reikia jį gerbti ir mylėti.

— Šventa teisybė,— pritarė Eganas.

Nuo tos valandos jis tvirtai tikėjo turįs doriausią pasaulyje žmoną ir ištikimiausią tarną, kokio dar niekad neturėjo joks ponas. Vėliau jis dažnai su Anikinu ir žmona pasijuokdavo iš to nuotykio. O Anikinui ir damai daug lengviau pasidarė mėgautis ir mylėtis, ir kol jaunuolis tarnavo pas Eganą Bolonijoj, juodu džiaugėsi vienas kitu.

Aštunta novelė

VIENAS VYRAS IMA PAVYDULIAUTI ŽMONOS; ŠIOJI PRISIRIŠA NAKTĮ PRIE PIRŠTO SIŪLĄ IR ŠITAIP PAJUNTA, KADA ATEINA MEILUŽIS. VYRAS TAI PASTEBI IR KOL JIS PERSEKIOJA MEILUŽĮ, ŽMONA VIETOJ SAVĘS PAGULDO Į LOVĄ TARNAITĘ. VYRAS SUGRĮŽĘS JĄ PRIMUŠA, NUKERPA KASAS, O PASKUI PASIKVIEČIA ŽMONOS BROLIUS, KURIE, MATYDAMI, KAD VISA TAI NETEISYBĖ, IŠPLŪSTA JĮ.

Visus be galo nustebino dona Beatričė, iškrėtusi tokį piktą pokštą savo vyrui. Kiekvienas gerai numanė, kiek baimės prisikentė Anikinas, kai damos tvirtai laikomas už rankos išgirdo ją sakant Eganui, kad prašęs jos meilės. Tačiau karalius, matydamas, kad Filomena nutilo, atsigręžęs į Neifilę, tarė:

— Pasakokit jūs!

Toji, vos pastebimai šyptelėjusi, pradėjo:

— Gražiosios damos, sunkus laukia manęs uždavinys, jeigu aš norėsiu jus pradžiuginti gražia novele, kaip kad džiugino tie, kur pasakojo prieš mane; bet su dievo padėjimu tikiuosi gerai jį atlikti.

Tikriausiai jūs žinote, kad mūsų mieste kadaise gyveno labai turtingas pirklys Arigučas Berlingjeris[166], kuris, kaip dar ir šiandien tolydžio daro pirkliai, užsimanė iškilti per žmoną ir vedė jauną bajoraitę, nė kiek jam netinkančią, vardu moną Sismondą. Kadangi jis, kaip ir visi pirkliai, daug važinėdavo ir mažai būdavo namie, jinai įsimylėjo vieną jaunuolį, vardu Rubertą, kuris jau senokai apie ją sukosi. Kai juodu suartėjo ir ėmė gal ne visai atsargiai elgtis, nes ši artuma jiems teikė begalinį malonumą, atsitiko, kad Arigučas ar šį tą nugirdo, ar šiaip kas pasidarė, bet jis tapo pavydulingiausiu žmogum pasauly, liovėsi važinėjęs, užmetė savo reikalus ir beveik nieko daugiau neveikė, kaip tik akylai saugojo žmoną, net niekad neužmigdavo, kol neįsitikindavo, kad jinai jau lovoje. Dėl to dama baisiai sielvartavo, nes nebegalėjo susitikinėti su Rubertu.

Ir štai, daug sukusi galvą, kaip susitikti su juo, o taipogi ir jo labai skatinama, ji sumanė šitokį dalyką: kadangi jos kambario langas žvelgė į gatvę ir ji daug kartų buvo pastebėjusi, kad Arigučas, gan sunkiai už-

miegąs, paskui miega lyg užmuštas, nusprendė pasikviesti Rubertą apie vidurnaktį prie durų, įsileisti ir, kol vyras kietai miega, bent kiek pabūti su juo. O kad pati pajustų, kada Rubertas ateis, ir kad niekas to nesuprastų, sugalvojo iš savo kambario lango nuleisti siūlą iki žemės, o antrąjį jo galą nutiesti grindimis prie lovos, pakišti po antklode ir, atsigulus į lovą, prisirišti prie kojos nykščio. Paskui, liepusi visa tai pranešti Rubertui,— įsakė jam atėjus truktelti siūlą: jeigu vyras miega, ji paleisianti siūlą ir eisianti atidaryti durų; jeigu nemiega, laikysianti siūlą tvirtai ir timptelėsianti į save, kad jis nelauktų.

Rubertui šis sumanymas patiko, ir jis, keletą sykių nuėjęs ten, kartais gaudavo pabūti su ja, kartais ne. Šitaip jie ilgokai gudravo, kol pagaliau vieną naktį, kai žmona miegojo, Arigučas, tiesdamas koją lovoje, užčiuopė siūlą; sugriebęs jį ranka ir radęs, kad jis pririštas prie žmonos piršto, tarė pats sau: „Čia turi būti kažkokia apgaulė!" Paskui, apžiūrėjęs, kad siūlas išeina pro langą, tvirtai tuo įsitikino; patyliukais atkirpęs jį nuo žmonos piršto, prisirišo prie savojo ir budriai ėmė laukti, kas bus toliau.

Neilgai trukus atėjo Rubertas ir, kaip buvo pratęs, timptelėjo siūlą; Arigučas nubudo; kadangi jis nestipriai buvo pririšęs siūlą, o Rubertas smarkiai jį timptelėjo, tai siūlas liko Ruberto rankoje, ir šis, supratęs, kad reikia luktelti, taip ir padarė. Tuo tarpu Arigučas, skubiai atsikėlęs, čiupo ginklą, nubėgo prie durų pažiūrėti, kas ten toks būsiąs, ir susidoroti su juo. Kad ir pirklys, Arigučas buvo karštas ir stiprus vyras; kai jis priėjo prie durų ir triukšmingai jas atidarė, visai ne taip, kaip darydavo žmona, lūkuriuojantis Rubertas suprato, kad čia ne ji, o pats Arigučas; taip iš tikrųjų ir buvo. Taigi jis šoko bėgti, o Arigučas vytis. Pagaliau Rubertui nubėgus gerą galą, o tam vis nesiliaujant jį persekioti, Rubertas, kuris irgi buvo ginkluotas, atsigręžęs išsitraukė kalaviją, ir abu ėmė kautis: vienas pulti, o antras gintis.

Dama, nubudusi nuo durų trinktelėjimo ir apsižiūrėjusi, kad siūlas nuo piršto nukirptas, tučtuojau suprato, kad jos apgaulė atskleista. Girdėdama, kad Arigučas nusivijo Rubertą, greit atsikėlė ir sumetusi, kas iš to gali išeiti, pasišaukė tarnaitę, kuri viską žinojo, ir įprašiusi paguldė ją vietoj savęs į lovą, maldaudama nesisakyti, kas esanti, ir kantriai kęsti Arigučo smūgius, o ji taip atsidėkosianti už tai, kad šioji neturėsianti pagrindo skųstis. Užgesinusi žiburį, degantį kambaryje, dama išėjo ir, pasislėpusi kitame gale namų, ėmė laukti, kas bus. Tuo tarpu Arigučo ir Ruberto kautynes išgirdo aplinkiniai gyventojai ir atsikėlę ėmė peštukus plūsti. Arigučas, bijodamas, kad jo kas nepažintų, paliko savo

priešininką ir grįžo namo. Buvo piktas ir įtūžęs: nesužinojo, kas per vienas tasai įžūlus jaunuolis, ir deramai jo nenubaudė. Įžengęs į kambarį, rūsčiai sušuko:

— Kur tu, bjaurybe? Užgesinai žiburį, kad aš tavęs nerasčiau, bet apsirikai.

Prišokęs prie lovos ir manydamas čiumpąs žmoną, jis sugriebė tarnaitę ir tiek mušė ją ir spardė, kad sužnekino visą veidą; galų gale nukirpo jai plaukus, vis tebeplūsdamas bjauriausiais žodžiais, kokie retai sakomi net paleistuvei. Tarnaitė garsiai raudojo, o ir buvo ko; kartais ji suklykdavo: „Oi, dėl dievo meilės! Oi, gana!“ Jos balsas tiek buvo prikimęs nuo verksmo, o Arigučas tiek įdūkęs, jog negalėjo atskirti, kad čia kitos moters balsas, o ne žmonos. Į valias apkūlęs ją ir, kaip jau minėjom, nukirpęs plaukus, jis tarė:

— Nedorėle! Daugiau aš nebenoriu tavęs liesti, tik nueisiu pas tavo brolius ir jiems papasakosiu apie gražius tavo darbelius. Tegu ateina jie čion ir tepadaro tai, ko reikalauja jų garbė. Tegu išsiveda tave, nes mano namuose nuo šiol nebėra tau vietos!

Taip pasakęs, žengė iš kambario, užrakino jį iš lauko pusės ir nuėjo.

Kai mona Sismonda, visa tai girdėjusi, pamatė vyrą išeinant, atsidariusi kambarį ir uždegusi žiburį, rado tarnaitę visą sumuštą ir graudžiai verkiančią: kaip įmanydama ją paguodė ir nuvedė į josios kambariuką, kur slapčia liepė ją prižiūrėti bei slaugyti, ir iš paties Arigučo kapšio tiek jai atlygino, kad ta jautėsi patenkinta. Išvedusi tarnaitę, dama tuoj paklojo savo lovą ir visą kambarį taip išvalė ir sutvarkė, lyg šiąnakt niekas nebūtų čia gulėjęs; paskui apsirengė ir apsigerbė pati, lyg dar nėjusi miegoti, užsižiebė aliejinę lemputę, paėmė savo baltinius ir, atsisėdusi viršuje prie laiptų, ėmė siūti laukdama, kuo visa tai baigsis.

Išėjęs iš namų, Arigučas paknopstom nubėgo pas svainius ir taip ėmė belstis į duris, kad jį tučtuojau įsileido vidun. Trys žmonos broliai ir motina, išgirdę, kad čia Arigučas, visi sukilo, liepė užžiebti žiburius ir atskubėjo pas jį, klausdami, ko jis tokiu metu ir pats vienas ieškąs. Arigučas jiems papasakojo viską, pradedant siūlu, kurį rado pririštą prie monos Sismondos kojos piršto, ir baigiant tuo, ką jis užtaisęs žmonai. Norėdamas įrodyti, ką buvo padaręs, padavė jiems plaukus, kuriuos tarėsi nukirpęs nuo žmonos, ir pridūrė, kad jie ateitų jos pasiimti ir pasielgtų su ja taip, kaip reikalaujanti jų garbė, nes jis neketinąs ilgiau jos laikyti savo namuose.

Damos broliai, smarkiai užsirūstinę ir patikėję svainio žodžiais, įširdę ant sesers, užsidegė fakelus ir drauge su Ariguču nutraukė į jo namus, ketindami čiupti kaltininkę nagan. Matydama tai, jų motina su ašaromis sekė iš paskos, čia vieną, čia kitą maldaudama taip greit nepatikėti šiais dalykais, pirma neištyrus reikalo; gal vyras susipyko su ja dėl ko kito ir ją nuskriaudė, o dabar visą kaltę verčia jai, norėdamas pats išsiteisinti; ir dar kalbėjo, kad labai stebisi, kaip tai galėjo atsitikti, nes ji gerai pažįstanti savo dukrą, ją auklėjusi nuo pat mažumės,— ir daug ką kita panašaus ji prišnekėjo.

Pasiekę Arigučo namus ir įžengę vidun, jie ėmė kopti laiptais aukštyn. Išgirdusi juos atlipant, mona Sismonda šūktelėjo:

— Kas ten?

Vienas iš brolių atsiliepė:

— Tuoj sužinosi, nenaudėle!

Tuomet mona Sismonda tarė:

— Viešpatie padėk! Kas gi atsitiko? — Ir atsistojusi pridūrė: — Sveiki gyvi, broleliai mano! Ko jūs čia ieškote tokiu metu visi trys?

Broliai, išvydę ją sėdint ir siuvant, be jokių mėlynių veide, nors Arigučas sakėsi sudaužęs, iš pradžių bent kiek nustebo, sutramdė pyktį, pakartojo jai Arigučo skundus ir smarkiai prigrasė, kad išklostytų visą teisybę.

Dama atsakė:

— Nežinau, ką jums papasakoti ir kuo skundėsi Arigučas.

Arigučas, išvydęs žmoną, spoksojo į ją apstulbęs, gerai prisimindamas, kad jis gal tūkstantį kartų smogė jai kumščiu į veidą, apdraskė, kaip begalėdamas subjaurojo, o štai dabar mato, lyg nieko ir nebūta. Trumpais žodžiais broliai persakė jai, ką kalbėjo Arigučas: apie siūlą, apie mušimą ir viską. Dama, atsigręžusi į Arigučą, tarė:

— Vaje, vyreli mano, ką aš girdžiu? Kaip tau ne gėda mane laikyti nedorėle, kai tokia aš nesu? O pats apsišauki piktu ir žiauriu žmogum, nors irgi toks nesi? Ir kada tu šiąnakt buvai namie, ir dar su manim? Kada gi mane mušei? Aš bent to neprisimenu.

Arigučas ėmė varyti:

— Kaip, nedorėle? Argi mudu neatsigulėm drauge? Argi nesugrįžau, nusivijęs tavo meilužį? Ar neišvelėjau tau šonų ir nenukirpau plaukų?

— Vakar vakare,— atšovė dama,— tu nenakvojai šiuose namuose. Bet nekalbėkim apie tai: aš neturiu jokių įrodymų, kaip vien teisingus savo žodžius. Eikim toliau: tu sakaisi primušęs mane ir nukir-

pęs man plaukus? Tu niekad manęs nemušei, ir, kiek tik čia yra žmonių, o ir tu pats, pažiūrėkit, ar rasit ant mano kūno bent kokį mušimo ženklą; o aš ir nepatarčiau tau tiek suįžūlėti ir išdrįsti kelti prieš mane ranką, nes, dievaži, tuoj išdraskyčiau tau akis. Ir plaukų tu man nenukirpai, kiek aš žinau ir mačiau; o gal tu taip padarei, kad nė nepajutau: nagi, pasižiūrėsiu, ar jie nukirpti, ar ne.

Ir, nusiklėsčiusi nuo galvos šydą, parodė, kad jie žirklių nė nepaliesti.

Visa tai matydami ir girdėdami, broliai ir motina ėmė prikaišioti Arigučui:

— Ką dabar pasakysi, Arigučai? Juk tu visai ką kita mums suokei. Katro gi teisybė? Ir kaip tu mums tai įrodysi?

Arigučas stovėjo lyg sapne; atsikvošėjęs norėjo kažką sakyti, bet matydamas, kad viskas yra kitaip, nesiryžo nė prasižioti. O dama, atsigręžusi į brolius, tarė:

— Broleliai mano, matau, jis stengėsi, kad aš ryžčiausi tam, ko niekuomet nenorėjau, tai yra, kad jums išpasakočiau visus jo bjaurescius ir šunybes; aš taip ir padarysiu. Tvirtai tikiu, kad tą, ką jums papasakojo, jis tikrai yra patyręs ir padaręs, ir paklausykit kaip. Šis garbingas vyras, kuriam, mano nelaimei, jūs atidavėt mane per žmoną, vadina save pirkliu ir nori turėti visuomenės pasitikėjimą; jis privalėtų būti santūresnis už vienuolį ir doresnis už panelę; tačiau retai kurį vakarą jis negirtuokliauja po tavernas ir nesimyluoja čia su viena, čia su kita paleistuve; o mane verčia laukti iki vidurnakčio, kartais ir iki rytmečio, kaip jūs čia mane radote. Esu tikra, kad smarkiai nusigėręs jis sugulė su kokia nors šliundra, atsibudęs rado siūlą, pririštą jai prie kojos, paskui įvykdė visus tuos žygdarbius, kuriais garsinasi, o galų gale, grįžęs pas ją, sumušė ir nukirpo jai plaukus; ir dar kaip reikiant neatsikvošėjęs įsivaizdavo,— esu tikra, kad ir dabar dar vaizduojasi,— jog visa tai padaręs man. Atidžiau įsižiūrėję jam į veidą, pamatysit, kad jis ir dabar dar pusgirtis. Todėl, kad ir ką sakytų jis apie mane, aš norėčiau, kad jūs visa tai priimtumėt kaip girto šneką, ir kaip aš jam atleidžiu, atleiskite ir jūs.

Jos motina, girdėdama šiuos žodžius, pakėlė triukšmą ir tarė:

— Dievaži, dukrele mano, nereikia jam atleisti! Priešingai, reikia užmušti šitą bjaurų, nedėkingą šunį, kuris nevertas turėti tokią žmoną kaip tu. Matai, nenaudėlis! Atrodo, lyg iš purvo tave būtų pakėlęs! Terauna jį giltinė! Tu neprivalai klausyti, ką sapalioja šitas apsidergęs asilas, šitas kromelninkas, atėjęs iš kaimo, iš mėšlinos gryčios, apsi-

vilkęs sodietiška rudine, apsimovęs plačiomis lyg dumplės kelnėmis ir su plunksna pasturgaly! Kai tokie pirkliūkščiai turi tris soldus kišenėj, jau geidžia vesti bajorų ir kilmingų moterų dukras, gamina sau herbus ir sako: „Aš esu iš tokių ir tokių, mano protėviai padarė tą ir tą". Kad sūnūs būtų klausę mano patarimo, būt galėję su žiaubere duonos garbingai tave nuleisti į grafų Gvidžių namus, bet jie panoro atiduoti šiam aukso maišui, kuris nepasigėdino tave, geriausią ir doriausią Florencijos moterį, vidurnaktį apšaukti paleistuve, lyg mes tavęs nepažinotume!.. Dievaži, jeigu mano būtų valia, vertėtų tiek jam įkrėsti, kad net apsidergtų! — ir atsigręžusi į sūnus pridūrė: — Sūneliai mano, juk aš jums sakiau, kad to negali būti. Girdėjote, kaip gerasis jūsų svainis elgiasi su jūsų sesute? Pirkliapalaikis su keturiais denarais kišenėje! Jumis dėta, jeigu jis sakytų apie ją, ką sako, ir darytų tai, ką daro, aš nebūčiau tol rami ir patenkinta, kol jo nenušluočiau nuo žemės! Ir jeigu būčiau vyras, o ne moteris, aš nenorėčiau, kad kas nors kitas į tą reikalą įsikištų. Kad jį perkūnas nutrenktų, šitą girtuoklį nelaimingą, šitą besarmatį!

Jaunuoliai, matydami tokius dalykus, išplūdo Arigučą kaip didžiausią nevidoną ir galiausiai tarė:

— Šį kartą mes tau dovanojame, nes esi girtas, bet sergėkis, jei brangi tau gyvastis, kad daugiau tokių naujienų nebegirdėtume. O jeigu dar kas nors pasieks mūsų ausis, būk tikras, mes išsyk tau atmokėsim už viską.

Taip pasakę, išėjo. Arigučas stovėjo apdujęs, pats nežinodamas, ar iš tikrųjų taip buvo, ar jam tik prisisapnavo; nebesakydamas nė žodžio, nuo šiol jis davė žmonai ramybę. O ji savo sumanumu ne tik išvengė gresiančio pavojaus, bet atvėrė sau kelią mėgautis su Rubertu ir ateityje, nė kiek nebebijodama vyro.

Devinta novelė

LIDIJA, NIKOSTRATO ŽMONA, MYLI PIRĄ[167]; ŠIS, NORĖDAMAS TUO ĮSITIKINTI, REIKALAUJA TRIJŲ DALYKŲ; LIDIJA ĮVYKDO VISUS TRIS; PASKUI NIKOSTRATO AKIVAIZDOJ JI MĖGAUJASI

SU PIRU, O NIKOSTRATĄ TIKINA, KAD VISA, KĄ JIS MATĖ, YRA AKIŲ APGAULĖ.

Neifilės novelė taip visiems patiko, kad damos ilgai dar negalėjo atsijuokti ir atsišnekėti, nors karalius jau keletą kartų liepė joms nutilti, įsakydamas Pamfilui pasakoti naują novelę. Kai pagaliau stojo tyla, Pamfilas šitaip pradėjo:

— Garbingosios damos, aš manau, jog nėra tokio dalyko, kad ir kaip sunkaus ir pavojingo, kurio neišdrįstų atlikti karštai mylintis žmogus. Nors toji tiesa jau buvo įrodyta daugelyje novelių, vis dėlto aš tikiuosi dar labiau ją įrodyti šioje, kurią ketinu jums papasakoti. Čia jūs išgirsite apie vieną damą, kuriai veikiau padėjo likimas negu sumanus protas; todėl aš nepatarčiau sekti jos pėdomis, nes likimas ne visad būna palankus, o ir ne visi vyrai pasaulyje taip lengvai duodasi apmaunami.

Arge, antikiniame Achajos mieste, labiau išgarsėjusiame ne tiek didumu, kiek senoviniais savo karaliais, gyveno kadaise kilmingas žmogus, vadinamas Nikostratu, kuriam jau bemaž į senatvę likimas davė žmoną — žymią moterį, ne mažiau drąsią kaip ir gražią, vardu Lidiją. Būdamas turtuolis ir didžiūnas, laikė jis daugybę tarnų, šunų ir sakalų ir didžiai mėgo medžioklę. Tarp kitų savo dvariškių turėjo jis jaunikaitį, vardu Pirą, dailų, malonų ir gražiai nuaugusį, gabų viskam, ko tik imdavosi. Nikostratas mylėjo jį labiau nei kurį kitą ir užvis daugiausia juo pasitikėjo. Lidija įsimylėjo šį jaunuolį taip stipriai, kad nei dieną, nei naktį apie nieką daugiau negalėjo galvoti, kaip tik apie jį; o Piras, ar nepastebėdamas, ar gal nenorėdamas šios meilės, atrodė, nė kiek ja nesidomi; taigi dama nešiojosi širdyje nepakeliamą skausmą; nusprendusi žūt būt duoti jam tai suprasti, pasišaukė savo kambarinę, vardu Luską, kuria labai pasitikėjo, ir tarė jai šitaip:

— Luska, tiek gėrybių tu esi iš manęs gavusi, kad turėtum būti ištikima ir klusni; todėl sergėkis, kad amžindie niekas niekados nesužinotų to, ką aš tau dabar pasakysiu, o vien tasai, kurį nurodysiu. Kaip matai, Luska, aš esu jauna ir sveika moteris, pertekusi visko, ko tik gali trokšti kiekviena; žodžiu, aš niekuo negaliu nusiskųsti, nebent tuo, kad per daug didelis metų skirtumas tarp manęs ir mano vyro; todėl aš menkai tegaliu džiaugtis smagybėmis, iš kurių jaunos moterys turi daugiausia malonumo. Ir kadangi aš geidžiu to pat, ko ir kitos, jau senokai nusprendžiau,— jeigu Fortūna man buvo tiek nedraugiška ir davė tokį seną vyrą,— nebūti priešininke pati sau, o ieškoti malonumų

ir išsigelbėti. Esu tikra, kad Piro glėbyje aš jausčiausi laimingiausia moteris pasauly. Tas jaunuolis iš tiesų yra vertesnis už visus kitus ir daug džiaugsmo man suteiktų savo glamonėmis. Aš tiek jį myliu, kad jaučiuosi baisiai nelaiminga, kai jo nematau. Man regis, aš tikriausiai mirsiu, jeigu tučtuojau nepriklausysiu jam. Todėl, jeigu tau brangi mano gyvybė, apreikšk Pirui apie mano meilę tokiu būdu, koks tau atrodo geriausias, ir mano vardu nuoširdžiai paprašyk, kad jis malonėtų pas mane ateiti, kai tik duosi žinią.

Kambarinė mielai sutiko patarpininkauti. Nutaikiusi tinkamą laiką ir vietą, pasitraukė Pirą į šalį ir kaip bemokėdama persakė jam savo ponios žodžius. Girdėdamas tai, Piras smarkiai nustebo, nes iki šiol nieko nebuvo pastebėjęs; bijodamas, ar tik dama nebus liepusi jį šitaip išbandyti, jis tučtuojau šiurkščiai atšovė:

— Luska, aš negaliu patikėti, kad tie žodžiai — mano ponios, todėl valdyk liežuvį! O jeigu net ir ponios jie būtų, aš nemanau, kad ji rimtai kalbėjo. Bet jeigu net ir rimtai būtų liepusi persakyti man tuos žodžius, aš ir tada nesiryžčiau užtraukti tokios nešlovės savo ponui, kuris mane gerbia labiau, negu esu vertas. Taigi šiukštu, nebekalbėk man apie tokius dalykus.

Luskos nesuglumino griežti jaunuolio žodžiai, ir ji tarė:

— Pirai, ką tik ir kada tik įsakys man ponia, aš kalbėsiu tiek kartų, kiek lieps, nežiūrėdama, ar tai bus tau malonu, ar apmaudu. Dievaži, tu tikras avigalvis!

Luska, truputį suirzusi, grįžo pas ponią ir jai atkartojo Piro žodžius, kurie mirtinai ją pribloškė. Bet po kelių dienų ponia vėl pasišaukė kambarinę ir tarė:

— Luska, tu žinai, kad nuo pirmo kirčio ąžuolas negriūva, todėl, man rodos, tu dar sykį nueik pas tą, kurį mano pražūčiai dangus apdovanojo tokia keista ir negirdėta ištikimybe savo ponui. Nutaikiusi tinkamą progą, atskleisk jam visą mano aistrą ir kaip beįmanydama pasistenk, kad ji būtų patenkinta; nes jeigu nepasiseks, aš numirsiu, o jisai manys, kad iš jo tik pasityčiota, ir vietoj meilės aš susilauksiu neapykantos.

Kambarinė nuramino ponią, susiieškojo Pirą ir, radusi jį linksmą ir gerai nusiteikusį, tarė jam šitaip:

— Pirai, prieš keletą dienų aš kalbėjau, kokia meilės ugnimi mūsų ponia dega tau; dabar vėl stačiai į akis tau pareiškiu, kad jeigu liksi toks pat kietaširdis, koks buvai anądien, būk tikras, kad ji neilgai begyvens; todėl prašau tave patenkinti jos troškimą; o jeigu tu vis taip

atkakliai spirsiesi, aš, iki šiol laikiusi tave labai protingu, laikysiu paskutiniu mulkiu. Ar gali tau būti didesnė garbė, kad tokia graži, kilminga moteris tave myli labiau už viską? Ar pažįsti bent vieną savo bičiulį, kuriam taip būtų nusišypsojusi Fortūna, apdovanodama visa kuo, ko tiktai trokšta jaunystė, ir teikdama visokeriopą paramą? Kuris iš tavo draugų geresnes turėtų sąlygas mėgautis negu tu, jeigu būsi protingas? Kur rasi kitą tokį, kas galėtų būti taip aprūpintas ginklais, žirgais, drabužiu ir pinigais kaip tu, jeigu tik panorėsi savo meilę skirti jai? Taigi paklausyk mano žodžių ir atsikvošėk: žinok, vieną tik kartą gyvenime pasitaiko, kad Fortūna mus pasitinka linksmu veidu ir išskėstom rankom, ir kas nemokės tada į jos glėbį pulti, vėliau, pasijutęs vargšas ir elgeta, tegu kaltina patį save, o ne ją. Be to, tarp ponų ir tarnų nedera laikytis tokios ištikimybės kaip tarp draugų ir giminių; priešingai, tarnai turi taip žiūrėti į ponus, kaip ponai žiūri į tarnus. Nejaugi manai, kad jeigu turėtum gražią žmoną ar motiną, dukrą ar seserį ir ji patiktų Nikostratui, tai jis galvotų apie ištikimybę, kurią tu nori išlaikyti jam, nesusidėdamas su jo žmona? Kvailys esi, jeigu taip manai. Būk tikras, jeigu neužtektų įteiklių žodžių ir prašymų, Nikostratas, kaip kiekvienas ponas, nėmaž neatsižvelgdamas į tave, pavartotų jėgą ir smurtą. Taigi elkimės su jais ir jų labu, kaip jie elgiasi su mumis ir mūsų labu. Naudokis Fortūnos dovanomis: nevyk nuo savęs laimės, o pasitik ir priimk ją išskėstom rankom. Žinok, jeigu to nepadarysi,— aš jau nekalbu apie tai, kad tavo damą ištiks, be abejo, mirtis,— tu tiek dar graušiesi, kad pats norėsi mirti.

Piras, daug kartų pergalvojęs Luskos žodžius, nusprendė, kai ji vėl ateis pas jį, duoti kitokį atsakymą ir apskritai sutikti su damos pageidavimais, jeigu tik galės įsitikinti, kad čia nėra kokios apgaulės; todėl jis atsakė:

— Matai, Luska, aš tikiu, kad visa, ką sakai, yra teisybė; bet kadangi mano ponas labai protingas ir labai apdairus ir kadangi jis pavedė man visus savo reikalus, aš smarkiai bijau, ar tik Lidija to nedaro su jo patarimu ir valia, norėdama išbandyti mane. Todėl, jeigu ji man įtikinti panorės atlikti tris dalykus, kurių paprašysiu, tada iš tikrųjų aš bemat įvykdysiu visa, ką tik dama lieps. O tie trys dalykai, kurių noriu, štai kokie: visų pirma, kad Nikostrato akivaizdoj ji užmuštų geriausią jo vanagą; antra, kad atsiųstų man kuokštelį plaukų iš Nikostrato barzdos; ir pagaliau — vieną jo dantį iš pačių sveikiausiųjų.

Šie reikalavimai Luskai pasirodė sunkūs, o damai — dar sunkesni; tačiau Amūras, gerasis guodėjas ir didis patarėjas, paskatino ją ryžtis,

ir ji per savo kambarinę pranešė jam, kad viskas, ko jis reikalauja, bus įvykdyta, ir gan greitai; be to, dar pasakė, kad nors jis ir laikąs Nikostratą tokiu protingu, jinai šio akivaizdoj mėgausis su juo, o Nikostratą įtikins, kad tai akių apgaulė.

Ir šit Piras ėmė laukti, ką darys kilmingoji dama. Kai po kelių dienų Nikostratas kėlė didelę puotą kai kuriems ponams — tą jis dažnai darydavo — ir kai stalai buvo jau nuvokti[168], jinai, apsirengusi žalio aksomo suknia ir labai išsipuošusi, išėjo iš savo kambario ir įžengusi į salę, kur buvo svečiai, Pirui ir visiems kitiems matant, prisiartino prie karties, ant kurios tupėjo mėgstamasis Nikostrato vanagas, atrišo jį, lyg norėdama paimti rankom, nutvėrė už grandinėlės, trenkė į sieną ir užmušė. Nikostratas užriko ant jos:

— Vai žmona, ką tu padarei?..

Lidija, nieko jam neatsakiusi, atsigręžė į puotaujančius su juo svečius ir tarė:

— Ponai, aš nepasivaržyčiau atkeršyti net karaliui, jeigu jis mane įžeistų, tad kodėl gi turėtų pritrūkti man drąsos atsikeršyti vanagui! Jūs, be abejo, žinote, kad tas paukštis dažnai man atimdavo laiką, kurį vyrai turi skirti moterų pomėgiams. Kai tik išaušta, būdavo, diena, Nikostratas, atsikėlęs ir sėdęs ant žirgo, joja į plynus laukus su savo vanagu rankoje pažiūrėti, kaip jis skraido; o aš, patys matote — kokia, viena ir nepatenkinta pasilikdavau lovoje; todėl daug kartų man buvo kilęs noras padaryti tai, ką dabar padariau, ir mane sulaikydavo ne kas kita, o tik troškimas tą padaryti akivaizdoj žmonių, kurie teisingai spręstų mano skundą; o tokie, tikiuos, ir esate jūs.

Svečiai, išgirdę tat ir manydami, kad jos meilė Nikostratui tokia, kokia skamba jos žodžiuose, ėmė juoktis sakydami užsirūstinusiam Nikostratui:

— Oi, kaip gerai pasielgė dama, vanago mirtim atkeršijusi už savo skriaudą!

Visokius pokštus krėsdami šia proga, jie pavertė Nikostrato pyktį juokais, o dama tuo tarpu grįžo į savo kambarį. Tai matydamas, Piras pats sau tarė: „Ponia davė gerą pradžią laimingai mano meilei: duok dieve jai ištverti iki galo!“

Nedaug tepraslinko dienų, kai Lidija užmušė vanagą, ir štai kartą, būdama savo kambary drauge su Nikostratu ir beglamonėdama jį, ėmė plepėti: šis juokaudamas bent kiek timptelėjo ją už plaukų; tatai davė jai progą įvykdyti ir antrąjį Piro prašymą: greit čiupusi mažučiuką

kuokštelį barzdos, ji kikendama taip stipriai trūktelėjo, kad visą išrovė iš smakro. Nikostratas pašoko it įgeltas, o ji meiliai tarė:

— Kas yra, kad taisai tokį rūškaną veidą? Ar todėl, kad išpešiau gal penketą šeriukų iš barzdos? Tau neskaudėjo taip kaip man, kai tu prieš valandžiukę trūktelėjai mane už plaukų!

Šitaip žodis po žodžio bejuokaudama su juo, dama atsargiai paslėpė išrautą kuokštelį barzdos ir tą pat dieną nusiuntė brangiajam meilužiui.

Dėl trečio dalyko dama labiau susimąstė; tačiau, būdama išradingo proto, o Amūras padarė ją dar išradingesnę, ji sugalvojo, kaip pasiekti savo tikslą. Pas Nikostratą gyveno du kilmingi berniukai, tėvų atiduoti, idant jo namuose išmoktų dailaus elgesio; vienas iš jų, Nikostratui bevalgant, pjaustydavo maistą, kitas įpildavo jam vyno. Liepusi pašaukti abudu, dama įtikino, jog jiems dvokia iš burnos, ir pamokė, kad patarnaudami Nikostratui suktų galvą kuo labiau į užpakalį ir kad niekam nieko apie tai nekalbėtų. Berniukai patikėję ėmė daryti, kaip jiems nurodė dama. Todėl kartą ji paklausė Nikostratą:

— Ar tu pastebėjai, kaip stovi tie berniukai, tau patarnaudami?

Nikostratas atsakė:

— O taip, ir aš net norėjau paklausti, kodėl jie taip suka galvas.

Žmona jam paaiškino:

— Neklausk, aš pasakysiu kodėl: ilgai tylėjau, nenorėdama užduoti tau kartėlio, bet dabar matau, kad ir kiti jau pradeda jausti, tad nėr ko ilgiau beslėpti nuo tavęs. Taip yra ne dėl ko kito, o todėl, kad tau baisiai dvokia iš burnos, ir aš nežinau, kas čia kaltas, nes anksčiau to nebūdavo; tai labai bjaurus daiktas, nes tu sukinėjiesi tarp kilmingų žmonių; todėl reikėtų kaip nors tave išgydyti.

Tuomet Nikostratas tarė:

— Ir kas čia galėtų būti? Ar tik nėra mano burnoje kokio sugedusio danties?

— Gal ir taip,— atsakė Lidija ir, nusivedusi jį prie lango, liepė išsižioti; apžiūrėjusi vieną ir kitą pusę, tarė:

— O Nikostratai, ir kaip tu galėjai tiek ilgai kentėti? Šitoj pusėj vienas dantis, man rodos, ne tik sugedęs, bet visas iškirmijęs, ir jei jį dar laikysi burnoje, tikriausiai sugadins ir šoninius; todėl aš patarčiau ištraukti, kad puvimas nesiplėstų toliau.

Tuomet Nikostratas tarė:

— Jeigu tau taip atrodo, aš irgi sutinku: tučtuojau tegu pašaukia gydytoją, kuris man jį ištrauks.

Žmona jam ir sako:

— Kam čia šaukti dėl to gydytoją? Man rodos, dantis taip stovi, kad aš pati be jokio gydytojo puikiausiai ištrauksiu. Antra vertus, tie gydytojai taip žiauriai atlieka šias paslaugas, kad mano širdis nieku gyvu neištvertų, matant ar žinant, kad tu pakliuvai į kurio nors rankas. Verčiau jau trauksiu aš pati: jeigu per daug sopės, aš tuojau liausiuos, o gydytojas į tai nežiūrėtų.

Liepusi atnešti reikalingus įrankius ir visus išsiuntusi iš kambario, prie savęs paliko tik Luską; užsirakinusi iš vidaus, ji liepė Nikostratui išsitiesti ant stalo, įkišo į burną reples ir sugriebė vieną jo dantį. Nors jis baisiai rėkė iš skausmo, Luska stipriai jį laikė. Lidija taip guviai darbavosi, kad po valandėlės dantį išrovė, tučtuojau paslėpė ir paėmusi rankom kitą, visai iškirmijusį, parodė vyrui, nukamuotam ir leisgyviui, sakydama:

— Matai, ką tu taip ilgai nešiojai burnoje!

Nikostratas patikėjo, ir dabar, kai dantis buvo ištrauktas, tarėsi esąs pagydytas, nors baisią pakėlė kančią ir vis dar tebevaitojo. Šiuo tuo pasistiprinęs, apmalšus skausmui, išėjo iš kambario. Paėmusi dantį, dama tučtuojau jį nusiuntė savo meilužiui, kuris, dabar jau tikras dėl jos meilės, pareiškė, kad pasiruošęs patenkinti visus jos troškimus. Tačiau dama geidė jį dar labiau užtikrinti, ir kadangi kiekviena valanda, ją skirianti nuo mylimojo, atrodė kaip šimtas metų ir ji norėjo kuo greičiau tesėti duotąjį pažadą,— apsimetė ligone. Vieną dieną, kai Nikostratas po pietų aplankė ją, Lidija, matydama, kad su juo vien tik Piras, paprašė nuvedama į sodą — gal ten jai palengvės. Nikostratas paėmė ją iš vienos pusės, Piras iš antrosios, nunešė į sodą ir pasodino pievutėje po gražia kriauše.

Jiems bent kiek pasėdėjus ten, dama, jau primokiusi Pirą, ką šis turi daryti, tarė:

— Pirai, aš baisiai noriu tų kriaušių; įlipk į medį ir numesk keletą.

Vikriai įkopęs, Piras ėmė mėčioti kriaušes ir bemėčiodamas kalbėjo:

— Ei mesere, ką jūs ten darote? O jums, ponia, ar ne gėda šitaip elgtis mano akivaizdoje? Negi jūs manote, kad aš aklas? Jūs tik ką buvote sunki ligonė; kaipgi taip greit pasveikote, kad išdarinėjate tokius dalykus? O jeigu jau norite myluotis, jūs tiek turite gražių kambarių; kodėl gi neinat ten? Tai bus daug padoriau, negu myluotis mano akivaizdoj.

Žmona, atsigręžusi į vyrą, tarė:

— Ką čia Piras sapalioja? Gal jis kliedi?

Piras jai atsakė:

— Aš nekliedžiu, ponia; argi jūs manote, kad aš neturiu akių?

Nikostratas labai stebėjosi ir tarė:

— Pirai, aš iš tikrųjų manau, kad tu sapnuoji.

Piras jam atsakė:

— Mano pone, aš anaiptol nesapnuoju, o ir jūs taipogi nesapnuojate; priešingai, jūs taip smarkiai linguojate, kad jeigu taip linguotų šis medis, ant jo neliktų nė vienos kriaušės.

Tuomet žmona tarė:

— Kas čia galėtų būti? Nejaugi teisybė ir jis iš tikrųjų regi, ką sako? Jei duotų dievas ir aš būčiau sveika kaip anksčiau, įlipčiau į medį pažiūrėti, kas čia per stebuklai, kuriuos jis sakosi matąs.

O Piras, tupėdamas kriaušėje, vis paistė šiuos nebūtus daiktus. Nikostratas jam šūktelėjo:

— Lipk žemyn!

Ir jis nulipo.

— Ką gi tu matei? — paklausė jį Nikostratas.

— Galite mane laikyti pakvaišėliu ar kliedėtoju,— atšovė Piras,— bet kai tupėjau medyje, mačiau, kad jūs buvote ant savo žmonos, jeigu man tik dera šitaip sakyti; o lipdamas žemyn, pamačiau, kaip jūs pakilote ir atsisėdote čion, kur dabar sėdite.

— Tikriausiai,— tarė Nikostratas,— tu buvai apdujęs, nes kai įlipai į kriaušę, mes nepasijudinom iš vietos.

Į tai Piras atsakė:

— Kam čia mums ginčytis? Aš juk mačiau. Be to, jeigu ir mačiau, tai mačiau jus ant savos, o ne ant svetimos.

Nikostratas kaskart vis labiau stebėjosi, o pagaliau tarė:

— Noriu ir aš pasižiūrėti: gal šita kriaušė užkerėta, ir tam, kas jon įlipęs, rodosi tai, ko nėra.

Ir įsliuogė į kriaušę. Kai tik jis užkopė aukštai, dama su Piru pradėjo mėgautis. Nikostratas, tai matydamas, užriko:

— Ak tu, nedorėle, ką darai? O ir tu, Pirai! Aš taip tavim pasitikėjau!

Ir šitaip kalbėdamas ėmė lipti iš kriaušės. Dama ir Piras jam atsakė:

— Mes ramiai sau sėdime!

Matydami jį nulipant, juodu išsiskyrė ir susėdo, kaip sėdėjo pir-

miau. Kai Nikostratas nusileido žemėn ir pamatė juodu ten, kur buvo palikęs, ėmė juos barti ir plūsti. O Piras jam atsakė:

— Nikostratai, dabar įsitikinau, kad tupėdamas kriaušėje aš regėjau tai, ko nebuvo. Neseniai ir jūs tą pat sakėte. Sprendžiu iš to, ką pats mačiau ir ką jūs, pone, regėjote. O kad teisybę sakau, jums gali štai kas įrodyti. Tik pasvarstykite, kuriam galui jūsų žmona, doriausia ir protingiausia moteris, norėdama tokią nešlovę jums užtraukti, darytų tai jūsų akyse? Apie save aš ir kalbėti nenoriu: veikiau duočiausi sukapojamas į gabalus, negu drįsčiau apie tai pagalvoti, ne tik kad daryti jūsų akivaizdoj! Todėl šios akių apgaulės kaltininkė turbūt yra kriaušė. Net ir visas pasaulis negalėtų manęs įtikinti, kad jūs čia nesanguliavot su savo žmona, jeigu aš nebūčiau iš jūsų girdėjęs, kad ir jums pasivaideno, jog aš dariau tą pat. O aš puikiai žinau, kad ne tik to nedariau, bet nė minties tokios neturėjau.

Tada Lidija, dėdamasi be galo supykusi, pakilo ir sušuko:

— Tegu tave galas, jeigu mane laikai tokia kvaiša! Negi aš, norėdama tokias išdaigas krėsti, kokias sakaisi matęs, krėsčiau jas tavo akivaizdoje! Būk tikras, jeigu kiltų man toks noras, aš įsitaisyčiau kuriame nors mūsų kambaryje ir tu amžindie apie tai nesužinotum!

Nikostratui atrodė, kad ir vienas, ir antras sako teisybę ir kad jie niekados nebūtų drįsę taip elgtis jo akyse; nustojęs žerti užgaulius žodžius ir priekaištus, jis ėmė postringauti apie negirdėtą įvykį ir stebuklą, taip pakeičiantį regėjimą, įlipus į medį. Bet žmona dėjosi pasipiktinusi, kad Nikostratas drįso apie ją blogai pagalvoti, ir tarė:

— Dievaži, aš pasistengsiu, kad šita prakeikta kriaušė niekad nebedarytų tokios gėdos nei man, nei kitai kuriai moteriai! Nubėk, Pirai, atsinešk kirvį ir sykiu atkeršyk už save ir mane! Nukirsk šį bjaurų medį, nors daug geriau būtų tuo kirviu smogus į galvą Nikostratui, tučtuojau ir be jokios atodairos davusiam aptemdyti savo proto akis. Nors toms akims, kurias turi kaktoje, ir atrodė, kaip sakai, vis dėlto tau nieku gyvu nederėjo įsileisti galvon minties, kad iš tikrųjų taip buvo.

Piras tekinas nubėgo kirvio ir nukirto kriaušę. Regėdama ją griūvant, dama tarė Nikostratui:

— Kadangi, matau, parkrito mano šiovės priešas, tai ir mano pyktis praėjo!

Nikostratas prašėsi dovanojamas, ir dama maloningai atleido, prisakydama niekuomet daugiau nebeįtarinėti tos, kuri jį mylinti labiau nei pati save.

Taip vargšas apgautas vyras grįžo su ja ir jos meilužiu į rūmus, kur vėliau Piras dažnai ir daug patogiau mėgaudavosi ir džiaugdavosi Lidija, o ši juo. Duok dieve to ir mums!

Dešimta novelė

VIENĄ MOTERĮ MYLI DU SJENIEČIAI, IŠ KURIŲ VIENAS YRA JAI KŪMAS; KŪMAS MIRŠTA IR, PAGAL DUOTĄ ŽODĮ GRĮŽĘS PAS SAVO DRAUGĄ, JAM PASAKOJA, KAIP SEKASI ANAME PASAULYJE.

Beliko pasakoti vienam tik karaliui: matydamas, kad damos, sielvartaudamos dėl nukirsto nekalto vaismedžio, nusiramino, jis pradėjo:

— Aišku kaip dieną, kad kiekvienas teisingas karalius turi būti uoliausias savo paties duotų įstatymų saugotojas, o jeigu jis elgiasi kitaip, jį reikia laikyti vergu, nusipelniusiu bausmės, o ne karalium. Į tokią nuodėmę įpulti ir tokio priekaišto susilaukti dabar, deja, tenka man, jūsų karaliui. Iš tikrųjų vakar aš nustačiau temą šiandieniniams mūsų pasakojimams, ketindamas šią dieną nesinaudoti savo privilegija, o drauge su jumis nusilenkti šiam įstatymui ir kalbėti, apie ką ir jūs visi kalbėjote. Bet jau kiti išpasakojo ne tik tai, ką aš maniau pasakoti, o ir tiek prikalbėjo šia tema kitokių dalykų ir taip gražiai, jog aš, kad ir kaip stengdamasis, negaliu nei prisiminti, nei sugalvoti ko nors tokio, kas galėtų lygintis su anksčiau papasakotais nuotykiais. Štai kodėl aš, nusikalsdamas savo paties įstatymui ir tuo nusipelnydamas bausmės, pareiškiu, kad sutinku mokėti bet kokią man uždėtą baudą ir pasinaudosiu įprastąja privilegija. Prisipažįstu jums, kad Elizos novelė apie kūmus ir sjeniečių žioplumas taip mane paveikė, brangiosios damos, kad aš, palikęs nuošaly išdaigas, protingų žmonų daromas kvailiems savo vyrams, nusprendžiau papasakoti apie kūmus dar vieną noveliukę, kurios vis dėlto, man regis, malonu bus paklausyti, nors ir yra joje daug ko tokio, kuo nedera tikėti.

Gyveno kitados Sjenoje du prasčiokai jaunuoliai: vienas vadinosi Tingočas Minis, o antras — Meučas di Tura[169]. Gyveno jie prie Sala-

jos vartų, bemaž niekad nesiskyrė, ir atrodė, kad labai myli viens antrą. Vaikščiodami, kaip ir visi kiti, į bažnyčią ir klausydamiesi pamokslų, jie dažnai girdėdavo apie šlovę ir kančias, aname pasaulyje paruoštas mirusiųjų vėlėms pagal jų nuopelnus. Trokšdami gauti apie tai tikrų žinių ir neišmanydami kaip, juodu pasižadėjo kits kitam, kad tas, katras pirma numirs, grįš, jeigu tik galės, pas likusį gyvą ir jam apsakys apie aną pasaulį. Šią sutartį jie sutvirtino priesaika.

Davus šitokį kits kitam pažadą ir, kaip jau minėta, jiedviem vis tebebendraujant, atsitiko taip, kad Tingočas susikūmavo su Ambrodžu Anselminiu, kuris gyveno Kampo Redžyje ir nuo savo žmonos, vardu monos Mitos, susilaukė sūnaus. Tingočas, kartkartėm lankydamas drauge su Meuču savo kūmą, labai gražią ir žavingą moterį, nepaisydamas kūmystės, ėmė ir įsimylėjo ją; Meučas irgi įsimylėjo, nes ji labai jam patiko, o ir Tingočas itin gyrė. Šią meilę juodu slėpė vienas nuo kito, bet ne dėl tos pat priežasties. Tingočas sergėjosi atskleisti tat Meučui, nes jam pačiam atrodė nepadoru mylėti savo kūmą, ir būtų gėda, jeigu kas apie tai sužinotų. O Meučas saugojosi todėl, kad jau pastebėjo ją patinkant Tingočui. Tad jis ir sako sau: „Jeigu aš jam prisipažinsiu, jis ims pavyduliauti ir, galėdamas kaip kūmas kalbėti su ja kada tinkamas, stengsis įskiepyti jos širdyje neapykantą man, taigi aš niekad negausiu iš jos to, ko geidžiu“.

Abiem jaunuoliams ją šitaip bemylint, atsitiko, kad Tingočas, kuriam buvo daug patogiau atskleisti damai visus savo troškimus, tiek sugebėjo nuveikti ir žodžiais, ir dovanomis, kad gavo iš jos, ko norėjo. Meučas gerai šį dalyką numanė; nors tat jam labai nepatiko, tačiau, tikėdamasis, kad ir jis ilgainiui pasieks trokštamą tikslą, ir kad Tingočas neturėtų nei pagrindo, nei priežasties jam kenkti ar kliudyti, apsimetė nieko nepastebįs. Kai šitaip abu draugai mylėjo moną Mitą, vienas jau laimingas, o antras dar lūkuriuodamas laimės, atsitiko, jog Tingočas, suradęs kūmos valdose palankią dirvą, tiek triūsė ir darbavosi, kad nuo to įsimetė sunki liga ir per keletą dienų jį nuvarė į kapus. Trečią dieną po mirties (anksčiau, matyt, negalėjo), naktį, kaip buvo žadėjęs, atvyko į Meučo kambarį ir šūktelėjo jį, kietai bemiegantį. Meučas nubudęs paklausė:

— Kas tu esi?

Numirėlis atsakė:

— Aš esu Tingočas, grįžęs, kaip žadėjau, pas tave pranešti naujienų apie aną pasaulį.

Meučas, išvydęs jį, bent kiek išsigando, tačiau įsidrąsinęs tarė:

— Sveikas drūtas, brolau! — O paskui paklausė, ar jis ne pražuvęs.

Tingočas atšovė:

— Kas pražuvo, to neberasi. Kaip aš galėčiau čia būti, jei būčiau pražuvęs?

— Oi, ne,— sušuko Meučas,— aš ne apie tai kalbu, o klausiu tave, ar nesi tarp pasmerktųjų vėlių negęstančioj pragaro ugny?

Tingočas jam atsakė:

— Ne, ne ten, bet už savo nuodėmes kenčiu sunkias ir pasibaisėtinas kančias.

Tada Meučas smulkiai ėmė klausinėti Tingočą, kokios ten uždedamos bausmės už kiekvieną čia padarytą nuodėmę, ir Tingočas viską apsakė. Paskui Meučas paklausė, ar negalima čia jam kuo nors pagelbėti. Tingočas atsakė, kad galima; tegu prašo atlaikyti už jį mišias, kalbėti maldas ir tedalija išmaldą, nes visi šie dalykai daug padeda tiems, kur aname pasauly. Meučas mielai prižadėjo viską padaryti, o kai Tingočas jau rengėsi išeiti, prisiminė kūmą ir, kilstelėjęs galvą, tarė:

— Gerai, kad prisiminiau, Tingočai: už tai, kad gulėdavai su kūma, kai gyvenai čia, kokia tau skirta bausmė?

Tingočas atsakė:

— Brolau mano, kai nuvykau ten, sutikau vieną dvasią, kuri, rodos, žinojo visas mano nuodėmes atmintinai: ji liepė man eiti į tokią vietą, kur aš baisiausiose kančiose apraudojau savo kaltes; ten radau daugybę kitų, pasmerktų tokioms pat kančioms kaip ir aš; stovėdamas tarp jų, prisimindamas, ką esu daręs su kūma, ir laukdamas už tai dar didesnių bausmių negu skirtosios, aš visas drebėjau iš baimės, nors degiau baisioj, smarkiai liepsnojančioj ugny. Matydamas tai, vienas, stovėjęs man prie šalies, tarė: „Kuo gi tu kaltesnis už kitus, čia esančius, kad drebi stovėdamas ugny?“ — „O drauguži,— atsakiau jam,— aš baisiai bijau: laukiu nuosprendžio už didžiulę, kadaise padarytą nuodėmę“. Tuomet jis paklausė mane, kas tai per nuodėmė. Aš jam paaiškinau: „Mat gulėdavau su savo kūma, ir tiek su ja prisigulėjau, kad nuo to griebė mane giltinė“. Tuomet jis, šaipydamasis iš manęs, tarė: „Ei mulki, nenuogąstauk: kūmos čia niekam ne galvoj!“ Tai girdėdamas, aš visai nusiraminau.

Po šių žodžių, beauštant jau dienai, Tingočas pridūrė:

— Su dievu, Meučai; aš nebegaliu ilgiau su tavim būti! — Ir tučtuojau dingo.

Išgirdęs, kad kūmos ten niekam ne galvoj, Meučas ėmė juoktis iš savo kvailumo, nes jisai jau daugelio jų buvo atsižadėjęs. Taigi, atsi-

kratęs savo tamsybės, nuo tol jis elgėsi šiuo atžvilgiu išmintingiau. Jeigu tai būtų žinojęs brolis Rinaldas, jam nebūtų reikėję taip ilgai gražbyliauti, kai stengėsi palenkti savo gerąją kūmą saviems malonumams.

*

Saulė jau artinosi vakarop, ir pūkšnojo zefyras, kai karalius baigė savo novelę. Nebelikus daugiau kam pasakoti, jis nusiėmė nuo galvos vainiką ir uždėjo Lauretai sakydamas:

— Dona, aš jus vainikuoju jūsų pačios vainiku ir skelbiu mūsų draugijos karaliene. Nuo šiol, dona, valdykite taip, kad visiems iš to būtų malonumo ir džiaugsmo.

Ir jis vėl atsisėdo.

Tapusi karaliene, Laureta liepė pašaukti senešalą, įsakė jam pasirūpinti, kad gražiajame slėnyje stalai būtų padengti bent kiek anksčiau negu paprastai, idant paskui neskubėdami galėtų grįžti namo; po to nurodė jam, ką turės veikti, kol truks jos valdžia. Pagaliau, atsigręžusi į draugiją, tarė:

— Dionėjas vakar pageidavo, kad šiandien pasakotume apie išdaigas, kurias žmonos išdarinėja savo vyrams. Jeigu aš nebijočiau pasirodyti nelyginant piktas šuniukas, tučtuojau norįs atsikeršyti, liepčiau rytoj pasakoti apie išdaigas, kurias vyrai išdarinėja žmonoms. Bet, atidėjusi tai į šalį, aš įsakau, kad kiekvienas pasiruoštų pasakoti apie tas išdaigas, kurias tolydžio išdarinėja arba moteris vyrui, arba vyras moteriai, arba vienas vyras kitam; ir aš manau, jog malonių pasakojimų šia tema bus ne mažiau kaip šiandieną.

Po tų žodžių ji atsistojo ir paleido draugiją iki vakarienės. Damos ir vyriškiai pakilo taipogi; vieni iš jų basi ėmė braidžioti po skaidrų vandenį, kiti vaikščioti žaliąja pieva tarp gražių, liemeningų medžių. Dionėjas ir Fjameta ilgai dainavo drauge apie Arčitą ir Palemoną[170]. Šitaip tarp įvairių pramogų jie su didžiausiu malonumu leido laiką iki vakarienės. Kai atėjo metas vakarieniauti, visi susėdo už stalų ties ežeriuku: čiulbėjo tūkstančiai paukščių, nuo aplinkinių kalvų be atvangos pūtė švelnus, gaivus vėjelis, jokių musių nebuvo, taigi ramiai ir linksmai pavakarieniavo. Nuvokus stalus, dar kiek paklajoję po žavųjį slėnį, kai saulė jau slinko vakarop, karalienės pageidavimu, jie lėtu žingsniu pasuko atgal įprastinėn savo buveinėn. Juokaudami ir plepėdami apie tūkstančius dalykų, tiek tų, apie kuriuos buvo pasakota šią dieną, tiek ir kitokių, jie pasiekė dailiuosius rūmus jau arti nak-

ties. Gaiviausiais vynais ir saldumynais nuvijęšalin trumpučio kelio nuovargį, tučtuojau ėmė šokti apie gražųjį fontaną, čia Tindaro dūdmaišiui, čia kitai kokiai muzikai grojant. Galop karalienė liepė Filomenai sudainuoti dainelę, ir ji pradėjo šitaip:

Kaip man čionai gyvenimas apkarto!
O, kad sugrįžt galėčiau aš tenai,
Iš kur raudodama iškeliavau!
Per ašaras neberandu aš kelio,
O, mylimasis, tu — mana paguoda!
Tad kelvedžiu man būki ton šalin,—
Nes ką gi kitą drįsčiau aš pakviest?
Įžiebk bent kiek vilties manoj krūtinėj,
Ir aš visa pražysiu kaip matai.
Nesugebu aš žodžiais apsakyti,
Koks keistas ilgesys mane kankina,
Ramybės neturiu aš dienąnakt.
Tave regėt, girdėt ir glamonėti
Taip nekantrauju, kad degte degu.
Gali tik vienas tu mane pradžiugint
Ir sielą išvaduoti iš kančių.
Kada gi ta svajonė išsipildys?
Ar susitiksiu su tavim tenai,
Kur apkerėta bučiavau akis tau?
Kada, brangusis, mano geidžiamasis,
Aš vėl pasimatysiu su tavim?
Tavęs ilgai taip laukti nepriversk,
O grįžęs lik su manimi per amžius!
Jei vėl tave turėsiu aš glėby,—
Iš mano rankų jau nebeištrūksi.
Iš tavo lūpų vyną ligi dugno
Išgersiu, ir nuo džiaugsmo mes apsvaigsim.
Tad eikš greičiau ir apkabink mane!

Ši dainelė visai draugijai davė suprasti, kad Filomena užsiplieskė nauja laiminga meile. Tatai buvo numanu ne vien tik iš dainos žodžių, bet taipogi iš Filomenos veido ir akių tryško tokia laimė, kad kai kurios net pavydėjo. Kai užsibaigė jos dainelė, karalienė prisiminė, jog ateinanti diena — penktadienis, todėl visiems maloniai tarė:

— Jūs žinote, kilmingosios damos, ir jūs, jaunikaičiai, kad rytoj —

diena, skirta mūsų viešpaties kančioms atminti, diena, kurią, jeigu gerai pamenat, mes dievobaimingai leidome, kai karaliene buvo Neifilė, ir atsisakėme žaismingų novelių; tą pat darėme ir šeštadienį. Todėl, norėdama sekti gražiu Neifilės pavyzdžiu, aš manau, kad mums bus padoriau rytoj ir užporyt susilaikyti nuo žaismingų pasakojimų, kaip darėme ir praeityje, atmindami, kas šiom dienom įvyko mūsų sielų išganymui.

Dievobaiminga karalienės kalba visiems patiko. Jau gerokai daliai nakties praslinkus, karalienės atleisti, visi nuėjo ilsėtis.

Čia baigiasi septinta Dekamerono diena.

AŠTUNTA DIENA

PRASIDEDA AŠTUNTA DEKAMERONO DIENA; LAURETAI PIRMININKAUJANT, ŠIĄ DIENĄ PASAKOJAMA APIE IŠDAIGAS, KURIAS TOLYDŽIO IŠDARINĖJA ARBA MOTERIS VYRUI, ARBA VYRAS MOTERIAI, ARBA VIENAS VYRAS KITAM.

Sekmadienio rytą jau sušvito aukščiausiųjų kalnų viršūnėse tekančios saulės spinduliai, šešėliai išsisklaidė ir jau visi daiktai išniro iš tamsos, kai karalienė, pakilusi su savo draugija, pirmiausia pabraidžiojo po rasotą žolę, paskui, gerokai įdienojus, aplankė artimą bažnyčiukę, kur išklausė šventųjų mišių. Grįžę namo, linksmai ir maloniai papietavę, bent kiek pašoko ir padainavo, o paskui, karalienės leidžiami, kas norėjo, galėjo eiti ilsėtis. Bet saulei perkopus per dienovidžio ratą, karalienės pageidavimu, visi susėdo prie dailiojo fontano įprastiniams pasakojimams ir, karalienei įsakius, Neifilė šitaip pradėjo.

Pirma novelė

VOLFHARTAS PASISKOLINA IŠ GVASPARUOLO PINIGŲ IR ĮTEIKIA JUOS GVASPARUOLO ŽMONAI, SUSITARĘS, KAD JI UŽ TOKIĄ SUMĄ PERGULĖS SU JUO. PO KELETO DIENŲ VOLFHARTAS JOS AKIVAIZDOJ PAREIŠKIA GVASPARUOLUI, JOG PINIGUS GRĄŽINO ŽMONAI, IR ŠIOJI PRIPAŽĮSTA, KAD TAI TIESA.

Jeigu jau taip lėmė dievas, kad šiandien aš turiu padaryti pradžią savo novele, mielai sutinku. O kadangi, meilingosios damos, jau daug čia buvo kalbėta apie moterų išdaigas vyrams, man norėtųsi papasakoti jums apie išdaigą, kurią vyriškis iškrėtė vienai moteriai, ne todėl, kad ketinčiau pasmerkti vyriškio elgesį ar pasakyti, kad su moteria negražiai pasielgta; priešingai, aš noriu pagirti vyriškį, pasmerkti moterį ir parodyti, kad vyrai moka pasityčioti iš tų, kurios jais pasitiki, lygiai kaip ir iš jų pasityčioja tos, kuriomis pasitiki jie. Atvirai kalbant, tai, apie ką aš čia noriu pasakoti, reikėtų vadinti ne patyčiomis, o atpildu, nes moteris privalo būti ypatingai dora, saugoti skaistybę kaip gyvastį ir nė už jokį turtą neleisti jos sutepti. Bet, kadangi dėl mūsų silpnumo neįmanoma visai jos išlaikyti, kaip kad derėtų, aš tvirtinu, jog toji, kuri tokiam dalykui susigundo dėl pinigo, tikrai verta laužo; o jeigu tas atsitinka iš meilės (galinga jos jėga mums gerai žinoma), toji ne per daug rūstaus teisėjo akyse nusipelno pagailos, kaip prieš keletą dienų parodė mums Filostratas donos Filipos iš Prato pavyzdžiu.

Gyveno kadaise Milane vienas vokietis, samdomas karys, vardu Volfhartas, narsus ir labai ištikimas šeimininkui, pas kurį tarnaudavo, o tas tarp vokiečių retai pasitaiko. Kadangi jis sąžiningiausiai grąžindavo skolintus pinigus, tai be vargo susirasdavo pirklių, kurie už menkus procentus sutikdavo jam paskolinti kad ir kažin kiek pinigų.

Tasai šaunus karys, Milane begyvendamas, įsimylėjo vieną labai gražią damą, vardu Ambrodžą, žmoną turtingo pirklio, kuris vadinosi Gvasparuolas Kagastračas ir buvo geras jo pažįstamas ir bičiulis. Labai slapta ją mylėdamas, to nepastebint nei vyrui, nei kitiems, kartą jis nusiuntė pas ją pasiuntinį prašyti jos palankumo, žadėdamas už tai padaryti visa, ką tik ji įsakysianti. Po ilgų derybų gražioji dama sutiko patenkinti Volfharto norus su dviem išlygom: pirma, kad šį dalyką lai-

kytų didžiausioje paslaptyje, antra, kad jis, kaip turtingas žmogus, duotų jai du šimtus aukso florinų, kurių jai būtinai reikią, o ji paskui visada būsianti jo paslaugoms.

Volfhartas smarkiai pasipiktino gobšumu tos, kurią iki šiol laikė garbinga dama. Nedaug tetrūko, kad ugninga jo meilė virstų neapykanta. Sumanęs pasityčioti iš jos, nusiuntė žmogų pasakyti, kad mielai padarysiąs visa, ką tik galėsiąs ir ko ji pageidausianti; tegul tik duodanti jam žinią, kada norinti, kad jis ateitų pas ją, o jis atnešiąs pinigus, ir niekas amžindie apie tai nesužinosiąs, išskyrus vieną jo draugą, kuriuo labai pasitikįs ir kuris visada visur jį lydįs.

Dama, tikriau, netikusi moteris, su pasitenkinimu išklausė tuos žodžius ir liepė pasakyti, kad jos vyras Gvasparuolas po kelių dienų turįs vykti savais reikalais į Genują; tada ji duosianti jam žinią ir pasikviesianti.

Pasirinkęs tinkamą laiką, Volfhartas nuėjo pas Gvasparuolą ir jam tarė:

— Man reikia dviejų šimtų aukso florinų; tikiuosi, paskolinsi iš tiek procentų, kiek paprastai iš manęs imi.

Gvasparuolas mielai atskaitė jam prašomus pinigus. Po keleto dienų Gvasparuolas, kaip buvo sakiusi dama, iškeliavo į Genują. Taigi dama per pasiuntinį pranešė Volfhartui, kad šis atvyktų pas ją ir atneštų du šimtus aukso florinų.

Volfhartas, pasiėmęs draugą, nuėjo į damos namus ir, radęs ją belaukiančią, pirmiausia draugo akivaizdoj įteikė jai į rankas tuos du šimtus aukso florinų ir tarė:

— Ponia, imkit šiuos pinigus ir atiduokit juos savo vyrui, kai grįš.

Dama priėmė iš jo pinigus, nesuprasdama, kodėl Volfhartas pasakė tokius žodžius. Ji manė, kad Volfhartas šitaip nori apdumti savo draugui akis. Todėl ji atsakė:

— Mielai, tik noriu pažiūrėti, kiek čia jų yra.

Pabėrusi ant stalo ir suskaičiavusi, kad lygiai du šimtai, labai patenkinta nuėjo paslėpti jų; paskui ji nusivedė Volfhartą į savo kambarį; ir ne tik tą naktį, bet ir daugelį kitų, kol vyras grįžo iš Genujos, mėgavosi su Volfhartu, atsimokėdama jam savo kūnu.

Grįžus Gvasparuolui iš Genujos, Volfhartas tučtuojau aplankė jį ir damos akivaizdoje tarė:

— Gvasparuolai, tų pinigų, tai yra tų dviejų šimtų aukso florinų, kuriuos andai man paskolinai, aš neišleidau, nes negalėjau atlikti to rei-

kalo, kuriam juos ėmiau; todėl tuoj pat atnešiau ir atidaviau tavo žmonai; taigi nebesu tau skalnas.

Gvasparuolas, atsigręžęs į žmoną, paklausė, ar gavo ji pinigus. Matydama čia ir liudininką, dama negalėjo paneigti ir atsakė:

— Taip, aš juos gavau, bet užmiršau tau pasakyti.

Tada Gvasparuolas tarė:

— Gerai, Volfhartai, keliauk su dievu, aš tavo skolą išbrauksiu.

Volfhartas išėjo, o apmulkintoji dama atidavė vyrui gėdingą užmokestį už savo niekšybę. Taip gudrus meilužis, neišleidęs nė florino, pasinaudojo gobšuole dama.

Antra novelė

VARLUNGO KLEBONAS GULI SU MONA BELKOLORE; UŽSTATO PALIEKA JAI SAVO APSIAUSTĄ; PASISKOLINĘS IŠ JOS PIESTĄ, SIUNČIA JĄ ATGAL, PRAŠYDAMAS GRĄŽINTI UŽSTATYTĄJĮ APSIAUSTĄ; TOJI ATIDUODA JĮ BURNODAMA.

Tiek vyrai, tiek ir damos išgyrė Volfharto pokštą, iškrėstą gobšiajai milanietei. Paskui karalienė, atsigręžusi į Pamfilą, šypsodama liepė pasakoti jam. Taigi Pamfilas prabilo:

— Gražiosios damos, aš noriu jums pasekti vieną noveliukę, nukreiptą prieš tuos, kurie nuolat mus įžeidinėja, tačiau mes jų įžeisti negalime. Aš turiu omenyje kunigus, kurie skelbia kryžiaus karą mūsų žmonoms ir mano, kad, įveikę vargšę moterėlę, nusipelno tokį pat nuodėmių ir bausmės atleidimą, lyg būtų supančiotą sultoną iš Aleksandrijos atvedę į Avinjoną. O vargšai pasauliečiai negali kunigams atsimokėti tuo pačiu; nebent išgiežia savo kerštą ant jų motinų, seserų, draugių ir dukterų, puldami prie šiųjų su ne mažesniu įkarščiu kaip anie prie jų žmonų. Todėl aš ketinu čia jums papasakoti apie vieną kaimietišką meilės nuotykį: tai nebus ilga istorija, bet jos pabaiga jus prajuokins; iš jos galėsite pasimokyti, kad ne visada ir ne visur dera tikėti kunigais.

Varlunge, bažnytkaimyje netoli nuo čia, kaip visos žinote ar esate girdėjusios, gyveno klebonas, šaunus, tvirtas ir veikus patarnauti mo-

terims. Nors jis nebuvo per daug raštingas, tačiau gražiais ir šventais žodžiais stiprindavo sekmadienį po vinkšna[171] savo parapijiečius; ypač uoliai mokydavo jų žmonas ir kai vyrai išvykdavo kur nors, dažniau nei kuris kitas iš buvusių čia kunigų lankydavo jas, kartais atnešdamas net į namus šventą paveikslėlį, švęsto vandens arba kokį žvakigalį ir duodamas joms savo palaiminimą.

Tarp kitų jo avelių, jau pirmiau kritusių į akį, ypač jam patiko viena, vardu mona Belkolorė, žmona sodiečio, kuris vadinosi Bentivenja del Macas. Buvo tai iš tikrųjų daili, skaistaveidė moterėlė, juodbruvukė, standi ir kresna, tinkamesnė pasimyluoti už kiekvieną kitą. Be to, ji geriau už visas mokėjo cimbolais žvanginti ir dainuoti „Vanduo bėga į duburį“, ir šauniau už bet kurią savo kaimynę šokti „balonkją“ bei „ridą“, grakščiai vėduliuodama dailia nosinaite. Dėl šių dalykų dvasiškas tėvelis taip karštai ją įsimylėjo, kad tiesiog kraustėsi iš proto: visą dieną sukinėdavosi aplinkui, kad tik gautų ją pamatyti. Jei sekmadienio rytą pastebėdavo ją bažnyčioje, stengdavosi pasirodyti toks puikus giedotojas, traukdamas „Kyrie“ ir „Sanctus“[172], kad pamanydavai, jog čia asilas bliauna; o kai jos nematydavo, giedodavo palengvėl. Tačiau jis buvo tiek atsargus, kad nei Bentivenja del Macas, nei kuris jo kaimynas to nenumanė.

Norėdamas labiau susidraugauti su mona Belkolore, klebonas tolydžio nusiųsdavo jai dovanų: čia pynelę šviežių česnakų, gražiausių visoje apylinkėje, iš nuosavo daržo, savom rankom apdirbamo, čia pintinę pupelių, čia ryšelį svogūnų laiškų, čia šarločių. Kartais, kur nors susitikęs ją vieną, perveria aštriu žvilgsniu ir meiliai šypteli. O ji, tokia laukinukė, apsimeta jo nematanti, praeina pro šalį abejinga; taigi gerbiamasis klebonas ir negalėjo nieko pešti.

Sykį kunigas, iš dyko buvimo bevaikštinėdamas po kaimą pačiame vidurdieny, susitiko Bentivenją del Macą su asilu, apkrautu visokiais nešuliais; užkalbinęs jį, paklausė, kur keliaująs. Bentivenja atsakė:

— Ogi į miestą, dvasiškas tėve; turiu vieną tokį reikalą ir visus šiuos daiktus gabenu meserui Bonakoriui da Džinestretui, kad padėtų sprendžiant mano bylą: prakeiktas teisėjas per savo raštvedį traukia mane už kažką tieson.

Kunigas apsidžiaugęs sušuko:

— Gerai, sūneli, keliauk su mano palaiminimu ir tuojau grįžk. O jeigu ten susitiksi Lapučą ar Naldiną, neužmiršk jiems pasakyti, kad atneštų man šikšnos spragilams.

Bentivenja atsakė neužmiršiąs ir nusivarė ant Florencijos. Klebo-

nas pamanė, kad dabar metas eiti pas Belkolorę ir pamėginti laimę. Tad leidosi į kelią ir sustojo tik tada, kai atsidūrė prie jos namų. Įžengęs vidun, tarė:

— Telaimina dievas šiuos namus! Ar nieko čia nėra?

Belkolorė, kuri buvo užlipusi ant aukšto, išgirdo jį ir atsiliepė:

— Ak, tai jūs, klebone, sveiki gyvi! Na ir ko gi jūs bastotės tokiame karštyje?

— Kaip regi mane dievas,— atsakė kunigas,— atėjau pabūti su tavim valandėlę, nes sutikau tavo vyrą traukiant į miestą.

Belkolorė, nukopusi žemyn, atsisėdo ir ėmė vėtyti kopūstų sėklas, kurių neseniai buvo prikūlęs vyras. Kunigas prašneko:

— Belkolore, Belkolore, ar ilgai dar mane šitaip kankinsi?

Belkolorė nusijuokė ir paklausė:

— O ką gi blogo aš jums darau?

— Nieko nedarai,— atsakė klebonas,— bet ir man neleidi tau daryti to, ką norėčiau ir ką dievas prisakė.

— Eikit jau, eikit! — sušuko Belkolorė. — Nejaugi ir kunigai daro tokius dalykus?

— Taip, ir geriau už kitus vyriškius,— atsakė klebonas. — Kodėl gi ne? Ir dar tau pasakysiu: mes daug geriau šį darbą dirbame. O žinai kodėl? Todėl, kad mes malame tik tuomet, kai tvenkinys sklidinas. Iš tiesų tau nebus skriaudos, jeigu tu tylėsi ir leisi veikti man.

— O kokia man iš to bus nauda? — paklausė Belkolorė. — Juk jūs šykštesni už velnią.

— Aš nežinau,— atsakė kunigas. — Prašyk tu: gal nori batelių, gal kaspino, o gal atraižo dailios medžiagos? Prašyk, ko tik nori.

— Ne, kunige,— atšovė Belkolorė,— tuos dalykus aš turiu, bet jeigu jūs iš tikro taip mane mylite, padarykite man vieną paslaugą, o aš tada patenkinsiu visus jūsų geismus.

— Sakyk, ko nori,— sušuko kunigas,— ir aš mielai viską padarysiu.

— Šeštadienį,— prašneko Belkolorė,— man reikia nešti Florencijon suverptą vilną ir duoti ratelį pataisyti; jeigu paskolinsite penkias liras,— o aš žinau, kad tiek jūs turite,— atsiimsiu iš palūkininko rusvąjį sijoną ir šventadieninį dailųjį kraitinį savo diržą: be jų, matote, negaliu eiti nei į bažnyčią, nei į kitą kokią padoresnę vietą. Paskolinkit man tą penketą lirų, o paskui darykite ką tinkami.

— Dievaži,— atsakė klebonas,— neturiu nė soldo kišenėje! Bet patikėk, ligi šeštadienio aš mielai tau jas parūpinsiu.

— Taip,— atšovė Belkolorė,— visi jūs daug žadate, o paskui savo žodžio netesite! Gal manote su manim pasielgti, kaip pasielgėt su Biliuca, kuri negavo nė šnipšto? Dievaži, to nebus! Argi ne už tai visi žmonės liežuviais ją plakė? Jeigu neturite, tai eikite atsinešti!

— Ak,— tarė klebonas,— nesiųsk manęs namo; matai, dabar tokia patogi proga, nieko nėra namie; o kol aš grįšiu, gal kas nors ateis ir sukliudys; nežinau, ar kada pasitaikys tokia puiki proga kaip dabar.

— Gerai,— atšovė Belkolorė,— jei norit eiti — eikite; jei ne — pasilikite!

Klebonas, matydamas, kad ji be *salvum me fac* nėra linkusi patenkinti jo norų, o jam būtų mieliau numalšinti savo geismą *sine custodia*[173], tarė:

— Netiki, kad atnešiu tau pinigus? Na, kad patikėtum, paliksiu užstato šį mėlyną savo apsiaustą.

Belkolorė pakėlė akis ir tarė:

— Ką, šitą apsiaustą? O kiek jis vertas?

— Kiek vertas? — sušuko klebonas. — Žinok, kad jis pasiūtas iš flamandiškos gelumbės, o žmonėms atrodo, kad tai superlandiška ar net hiperlandiška medžiaga; ir nėra dar nė dviejų savaičių, kai sendaikčių pardavėjui Lotui už jį sumokėjau septynetą lirų; jo kaina bent penkiais soldais aukštesnė: taip man tvirtina Buljetas, o jis, kaip žinai, apie gelumbes gerai nusimano.

— Nejaugi? — sušuko Belkolorė. — Dievaži, niekad nebūčiau tuo patikėjusi. Bet pirma duokit man jį.

Dvasiškas tėvas, kurio kilpinis buvo per daug įtemptas, nusimetė apsiaustą ir atidavė Belkolorei. Paslėpusi jį, moteriškė tarė:

— Mesere, eiva į tą pašiūrę: ten niekas neužeina.

Taip juodu ir padarė. Čia kunigas ilgokai su ja mėgavosi, vaišindamas saldžiausiais bučiniais ir sugiminiuodamas su viešpačiu dievu; paskui, su viena tik sutana, lyg iš vestuvių eidamas, grįžo į kleboniją. Čia jis paskaičiavo, kad visi tie žvakigaliai, per ištisus metus parapijiečių suaukoti, neišneša nė pustrečios liros, ir ėmė graužtis apsimovęs; jam pagailo užstatytojo apsiausto, tad pradėjo sukti galvą, kaip atgauti jį be jokio užmokesčio. Būdamas gan gudrus ir klastingas, jis greit sugalvojo, kaip tą apsiaustą atsiimti, ir jam iš tikrųjų pasisekė.

Kitą rytą, o buvo tai šventė, jis nusiuntė pas moną Belkolorę kaimyno berniuką paprašyti, ar nemalonėtų ji paskolinti jam savo akmeninės piestos, nes pas jį pietausiąs Bingučas del Podžas ir Nutas Buljetis, taigi norįs pasitaisyti užkulo.

Belkolorė nusiuntė jam piestą. Klebonas palūkėjo iki pietų meto; numatydamas, kad Belkolorė su vyru jau sėdi už stalo, pasišaukė zakristijoną ir tarė:

— Imk šitą piestą, nunešk ją Belkolorei ir pasakyk: „Klebonas labai dėkoja ir prašo atiduoti apsiaustą, kurį berniukas paliko jums užstato".

Zakristijonas su ta piesta nuėjo į Belkolorės namus ir rado ją drauge su vyru bepietaujant. Čia, pastatęs piestą ant stalo, persakė kunigo žodžius. Belkolorė, išgirdusi reikalaujant apsiausto, norėjo atsikirsti, tačiau Bentivenja nutraukė ją, rūsčiai šaukdamas:

— Tai tu imi užstatą iš klebono? Prisiekiu Kristum, man norisi skelti tau į žandą! Eik ir tuojau grąžink apsiaustą, velniai tave rautų! Ir žiūrėk, jeigu jis ko nors pageidautų, sakau tau, jeigu jis netgi paprašytų mūsų asilo, niekad jam neatsakyk.

Belkolorė pakilo bambėdama, priėjusi prie skrynios, ištraukė apsiaustą, atidavė jį zakristijonui ir tarė:

— Pasakyk meserui nuo manęs šitaip: „Belkolorė prisiekia dievu, kad jūs niekad nebegrūsit užkulo jos piestoje, nes per daug garbės jai suteikėte šįkart!"

Zakristijonas išėjo su apsiaustu ir persakė tuos žodžius klebonui. Šis juokdamasis tarė:

— Kai pamatysi ją, pasakyk, kad jeigu ji neskolins man piestos, aš jai neskolinsiu grūstuvo; kaip ji man, taip ir aš jai!

Bentivenja manė, jog žmona pasakė šitaip todėl, kad jis išbarė ją, ir nesidėjo to į galvą. O Belkolorė užsirūstino ir su klebonu nesikalbėjo iki vynuogių derliaus, bet kai klebonas prigrasino įstumti ją pačiam Liuciferiui į nasrus, iš didelės baimės ji prie jauno vyno ir karštų kaštonų susitaikino su juo, ir paskui juodu dar daug kartų smagiai sau vaišinosi. O vietoj tų penkių lirų kunigas liepė aptraukti nauju pergamentu jos cimbolus ir prikabinti žvangučius, ir ji liko patenkinta.

Trečia novelė

KALANDRINAS, BRUNAS IR BUFALMAKAS IEŠKO MUNJONĖJE HELIOTROPO; KALANDRINAS TARIASI JĮ RADĘS IR GRĮŽTA NAMO, PRISIKRO-

VĘS AKMENŲ. ŽMONA JĮ BARA; JIS ĮŠIRDĘS MUŠA JĄ, O DRAUGAMS PASAKOJA, KĄ ŠIE GERIAU ŽINO UŽ JĮ.

Užsibaigus Pamfilo novelei, tiek prijuokinusiai damas, kad jos ir dabar dar juokiasi, karalienė liepė Elizai pasakoti toliau; šioji, vis dar juokdamasi, pradėjo:

— Nežinau, mielosios damos, ar man pavyks savo noveliuke, ne mažiau teisinga kaip ir smagia, tiek jus prijuokinti, kiek Pamfilas prijuokino savąja; bet pamėginsiu.

Mūsų mieste, kur visada gausu ir keistų žmonių, ir įvairių papročių, ne per seniai gyveno tapytojas, vardu Kalandrinas[174], žmogus be vieno šulo ir pilnas keistenybių. Daugiausia laiko jis praleisdavo su dviem kitais tapytojais, kurių vienas vadinosi Brunas, o antras Bufalmakas[175]. Tai buvo linksmi, bet sykiu protingi ir gudrūs vyrukai, kurie su Kalandrinu bendravo todėl, kad šis savo būdu ir naivumu dažnai jiems suteikdavo gardaus juoko. Tuo pat metu gyveno Florencijoj ir vienas jaunuolis, nuostabus išdaigininkas, gabus visokioms išmonėms, sąmojingas ir malonus, vardu pavarde Mazas del Sadžas[176]. Šį tą nugirdęs apie Kalandrino kvailumą, jis sumanė pasijuokti iš jo — iškrėsti kokį pokštą arba apmulkinti. Vieną dieną atsitiktinai jį radęs švento Jono bažnyčioje ir matydamas atidžiai bežiūrinėjantį tapybą ir raižinius tabernakulio, neseniai pastatyto ant altoriaus minėtoje bažnyčioje, nusprendė, kad dabar tinkamas laikas ir vieta savo sumanymui vykdyti. Įspėjęs draugą, ką ketinąs daryti, sykiu su juo nuėjo ten, kur vienišas sėdėjo Kalandrinas; dėdamiesi jo nematą, juodu pradėjo šnekėtis apie įvairių akmenų savybes, ir Mazas kalbėjo taip dalykiškai, lyg būtų didžiausias akmenų žinovas. Kalandrinas, išgirdęs šitą šneką, pastatė ausis; matydamas, kad paslapties čia nėra, netrukus jis atsistojo ir priėjo prie jų. Mazas, labai tuo patenkintas, postringavo toliau; Kalandrinas paklausė, kurgi yra tokių stebuklingų akmenų. Mazas atsakė, kad daugiausia jų galima rasti Berlincone, baskų žemėje, krašte, vadinamam Smaguryne, kur vynuogienojai parišami dešrelėmis, kur žąsis parduodama už trečioką ir dar su žąsiuku priedo; ir esąs ten kalnas, visas iš tarkuoto parmezano sūrio, ant kurio gyvena žmonės ir nieko kito neveikia, kaip tik gamina makaronus ir kukulius, verda juos gaidienos nuovire ir mėto žemyn: kas daugiau sugauna, daugiau ir turi; o čia pat šalimais tekąs upelis skaidraus vyno, geresnio niekas nėra gėręs, ir be lašelio vandens.

— O, tai puikus kraštas! — sušuko Kalandrinas. — Bet pasakyk man, ką daro tie žmonės su gaidžiais, kuriuos ten verda?

— Baskai suvalgo visus,— atsakė Mazas.

— Ar esi ten kada buvęs? — paklausė Kalandrinas.

— Ar esu ten buvęs? — sušuko Mazas. — Ne sykį, o tūkstantį!

— O kiek į ten kelio? — klausinėjo Kalandrinas.

— Bus arti tūkstančio mylių, jei žengsi naktį tylią,— atšovė Mazas.

— O, toliau negu į Abrucus[177],— tarė Kalandrinas.

— Žinoma,— atsiliepė Mazas,— trupučiuką toliau.

Kvaišelis Kalandrinas, matydamas, kad Mazas šitaip kalba rimtu veidu ir be juokų, tuo patikėjo, kaip tikima akivaizdžiausia tiesa, ir, laikydamas viską gryna teisybe, tarė:

— Man per toli; bet jeigu būtų arčiau, dievaži, nueičiau bent kartą su tavim pažiūrėti, kaip gumulais ritasi nuo kalno tie makaronai, ir prisišveisčiau jų ligi soties. Bet sakyk man, meldžiamasis, ar nepasitaiko ir mūsų apylinkėse tų stebuklingų akmenų?

— O taip,— atsakė Mazas,— pas mus yra dvejopų akmenų, turinčių ypatingą galią: vieni — tai Setinjano ir Montišio uolynai[178], kurie, padarius iš jų girnas, mala miltus; todėl ir sakoma tame krašte: „Iš dievo ateina malonės, o iš Montišio — girnos". Tų akmenų tokia daugybė, kad jie pas mus menkai vertinami, lygiai kaip pas juos smaragdai, kurių ten ištisi kalnynai, aukštesni už Morelo kalną[179], o taip jie šviečia vidurnaktį, kad dieve sergėk. Ir žinok: jeigu kas sugebėtų tokį akmenį, kol jame dar neprakalta kiaurymė, apdailinti ir į žiedą įsodinti, ir jį nuneštų sultonui, gautų iš jo visa, ko tik panorėtų. Yra čia dar kitokių akmenų, kuriuos mes, auksakaliai, vadiname heliotropu; tai nepaprastos galios akmuo: kas jį nešioja su savim, to niekas nemato ten, kur jo nėra.

— O tai nuostabi galia! — sušuko Kalandrinas. — Bet kur tokių akmenų yra?

— Dažniausiai jų randama Munjonėje[180],— atsakė Mazas.

— Kokio jie dydžio? Ir kokios spalvos? — klausinėjo Kalandrinas.

— Įvairių pasitaiko: ir didesnių, ir mažesnių,— atsakė Mazas. — O spalva tai visų beveik juoda.

Gerai įsidėmėjęs visa tat, Kalandrinas, dėdamasis turįs kitokių reikalų, atsisveikino su Mazu ir ryžosi eiti ieškoti to akmens. Bet nusprendė apie tai pranešti Brunui ir Bufalmakui, kuriuos ypatingai mylėjo.

Taigi ėmėsi ieškoti jų, idant drauge su jais nedelsdamas pirma kitų galėtų leistis į kelią. Visą tą rytmetį jis sugaišo jų beieškodamas; galų gale, jau po devynių, prisiminė, kad jie dirba Faencos moterų vienuolyne[181]. Nors karštis buvo baisiausias, metęs į šalį visus reikalus, potekinis nubėgo ten, pasišaukė juos ir tarė:

— Bičiuliai, jeigu norite, mes galime tapti turtingiausiais Florencijos žmonėmis. Iš vieno patikimo žmogaus sužinojau, kad Munjonėje galima rasti tokį akmenį, kurį nešiodamas su savim daraisi nematomas: todėl aš manau, kad mes negaišdami turime leistis jo ieškoti, kol dar niekas kitas nenuėjo. Mes tikriausiai tą akmenį rasime, nes aš gerai jį pažįstu; o kai surasime, ko mums daugiau bereikia? Įsidėsim į krepšį ir eisim prie vertelgų, kurių stalai, žinote, visada apkrauti florinais bei dukatais, ir prisižersime tiek aukso, kiek tik norėsime. Niekas mūsų nepamatys. Šitaip išsyk pralobsime, ir nereiks mums kiaurą dieną lyg sraigėms sienų terlioti.

Brunas ir Bufalmakas, girdėdami tokias naujienas, širdyje nusijuokė, susižvalgė ir neva smarkiai nustebę išgyrė Kalandrino sumanymą. Bufalmakas dar paklausė, kaip vadinasi tas akmuo. Kalandrinui, tuščiagalviui žmogeliui, vardas jau buvo spėjęs išgaruoti iš atminties, ir jis atsakė:

— Kuriam galui mums vardas, jeigu mes žinome jo ypatybes? Man rodos, eikime ieškoti, ilgiau nedelsdami.

— Gerai,— tarė Brunas,— o kaip jis atrodo?

— Įvairių pasitaiko,— atsakė Kalandrinas,— bet visi kone juodi. Todėl, man regis, turime rinkti visus juodus akmenis, kokius tik pamatysim, kol užtiksime tą. Na, negaiškim, eime!

— Palauk,— sušuko Brunas ir, kreipdamasis į Bufalmaką, tarė: — Man rodos, Kalandrinas sako teisybę; bet aš manau, kad dabar ne laikas, nes saulė aukštai, spigina stačiai į Munjonę ir išdžiovino visus akmenis, todėl dabar balti atrodo netgi tie, kurie rytmetį, kol saulė jų nebuvo išdžiovinusi, atrodė juodi; be to, šiandie darbo diena, prie Munjonės įvairiais reikalais bus daug žmonių; pamatę mus, jie gali suprasti, ką mes veikiame, ir, ko gero, patys ims ieškoti; akmuo gali pakliūti jiems į rankas, ir mūsų triūsas nueis šuniui ant uodegos. Man rodos, o gal taip rodos ir jums, šitokio darbo reikia imtis rytmetį, kada lengviau atskirti juodus akmenis nuo baltų, ir šventadienį, kada nieko ten nebus ir niekas mūsų nematys.

Bufalmakas išgyrė Bruno pasiūlymą, Kalandrinas irgi sutiko, tad visi trys susikalbėjo ateinantį sekmadienį iš pat ryto eiti to akmens ieš-

koti. Kalandrinas prašė, gink dieve, niekam apie šį dalyką neprasitarti, nes ir jam tatai patikėta slapčia. Paskui jis dar pridūrė, ką girdėjęs apie Smagurynės kraštą, ir dievagodamasis tvirtino, kad tai šventa teisybė. Kalandrinui nuėjus, abu tapytojai susitarė, kaip jiedviem, šį žaidimą žaidžiant, laikytis.

Kalandrinas nekantriai laukė sekmadienio ryto. Pagaliau išaušo sekmadienis. Jis atsikėlė švintant, pasišaukė draugus, ir jie, išėję pro švento Galiaus vartus ir nusileidę prie Munjonės, ėmė braidžioti po vandenį, ieškodami akmens. Kalandrinas, kaip pats karščiausias ieškotojas, ėjo priešaky, greitai šokinėdamas tai šen, tai ten, ir kur tik pamatydavo juodą akmenį, pripuolęs griebdavo ir dėdavos į antį. Bičiuliai ėjo užpakaly, kartkartėm paimdami vieną kitą. Netoli tenuėjo Kalandrinas, o jo antis jau buvo pilnas akmenų; todėl pasikėlęs švarko skvernus, o buvo jis dukslus, pasiūtas ne pagal henegaviečių madą, gerai užkamšęs juos už diržo, pasidarė plačią sterblę. Veikiai prisikrovė ir sterblę. Netrukus Kalandrinas pasikėlė taip jau ir apsiaustą, kurio skreitan irgi prigrūdo akmenų.

Kai Bufalmakas ir Brunas pamatė, kad Kalandrinas šitaip apsikrovęs ir kad jau metas valgyti, Brunas, kaip buvo tarp jųdviejų susitarta, sako Bufalmakui:

— O kurgi Kalandrinas?

Bufalmakas, kad ir matydamas jį netoli savęs, pasisukinėjo aplinkui, pasidairė šen bei ten ir sako:

— Nežinau, ką tik buvo priešais mus.

— Taigi ką tik buvo,— sako Brunas,— bet dabar tikriausiai sėdi jau namie ir pietauja, o mes lyg apdujėliai vis tebeieškom juodųjų akmenų Munjonėje.

— Na ir gerai padarė,— sako Bufalmakas,— iškrėtė mums pokštą ir paliko čia! O kam mudu, kvailiai, juo patikėjom? Klausyk, kas kitas, be mudviejų, būtų buvęs toks mulkis ir davęsis įkalbamas, kad Munjonėje esą stebuklingos galios akmenų?

Klausydamasis jų šnekos, Kalandrinas pamanė, kad tas akmuo pateko jam į rankas ir kad dėl to juodu jo nemato, nors jis visai šalia. Be galo džiaugdamasis savo laimikiu, jis nusprendė grįžti namo ir, netaręs nė žodžio, pasuko atgal. Matydamas tai, Bufalmakas ir sako Brunui:

— O ką mudu darysim? Gal grįžti ir mums?

— Eiva,— atsakė Brunas,— bet, prisiekiu dievu, daugiau Kalandrinas manęs neapgaus; jeigu jis būtų netoliese, kaip kad visą šį rytą,

aš taip jam trenkčiau šituo akmeniu į kulnus, kad jis bent mėnesį prisimintų šį pokštą.

Kaip tarė, taip ir padarė: užsimojo ir paleido akmenį į Kalandriną. Pajutęs skausmą, Kalandrinas pakėlė koją ir ėmė dejuoti; bet nutylėjo ir žengė toliau. O Bufalmakas paėmė vieną iš surinktų savo akmenukų ir tarė Brunui:

— Žiūrėk, koks dailus akmenukas! Kad taip juo į strėnas Kalandrinui! — Smagiai užsimojęs, sviedė, ir akmuo trinktelėjo Kalandrinui į nugarą.

Vienu žodžiu, šitaip šnekėdamiesi, jie laidė į jį akmenis visu Munjonės paupiu iki pat švento Galiaus vartų. Čia, išbėrę žemėn surinktus akmenis, stabtelėjo pasikalbėti su muitinės sargybiniais; šie, jųdviejų įspėti, dėjosi nieko nematą ir davė Kalandrinui praeiti, leipdami juokais. Kalandrinas, niekur nesustodamas, pasiekė savo namus ties Malūno kampu. Likimas toks palankus buvo šiam pokštui, kad, kol Kalandrinas ėjo paupiu, o toliau miestu, niekas jo neužkalbino,— mat jis sutiko tik kelis praeivius, nes beveik visi tuo metu pietavo.

Taip apsikrovęs, Kalandrinas įžengė į savo namus. Lyg tyčia tuo metu jo žmona, mona Tesa, graži ir šauni moteris, stovėjo viršuj laiptų; bent kiek įširdusi, kad jis ilgai neparėjo, pamačiusi jį grįžtant, šoko plūsti:

— Na, brol, pagaliau velnias parnešė tave! Visi žmonės kada jau papietavę, o tu tik dabar parsivelki pietų!

Kalandrinas, išgirdęs tai ir supratęs, kad žmona jį mato, pilnas apmaudo ir skausmo, užriko:

— Ak tu, bjaurybe! Ir ko čia pasipainiojai? Tu pražudei mane! Bet, dievaži, aš tau atsimokėsiu!

Įsmukęs į kambariuką ir suvertęs čion visą krūvą parsineštų akmenų, jis įdūkęs puolė prie žmonos, griebė ją už kasų ir, partrenkęs žemėn, kiek įstengė jo rankos ir kojos, ėmė kumščiuoti ir spardyti, kol neliko jai sveikas nė vienas plaukas ant galvos, nė vienas kaulas visame kūne, kad ir kaip ji maldavo pasigailėti, kryžium sudėjusi rankas.

Bufalmakas ir Brunas, bent kiek pakvatoję prie vartų su sargybiniais, lėtu žingsniu sekė iš tolo paskui Kalandriną. Prisiartinę prie jo namų slenksčio, juodu išgirdo baisų triukšmą: padūkėlis vanojo savo žmoną. Apsimetę, lyg atėjo tik dabar, juodu šūktelėjo Kalandriną. Šis, visas suplukęs, išraudęs ir nusikamavęs, iškišo galvą pro langą ir paprašė lipti pas jį aukštyn. Dėdamiesi bent kiek supykę, juodu užlipo aukštyn ir įžengė į kambarį, pilną akmenų. Viename kampe graudžiai

verkė žmona sutaršytais plaukais, sudaužytu ir pamėlusiu veidu, o kitame gale sėdėjo Kalandrinas, nusijuosęs diržą, uždusęs, lyg išvargęs. Pasižiūrėję valandžiukę, juodu tarė:

— Kas čia dabar, Kalandrinai? Ar mūryti sumanei, kad tiek akmenų priversta? — Ir dar pridūrė: — O kas monai Tesai? Atrodo, ją sumušei? Kas čia per naujienos?

Kalandrinas, pailsęs nuo akmenų tampymo, nuo įnirtingo mušimo, be to, priveiktas skausmo dėl prarastos, jo manymu, laimės, negalėjo atgauti dvasios ir suregzti tinkamo atsakymo. Kiek luktelėjęs, Bufalmakas prabilo vėl:

— Kalandrinai, jeigu ant ko nors ir griežei dantį, tai vis dėlto nederėjo tau ant mūsų išlieti savo rūstybės, kaip tu kad padarei: išsivedei ieškoti brangiojo akmens ir, nepasakęs nė „sudiev", nė „velniop", palikai lyg du avinus Munjonėje, o pats nuėjai. Tu mus labai įskaudinai. Bet žinok: paskutinis kartas, kai tu iškreti mums tokį pokštą!

Išgirdęs šituos žodžius, Kalandrinas prisivertė ir atsakė:

— Bičiuliai, nepykite! Viskas dėjosi ne taip, kaip jūs manote. Nelaimingas aš! Juk buvau suradęs tą akmenį! Ar norite išgirsti visą teisybę? Kai judu pirmusyk ėmėte vienas antrą klausinėti, kur dingo Kalandrinas, aš buvau nuo jūsų ne toliau kaip per dešimtį uolekčių. Matydamas, kad einate ir manęs nematote, aš judu aplenkiau ir visą laiką ėjau bent kiek priešaky.

Taip jis papasakojo jiems nuo pradžios iki galo, ką juodu veikė ir kalbėjo, parodė akmenimis apdaužytą nugarą ir užkulnius, o paskui dėstė toliau:

— Ir pasakysiu jums, kai aš ėjau pro vartus su visais šitais akmenimis antyje, niekas man nepasakė nė žodžio, o jūs žinote, kokie nemalonūs ir įkyrūs tie sargybiniai ir kaip jie nori viską apšniukštinėti; toliau aš sutikau kelyje daug savo kūmų ir bičiulių, visada užkalbinančių mane ir kviečiančių išgerti; bet šįkart neatsirado nė vieno, kuris man būtų pasakęs bent pusę žodžio, nes jie manęs nematė. Galų gale, kai parėjau namo, šita ragana, šita prakeiktoji boba išėjo manęs pasitikti ir pamatė mane, o jūs žinote, nuo moterų akies bet koks daiktas praranda stebuklingą savo galią. Ir taip aš, kuris galėjau sakytis esąs laimingiausias žmogus Florencijoj, likau nelaimingiausias, todėl ir sumušiau ją, kiek beįstengė mano rankos; dar ir dabar vos valdausi: taip knieti nuleisti jai kraują. Prakeikta tebūnie valanda, kai aš ją pirmusyk pamačiau ir kai ji įžengė į šituos namus!

Ir, vėl užsidegęs pykčiu, norėjo pakilti ir talžyti ją iš naujo.

Girdėdami tai, Bufalmakas ir Brunas iš pradžių dėjosi smarkiai nustebę ir tolydžio pritarinėjo Kalandrino žodžiams, o pačius ėmė toks juokas, kad jie vos nesprogo. Bet matydami, kad jis įdūkęs stojasi, ketindamas antrusyk mušti žmoną, juodu prišoko prie jo ir sulaikė, sakydami, kad viskuo kalta ne žmona, o jis pats: žinodamas, kad nuo moterų akies visi daiktai praranda savo galią, turėjo ją įspėti, kad pasisaugotų ir tą dieną nesirodytų jam po akių. Šį apdairumą dievas atėmęs iš jo ar todėl, kad toji laimė ne jam buvo skirta, ar todėl, kad jis ketino apgauti savo draugus, kuriems tučtuojau privalėjo pranešti, kai tik apsižiūrėjo suradęs tą akmenį.

Po ilgų šnekų jie vargais negalais sutaikino Kalandriną su skausmo prislėgta žmona ir išėjo, palikę jį, liūdnai bežiūrintį į krūvą akmenų.

Ketvirta novelė

FJEZOLĖS KLEBONAS MYLI VIENĄ NAŠLĘ, KURI JO NEMYLI; MANYDAMAS GULĮS SU JA, JIS GULI SU JOS TARNAITE, O DAMOS BROLIAI ĮDUODA JĮ VYSKUPUI.

Pagaliau Eliza baigė savo novelę, labai pralinksminusi ja visą draugiją. Tada karalienė kreipėsi į Emiliją, pageidaudama, kad toliau pasakotų ji. Emilija tučtuojau pradėjo šitaip:

— Garbingosios damos, kad kunigai, vienuoliai ir kiti dvasininkai yra mūsų širdžių gundytojai, tat, prisimenu, jau buvo įrodyta daugelyje čia girdėtų novelių; bet kadangi neįmanoma apie tai prikalbėti tiek, jog neliktų dar ko pridurti, aš ketinu jums papasakoti novelę apie vieną kleboną, kuris žūt būt norėjo suvilioti vieną kilmingą damą; šioji, būdama labai protinga, pasielgė su juo taip, kaip jis buvo vertas.

Kiekviena iš jūsų, be abejo, žinote, kad Fjezolė — senovinis miestas, kurio aukštumos nuo čia matyti,— kadaise buvo didelis ir žymus. Nors šiandien jis sunykęs, tačiau vyskupija visada ten būdavo, yra ir dabar. Tame mieste, netoli katedros, viena kilminga našlė, vardu mona Pikarda, turėjo kitados sodybą su nedideliu namiuku; būdama ne iš lobingųjų, čia ji gyveno didesnę dalį metų drauge su dviem savo broliais, labai padoriais ir mandagiais jaunuoliais. Kadangi ši dama

dažnai lankė bažnyčią ir buvo dar labai jauna, graži ir patraukli, klebonas ją taip įsimylėjo, kad nebesitvėrė savam kaily. Po kiek laiko jis tiek įsidrąsino, kad pats išpažino šitai damai savo jausmus, maldavo neatstumti jo meilės ir mylėti jį, kaip jis kad ją mylįs. Tasai klebonas amžiumi buvo jau senas, bet širdimi visai dar jaunas, įžūlus ir išpuikęs, nešąsis labai didžiu, toks įkyrus, nemandagus ir atgrasus, kad niekas jo nemėgo. O jeigu kas bent trupučiuką jį ir mėgo, tai anaiptol ne ši dama: jinai jo nepakentė labiau nei galvos skausmo. Taigi ji, protinga moteris būdama, jam atsakė:

— Mesere, kad jūs mane mylite, man labai malonu, ir aš privalau jus mylėti ir mylėsiu nuoširdžiai. Bet tarp jūsų meilės ir manosios neturi būti nieko nedoro. Jūs esate dvasinis mano tėvas bei kunigas ir jau gerokai arti senatvės, o tatai jus turi daryti skaistų ir dorą. Antra vertus, ir aš esu nebe mergaitė, kuriai dar pritiktų tokie įsimylėjimai, esu našlė; o jūs žinote, kiek doros reikalaujama iš našlių. Todėl atleiskite man, kad tokia meile, kokios prašote, aš niekad jūsų nemylėsiu, o ir nenoriu, kad jūs mane šitaip mylėtumėte.

Klebonas, šį kartą nieko iš jos nepešęs, anaiptol nenusiminė, po pirmo pralaimėjimo nepasijuto nei suglumęs, nei nugalėtas, o priešingai, griebėsi beatodairiško įžūlumo, tolydžio piršdavosi jai ir per laiškus, ir per pasiuntinius, o ir pats, kai tik pamatydavo ją bažnyčioje. Tasai atkaklumas tiek mūsų damai įgriso, kad ji nusprendė atsikratyti įkyruolio tokiu būdu, kokio jis nusipelnė; bet nieko nenorėjo pradėti, pirmiau nepasitarusi su broliais. Apsakiusi jiems, kaip elgiasi su ja klebonas ir ką ji pati ketina daryti, gavusi visišką jų pritarimą, po kelių dienų kaip paprastai nuėjo į bažnyčią. Vos tik išvydo ją klebonas, tučtuojau kaip visada priėjo artyn ir ėmė bičiuliškai šnekinti. Dama, džiaugsmingai žvelgdama į jį, pasitraukė su juo bent kiek į šalį ir, kai klebonas, savo papratimu, jai prikalbėjo daug meilių žodelių, giliai atsidususi, tarė:

— Mesere, ne kartą esu girdėjusi, kad nėra tokios tvirtovės, kuri, kasdien puolama, nebūtų galiausiai paimta; dabar matau, kad šitaip atsitiko ir man. Jūs taip apsukote man galvą čia saldžiais žodžiais, čia viena paslauga, čia kita, kad aš nusprendžiau sulaužyti savo nusistatymą ir, jeigu taip labai patinku, priklausyti jums.

Klebonas, be galo prasidžiugęs, tarė:

— Nuoširdžiai jums dėkoju, ponia; tiesą pasakius, aš baisiai stebiuosi, kad jūs taip ilgai spyriojotės: kiek pamenu, nė viena tokia man nepasitaikė; priešingai, kartais aš sakydavau: jeigu moterys būtų iš

sidabro, jos netiktų monetoms, nes nė viena neatlaikytų kūjo. Bet dabar nekalbėkim apie tai. Kur ir kada mudu susitiksime?

Dama atsakė:

— Brangusis mano pone, kada? — pareina vien tik nuo jūsų, nes aš neturiu vyro, kuriam privalėčiau duoti apyskaitą apie savo naktis; bet kur? — nesugalvoju.

Klebonas tarė:

— Kaip nesugalvojate? O jūsų namuose?

Dama atsakė:

— Mesere, jūs žinote, kad aš turiu du jaunus brolius, kurie dieną ir naktį parsiveda draugų, o mano namas nedidukas; todėl ten eiti galėtume nebent tik tuo atveju, jeigu tūnotume kaip nebyliai, neišsiduodami jokiu žodeliu nei garsu, ir visą laiką būtume tamsoje lyg neregiai. Jeigu šitaip norite, tai galima, nes į mano kambarį jie niekad neužeina; bet jų kambarys yra greta manojo, taigi net tyliausias kuždesys jiems būtų girdėti.

Tuomet klebonas tarė:

— Ponia, vienai nakčiai ar dviem bus gerai ir ten, o aš tuo tarpu pagalvosiu, kur mudu galėtume patogesnę vietą susirasti.

Dama atsakė:

— Mesere, čia jau jūsų dalykas; aš jus prašau tik vieno: kad viskas liktų paslaptyje ir niekas apie tai nesužinotų nė žodžio.

— Ponia, dėl to nesirūpinkit ir jeigu galima, pasistenkite, kad šįvakar mudu būtume drauge.

— Su mielu noru,— atsakė dama. Paaiškinusi jam, kada ir kur ateiti, ji atsisveikino ir grįžo namo.

Turėjo ši dama tarnaitę, tiesa, jau nebe jauną, bet tokio bjauraus ir nežmoniško veido, kokio niekur nepamatysi: jos nosis buvo smarkiai prisiplojusi, burna kreiva, lūpos storos, dantys reti ir dideli; ji truputį žvairavo, ir jos akys amžinai buvo nesveikos, o veido spalva žalia bei geltona, taigi atrodė, lyg vasarą būtų praleidusi ne Fjezolėj, o Sinigalijoj[182]. Be viso šito, ji dar šlubavo, nes dešinė koja buvo trumpesnė. Vadinosi ji Čiuta, bet kadangi toks šlykštus buvo jos veidas, visi ją vadino Čiutaca[183]. Kad ir bjauri buvo iš povyzos, tačiau šiokio tokio gudrumo jai netrūko.

Dama pasišaukė ją pas save ir tarė:

— Čiutaca, jeigu tu šiąnakt padarysi man paslaugą, aš tau padovanosiu gražius naujus marškinius.

Išgirdusi, kad ponia žada jai marškinius, Čiutaca sušuko:

— Ponia, jeigu duosite man marškinius, aš šoksiu kad ir į ugnį.

— Na, gerai,— atsakė dama,— aš noriu, kad šiąnakt tu pergulėtum mano lovoje su vienu vyriškiu ir paglamonėtum jį, bet, gink dieve, netark nė žodžio, kad tavęs neišgirstų mano broliai: juk žinai, kad jie miega šalimais; o paskui aš duosiu tau marškinius.

Čiutaca sušuko:

— Jeigu reikia, pergulėsiu ir su šešetu, ne tik su vienu!

Ir štai, stojus vakarui, atėjo kunigas klebonas, kaip buvo jam prisakyta, o du jaunuoliai, kaip buvo susitarusi su jais dama, sėdėjo savo kambary ir garsiai kalbėjosi. Klebonas tylutėliai įsėlino tamsoje į damos kambarį ir, kaip buvo jam nurodyta, prisiartino prie lovos, o Čiutaca, gerai ponios primokyta, atsigulė iš kitos pusės. Kunigas klebonas, manydamas, kad prie šono jo mylimoji dama, apkabino Čiutacą ir ėmė bučiuoti nesakydamas nė žodžio, o Čiutaca jį; ir pradėjo klebonas smagintis su ja, turėdamas pagaliau glėbyje seniai trokštamas gėrybes.

Kai tokie dalykai dėjosi, mūsų dama liepė broliams vykdyti tolesnius jos nurodymus. Tyliai išėję iš kambario, jie pasuko į aikštę, ir laimė jiems buvo palankesnė, negu tikėjosi: mat, esant dideliam karščiui, vyskupas užsimanė pasivaikščioti, aplankyti šiuodu jaunuolius ir pasišnekučiuoti su jais prie gaivios taurės. Pamatęs juodu ateinant, vyskupas išreiškė jiems savo norą ir nužingsniavo drauge. Įžengęs į vėsų jų kiemelį, kur degė daug žiburių, jis su dideliu malonumu ragavo skanų jų vyną. Išgėrus jaunuoliai tarė:

— Mesere, kadangi buvote toks malonus ir teikėtės aplankyti šį kuklų mūsų namelį — mes kaip tik ir ėjome jūsų pasikviesti,— tai pageidautume, kad jūs teiktumėtės pažvelgti ir į vieną mažmožį, kurį norime jums parodyti.

Vyskupas mielai sutiko. Tada vienas iš jaunuolių, paėmęs rankon degantį fakelą ir žengdamas priekyje, o užpakaly sekant vyskupui ir visiems kitiems, pasuko į tą kambarį, kur klebonas gulėjo su Čiutaca. Dvasiškas tėvas, skubėdamas kuo greičiau joti, kol šie čion atėjo, jau buvo nusivaręs daugiau nei tris mylias, taigi išvargęs ilsėjosi, laikydamas, nors ir karšta buvo, Čiutacą glėbyje.

Kai jaunuolis su deglu rankoje įžengė į kambarį, o iš paskos vyskupas ir kiti,— visi pamatė kleboną su Čiutaca glėbyje. Tuo tarpu klebonas nubudo; išvydęs šviesą ir tiek žmonių aplinkui, iš baisios gėdos ir baimės pakišo galvą po antklode. Vyskupas smarkiai išbarė jį, liepė iškišti galvą ir pasižiūrėti, su kuo gulįs. Supratęs damos

apgaulę ir pamatęs, kokią gėdą tuo užsitraukė, klebonas staiga pasijuto pačiu nelaimingiausiu žmogumi. Vyskupo įsakymu, jis apsirengė ir su gera sargyba buvo parvestas namo, kur už savo nuodėmę turėjo atlikti sunkią atgailą.

Vyskupas panoro sužinoti, kaipgi atsitiko, kad jis čia sugulė su Čiutaca. Jaunuoliai viską jam apsakė nuodugniai. Išgirdęs tat, vyskupas labai pagyrė damą, taip pat ir jaunuolius, kad šie, nenorėdami teptis rankų kunigo krauju, pasielgė su juo, kaip jis nusipelnė. Už šią nuodėmę vyskupas jam liepė atgailauti keturiasdešimt dienų, bet iš meilės ir pasipiktinimo atgailavo jis daugiau nei keturiasdešimt devynias; aš jau nekalbu apie tai, jog ilgą laiką po to negalėdavo išeiti gatvėn, kad vaikėzai nebadytų jo pirštais, šaukdami:

— Žiūrėkit, žiūrėkit, ana tas, kur gulėjo su Čiutaca!

Šios patyčios taip baisiai jį erzino, kad jis vos neišsikraustė iš proto.

Šitaip šaunioji dama atsikratė įkyraus ir įžūlaus klebono, o Čiutaca laimėjo marškinius ir smagią naktį.

Penkta novelė

TRYS JAUNUOLIAI FLORENCIJOJ NUMAUNA KELNES VIENAM MARKOS TEISĖJUI, BESĖDINČIAM KRĖSLE IR BESPRENDŽIANČIAM BYLĄ.

Kai Emilija baigė savo pasakojimą ir visi labai gyrė našlę, karalienė, į Filostratą pažvelgusi, tarė:

— Dabar tavo eilė pasakoti.

Filostratas tučtuojau atsakė, kad pasiruošęs, ir pradėjo:

— Mielosios damos, Eliza neseniai paminėjo vieną jaunuolį, būtent Mazą del Sadžą, ir man kilo mintis atidėti į šalį pasirinktą novelę ir pasekti jums kitą apie jį ir jo draugus; nors ta novelė ir nėra nepadori, tačiau joje pasitaiko žodžių, kuriuos jūs gėdinatės vartoti; bet ji tokia juokinga, kad aš vis tiek ją papasakosiu.

Kaip visos esate girdėjusios, mūsų miesto viršininkais labai dažnai būna žmonės iš Markos[184], beveik visada tokie menkadvasiai, skurdžiai ir elgetos, jog visa, ką tik jie daro, atrodo vien gobšybė; per šitą įgimtą

savo šykštumą ir godulystę atsiveža jie su savim teisėjus ir notarus, kurie atrodo greičiau paimti nuo žagrės ar iš kurpiaus dirbtuvės negu iš teisininkų mokyklos. Ir šit, atvykęs į mūsų miestą vienas podesta, tarp daugelio kitų teisėjų, atsivežė su savim vieną tokį, kuris vadinosi meseras Nikola da San Lepidijas ir kuris atrodė greičiau šaltkalvis negu teisdarys; tarp kitų teisėjų buvo jis paskirtas baudžiamosioms byloms. Dažnai atsitinka, kad piliečiai, nors ir neturi ko veikti teisme, vis dėlto kartais ten užeina; lygiai taip užsuko ten vieną rytą ir Mazas del Sadžas, ieškodamas savo draugo. Čia jam krito į akį teisėjo krėsle besėdįs tasai meseras Nikola, į kurį įsižiūrėjo lyg į kokį neregėtą paukštį. Iš tikrųjų buvo ko stebėtis! Ant galvos — murzina voverių kepurė, už diržo užkišta rašalinė, liemenė ilgesnė už švarką, žodžiu, teisėjas atrodė taip keistai, kaip joks tvarkingas ir padorus žmogus neatrodo. Bet ypač Mazo dėmesį patraukė teisėjo kelnės: kadangi ankšto švarko skvernai sėdint buvo plačiai prasiskleidę, tai kelnių užpakalis matėsi nudribęs iki pat blauzdų. Čia Mazui dingtelėjo nauja mintis, ir jis, ranka numojęs į tai, ko čion atėjęs, išbėgo laukan, susirado du savo bendrus,— vienas jų vadinosi Ribis, o antras Mateucas, abu ne mažesni juokdariai kaip jis pats, ir tarė jiems:

— Jeigu jūs man draugai, eime su manim į teismo rūmus: aš noriu jums parodyti keisčiausią beždžionę, kokios dar niekad neregėjote.

Nuėjęs su jais į teismą, parodė jiems šį teisėją ir jo kelnes. Tie dar iš tolo ėmė kvatoti ir, prisiartinę prie pakylos, kur sėdėjo meseras teisėjas, pamatė, kad po ja lengvai galima palįsti, be to, dar pastebėjo, kad įlaužta lenta, į kurią remiasi mesero teisėjo kojos, ir pro tą spragą be vargo galima prakišti ranką. Tada Mazas tarė bičiuliams:

— Numaukite jam šitas kelnes! Čia visai lengvas dalykas!

Visi trys draugai bemat suprato, kaip tai padaryti; susitarę, ką veikti ir kalbėti, kitą rytą jie vėl čion atėjo. Nors teismas buvo pilnas žmonių, Mateucas palindo po pakyla ir nuslinko prie tos vietos, kur teisėjas laikė pasidėjęs kojas. Mazas prisiartino prie mesero teisėjo iš vienos pusės ir paėmė jį už švarko skverno; Ribis priėjo iš kito šono ir nučiupo antrąjį skverną; Mazas pradėjo:

— Mesere, ei mesere! Šitas nevidonas, kur stovi šalia jūsų, pavogė man batus. Dėl dievo, maldauju, kol jis dar nepaspruko, liepkite, tegu grąžina juos man. Jis ginasi, kad ne, bet aš mačiau, nėra dar nė mėnesio, kai jis davė prikalti jiems puspadžius.

Iš kitos pusės garsiai šaukė Ribis:

— Mesere, netikėkit, jis melagis! Žino, kad aš atėjau reikalauti iš

jo skrynutės, kurią jis neseniai pavogė iš manęs, tai dabar atbėgo ir kliedi apie kažkokius batus. Kam jų man reikia? Aš jau kažin kada turiu savus. Jeigu netikit, galiu atvesti liudininkus: savo kaimynę, daržovių pardavėją, Storulę, prekiaujančią žarnomis, ir vieną tokį žmogų, kuris šiukšles šlavinėja prie šventos Marijos bažnyčios ties Vercajos vartais. Tas matė jį, grįžtantį iš kaimo.

Iš antros pusės Mazas nedavė Ribiui kalbėti, rėkė visa gerkle, o Ribis šaukė dar labiau. Kai teisėjas pakilo, norėdamas būti arčiau jų ir geriau suprasti, Mateucas, nutaikęs progą, įkišo ranką pro skylę lentoje, griebė už teisėjo kelnių sėdynės ir smarkiai trūktelėjo žemyn. Kelnės tučtuojau nusmuko, nes teisėjas buvo liesas ir siauraklubis. Jausdamas šitai ir dar nežinodamas, kas čia būtų, teisėjas norėjo susisiausti švarką, prisidengti bent kiek ir atsisėsti. Bet Mazas jį laikė už vieno skverno, o Ribis už kito ir visa gerkle šaukė:

— Mesere, negražu, kad jūs nenorit išspręsti mūsų bylos, nenorit išklausyti mūsų ir ketinate išeiti. Juk dėl tokių menkniekių pas mus, Florencijoj, skundai neduodami raštu!

Šitaip kalbėdami, jie laikė teisėją už skvernų, kol visi teismo salėje pamatė, kad jam numautos kelnės. O Mateucas, valandžiukę jas pritu-rėjęs iš apačios, galiausiai paleido, išlindo iš po pakylos ir niekieno nepastebėtas išėjo.

Ribiui jau atrodė, kad viso to gana, ir jis sušuko:

— Kaip regi mane dievas, aš skųsiuosi tribunolui!

Savo ruožtu ir Mazas, paleidęs jo švarką, tarė:

— O aš tolei čion vaikščiosiu, kol užtiksiu jus ne taip užsiėmusį kaip šįryt!

Ir juodu kuo greičiau nudūmė, vienas šen, kitas ten.

Meseras teisėjas visų akivaizdoje užsimovė kelnes, lyg atsikėlęs iš miego; tik dabar jis apsižiūrėjo, kas čia per išdaiga, ir paklausė, kur dingo tuodu nenaudėliai, ginčijęsi dėl batų ir skrynutės. Nesuradęs jų, jis dievagojosi Kristaus žarnomis, kad būtinai ištirsiąs ir sužinosiąs, ar yra Florencijoj paprotys mauti teisėjams kelnes, kai jie sėdi teis-darių krėsle. Išgirdęs apie tai, podesta irgi pakėlė baisų triukšmą, bet jo draugai jam išaiškino, jog šis pokštas buvo iškrėstas vien tik norint parodyti, kad florentiečiai supranta, kodėl jis vietoj teisėjų atsivežė avinus — mat jie pigesni. Taigi podesta nusprendė verčiau tylėti, ir byla šį kartą nenuėjo toliau.

Šešta novelė

BRUNAS IR BUFALMAKAS, PAVOGĘ IŠ KALANDRINO KIAULĘ, MOKO JĮ, KAIP SURASTI VAGĮ SU IMBIERO PILIULĖMIS IR VERNAČOS VYNU. BET KALANDRINUI JIE ĮDUODA DVI PILIULES DEVYNDREKIO, SUMAIŠYTO SU ALIJOŠIUM. IŠEINA TAIP, KAD VAGIS — JIS PATS. BIČIULIAI VERČIA JĮ ATSIPIRKTI, JEIGU NENORĮS, KAD JUODU PAPASAKOTŲ APIE TAI ŽMONAI.

Kai užsibaigė Filostrato novelė, visus labai prijuokinusi, karalienė įsakė pasakoti toliau Filomenai, ir ši pradėjo:

— Grakščiosios damos, kaip Mazo vardas paskatino Filostratą pasekti ką tik girdėtą novelę, taip ir mane ne kas kita, o Kalandrino ir jo draugų vardas, skatina papasakoti apie juos vieną istoriją, kuri, manau, jums patiks.

Kas tokie buvo Kalandrinas, Brunas ir Bufalmakas — nėra man reikalo čia kartoti, nes apie juos pakankamai esate girdėję anksčiau. Todėl negaišuodama išsyk pasakysiu, kad ne per toliausia nuo Florencijos Kalandrinas turėjo nuosavą ūkelį, atitekusį jam kaip žmonos dalia; be kitų gėrybių, kasmet iš čia gaudavo jis kiaulę ir buvo pratęs gruodžio mėnesį visada vykti su žmona į kaimą paskersti kiaulę ir ten ją susūdyti.

Kartą žmona bent kiek apsirgo, ir Kalandrinas nuvyko pats vienas skersti kiaulės; Brunas ir Bufalmakas, išgirdę apie tai ir žinodami, kad žmonos ten nebus, nuvyko pas vieną kunigą, didžiausią savo bičiulį, Kalandrino kaimyną, pasisvečiuoti kelias dienukes.

Tą rytą, kai juodu atvyko, Kalandrinas kaip tik buvo paskerdęs kiaulę; išvydęs abu draugus su kunigu, pasišaukė juos ir tarė:

— Sveiki gyvi! Eikšekit pažiūrėti, koks aš šeimininkas!

Ir, įsivedęs vidun, parodė tą kiaulę. Šie pamatė, kad kiaulė iš tikrųjų puiki. Kai Kalandrinas pasisakė norįs ją susūdyti žiemai, Brunas tarė:

— Oi, koks tu kvailys! Mėsą parduok, o pinigus praūšim! Žmonai pasakysi, kad pavogė!

Kalandrinas atsakė:

— Ne, ji nepatikėtų ir išvytų mane iš namų. Nesukit man galvos, šitaip aš niekad nepadarysiu!

Šnekų buvo daug, bet nieko iš to neišėjo. Pagaliau Kalandrinas taip nemeiliai pakvietė draugus vakarienės, jog šie vakarieniauti nepanoro ir atsisveikino. Jau už durų Brunas tarė Bufalmakui:

— O gal mudu šiąnakt imkim ir pavokim iš jo tą kiaulę?

— O kaip? — paklausė Bufalmakas.

— Kaip — aš esu jau numatęs,— tarė Brunas.— Kad tik jis neišneštų jos kur nors kitur.

— Gerai,— pritarė Bufalmakas,— nudžiaukime! Kodėl gi mums jos nenudžiovus? O paskui palėbausime čia drauge su dvasiškuoju tėveliu.

Kunigas mielai su tuo sutiko. Tada Brunas ir sako:

— Čia reikia trupučiuką gudrybės; tu žinai, Bufalmakai, koks Kalandrinas šykštus ir kaip godžiai jis geria, kai užmoka kiti; eime, nusivesime jį į taverną, o ten kunigas apsimes, kad mus vaišina ir moka už visus; jis nusilaks, o paskui mums labai lengva bus nudžiauti kiaulę, nes namuose jis vienų vienas.

Kaip Brunas tarė, taip ir padarė.

Kalandrinas, matydamas, kad kunigas niekam neleidžia mokėti, ėmė gerti ir prisisiurbė atsakančiai, nors jam nedaug ir tereikėjo. Buvo jau gūdi naktis, kai jis išėjo iš tavernos, atsisakęs nuo vakarienės. Paršlitiniavo namo, įkrypavo vidun ir, manydamas, kad užrakino duris, paliko jas atdaras ir atsigulė.

Bufalmakas ir Brunas nuėjo vakarieniauti su kunigu; po vakarienės, pasiėmę tam tikrus įnagius, reikalingus įsigauti į Kalandrino namus, patyliukais išėjo; bet radę duris praviras, įsėlino vidun, čiupo kiaulę, nusinešė į kleboniją ir paslėpę atsigulė.

Ryto metą, kai vynas išgaravo iš galvos, Kalandrinas atsikėlė ir nulipęs apačion pamatė, kad kiaulės nebėra, o durys atviros. Paklausinėjęs vieną kitą, ar nežino, kas paėmė kiaulę, ir niekur jos nerasdamas, pakėlė baisų triukšmą, kad jam, nelaimingajam, pavogė kiaulę! Brunas ir Bufalmakas atsikėlę nuėjo pas Kalandriną pasiklausyti, ką jis šnekės apie kiaulę. Kalandrinas, išvydęs juos, pasišaukė ir proverksmiais ėmė aimanuoti:

— Vaje, draugužiai, kažkas pavogė mano kiaulę!

Brunas, priėjęs prie pat jo, pakuždomis tarė:

— O tai stebuklas! Bent kartą tu pasielgei protingai!

— Aiman! — atsakė Kalandrinas.— Juk aš sakau teisybę.

— Taip ir sakyk,— tarė Brunas,— rėk visa gerkle, tada atrodys, kad iš tikrųjų taip ir buvo.

Kalandrinas užriko dar garsiau:

— Prisiekiu dievo kūnu, aš sakau teisybę: man pavogė kiaulę!

O Brunas patarinėja:

— Gerai, gerai, rėk dar smarkiau, kad visi tave išgirstų; tada atrodys teisybė.

— Tu man liepi parduoti sielą nelabajam! — prikišo Kalandrinas.— Aš tau sakau teisybę, o tu manim netiki. Tegu čia mane pakaria, jeigu jos iš manęs nepavogė!

Tada Brunas sako:

— Kaip tai gali būti? Dar vakar aš ją mačiau šičia. Nejaugi manai įtikinti mane, kad ji pavogta?

Kalandrinas vis tvirtino:

— Kaip aš tau sakau, taip ir yra.

— Ar tai galimas daiktas? — stebėjosi Brunas.

— Šventa teisybė,— atsakinėjo Kalandrinas,— ir aš dėl to taip susikrimtęs, kad nežinau, kaip begrįžti namo: žmona manim nepatikės, o jeigu ir patikės, tai visus metus neturėsiu ramybės!

— Neduok dieve! — postringavo Brunas.— Blogi dalykai, jeigu tai tiesa! Bet žinai ką, Kalandrinai, sunku man tuo tikėti, nes dar vakar aš tau patariau iškrėsti šitokį pokštą. Man regis, tu nori pavedžioti už nosies ir žmoną, ir mus.

Kalandrinas vėl ėmė šaukti ir aimanuoti:

— Vai, kam jūs mane stumiate į nusiminimą, kam verčiate keikti dievą ir šventuosius, ir visa, kas tik yra danguje? Sakau jums dar sykį, kad šiąnakt man pavogė kiaulę!

Tada Bufalmakas tarė:

— Jeigu taip iš tikrųjų, vadinasi, mums reikia pagalvoti, kaip ją atgauti.

— O kaip,— paklausė Kalandrinas,— galėtume ją rasti?

Tada Bufalmakas tarė:

— Negi kas iš Indijos atėjo tavo kiaulės grobti: turbūt kas nors iš kaimynų. Jeigu tu galėtum visus juos sušaukti kuopon, aš moku tokius burtus su duona ir sūriu[185], kad, dievaži, tuojau pamatytume, kas ją nudžiovė.

— Et,— pasakė Brunas,— daug tu laimėsi su duona ir sūriu iš čionykščių žaliūkų, nors esu tikras, kad kas nors iš jų tą kiaulę ir nujojo; jie susiprotėtų, kas per dalykas, ir neateitų.

— Tai ką daryti? — paklausė Bufalmakas.

Brunas atsakė:

— Reikėtų nusipirkti gerų imbiero piliulių ir gero Vernačos vyno ir pakviesti juos išgerti. Jie nenumanytų ir ateitų; o imbiero piliules galima lygiai taip užkalbėti kaip duoną ir sūrį.

— Teisybę tu sakai,— pritarė Bufalmakas.— O tu ką manai, Kalandrinai? Gal taip ir padarykime?

Kalandrinas atsakė:

— Dėl dievo meilės, darykit, susimildami. Kad bent sužinočiau, kas ją pavogė. Jau ir tai man būtų šiokia tokia paguoda!

— Na, gerai,— tarė Brunas,— dėl tavęs aš pasirengęs keliauti net į Florenciją tų vaistų, jeigu tik duosi man pinigų.

Kalandrinas turėjo apie keturiasdešimt soldų, kuriuos ir atidavė jam. Brunas, nuvykęs į Florenciją pas vieną bičiulį vaistininką, nupirko svarą gerų imbiero piliulių ir liepė pagaminti dar dvi iš devyndrekio, sutaisyto su šviežiu alijošium; paskui liepė pabarstyti jas cukrumi kaip ir kitas, o kad nesumaišytų jų ar nesukeistų, liepė paženklinti tam tikru ženkliuku, pagal kurį lengvai galėtų jas atskirti. Nusipirkęs dar butelį gero Vernačos vyno, grįžo į kaimą pas Kalandriną ir sako jam:

— Rytoj rytą pasistenk sukviesti į vaišes visus tuos, kuriuos tu įtari: šventadienis, kiekvienas ateis mielai; o šiąnakt aš su Bufalmaku užkalbėsiu piliules ir rytoj atnešiu. Iš meilės tau aš pats jas išdalysiu ir padarysiu bei pasakysiu visa, ką reikia padaryti ir pasakyti.

Kalandrinas taip ir padarė. Kai kitą rytą priešais bažnyčią po vinkšna susirinko gerokas būrys tiek jaunų florentiečių, buvusių tuo metu bažnytkaimy, tiek ir sodiečių — Brunas ir Bufalmakas atėjo su dėžute piliulių ir su buteliu vyno; sustatęs visus ratu, Brunas prabilo:

— Ponai, iš anksto turiu paaiškinti, kodėl jus čion sukviečiau, idant nesiskųstumėt manimi, jeigu atsitiks jums kas nemalonaus. Kalandrinui, kuris štai čia, vakar naktį dingo graži kiaulė, ir jis nenumano, kas ją būtų nugvelbęs; o kadangi ją tegalėjo pavogti tik kas nors iš mūsų, čia esančiųjų, tai jis, norėdamas surasti kaltininką, siūlo kiekvienam praryti po piliulę ir išgerti vyno. Betgi žinokite, kad tas, kas turi jo kiaulę, negalės suvalgyti piliulės: jinai jam pasirodys kartesnė net už nuodus, ir jisai ją išspjaus. Taigi, kad vagies neištiktų šitokia gėda akivaizdoje tiekos žmonių, verčiau tegu jis per išpažintį pasisako kunigui, o aš į tą reikalą nesikišiu.

Visi ten esantieji pareiškė mielai ją suvalgysią. Brunas, visus išrikiavęs į eilę, o vidury tarp jų pastatęs Kalandriną, pradėjo nuo galo ir ėmė dalyti kiekvienam po piliulę. Atsidūręs prieš Kalandriną, jis

paėmė vieną iš karčiųjų piliulių ir įspraudė jam į delną. Kalandrinas bemat įsidėjo ją į burną ir ėmė kramtyti; bet kai liežuvis pajuto alijošių, Kalandrinas, negalėdamas pakęsti kartybės, išspjovė piliulę. Kiekvienas spoksojo kits kitam į veidą, norėdamas pamatyti, kas išspjaus savąją. Dar nespėjo Brunas visų išdalyti, dėdamasis nieko nepastebėjęs, užpakaly išgirdo sakant:

— Ei Kalandrinai, kaip čia yra?

Brunas staiga atsigręžė ir matydamas, kad Kalandrinas išspjauna savo piliulę, sušuko:

— Palaukit! Gal Kalandrinui pasitaikė kokia apkartusi? Še, imk kitą.

Čiupęs antrąją piliulę, Brunas ją įdėjo Kalandrinui į burną ir dalijo kitas likusiems.

Jeigu pirmoji piliulė Kalandrinui pasirodė karti, tai antroji — šimtą sykių kartesnė. Tačiau, gėdydamasis išspjauti, bent kiek palaikė ją burnoje gromuliuodamas ir, kol laikė, skruostais riedėjo ašaros, didumo kaip riešutai; galop neiškentęs išspjovė ir šią kaip ir pirmąją.

Regėdama tai, visa draugija sykiu su Bufalmaku ir Brunu, dalijančiais vyną, ėmė šaukti, kad tikriausiai pats Kalandrinas pavogęs kiaulę. Kai kurie vyrai aštriais žodžiais jį išbarė.

Kai visi išsiskirstė ir beliko tik Brunas ir Bufalmakas su Kalandrinu, Bufalmakas jam tarė:

— Aš buvau visiškai tikras, kad tu pats ją pardavei, o mums įrodinėji, jog pavogė, vien todėl, kad nenori už tuos pinigus mūsų vaišinti.

Kalandrinas, dar neišspjovęs viso alijošiaus kartėlio, ėmė dievagotis, kad kiaulės jis nepardavęs. Bufalmakas tarė:

— Sakyk, brolau, tiesą, kiek už ją gavai? Florinų gal šešetą?

Girdėdamas tai, Kalandrinas griebėsi už galvos. O Brunas jam tarė:

— Klausyk, Kalandrinai, mes viską gerai žinome: vienas iš tų, kur drauge su mumis valgė ir gėrė, man pasakojo, kad tu čia kaime turi merginą savo malonumams ir davinėji jai viską, ką tik sugriebi; jis įsitikinęs, kad jai ir tą kiaulę nusiuntei. Išmokai tu juokus krėsti, drauguži. Kartą mus nusivedei į Munjonę juodųjų akmenų rinkti ir, įklampinęs į bėdą, pats sprukai šalin; o paskui norėjai įtikinti, kad radai tą akmenį; lygiai taip ir dabar tu manai su savo priesaikomis mus įtikinti, kad kiaulę, kurią padovanojai ar pardavei, kažkas tau pavogė. Bet visos tavo išdaigos mums jau įprastos ir gerai žinomos; daugiau mūsų nebeapgausi! O kadangi tiems kerams daug vargo padėjome, tai

manome, kad mums padovanosi po porą gaidžių, jeigu nenori, kad viską pasakytume monai Tesai.

Kalandrinas, matydamas, kad niekas juo netiki, tardamasis jau ir taip pakankamai turįs sielvartų ir nenorėdamas dar ir žmonos priekaištų klausytis, davė jiems po porą gaidžių. O šie, pasūdę kiaulę, nusigabeno ją Florencijon, palikę Kalandriną nuskriaustą ir išjuoktą.

Septinta novelė

VIENAS MOKYTAS VYRAS ĮSIMYLI NAŠLĘ, KURI, MYLĖDAMA KITĄ, LIEPIA SAVO GARBINTOJUI ŽIEMOS NAKTĮ, SNINGANT, STOVĖTI KIEME IR JOS LAUKTI. VĖLIAU ŠIS ATSIKERŠIJA: LIEPOS MĖNESIO VIDURY JI VISĄ DIENĄ TURI STOVĖTI ANT BOKŠTO NUOGA, MUSIŲ BEI SPARVŲ KANDŽIOJAMA IR SAULĖS KEPINAMA.

Daug juokėsi damos iš vargšelio Kalandrino ir dar daugiau būtų juokusios, jeigu nebūtų joms pagailę sužinojus, kad tie, kurie pagrobė jo kiaulę, atėmė dar ir gaidžius. Kai draugija aprimo, karalienė liepė pasakoti Pampinėjai, ir šioji tučtuojau pradėjo taip:

— Brangiosios damos, dažnai atsitinka, kad už pokštą atsimokama dar gudresniu pokštu, todėl nelabai protinga mėgautis, tyčiojantis iš kitų. Daug kartų jau esame girdėję čia pasakojant apie visokias juokingas išdaigas, tačiau niekas nėra dar užsiminęs apie kerštą už jas. Taigi aš ketinu sužadinti jūsų širdyse gailestį, papasakodama apie teisingą atpildą, kurio susilaukė viena mūsų pilietė: už piktą išdaigą jai buvo atsilyginta dar piktesne, vos nenuvariusia jos į kapus. Pasiklausyti šios istorijos jums bus itin naudinga, nes labiau saugositės šaipytis iš kitų ir elgsitės protingai.

Ne taip jau seniai gyveno Florencijoj jauna moteris, vardu Elena, dailaus stoto ir išdidaus būdo, kilusi iš gan aukštos giminės ir pertekusi šio pasaulio gėrybių. Po vyro mirties likusi našlė, ji nebenorėjo vėl tekėti, nes mylėjo vieną gražų ir grakštų jaunikaitį, kurį buvo pasirinkusi pati; laisva nuo bet kokių rūpesčių, ištikimos savo tarnaitės padedama, dažnai su juo leisdavo laiką be galo smagiai.

Kaip tik tuo metu vienas jaunuolis, pavarde Rinjeris, kilmingas mūsų miesto pilietis, ilgai mokęsis Paryžiuje, bet ne tam, kad paskui pardavinėtų savo mokslą už skatikus, kaip daro daugelis, o kad žinotų viso ko pagrindus ir priežastis (tokios žinios labai pritinka aukšto luomo žmogui), grįžo iš Paryžiaus į Florenciją ir čia ramiai sau ėmė gyventi, didžiai gerbiamas tiek dėl savo kilmingumo, tiek ir dėl savo mokslo.

Dažnai atsitinka, kad juo didesnis išminčius, juo greičiau įkliūva į meilės žabangus; lygiai taip atsitiko ir šitam Rinjeriui.

Vieną dieną, nuėjęs pasilinksminti į šventę, jis išvydo šitą Eleną, juodai apsirengusią, kaip pratusios dėvėti mūsų našlės, ir ji pasirodė jam tokia žavinga ir graži, kokios tarėsi dar niekad neregėjęs; tad savo širdyje pamanė: laimingas galėtų vadintis tasai, kam dievas suteiktų malonės laikyti ją nuogą glėbyje.

Kartą ir kitą paslapčiom metęs į ją akį ir žinodamas, kad didelių ir brangių dalykų negalima įsigyti be vargo, ryžosi dėti visas pastangas ir rūpesčius, kad tik jai patiktų, o patikdamas įsigytų jos meilę ir galėtų su ja mėgautis. Jaunoji našlė, kuri anaiptol nedelbė akučių žemėn, o, priešingai, buvo gal net geresnės nuomonės apie save negu derėjo, sumaniai šaudė jomis aplink ir veikiai atspėdavo, kas žiūri į ją su malonumu; pastebėjusi Rinjerį, tarė sau juokdamasi: „Šiandien aš ne veltui būsiu čion atėjusi: jeigu neapsirinku, ir vėl vieną paukštį nutvėriau už snapo!“ Vogčia jinai ėmė žvilgčioti į jį ir stengėsi kaip beįmanydama parodyti, kad ir jinai nėra jam abejinga; antra vertus, ji manė, kad kuo daugiau vyrų prisiviliosianti ir sugausianti, tuo didesnę vertę įgysiąs jos grožis, ypačiai tam, kuriam drauge su savo meile ir pati buvo atsidavusi.

Jaunasis vyras, metęs šalin filosofines mintis, visą širdį nukreipė į ją. Vildamasis jai patikti, sužinojęs, kur ji gyvena, ėmė vaikščioti pro jos namus, įvairiomis dingstimis pridengdamas savo vaikštynes. Dama, dėl jau minėtų priežasčių didžiuodamasi šia tuščia garbe, dėjosi, kad jai labai malonu jį matyti; todėl mokytas vyras, nutaikęs progą, susipažino su jos tarnaite, atskleidė jai savo meilę ir įprašė taip paveikti ponią, kad jis galėtų jos malonę įsigyti. Tarnaitė pažadų jam negailėjo ir tuojau viską apsakė poniai, kuri, juokais leipdama, išklausė tą naujieną ir tarė:

— Ar tu matai, kur nori jis prarasti savo išmintį, parsivežtą iš Paryžiaus? Na, gerai, duosime jam to, ko jis ieško! Kai jis tave dar sykį užkalbins, pasakyk, kad aš jį daug labiau myliu negu jis mane; bet man

reikia saugoti savo garbę, kad galėčiau drauge su kitomis moterimis vaikščioti pakelta galva; jeigu jis toks protingas, kaip žmonės sako, tai dar labiau turi mane branginti.

Ak, vargšelė, vargšelė! Ji nežinojo, mano mielosios, kas tai yra prasidėti su mokytais!

Tarnaitė, sutikusi Rinjerį, tiksliai jam persakė ponios žodžius. Šis, be galo prasidžiugęs, nukreipė į damą dar karštesnius prašymus, ėmė jai rašinėti laiškus ir siuntinėti dovanas; viską ji priiminėjo, bet, jokio aiškaus atsako neduodama, ilgą laiką jį penėjo vien miglotais pažadais. Galų gale, kai Elena visą šį dalyką atskleidė meilužiui, jis kartą ir kitą su ja dėl to susipyko ir ėmė bent kiek pavyduliauti. Norėdama parodyti, kad jis tuščiai įtarinėja, dama nusiuntė pas mokytą vyrą, vis dar smarkiai prie jos kimbantį, savo tarnaitę, kuri ponios vardu pasakė jam, kad ji ligi šiol niekaip negalėjusi patenkinti jo troškimų, bet dabar, įsitikinusi jo meile, per artėjančias kalėdų šventes tikisi galėsianti su juo pasimatyti; todėl, jeigu jam patogu, pirmąjį kalėdų vakarą, kai tik sutems, tegu ateinąs į jos kiemą, o ji išbėgsianti pas jį, kai tik galėsianti. Mokytas vyras, be galo laimingas, nurodytu laiku nuskubėjo prie damos namų ir, tarnaitės įleistas į kiemą ir ten užrakintas, ėmė jos lūkuriuoti. O dama, pasikvietusi tą vakarą savo meilužį, linksmai su juo pavakarieniavo ir papasakojo, ką ketina daryti, pridurdama:

— Dabar tu savo akimis pamatysi, kiek ir kaip aš mylėjau ir myliu tą žmogų, kuriam taip kvailai pavyduliauji.

Meilužis šiuos žodžius išklausė su dideliu džiaugsmu širdyje, geisdamas tikrovėje išvysti tai, ką dama jam davė suprasti žodžiais.

Lyg tyčia kūčių dieną smarkiai pasnigo, ir viskas buvo apklota sniegu, todėl mokytas vyras, neilgai palūkuriavęs kieme, ėmė šiurpčioti nuo šalčio labiau, negu tai jam patiko; bet, vildamasis greit atsigriebti, kantriai kentė.

Po kiek laiko dama tarė meilužiui:

— Eiva į kambarį ir pro langiuką pasižiūrėsiva, ką veikia tasai, kuriam tu pavyduliauji, ir paklausysiva, ką jis atsakys tarnaitei — aš ją nusiunčiau su juo pasišnekučiuoti.

Taigi juodu, prigludę prie langiuko ir viską matydami, o patys būdami nematomi, išgirdo, kaip mergina pro kitą langiuką šnekučiuojasi su mokytu vyru ir sako jam:

— Rinjeri, mano ponia be galo nuliūdusi: lyg tyčia šįvakar pas ją atėjo vienas jos brolis, ilgai su ja kalbėjosi, paskui užsimanė likti vaka-

rienės ir dabar dar tebesėdi; bet aš manau, greit išeis; va kodėl ji negalėjo ateiti pas tave; bet dabar tuojau atbėgs. Ji tave prašo nepykti, kad taip ilgai turi laukti.

Rinjeris, priimdamas tuos žodžius už gryną teisybę, atsiliepė:

— Pasakyk savo poniai, kad ji manim nesirūpintų; aš kantriai lauksiu, kol ji galės pasikviesti mane vidun.

Tarnaitė pasitraukė nuo langelio ir nuėjo gulti. Tuomet dama tarė meilužiui:

— Na, ką dabar pasakysi? Jeigu jį mylėčiau, kaip būgštauji, nejau manai, kad leisčiau jam stūguriuoti ten apačioj ir šalti?

Po tų žodžių ji drauge su meilužiu, iš dalies jau patenkintu, atsigulė į lovą, kur juodu ilgai džiaugėsi ir mėgavosi, juokdamiesi ir šaipydamiesi iš vargšo mokyto vyro.

Tuo tarpu mokytas vyras, bėginėdamas po kiemą, mėgino apšilti; čia nebuvo nei kur atsisėsti, nei kur užsiglausti nuo šalčio; jis keikė, kad taip ilgai pas damą gaišta jos brolis, ir kokį tik krebždesį išgirsdavo, vis pamanydavo, kad čia dama atidaro jam duris; bet jo viltys buvo tuščios. Bemaž iki vidurnakčio prasilinksminusi su meilužiu, dama tarė:

— Ką tu manai, brangusis, apie mūsų mokytą vyrą? Kas tau atrodo didesnis: jo protas ar mano meilė jam? Ar speigas, kurį per mane kenčia, neišvarys tau iš galvos pavydo, kurį andai sukėlė mano žodžiai?

Meilužis atsakė:

— Širdele, dabar aiškiai suprantu, kad kaip tu man esi didžiausias turtas, mano ramybė, mano džiaugsmas ir visa mano viltis, taip lygiai ir aš esu tau.

— Gerai,— tarė dama,— tai pabučiuok mane bent tūkstantį kartų, kad aš matyčiau, ar tu tiesą kalbi!

Meilužis, stipriai ją apkabinęs, bučiavo ne tūkstantį, o šimtą tūkstančių kartų.

Dar kiek jiedviem šitaip pasišnekučiavus, dama tarė:

— Nagi, atsikelkiva trupučiuką ir eikiva pažiūrėti, ar neužgeso ugnis, kurioje šis naujasis mano garbintojas savo laiškuose rašo amžinai degąs.

Atsikėlę juodu nuėjo prie to pat langiuko ir, pažvelgę į kiemą, išvydo mokytą vyrą, nuo stipraus šalčio bekalenantį dantimis ir bešokinėjantį po sniegą tokiais greitais ir smarkiais šuoliais, kokių dar niekad nebuvo matę.

Tuomet dama tarė:

— Ką gi dabar pasakysi, brangusis mano? Kaip tau rodos, ar moku aš šokdinti vyrus be dūdų ir dūdmaišių?

Meilužis juokdamasis atsakė:

— Moki, moki, džiaugsme tu mano saldžiausias!

Dama tarė:

— Dabar nusileiskiva iki lauko durų: tu tylėsi, o aš jį užkalbinsiu. Įdomu, ką jis atsakys; galbūt iš to daugiau turėsiva juoko, negu į jį žiūrėdami.

Išėję iš miegamojo, juodu patyliukais nusileido prie lauko durų, ir čia, neatidariusi jų, dama prislopintu balsu jį šūktelėjo pro plyšį. Mokytas vyras, išgirdęs šaukiant, pašlovino dievą, vildamasis dabar jau tikrai įeisiąs vidun.

Pripuolęs prie durų, sušuko:

— Aš čia, ponia! Dėl dievo meilės, atidarykit, baigiu sušalti!

Bet dama atšovė:

— O, įsivaizduoju, tu sustingęs kaip ledas! Šaltis iš tikrųjų smarkiai spirgina, o ir gerokai prisnigta. Bet aš žinau, kad Paryžiuje daug daugiau būna sniego. Negaliu dar tavęs įsileisti, nes tasai prakeiktas mano brolis, vakar vakare atėjęs pas mane į svečius, vis dar neišeina; bet greit jis išsinešdins, ir aš tučtuojau tave įsileisiu. Vienai akimirkai vargais negalais pasprukau nuo jo ir atėjau tavęs paguosti, kad nesikrimstum taip ilgai belaukdamas.

— Ak ponia! — sušuko mokytas vyras.— Dėl dievo meilės atidarykit ir leiskit man pabūti kur po stogu, nes prieš valandžiukę ėmė drėbti sniegą kaip iš maišo ir dabar dar tebesninga. Viduj aš jūsų lauksiu, kiek tik jums patiks.

— Ak mano mielasis,— atsakė dama,— deja, negaliu, nes šitos durys taip baisiai cypia veriamos, kad mano brolis tuoj išgirstų, jei atidaryčiau. Bet aš dabar einu ir liepsiu jam nešdintis, o paskui grįšiu ir tave įsileisiu.

— Eikite kuo greičiau,— sušuko mokytas vyras,— ir liepkite sukurti gerą ugnį, kad aš, įėjęs vidun, galėčiau atšilti, nes taip visas sustingau, kad savęs nebejaučiu.

— Ar tai galimas daiktas? — atšovė dama.— Juk tu ne kartą esi man rašęs, kad iš meilės visad degi. Tikriausiai tik juokauji. O dabar aš einu: lauk manęs ir nenusimink!

Meilužis, kuris su didžiausiu malonumu klausėsi to pokalbio, grįžo drauge su ja į lovą, bet šią naktį juodu mažai miegojo, nes kone visą ją praleido džiaugdamiesi viens kitu ir šaipydamiesi iš mokyto vyro. O

vargšas mokytas vyras, beveik pavirtęs į gandrą (taip smarkiai jis kaleno dantimis), galų gale suprato, kad iš jo tyčiojamasi, keletą kartų mėgino atidaryti vartus ir žvalgėsi, ar nebūtų galima pro kur kitur išlįsti; nematydamas jokios išeities, lyg liūtas narve suko ratus, keikdamas ir orą, ir moters klastą, ir nakties ilgumą, o sykiu ir savo paikystę. Iš smarkaus įniršio ilga ir karšta jo meilė staiga virto baisia, žiauria neapykanta; jo galvoje rezgėsi įvairiausi keršto planai, nes dabar atsikeršyti jis geidė labiau negu pirma laikyti damą savo glėbyje.

Po ilgo ir skausmingo lūkuriavimo naktis pagaliau baigėsi ir pradėjo aušti. Todėl tarnaitė, ponios primokyta, nulipo žemyn, atrakino vartus ir, neva reikšdama jam užuojautą, tarė:

— Nelabasis terauna tą žmogų, kuris atsibeldė vakar vakare: mus kiaurą naktį vargino, o ir tave sušaldė į kaulą. Bet žinai ką? Nesidėk to į širdį: kas nepavyko šiąnakt, pavyks kitą kartą. Aš gerai žinau, kad mano ponia dėl to baisiai susikrimto.

Mokytas vyras įdūkęs, bet protingas, žinojo, kad grasinimai tėra tik ginklas grasinamajam, todėl užgniaužė krūtinėje žodžius, kuriuos nežabotas pyktis stengėsi išstumti lauk, ir švelniu balsu, anaiptol nesirodydamas įširdęs, tarė:

— Iš tikrųjų bjauresnės nakties dar niekuomet nesu turėjęs, bet aš gerai suprantu, kad ponia čia niekuo dėta, nes ji pati iš gailesčio nulipo žemyn manęs atsiprašyti ir paguosti; kaip tu sakai, kas neįvyko šiąnakt, įvyks kitą kartą. Linkėjimų jai nuo manęs ir sudiev!

Mokytas vyras, sustingęs į ledą, vargais negalais parkėblino namo; čia, nuilsęs ir miego marinamas, krito į lovą ir užmigo; nubudęs pasijuto lyg be rankų ir be kojų. Pasišaukęs gydytoją ir jam papasakojęs, kiek prisikentęs šalčio, prašė pasirūpinti jo sveikata. Daktarai tuoj ėmė jį gydyti stipriais ir greit veikiančiais vaistais ir netrukus apgydė tiek, kad sutraukti jo sąnariai vėl galėjo lankstytis; bet jeigu ne jaunystė ir vasaros šiluma, jam būtų reikėję dar daug prisikankinti. Vėl tapęs sveikas ir žvalus, širdyje slėpdamas neapykantą, dėjosi dar labiau įsimylėjęs našlę.

Po kurio laiko fortūna nusišypsojo mūsų Rinjeriui, suteikdama jam progos patenkinti savo troškimą: jaunuolis, kurį mylėjo našlė, nekreipdamas nė mažiausio dėmesio į jos meilę, įsimylėjo kitą moterį. Kadangi jis nenorėjo nei užeiti pas ją, nei malonaus žodžio jai tarti, ji skendėjo ašarose ir sielvarte. Bet tarnaitė, kuri labai jos gailėjosi, nežinodama, kaip išsklaidyti ponios liūdesį dėl prarasto meilužio, nusitvėrė paikos minties — kokiais nors burtais priversti ponios meilužį vėl mylėti ją

kaip anksčiau. Matydama Rinjerį tolydžio praeinant gatve, ji sumetė, kad šiuos dalykus mokytas vyras turįs gerai išmanyti, ir apie tai papasakojo poniai. Dama, ne per daug gudri, nepagalvojusi, kad jeigu Rinjeris būtų išmanęs apie nekromantiją, tai pirmiausia ja būtų pasinaudojęs savo labui, įsidėjo širdin tarnaitės žodžius ir tučtuojau įsakė sužinoti, ar jis apsiimtų jai padėti, žadėdama atsilyginti viskuo, ko tik jis geidžiąs. Tarnaitė gerai ir tiksliai įvykdė ponios priesaką. Rinjeris, išgirdęs tat, labai prasidžiugo ir tarė pats sau: „Garbė tau, dieve! Atėjo laikas, kada aš su tavo pagalba galėsiu nubausti klastingą moterį už tą skriaudą, kurią ji man padarė, atsidėkodama už mano didelę meilę jai!“ Ir jis atsakė tarnaitei:

— Pasakyk mano poniai, kad dėl to nekvaršintų sau galvos: jeigu jos meilužis būtų net Indijoj, aš liepsiu jam tučtuojau sugrįžti ir maldauti jos atleidimo už tai, ką bus padaręs jai nemalonaus. O kaip šį tikslą pasiekti — nurodysiu damai pačiai, kada ir kur jai patogiau. Taip ir pasakyk ir nuo manęs paguosk.

Tarnaitė parnešė atsakymą, ir buvo sutarta susitikti šventos Liucijos bažnyčioje prie Prato vartų. Kai čion atėjo dama ir Rinjeris ir ėmė vieni šnekėtis, jinai, užmiršusi, kad vos nenuvarė jo į kapus, atvirai išsipasakojo savo bėdą ir troškimus, prašydama gelbėti. Mokytas vyras atsakė:

— Ponia, iš tiesų Paryžiuje aš mokiausi ir nekromantijos ir apie ją tikrai išmanau; bet kadangi ji baisiai nepatinka dievui, aš prisiekiau niekuomet nesinaudoti ja nei sau, nei kitiems. Tačiau meilė, kurią aš jums jaučiu, tokia stipri, kad negalėčiau atmesti nė vieno jūsų prašymo, nors už tai turėčiau nugarmėti į pragarą; taigi esu pasiruošęs įvykdyti visa, ko tik geidžiate. Bet primenu, kad tai kur kas sunkiau, negu jūs manote; ypač kai moteris nori susigrąžinti vyro meilę ar vyras moters: mat to negali atlikti niekas kitas, tik pats ar pati asmeniškai. Ir tasai, kuris šiam veiksmui ryžtasi, turi būti tvirtos dvasios, nes viską reikia daryti naktį, nuošalioj vietoj, be palydovų. O aš nežinau, ar jūs tam pasiryžusi.

Dama, labiau įsimylėjusi negu protinga, atsakė:

— Mano meilė tokia karšta, kad nėra nieko, ko aš nepadaryčiau, kad tik susigrąžinčiau tą, kuris be jokio pagrindo mane pametė. Vis dėlto pasakyk man, susimildamas, kuo turi pasireikšti mano tvirtybė?

Mokslavyris, velnią nešiodamasis širdyje, tarė:

— Ponia, aš nuliesiu alavinę figūrėlę, atvaizdą vyriškio, kurio meilę geidžiate atgauti. Kai tą figūrėlę atsiųsiu jums, turėsite vienų

viena, mėnulio delčioje, per pirmą įmygį, nuoga septynis kartus pasinerti drauge su ja tekančiame vandeny, o paskui, vis dar nuoga, įlipti į medį ar užkopti ant kokio negyvenamo trobesio; atsigręžus į šiaurę, su ta figūrėle rankoje, septynis kartus ištarsite tam tikrus žodžius, kuriuos aš jums užrašysiu; kai juos ištarsite, jums pasirodys dvi mergelės, tokios gražios, kokių dar niekad neregėjote; jos pasveikins jus ir maloniai paklaus, ko norite. Toms mergelėms aiškiai ir smulkiai išdėstykite savo pageidavimus. Tik saugokitės, kad kartais nesupainiotumėt vieno vardo su kitu. Kai viską pasakysite, mergelės pasitrauks, o jūs galėsite nulipti į tą vietą, kur bus palikti jūsų drabužiai, apsirengti ir grįžti namo. Iš tikrųjų nepraslinks nė pusė kitos nakties, ir jūsų meilužis verkdamas ateis prašyti atleidimo ir pasigailėjimo, ir žinokite, kad nuo tos valandos jis niekad jūsų nepames dėl varžovės.

Kai dama išklausė šią kalbą ir viskuo patikėjo, jai pasivaideno, kad meilužis jau grįžo į jos glėbį, todėl kone pradžiugusi tarė:

— Neabejok, aš viską puikiausiai padarysiu! Tam turiu geriausias sąlygas: Arno aukštupio slėnyje turiu ūkį, gan arti upės kranto, o dabar liepos mėnuo, išsimaudyti bus malonu. Ir pamenu dar, ne per toli nuo upės yra ten negyvenamas bokštelis: kaštonmedžio kopėčiomis piemenys kartais užlipa ant jo viršaus pasižvalgyti nuklydusių galvijų; vieta labai nuošali ir dyka; aš užlipsiu ten ir kuo gražiausiai atliksiu visa, ką man įsakysi.

Mokytas vyras, puikiausiai žinodamas ir tą damos ūkį, ir bokštą, patenkintas, kad ji ryžtasi, tarė:

— Ponia, aš niekad nesu lankęsis tame krašte, nežinau nei to ūkio, nei to bokšto; bet jeigu yra taip, kaip jūs sakote, nieko geresnio negali ir būti. Todėl, kai bus laikas, aš atsiųsiu jums ir atvaizdą, ir užkalbėjimą; bet kai jūsų troškimas virs tikrove ir jūs pamatysite, kad aš gerai jums pasitarnavau, prisiminkit mane ir tesėkit savo žodį.

Dama tvirtai jam prižadėjo ir atsisveikinusi grįžo namo. Mokytas vyras, džiaugdamasis, kad jo sumanymas veikiai taps tikrove, nuliejo statulėlę, pribraižęs joje magiškų ženklų, parašė kažkokią nesąmonę, neva kaip užkalbėjimą, ir, kai jam atrodė jau laikas, nusiuntė damai, liepęs pranešti, kad ateinančią naktį padarytų visa, kas jai prisakyta. Paskui ir jis pats su tarnu slapčia nukako pas vieną bičiulį, gyvenantį netoli to bokšto, norėdamas įvykdyti savo kėslą. Dama su tarnaite taipogi leidosi į kelią ir atvyko į savo ūkį. Kai atėjo naktis, dama apsimetė besitaisanti į lovą, o tarnaitę pasiuntė gulti. Pirmo įmygio metu

ji tyliai išsėlino iš namų ir nuėjo prie bokštelio, ant Arno upės kranto. Gerai pasižvalgiusi aplinkui, nė gyvos dvasios niekur nematydama ir negirdėdama, nusirengė, paslėpė savo drapanas po krūmu, septynis kartus niurktelėjo į vandenį sykiu su statulėle, o paskui nuoga, su ta statulėle rankoje, nuėjo prie bokšto. Mokslo vyras, kuris iš vakaro buvo pasislėpęs su tarnu arti bokšto, tarp gluosnių ir kitokių medžių, ir visa tai stebėjo, išvydęs ją, beveik šalimais praeinant nuogą, savo kūno baltumu persmelkiančią nakties tamsybes, o paskui įsižiūrėjęs į jos krūtinę ir kitas kūno dalis ir įsitikinęs jos grožiu, susimąstė, kuo ji netrukus pavirs, ir pajuto jai bent kiek gailesčio; antra vertus, staiga jį užplūdo tokie geiduliai, kad pakilo tas, kur iki šiol miegojo, ir gundė išlįsti iš pasalos, pribėgus sugriebti ją ir patenkinti savo geismus. Jį buvo beužvaldąs čia vienas jausmas, čia kitas. Bet atsikvošėjęs, prisiminęs, kas jis yra ir kokią skriaudą patyrė, ir kodėl, ir nuo ko, vėl užsidegė pykčiu ir, nuvijęs šalin gailestį ir kūno geidulius, tvirtai laikėsi savo nusistatymo ir leido jai praeiti. Dama, užlipusi ant bokšto ir atsigręžusi į šiaurę, ėmė kalbėti žodžius, mokyto vyro jai duotus; o šis, netrukus tyliai prisėlinęs prie bokšto, atitraukė kopėčias, kuriomis dama buvo užlipusi viršun, ir žiūrėjo, ką ji darys. Septynis kartus sukalbėjusi tą užkerėjimą, dama ėmė laukti dviejų mergelių, ir laukė tol, kol, šiurpčiodama nuo nakties vėsumo, išvydo aušrą beauštant. Nusiminusi, kad neįvyko to, ką buvo žadėjęs mokytas vyras, ji tarė sau: „Bijau, ar tik jis neužtaisė man tokios pat nakties, kokią aš jam užtaisiau; jeigu taip, prastai jis sugebėjo atsikeršyti, nes ši naktis triskart trumpesnė už aną, o ir šaltis toli gražu ne toks“.

Kad diena jos neužkluptų čia, ji panoro nulipti nuo bokšto, bet apsižiūrėjo — kopėčių nebėra. Tada, tarytum žemė jai būtų prasmegusi po kojų, nupuolė jos dvasia, ir lyg pakirsta ji parkrito viršuje ant bokšto. Atsipeikėjusi pradėjo gailiai verkti ir skųstis; gerai numanydama, kad čia Rinjerio darbas, ėmė sau prikaišioti, kam įžeidusi žmogų, o paskui, kam per daug pasitikėjusi tuo, kurį pagrįstai turėjo laikyti priešu. Taip ji aimanavo gan ilgai. Paskui, apsidairiusi, ar negalima kaip nors nulipti žemėn, ir nematydama kaip, vėl įniko raudoti ir sielvarto apimta kalbėjo pati sau: „O nelaimingoji! Ką pasakys tavo broliai, giminės ir apskritai visi florentiečiai, sužinoję, kad tave užtiko čia nuogą? Pasirodys, kad tavo dorovė, iki šiol taip liaupsinama, yra apgaulinga. O jeigu tu ir norėtum rasti visam tam melagingų pasiteisinimų, tai prakeiktas mokytas vyras, žinąs visas tavo paslaptis, neleis tau meluoti. Oi, vargšė tu, vargšė: iš karto netekai ir bjauraus pamilto

jaunuolio, ir garbės!" Po tų žodžių ji taip nusiminė, kad vos nešoko nuo bokšto žemėn.

Kai patekėjo saulė ir ji, prisiartinusi prie bokšto briaunos, žvalgėsi, ar negena pro šalį galvijų koks berniukas, kurį galėtų pasiųsti pas savo tarnaitę,— Rinjeris, bent kiek numigęs po krūmu, prabudo ir pamatė ją, o jinai jį. Mokytas vyras jai tarė:

— Labą dieną, ponia! Ar mergelės dar neatėjo?

Išgirdusi ir išvydusi Rinjerį, dama vėl ėmė raudoti, maldaudama jį prieiti arčiau prie bokšto, kad galėtų su juo pasikalbėti. Mokytas vyras kuo mandagiausiai patenkino šį jos prašymą. Dama, atsigulusi kniūpsčia bokšto viršuje, pro angą iškišo tik galvą ir verkdama tarė:

— Iš tikrųjų, Rinjeri, jeigu aš tau užtaisiau blogą naktį, tu gerai man atsikeršijai: nors dabar ir liepos mėnuo, aš, stovėdama ant bokšto nuoga, šiąnakt vos nesustingau; o be to, aš tiek išliejau ašarų, apverkdama ir tą apgaulę, ir savo kvailumą, kad patikėjau tavim, jog stebiuosi, kaip dar liko man akys kaktoje. Todėl prašau tave ne iš meilės man, nes manęs tu nebegali mylėti, o iš pagarbos sau, kaip kilmingam žmogui: gana, ką iki šiol padarei, už įžeidimą jau pakankamai atsikeršijai! Liepk atnešti mano drabužius, kad aš galėčiau nulipti nuo čia žemėn, ir neatimk iš manęs to, ko paskui ir norėdamas nebegalėtum man grąžinti — mano garbės. Anuomet aš atėmiau iš tavęs progą praleisti su manim naktį, bet aš visada, kada tik tau patogu, už tą vieną naktį galiu dovanoti tūkstantį naktų! Tau, šauniam vyrui, gana jau ir šito; būk patenkintas, kad sugebėjai atsikeršyti ir man davei tą suprasti; nevartok smurto prieš moterį: nėra jokios šlovės ereliui nugalėti balandėlę! Dėl dievo meilės, jeigu save gerbi — pasigailėk manęs!

Mokytas vyras, užkietėjusia širdimi galvodamas apie patirtą skriaudą ir matydamas Eleną raudančią ir maldaujančią, pajuto sykiu ir malonumą, ir gailestį: malonumą iš keršto, kurio vis labiau troško, o gailestį iš žmoniškumo, keliančio užuojautą nelaimingajai. Tačiau žmoniškumas neįstengė nugalėti žiaurumo, ir jis atsakė:

— Ponia Elena, jeigu mano maldavimai (kurių aš, tiesa, nemokėjau nei sudrėkinti ašaromis, nei pasaldinti, kaip moki dabar tu) būtų paveikę tave taip, kad tą naktį, kai aš užpustytame tavo kieme tiesiog merdėjau nuo šalčio,— būtum įsileidusi mane bent valandžiukei po stogu, man būtų lengva šiuo metu išklausyti tavo prašymų; bet jeigu tau dabar labiau negu anuomet rūpi tavo garbė ir tau nemalonu būti čia nuogai, kreipk savo maldas į tąjį, kurio glėbyje tą atmintiną naktį tu nuoga nesidrovėjai gulėti, girdėdama, kaip aš vaikščioju po tavo

kiemą, kalendamas dantimis ir trypdamas sniegą; tegu jis tau padeda, tegu tau atneša drabužius, tegu pastato kopėčias tau nulipti; pasistenk, kad jis pasirūpintų tavo garbe, kurią tu dėl jo ir dabar, ir tūkstančius kitų kartų nedvejodama statydavai į pavojų.

Kodėl jo nesišauki į pagalbą? Ir kam labiau tai privalu, jeigu ne jam? Tu esi jo: ką gi jis besaugos, ką begelbės, jeigu nesaugo ir negelbsti tavęs? Pasišauk jį, kvaišele, ir išbandyk, ar gali meilė, kurią tu jam jauti, ir tavo protas drauge su jo protu išvaduoti tave nuo mano kvailumo. Juk tu, smagindamasi su juo, klausinėjai: kas tau atrodo didesnis — jo protas ar mano meilė jam? Nesiūlyk dabar man to, ko aš nepageidauju ir ko tu negalėtum atsakyti, jeigu užsigeisčiau! Laikyk savo naktis meilužiui, jeigu tau pasiseks ištrūkti iš čia gyvai! Tebūnie tos naktys tavo ir jo, o man užteko vienos, pasityčiojai sykį — ir gana. Dabar, pasitelkusi klastingą gražbylystę, tu stengiesi pagyromis įsigyti mano palankumą, vadini mane kilmingu ir šauniu, gudrumu stengiesi mane paveikti taip, kad aš kilniaširdiškai atsižadėčiau tave bausti už niekšybę; bet tavo meilikavimai dabar man nebeužtemdys dvasios akių, kaip anuomet užtemdė veidmainingi tavo pažadai. Aš save pažįstu ir ne tiek pažinau save, begyvendamas Paryžiuje, kiek tu mane išmokei šito meno per vienų vieną naktį. Tarkime, aš kilniaširdis, bet tu ne iš tokių, kurioms dera rodyti kilniaširdiškumą: laukiniams žvėrims, kokia tu esi, atgaila, o taipogi ir kerštas turi baigtis mirtimi, o žmonėms užtenka ir to, ką tu pasakei. Nors aš nesu erelis, bet žinau, kad ir tu ne balandėlė, o nuodinga gyvatė, ir ketinu tave persekioti kaip seną priešą su visa jėga ir neapykanta; nors to, ką aš tau darau, iš tikrųjų negalima vadinti kerštu, gal greičiau bausme, nes kerštas turi pranokti įžeidimą, o šitai įžeidimo nepranoksta. Tu mano sieloje sukėlei tokį pragarą, kad jeigu aš norėčiau atsikeršyti, man neužtektų atimti gyvybę tau vienai, o ir šimtui kitų, į tave panašių, nes aš nužudyčiau tik žemą, bjaurią ir niekšingą moterį. Ir kuo tu, po velnių, geresnė (gal tik apydailiu veiduku, kurį vieni kiti metai sugadins, išvagodami raukšlėmis), kuo tu geresnė už bet kokią apgailėtiną tarnaitę? O per tave vos nenumirė šaunus vyras (kaip tu prieš valandžiukę mane pavadinai), kurio gyvybė per vieną dieną gali pasauliui duoti daug daugiau naudos negu šimto tūkstančių į tave panašių, kol tvers pasaulis! Šia bausme, kurią čia atlieki, aš tau parodysiu, ką reiškia tyčiotis iš žmonių, turinčių širdį krūtinėje, ir ką reiškia tyčiotis iš mokytų vyrų! Po šios pamokos tu jau niekad nebekrėsi tokių pokštų, jeigu tik išliksi gyva. Bet jeigu tu taip trokšti nulipti, kodėl nešoki žemėn? Su dievo padėjimu

nusisuksi sprandą ir sykiu išsivaduosi iš kančios, kurią tariesi kenčianti, o ir mane padarysi laimingiausiu žmogumi. Daugiau nieko tau nesakysiu. Aš sugebėjau tave čion užlaipinti, o tu sugebėk nulipti, kaip sugebėjai mane išjuokti.

Kol mokytas vyras šitaip kalbėjo, vargšė moteris be paliovos verkė, o laikas vis bėgo ir saulė kilo vis aukščiau. Kai Rinjeris nutilo, ji tarė:

— O žiaurusis žmogau, jeigu tokia sunki tau buvo ta prakeikta naktis ir mano kaltė tau atrodo tokia didelė, kad tavęs negali sugraudinti nei jaunas mano grožis, nei gailios ašaros, nei nužeminti maldavimai, tegul tave bent kiek sušvelnina ir tavo nuožmybę sutirpdo jau vien tai, kad aš vėl tavim pasitikėjau, atidengiau tau visas savo paslaptis ir tuo padėjau išsipildyti tavo troškimui — tu privertei mane įsisąmoninti savo kaltę. Jeigu aš nebūčiau tavim pasitikėjusi, jokiu būdu nebūtum galėjęs man atsikeršyti, kad ir kaip aistringai to geidei. Ak, užmiršk savo rūstybę ir atleisk man dabar. Jeigu atleistum ir duotum nulipti nuo čia, sutinku visiškai atsižadėti to neištikimo jaunuolio, tave vieną turėti meilužiu ir valdovu, nors tu ir labai smerki mano grožį, laikydamas jį trumpu ir nevertingu. Šioks ar toks būtų tasai grožis, tiek mano, tiek ir kitų moterų, vis dėlto, aš žinau, jis yra branginamas, jeigu ne už ką kita, tai bent už tai, kad žavi, linksmina ir džiugina jaunus vyrus, o juk ir tu nesi senis. Nors elgiesi su manim žiauriai, vis dėlto aš negaliu patikėti, kad linkėtum man tokios negarbingos mirties! Nejaugi tu norėtum, kad aš kaip patrakėlė pulčiau nuo čia žemyn tavo akyse, kurioms, jeigu nebuvai melagis, kokiu tapai dabar, kadaise aš taip patikau. Ak, dėl dievo meilės, turėk širdį, pasigailėk manęs: saulė pradeda per daug kepinti, ir kaip smarkus šaltis nakčia mane iškankino, taip dabar kaitra pradeda baisiausiai varginti.

Mokytas vyras, kuriam malonu buvo ją kalbinti, atsakė:

— Ponia, per savo pasitikėjimą tu įkliuvai dabar į mano rankas, bet įkliuvai anaiptol ne iš meilės man, o norėdama susigrąžinti tą, kurio netekai; užtat nusipelnei dar griežtesnės bausmės. Ir jeigu manai, kad aš vien šiuo keliu galėjau pasiekti trokštamo keršto, kvailai galvoji. Aš turėjau tūkstančius kitokių būdų: dėdamasis, kad myliu tave, aš paspendžiau aplink tavo kojas tūkstančius žabangų, ir jeigu būtum išvengusi šitų, netrukus tikriausiai būtum įkliuvusi į kitus; ir kiekvienos pinklės, į kurias būtum įsiraizgiusi, tau būtų atnešusios dar didesnę gėdą ir bausmę negu dabar. Šį atsikeršijimo būdą pasirinkau ne tam, kad tau kančias palengvinčiau, o kad labiau save palinksminčiau. O jeigu net būtų sužlugę visi mano planai, tada būtų dar likusi man

plunksna, kuria būčiau aprašęs tave ir tavo išdaigas taip, kad, sužinojusi apie tai (o tu tikrai sužinotum), tūkstantį kartų būtum prakeikusi savo gimtąją dieną. Plunksnos galybė daug didesnė[186], negu mano tie, kurie jos nepatyrė savo kailiu. Prisiekiu dievu (tegu jis džiugina mane šituo kerštu iki pat galo, kaip kad džiugino mane pradžioje!), aš parašyčiau apie tave tokių dalykų, kad tu, gėdydamasi ne tik kitų, bet ir pati savęs, būtum akis išsilupusi, kad savęs nematytum. Todėl nepriekaištauk jūrai, kad mažas upeliukas pagausina jos vandenis. Tavo meilė, kaip jau sakiau, man nė kiek nerūpi, ir aš anaiptol netrokštu, kad tu būtum mana: būk, jei gali, to, kieno jau buvai; kiek pirmiau aš jo nekenčiau, tiek dabar myliu už tai, kad jis pabėgo nuo tavęs. Jūs, moterys, įsimylite jaunuolius ir geidžiate jų meilės todėl, kad jų veidas skaistesnis, barzda juodesnė, jie šauniau žengia, šokiuose ir turnyruose puikiau pasirodo; visus tuos dalykus išmano ir subrendę vyrai, ir žino tat, ko jaunikliai dar turi pasimokyti. Be to, jūs manote, kad jie mitresni raiteliai ir kad per dieną daugiau nujoja mylių negu sumitę vyrai. Iš tikrųjų aš neginčiju, kad jie stipriau išpurto jums kailiuką, bet anie, labiau sumitę ir daugiau patyrę, geriau žino, kur blusos kanda. Verčiau išsirinkti mažą, bet gardų kąsnį negu didelį, bet neskanų. Smarkus šuoliavimas patrūkina ir nualsina kiekvieną, kad ir jaunuolį; tuo tarpu lėtas jojimas, nors kiek ir vėliau, bet užtat ramiau ir patogiau atveda į nakvynę. Jūs, neprotingi padarai, nė nenutuokiate, kiek blogybių slypi po ta menkute grožio skraiste. Jaunuoliai niekad nesitenkina viena moterim: kiek tik jų pamato, tiek ir užsigeidžia — visų jie tariasi esą verti; todėl jų meilė niekad nebūna pastovi, ir tu dabar iš savo patirties gali puikiausiai tą paliudyti. Jie mano, kad damos privalo juos gerbti ir glamonėti, ir nėra jiems didesnės šlovės kaip girtis, kiek gražuolių kuris yra turėjęs. Štai kodėl daugelis moterų atsidavinėja vienuoliams, nes jie apie tai neplepa. Tu sakaisi, kad apie tavo meiles niekas ničnieko nežino, tik tavo tarnaitė ir aš, tačiau labai klysti, jeigu šitaip manai. Tiek jo, tiek ir tavo gatvė vien apie tai ir tešneka; bet dažniausiai paskutinis, kieno ausis tokie gandai pasiekia, būna tas, kurį jie liečia. Ir dar jaunikliai jus apvaginėja, o tuo tarpu subrendusieji apdovanoja. Kadangi tu blogai išsirinkai, tad ir būk to, kuriam atsidavei, o mane, iš kurio tyčiojaisi, palik kitai: aš suradau šimtąsyk geresnę moterį, ir ji mokėjo tinkamai mane įvertinti. O kad tu galėtum keliauti į aną pasaulį, aiškiai suprasdama, ko trokšta mano akys (nes mano žodžiai, atrodo, tavęs neįtikina), tai pulk kuo greičiau žemyn, ir tavo vėlė, aš manau, jau atsidūrusi velnio naguose, galės

pamatyti, ar mano akys, regėdamos, kaip stačia galva krinti, išsigąs, ar ne. Tik bijau, kad tu nesuteiksi man tokio džiaugsmo, ir todėl patariu: jeigu saulė pradeda tave kaitinti, prisimink tą šaltį, kuriuo mane kankinai, sumaišyk tą šaltį su šituo karščiu ir, be abejo, pajusi, kad saulė šildo vidutiniškai.

Paguodos nesulaukusi našlė, matydama, kad mokyto vyro kalbos krypsta į žiaurų tikslą, vėl ėmė raudoti ir tarė:

— Jeigu jau niekuo aš negaliu tavęs sugraudinti, tesugraudina tave bent meilė tai moteriai, kurią sakaisi susiradęs ir kuri išmintingesnė už mane ir myli tave; iš meilės jai atleiski man, atnešk mano drabužius, kad galėčiau apsirengti, ir padėk nulipti nuo čia.

Rinjeris prapliupo juokais, bet, matydamas, kad jau seniai praslinko trečia valanda, atsiliepė:

— Gerai, aš negaliu dabar sakyti „ne", kai tu mane prašai tokios garbingos damos vardu. Pasakyk, kur drabužiai, aš nueisiu jų atnešti ir padėsiu tau nulipti.

Našlė, patikėjusi jo žodžiais, bent kiek nusiramino ir pasakė jam vietą, kur paslėpusi drabužius. Rinjeris, pasitraukęs nuo bokšto, liepė tarnui niekur iš čia neiti, stovėti šalimais ir akylai žiūrėti, kad niekas neprisiartintų, kol jis sugrįšiąs. Taip prisakęs, nudrožė į bičiulio namus, čia ramiai sau papietavo, o paskui, kai suėmė jį miegas, atsigulė.

Dama, likusi bokšte, paikos vilties bent kiek paguosta, vis dėlto baisiai nusiminusi, prisiglaudė prie mūro toje pusėje, kur buvo truputis šešėlio, ir ėmė lūkuriuoti, karčiausių minčių apnikta: čia abejodama, čia verkdama, čia vildamasi, čia ir vėl nustodama vilties, kad grįš Rinjeris su drabužiais, šokinėdama nuo vienos minties prie kitos, sielvarto pakirsta ir naktį akių nesumerkusi, ėmė ir užmigo. Saulė, jau įkopusi į vidurį dangaus, kepinte kepino, spinduliai stačiai krito ant niekuo nepridengtos galvos ir ant švelnaus, išpuoselėto jos kūno, kuris ne tik apdegė, bet visas net sutrūkinėjo. Saulė svilino taip, kad ji, nors ir kietai įmigusi, nubudo iš skausmo. Jausdama, kad ją degina, ji bent kiek sujudo, ir jai pasirodė, kad visa jos oda neriasi ir trupa nelyginant sudegintas pergamentas, kai jį kas timpteli. Be to, jai taip baisiai sopėjo galvą, jog, rodės, skils pusiau. O bokšto viršus buvo tiek įkaitęs, kad našlė, negalėdama nustovėti vietoje, raudodama blaškėsi tai į vieną pusę, tai į kitą. Lyg tyčia nedvelkė nė silpniausias vėjelis, todėl čia rinkosi begaliniai spiečiai musių ir sparvų, kurios, tūpdamos ant nuogo jos kūno, taip skaudžiai gylė, kad kiekvienas įgylimas atrodė lyg ieties dūris; tad ji be paliovos mostagavo rankom, vis keikdama

save, savo gyvenimą, savo meilužį ir Rinjerį. Neapsakomo karščio ir saulės išvarginta, alkio ir ypač troškulio iškankinta, musių ir sparvų sukandžiota, o be to, dar tūkstančio sielvartingų minčių prislėgta, našlė atsistojo ir ėmė žvalgytis, gal pamatys ar išgirs šalimais kokį žmogų, tvirtai pasiryžusi, kad ir kažin kas būtų, pasišaukti jį ir prašyti pagalbos. Bet priešiškas likimas ir to jai pašykštėjo. Visi sodiečiai dėl kaitros buvo grįžę iš laukų, ir tą dieną apskritai niekas nėjo į darbus: aplinkiniai gyventojai visi aliai vieno kūlė javus savo klojimuose; todėl ji tegirdėjo vien cikadas ir tematė Arną, kuris, viliodamas ją savo vandenimis, jos troškulį ne malšino, o žadino. Matė ji daugelyje vietų miškelius, paunksnę ir trobesius, kurie tik aitrino jos kančias. Ką dar pasakyti apie nelaimingą moterį? Saulė iš viršaus, karštis iš apačios nuo laito, musių bei sparvų kandžiojimai iš šonų visą ją taip subjaurojo, kad ji, praeitą naktį savo baltumu persmelkianti nakties tamsybes, dabar, raudona kaip vėžys, visa kraujais apsitaškiusi, kiekvienam, ją išvydusiam, būtų atrodžiusi baisiausia šlykštynė.

Taip ji kamavosi be jokios vilties, neišmanydama, ką daryti, vien tik mirties laukdama. Buvo jau pusė devintos, kai nubudo mokytas vyras ir, prisiminęs damą, grįžo prie bokšto pažiūrėti, kas ją ištiko, o savo tarną, dar alkaną, nusiuntė pavalgyti. Dama, išgirdusi, kad jis čia, bejėgė ir iškankinta, prislinko prie angos ir atsisėdusi prabilo raudodama:

— Rinjeri, tu su kaupu man atsikeršijai: jeigu aš tave naktį savo kieme gerokai pašaldžiau, tu mane dieną privertei ant šito bokšto kepti, netgi degti, ir, be to, dar merdėti iš alkio ir troškulio. Dėl dievo meilės, susimildamas, užlipk čion ir, kadangi man trūksta drąsos nusižudyti, tai nužudyk mane tu, nes šito užvis labiausiai dabar trokštu — tokias nepakeliamas kančias kenčiu. Jeigu nenori suteikti man šitos malonės, tai liepki bent paduoti man stiklinę vandens, kad galėčiau suvilgyti lūpas, nes ašarų jau nebeužtenka — taip džiūsta man burna ir degina vidurius.

Mokytas vyras iš balso puikiausiai suprato, kokia ji nusilpusi, pamatė pro angą ir jos kūno ruoželį, iškepintą saulės, be to, nužemintų jos maldavimų sugraudintas, pajuto jai šiek tiek gailesčio; tačiau atšovė:

— Nedorėle, nuo mano rankos tu nemirsi; mirsi nuo savosios, jeigu panorėsi; o troškuliui numalšinti tiek gausi iš manęs vandens, kiek aš gavau iš tavęs ugnies gintis nuo šalčio. Tik man labai skaudu, kad nuo nušalimo aš turėjau gydytis smirdinčio mėšlo šiluma, o tu

savo nudegimus gydysi kvepiančiu rožių vandeniu; aš vos nenustojau sveikatos ir gyvybės, o tu, nusilupusi nuo persikaitinimo, liksi graži kaip gyvatė, išsinėrusi iš senos odos.

— O nelaiminga aš! — vaitojo dama.— Tomis grožybėmis, šitaip įsigytomis, tegu apdovanoja dievas tuos, kas linki man blogo. Bet tu, žiauresnis už žvėrį, kaip drįsti mane tiek kamuoti? Ko turėčiau laukti iš tavęs ar kurio kito, jeigu dėl mano kaltės visa tavo giminė būtų žuvusi baisiose kančiose? Iš tiesų nežinau, kokią žiauresnę bausmę būtų galima sugalvoti išdavikui, įstūmusiam į prapultį visą miestą, negu toji, kuriai pasmerkei mane, išstatęs svilti saulėje ir musėms kandžioti! Tu stiklo vandens man pašykštėjai, o tuo tarpu netgi žmogžudžiai, pasmerkti myriop ir varomi į bausmės vietą, dažnai girdomi vynu, jeigu tik paprašo. Kadangi, matau, tavo žiaurios ir nuožmios širdies nė kiek nejaudina mano kančios, aš kantriai pasitiksiu mirtį, kad tik viešpats pasigailėtų mano sielos. Maldauju dievą, kad jis teisybės akimis pažvelgtų į šį tavo darbą.

Tarusi tuos žodžius, vargais negalais nušliaužė į vidurį bokšto, kur saulė kepino užvis stipriausiai, kad tik greičiau ateitų mirtis. Ji alpo nuo kaitros ir nuo troškulio, ne kartą, o tūkstantį kartų tarėsi bemirštanti, plūsdama kruvinom ašarom ir skųsdamasi savo nedalia.

Kadangi jau artėjo vakaras, mokytam vyrui pasirodė, kad jau gana to keršto. Jis liepė tarnui atnešti jos drabužius; įvyniojęs juos į apsiaustą, su šiuo nešuliu nuėjo į nelaimingos našlės namus. Čia rado jos tarnaitę, besėdinčią ant slenksčio, liūdną ir nusiminusią, nežinančią, kas daryti. Jis paklausė:

— Gal pasakysi, meldžiamoji, kur dingo tavo ponia?

Tarnaitė jam atsakė:

— Nežinau, mesere: šįryt tikėjausi ją rasti lovoje, kur vakar vakare manding atsigulė; bet aš jos neradau nei ten, nei kur kitur; nežinau, kas ją ištiko, ir šit esu be galo susikrimtusi. Gal jūs, mesere, ką girdėjote?

Į tuos žodžius mokytas vyras atšovė:

— Jeigu būtum man pakliuvusi drauge su ja, aš būčiau ir tave nubaudęs už tavo kaltę taip, kaip nubaudžiau ją! Bet nebijok, iš mano rankų nepaspruksi, ir aš tau atmokėsiu už tavo darbelius, kad niekuomet nebesityčiosi iš vyrų ir visada prisiminsi mane.

Po tų žodžių jis kreipėsi į savo tarną:

— Atiduok jai šituos drabužius ir pasakyk, tegu eina pas savo ponią, jei nori.

Tarnas įvykdė jo paliepimą. Mergina, paėmusi ir atpažinusi drabužius, o dar išgirdusi tokius žodžius, labai persigando, manydama, kad jos ponia jau nužudyta, ir vos nesukliko iš siaubo. Išėjus Rinjeriui, ji staiga pravirko ir tekina nubėgo su drabužiais prie bokšto.

Lyg tyčia vienam šios damos darbininkui tą dieną prapuolė du paršai; beieškodamas jų, jis prisiartino prie bokšto, tik ką pasitraukus iš čia Rinjeriui; bevaikščiodamas ir visur besižvalgydamas tų savo paršų, jis išgirdo graudų nelaimingos moters verksmą ir palypėjęs aukštėliau užriko iš visos gerklės:

— Kas verkia ten viršuj?

Dama pažino savo darbininko balsą ir, šūktelėjusi jį vardu, tarė:

— O, nubėk pas mano tarnaitę ir kuo greičiausiai atsiųsk ją čion!

Darbininkas, atpažinęs ją, gailavo:

— Ak ponia! Ir kaip jūs atsidūrėt ant šio bokšto? Tarnaitė šiandie visą dieną lakstė, jūsų ieškojo, bet kas galėjo pamanyti, kad jūs čia?

Griebęs kopėčių kartis, pastatė jas, kaip turėjo stovėti, ir vytelėmis ėmė raišioti prie jų skersinius. Tuo tarpu atskubėjo ir jos tarnaitė. Pribėgusi prie bokšto, mergina, plūsdama ašarom ir grąžydama rankas, sukliko:

— Ak ponia mano brangiausioji, kurgi jūs esate?

Išgirdusi ją, dama, kiek beįstengdama garsiau, atsiliepė:

— Aš čia, viršuj, sesele mano! Neverk, o duok šen greičiau mano drabužius!

Kai tarnaitė išgirdo ją kalbant, beveik nusiraminusi užlipo kopėčiomis, mažne jau pritaisytomis darbininko, ir, jo padedama, užsirangė ant viršaus; išvydusi savo ponią, panašią ne į žmogų, o veikiau į apdegusį kelmą — visiškai bejėgę, sužalotą, nuogą, begulinčią ant bokšto, ėmė raudoti prie jos, nagais draskydama sau veidą, lyg šioji būtų jau mirusi. Bet dama ją paprašė, dėl dievo meilės, nutilti ir padėti jai apsirengti. Sužinojusi iš tarnaitės, kad niekas nežino, kame ji buvusi, tik tuodu, kurie atnešė jos drabužius, ir darbininkas, čia esantis, dama bent kiek aprimo ir įprašė, gink dieve, niekam nieko apie tai nepasakoti.

Po ilgų šnekų sodietis užsivertė ant pečių damą, nebegalinčią nė žingsnio žengti, ir sėkmingai nukėlė ją nuo bokšto. Vargšei tarnaitei, likusiai užpakaly ir belipančiai žemyn ne per atsargiausiai, paslydo koja, ir ji, nukritusi nuo kopėčių, susilaužė šlaunikaulį ir iš skausmo

ėmė riaumoti lyg liūtas. Darbininkas, paguldęs damą pievutėje, nuėjo pažiūrėti, kas atsitiko tarnaitei; radęs merginą su lūžusia koja, taipogi ir ją nunešė į pievutę ir paguldė šalia ponios. Matydama, kad, be kitų bėdų, dar prisidėjo ir šita ir kad susilaužė šlaunikaulį toji, iš kurios ji tikėjosi didžiausios pagalbos, dama, be galo susikrimtusi, vėl ėmė taip graudžiai raudoti, jog darbininkas ne tik neįstengė jos paguosti, bet ir pats pravirko.

Saulė jau buvo žemai, ir kad naktis jų neužkluptų čia, sodietis, sielvartaujančios damos prašomas, parėjo namo, pasišaukė du savo brolius ir žmoną, grįžo ten su lenta, paguldė ant jos tarnaitę ir dviese nugabeno į namus. O darbininkas, bent kiek apmaldęs damą tyru vandeniu ir švelniais žodžiais, užsikėlė ją ant pečių ir nunešė į jos kambarį. Sodiečio žmona pavalgydino ją mutiniu, nurengė ir paguldė į lovą; paskui sodietis pasirūpino, kad dama ir jos tarnaitė naktį būtų nugabentos į Florenciją. Taip buvo ir padaryta.

Čia našlė, puikiai gebėdama mėtyti pėdas, prasimanė apie save ir tarnaitę pasaką, nieko bendro neturinčią su teisybe, ir įtikino savo brolius bei seseris ir visus kaimynus, kad šita jų nelaimė — velnių darbas. Tuojau atskubėjo daktarai, kurie ne be didžiulio vargo ir pastangų išgydė damą nuo baisios karštligės ir kitokių skausmų, o jos tarnaitei sutaisė lūžusią koją. Į valias prisikentė abi, ypač dama, jai keliskart nusinėrė visa oda, prilipusi prie paklodžių. Po šitų negandų dama, užmiršusi meilužį, elgėsi protingai, saugodamasi ir pokštų, ir meilių. O mokytas vyras, išgirdęs, kad tarnaitei lūžo šlaunikaulis, apsidžiaugė, kad atsikeršyta pilnutinai, ir niekam nieko apie tai nepasakojo.

Tai šit kas nutiko paikai gražuolei, užsimaniusiai pasišaipyti iš mokyto vyro kaip iš kokio geltonsnapio ir nežinojusiai, kad jie (jeigu ne visi, tai bent dauguma) geba čiupti velnią už uodegos. Todėl, maloniosios damos, šiukštu nesityčiokit iš vyrų, ypač iš mokytų!

Aštunta novelė

DRAUGAUJA DU KAIMYNAI; VIENAS IŠ JŲ SUVILIOJA ANTROJO ŽMONĄ; ŠIS, PASTEBĖJĘS TAI, SU JO ŽMONA PATVARKO TAIP, KAD JO BIČIULIS

TUPI UŽRAKINTAS SKRYNIOJE, O PATS SMAGINASI ANT TOS SKRYNIOS SU JO ŽMONA.

Sunku ir liūdna buvo damoms klausytis apie Elenos kančias; bet kadangi ji iš dalies pelnytai jų susilaukė, jos reiškė nukentėjusiai užuojautą gana santūriai, o mokytą vyrą apšaukė žiauriu ir nepermaldaujamu žmogum. Kai Pampinėja užbaigė savo novelę, karalienė liepė toliau pasakoti Fjametai, kuri tučtuojau klusniai tarė:

— Mielosios damos, kadangi, man rodos, jus bent kiek nustebino įžeisto mokyto vyro rūstumas, aš manau, pritiks kuo nors malonesniu sušvelninti įerzintas jūsų širdis, todėl ketinu jums pasekti noveliukę apie vieną jauną vyriškį, kuris ramiau sutiko įžeidimą ir nuosaikiau už jį atsikeršijo. Iš čia jūs suprasite, kad kiekvienam turi būti atseikėta tik tuo pačiu saiku ir kad keršijant nedera peržengti ribų.

Kaip esu girdėjusi ir kaip jūs turbūt žinote, gyveno kadaise Sjenoje du jauni vyriškiai, gana pasiturintys ir kilę iš gerų miestelėniškų šeimų; vienas jų vadinosi Spineločas Tanena, o antras — Dzepa di Minas[187]. Abiejų namai stovėjo greta Kamolijos gatvėje. Šiuodu jauni vyriškiai amžinai vaikščiodavo pečius surėmę ir, atrodė, mylisi lyg broliai, jeigu ne daugiau. Vienas ir antras turėjo po žmoną, labai gražią moterį.

Spineločas dažnai lankėsi Dzepos namuose, ar būdavo tas namie, ar ne, ir tiek susidraugavo su jo žmona, kad ėmė sanguliauti su ja. Taip truko gan ilgą laiką, niekam to nepastebint. Tačiau kartą, Dzepai esant namie, o žmonai to nežinant, atėjo Spineločas jo kviesti pas save. Žmona iš viršaus atsiliepė, kad vyro nėra namie. Tada Spineločas greit užlipo aukštyn į salę ir, radęs damą pačią vieną, apkabino ją ir ėmė bučiuoti, o jinai jį. Dzepa, užsiglaudęs priemenėj už spintos, visa tai matė, bet nepratarė nė žodžio ir žiūrėjo, kuo baigsis tas žaidimas.

Netrukus jis pamatė, kad jo žmona ir Spineločas apsikabinę įėjo į miegamąjį ir ten užsirakino. Dzepa smarkiai įpyko. Bet suprasdamas, kad nei nuo triukšmo, nei nuo durų daužymo jo skriauda nesumažės, priešingai, dar padidės gėda, ėmė galvoti, kaip čia atsikeršyti, kad aplinkiniai nesužinotų, o jam pačiam atlyžtų širdis. Po ilgo mąstymo suradęs tokį būdą, tūnojo savo užuoglaudoje tol, kol Spineločas mylavosi su jo žmona. Kai tasai pasišalino, jis įėjo į kambarį ir, užtikęs žmoną, dar nespėjusią apsigaubti šydu, kurį beišdykaudamas Spineločas buvo nutraukęs jai nuo galvos, paklausė:

— Ką tu čia veiki, žmonele?

— Argi nematai? — atsakė ši.

— Matyti matau,— tarė Dzepa,— bet aš esu matęs ir ką kita, ko nenorėčiau matyti...

Dzepa ėmė plūsti žmoną, o ji, baisiai persigandusi, po ilgo atsikalbinėjimo pagaliau prisipažino apie artimus savo santykius su Spineloču, nes, tiesą sakant, niekaip jau nebegalėjo išsiginti, ir verkdama prašė dovanoti. Dzepa jai tarė:

— Matai, žmona, blogai tu pasielgei, bet jeigu nori, kad atleisčiau, turi tiksliai vykdyti visa, ką tau liepsiu. Dalykas štai koks: aš noriu, kad pasakytum Spineločui, jog rytoj apie trečią valandą jis rastų kokią progą pasitraukti nuo manęs ir ateiti pas tave. Kai jis bus čia, aš grįšiu namo. Vos tik išgirdusi mano žingsnius, tučtuojau įgrūsk jį į šitą skrynią ir užrakink; kai užrakinsi, aš tau pasakysiu, ką veikti toliau. Nebijok, dievaži, aš nepadarysiu jam nieko blogo.

Žmona, norėdama įtikti vyrui, viską prižadėjo ir laikėsi savo žodžio. Rytojaus dieną, apie trečią valandą, kai Dzepa ir Spineločas buvo drauge, šis, pakviestas jo žmonos būtent tai valandai, tarė Dzepai:

— Šiandie turiu pietauti su vienu bičiuliu ir nenorėčiau, kad jis manęs lauktų. Taigi sudievu!

— Dar toli iki pietų,— sako Dzepa.

— Nesvarbu,— atšovė Spineločas,— aš turiu dar pasikalbėti su juo apie vieną reikalą, todėl noriu ten būti anksčiau.

Atsisveikinęs su Dzepa ir apsukęs lanką, Spineločas nudrožė stačiai pas jo žmoną. Vos tik juodu įžengė į miegamąjį, sugrįžo ir Dzepa. Žmona, išgirdusi jį pareinant, smarkiai persigando, liepė Spineločui slėptis į skrynią, vyro nurodytą, užrakino jį ten ir išėjo iš kambario. Užlipęs viršun, Dzepa tarė:

— O ką, žmonele, ar ne metas pietauti?

— Iš tiesų,— atsakė žmona.

Tada Dzepa sako:

— Spineločas šiandie nuėjo pietauti pas savo draugą, o žmoną paliko vieną; nagi, prieik prie lango ir šūktelk ją, pakviesk pietų pas mus.

Žmona, įsibaiminusi ir todėl tapusi labai klusni, pasielgė, kaip liepė vyras.

Spineločo žmona, Dzepos žmonos primygtinai prašoma, atėjo, išgirdusi, kad vyras namie nepietaus. Kai ji atėjo, Dzepa, parodęs jai daug meilumo ir bičiuliškai paėmęs už rankos, tylom liepė žmonai eiti virtuvėn, o šią nusivedė į miegamąjį ir, vos įžengęs ten, apsigręžė ir

užrakino duris iš vidaus. Pamačiusi rakinant kambarį, dama sušuko:

— Vaje, Dzepa, kas čia dabar? Nejaugi tam mane pasikvietėt? Ar tai šitaip tu myli Spineločą? Tokia ištikima tavo draugystė?

Dzepa, priėjęs prie skrynios, kur buvo užrakintas jos vyras, ir vis tebelaikydamas ją tvirtai, atsakė:

— Ponia, nesielvartauk, o pirmiau išklausyk, ką tau pasakysiu: aš mylėjau ir myliu Spineločą kaip brolį, bet vakar, nors jis to ir nežino, susekiau, kad mano pasitikėjimu jis piktnaudžiauja ir guli su mano žmona lygiai kaip su tavim. Ir va, kadangi aš jį myliu, noriu atsikeršyti tuo pačiu: jis turėjo mano žmoną, o aš noriu turėti tave. Jeigu tu nesutinki, aš privalau vis dėlto atmokėti jam; o kadangi šitą skriaudą neketinu palikti neatkeršytą, iškrėsiu jam tokį pokštą, kad nei tu, nei jis nepasidžiaugsite.

Dama, girdėdama tai ir po ilgų įrodinėjimų patikėjusi Dzepos žodžiais, tarė:

— Mielas Dzepa, kadangi šitas kerštas turi kristi ant manęs, aš sutinku, tik patvarkyk viską taip, kad ir po šito dalyko tavo žmona liktų santaikoje su manim, kaip likau santaikoje su ja ir aš, nepaisydama, ką ji padarė man.

Dzepa atsakė:

— Tuo aš būtinai pasirūpinsiu, o be to, padovanosiu tau tokį gražų ir brangų dalykėlį, kokio tu neturi.

Taip pasakęs, apglėbė ją ir ėmė bučiuoti, pasiguldė ant skrynios, kur buvo užrakintas jos vyras, ir pasismagino su ja kiek tinkamas, o jinai su juo.

Tupėdamas skrynioje, Spineločas girdėjo visas Dzepos kalbas ir žmonos atsakymą, o paskui ir trankų treviziečių šokį virš savo galvos, ir pajuto tokį skausmą, kad, rodės, ims ir numirs; jeigu nebūtų bijojęs Dzepos, jis, kad ir užrakintas, smarkiai būtų išplūdęs žmoną. Bet, prisiminęs, kad šios niekšybės pradininkas yra jis pats ir kad Dzepa turi teisę daryti tai, ką daro, kad vis dėlto jis elgiasi su juo žmoniškai ir draugiškai, pamanė širdyje, kad jeigu to panorės Dzepa, būsiąs jam dar didesnis draugas negu iki šiol.

Pasimėgavęs su dama kiek tinkamas, Dzepa nulipo nuo skrynios. Kai dama jį paprašė žadėtosios brangenybės, atrakino jis kambarį ir pašaukė savo žmoną; šioji juokdamasi tiek tepasakė:

— Ponia, už duoną jūs man atsilyginot paplotėliu.

O Dzepa jai tarė:

— Atrakink šitą skrynią!

Kai ji atvožė dangtį, Dzepa parodė Spineločą jo žmonai. Ilga būtų pasakoti, katras iš jųdviejų labiau susigėdo: ar Spineločas, išvydęs Dzepą ir suprasdamas, kad jo išdaigos šiam nebėra paslaptis, ar žmona, išvydusi savo vyrą ir žinodama, kad jis girdėjo ir jautė viską, kas dėjosi virš jo galvos. Dzepa ir sako jai:

— Štai brangenybė, kurią tau dovanoju.

Išlindęs iš skrynios, Spineločas, nesileisdamas į ilgas šnekas, tarė:

— Dzepa, dabar mudu atsilyginome vienas antram; todėl geriausia mums pasilikti draugais kaip iki šiol. O kadangi iki šiol nieko atskiro mudu neturėjom, tik žmonas, tai tegul bus ir jos bendros.

Dzepa sutiko, ir didžiausioje santaikoje visi keturi susėdo pietų. Nuo tos valandos kiekviena šių dviejų moterų turėjo du vyrus, o kiekvienas iš vyrų — dvi žmonas, ir niekuomet dėl to nekildavo tarp jų nei ginčų, nei vaidų.

Devinta novelė

MAESTRAS SIMONĖ, GYDYTOJAS, NORI ĮSTOTI Į KORSARŲ DRAUGIJĄ; BRUNAS IR BUFALMAKAS LIEPIA JAM NAKČIA ATEITI Į TAM TIKRĄ VIETĄ, O BUFALMAKAS JĮ NUTRENKIA Į IŠMATŲ DUOBĘ IR TEN PALIEKA.

Kai damos bent kiek paplepėjo apie tai, kaip tuodu sjeniečiai pasidarė bendras žmonas, karalienė, kuriai, nepažeidžiant Dionėjo teisių, vienai beliko pasakoti, šitaip prabilo:

— Brangiosios damos! Spineločas tikrai nusipelnė išdaigos, kurią jam iškrėtė Dzepa. Aš nemanau, kad vertėtų (kaip kad neseniai bandė įrodyti Pampinėja) griežtai smerkti tuos, kurie už pokštą atsimoka pokštu. Priešingai, esu linkusi netgi pagirti tą juokdarį, kuris mulkiui ir pasipūtėliui, ar šiaip žmogui, to nusipelniusiam (o Spineločas ir buvo nusipelnęs), gražią šunybę iškrečia. Apie vieną tokią išdaigą čia ir norėčiau jums papasakoti. Žmogus, kuriam taip atsitiko, buvo ne šiaip sau prasčiokėlis, o gydytojas, grįžęs iš Bolonijos į Florenciją su daktariška voveraičių mantija[188], nors ir kvailas lyg avinas.

Kaip tolydžio matome, mūsų piliečiai grįžta iš Bolonijos kas teisėju, kas gydytoju, kas notaru, su ilgais ir plačiais drabužiais, su purpuru, pamuštu voverių kailiukais, ir su kitokiomis puošmenomis; o ko jie verti iš tikrųjų, tą irgi kasdien matome.

Vienas iš tokių buvo ir maestras Simonė da Vila, labiau galįs pasigirti tėvo paliktu jam turtu negu savo mokslu; apsitaisęs purpuru ir su dukslia pelerina ant pečių, prieš kurį laiką grįžo jis pas mus, apsiskelbė medicinos daktaru ir apsigyveno gatvėje, kurią šiandien vadiname Kokomero gatve[189].

Šis maestras Simonė, kaip jau minėta, neseniai grįžęs iš Bolonijos, be kitų pažymėtinų savo įpročių, turėjo įprotį klausinėti kiekvieną, esantį drauge su juo, kas per vienas tas ar kitas žmogus, einąs pro šalį, tarytum tos žinios apie žmones jam padėtų taisyti vaistus ligoniams; į viską jis kreipė atidžią akį ir viskuo domėjosi. Ypač traukė jo akį du tapytojai, Brunas ir Bufalmakas, apie kuriuos šiandien jau dukart kalbėta, abudu neperskiriami draugai ir jo kaimynai. Mūsų daktarui atrodė, kad niekas pasauly jiems nerūpi ir kad jie gyvena linksmiau už kitus (o taip iš tikrųjų ir buvo), todėl daugelį jis klausinėjo apie jų gyvenimo sąlygas. Iš visų girdėdamas, kad juodu neturtingi tapytojai, jis įsikalė į galvą, kad čia slypinti kažkokia paslaptis ir kad šie linksmuoliai turi kažkokį niekam nežinomą pajamų šaltinį, juo labiau kad dažnai girdėdavo apie jų sumanumą ir gudrumą. Todėl jis panūdo susidraugauti, jeigu galima, su abiem sykiu arba bent su vienu iš jųdviejų. Netrukus jam iš tikrųjų pavyko susipažinti su Brunu. Susitikęs su juo keletą kartų, Brunas tuojau pamatė, kad gydytojas — mulkis, ir ėmė jį visaip traukti per dantį, o gydytojas, to nesuprasdamas, be galo džiaugėsi jo draugyste. Keletą sykių pasikvietęs jį pietų ir todėl manydamas galįs atvirai su juo pašnekučiuoti, daktaras nusistebėjo, kad juodu, atseit Bufalmakas ir Brunas, taip linksmai gyveną, nors ir vargšai būdami, ir prašė jam paaiškinti, kaip čia yra. Brunas, girdėdamas tokius gydytojo žodžius, įsitikino, kad ir šis klausimas niekuo nesiskiria nuo kitų jo kvailysčių ir nesąmonių, todėl ėmė juoktis ir nusprendė atsakyti taip kaip dera šiam avigalviui.

— Maestre,— tarė jis,— aš nedaug kam pasakyčiau, kaip yra iš tikrųjų, bet neiškenčiu neišsipasakojęs jums, nes esate man bičiulis, ir žinau, kad niekam kitam to nepersakysite. Teisybė, aš ir mano draugas gerai ir linksmai gyvename, netgi linksmiau, negu jums atrodo; iš savo amato ir iš pajamų, kurių duoda mūsų ūkeliai, mes neištektume nė už gryną vandenį sumokėti; bet aš nenoriu, kad jūs pamanytumėt,

jog mes einame vogti — mes tik korsaraujame ir šitaip įsigyjame, be jokios skriaudos kitiems, visa, kas reikalinga ir kas teikia mums džiaugsmo; iš čia, kaip matote, ir tasai linksmas mūsų gyvenimas.

Daktaras labai stebėjosi, girdėdamas šitai, ir viskuo patikėjo, nors ir nesuprasdamas, kas tai būtų. Staiga jis baisiai užsigeidė sužinoti, ką reiškia „korsaraujame“, ir primygtinai prašė, kad Brunas jam paaiškintų, žadėdamas tat laikyti giliausioj paslapty.

— Vaje, maestre,— sušuko Brunas,— ko jūs iš manęs prašote? Pernelyg didelę paslaptį norite išgauti! Jeigu kas apie tai sužinotų, mane pražudytų ir iš šio pasaulio išguitų ar net įgrūstų į nasrus švento Galiaus Liuciferiui![190] Bet tokią meilę aš jaučiu išprusintai jūsų galvai, kuri man primena didžiulius moliūgus iš Lenjajos[191], ir taip aš pasitikiu jumis, kad negaliu atmesti jūsų pageidavimo; todėl apsakysiu jums viską, bet su sąlyga, kad prisiektumėt Montezonės kryžiumi[192], jog niekad niekam šito neišduosite.

Maestras prižadėjo tylėti kaip žemė.

— Taigi žinokite, brangiausias mano maestre,— tarė Brunas,— kad ne per seniai mūsų mieste gyveno didis nekromantas, vardu pavarde Mikelė Skotas[193], nes jis buvo atvykęs iš Škotijos. Garsūs žmonės, iš kurių tik nedaugelis tebėra gyvi, rodė jam didžią pagarbą. Išvažiuodamas iš čia, šis nekromantas, primygtinai jų prašomas, paliko mums du išmaningus savo mokinius, kuriems įsakė uoliai vykdyti visus taurių florentiečių troškimus. Šie mokiniai su mielu noru teikė paslaugas minėtiems ponams kai kuriuose meilės ir kitokiuose jų reikaluose. Vėliau, pamėgę ir miestą, ir gyventojų papročius, jie ryžosi visai čia pasilikti ir labai artimai susidraugavo su kai kuriais iš jų, nekreipdami dėmesio, kas jie tokie: kilmingi ar prasčiokai, turtingi ar vargšai, svarbu, kad tik atitiktų jų būdą. Įsiteikdami tokiems savo bičiuliams, jie įsteigė draugiją iš dvidešimt penkių žmonių, kurie turėdavo susirinkti bent kartą per mėnesį jų nurodytoje vietoje. Atėjęs ten, kiekvienas išreikšdavo savo norą, ir jie tą pat naktį jį patenkindavo. Ypatingai susidraugavę ir suartėję su jais abiem, aš ir Bufalmakas buvome priimti į tą draugiją, kuriai ir dabar priklausome. Ir pasakysiu jums atvirai: kai mes tenai susirenkame, įstabu žiūrėti į kilimus, kabančius ant sienų toje salėje, kur puotaujame, į stalus, karališkai apkrautus, į daugybę kilmingų ir dailių tarnų, vyrų ir moterų, tenkinančių kiekvieno šios draugijos nario pageidavimus; į dubenis, vazas, ąsočius, butelius, taures ir kitokius auksinius bei sidabrinius indus, iš kurių mes valgome ir geriame, o be to, į daugybę valgių, kuriuos mums atneša, kas kokių tik

nori, kiekvieną savo metu. Aš niekad nesugebėčiau jums perteikti, kokie švelnūs garsai ten girdėti nuo nesuskaičiuojamų muzikos instrumentų, koks melodingas dainavimas; negalėčiau pasakyti, kiek vaško žvakių sudega per tas vakarienes, kiek suvalgoma saldumynų ir kokie brangūs vynai ten geriami. Aš nenorėčiau, mano mokytas drauge, kad jūs manytumėt, jog mes ten būname tais pačiais drabužiais ir apdarais, kokiais čia mus matote: tenai net pats prasčiausias jums atrodytų imperatorius — tokiais mes tenai dabinamės brangiais drabužiais ir papuošalais. Bet iš visų tenykščių malonumų pats didžiausias — tai gražios moterys, kurios tučtuojau, kas tik kokių panori, čion perkeliamos iš visų pasaulio kraštų. Ten jūs pamatytumėt Barzdonių valdovę, baskų karalienę, sultono žmoną, Uzbekijos imperatorienę, Kvailijos greveldą, Plepalynės pataršką ir Vėpūtijos zaunienę. Bet kam čia jums skaičiuoti? Sakau, ten viso pasaulio karalienės, tarp jų net presbiterio Jono Skinkimura[194], kuriai kyšo ragas pasturgaly. Dabar žiūrėkit, kas toliau. Kai visi išgeriame vyno ir užvalgome skanumynų, sušokę vieną ar du šokius, kiekvienas einame į atskirą kambarį su ta, kurios pageidavome. Ir žinokite, kad tie kambariai atrodo lyg rojus, tokie jie gražūs ir kvapesni už dėžutes su aromatinėmis šaknelėmis jūsų vaistinėje, kai liepiate ten grūsti kmynus. O lovos atrodo gražesnės už Venecijos dožo lovą; čia mes ir ilsimės. Kaip dirba ten audėjos, mindamos paminomis ir ištempdamos metmenis, kad audinys išeitų tankesnis, tatai aš leidžiu jums pačiam įsivaizduoti. Tarp kitų užvis geriausiai, mano manymu, gyvena Bufalmakas ir aš, nes Bufalmakas dažniausiai parsikviesdina Prancūzijos karalienę, o aš — Anglijos karalienę, jos kaip tik ir yra didžiausios gražuolės pasaulyje. Mudu taip gebėjome joms prisimeilinti, kad jos akių nenuleidžia nuo mūsų. Taigi pats dabar suprantate, kodėl mes galime, o ir privalome, gyventi linksmiau už kitus: neužmirškite, kad mes naudojamės dviejų tokių karalienių meile; aš jau nekalbu apie tai, jog mums gana tik panorėti tūkstančio ar dviejų tūkstančių florinų, kad mes jų negautume. Va šitai liaudies šneka ir vadiname „korsarauti", nes kaip korsarai apiplėšia kiekvieną, taip ir mes, skirtumas tik toks, kad jie niekad turto negrąžina, o mes pasinaudoję grąžiname. Dabar jūs žinote, maestre mano garbusis, ką mes vadiname „korsarauti". Pats matote, kad visa tai reikia laikyti griežtoje paslaptyje, todėl daugiau aš nieko jums nesakysiu, o ir neprašykite.

Maestras, kuriam mokslo ir išmanymo užteko nebent tik vaikams nuo piktšašių gydyti, Bruno žodžiais patikėjo lyg švenčiausia tiesa ir

užsidegė karščiausiu geismu stoti į šią draugiją. Todėl jis atsakė Brunui, kad iš tikrųjų nesą ko stebėtis, jog juodu tokie linksmi, ir vos beiškentė nepaprašęs, kad ir jį ten priimtų, bet pasiliko sau šią teisę ateičiai, kada, dar daugiau jį pamylėjęs, labiau įsitikins, kad gali išklostyti jam savo troškimus. Taigi, turėdamas šį dalyką omeny, jis palaikė su juo draugystę, kviesdamasis jį vakarais ir rytais prie savo stalo ir reikšdamas begalinę meilę; tokia didelė ir ištikima buvo ši draugystė, kad, rodės, be Bruno maestras negalėjo ir nemokėjo gyventi. Brunas buvo patenkintas ir, norėdamas atsidėkoti už tokias vaišes, nutapė gydytojui salėje Pasninką, virš miegamojo durų — *Agnus Dei**, virš lauko durų — naktipuodį[195], idant jo pacientai galėtų jį atskirti nuo kitų daktarų, o lodžoje nutapė pelių kovą su katėmis, kuri gydytojui atrodė nuostabus meno kūrinys. Be to, kartais, kai tekdavo vakarieniauti pas maestrą, jis sakydavo jam:

— Šiąnakt aš buvau toje draugijoje ir, kadangi Anglijos karalienė man trupučiuką įgriso, parsikviesdinau didžiojo Tarsijos chano gumedrą.

Tada maestras klausdavo:

— Kas per viena toji Gumedra? Tokio vardo nesu girdėjęs.

— O mano maestre,— atsakydavo Brunas,— aš tuo nesistebiu, nes girdėjau, kad nei Paršekratas, nei Vanačena jos nemini.

— Tu nori pasakyti Hipokratas ir Avicena[196]? — pertardavo maestras.

— Dievaž, nežinau,— atšaudavo Brunas. — Apie jūsų vardus aš tiek pat mažai išmanau kaip ir jūs apie manuosius, o gumedra didžiojo chano kalba reiškia tą pat, ką mūsiškai imperatorienė. O, kas per žavinga moteris! Esu tikras, dėl jos išrūktų jums iš galvos ir vaistai, ir klizmos, ir visokie trauklapiai.

Taip šnekučiuodavo jis kartais su daktaru, norėdamas dar labiau jį įkaitinti. Vieną vakarą maestras nusprendė ilgiau pabūti Bruno draugėje. Brunas tėpliojo pelių ir kačių bataliją, o maestras, šviesdamas jam žiburiu, ryžosi atverti savo širdį. Jie buvo vienudu, ir daktaras tarė:

— Brunai, regi dievas, nėra pasaulyje žmogaus, kuriam aš būčiau pasiruošęs tiek padaryti, kiek tau. Jeigu lieptum man bėgti iš čia į Peretolą[197], tikriausiai bėgčiau. Todėl nesistebėk, jeigu ir aš tave šio to paprašysiu kaip ištikimą draugą. Neseniai tu man pasakojai apie jūsų

* Dievo avinėlis (*lot.*).

linksmosios draugijos papročius, ir mane apėmė toks didelis troškimas priklausyti jai, kokio niekas dar nejautė. Ir ne be pagrindo aš taip veržiuosi į tą draugiją. Galėsi į valias iš manęs tyčiotis, jeigu aš, priimtas ten, neišsikviesiu dailiausios merginos, kokios seniai tu nesi matęs, o aš mačiau ją pernai Kakavinčiljyje[198] ir labai pamilau. Prisiekiu Kristaus kūnu, aš norėjau jai duoti dešimt boloninių[199], kad sutiktų patenkinti mano troškimą, bet ji atsisakė. Todėl prašau tave kiek begalėdamas — pamokyk, kaip patekti ten, ir pasistenk, kad įstočiau,— aš būsiu jums geras ir ištikimas draugas. Juk matai, pirmų pirmiausia aš esu gražus, man kojos gerai priderintos prie stuomens ir veidas žydi lyg rožė, o be to, aš medicinos daktaras, tokio tarp jūsų tikriausiai nėra nė vieno; moku daug įdomių istorijų, gražių dainelių; štai sudainuosiu tau vieną.

Ir jis staiga užtraukė. Bruną suėmė toks noras nusikvatoti, kad jis vos ištvėrė. Kai daina buvo baigta, maestras paklausė:

— Kaip tau patiko?

Brunas atsakė:

— Aiškus dalykas, visi smuikai prieš jus turi nutilti: taip žavingai dainuojate.

— Esu tikras,— tarė maestras,— niekuomet nebūtum tuo patikėjęs, jeigu pats nebūtum girdėjęs.

— Šventa teisybė,— patvirtino Brunas.

— Aš moku dar ir kitokių dainų,— gyrėsi maestras,— bet kol kas palikime jas. Tu matai, koks aš. Mano tėvas buvo kilmingas, nors gyveno kaime, o motina — iš Valekjų giminės, ir, kaip galėjai įsitikinti, mano knygos ir drabužiai dailesni negu visų kitų Florencijos medikų. Aš turiu tokių drabužių, kurie, dievaži, prieš dešimtį metų ir daugiau man kainavo bemaž šimtą lirų grynais; todėl įvesk mane, susimildamas, į tą draugiją, o aš, regi mane dievas, prižadu tau, jeigu tai padarysi, niekad už savo triūsą neimti iš tavęs, kai susirgsi, jokių pinigų: sirk sau kiek tinkamas!

Brunas, klausydamasis šios sapalionės, ir šį kartą, kaip jau daug sykių, įsitikino, kad daktaras — avigalvis, ir tarė:

— Maestre, pašvieskit man truputį šičion ir pakentėkit valandžiukę, kol nupiešiu uodegas šitoms pelėms, o paskui aš jums atsakysiu.

Kai uodegos buvo nutėpliotos, Brunas apsimetė, lyg tasai prašymas jam labai nemalonus, ir tarė:

— Brangusis maestre, aš žinau, jūs dėl manęs padarytumėte daug ką, vis dėlto tai, ko prašote, nors jums, tokio didelio proto žmogui, ir

atrodo smulkmena, man anaiptol nėra menkniekis. Niekam kitam pasaulyje aš to nedaryčiau, kad ir galėdamas, nebent tik jums, nes myliu jus, kaip nusipelnote, o jūsų žodžiai pilni tokios išminties, kad ir davatką atitrauktų nuo maldų, tai ką jau čia manęs neatitrauks nuo mano nusistatymo. Juo ilgiau aš bendrauju su jumis, juo protingesnis man atrodote. Pasakysiu dar: jeigu neturėčiau kitokio pagrindo jus mėgti, mėgčiau jau vien už tai, kad jūs įsimylėjęs tokią gražuolę, kaip minėjote. Betgi turiu jums pareikšti, kad čia aš esu bejėgis, todėl negaliu sutvarkyti jūsų reikalo; bet jeigu duodate man tvirtą ir kietą žodį laikyti visa tai paslaptyje, aš nurodysiu, kaip privalote elgtis, ir, man regis, jums tikriausiai pavyks įstoti į mūsų draugiją, nes jūs turite ir gražių knygų, ir kitokių dailių daiktų, apie kuriuos man pasakojote.

Gydytojas Bruną padrąsino:

— Kalbėk be baimės! Matau, prastai mane pažįsti ir dar nežinai, kaip aš moku saugoti paslaptis. Daug įvairiausių bylų sprendė meseras Gvasparuolas iš Saličeto, būdamas podestos teisėju Forlimpopoly, o man patikėdavo kone visas paslaptis, nes mane laikė žmogum, mokančiu prikąsti liežuvį. Ar nori įsitikinti, kad aš sakau teisybę? Jis man pirmam prisipažino, kad žada vesti Bergaminą. Na, ką tu dabar pasakysi?

— Gerai,— tarė Brunas,— jeigu tas jumis pasitikėjo, galiu pasitikėti ir aš. Jums reikia štai kaip elgtis: mūsų draugija turi viršininką ir du patarėjus, kurie keičiasi kas pusmetis. Nėra abejonės, kad kito mėnesio pradžioje viršininku bus Bufalmakas, o aš — patarėju; taip nuspręsta. O viršininkas gali įvesti ar įvesdinti, ką tik nori. Todėl, man rodos, jums vertėtų kuo artimiau susidraugauti su Bufalmaku ir jį pavaišinti. Tai toks žmogus, kad, vos pažinęs jūsų išmintį, jus bemat įsimylės, ir kai patrauksite jį savo protu ir tais gražiais daiktais, kuriuos turite, galėsite šito paprašyti; jis nedrįs jums pasakyti ne. Aš jam kalbėjau apie jus, ir jūsų atžvilgiu jis prielankiausiai nusiteikęs. Taigi susidraugaukite su juo, o visa kita aš sutvarkysiu.

— Tavo patarimas man labai patinka,— atsakė daktaras. — Jeigu jis gerbia išmintingus vyrus ir bent valandžiukę pašnekės su manimi, aš taip jį palenksiu, kad jis visur ir visada sekios paskui mane, nes proto aš turiu tiek, kad galiu juo apdalyti visą miestą, pats likdamas protingiausias žmogus.

Šį pokalbį Brunas smulkiai papasakojo Bufalmakui, ir tam nesikentė kuo greičiau patenkinti maestro mulkio norą. Šis, be galo trokšdamas patekti į korsarus, ilgai nedelsdamas susidraugavo su Bufalma-

ku; tat lengvai jam pavyko. Pradėjo daktaras Bufalmakui kelti puikiausias vakarienes ir pietus, sykiu ir Brunui. O abu pokštininkai lyg ponai gėrė prašmatniausius vynus, valgė riebius gaidžius bei kitus gardumynus ir dažnai svečiavosi pas jį, atsilankydami ir be kvietimo ir visą laiką tvirtindami, kad kam kitam tokios malonės nedarytų. Kai daktarui pasirodė, kad jau metas, jis kreipėsi su prašymu į Bufalmaką kaip pirmiau į Bruną. Bufalmakas apsimetė labai dėl to užsirūstinęs ir smarkiai aprėkė Bruną šaukdamas:

— Išdavike prakeiktas! Prisiekiu Pazinjano dievu tėvu[200], man niežti kumštį trenkti tau į snukį, kad nosis sulįstų į užkulnius! Kas gi kitas galėjo tą pasakyti maestrui, jeigu ne tu?

Maestras stengėsi išteisinti Bruną, dievagojosi, kad sužinojęs iš šalies, ir po ilgų išmintingų kalbų šiaip ne taip jį nuramino. Atsigręžęs į maestrą, Bufalmakas tarė:

— Brangusis maestre, tuojau matyti, kad jūs buvote Bolonijoje ir grįžote į mūsų miestą išmokęs prikąsti liežuvį; dar pasakysiu, kad jūs mokėtės abėcėlės naudodamiesi ne obuoliais, kaip kad daro kvailiai, bet moliūgais[201], o yra žinoma, kad jie pailgi; ir aš neapsiriksiu pasakęs, kad jus krikštijo sekmadienį[202]. Nors Brunas sakė, kad studijavote mediciną, bet, man rodos, išmokote ir meno kerėti žmones, nes savo išmintimi ir gudriais žodžiais gebate palenkti kiekvieno širdį.

Gydytojas nutraukė jo šneką ir, atsigręžęs į Bruną, tarė:

— Ką reiškia kalbėtis ir bendrauti su mokytais žmonėmis! Kas būtų taip greitai suvokęs visas mano proto savybes kaip šitas garbingas žmogus! Va tu neatspėjai taip greitai kaip jis, ko aš esu vertas; pakartok bent mano žodžius, pasakytus tau užsiminus, kad Bufalmakas myli išmintingus žmones. Argi ne gražiai pasakiau?

— Gražiau nė negalima,— atsakė Brunas.

Tada maestras tarė Bufalmakui:

— Kitaip tu kalbėtum, jei būtum mane matęs Bolonijoj: tenai nebuvo nei didelio, nei mažo, nei daktaro, nei studento, kuris nebūtų manęs mylėjęs labiau už viską pasaulyje — taip aš mokėjau visus žavėti savo šnekomis ir protu. Pasakysiu tau dar daugiau: vos tik pratardavau aš tenai žodį, visi tuojau prapliupdavo juokais — taip visiems patikdavo mano šneka; o kai važiavau namo — visi verkė graudžiom ašarom, kad tik pasilikčiau. Netgi norėjo man vienam pavesti skaityti mediciną visiems studentams, kad tik neišvykčiau. Bet aš nusprendžiau važiuoti čion ir imtis valdyti didžiulį palikimą, kuris dar nuo tėvų protėvių priklauso mūsų šeimai. Taip ir padariau.

Tada Brunas tarė Bufalmakui:

— Na, ką dabar pasakysi? O tu dar netikėjai mano žodžiais! Prisiekiu Evangelija, mūsų mieste nėra gydytojo, kuris taip gerai nusimanytų apie asilo šlapimą, ir tikriausiai tokio nerastum nuo čia iki Paryžiaus vartų. Kaipgi nepatenkinsi jo prašymo!

— Teisybę sako Brunas,— tarė gydytojas,— bet manęs čia niekas nepažįsta, žmonės čia tamsūs, prasčiokai, o pamatytumėt jūs mane tarp daktarų, kaip aš atrodau!

— Iš tikrųjų, maestre,— atsakė Bufalmakas,— jūs žinote daug daugiau, negu galėjau pamanyti; todėl, kalbėdamas su jumis trumpai drūtai, kaip dera kalbėti su tokiais išmintingais žmonėmis, pareiškiu: aš būtinai pasistengsiu, kad jūs įstotumėt į mūsų draugiją.

Po šito pažado gydytojas dar dažniau juos vaišindavo; o du išdaigininkai jį vedžiojo už nosies, žadėdami apvesdinti su Kakonės grafiene, gražiausia būtybe, kokią tik galima rasti žmonių giminės užpakaliuose. Gydytojas paklausė, kas per viena toji grafienė. Bufalmakas atsakė:

— Ak tu, sėklini mano moliūge, tai labai žymi dama, ir mažai rasi pasaulyje namų, kur ji neturėtų teisių; net broliai minoritai atiduoda jai duoklę, skambant litaurų garsams. Ir pasakysiu tau, kai ji kur praeina, tučtuojau gerai ją užuodi, nors dažniausiai ji sėdi užsidariusi; ji praėjo nakčia pro mūsų duris ir pasuko į Arno upę nusiplauti kojų ir pakvėpuoti tyru oru; bet nuolatinė jos buveinė — Išvietija. Šias valdas dažnai apeina sargybiniai, ir visi nešiojasi jos valdžios ženklą — šluotą ir kibirą. Jos vasalų visur pamatysi, kaip antai: doną Krūvą iš Pavartės, doną Spirą, baroną Derkštą, markizą Trydenį ir kitus, manau, visi jie mums pažįstami, bet jūs neatmenate jų. Palikę gražuolę iš Kakavinčiljo, į saldųjį šios žymios damos glėbį mes nukreipsime jus, jeigu tik neapvils mūsų lūkesčiai.

Gydytojas, gimęs ir augęs Bolonijoj, šių žodžių nesuprato, todėl ir liko patenkintas žadėtąja dama.

Netrukus dailininkai atnešė džiugią naujieną, kad jis priimtas. Kai atėjo toji diena, prieš naktį, kurią turėjo visi susirinkti, maestras pasikvietė juodu abu pietauti ir po pietų paklausė, ką jis turįs daryti, idant patektų į tą draugiją. Bufalmakas atsakė:

— Maestre, jūs turite būti labai drąsus, nes jeigu toks nebūsite, jums atsiras kliūčių, o ir mums baisiai pakenksite. Kodėl čia reikalinga didelė drąsa, tuojau paaiškinsime. Šiąnakt, pirmo įmygio metu, jūs turite būti ant vieno kurio tų aukštųjų antkapių, kur neseniai pastatyti

už Naujosios šventos Marijos bažnyčios. Apsirenkite geriausiais drabužiais, kad pirmą kartą padoriai atrodytumėt prieš draugiją ir dar todėl (taip mums sakė kiti, nes po to mes tenai nebuvome), kad grafienė nori jus, kaip žmogų, kilusį iš geros giminės, savo lėšomis pašvęsti į išmaudytus riterius[203]. Ten laukite, kol ateis mūsų pasiuntinys. Kad jums nebūtų staigmena, žinokite, atliuoksės juodas, raguotas žemo ūgio žvėris ir ims smarkiai prunkšti ir šokinėti prieš jus aikštėje, norėdamas išgąsdinti, bet pamatęs, kad nebijote, tykiai prieis prie jūsų, o kai prieis, be jokios baimės lipkite nuo kapo ir, neminėdami nei dievo, nei šventųjų, sėskitės raitas ant jo; kai atsisėsite, pamaldžiai susinerkite ant krūtinės rankas, neprisiliesdami žvėries. Tada jis iš lengvo pajudės ir jus atgabens pas mus. Bet perspėju: jeigu paminėsite dievą ir šventuosius arba išsigąsite, jis gali jus numesti ir įversti į ne per daug kvapsningą vietą; todėl, jeigu manote, kad pristigs drąsos, verčiau neikite, nes pakenksite sau, o ir mums iš to nebus jokios naudos.

Tada gydytojas atsakė:

— Jūs dar nepažįstate manęs. Jums gal kelia abejonių, kad mūviu pirštines ir dėviu ilgus drabužius. Bet jeigu tik žinotumėt, ką aš naktimis išdarinėdavau Bolonijoj, kai su draugais eidavau pas moteris, negalėtumėt atsistebėti. Po šimts perkūnų, kartą naktį atsitiko taip, kad viena iš jų nepanoro eiti su mumis (nusmurgėlė ji buvo, o ir ūgio man iki bambos). Pirmiausia aš gerai ją apkūliau, o paskui, griebęs už kukšteros, iškėliau aukštyn ir nusviedžiau tiek toli, kiek lekia strėlė iš lanko; ir vis dėlto priverčiau eiti su mumis. Pamenu, kitą sykį, su manim tebuvo vien tarnas, tuojau po „Ave Maria“ aš ėjau pro minoritų kapines, kur tą dieną buvo palaidota viena moteris, ir nejutau jokios baimės. Todėl neabejokit: drąsus ir narsus aš labai. Ir pasakysiu jums dar: kad padoriai atrodyčiau, apsivilksiu savo purpurine mantija, su kuria buvau pakeltas į daktarus. Pažiūrėsite, kaip apsidžiaugs draugija, mane išvydusi; ilgainiui ir viršininku paskirs. Regėsite, kaip viskas puikiai klosis, kad tik pakliūčiau ten, nes dar nemačiusi grafienė taip mane įsimylėjo, kad nori man paruošti riterišką maudynę. Gal riterystė man nepritiks, ir aš blogai jos laikysiuos, o gal ir gerai; vienu žodžiu, duokite tik man įstoti.

— Jūs labai gražiai kalbate,— tarė Bufalmakas,— bet žiūrėkite, nepasityčiokit iš mūsų,— ko gero, neateisite arba mūsų pasiuntinys jūsų neras; taip kalbu todėl, kad dabar šalta, o jūs, ponai gydytojai, baisiai bijote šalčio.

— Sergėk dieve! — atsakė gydytojas. — Aš ne iš šalčmirių! Šal-

tis man niekai! Retai kada pasitaiko, kad, atsikėlęs naktį gamtos reikalu, kaip kartais atsitinka, ant liemenės vilkčiausi ką nors daugiau be kailinių. Todėl tikrai atvyksiu.

Kai tuodu pasišalino ir kai sutemo, maestras, sugalvojęs šiokius tokius pasiteisinimus prieš žmoną, slapčia nuo jos pačiupo savo iškilmingąjį drabužį, apsivilko ir kai atrodė jau metas, nuėjo prie minėtų antkapių. Susirietęs ant vieno marmurinio paminklo, nes šaltis buvo smarkus, ėmė lūkuriuoti žvėries. Bufalmakas, aukštas ir drūtas, įsigijo vieną kaukę, dėvimą tam tikruose, dabar nebemadinguose žaidimuose, ir, apsitempęs juodais išvirkščiais kailiniais, atrodė nelyginant lokys, tik kaukė turėjo velnio snukį ir ragus. Taip apsirengęs, drauge su Brunu, sekančiu iš paskos pažiūrėti, kaip viskas bus, nuėjo į Naująją aikštę prie Naujosios šventos Marijos bažnyčios. Vos tik išvydęs, kad daktaras ten, jis ėmė baisiai šokinėti ir blaškytis po aikštę, pūkšdamas, riaumodamas ir rėkdamas lyg pasiutęs. Kai išgirdo tai ir pamatė daktaras, plaukai jam pasišiaušė, ėmė jis drebėti, nes buvo bailesnis už moterį, ir vienu tarpu labiau norėjo būti namie negu čia. Vis dėlto galiausiai susitvardė — mat nepaprastai norėjo išvysti stebuklus, apie kuriuos anie jam buvo prikalbėję.

Bent kiek pasiautėjęs prieš daktarą, Bufalmakas tarytum nusiramino, prisiartino prie antkapio, kur tūnojo maestras, ir sustojo. Tasai, visas drebėdamas iš baimės, nežinojo, ką daryti: nulipti ar pasilikti. Galiausiai, bijodamas, kad žvėris nepadarytų jam ko blogo, jeigu nesėstų ant jo, antrąja baime nuvijo pirmąją; nulipęs nuo antkapio ir tyliai kalbėdamas „Gelbėk, viešpatie“, užsėdo ant jo raitas ir, visas virpėdamas, susinėrė ant krūtinės rankas, kaip buvo įsakyta. Tada Bufalmakas pamažėl nuropojo link šventos Marijos bažnyčios Laiptų gatvėje ir keturpėsčias jį nujodino iki Ripolio moterų vienuolyno[204]. Anuomet tame užkampy žiojėjo duobės, kur tenykščiai sodiečiai išversdavo Kakonės grafienę savo laukams tręšti.

Bufalmakas, atropojęs prie tų duobių, prisiartino prie pat vienos krašto, nutaikęs progą, pakišo ranką po daktaro koja, nutraukė jį nuo savo kupros ir įmetė stačia galva į dvokiančią pliurzą. Baisiai urgzdamas, šokinėdamas ir dūkdamas, žvėris nuliuoksėjo Laiptų gatve pro šventos Marijos bažnyčią į Visų šventųjų pievą, kur buvo nubėgęs Brunas, nes nebegalėjo tverti juokais. Skaniai kikendami juodu iš tolo stebėjo, kaip murdosi daktaras.

Meseras daktaras, atsidūręs toj bjaurioj vietoj, stengėsi pakilti ir išsikapanoti, bet vėl krisdavo atgal. Visas susiteršęs nuo galvos ligi ko-

jų, nusiminęs ir apgailėtinas, prarijo keletą drachmų išmatų, bet vis dėlto išsikepurnėjo, palikęs ten savo purpurinę mantiją. Šiaip ne taip nusivalęs rankom, nežinodamas, ko griebtis, grįžo namo ir ėmė belstis.

Kai įžengė vidun visas prasmirdęs, vos tik užsivėrus durims, tuojau čion atsekė Brunas ir Bufalmakas, norėdami sužinoti, kaip sutiks daktarą jo žmona. Įtempę ausis, išgirdo, kaip žmona plūsta jį tokiais žodžiais, kokiais neplūstamas nė didžiausias niekšas.

— Taip tau ir reikia! — šaukė ji. — Buvai nusivilkęs pas kokią šliundrą ir norėjai pasirodyti gražus su savo purpurine mantija. Manęs tau negana? Manęs, brolau, užtektų visam pulkui, ne tik tau vienam. Kad jie būtų tave nuskandinę, o ne tik įmetę į tą duobę, ten tau ir vieta! Še tau garbingas daktaras, turi savo pačią, o naktimis bėgioja pas svetimas!

Tokiais ir panašiais žodžiais žmona vainojo gydytoją iki vidurnakčio, kol šis, nuo galvos iki kojų susidergęs, buvo plaunamas.

Kitą rytą Brunas ir Bufalmakas, išsidažę po drapanomis visą kūną mėlynais dažais, lyg būtų sumušti, atėjo pas gydytoją, kurį jau rado atsikėlusį. Įžengę vidun, juodu pajuto dvoką, nes ne viskas dar buvo tiek išvalyta, kad nesmirdėtų.

Daktaras, išgirdęs, kad jie atėjo, atskubėjo prie jų ir palinkėjo labos dienos. Brunas ir Bufalmakas, kaip buvo susitarę, atsakė jam rūsčiai:

— Na, šito mes jums nelinkėsime, priešingai, meldžiame dievą, kad siųstų jums visokių negerovių ir kad gautumėt galą, nes esate netikėlis ir didžiausias išdavikas iš visų gyvųjų. Per jus mudu, kurie stengėmės suteikti jums garbę ir malonumą, vos nebuvome užmušti kaip šunys. Dėl jūsų apgaulės šiąnakt mums kliuvo tiek smūgių, kad mažiau jų reikėtų asilui nuvaryti iki pat Romos; jau nekalbame apie tai, kad grėsė pavojus būti išvytiems iš draugijos, kur ketinome įvesti jus. Jeigu netikite, tai pažvelkite į ką mudu panašūs!

Ir, apytamsiame užkampyje atlapoję drabužius, juodu parodė jam savo išterliotas krūtines ir tučtuojau vėl užsidengė. Gydytojas norėjo atsiprašyti ir papasakoti apie savo negandus, kaip ir kur jis buvo įmestas. Tačiau Bufalmakas užriko:

— Kad tas žvėris būtų jus nutrenkęs nuo tilto į Arną!.. Kam jūs minėjote dievą ir šventuosius? Argi mes nebuvome jūsų perspėję?

— Dievaži, neminėjau,— tarė gydytojas.

— Kaip neminėjote? — atšovė Bufalmakas. — Minėjote ir ne sykį. Mūsų pasiuntinys sakė, kad virpėjote kaip smilga ir nesusivokėte,

kur esąs. Gražiai jūs su mumis pasielgėte! Bet daugiau niekas mūsų nebeapmaus. O jus dar pagerbsime taip, kaip esate vertas.

Gydytojas prašėsi dovanojamas ir dėl dievo meldė nedaryti jam gėdos, stengdamasis juodu palenkti tokiais žodžiais, kokie tik šaudavo jam į galvą. Bijodamas, kad dailininkai negarsintų šito nuotykio, daktaras, jeigu pirmiau jiems gerinosi, tai nuo šiol meilinosi ir taikstėsi dar labiau, nesigailėdamas nei vaišių, nei dovanų.

Tokiu tai būdu, kaip girdėjote, mokomi tie, kurie nepakankamai įsigyja proto Bolonijoj.

Dešimta novelė

VIENA SICILIETĖ GUDRIAI PAČIUMPA IŠ PIRKLIO VISKĄ, KĄ ŠIS ATSIGABENO Į PALERMĄ; APSIMETĘS, KAD GRĮŽO SU DAR DAUGIAU PREKIŲ NEGU PIRMA, IR PASISKOLINĘS IŠ JOS PINIGŲ, PIRKLYS PALIEKA JAI VANDENĮ IR PAKULAS.

Kokį juoką tarpais sukeldavo damoms karalienės novelė, nėra ko ir klausti: nebuvo nė vienos, kuriai nuo begalinio juoko dešimtį kartų iš akių nebūtų ištryškusios ašaros. Bet kai novelė užsibaigė, Dionėjas, matydamas, kad dabar eilė jam, tarė:

— Grakščiosios damos, yra žinoma, kad pokštas tuo labiau patinka, kuo gabesniam pokštininkui sumaniai jis iškrečiamas. Todėl, nors visos jūs čia pasakojote gražių dalykų, aš ketinu pasekti vieną novelę, kuri labiau jums patiks už visas girdėtąsias, ypač kad šį kartą apgautoji pati buvo didžiausia apgavikė.

Seniau būdavo, o gal ir šiandien dar tebėra, toks paprotys visuose pajūrio miestuose, kur tik yra uostas, kad visi pirkliai, atkeliavusieji ten su prekėmis, iškrovę jas, sudėdavo į sandėlį, vadinamą muitine, kurią išlaiko bendruomenė arba miesto viršininkas. Čia pirklys pateikia tam tyčia paskirtiems tarnautojams sąrašą visų savo prekių, nurodydamas ir jų kainą, o šie duoda jam sandėlį, kur jis susikrauna ir užrakina prekes. Muitininkai įrašo tas prekes į muitinės knygą pirklio vardu, o paskui išreikalauja iš jo mokestį už visas prekes arba už pasiimtą dalį. Iš šitų muitinės knygų makleriai dažnai sužino, kiek ir kokių

yra ten prekių, o taip jau kas per vieni pirkliai, tų prekių savininkai, su kuriais paskui, kai prireikia, tariasi dėl mainų, keitimų, pardavimų ir kitokių sandėrių.

Toks paprotys, kaip daug kur kitur, gyvavo ir Palerme Sicilijoj, o ten taipogi buvo ir dabar tebėra daug moterų labai gražaus gymio, bet menkos dorovės; tie, kurie jų nepažįsta, jas laiko žymiomis ir garbingomis damomis. O iš tikrųjų joms rūpi ne tik skusti vyrams barzdas, bet visą kailį jiems nunerti. Vos pamačiusios svetimšalį pirklį, jos tuojau iš muitinės knygų sužino, ką jis ten turi ir kokią sumą gali sudaryti; o paskui savo maloniu bei lipšniu elgesiu ir meiliais žodeliais stengiasi jį prisivilioti ir įtraukti į meilės žabangus; daugelį šitaip jos sugavo, išviliojusios iš jų didesnę dalį prekių, o dažnai ir visas; buvo ir tokių, kurie ten paliko prekes ir laivą, kūną ir kaulus — taip švelniai gebėjo barzdaskutė braukyti skustuvu.

Ir šit ne per seniausiai atsitiko, kad čion, savo šeimininkų pasiųstas, atvyko jaunas mūsų florentietis, vardu Nikola da Činjanas, bet pramintas Salabaetu, su tiek vilnonių medžiagų, likusių po Salerno mugės, kad jų vertė siekė penkis šimtus aukso florinų. Įteikęs muitininkams prekių sąrašą, jis sukrovė gelumbę į sandėlį ir, per daug neskubėdamas jos parduoti, vaikštinėjo sau po miestą pramogos dėlei. Buvo jis skaistveidis, šviesiaplaukis, labai dailus ir lieknas, taigi viena iš tų barzdaskučių, kuri vadinosi dona Jankofjorė, šį tą nugirdusi apie jo turtą, ėmė šaudyti į jį akimis. Pastebėjęs tai ir manydamas, kad čia žymi dama, jis tarėsi ją sužavėjęs savo grožiu ir nusprendė, kad šį meilės žaidimą reikia žaisti labai atsargiai. Tad, niekam nė žodžio nesakęs, ėmė vaikštinėti pro jos namus. Viliūgė kelias dienas jį ryte rijo akimis, dėdamasi vystanti iš meilės, paskui slapčia pasiuntė pas jį vieną savo moterį, puikiai nusimanančią apie sąvadavimo meną. Daug ko priplepėjusi, galiausiai tarpininkė kone su ašaromis akyse pasakė jam, kad jis savo grožiu ir meilumu taip užbūręs jos ponią, kad ji nerandanti sau vietos nei dieną, nei naktį; todėl nieko kito netrokštanti, kaip susitikti su juo slapčia vienoje pirtyje, jeigu tik jam tai patogu. Paskui ji išsitraukė iš piniginės žiedą ir įteikė jam kaip savo ponios dovaną. Salabaetas, šitai girdėdamas, pasijuto laimingiausiu žmogum: paėmė žiedą, prisikišo prie akių ir pabučiavo; paskui užsimovė ant piršto ir atsakė moteriškei, kad jeigu dona Jankofjorė jį mylinti, tai ir jis atsimokėsiąs tuo pačiu, nes mylįs ją labiau už savo gyvybę ir pasiruošęs eiti visur, kur tik ji panorėsianti, ir kiekvienu metu.

Kai pasiuntinė grįžo pas savo ponią su šituo atsakymu, Salabaetui

netrukus buvo duota žinia, kurioje pirtyje kitą dieną vakarop turįs jos laukti. Niekam nė puse burnos apie tai neprasitaręs, nurodytą valandą nuėjo ten ir rado pirtį, damos jau užsakytą. Po valandėlės čion atėjo dvi vergės su nešuliais: viena ant galvos nešė didelį dailų medvilnės čiužinį, o antroji didžiausią pintinę, pilną visokių gėrybių. Patiesusios tą čiužinį viename pirties kambaryje ant lovos, užtiesė jį dviem ploniausiom paklodėm, šilku apkraštuotom, o paskui užmetė balčiausios Kipro drobės antklodę ir du nuostabiai išsiuvinėtus priegalvius. Po to, nusirengusios ir išėjusios į pirtį, visą ją kuo švariausiai išplovė ir išvalė. Netrukus čion atėjo ir dama su dviem kitom savo vergėm. Jankofjorė džiaugsmingiausiai pasveikino Salabaetą, stipriai apkabino ir išbučiavo šimtus kartų, paskui, giliai dūsaudama, tarė:

— Nežinau, kas kitas galėtų mane prie to privesti! Tu sukūrei gaisrą mano širdyje, pasiutėli toskanieti!

Po tų žodžių jie abu, kaip pageidavo dama, nuogi įėjo į pirtį, o su jais ir dvi vergės. Čia, kitoms neduodama nė prisiliesti prie jaunuolio, ji pati su muskusiniu ir gvazdikiniu muilu rūpestingiausiai išprausė Salabaetą nuo galvos iki kojų; paskui vergės nušiūravo ir nuplovė savo ponią. Po to vergės atnešė dvi baltučiukes plonytes paklodes, nuo kurių sklido toks stiprus rožių kvapas, jog atrodė, lyg čia žydėtų rožės. Viena apvyniojo paklode Salabaetą, antroji — damą, ir užsikėlusios juos ant pečių, abudu nunešė į paklotą jiems lovą. Čia, kai nustojo prakaitavę, vergės nutraukė nuo jų tas paklodes, ir juodu pasiliko nuogi ant kitų marškų. Išėmusios iš pintinės gražiausius sidabro flakonus čia su rožiniu, čia su apelsinų žiedų, čia su jazminų, čia su levandos vandeniu, apšlakstė juos; paskui, išsitraukę iš pintinės dėžutes su saldumynais ir brangiausių vynų, juodu bent kiek pasistiprino. Salabaetas dingojo esąs rojuje ir šimtus kartų žvalgėsi į damą, kuri iš tikro buvo gražuolė; nekantraudamas laukė valandos, kada gi šitos vergės pasišalins ir jis atsidurs damos glėbyje. Kai jos pagaliau, ponios įsakymu, išėjo, palikusios kambaryje degančią žvakę, šioji apkabino Salabaetą, o jisai ją; Salabaetas jautėsi esąs devintame danguje ir manė, kad jo dama tirpte tirpsta iš meilės jam. Taip juodu išbuvo gan ilgai.

Kai damai atrodė, kad jau metas keltis, ji šūktelėjo verges, juodu apsirengė, vėl bent kiek pasistiprino saldainiais ir vynu, o taip jau nusiplovė rankas ir veidą tais kvapniaisiais vandenais. Išsiskirdama gražuolė tarė Salabaetui:

— Man būtų didžiausia laimė, jeigu tu šįvakar malonėtum ateiti vakarieniauti ir nakvoti pas mane!

Salabaetas, jau pakerėtas jos grožio ir gudraus meilumo, tvirtai tikėdamas, kad jinai myli jį kaip savo akies vyzdį, atsakė:

— Ponia, kiekvienas jūsų noras man be galo malonus; todėl ne tik šį vakarą, bet ir visada aš ketinu daryti tai, kas jums patinka ir ką man įsakysite.

Grįžusi namo, dama liepė dailiai išpuošti ir apstatyti savo kambarį ir, užsakiusi puikią vakarienę, laukė Salabaeto. Kai truputį sutemo, vaikinas atėjo čion ir linksmai sutiktas su dideliu džiaugsmu ir gražiai aptarnaujamas pavakarieniavo. Paskui, drauge su ja įžengęs į miegamąjį, pajuto nuostabų alijošiaus medžio kvapą, virš prabangios lovos išvydo Kipro paukščiukus[205], o ant gembių prikabinta daug gražių rūbų. Visi tie daiktai, sykiu paimti ir kiekvienas savaime, kėlė mintį, kad čia gyvenanti turtinga ir žymi dama. Nors apie jos gyvenimą Salabaetas jau buvo nugirdęs nešvankių dalykų, tačiau nieku gyvu nenorėjo tuo tikėti; o jeigu bent kiek ir tikėjo, kad ji vieną kitą yra jau apmovusi, nieku būdu nenorėjo tikėti, kad tas pat atsitiktų ir jam. Su didžiausiu malonumu jis pergulėjo su ja naktį, vis labiau ir labiau įsidegdamas. Ryto metą ji apjuosė vaikiną dailiu, prašmatniu sidabro diržu su gražia pinigine ir tarė jam:

— Brangusis mano Salabaetai, amžinai mylėk mane ir žinok, kad kiekvieną akimirką aš esu tavo paslaugoms ir kad viskas, ką čia matai ir ką aš turiu — priklauso tau!

Salabaetas, karštai ją apkabinęs ir pabučiavęs, išėjo ir nuvyko ten, kur renkasi pirkliai.

Taip jis lankėsi pas ją kartą ir kitą, neišleisdamas nė skatiko ir vis labiau įsipainiodamas į žabangus. Tuo tarpu jis pardavė savo gelumbę už grynus pinigus ir gerai uždirbo. Apie tai dama tučtuojau sužinojo ne iš jo paties, o iš kitų. Vieną vakarą, Salabaetui nuvykus pas ją, gražuolė ėmė plepėti ir juokauti su juo, glamonėti ir bučiuoti, dėdamasi taip smarkiai įsimylėjusi, kad, rodės, ims ir numirs jo glėbyje. Ji mėgino dar padovanoti jam dvi labai gražias sidabro taures, bet Salabaetas nieku būdu nenorėjo jų imti, nes jau buvo gavęs iš jos ir sykį, ir antrą daiktų, kainuojančių apie trisdešimt aukso florinų, o pats niekaip negalėjo įsiūlyti jai nė menkiausio daiktelio. Pagaliau, kai ji gerai įkaitino jaunuolį, dėdamasi įsimylėjusi ir dosni, viena jos vergė, iš anksto primokyta, ją pašaukė; taigi ji, išėjusi iš kambario ir bent kiek pastovėjusi, grįžo atgal verkdama ir, kniūpsčia kritusi ant lovos, pradėjo taip sielvartingai vaitoti kaip jokia moteris. Salabaetas nustebęs apkabino ją ir ėmė verkti drauge, kalbėdamas:

— Vaje, širdužе mano, kas jums taip staiga atsitiko? Iš kur šitas sielvartas? Vai pasakykit man, mieliausioji!

Dama, ilgai prašoma, galiausiai tarė:

— Aiman, valdove mano brangusis, nežinau, nei ką daryti, nei ką sakyti: tik ką gavau laišką iš Mesinos,— rašo mano brolis,— kad jeigu net turėčiau parduoti ir įkeisti visa, kas čia yra, privalau per savaitę nusiųsti tūkstantį aukso florinų, kitaip jam bus nukirsta galva. Neišmanau, iš kur taip greit paimti pinigų; jeigu turėčiau dvi savaites laiko, sugebėčiau išreikalauti iš vienos vietos, kur man netgi daugiau priklauso, arba parduočiau kurį nors mūsų dvarą; bet dabar tai neįmanoma. Ak, verčiau numirti negu gauti tokią blogą žinią.

Paskui, dėdamasi baisiai susikrimtusi, verkė ji be paliovos. Salabaetas, kuriam meilės liepsna buvo atėmusi didesnę dalį blaivaus proto, manydamas, kad čia tikrų tikriausios ašaros, o žodžiai dar tikresni, tarė:

— Ponia, aš negalėčiau jums paskolinti tūkstančio, bet penkis šimtus aukso florinų galiu, jeigu jūs manote, kad galėsite man juos grąžinti po dviejų savaičių. Jūsų laimė, kad kaip tik vakar aš pardaviau savo gelumbę: kitaip negalėčiau jums pasiūlyti nė skatiko.

— Ak tu dieve šventas! — sušuko viliūgė. — Tau trūko pinigų? Kodėl gi nepaprašei iš manęs? Aš neturiu tūkstančio, bet galėjau duoti tau šimtą ir net du šimtus. O dabar aš irgi nedrįstu imti iš tavęs.

Salabaetas, šių žodžių dar labiau apdumtas, tarė:

— Ponia, nenorėčiau, kad dėl šito jūs atsisakytumėt. Jeigu mane būtų prispyręs toks reikalas kaip dabar jus, aš būčiau paprašęs.

— Ak Salabaetai mano,— tarė klastininkė,— dabar aiškiai matau, kad tu mane myli tikra, tobula meile, nes nelaukdamas, kada paprašysiu tokios didelės sumos pinigų, pats dosniai man tiesi pagalbos ranką bėdoje. Iš tikrųjų aš ir be to buvau tava, o nuo šiol būsiu dar labiau; niekad neužmiršiu, kad tau turiu būti dėkinga už brolio gyvybę. Bet regi mane dievas, aš nenoriai juos imu, nes žinau, kad tu esi pirklys, o pirkliai be pinigų kaip be rankų; bet kadangi tokia bėda mane spiria ir aš turiu tvirtą viltį grąžinti tau skolą — paimsiu, o likusius gausiu, įkeisdama visus šituos daiktus, jeigu nerasiu kitokio būdo.

Taip pasakiusi, raudodama sukniubo ant Salabaeto rankų. Salabaetas stengėsi paguosti mylimąją ir praleido su ja visą naktį; trokšdamas pasirodyti dosnus jos tarnas, nelaukdamas tolesnių prašymų, atnešė jai penkis šimtus aukso florinų, kuriuos ji priėmė juokdamasi

širdyje, bet su ašaromis akyse, o Salabaetas pasitenkino grynu jos pažadu.

Kai dama gavo pinigus, tučtuojau viskas kitaip virto; pirmiau Salabaetas laisvai galėdavo užeiti pas damą kada tinkamas, o dabar ėmė rastis kliūčių, ir jam iš septynių kartų gal tik vieną pavykdavo įeiti vidun, o ir nebuvo rodoma jam nei tokio veido, nei tokio meilumo, nei tokio džiaugsmo kaip pirmiau. Suėjo terminas, kada jis turėjo atgautì pinigus, praslinko mėnuo ir du, ir kai paprašydavo, jam būdavo sumokama tuščiais žodžiais. Dabar tik Salabaetas suprato niekšingos moters klastą ir savo paikystę, ir kad nieko iš jos negaus, nebent kiek ji pati malonėtų grąžinti; mat jis neturėjo nei rašto, nei liudininko. Jis gėdijosi dėl to kam nors skųstis, nes iš anksto buvo įspėtas, o ir todėl, kad už savo kvailumą galėjo laukti tik pelnytų patyčių: taigi, baisiai krimsdamasis, pats vienas apraudojo savo paikystę. Gavęs iš šeimininkų jau net kelis laiškus, kad tuos pinigus iškeistų ir jiems atsiųstų, Salabaetas, bijodamas, kad šitoks elgesys neatidengtų jo prasižengimo, nusprendė iškeliauti ir, sėdęs į laivą, nuplaukė ne į Pizą, kaip privalėjo, o į Neapolį. Gyveno tais laikais ten vienas mūsiškis, Pjetras delo Kanidžanas[206], Konstantinopolio imperatorienės iždininkas, didelio ir sumanaus proto vyras, geriausias Salabaeto ir jo namiškių bičiulis; jam, kaip patikimiausiam žmogui, po kelių dienų ir pasiskundė Salabaetas; pasipasakojo, ką padaręs ir kokia nelaimė jį ištikusi, prašė pagalbos ir patarimo, kaip įsikurti čia, Neapoly, amžindie atsižadėdamas grįžti į Florenciją. Kanidžanas, tokių naujienų nuliūdintas, tarė:

— Blogai padarei, blogai elgeisi, blogai savo šeimininkų klausei. Daug pinigų paleidai vėjais savo malonumams. Na, bet kas jau padaryta, tai padaryta, o dabar ieškokime būdo, kaip atsigriebti.

Pjetras, žmogus išmintingas, tuojau sugalvojo, kas daryti, ir savo planą išdėstė Salabaetui. Šiam tas sumanymas taip patiko, kad ryžosi bemat jį įgyvendinti. Turėdamas dar šiek tiek pinigų ir iš Kanidžano bent kiek pasiskolinęs, jis gerai supakavo ir tvirtai surišo daug pakų, nupirko apie dvidešimt statinių nuo alyvos, pripildė jas ir, viską susikrovęs, grįžo į Palermą. Pateikęs muitininkams pakų sąrašą, nurodęs statinių vertę ir viską liepęs užrašyti jo sąskaiton, sukrovė į sandėlį pareikšdamas, kad, kol ateis kitos jo laukiamos prekės, šitų nenorįs liesti.

Jankofjorė, sužinojusi tai ir išgirdusi, kad prekės, atgabentos dabar, esančios vertos bent dviejų tūkstančių aukso florinų ar gal daugiau, be laukiamų, vertų daugiau kaip tris tūkstančius — pamanė, jog

per mažai iš jo ištraukusi, ir nusprendė grąžinti jam tuos penkis šimtus, kad galėtų išvilioti penkis tūkstančius; taigi per tarnaitę pasikvietė jį pas save. Salabaetas, šįkart jau išgudrėjęs, nuėjo. Dėdamasi nežinanti, ką jis atsigabeno, ji džiaugsmingai pasveikino svečią ir tarė:

— Ar nepyksti ant manęs už tai, kad laiku negrąžinau pinigų?

Salabaetas nusijuokė ir atsakė:

— Ponia, man iš tikrųjų buvo trupučiuką nemalonu, nes aš, regis, širdį iš krūtinės išsiplėščiau ir jums atiduočiau, jeigu tik manyčiau, kad tuo įtiksiu. Bet paklausykit, kaip aš ant jūsų pykstu. Aš taip begaliniai jus myliu, kad pardaviau didesnę dalį savo dvarų ir dabar atsigabenau čion prekių daugiau kaip už du tūkstančius florinų ir dar laukiu atvežant iš vakarų maždaug už tris tūkstančius; noriu šiame mieste įsitaisyti krautuvę ir apsigyventi, kad visada būčiau arti jūsų, nes jūsų mylimas jaučiuosi laimingiausias žmogus pasaulyje.

Gražuolė jam atsakė:

— Salabaetai, kiekviena tavo sėkmė mane džiugina, nes aš myliu tave labiau už savo gyvybę, ir man labai malonu, kad tu ketini čia įsikurti, nes tikiuosi, mes su tavim praleisim dar daug smagių valandų. Bet aš norėčiau atsiprašyti tave už tai, kad tuo metu, kai rengeisi iš čia išvykti, kartais tu norėdavai pas mane užeiti, o aš neįsileisdavau, o jeigu ir įsileisdavau, tai priimdavau nebe taip maloniai kaip pirmiau; be to, noriu atsiprašyti už tai, kad žadėtu laiku negrąžinau tau pinigų. Turi žinoti, kad tada aš buvau didžiausiame liūdesy ir sielvarte, o kai šitaip esi nusiteikęs, negali būti nei atidus, nei meilus net mylimiausiam žmogui; ir dar turi žinoti, kad moteriai labai sunku sumedžioti tūkstantį aukso florinų: diena iš dienos vis žada, o pažadų netesi, tad mums irgi kartais tenka meluoti; kaip tik todėl taip ir išėjo, kad negrąžinau tau pinigų; bet aš juos gavau netrukus po tavo išvykimo; jeigu būčiau žinojusi, kur siųsti, tikriausiai būčiau išsiuntusi; bet kadangi nežinojau, tai laikiau pas save.

Ir, liepusi paduoti kapšį, kur buvo tie patys florinai, anuomet jo atnešti, dama įspraudė pinigus jam į saują ir tarė:

— Paskaičiuok, ar čia penki šimtai!

Dar niekad Salabaetas nebuvo toks patenkintas kaip dabar; suskaičiavęs florinus ir radęs visus penkis šimtus, įsidėjo juos į kišenę ir atsakė:

— Ponia, aš žinau, kad jūs teisybę sakote ir kad dėl manęs viską padarėte, ką tik įmanėte; vardan šito ir vardan mano meilės jums duodu žodį, kad prireikus aš mielai parūpinsiu tokią sumą, kokią tik ga-

lėsiu. Kai įsikursiu čia, pati tuo įsitikinsite.

Tokiu tai būdu iš naujo neva užmezgęs su ja meilę, Salabaetas vėl pradėjo linksmai su ja gyventi; jinai rodė jam didžiausią pagarbą ir dėmesį, negailėjo jokių malonumų, reiškė karščiausią meilę. Bet Salabaetas geidė jai atsilyginti tuo pačiu saiku, ir kai kartą dama pasikvietė jį vakarienės ir į nakvynę, jis atėjo toks liūdnas ir nusiminęs, kad, rodės, ims ir numirs. Jankofjorė, glamonėdama ir bučiuodama jį, ėmė klausinėti, kodėl jis toks liūdnas. Po ilgokos tylos Salabaetas tarė:

— Aš pražuvau! Laivą, kuris gabeno mano prekes, pagrobė Monako korsarai ir pareikalavo išpirkti už dešimtį tūkstančių aukso florinų; iš tos sumos man tenka sumokėti vieną tūkstantį, o aš neturiu nė denaro, nes tuos penkis šimtus, kuriuos man grąžinai, aš bemat išsiunčiau į Neapolį drobei nupirkti ir atgabenti čion; o jeigu dabar norėčiau parduoti prekes, kurias turiu atsivežęs, tai negaučiau nė pusės kainos, nes dabar ne laikas, o aš dar nesu čia tiek pažįstamas, kad rasčiau, kas man padėtų, todėl neišmanau, ką man daryti ir ką sakyti. Jeigu aš tučtuojau neišsiųsiu pinigų, tai prekes nugabens į Monaką, ir tada amžindie jų neatgausiu.

Dama labai nuliūdo, išgirdusi tokią naujieną, nes jai pasirodė, kad visos jos viltys žlugo; galvodama, ko čia reikėtų griebtis, kad prekės nenueitų į Monaką, ji tarė:

— Regi dievas, kaip gaila man tavęs, nes myliu tave. Bet sielvartavimas nieko nepadės. Jeigu aš turėčiau tiek pinigų, dievaži, šią pat akimirką paskolinčiau; bet aš jų neturiu. Teisybė, yra čia vienas žmogus, kuris andai man paskolino tuos trūkstamus penkis šimtus, bet jis plėšia dideles palūkanas: ne mažiau kaip trisdešimt už šimtinę; jeigu iš jo norėtum gauti, turėtum duoti gerą užstatą; aš mielai užstatyčiau visą savo mantą ir pačią save, kad tik jis tau paskolintų; bet jeigu to neužtektų, kuo tu jam garantuotum likusią sumą?

Salabaetas suprato, kas ją skatina daryti šią paslaugą, ir numanė, kad tasai palūkininkas ji pati. Labai patenkintas, pirmiausia jis padėkojo damai, o paskui pareiškė, kad ir lupikiški nuošimčiai jo nenugąsdinsią, nes reikalas spiriąs; toliau jis pasakė, kad laiduosiąs prekėmis, turimomis muitinėje, kurias perrašysiąs to vardu, kas skolinsiąs pinigus; bet sandėlio raktus jis pasiliksiąs savo kišenėje, kad galėtų parodyti prekes, jeigu jų kas pareikalautų, o ir todėl, kad niekas jų neliestų, nesujauktų ir neapmainytų. Gražuolė su tokiu pasiūlymu ir su tokiu laidu sutiko. Ryto metą ji pasikvietė pas save maklerį, kuriuo visiškai

pasitikėjo, apsvarstė su juo šitą reikalą ir įdavė jam tūkstantį aukso florinų; makleris tučtuojau nunešė tuos pinigus Salabaetui ir savo sąskaiton pervedė visa tai, ką turėjo Salabaetas muitinėje; dėl visko susitarę, pasirašę ir davę vienas antram pakvitavimus, juodu nuėjo savo keliais.

Salabaetas, pirmai progai pasitaikius, sėdo į laivą su tūkstančiu penkiais šimtais florinų kišenėje, grįžo į Neapolį pas Pjetrą Kanidžaną ir iš čia nusiuntė Florencijon apyskaitą savo šeimininkams, išleidusiems jį su gelumbe. Grąžinęs skolą Pjetrui ir visiems kitiems, už likusius pinigus, išviliotus iš suktos sicilietės, keletą dienų jis smagiai paūžė su Kanidžanu. Paskui, atsižadėjęs prekybos, išvyko į Ferarą.

Jankofjorė, nerasdama Palerme Salabaeto, pradėjo nerimauti ir stebėtis; jai kilo įtarimas. Išlaukusi daugiau nei du mėnesius ir matydama, kad jis nesirodo, liepė makleriui išlaužti muitinės sandėlio duris. Pirmiausia apžiūrėję statines, neva alyvos pripiltas, rado jas pilnas jūrų vandens, tik paviršium plūduriavo gal penketas gorčių alyvos kiekvienoje. Paskui atraišioję pakus, rado, kad, be dviejų su gelumbe, visi jie pakulų prikimšti. Vienu žodžiu, visos tos prekės nebuvo vertos daugiau kaip du šimtus florinų. Jankofjorė, šį kartą pati įmerkusi uodegą, ilgai verkė grąžintų penkių šimtų, o dar labiau to paskolinto tūkstančio, dažnai sakydama:

— Jei su tosku turi bylą, visad būk labai akylas.

Taip gudruolė, išjuokta ir nustojusi krūvos aukso, pagaliau suprato, kad atitiko kirvis kotą.

*

Kai Dionėjas užbaigė savo novelę, Laureta, matydama, kad atėjo galas jos viešpatavimui, išgyrė Pjetro Kanidžano patarimą, davusį gerų vaisių, o dar labiau Salabaeto mokėjimą jį įgyvendinti. Nusiėmusi laurų vainiką, uždėjo jį Emilijai ant galvos ir meiliai tarė:

— Aš nežinau, ponia, ar mūsų karalienė bus maloninga, bet graži ji neabejotinai; linkiu, kad jūsų darbai atitiktų jūsų grožį.

Sulig tais žodžiais Laureta atsisėdo. Emilija trupučiuką susigėdo, ne todėl, kad tapo karaliene, o todėl, kad viešai išgyrė tas josios savybes, kurių taip trokšta visos moterys, ir jos veidas užkaito nelyginant tik ką pražydusi rožė, rytmečio spindulių nutvieksta. Valandėlę sėdėjo, nuleidusi akis, kol dingo raudonis, paskui, drauge su senešalu aptarusi visus reikalus, liečiančius draugiją, šitaip prabilo:

— Žavingosios damos, tolydžio pačios matome, kad jaučiai, per dieną nusidirbę jungą traukdami, vakare iškinkomi iš jungo ir laisvai paleidžiami ganytis po laukus ir šilus, kur tik jiems patinka. Matome taipogi, kad sodai, kur žaliuoja įvairiausia augmenija, ne tik ne prastesni, bet daug gražesni už giraites, kur šlama vien ąžuolai. Štai kodėl, atsižvelgdama į tai, kad tiek dienų jau pasakojome tam tikrų nuostatų varžomi, aš manau, jog mums, išsiilgusiems atvangos, bus ne tik naudinga, bet ir pravartu šiek tiek laisvai paklajoti ir beklajojant atgauti jėgas, idant paskui vėl galėtume įsikinkyti į jungą. Todėl malonių rytojaus dienos pasakojimų aš neketinu aprėžti kokia viena tema, o norėčiau, kad kiekvienas pasakotų, kas kam patinka, tvirtai įsitikinusi, kad medžiagos įvairovė ne mažiau suteiks malonumo kaip pasakojimai apie vieną dalyką. Jeigu aš šitaip pasielgsiu, tai tas, kas po manęs valdys, drąsiai galės mus, jau sustiprėjusius, vėl suvaržyti įprastiniais nuostatais.

Po šitų žodžių karalienė davė draugijai valią iki vakarienės meto. Visi pagyrė išmintingą karalienės kalbą ir pakilę ėmėsi kas šiokios, kas kitokios pramogos. Damos pynė vainikus ir juokavo, jauni vyriškiai grojo ir dainavo. Taip leido laiką iki vakarienės. Kai atėjo metas, susėdę aplink dailųjį fontaną, džiaugsmingai ir linksmai pavakarieniavo. Po vakarienės, senu papratimu, smaginosi šokiais ir dainomis. Galiausiai karalienė, sekdama savo pirmtakų pėdomis, įsakė Pamfilui užtraukti dainą, nors daugelis jau buvo sudainavę ir neliepiami. Šis mielai pradėjo tokią:

Amūre, tu teiki man tiek linksmybių!
Laimingas, kad degu tavoj ugny.
Mana širdis pilna tyriausio džiaugsmo,
Jis veržiasi aikštėn, iš veido trykšta.
Jokia giesmė neišsakys, Amūre,
Palaimos, kurią sieloje jaučiu.
O jei ir sugebėčiau tat išreikšti,
Turiu prikąst liežuvį ir tylėt:
Jei paslaptis į viešumą iškiltų,—
Gerovė mano virstų kankynė...
Kas pamanyt galėtų, o Amūre,
Kad šitos rankos laikė ją glėby,
Kad veidą aš glaudžiau prie jos skruostų̃?
Tuo niekas, dievaži, nepatikės,
Tad niekas nesudrums ir mano laimės.

Pamfilo daina baigėsi; jai visi balsu pritarė, ir nebuvo tarp jų nė vieno, kuris su didžiausia atidžia nebūtų dėjęsis galvon jos žodžių, mėgindamas atspėti, kas gi yra toji, kurią dainininkas taip stengiasi nuslėpti. Nors tie spėliojimai buvo įvairūs, tačiau nė vienas neįminė tiesos. Karalienė, pamačiusi, kad jaunoms damoms ir vyriškiams miegas jau merkia akis, visiems įsakė eit ilsėtis.

Čia baigiasi aštunta Dekamerono diena.

DEVINTA DIENA

PRASIDEDA DEVINTA DEKAMERONO DIENA, KURIOJE, EMILIJAI PIRMININKAUJANT, KIEKVIENAS PASAKOJA, KĄ NORI IR KAS LABIAU KAM PATINKA.

Šviesa, nuo kurios spindesio bėga naktis, jau buvo pakeitusi aštuntojo dangaus[207] spalvą iš blyškiai žydros į mėlyną ir gėlės pievose pradėjo stieptis aukštyn, kai Emilija atsikėlusi liepė sušaukti savo drauges, o taipogi ir jaunikaičius. Visi susirinko ir, sekdami paskui lėtai žingsniuojančią karalienę, nutraukė į miškelį netoliese nuo rūmų; įžengę tarp medžių, išvydo stirnų, elnių ir kitokių gyvuliukų, kurie dėl siautėjančio maro jautėsi kone saugūs ir lyg be baimės laukė medžiotojų, tarytum prijaukinti. Damos ir jaunuoliai artindavosi čia prie vieno, čia prie kito žvėrelio, it norėdami juos nutverti; žvėreliai pašokdavo ir nubėgdavo; šitaip draugija kurį laiką smaginosi. Bet saulė kilo vis aukštyn ir ragino grįžti. Visi jie buvo apsivainikavę ąžuolų lapais, rankos pilnos kvepiančių žolynų ir gėlių: kas būtų juos sutikęs, nieko kito nebūtų galėjęs pasakyti, kaip vien tai: „O, mirtis jų nenugalės arba pakirs juos linksmus!“ Taip, koja už kojos eidami, juokus ir pokštus krėsdami, pasiekė rūmus, kur viską rado kaip reikiant sutvarkyta, o tarnus džiaugsmingus ir smagius. Čia pailsėję bent kiek, jaunuoliai ir damos nesėdo prie stalo, pirmiau nesudainavę šešių dainelių, viena už kitą gražesnių. Po dainų buvo paduota vandens rankoms nusiplauti, ir senešalas, karalienės nurodymu, visus susodino už stalo; tarnai atnešė valgius, ir draugija linksmai nusiteikusi ėmė vaišintis. Pakilę nuo stalo, jie kurį laiką mėgavosi šokiais ir muzika, o paskui, karalienės paliepimu, kas norėjo, nuėjo ilsėtis. Bet nustatytą valandą draugija vėl susirinko įprastinėn vieton pasišnekučiuoti. Karalienė, žvilgtelėjusi į Filomeną, liepė jai pradėti šios dienos noveles, ir Filomena šypsodama prabilo taip.

DONĄ FRANČESKĄ MYLI RINUČAS IR ALESANDRAS, BET JI NEMYLI NĖ VIENO IŠ JŲDVIEJŲ. VIENAM JI LIEPIA ATSIGULTI Į GRABĄ LYG MIRUSIAM, O ANTRAM IŠTRAUKTI TARIAMĄJĮ NUMIRĖLĮ. KADANGI ĮSIMYLĖJĖLIAI ŠIO UŽDAVINIO IKI GALO NEĮVYKDO, DAMA GUDRIAI ATSIKRATO JAIS.

Valdove, man labai malonu, kad šiame laisvame ir atvirame pasakojimo lauke, į kurį teikėsi mus išvesti jūsų didenybė, aš pirmutinė stoju į varžybas. Jeigu man pavyks, neabejoju, kad ir tie, kurie po manęs ateis, lygiai taip pat gerai arba dar geriau pasireikš. Jau ne kartą, žavingosios damos, mūsų novelėse buvo parodyta, kokia didelė meilės galia; bet aš nemanau, kad jau visai išsemta ar būtų kada išsemta šioji tema, net jeigu mes nuo šiol per ištisus metus vien apie tai ir tekalbėtume. Kadangi meilė ne tik stumia įsimylėjėlius į įvairiausius mirtinus pavojus, bet netgi verčia juos lyg numirėlius lįsti į grabus, aš norėčiau prie jau papasakotų novelių pridurti dar vieną, iš kurios jūs ne tik suprasite meilės galybę, bet ir sužinosite, kaip viena išmintinga ir šauni dama sugebėjo atsikratyti dviem vyriškiais, ją mylėjusiais prieš jos valią.

Gyveno kitados Pistojoje labai daili našlė, kurią, jos grožio sužavėti, begaliniai įsimylėjo du mūsiškiai florentiečiai, tremtiniai, įsikūrę šiam mieste, vienas vardu Rinučas Palerminis, o antras — Alesandras Kjarmontezis[208]. Ničnieko nežinodami vienas apie kitą, jie tiesiog nėrėsi iš kailio, kad tik laimėtų jos meilę. Taigi šią kilmingą damą, vardu doną Frančeską de Ladzari, tolydžio persekiojo savo laiškais ir prašymais tie du minėti garbintojai, kuriems pradžioje per neatsargumą ji buvo parodžiusi šiek tiek dėmesio; o dabar, norėdama tais įkyruoliais atsikratyti ir niekaip negalėdama, nežinojo, ko griebtis. Galų gale jai dingtelėjo tokia mintis: paprašysiu iš savo garbintojų vienos paslaugos; nors ji ir įvykdoma, bet nei vienas, nei antras tikriausiai jos nepadarys, ir tada aš turėsiu padorią dingstį nebepriiminėti jų laiškų. O paslauga turėjo būti štai kokia. Tą pat dieną, kai kilo jai ši mintis, Pistojoje mirė vienas žmogus. Nors jo protėviai buvo iš geros giminės, tačiau visi jį laikė didžiausiu nevidonu ne tik Pistojoje, bet

ir visoje Italijoje; maža to, jis buvo toks baidyklė ir iš veido toks bjaurus, kad nepažįstamas, pirmąsyk jį pamatęs, būtų išsigandęs. Palaidotas jis buvo mūriniame kape, prie brolių minoritų bažnyčios. Damai atrodė, kad ši aplinkybė gan patogi jos tikslui. Taigi ji tarė savo tarnaitei:

— Tu žinai, įgriso man iki gyvo kaulo tie du florentiečiai, Rinučas ir Alesandras, su savo laiškais ir maldavimais. Aš anaiptol nenusiteikusi pulti jiems į glėbį, priešingai, trokštu kuo greičiau atsikratyti jais; todėl nusprendžiau išbandyti, kiek karšta jų meilė, apie kurią kas dieną man šneka. Esu tikra, mano prašymo jie neįvykdys, ir aš šitaip išsipainiosiu iš tos keblasties. Taigi klausyk, ką sumaniau. Tu žinai, kad šįryt buvo palaidotas mūriniame kape, prie brolių minoritų bažnyčios, Skanadijus — tas bjaurus pabaisa, kurio net gyvo išsigąsdavo drąsiausi mūsų miesto vyrai. Taigi nueik slapčia pirmiausia pas Alesandrą ir taip jam pasakyk: „Dona Frančeska liepė tau pranešti, kad dabar atėjo laikas, kai gali laimėti jos meilę, kurios šitaip trokšti, ir jeigu nori, susitikti su ja, bet štai ką reikia padaryti. Dėl tam tikros priežasties — ją sužinosi paskiau — vienas jos giminaitis turi atnešti jai į namus Skanadijaus lavoną, kuris šįryt buvo palaidotas. Mano ponia bijo to pabaisos, kad ir mirusio, ir nenorėtų įsileisti pas save. Todėl ji prašo kaip didžiausios paslaugos, kad tu nueitum šiąnakt, pirmo įmygio metu, prie minoritų bažnyčios, įlįstum į kapą, kur palaidotas Skanadijus, apsivilktum jo drapanom ir, atsigulęs jo vieton į grabą, gulėtum kaip negyvas, kol ateis išnešti. Nesujudėk ir nepratark nė žodžio, duokis nunešamas į jos namus. Ten mano ponia tave priims, tu pabūsi su ja, kiek norėsi, o paskui išeisi, dėl nieko nekvaršindamas sau galvos". Jeigu jis pasakys, kad sutinka, tai gerai, o jeigu — ne, pasakyk, tegu nesirodo man po akių ir tegu nedrįsta, jei brangi gyvybė, siuntinėti nei laiškų, nei dovanų. O paskui nueisi pas Rinučą Palerminį ir pasakysi jam taip: „Dona Frančeska žada patenkinti kiekvieną tavo pageidavimą, jeigu tu jai padarysi didelę paslaugą — šiąnakt apie vidurnaktį nueisi prie kapo, kur šįryt palaidotas Skanadijus; netardamas nė žodžio, nors ir baisiausius dalykus matytum ar girdėtum, atsargiai ištrauksi jį iš grabo ir atneši į jos namus. Tenai tu sužinosi, kodėl mano ponia to nori, ir gausi iš jos tai, ko trokšti. O jeigu atsisakai — nuo šiol nebedrįsk jai siuntinėti nei laiškų, nei pasiuntinių".

Tarnaitė nuėjo pas vieną ir pas antrą garbintoją ir abiem pakartojo ponios žodžius. Abudu atsakė, kad jeigu dama to pageidaujanti, tai jie nueisią ne tik į kapą, bet į patį pragarą. Tarnaitė šį atsakymą

parnešė poniai, ir gražioji našlė ėmė lūkuriuoti norėdama įsitikinti, ar jie tokie pamišėliai, kad padarytų, kaip ji liepė.

Kai stojo naktis, per pirmą įmygį, Alesandras Kjarmontezis su viena striuke išėjo iš namų ir nupėdino gultis į kapą vietoj Skanadijaus. Beeinant jam kilo baugi mintis, ir ėmė jis kalbėti sau: „Na, koks aš asilas? Kur ir ko einu? Gal jos giminaičiai, sužinoję, kad myliu ją ir patikėję nebūtais dalykais, man paspendė spąstus, geisdami nugalabyti tame kape? Jeigu taip atsitiktų, aš palydėčiau savo galvą, o piktadariai išneštų kailį sveiką, ir apie juos nė lapė nesulotų. Ką aš žinau, gal koks mano priešas, kurį ji myli ir kuriam stengiasi pasitarnauti, prasimanė šią velniavą". Paskui jis taip ėmė sau kalbėti: „Sakykim, kad šitaip nėra, kad giminaičiai iš tikrųjų mane nuneš į jos namus. Tačiau neįtikėtinas daiktas, kad jie neštųsi Skanadijaus lavoną glamonėti ar atiduoti į Frančeskos glėbį. Priešingai, reikia manyti, kad jie nori išniekinti tą žmogų, kuris gal yra padaręs jiems kokią šunybę. Ji liepia nė necyptelti, kad ir ką pajusčiau. O jeigu jie išbadytų man akis, išrautų dantis, nukirstų rankas ar iškrėstų kokią kitokią išdaigą? Nejau ir tada turiu tylėti? Jeigu aš prašneksiu, jie arba pažins mane ir gerai įkrės, arba gal nieko blogo nedarys, betgi ir aš·ničnieko nepešiu: negi jie paliks mane pas damą? O tada Frančeska turės pagrindą tvirtinti, kad aš sulaužiau jos įsakymą, ir visos mano viltys žlugs". Tokios mintys vos nesugrąžino jo namo. Bet karšta meilė stūmė jį pirmyn, pakišdama tokius prieštaringus ir svarius argumentus, kad atvedė prie kapo. Pravėręs dureles, įžengė vidun, nurengė Skanadiją, apsivilko jo drapanom ir atsigulė Skanadijaus vieton, o iš viršaus užsivožė dangčiu. Čia jis ėmė galvoti, koks nevidonas buvo tasai Skanadijus, prisiminė šiurpius pasakojimus apie numirėlius, naktimis klajojančius ne tik kapinėse, bet ir kitur. Plaukai jam pasišiaušė ir vaidenosi, kad štai ims tučtuojau ir prisikels Skanadijus ir jį pasmaugs. Bet meilės spiriamas užgniaužė šias baimingas mintis, gulėjo ir laukė, kas bus toliau.

Apie vidurnaktį Rinučas irgi išėjo iš namų, pasinešęs įvykdyti damos liepimą. Beeinant šmėkščiojo galvoje įvairios mintys, kas gali jam nutikti; o jeigu su Skanadijaus lavonu ant pečių jis pakliūtų į sinjorijos rankas ir kaip raganius būtų pasmerktas sudeginti; arba jeigu apie šią šventvagystę sužinotų velionio giminaičiai ir panorėtų atsikeršyti? Kilo ir kitokių abejonių, kurios vos nesustabdė jo. Tačiau apsigalvojęs tarė sau: „Nejaugi aš atmesiu pirmutinį šios kilmingos damos prašymą? Juk taip aš ją mylėjau ir tebemyliu, ypač dabar, kai galiu įsigyti jos malonę. Jeigu net turėčiau dėl to mirti, nelaužysiu

savo žodžio". Taip pasiryžęs, žengė pirmyn, atėjo prie kapo ir lengvai jį atidarė. Alesandras, išgirdęs veriamų durų girgždesį, nors baisiai persigando, bet užgniaužė kvapą ir gulėjo it negyvas. Rinučas, įžengęs vidun ir manydamas imąs Skanadijaus lavoną, pagriebė už kojų Alesandrą, ištempė laukan ir, užsivertęs ant pečių, bogino į kilmingos damos namus. Beskubėdamas nekreipė jokio dėmesio į savo nešulį, kuriuo dažnai trinkteldavo čia į kampą mūro, čia į suolus, sustatytus šaligatviuose. O naktis buvo tokia gūdi ir tamsi — nors akin durk.

Kai Rinučas jau buvo prie kilmingos damos durų, o ji pati stovėjo su tarnaite ties langu, žvalgydamasi, ar neatvilks Rinučas Alesandro, ir jau pasirengusi nusikratyti jais abiem, lyg tyčia sinjorijos sargybiniai, kurie tykojo toje gatvėje kažkokio tremtinio, išgirdę Rinučo žingsnių taukšėjimą, staiga nukreipė jo pusėn žibintą pažiūrėti, kas čia eina, ir, čiupę skydus ir ietis, sušuko:

— Kas ten?

Išvydęs juos, Rinučas, neturėdamas kada ilgai svarstyti, metė Alesandrą ir leidosi bėgti, kiek kojos įkabina. Alesandras, bemat atsikėlęs, taipogi nudūmė tekinas, nors jam kliudė labai ilgos numirėlio drapanos. Sargybinių žibinto šviesoje dama puikiausiai įžiūrėjo Rinučą su Alesandru ant nugaros, o taip jau ir Alesandrą, apsirengusį Skanadijaus drabužiais. Ji labai stebėjosi nepaprastu vieno ir antro drąsumu. Tačiau, kad ir stebėdamasi, leipo iš juoko matydama, kaip plumptelėjo žemėn Alesandras ir kaip paskui abudu nešė kudašių. Tokios aplinkybės pradžiuginta ir dėkodama dievui, išvadavusiam ją nuo įkyrių garbintojų, dama grįžo į savo kambarį ilsėtis, sykiu su tarnaite tvirtindama, kad abu jie, be abejo, karštai ją myli, jeigu įvykdė tokį sunkų uždavinį.

Rinučas, susikrimtęs ir keikdamas piktą savo dalią, vis dėlto nenuėjo namo: sargybiniams pasišalinus iš tos vietos, kur buvo numetęs Alesandrą, grįžo ten ir apgraibom ėmė ieškoti jo, ketindamas, jeigu rastų, tesėti savo pažadą. Niekur neradęs lavono ir manydamas, kad jį paėmė iš čia sargybiniai, nuliūdęs grįžo namo. Alesandras, nežinodamas, ką daryti, ir neatpažinęs, kas jį nešė, sielvartaudamas dėl tokios nesėkmės, irgi nudūlino namo.

Ryto metą, Skanadijaus kapą radus atdarą, o viduje lavono neaptikus, nes Alesandras buvo nugrūdęs jį gilyn,— visame Pistojos mieste pasklido įvairiausi gandai, ir kvaišos manė, kad jį nusinešė velniai.

Vis dėlto abudu įsimylėjėliai pranešė damai, ką katras padarė ir kas jiedviem nutiko, ir teisinosi tuo, kodėl ne iki galo įvykdė jos lie-

pimą, maldaudami malonės ir meilės. Bet dona Frančeska, dėdamasi netikinti jų žodžiais, griežtai atkirto, kad niekados nerodysianti jiems jokio palankumo, nes juodu nepatenkino jos prašymo, ir tokiu būdu galutinai jais atsikratė.

Antra novelė

ABATĖ SKUBIAI ŠOKA IŠ LOVOS, NORĖDAMA UŽKLUPTI JAI ĮSKŲSTĄ VIENUOLĘ SU MEILUŽIU. KADANGI PAS JĄ PAČIĄ NAKVOJO KUNIGAS, PATAMSY, MANYDAMA UŽSIDEDANTI ANT GALVOS GOBTUVĄ, UŽSIDĖJO KUNIGO KELNES. KALTINAMOJI, PAMAČIUSI TAI IR PASAKIUSI ABATEI, IŠVENGIA BAUSMĖS IR NEKLIUDOMA DŽIAUGIASI SU SAVO MEILUŽIU.

Kai nutilo Filomena, visi pagyrė damos sugebėjimą nusikratyti įkyriais garbintojais ir, priešingai, nusprendė, kad perdėta jų drąsa buvo ne meilė, o beprotybė. Tada karalienė, maloniai kreipdamasi į Elizą, tarė:

— Pasakok toliau, Eliza.

Eliza nedelsdama prabilo taip:

— Brangiosios damos, kaip girdėjote, puikiai mokėjo dona Frančeska nusikratyti įkyruoliais; bet ir viena jauna vienuolė, laimės padedama, sumaniai išsivadavo iš gresiančio pavojaus. Kaip žinote, daug yra tokių, kurie, patys būdami labai kvaili, mėgsta mokyti ir graudenti kitus. Iš mano novelės suprasite, kaip kartais likimas pelnytai juos baudžia. Taip nutiko ir vienai abatei su jai pavaldžia jauna vienuole; apie ją aš čia ir papasakosiu.

Turbūt žinote, kad Lombardijoj yra šventumu ir pamaldumu išgarsėjęs moterų vienuolynas, kur tarp kitų vienuolių buvo mergina, vardu Izabeta, kilusi iš geros giminės ir apdovanota nuostabiu grožiu. Kartą, priėjusi prie grotų pasimatyti su savo pusbroliu, ji įsimylėjo gražų jaunikaitį, buvusį drauge su juo. Jaunikaitis, išvydęs tokią gražuolę ir iš akių atspėjęs jos troškimus, taipogi karštai ją pamilo. Ilgą laiką juodu degino ir kankino šita bevaisė meilė. Galų gale jaunuolis,

savo mielosios padedamas, rado kelią slapčiomis įsigauti į vienuolyną. Ji buvo tuo labai patenkinta, ir jis ne kartą, o tolydžio ją lankė didžiam abiejų malonumui.

Šitaip jam vis lankantis, vieną naktį tenykštė vienuolė, nei jos, nei jo nepastebėta, pamatė jį atsisveikinant su Izabeta ir išeinant. Šią naujieną ji pranešė kitoms. Iš pradžių buvo sutarta apskųsti Izabetą abatei, vardu Uzimbaldai, gerai ir šventai moteriai, kaip manė apie ją vienuolės ir visi kiti, ją pažinojusieji. Paskui jos sugalvojo, kad verčiau tegu pati abatė užklumpa Izabetą su meilužiu — tada ji negalės išsiginti. Taigi, niekam nė žodžio nesakiusios, slapčia susitarė, kada kuriai budėti ir sergėti, idant galėtų ją nutverti. Ir šit vieną naktį, kai Izabeta, nieko nenumanydama ir nesisaugodama, pasikvietė mylimąjį, apie tai bemat sužinojo tos, kurios juodu sekė. Buvo jau vidurnaktis, kai pasalūnės, į dvi grupes pasidalijusios, vienos stojo sargybon prie Izabetos celės durų, o kitos nubėgo tekinos prie abatės kambario, pasibeldė ir, kai ši atsiliepė, sušuko:

— Kelkitės greičiau, motinėle! Mes sužinojome, kad Izabetos celėje yra vyriškis.

Tą naktį abatė leido drauge su kunigu, kurį ji dažnai įsigabendavo skrynioje. Išgirdusi tokią naujieną ir bijodama, kad vienuolės iš pernelyg didelio įkarščio ir skubėjimo, ko gero, neišverstų durų, abatė vikriai atsikėlė, apsirengė patamsy, kas po ranka pakliuvo, ir manydama, kad dedasi ant galvos klostėtą gobtuvą, kurį nešioja vienuolės ir kuris vadinamas salteru,— per tą skubėjimą vietoj saltero užsimetė ant galvos kunigo kelnes, išėjo iš kambario, greit užrakino duris ir sušuko:

— Kur ta dievo prakeiktoji?

Sykiu su kitomis vienuolėmis, taip nekantraujančiomis užklupti Izabetą nusikaltimo vietoje ir nepastebinčiomis, ką jų viršininkė turi ant galvos, abatė priėjo prie celės durų ir kitų padedama jas išvertė; įžengusios vidun, jos rado lovoje abudu meilužius apsikabinusius. Apstulbę nuo tokios staigmenos, jie nesijudino. Seserys tučtuojau sugriebė merginą ir, abatės įsakymu, nutempė į kapitulą. Jaunikaitis pasiliko celėje, apsirengė ir laukė, kuo baigsis ši byla, pasiryžęs susidoroti su visomis vienuolėmis ir su kiekvienu, kas tik mėgintų skriausti mylimąją, o paskui ją išsivesti.

Abatė, atsisėdusi į savo krėslą kapituloje, akivaizdoj visų vienuolių, įsmeigusių žvilgsnius tiktai į kaltininkę, ėmė ją plūsti paskutiniais žodžiais, kokius tik kada yra girdėjusi moteris: savo nešvankiu ir pa-

laidu elgesiu ji suteršusi vienuolyno garbę, šventumą ir gerą vardą, jeigu apie tai sužinotų kas iš šalies; ir prie piktų žodžių dar pridūrinėjo baisius grasinimus. Kaltininkė, susigėdusi ir įsibaiminusi, tylėjo kaip žemė, taigi kitoms vienuolėms bent kiek jos pagailo. Kai abatė įniko dar smarkiau ją vainoti, mergina, netyčia kilstelėjusi akis, išvydo, ką viršininkė turi ant galvos, o dar ir kelniaraiščius, kadaruojančius vienoj ir antroj pusėj. Suvokusi, kas tai yra, ir įsidrąsinusi tarė:

— Motinėle, tesaugo jus dievas! Pirmiau užsiriškite kyką, o paskui sakykite man, ką tik norite.

Abatė, nesuprasdama jos, sušuko:

— Kokį kyką, nedorėle? Dar drįsi tu čia man juokauti? Po to, ką pridarei, tau dar juokai galvoj?

— Motinėle, aš jus prašau užsirišti kyką, o paskui sakykit, kas tik jums patinka.

Tuomet visos vienuolės pakėlė akis į abatę, o ir ji pati, čiupusi rankom už galvos, apsižiūrėjo, kodėl Izabeta šitaip sako. Abatė, supratusi savo pačios kaltę ir matydama, kad ji visoms aiški ir nenuslepiama, tučtuojau nutraukė rūstų pamokslą, ėmė kalbėti visai kitoniškai ir užbaigdama pareiškė, kad neįmanoma apsiginti nuo kūno geidulių, todėl kiekviena, progai pasitaikius, galinti smagintis, bet slapčiomis, kaip ir iki šiol. Paleidusi merginą, ji grįžo į lovą prie savo kunigo, o Izabeta prie savo meilužio, kurį paskui gan dažnai kviesdavosi, keldama apmaudą pavyduolėms. Bet ir tos, kurios neturėjo meilužių, ieškojo slaptų pramogų kaip kuri išmanydama.

Trečia novelė

DAKTARAS SIMONĖ, BRUNO, BUFALMAKO IR NELO PRAŠOMAS, ĮTIKINA KALANDRINĄ, KAD JIS NĖŠČIAS. KALANDRINAS, BIJODAMAS GIMDYMO SKAUSMŲ, ATSIPERKA GAIDŽIAIS BEI PINIGAIS IR PASVEIKSTA NIEKO NEPAGIMDĘS.

Kai Eliza užbaigė savo novelę ir visos padėkojo dievui, kad jis jauną vienuolę teikėsi išplėšti iš pavydžios seserijos nagų, karalienė liepė Filostratui pasakoti toliau; šis, nelaukdamas, kad jam dukart sakytų, pradėjo:

— Gražiosios damos, liurbis teisėjas iš Markos, apie kurį šnekėjau vakar, sukliudė man pasekti jums novelę apie Kalandriną. O kadangi viskas, ką apie šį vyrą girdime, tiktai linksmumą kelia, aš jums papasakosiu, nors apie jį ir jo draugus jau daug buvo kalbėta, dar vieną novelę, kurią turėjau omenyje vakar.

Jau iš anksčiau pakankamai paaiškėjo, kas toks buvo tasai Kalandrinas ir kiti, apie kuriuos ketinu šioje novelėje kalbėti, todėl, nesileisdamas į ilgas šnekas, trumpai pasakysiu, kad sykį mirė viena Kalandrino teta, palikusi jam du šimtus lirų smulkiais. Taigi Kalandrinas visiems ėmė skelbtis norįs pirkti ūkį, ir kiek tiktai buvo Florencijoje maklerių, su visais derėjosi, tarsi kišenėje būtų turėjęs dešimt tūkstančių aukso florinų. Bet derybos visada nutrūkdavo, vos paminėjus perkamojo ūkio kainą.

Brunas ir Bufalmakas, kurie šiuos dalykus žinojo, ne kartą jam sakė, kad geriau pasielgtų, jeigu tuos pinigus prašvilptų drauge su jais, o ne pirktų žemę, iš kurios nebent molinius sviedinukus lipdys ir iš arbaleto šaudys. Tačiau bičiuliai ne tik nieko nepešė, bet neįstengė net prikalbinti, kad Kalandrinas nors kartą juos pavaišintų.

Sykį, jiedviem skundžiantis dėl to, prie jų priėjo draugas, tapytojas, vardu Nelas[209]. Visi trys ėmė sukti galvas, kaip čia prisikimšus pilvą iš Kalandrino kišenės. Greit jie surado tokį būdą, susitarė, ką kuris turi daryti, ir jau kitą rytą tykojo prie Kalandrino namų, laukdami, kada jis išeis. Vos tiktai nužengė jis keletą žingsnių, sutiko jį Nelas ir pasveikino:

— Labą dieną, Kalandrinai!

Kalandrinas jam irgi palinkėjo labų dienų ir laimingų metų. Nelas stabtelėjo ir įsmeigė akis jam į veidą.

— Ko taip žiūri į mane? — paklausė Kalandrinas.

Nelas jam atsakė:

— Ar neatsitiko tau kas šiąnakt? Tavęs stačiai pažint negalima.

Kalandrinas tuoj sunerimo ir tarė:

— Vaje, kas gi čia man būtų? Kaip tu manai?

— Ak, aš nežinau,— atsakė Nelas.— Tik tu man atrodai baisiai pasikeitęs. O gal tau ir nieko...

Ir Nelas pasitraukė. Kalandrinas, pilnas abejonių, nors nieko blogo nejusdamas, pėdino toliau. Bet Bufalmakas, kuris lūkuriavo kiek atokiau, vos tik išvydęs, kad Nelas pasišalino, priėjo prie Kalandrino ir pasilabinęs paklausė, ar jis nesveikuojąs.

— Pats nežinau,— sulemeno Kalandrinas.— Tik ką Nelas man

sakė, kad aš jam atrodau baisiai persimainęs. Gal iš tikrųjų sergu.

— Aiškus dalykas, sergi,— atsakė Bufalmakas.— Atrodai kaip lavonas.

Sulig tais žodžiais Kalandrinas pajuto, lyg jį krečia drugys. Nespėjo vargšas atsikvošėti, o prie jo prisiartino Brunas ir be niekur nieko sušuko:

— Kalandrinai, koks tavo veidas! Atrodai it numirėlis! Kas tau yra?

Išgirdęs, kad visi trys kartoja tą pat, Kalandrinas galutinai įsitikino sergąs ir drebėdamas paklausė:

— Kas gi man daryti?

Brunas atsakė:

— Man regis, tu grįžk namo, gulk į lovą ir šiltai užsiklok, o savo šlapimą nusiųsk daktarui Simonei — tu žinai, koks jis mums draugiškas. Jis bemat tau pasakys, kaip gydytis, o mes eisime su tavim kartu ir padėsime, kas reikės.

Kelyje jie susitiko Nelą, kuris irgi prie jų prisidėjo. Kalandrinas drauge su visais trimis grįžo namo. Vos tik įžengė į savo kambarį, visiškai nusigalavęs, šūktelėjo žmonai:

— Eik šen, Tesa, gerai mane užklok: jaučiu, kad sunkiai apsirgau.

Atgulęs patalan, per tarnaičiukę nusiuntė savo šlapimą daktarui Simonei, kuris tuomet laikė vaistinę Senajame turguje su iškaba „Moliūgas“. Brunas tarė bičiuliams:

— Jūs likite čia su juo, o aš nubėgsiu ir sužinosiu, ką daktaras pasakys; ir jeigu reikia, atvesiu jį čion.

— Ak mielas mano drauge,— suvaitojo Kalandrinas,— padaryk man tą paslaugą — nueik ir sužinok, kas man yra: juntu kažką viduje...

Brunas skubiai išėjo, pas daktarą Simonę atsirado pirmiau už mergaičiukę, nešančią šlapimą, ir išklostė jam reikalą. Vos tik peržengė slenkstį mergaičiukė, daktaras pasižiūrėjo į šlapimą ir tarė jai:

— Bėk greičiau ir pasakyk savo šeimininkui, kad gulėtų šiltai apsiklojęs. Aš tuojau ateisiu pats ir paaiškinsiu, kas jam yra ir ką jis turi daryti.

Tarnaičiukė persakė tuos žodžius ligoniui. Netrukus atvyko daktaras, o su juo ir Brunas. Daktaras prisėdo prie Kalandrino, pačiupinėjo pulsą ir po valandžiukės tarė girdint žmonai:

— Matai, Kalandrinai, atvirai kalbant, tu neturi jokios ligos, tik esi nėščias.

Kalandrinas, išgirdęs tokią naujieną, ėmė graudulingai aičioti, paskui užriko ant žmonos:

— Ak varge! Tesa, tai tu man šitą bėdą užtaisei, nes visada nori būti ant viršaus! Ne sykį tau sakiau!

Žmona, labai padori moteris, girdėdama tokius žodžius, visa nuraudo iš gėdos ir, panarinusi galvą, nieko neatsakiusi, išėjo iš kambario. O Kalandrinas aimanuodamas kalbėjo:

— Vargas man, vargas! Ką aš darysiu? Kaip pagimdysiu tą vaiką? Pro kur jis išlįs? Ak, aiškiai matau, per tą beprotišką pačios užgaidą turėsiu mirti! Tegu dievas nubaudžia ją, o mane apsaugo nuo pikto! Jeigu būčiau tiek sveikas, kiek esu ligonis, atsikelčiau ir taip ją išpliekčiau, kad visus kaulus sutraiškyčiau! Bet po teisybei aš to nusipelniau: nereikėjo man jos leisti ant viršaus. Dievaži, jeigu šį kartą išliksiu gyvas, verčiau tegu ji miršta iš pasiutimo, bet niekad neleisiu jai tokių pokštų krėsti!

Brunas, Bufalmakas ir Nelas, girdėdami šitokias Kalandrino kalbas, vos nesprogo iš juoko, bet vis dar valdėsi; o maestras Kvailonė taip iš visų plaučių kvatojo, kad net žandai plyšo. Galų gale, aptilus juokui, Kalandrinas ėmė maldauti daktarą, kad šis duotų jam kokį patarimą ir pagalbą. Daktaras jam tarė:

— Nebijok ir nesigraužk, Kalandrinai! Ačiū dievui, mes greit susigriebėm, ir be didelio vargo per kelias dienas aš tave išvaduosiu nuo tos naštos. Tik tau reikės pinigo nepagailėti.

— O, dėl dievo meilės, daktare,— atsakė Kalandrinas.— Aš turiu du šimtus lirų, už kurias norėjau pirkti ūkį; jeigu reikia, imkite nors visas, kad tik man nereikėtų gimdyti; aš netgi nesuprantu, kaip tatai galėčiau padaryti. Girdžiu, kaip baisiai klykia moterys gimdydamos, nors joms tenai gan platu, pro kur išeina kūdikis; jeigu aš pajusčiau tokius skausmus, manau, pirmiau numirčiau negu pagimdyčiau.

— Nesirūpink,— atsakė daktaras.— Aš pagaminsiu tam tikro distiliuoto gėrimo, kuris labai skanus ir išganingas; per tris dienas tau viskas praeis, ir būsi vėl sveikas kaip ridikas. Tik žiūrėk, ateityje būk protingas ir tokių paikysčių nebekrėsk. O dabar tam nuovirui reikia šešeto gerų, riebių gaidžių; kiti vaistai kaštuos penketą lirų; duok kuriam nors draugui pinigų — tegu viską nuperka ir atneša man į vaistinę, o aš, dievaži, rytoj rytą atsiųsiu tau to distiliuoto skystimėlio; gerk tu jo po didelę taurę išsyk.

Išklausęs tuos žodžius, Kalandrinas sušuko:

— Daktare brangus, viskas bus, kaip jūs sakote!

Davęs Brunui penkias liras ir dar pinigų šešetui gaidžių pirkti, Kalandrinas maldavo padaryti jam šią paslaugą.

Gydytojas, grįžęs į vaistinę, liepė sutaisyti nestiprių paleidžiamųjų vaistų ir nusiuntė Kalandrinui. Brunas, nupirkęs gaidžius ir kitką, ko reikėjo vaišėms, sykiu su gydytoju ir bičiuliais viską sudorojo.

Kalandrinas tris dienas iš eilės gėrė tą skystimėlį, o draugai jį lankė. Ketvirtą dieną atėjo pas jį gydytojas, pačiupinėjo pulsą ir tarė:

— Kalandrinai, esi jau visiškai sveikas ir gali be jokios baimės dar šiandien eiti į miestą savo reikalais; nėr tau ko ilgiau tūnoti namie.

Kalandrinas prasidžiugęs atsikėlė ir išėjo į miestą; su kuo tik gaudavo pakalbėti, išsijuosęs gyrė puikų daktarą, maestrą Simonę, kuris per tris dienas be jokių skausmų jį išvadavęs nuo nėštumo. O Brunas, Bufalmakas ir Nelas džiūgavo, kad puikiai sugebėjo pasityčioti iš Kalandrino šykštybės. Tačiau mona Tesa, supratusi apgaulę, ilgai dar bambėjo ant vyro.

Ketvirta novelė

ČEKAS FORTARIGAS PRALOŠIA BUONKONVENTE VISĄ SAVO MANTĄ, O TAIP JAU IR ČEKO ANDŽULJERIO PINIGUS; FORTARIGAS VIENMARŠKINIS BĖGA PASKUI ANDŽULJERĮ ŠAUKDAMAS, KAD TASAI JĮ APVOGĘS, IR LIEPIA KAIMIEČIAMS JĮ SUČIUPTI; APSIRENGĘS JO DRABUŽIAIS IR UŽSĖDĘS ANT JO ŽIRGO, NUJOJA SAU, O ANDŽULJERIS LIEKA VIENMARŠKINIS.

Visa draugija leipo juokais klausydama, ką sako Kalandrinas apie savo žmoną. Kai nutilo Filostratas, karalienės pageidavimu, Neifilė pradėjo:

— Tauriosios damos, jeigu žmonėms tiek pat lengva būtų rodyti kitiems savo išmintį ir dorybę, kaip kad kvailumą ar ydas, daugelis veltui stengtųsi tramdyti savo iškalbą; tą aiškiai parodė Kalandrino paikybė: norint pagyti iš ligos, kuria per savo neišmanymą tarėsi sergąs, jam anaiptol nereikėjo kelti viešumon slaptų žmonos pomėgių. Šita novelė man primena kitą, visai priešingą, kurioje vieno žmogaus klasta

nugali kito protą ir nugalėtajam padaro didžią gėdą ir skriaudą. Apie tai aš ir norėčiau jums papasakoti.

Ne per seniausiai gyveno Sjenoje du jau subrendę vyrai, bendravardžiai — Čekai[210], tik vienas — mesero Andžuljerio sūnus, o antras — mesero Fortarigo. Nors visais kitais atžvilgiais jų būdai skyrėsi, bet vienu atžvilgiu buvo panašūs — abudu nekentė savo tėvų. Toji neapykanta taip juodu suartino, kad jie tapo draugais ir dažnai susitikdavo.

Andžuljeris, dailus ir išauklėtas vyras, manė, kad iš tų lėšų, kurias jam skirdavo tėvas, Sjenoje jis tegalįs tik skursti. Todėl, išgirdęs, kad į Ankonos Marką atvyko popiežiaus legatas, labai jam palankus kardinolas, ryžosi keliauti pas jį, tikėdamasis ten pagerinti savo padėtį. Išdėstęs šį dalyką tėvui, paprašė jo iškart tokios sumos, kokią gaudavo per šešis mėnesius, idant galėtų apsirengti, nusipirkti žirgą ir padoriai iškeliauti. Tik dar ieškojo žmogaus, kurį galėtų pasiimti už tarną. Išgirdęs apie tai, Fortarigas tučtuojau prisistatė Andžuljeriui ir kaip beįmanydamas ėmė prašyti, kad paimtų jį, žadėdamas būti ir tarnu, ir arklininku, ir viskuo, ir be jokios algos, tik už valgį. Andžuljeris atsakė nenorįs jo imti ne todėl, kad laikytų netinkamu šitokioms paslaugoms, o todėl, kad jis lošiąs, o kartais ir nusigeriąs. Fortarigas dievagojosi, šimtus kartų prisiekdinėjo sergėtis ir vienos, ir kitos kliaudos, ir tol prašė maldavo, kol Andžuljeris nusileido ir sutiko.

Vieną rytą abudu leidosi į kelią ir apie pietus atvyko į Buonkonventą. Ten papietavęs, Andžuljeris liepė pakloti viešbutyje lovą, nes buvo didelė kaitra. Fortarigo padedamas, nusirengė ir atsigulė, o jam įsakė, kad prižadintų, kai išmuš devynias. Andžuljeriui bemiegant, Fortarigas nuėjo į taverną ir čia, bent kiek išgėręs, pradėjo su tenykščiais lošti. Trumpu laiku anie iš jo išlošė ir tuos menkus pinigus, kiek jų turėjo, o taipogi ir drabužius, kuriais buvo apsivilkęs; norėdamas atsilošti, jis vienmarškinis nubėgo ten, kur miegojo Andžuljeris; matydamas jį kietai įmigusį, ištraukė jam iš kapšio visus pinigus ir, grįžęs lošti, prakišo ir šituos.

Andžuljeris nubudęs atsikėlė, apsirengė ir paklausė, kur Fortarigas. Niekur neradus jo, Andžuljeris pamanė, kad tasai miega girtas kokiam užkampy, kaip buvo įpratęs. Todėl, nusprendęs palikti jį, liepė pabalnoti žirgą ir pririšti kelionmaišį, ketindamas Korsinjane nusisamdyti kitą tarną. Prieš iškeliaudamas, nori sumokėti šeimininkui, bet žiūri — pinigų nebėra. Kilo baisus triukšmas, visame viešbutyje — sąmyšis; Andžuljeris tvirtino, kad čia jį apvogę, ir grasino visus juos suimti ir

nuvaryti į Sjeną. Tik štai pasirodo vienmarškinis Fortarigas, atėjęs pagrobti Andžuljerio drabužių, kaip pirmiau buvo pagrobęs pinigus. Matydamas, kad Andžuljeris ruošiasi išjoti, tarė:

— Kaip, Andžuljeri? Jau iškeliaujame? Luktelk trupučiuką, tuojau ateis čion žmogus, kuriam aš užstačiau savo liemenę už trisdešimt aštuonis soldus; esu tikras, jis atiduos už trisdešimt penkis, jeigu tuoj pat sumokėsim.

Taip jam bekalbant, priėjo vienas žmogus ir įtikino Andžuljerį, kad būtent Fortarigas pavogė jo pinigus, nes kaip tik tokią sumą jis pralošė. Andžuljeris įdūkęs išplūdo Fortarigą paskutiniais žodžiais ir jeigu žmonių nebūtų bijojęs labiau negu dievo, būtų jį nudėjęs; grasindamas pakarti arba ištremti iš Sjenos, o jei grįžtų — užnerti kilpą ant kaklo, jis sėdo ant žirgo. O Fortarigas, tarytum Andžuljeris ne jam, o kam kitam sakytų, traukė savo giesmę:

— Ak Andžuljeri, susimildamas, meskim į šalį tas tuščias kalbas, kurios nė sudilusio skatiko nevertos. Tik pagalvok: mes atgausim liemenę už trisdešimt penkis soldus, jeigu sumokėsim tuojau; o jeigu uždelsime nors iki rytojaus, jis reikalaus ne mažiau kaip trisdešimt aštuonių, tiek, kiek paskolino; jis daro man šią paslaugą, nes kirtau jo patariamas. Kodėl mes turėtume išsižadėti tų trijų soldų?

Andžuljeris, girdėdamas tokią jo šneką, nesitvėrė apmaudu, ypač dar todėl, kad tie, kurie stovėjo aplinkui, spoksojo į jį ir, rodės, tikėjo, kad ne Fortarigas pralošė Andžuljerio pinigus, o Andžuljeris pasisavino Fortarigo naudą. Tad Andžuljeris sušuko:

— Kas man rūpi tavo liemenė? Kad tave pakartų, nevidone! Tu ne tik mane apvogei, pralošei mano pinigus, bet dar kliudai iškeliauti ir tyčiojiesi iš manęs!

Bet Fortarigas neatlyžo ir, lyg ne jam tai būtų sakoma, postringavo toliau:

— Kodėl neduodi man laimėti tų trijų soldų? Gal manai, kad aš jų dar sykį tau nepaskolinčiau? Susimildamas, paklausyk manęs. O ir kam čia taip skubėti? Mes dar šį vakarą nujosime į Torenjerį. Na, trauk iš kišenės kapšį! Žinok, kad visoje Sjenoje nerastum kitos tokios liemenės, kuri taip man tiktų kaip šita; o aš turėčiau ją palikti anam žmogui už trisdešimt aštuonis soldus! Ji verta keturiasdešimt ar daugiau, taigi tu man padarytum dvigubą nuostolį.

Andžuljeris, baisiausiai susikrimtęs, matydamas, kad tarnas jį apiplėšė, o dabar dar trukdo savo plepalais, nieko jam nebeatsakydamas, pasuko žirgą ir nujojo ant Torenjerio. Bet Fortarigas, kuriam šovė

į galvą velniška klasta, leidosi bėgti vienmarškinis pridurmu. Jis nuskuodė jau bent dvejetą mylių, vis prašydamas liemenės. Andžuljeris varė žirgą sparčiau, norėdamas atsikratyti įkyruolio. Staiga Fortarigas pamatė laukuose, šalia kelio, priešais Andžuljerį, žemdirbius ir visa gerkle ėmė šaukti:

— Griebkite jį! Griebkite jį!

Kaimiečiai, kas su kastuvu, kas su kauptuku, pastojo Andžuljeriui kelią, manydami, kad šis apiplėšė tą, kuris bėga vienmarškinis užpakaly šaukdamas, taigi sulaikė ir suėmė. Kad ir kiek Andžuljeris jiems aiškino, kas jis toks ir kaip iš tikrųjų yra, nieko negelbėjo. Fortarigas prilėkęs piktai užriko:

— Dievaži, tik užmušti tave, prakeiktas nevidone, pabėgęs su mano labu!

Ir, atsigręžęs į kaimiečius, tarė:

— Matote, ponai, kaip apsirengusį paliko jis mane viešbutyje, pirmiau pralošęs visą savo mantą! Galiu pasakyti, kad dievo ir jūsų dėka atgavau bent šitiek! Užtat amžinai jums būsiu dėkingas!

Kalbėjo ir Andžuljeris, bet jo žodžių niekas neklausė. Kaimiečių padedamas, Fortarigas nutraukė jį nuo žirgo, išrengė, apsivilko jo drabužiais, užsėdo ant arklio ir nujojo, palikęs Andžuljerį vienmarškinį ir basą; grįžęs į Sjeną, visur skelbėsi, kad žirgą ir drabužius išlošęs iš Andžuljerio.

O Andžuljeris, kuris tikėjosi pralobti pas kardinolą Markoje, į Buonkonventą atpėdino plikas, vienmarškinis, iš gėdos nedrįsdamas tučtuojau grįžti į Sjeną; skolintom drapanom, sėdęs ant kuino, kurį buvo palikęs Fortarigas, nujojo pas gimines į Korsinjaną; čia jis pabuvo tol, kol ir vėlei sulaukė tėvo paramos.

Šitaip Fortarigo klasta sužlugdė gerą Andžuljerio sumanymą, tačiau savo laiku ir savo vietoje ji neliko nenubausta.

Penkta novelė

KALANDRINAS ĮSIMYLI VIENĄ MERGINĄ; BRUNAS DUODA JAM BURTARAŠTĮ; VOS TIK PALIEČIA TUO BURTARAŠČIU MERGINĄ, JI NUSEKA

PASKUI JĮ; JUOS UŽKLUMPA ŽMONA IR SMARKIAI PAIMA KALANDRINĄ Į NAGĄ.

Kai užsibaigė trumpoka Neifilės novelė, nesukėlusi nei didelio juoko, nei ilgų šnekų, karalienė kreipėsi į Fjametą ir liepė jai pasakoti toliau. Šioji linksmai atsakė, kad mielai sutinkanti, ir prabilo:

— Tauriosios damos, jūs, rodos, žinote, kad yra tokių dalykų, apie kuriuos kad ir kiek kalbėtum, jie vis tiek dar patiks klausytojams, jeigu tik kalbėtojas mokės parinkti deramą vietą ir laiką. Antra vertus, kai pagalvoju, kodėl mes čion susiėjome (o juk susiėjome smagiai ir linksmai leisti laiko), manau, jog viskas, kas gali teikti džiaugsmo ir malonumo, puikiausiai čia tinka, jeigu net ir tūkstantį kartų būtų šnekėta. Štai kodėl, nors apie Kalandrino nuotykius apsčiai jau prikalbėta, aš, prisimindama neseniai pasakytus Filostrato žodžius, kad visi jie tik skaniai prajuokina, ryžtuosi prie pasektųjų novelių pridurti dar vieną. Jeigu norėčiau nukrypti nuo teisybės, aš sugebėčiau kitais vardais ją padabinti ir papasakoti; bet kadangi, nutolus nuo teisybės, novelė daug mažiau bežavi, aš ją papasakosiu taip, kaip dėjosi iš tikrųjų.

Nikolas Kornakinis[211], mūsų miesto pilietis, buvo lobingas žmogus ir, be kitų valdų, turėjo gražią sodybą Kameratoje, kur pasistatydino dailų, prašmatnų rūmą, o su Brunu ir Bufalmaku susitarė, kad ištapytų jį visą. Kadangi darbo buvo daug, juodu pasikvietė talkon dar Nelą bei Kalandriną ir pradėjo dirbti. Nors keliuose kambariuose jau stovėjo lovos bei kiti reikalingi baldai ir ten gyveno sena tarnaitė kaip sargė, bet kadangi kitų tarnų nebuvo, tai minėto Nikolo sūnus, vardu Filipas, vyras dar jaunas ir be pačios, kartais čion atsivesdavo kokią nors moterį savo malonumams, ją palaikydavo dieną ar dvi, o paskui išsiųsdavo atgal. Sykį jis parsivedė merginą, vardu Nikolozą, kurią vienas nenaudėlis, pravardžiuojamas Besočiu, savo pramogai laikė Kamaldoly ir kartais išnuomodavo kitiems. Ji buvo dailaus stoto, gerai apsirengusi ir pagal savo luomą mokėjo gražiai elgtis ir guviai kalbėti. Kartą, apie vidurdienį, kai ji išėjo iš kambario su baltu apatiniu sijonu, susuktais ant galvos plaukais, ir prie šulinio kieme mazgojosi rankas ir prausėsi veidą, lyg tyčia atsitiko taip, kad tuo pačiu metu ir Kalandrinas atėjo čion vandens ir mandagiai ją pasveikino. Nikoloza jam padėkojo už labą dieną ir įsižiūrėjo į jį, anaiptol ne iš susižavėjimo, o todėl, kad Kalandrinas ją nustebino savo keistumu. Taipogi ir Kalandrinas ėmė žiūrėti į ją; kadangi ji atrodė jam graži, tai delsė pas šulinį

ir nėjo su vandeniu prie draugų; bet, nepažindamas jos, nedrįso užkalbinti. Nikoloza, matydama, kaip Kalandrinas į ją įsistebeilijęs, užsimanė jį paerzinti ir ėmė šaudyti akimis patylom dūsaudama. Taigi Kalandrinas staiga taip įsimylėjo tą merginą, kad iš kiemo pasitraukė tik tada, kai Filipas ją pasišaukė į kambarį.

Grįžęs prie darbo, Kalandrinas tik dūsavo ir pūkštė. Brunas, nenuleidžiąs nuo jo akių, nes gardaus juoko turėdavo iš šito vargšelio nuotykių, pastebėjo tatai ir sako:

— Kas, po velnių, tau yra, drauguži Kalandrinai? Tu nieko kito neveiki, tik dūsauji ir dūsauji!

Kalandrinas atsakė jam:

— Drauguži, jeigu rasčiau, kas man padėtų, laimingas būčiau!

— Kaip? — paklausė Brunas.

— Tik niekam, gink dieve, nesakyk,— tarė Kalandrinas.— Yra čia mergina, gražesnė už nimfą, ir taip karštai mane įsimylėjusi, kad tau atrodys tiesiog stebuklas! Aš pats tik dabar tuo įsitikinau, kai nuėjau vandens.

— Dėl dievo meilės, sergėkis! — sušuko Brunas.— Ar ji ne Filipo žmona?

— Galimas daiktas,— sako Kalandrinas,— nes Filipas šūktelėjo ją, ir jinai nuėjo pas jį, į kambarį. Bet argi tas kliudo? Dėl meilės aš nepasivaržyčiau net Kristaus, tai ką čia man Filipas! Teisybę tau pasakysiu, drauguži, aš taip ja sužavėtas, kad ir apsakyti negaliu!

Tuomet Brunas sako:

— Drauguži, aš išsiteirausiu, kas ji tokia; jeigu iš tikrųjų Filipo žmona, tai bemat sutvarkysiu tavo reikalą, nes ji gera mano bičiulė. Bet kaip padaryti, kad Bufalmakas nieko nesužinotų? Nespėji žodžio jai pratarti, ir jis tuoj čia pat.

— Bufalmakas man nerūpi,— atsakė Kalandrinas,— tik sergėkimės Nelo: jis Tesos giminaitis ir sugadintų visą reikalą.

— Teisybę tu sakai,— pritarė Brunas.

Brunas puikiausiai žinojo, kas toji mergina, nes buvo matęs ją ateinant, o ir pats Filipas buvo apie tai pasipasakojęs. Todėl, kai Kalandrinas valandžiukei pasitraukė nuo darbo ir nuėjo pasižvalgyti merginos, Brunas viską išklojo Nelui ir Bufalmakui, ir visi trys slapčia susitarė, kaip pasišaipyti iš šito jo įsimylėjimo. Kai Kalandrinas grįžo, Brunas tyliai paklausė:

— Ar matei ją?

— O, taip! — suvaitojo Kalandrinas.— Graban ji mane varo.

— Eisiu pažiūrėti,— tarė Brunas,— ar iš tikrųjų čia ta pati, kaip aš manau; jeigu ta pati — leisk veikti man.

Nulipęs žemyn ir sutikęs ją drauge su Filipu, jis smulkiai apsakė jiems, kas per vienas yra Kalandrinas, ką jis prisipažinęs, ir susitarė su jiedviem, ką kuriam sakyti ir daryti, kad galėtų pasijuokti ir pasismaginti iš jo įsimylėjimo. Grįžęs Kalandrinui tarė:

— Taip, čia ta pati. Tik reikia labai gudriai veikti, nes jeigu Filipas apsižiūrėtų, Arno upėj vandens neužtektų mums apsiplauti. Bet ką norėtum, kad pasakyčiau, jeigu kartais gaučiau su ja pasišnekėti?

Kalandrinas atsakė:

— Dievaži, pirmų pirmiausia pasakyk, kad aš linkiu jai tūkstantį saikų tos gėrybės, nuo kurios ilgakasės apvalėja, o paskui pasakyk, kad aš esu nuolankiausias jos tarnas, ir paklausk, gal ji ko nori. Ar supratai mane?

Brunas atsakė:

— Taip, o dabar leisk veikti man!

Kai atėjo vakarienės metas, jie, metę darbą, nusileido į kiemą, kur buvo Filipas ir Nikoloza, ir čia dėl Kalandrino tyčia bent kiek užtruko. Kalandrinas spoksojo į merginą ir taisė tokias keistas minas, kad būtų pastebėjęs ir aklas. Nikoloza savo ruožtu darė viską, kad tik gerai įkaitintų Kalandriną, iš širdies mėgaudamasi šiomis patyčiomis, o tuo tarpu Filipas, Bruno primokytas, dėjosi šnekučiuojąs su Bufalmaku bei kitais ir nieko nematąs.

Po kurio laiko, didžiausiam Kalandrino apmaudui, dailininkai atsisveikino ir nuėjo; kelyje į Florenciją Brunas tarė Kalandrinui:

— Stačiai tau pasakysiu, tu ją tirpdai kaip saulė ledą; prisiekiu dievo kūnu, jeigu atsineštum čion savo citrą ir sudainuotum keletą meilės dainelių, ji iššoktų pro langą ir ateitų pas tave.

Kalandrinas sako:

— Manai, bičiuli? Iš tikrųjų taip manai? Galgi ir atsinešti citrą?

— Žinoma! — atsakė Brunas.

— Na, matai,— traukė Kalandrinas,— o tu netikėjai, kai aš tau sakiau. Dievaž, bičiuli, aš geriau už kiekvieną moku pasiekti savo tikslą! Kas kitas būtų sugebėjęs taip greit įžiebti meilę tokios damos širdyje? Ar gali su manim lygintis tie jauni pagyrūnai, kurie per dienų dienas gainiojasi paskui sijonus ir trimituoja apie savo pergales, o per tūkstantį metų nė saujos riešutų neiškaulija! Norėčiau, kad tu bent kartą mane grojant išgirstum! Tada pamatytum, koks aš muzikantas! Suprask mane, aš juk nesu toks senas, kaip tau atrodau. Ji bemat tą

pajuto ir dar geriau pajus, kai ją į savo nagus nutversiu! Prisiekiu tikru Kristaus kūnu, aš jai taip užgrosiu, kad ji paskui mane bėgios kaip beprotė paskui savo kūdikį!

— O,— sušuko Brunas,— čiupsi kaip vanagas! Jau dabar, regis, matau, kaip tu kandžioji savo kapliadančiais rausvas jos lūpas ir skruostus, panašius į žydinčias rožes, o paskui... ryji ją visą.

Girdėdamas tuos žodžius, Kalandrinas tarėsi jau laikąs ją glėbyje ir žengė dainuodamas ir pasišokinėdamas, toks linksmas, kad nesitvėrė savam kaily.

Rytojaus dieną jis atsinešė citrą ir, didžiam visos draugijos malonumui, sudainavo keletą dainelių, pritardamas sau citra. Trumpu laiku jį apsėdo toks geismas nuolat turėti Nikolozą po akių, kad jis nebeėmė teptuko į rankas, o šimtus kartų dienoje prišokdavo čia prie lango, čia prie durų, arba išbėgdavo į kiemą, kad tik ją pamatytų; o ši, gudriai veikdama pagal Bruno nurodymus, progų tam nešykštėjo. Brunas savo rėžtu perduodavo jai nuo Kalandrino karštus linkėjimus, o paskui jam atnešdavo atsakymus nuo Nikolozos. Kai jos tenai nebūdavo, o tat atsitikdavo gan dažnai, jis siuntinėdavo jam, neva nuo Nikolozos, savo paties laiškus, kuriuose teikdavo daug vilčių, kad jo troškimai būsią patenkinti, ir rašydavo, kad dabar ji esanti tėvų namuose ir, deja, negalinti su juo matytis.

Tokiu tai būdu Brunas ir Bufalmakas, šitų išmonių kaltininkai, širdingai smaginosi iš Kalandrino paikysčių, kartais išviliodami iš jo, neva kaip dovaną mylimajai, čia dramblio kaulo šukas, čia piniginę, čia peiliuką, čia kitą kokį mažmožį, o tariamai nuo jos atnešdavo netikrų, beverčių žiedelių, kuriais Kalandrinas džiaugdavosi lyg didžiausia brangenybe. Atsidėkodamas Kalandrinas pavaišindavo bičiulius skaniais užkandžiais ar kitu kuo jiems pasigerindavo, kad tik uoliau veiktų jo labui.

Taip jie mulkino Kalandriną daugiau nei du mėnesius, nepajudinę jo reikalo nė per sprindį. Kalandrinas, matydamas, kad darbas jau eina į galą, ir nuogąstaudamas, kad jeigu nepasieks savo tikslo čia, tai kur kitur tikriausiai nieko nepeš, ėmė raginti ir smarkiai spirti Bruną prie sienos. Taigi, kai mergina vėl pasirodė, Brunas, pirmiau susitaręs su Filipu ir su ja, kas daryti, sako Kalandrinui:

— Matai, bičiuli, ši mergina tūkstantį kartų man žadėjo patenkinti tavo troškimus, o nieko nedaro, tikriausiai vedžioja tave už nosies; kadangi ji nevykdo savo pažadų, tai mes varu ją priversime, jeigu tik tu nori.

— O, dėl dievo meilės! — sušuko Kalandrinas.— Tik greičiau!

— Ar nebijosi,— sako Brunas,— paliesti ją burtaraščiu, kurį tau duosiu?

— Aišku, ne,— atšovė Kalandrinas.

— Jeigu taip,— sako Brunas,— atnešk man skiautę pergamento iš nelaikšio ėriuko odos, gyvą šikšnosparnį, tris grūdelius miros ir šventintą žvakę ir leisk veikti man.

Visą kitos dienos vakarą Kalandrinas išstovėjo su savo prietaisais, gaudydamas šikšnosparnį, galų gale pagavo ir sykiu su kitais daiktais nunešė Brunui. Užsidaręs savo kambary, dailininkas prikeverzojo ant to pergamento kažkokių nesąmonių ir ženklų, paskui įteikė Kalandrinui ir tarė:

— Žinok, Kalandrinai, kai tik paliesi ją šituo raštu, ji tučtuojau nuseks paskui tave ir darys viską, ką tik tu norėsi. Jeigu Filipas šiandien kur išeis, prisigretink prie jos ir palietęs mauk stačiai į daržinę čia šalimais, ten yra šiaudų ir nė gyva dvasia neužklysta; pamatysi, ji ateis pridurmu; o kai būsite drauge, tu jau pats žinai, ką daryti.

Kalandrinas pasijuto laimingiausiu žmogum, čiupo pergamentą ir tarė:

— Dabar, bičiuli, leisk veikti man!

Nelas, kurio Kalandrinas sergėjosi, taipogi prisidėjo prie šitų patyčių ir sykiu su kitais mėgavosi jomis. Bruno paskatintas, nuvyko į Florenciją pas Kalandrino žmoną ir tarė:

— Tesa, pameni, kaip tave be jokios kaltės sumušė Kalandrinas, grįžęs vieną dieną su akmenimis nuo Munjonės; todėl aš noriu, kad tu jam atkeršytum; jeigu to nepadarysi — aš tau nebe giminė ir nebe draugas. Jis baisiai įsimylėjęs ten vieną moterį; toji ištvirkėlė dažnai susimeta su juo krūvon; va ir dabar juodu susitarė netrukus susitikti; todėl aš ir noriu, kad tu nueitum ten, užkluptum jį ant karštųjų ir gerai išvanotum kailį.

Mona Tesa, išgirdusi tokią naujieną, ne juokais įdūko, pašoko ir ėmė kliegti:

— Vaje, vaje! Ak tu, bjaurybe, paleistuvi, tai šitaip tu elgies! Prisiekiu dievo kryžium, nevidone, dovanai tas nepraeis, aš tau atmokėsiu!

Užsimetusi apsiaustą ir pasiėmusi vieną moterėlę sau į palydoves, protekiniais drauge su Nelu nuskubėjo ten. Brunas, iš tolo pamatęs ją ateinant, tarė Filipui:

— Antai mūsų talkininkė!

Todėl Filipas, užėjęs, kur triūsė Kalandrinas ir kiti, tarė:

— Meistreliai, man reikia tučtuojau vykti Florencijon. Dirbkite išsijuosę!

Atsisveikinęs nuėjo ir pasislėpė tokioje vietoje, iš kur galėjo stebėti, ką daro Kalandrinas, pats būdamas nematomas. Kalandrinas, kai tik pamanė, kad Filipas bus jau šiek tiek atsitolinęs, tučtuojau nulipo žemyn į kiemą, kur rado Nikolozą pačią vieną; jis užmezgė su ja šneką, o ji, gerai žinodama, kas daryti, prisigretino prie jo ir parodė kiek daugiau meilumo negu paprastai. Tuomet Kalandrinas ją palietė burtaraščiu ir, nė žodžio netaręs, apsigręžė, ir pasuko į daržinę, o Nikoloza iš paskos. Įėjusi į daržinę, ji užsklendė duris, apkabino Kalandriną, pargriovė ant žemės, kur buvo prikreikta šiaudų, užšoko ant jo raita, įrėmė rankas jam į pečius, kad negalėtų pasiekti jos veido, ir, tarytum aistringo geismo apimta, žiūrėjo į jį ir kalbėjo:

— O brangiausias mano Kalandrinai, širdie mano, mano laime, mano ramybe! Kaip jau seniai aš troškau turėti tave savo glėbyje ir spausti prie krūtinės! Tu savo dailumu varai mane iš proto, o savo citros garsais užbūrei man širdį!

Kalandrinas, vos begalėdamas pajudėti, tarė:

— Ak mano sielos saldybe, leisk tave pabučiuoti!

— O, kaip tu skubi! — atšovė Nikoloza.— Leisk man pirmiau atsižiūrėti į tave, leisk mano akims prisisotinti mielu tavo veidu!

Tuo tarpu Brunas ir Bufalmakas tūnojo šalia Filipo, ir visi trys matė ir girdėjo, kas darėsi. Kai Kalandrinas vis dėlto jau siekė pabučiuoti Nikolozą, kieme pasirodė Nelas su mona Tesa. Pažvelgęs į daržinę, jis tarė:

— Guldau galvą — juodu čia!

Įdūkusi žmona priėjo prie daržinės, smarkiai pastūmė duris, išvertė jas ir, įpuolusi vidun, išvydo Nikolozą raitą ant Kalandrino. Nikoloza, pamačiusi damą, spruko šalin ir nubėgo į Filipo slėptuvę. Bet Kalandrinui nepavyko išsisukti: nespėjo jis dar atsikelti, prie jo prišoko mona Tesa ir nagais išakėjo jam veidą, o paskui čiupo už plaukų ir ėmė tąsyti šaukdama:

— Bjaurus, apskretęs šunie! Tai šit kaip tu su manim elgies? Senas pakvaišėli! Prakeikta tebūnie toji meilė, kurią nešiojausi tau širdyje! Nejaugi tau namie per mažai darbo, kad gaudai meilužes svetur? Tai bent puikus meilužis atsirado! Ar tu savęs nepažįsti, sukiužėli? Ar tu savęs nepažįsti, sudūlėjęs pūzre? Juk jeigu išsunktum tave visą, tai syvų neužtektų netgi padažui! Regi mane dievas, šįkart ne Tesa tave

jodė, o kita — tenugarma skradžiais, kad ir kas ji būtų. Tikriausiai paskutinė šliundra, jeigu susižavėjo tokiu gražuoliu kaip tu!

Kalandrinas, išvydęs žmoną, liko nei gyvas, nei miręs; nedrįso net gintis; visas apdraskytas, apluptas, sutaršytas, čiupo savo apsiaustuką, atsikėlė ir nužemintai ėmė prašyti pačią, kad šioji nerėktų, jeigu nenori, kad jį sukapotų į gabalus, nes toji moteris, kur buvo su juo — tai namų šeimininko žmona.

— O man kas! — sušuko Tesa.— Tegu perkūnas ją trenkia iš giedro dangaus!

Brunas ir Bufalmakas, sykiu su Filipu ir Nikoloza į valias prisijuokę iš šitos išdaigos, atskubėjo čion, neva išgirdę triukšmą, ir po ilgų maldymų nuramino damą, o Kalandrinui patarė grįžti Florencijon ir niekuomet daugiau nebekelti čion kojos, nes Filipas, sužinojęs apie šį nuotykį, galįs pakurti jam pirtį.

Taigi Kalandrinas grįžo į Florenciją liūdnas ir nusiminęs, visas apipešiotas ir apdraskytas ir, amžindie nebedrįsdamas eiti kada į Kameratą, dieną ir naktį kęsdamas skaudžius žmonos priekaištus, atsižadėjo liepsningos savo meilės, ligi soties prijuokinęs ir draugus, ir Nikolozą, ir Filipą.

Šešta novelė

DU JAUNIKAIČIAI APSINAKVOJA SODIEČIO TROBOJE; VIENAS IŠ JŲDVIEJŲ ATSIGULA PAS DUKTERĮ, O ŽMONA PER KLAIDĄ ATSIGULA SU KITU. TASAI, KURIS GULĖJO SU DUKTERIA, PASKUI ATSIGULA PRIE JOS TĖVO IR ŠIAM VISKĄ IŠSIPASAKOJA MANYDAMAS, KAD ČIA JO DRAUGAS. KYLA TRIUKŠMAS. ŽMONA, APSIŽIŪRĖJUSI SAVO KLAIDĄ, NUEINA GULTI PAS DUKTERĮ IR ČIA KELIAIS SUMANIAIS ŽODŽIAIS VISUS NURAMINA.

Kalandrinas, jau tiek kartų juokinęs draugiją, prijuokino taipogi ir šį kartą. Kai damos, apšnekėjusios jo žygius, nutilo, karalienė liepė pasakoti Pamfilui, kuris prabilo taip:

— Garbingosios damos, Kalandrino mylimosios Nikolozos vardas man priminė kitą Nikolozą, apie kurią norėčiau jums pasekti novelę: iš čia pamatysite, kaip viena šauni moteris, mokėdama greit susivokti, didelę audrą numalšino.

Munjonės slėnyje ne per seniai gyveno toks žmogelis, kuris už pinigus duodavo keleiviams užkąsti ir išgerti. Nors jis buvo vargdienis, o jo trobelė mažytė, kartais, gyvam reikalui esant, priimdavo ir nakvynėn, jeigu ne visus, tai bent gerus savo pažįstamus. Turėjo jis pačią, gan gražią moterį, su kuria buvo prigyvenęs du vaikus: dailią ir žavingą mergaitę penkiolikos ar šešiolikos metų, dar netekėjusią, ir mažytėlį sūnų, dar nepilnų vienerių metų, kurį motina žindė pati. Mergaitė krito į akį vienam apveidžiam ir maloniam jaunuoliui, kilmingam mūsų miesto piliečiui, kuris, dažnai lankydamasis šiam krašte, liepsningai ją pamilo. O ji, labai didžiuodamasi tokio jaunikaičio meile ir stengdamasi lipšnumu pririšti jį prie savęs, taipogi įsimylėjo. Jau ne kartą juodu būtų paragavę savo meilės vaisių, jeigu Pinučas (taip vadinosi tas jaunikaitis) nebūtų bijojęs užtraukti nešlovės ir sau, ir merginai. Vis dėlto jų aistra diena iš dienos augo, ir Pinučas užsigeidė žūt būt susieiti su mylimąja ir ėmė galvoti, kaip čia apsinakvojus jos tėvo troboje. Gerai pažindamas tą trobelę, jis neabejojo, kad jeigu pavyktų ten apsinakvoti, lengvai galėtų pabūti su ja ir niekas apie tai nesužinotų. Kai tik šitaip sugalvojo, nedelsdamas ėmėsi savo sumanymą vykdyti. Vieną vakarą, gan vėlai, Pinučas sykiu su ištikimu draugu, kuris vadinosi Adrianas ir žinojo apie jo meilę, nusisamdė du kuinus, apkrovė juos nešuliais, galbūt prikimštais šiaudų, ir, apsukę didžiulį lanką, atjojo į Munjonės slėnį jau beveik naktį; čia tuodu bičiuliai, apgręžę arklius ir dėdamiesi neva keliaują iš Romanjos, prijojo prie to žmogelio trobos ir pasibeldė. Šeimininkas, gerai abudu pažinodamas, tučtuojau atidarė duris. Pinučas jam tarė:

— Šeimininke, turėsi šiąnakt mudu priimti į nakvynę. Manėme, kad spėsime dar su šviesa pargrįžti į Florenciją, bet užgaišome, ir matai, kaip vėlai atsikapstėme čion.

— Pinučai,— atsakė jam šeimininkas,— pats gerai žinai, kad aš negaliu tinkamai apnakvinti tokių ponų kaip jūs; bet kadangi naktis užklupo judu čia ir dabar ne metas ieškoti pastogės kur kitur, aš mielai apnakvinsiu jus kaip begalėdamas.

Jaunuoliai, nusėdę nuo arklių ir įvedę juos pašiūrėn, patys įėjo vidun, išsiėmė atsigabentus užkandžius ir pavakarieniavo sykiu su šeimininku.

Trobelėje tebuvo vienas mažytis kambariukas, kur tik per stebuklą šeimininkas sugebėjo patalpinti tris loviūkštes: dvi stovėjo prie vienos sienos, o trečioji priešais, prie kitos. Laisvos vietos tebuvo tiek, kad vos galėjai praeiti. Geriausią lovą šeimininkas liepė pakloti svečiams ir suguldė juos. Kai svečiai užmigo ar tik dėjosi miegą, šeimininkas liepė į vieną lovą gulti dukteriai, o į kitą atsigulė pats su žmona. Toji šalia savo lovos pasistatė lopšį, kur gulėjo mažytis jos sūnelis. Pinučas, gerai tą viską įsidėmėjęs, po kiek laiko, manydamas, kad visi jau miega, tyliai atsikėlė ir nuėjo prie lovelės, kur gulėjo mylima mergaitė, ir atsigulė šalia; čia, jos priimtas džiaugsmingai, nors sykiu ir baimingai, jis atsidavė malonumams, kurių abudu taip troško.

Pinučui begulint su mergina, katė kažką nuvertė priemenėje ir išbudino šeimininkę. Nuogąstaudama, ar nesudužo koks indas, ji atsikėlė patamsy ir vienmarškinė nuėjo ten, kur pasigirdo trinktelėjimas. Tuo pat metu atsitiktinai nubudo taipogi ir Adrianas ir atsikėlė gamtos reikalo spiriamas. Apčiuopom eidamas, užkliuvo už lopšio, stovinčio greta šeimininkų lovos, ir, negalėdamas praeiti, paėmė jį ir perkėlė šalia savo lovos. Atlikęs reikalą, grįžo vidun ir, užmiršęs apie lopšį, atsigulė į patalą. Šeimininkė, pagrabaliojusi ir įsitikinusi, kad nukrito ne tas, kas jai rūpėjo, patingėjusi užsižiebti žiburį ir atidžiau apsižvalgyti, apibarė katiną ir grįžo į kambarį, apgraibom tapsendama tiesiai prie lovos, kur miegojo vyras. Neradusi lopšio, ji sau tarė: „Vaje, kokia aš kvaiša! Matai, ką darau! Dievaži, būčiau įsirangiusi stačiai į svečių lovą!“ Žingtelėjusi dar porą žingsnių ir radusi lopšį, ji įlipo į lovą, prie kurios stovėjo lopšys, ir atsigulė šalia Adriano, manydama gulanti šalia vyro. Adrianas, kuris dar nebuvo užmigęs, laimėjęs tokią dovaną, priėmė ją džiugiai ir meilingai ir, pakėlęs bures, leidosi plaukti didžiam šeimininkės malonumui.

Tokie dalykai dėjosi, kai Pinučas, bijodamas, kad neužmigtų su mylimąja, gavęs iš jos visus tuos malonumus, kokių troško, atsikėlė norėdamas grįžti į savo lovą; užkliuvęs už lopšio, pamanė, kad čia šeimininkės lova, taigi, žingtelėjęs truputį pirmyn, atsigulė pas šeimininką. Šis, Pinučui atėjus, išbudo, o Pinučas, manydamas, kad prie jo šono guli Adrianas, tarė:

— Ak Adrianai, nėra nieko saldesnio už Nikolozą! Prisiekiu dievo kūnu, pasimėgavau su ja taip, kaip joks dar vyras nėra mėgavęsis su moterim! Prisipažinsiu tau, kai pasitraukiau nuo tavęs, daugiau nei šešis kartus įplaukiau į uostą!

Šeimininkas, girdėdamas tokias naujienas, baisiai jam nepatiku-

sias, pirmą akimirką pamanė sau: „O šitas kokį velnią čia veikia?" Paskui, daugiau iš apmaudo negu iš nuovokos, sušuko:

— Pinučai, tu padarei didelę niekšybę! Niekad nesitikėjau iš tavęs tokios kiaulystės! Bet prisiekiu dievo kūnu, aš tau atmokėsiu!

Pinučas, ne per daug nuovokus jaunuolis, pamatęs savo klaidą, ne skubėjo ją kaip nors atitaisyti, o suglumęs atšovė:

— O kuo gi man atmokėsi? Ką tu gali man padaryti?

Šeimininkė, manydama su vyru gulinti, tarė Adrianui:

— Vaje, girdi, kaip mūsų svečiai barasi!

Adrianas juokdamasis atsakė:

— Ma juos kipšas! Tegu sau barasi: matyt, vakar per daug išgėrė.

Žmona, pirmiau girdėjusi lyg ir vyrą barantis, o dabar išgirdusi Adriano balsą, vienu akimirksniu suprato, kur esanti ir su kuo; taigi sumani moteris, netardama nė žodžio, tučtuojau šoko iš patalo ir, griebusi lopšį su sūneliu, nors kambaryje ir nebuvo žiburio, patamsy perkėlė prie lovos, kur gulėjo dukra, ir pati atsigulė su ja; paskui, neva išbudusi nuo vyro riksmo, šūktelėjo jį ir paklausė, ko čia jis ginčijasi su Pinuču. Vyras atsakė:

— Argi tu negirdėjai, ką jis šiąnakt su Nikoloza išdarinėjo?

— Jis per akis meluoja! — atšovė žmona. — Su Nikoloza gulėjo ne jis, o aš: aš atsiguliau su ja ir iki šiol niekaip negaliu užmigti; o tu esi asilas, kad juo tiki. Jūs, vyrai, tiek prisilakat iš vakaro, kad paskui naktį visokie galai jums sapnuojasi: tupinėjate po kambarį lyg apdujėliai ir dievai žino ką prasimanote. Gaila, kad nenusisukate sprando. Bet ką gi veikia ten Pinučas? Kodėl jis neguli savo lovoje?

Savo rėžtu Adrianas, matydamas, kaip gudriai šeimininkė pridengia ir savo, ir dukros gėdą, tarė:

— Pinučai, šimtą kartų aš tau sakiau, kad miegodamas nevaikščiotum. Tas bjaurus tavo įprotis klajoti nakčia po kambarį ir paistyti nebūtus dalykus, kurie prisisapnuoja, kada nors padarys tau bėdos. Eik šen greičiau, po šimts perkūnų, ir duok žmonėms ramiai miegoti!

Girdėdamas, ką sako žmona ir Adrianas, šeimininkas patikėjo, kad Pinučas kliedi ir bastosi per miegus, tad ėmė jį purtyti ir šūkčioti:

— Pinučai, atsibusk, grįžk į savo lovą!

Pinučas, gerai supratęs, ko Adrianas savo žodžiais siekė, ėmė paistyti neva per miegus visokias nesąmones, tuo baisiai juokindamas šeimininką. Smarkiau purtomas galų gale apsimetė tik ką nubudęs, šūktelėjo Adrianą ir paklausė:

— Ar jau prašvito, kad šauki mane?

— Taip, eikš šen,— atsakė Adrianas.

Tasai, vis dar dėdamasis labai mieguistas, pagaliau atsikėlė ir nuėjo gulti pas Adrianą.

Kai išaušo diena ir visi sukilo, šeimininkas vėl ėmė juoktis ir šaipytis iš Pinučo ir iš jo sapnų. Taip bejuokaujant, jaunuoliai pasibalnojo kuinus, užkrovė savo nešulius ir, išgėrę su šeimininku, sėdo ant arklių ir nujojo į Florenciją, labai patenkinti tiek savo nuotykiu, tiek ir jo pasekme.

Vėliau Pinučas susirado kitokių būdų dažnai matytis su Nikoloza, kuri vis tebetvirtino motinai, kad jis tik kliedėjęs per sapnus. Taigi šeimininkė, niekaip negalėdama užmiršti Adriano mylavimų, kalbėjo savo širdyje, kad ji viena tą naktį nemiegojusi.

Septinta novelė

TALANAS DI MOLEZĖ SAPNUOJA, KAD VILKAS APDRASKĖ JO ŽMONAI KAKLĄ IR VEIDĄ; PATARIA JAI SAUGOTIS, BET JI NEPAKLAUSO, IR SAPNAS IŠSIPILDO.

Kai Pamfilas užbaigė savo novelę ir visi išgyrė šeimininkės sumanumą, karalienė liepė pasakoti Pampinėjai, kuri pradėjo taip:

— Mielosios damos, jau anksčiau esame kalbėję, kad kai kurie sapnai išsipildo, nors daugelis iš jų tik šaiposi. Vis dėlto aš norėčiau trumpai jums papasakoti, kas neseniai ištiko vieną mano kaimynę, nepatikėjusią vyro sapnu.

Nežinau, ar jūs pažįstate Talaną di Molezę, žmogų didžiai garbingą. Vedė jis vieną merginą, vardu Margaritą, gražesnę už visas kitas, bet tokią atžarią, tokią keistuolę ir užsispyrėlę, kad ne tik ji pati nesiskaitė su kitų norais, bet ir jai niekas įtikti negalėjo. Sunku buvo Talanui pakelti tokį žmonos būdą, bet, negalėdamas jo pakeisti, kantriai kentė.

Vieną naktį, kai Talanas su Margarita vasarojo kaime, savo dvare, jam prisisapnavo, lyg eina jo žmona per gražų mišką, esantį ne per toliausia nuo jų sodybos; eina ji,eina, tik staiga iš miško tankmės išlen-

da didžiulis, siaubingas vilkas, griebia ją už gerklės, parsirita ant žemės ir tempia į šalį, o ji šaukiasi pagalbos. Galiausiai ji ištrūksta iš vilko nasrų, bet jos kaklas ir veidas baisiai apdraskyti. Ryto metą atsikėlęs, Talanas sako Margaritai:

— Žmona, nors aš per tavo atkaklumą niekad neturėjau nė vienos geros dienos, vis dėlto labai liūdėčiau, jei tave ištiktų kas bloga; todėl paklausyk mano patarimo, neik šiandien iš namų.

Paklaustas kodėl, vyras apsakė jai savo sapną. Žmona, linguodama galvą, atšovė:

— Kas kam blogo linki, tas ir blogus sapnus sapnuoja. Tu sakais, kad labai manęs gailėtumeis, betgi sapnuoji tą, ką norėtum matyti tikrovėje; todėl ir šiandien, ir visada aš saugosiuos, kad nepradžiuginčiau tavęs šiokia ar tokia savo nelaime.

— Aš žinojau, kad šitaip atsikirsi. Taip jau visados būna: aš tau duona, o tu man akmeniu. Nori tikėk, nori netikėk, o aš tau nuoširdžiai sakau ir dar kartą patariu likti namie ar bent neiti į mūsų miškelį.

— Gerai, taip ir padarysiu,— atsakė žmona.

Paskui ėmė ji kalbėti pati sau: „Matai, koks gudruolis! Sumanė įbauginti mane — neik šiandien į mūsų miškelį... Tikriausiai paskyrė ten pasimatymą kokiai mergšei ir nenori, kad jį užklupčiau. Gal tik kvėšą galėtų šitaip apgauti! Pažįstu aš jį! Būčiau paskutinė mulkė, jeigu juo tikėčiau! Bet dedu galvą — iš tų šiaudų nebus grūdų. Eisiu pažiūrėti, kokiomis prekėmis šiandien jis prekiaus, net jeigu reikėtų ten lindėti kiaurą dieną“.

Taip tarusi, vos tik vyras išėjo pro vienas duris, ji nedelsdama spruko pro kitas ir vogčiomis pasinėšino į mišką; ten pasislėpė pačiame tankumyne ir išpūtusi akis žvalgėsi, ar kas neateina. Kai ji taip tykojo, apie jokį vilką negalvodama, staiga šalimais išlindo iš tankaus brūzgyno didžiulis, baisus vilkas. Nespėjo, pamačiusi žvėrį, net ištarti: „Viešpatie, gelbėk mane“, tik ūmai plėšrūnas šoko ant jos, tvirtai sugriebė už gerklės ir nusinešė lyg mažytį ėriuką. Ji negalėjo nei rėkti, nes gerklė buvo užgniaužta, nei kaip nors kitaip gintis. Taip vilkas benešdamas tikriausiai būtų ją užsmaugęs, bet, laimė, pasitaikė keli piemenys, kurie ėmė jį tulioti ir privertė paleisti savo grobį. Piemenys atpažino pasigailėtiną, vargšę Margaritą ir pargabeno namo. Po ilgų pastangų daktarai išgydė ją, bet kaklas ir dalis veido buvo taip subjauroti ir sudarkyti, kad ji, kitados tokia gražuolė, dabar virto kone pabaisa. Todėl

gėdijosi rodytis žmonėms ir ne kartą graudžiai apraudojo savo atkaklumą ir nenorą tikėti pranašingu vyro sapnu, nors jai tas nieko būtų nekaštavę.

Aštunta novelė

BJONDELAS APGAUNA ČAKĄ SU PIETUMIS; ČAKAS GUDRIAI ATSIKERŠIJA, SURENGĘS JAM GERĄ PYLĄ.

Linksmoji kompanija vieningai nutarė, kad Talano sapnas buvo ne sapnas, o vizija, nes viskas iki mažiausių smulkmenų išsipildė. Kai draugija nutilo, karalienė liepė Lauretai pasakoti toliau. Šioji prabilo:

— Išmintingosios damos! Beveik visus, pasakojusius šiandien prieš mane, paskatino kalbėti koks nors jau girdėtas dalykas. Lygiai taip vakarykštė Pampinėjos novelė apie žiaurų mokyto vyro kerštą gundo mane papasakoti jums apie kitonišką kerštą, gan skaudų tam, kuris jį patyrė, nors ir ne tokį baisų.

Taigi žinokite, kad gyveno Florencijoje žmogus, visų vadinamas Čaku[212], rajūnas, kokio dar pasaulis nematė. Kadangi jam neišteko tiek lėšų, kiek reikalavo jo rajumas, o šiaip jau buvo jis gan išprusęs, gebąs šmaikščiai ir sąmojingai pakalbėti, tai visi mielai jį kviesdavosi į svečius kaip draugijos smagintoją ir aštrialiežuvį šaipūną. Ypač jis buvo pratęs lankytis pas tuos, kas turtingas ir mėgsta skaniai pavalgyti: pas juos gan dažnai užeidavo ir pietų, ir vakarienės, kartais nė nekviestas.

Tais laikais gyveno Florencijoje ir kitas žmogelis, vardu Bjondelas, mažiukas it nykštukas, bet didelis dabita, švarutis kaip musė, su kepuraite ant galvos, ilgais, geltonais karčiais, taip priglaistytais, kad nė vienas plaukelis nestirksojo; vertėsi jis tuo pat amatu kaip ir Čakas. Vieną advento rytą Bjondelas nuėjo ten, kur pardavinėjamos žuvys, ir, jam beperkant dvi dideles devynakes meserui Vjeriui de Čerkiui[213], pamatė jį Čakas ir priėjęs paklausė:

— Ką čia veiki?

Bjondelas atsakė:

— Vakar vakare meserui Korsui Donačiui[214] nugabentos trys de-

vynakės, daug stambesnės už šitas, ir dar vienas eršketas; bet kadangi to neužtenka pavaišinti kilmingiems svečiams, jis liepė man nupirkti dar dvi. Ar tu ateisi?

— Aišku, ateisiu,— atsakė Čakas.

Kai atrodė, kad jau laikas, nuėjo Čakas į mesero Korso namus ir rado ten kai kuriuos jo kaimynus, dar nesusėdusius pietauti. Šeimininko paklaustas, ko atėjęs, atsakė:

— Mesere, atėjau papietauti su jumis ir jūsų draugija.

Meseras Korsas jam tarė:

— Labai malonu, o kadangi jau metas, tai eime.

Susėdus prie stalo, pirmiausia pateikė lęšių ir sūdyto tuno, o paskui virtų žuvų iš Arno upės, ir nieko daugiau. Čakas, supratęs Bjondelo apgaulę ir gerokai įtūžęs, nusprendė jam atsimokėti.

Po keleto dienų Čakas sutiko Bjondelą, kuris jau daugelį buvo prajuokinęs šia savo išdaiga. Pamatęs jį, Bjondelas pasisveikino ir juokdamasis paklausė, kaip jam patikusios mesero Korso devynakės. Čakas atšovė:

— Nepraeis nė savaitė, ir tu papasakosi apie tai geriau už mane.

Neatidėliodamas reikalo, atsisveikinęs Bjondelą, Čakas susiderėjo už tam tikrą kainą su vienu vėtytu ir mėtytu šarlatanu, įdavė jam didžiausią butelį, nusivedė prie Kavičulių lodžos ir, parodęs esantį tenai riterį, meserą Filipą Ardžentį, stambų, raumeningą ir tvirtą vyrą gaižaus, pikto ir labai keisto būdo, tarė:

— Nueik pas jį su tuo buteliu rankose ir pasakyk šitaip: „Mesere, Bjondelas siunčia mane pas jus ir prašo, gal malonėtumėt užraudoninti šį butelį jūsų geruoju vynu, mat jis nori bent kiek pasilinksminti su savo šutve". Tik žiūrėk, neįkliūk jam į nagus, nes tada išpertų tau kailį ir sugadintum man visą reikalą.

— Ar dar ką nors pasakyti? — paklausė šarlatanas.

— Ne,— tarė Čakas,— ir kai tik pasakysi jam šitai, grįžk pas mane, o aš tau užmokėsiu.

Šarlatanas nuėjo ir persakė tuos žodžius meserui Filipui. Meseras Filipas, kurį siutindavo netgi koks mažmožis, išgirdęs šitai ir manydamas, kad Bjondelas, gerai jam pažįstamas, iš jo tyčiojasi, kaip žarija užraudęs, sušuko:

— Ką užraudoninti ir kokia ten šutvė? Kad tu prasmegtum, ir tu, ir tas, kuris tave siuntė!

Riteris pašoko ir ištiesė ranką, norėdamas sučiupti vyruką, bet šis, viskam pasiruošęs, vikriai išsisuko ir nėrė šalin, iš kitos pusės grįžo pas

Čaką, kuris viską matė, ir pranešė jam, ką sakė meseras Filipas.

Čakas, labai patenkintas, užmokėjo šarlatanui ir tol nenurimo, kol nesusitiko su Bjondelu; susitikęs paklausė:

— Ar buvai šiom dienom užsukęs į Kavičulių lodžą?

— Ne,— atsakė Bjondelas. — O kodėl mane šito klausi?

— Todėl,— sako jam Čakas,— kad žinau, jog meseras Filipas tavęs ieško: kažkokį reikalą į tave turįs.

— Gerai,— sako Bjondelas,— kaip tik einu į tą pusę: šnektelsiu su juo.

Bjondelui nupėdinus, Čakas nusekė įkandin pasižiūrėti. Meseras Filipas, nepasivijęs šarlatano, baisiai įdūko ir įniršo; iš vyruko žodžių jis suprato tik tiek, kad Bjondelas, kažkieno užsiundytas, iš jo tyčiojasi. Šitaip jam nirštant, aure beateinąs ir Bjondelas. Vos tik riteris jį išvydo, tučtuojau prišoko prie jo ir trenkė kumščiu į veidą.

— Vaje, mesere, už ką? — paklausė Bjondelas.

O meseras Filipas, čiupęs Bjondelą už plaukų, suplėšė kepuraitę, nutraukė nuo pečių apsiaustą ir, smarkiai jį kuldamas, kreitėjo:

— Tuojau pamatysi, niekše, už ką! O kam siuntinėji pas mane visokias bjaurybes, prašydamas „užraudoninti" ir „šutvę" pavaišinti? Ar aš tau koks vaikėzas, kad kreti su manim juokus?

Taip riaumodamas, vis talžė geležiniais kumščiais jam veidą, nepaliko ant galvos nė vieno sveiko plaukelio, išvoliojo purvyne, sudraskė drabužius ir taip įniko į šį darbą, kad Bjondelui po pirmutinių žodžių nepavyko prabilti antrukart nei paklausti, kodėl jis taip elgiasi. Girdėjo vien tik „užraudoninti" ir „šutvė", bet ką tai reiškia, nesuprato.

Galų gale, kai meseras Filipas atsakančiai išvanojo Bjondelą, subėgo daug žmonių ir vargais negalais išplėšė jį iš nagų, visą sumuštą, išveltą, sutaršytą. Paaiškinę jam, kodėl taip meseras Filipas padarė, jie ėmė priekaištauti, kam jis tokį pasiuntinį siuntęs pas riterį, gerai žinodamas, kad su meseru Filipu pokštų krėsti negalima. Bjondelas pro ašaras teisinosi ir gynėsi amžindie nieko nesiuntęs pas meserą Filipą vyno. Bent kiek atsigavęs, liūdnas ir sielvartingas jis grįžo namo, aiškiai numanydamas, kad čia Čako darbas.

Kai po daugelio dienų mėlynės išdilo jam nuo veido ir jis ėmė išeidinėti į miestą, Čakas netyčia sutiko jį ir juokdamasis paklausė:

— Na ką, Bjondelai, ar tau patiko mesero Filipo vynas?

Bjondelas atšovė:

— Lygiai kaip tau mesero Korso devynakės.

Tuomet Čakas tarė:

— Dabar viskas nuo tavęs pareina: kada tik panorėsi duoti man gerai pavalgyti, aš duosiu tau skaniai išgerti.

Bjondelas, nusimanydamas esąs gabesnis už Čaką sugalvoti ką pikto negu padaryti, dėl dievo meilės prašė jį susitaikyti ir nuo to laiko šiukštu iš jo nesišaipė.

Devinta novelė

DU JAUNI VYRIŠKIAI KLAUSIA SALIAMONĄ PATARIMO: VIENAS — KAIP BŪTI MYLIMAM, ANTRAS — KAIP PATAISYTI UŽSISPYRUSIĄ ŽMONĄ. VIENAM SALIAMONAS ATSAKO: MYLĖK, ANTRAM — NUEIK PRIE ŽĄSIES TILTO.

Norint išsaugoti Dionėjo privilegiją, niekam kitam nebeliko pasakoti, kaip vien tiktai karalienei. Kai damos į valias prisijuokė iš nelaimingojo Bjondelo, karalienė linksmai prabilo:

— Mielosios damos, jeigu sveiku protu apsvarstysime įvykių eigą, gan lengvai įsitikinsime, kad gamta, papročiai ir įstatymai didesnę dalį moterų atiduoda vyrų valdžion ir jos privalo elgtis ir tvarkytis pagal vyrų valią. Todėl kiekviena, trokštanti turėti ramybę, paguodą ir atilsį su tuo vyru, su kuriuo gyvena, turi būti nuolanki, kantri, klusni ir ypač dora, nes dorovė yra didžiausias ir brangiausias kiekvienos išmintingos moters lobis. Jeigu mūsų to nemokytų įstatymai, visados atsižvelgiantys į visuomenės gerovę, ir papročiai ar įpročiai, o jų galia milžiniška ir gerbtina, tai šią tiesą akivaizdžiai rodo pati gamta, kuri mūsų kūną sukūrė gležną ir silpną, sielą drovią ir baikščią, davė mums menkutes kūno jėgas, balsą meilų ir švelnų, o sąnarių judesius lėnus ir grakščius. Visa tat liudija, kad mums turi kas nors vadovauti ir globoti. O kas reikalauja globos ir vadovavimo, pats protas sako, kad tasai turi būti klusnus, atsidavęs ir pagarbus savo vadovui. O kas gi yra mūsų globėjai ir vadovai, jeigu ne vyrai? Todėl mūsų pareiga didžiai juos gerbti ir jų klausyti. Moteris, kuri šito nesilaiko, mano manymu, nusipelno ne tik griežto papeikimo, bet ir griežtos bausmės.

Tokiõs pažiūrõs, nors jau ne kartą ją reiškiau, nusistačiau laikytis

po Pampinėjos novelės apie atkakliąją Talano žmoną: kadangi vyras nesugebėjo jos nubausti, tai bausmę jai atsiuntė pats dievas. Todėl, mano supratimu, griežtõs ir sunkiõs bausmės, kaip jau sakiau, yra vertos visos tos moterys, kurios nesistengia būti malonios, nuolankios ir širdingos, kaip reikalauja iš jų gamta, papročiai ir įstatymai.

Štai kodėl aš norėčiau jums papasakoti, kokį patarimą kitados yra davęs Saliamonas, nurodydamas gerą vaistą gydyti sergančioms tąja liga. Kuriai tokio vaisto nereikia, tegu netaiko šio pasakojimo sau, nors vyrai turi tokią patarlę: „Geram ir blogam žirgui reikia šmaikščio, gerai ir blogai moteriai — pagaikščio". Kas norėtų šituos žodžius priimti už juoką, mielai tam pritartų visos moterys; bet aš manau, kad šis posakis teisingas ir moraline prasme. Visos moterys iš prigimties silpnos ir lengvai palenkiamos, todėl joms reikia lazdos, baudžiančios jų piktybes ir sudraudžiančios vėjavaikes, kurios leidžia sau peržengti nustatytas ribas. O norint palaikyti dorovę tų, kurios nesiduoda per daug suviliojamos, taipogi reikalinga lazda, jas perspėjanti ir bauginanti. Bet dabar baikime pamokslą ir pereikime prie žadėtojo pasakojimo. Taigi pradedu.

Kai beveik po visą pasaulį pasklido garsas apie stebuklingą Saliamono išmintį, kurią dosningai jis skelbė kiekvienam, kas tik norėjo ja įsitikinti, daugelis iš įvairių pasaulio kraštų ėmė plaukti pas jį, prašydami išspręsti sunkius ir opius klausimus.

Tarp kitų, keliaujančių į ten, išvyko vienas kilmingas ir labai turtingas jaunikaitis, vardu Melisas, iš Lajaco miesto, kur buvo gimęs ir gyveno. Jodamas Jeruzalės link, jau už Antiochijos, pasivijo kitą jauną vyriškį, kuris vadinosi Juozapas ir traukė tuo pat keliu. Galiuką pajojėjęs drauge, Melisas, keliauninkų papratimu, užmezgė su juo šneką. Sužinojęs iš Juozapo, kas jis ir iš kur, Melisas paklausė, kur jis jojąs ir ko. Juozapas jam atsakė jojąs pas Saliamoną patarimo, kaip elgtis su žmona, kuri tokia priešgina ir pikčiurna kaip jokia moteris pasauly ir kurios nei maldavimais, nei glamonėmis, nei kitokiu būdu negalįs atpratinti nuo šitos kliaudos. Paskui Juozapas savo rėžtu paklausė Melisą, iš kur jis esąs, kur keliaująs ir ko. Melisas jam atsakė:

— Esu iš Lajaco, ir kaip tu turi vienokią bėdą, taip aš kitokią. Esu turtingas, kleidžiu savo naudą, sodindamas už stalo ir vaišindamas gimtojo miesto piliečius; bet nuostabu ir keista pagalvojus, kad vis dėlto nerandu nė vieno žmogaus, kuris mane mėgtų. Taigi joju ten pat, kur ir tu, klausti patarimo, kas man daryti, kad būčiau mylimas.

Ir šit abu keleiviai nutraukė drauge. Atvykus Jeruzalėn, vienas

Saliamono didžiūnas juodu nuvedė pas valdovą. Melisas trumpai apsakė karaliui savo reikalą. Saliamonas jam tarė:

— Mylėk!

Vos tik karalius ištarė tą žodį, tarnai Melisą tučtuojau išvedė iš menės, ir tada Juozapas išklostė, ko atėjęs. Saliamonas tiek jam teatsakė:

— Eik prie Žąsies tilto!

Po to Juozapas, irgi bematant išvestas iš menės, susitiko su Melisu, jo belaukiančiu, ir pasisakė, ką jam pataręs karalius. Galvodami apie šiuos žodžius ir niekaip negalėdami suvokti nei jų prasmės, nei naudos jųdviejų reikalui, abudu pasijuto tarytum išjuokti ir leidosi atgal į kelią.

Po keleto dienų juodu pasiekė upę, ant kurios tysojo gražus tiltas, o kadangi per jį traukė didžiulė nešuliais apkrautų mulų ir arklių vilkstinė, jiedviem teko palaukti, kol ji praeis. Jau beveik visi perėjo, tik staiga užsinartino vienas mulas, kaip dažnai kad pasitaiko, ir nė iš vietos. Varovas, čiupęs vėzdą, iš pradžių nesmarkiai ėmė jį mušti, kad eitų pirmyn. Bet mulas muistėsi čia kairėn, čia dešinėn, o kartais traukėsi atatupstas ir niekaip nenorėjo eiti. Tada varovas, baisiai įširdęs, ėmė jam tvoti iš visų jėgų čia per galvą, čia per šonus, čia per pasturgalį, bet viskas buvo perniek.

Melisas ir Juozapas, žiūrėdami į šitą reginį, užriko ant varovo:

— Ak nevidone, ką tu darai? Ar nori užmušti gyvulį? Kodėl nebandai pavedėti jo ramiai, gražumu? Taip jis greičiau ims eiti negu mušamas.

Varovas jiems atšovė:

— Jūs pažįstate savo žirgus, o aš pažįstu savo mulą: leiskite man jį tvarkyti.

Taip taręs, vėl įniko pliekti mulą ir tiek jam įkrėtė iš vieno ir iš antro šono, kad tas pagaliau pasinešė pirmyn; taigi laimėjo varovas.

Kai jauni vyrai rengėsi joti tolyn, Juozapas paklausė vieną žmogelį, sėdintį šalimais, kaip vadinasi šis tiltas. Žmogelis atsakė:

— Mesere, jis vadinamas Žąsies tiltu.

Išgirdęs tai, Juozapas tuojau prisiminė Saliamono žodžius ir tarė Melisui:

— Sakau tau, drauguži, kad Saliamono duotas patarimas tikriausiai teisingas ir geras, nes dabar aiškiai matau, kad aš nemokėjau mušti žmonos, o štai varovas man parodė, ką turiu daryti.

Po keleto dienų pargrįžęs į Antiochiją, Juozapas pasiliko Melisą kelioms dienoms pas save pailsėti. Nors žmona gan šaltai sutiko svečią,

šeimininkas liepė jai pataisyti tokią vakarienę, kokią užsakys Melisas. Svečias, nusileisdamas šeimininko valiai, trumpai nusakė savo pageidavimus. Žmona, senu papratimu, viską padarė ne taip, kaip buvo užsakęs Melisas, o beveik priešingai. Matydamas tokį dalyką, Juozapas susiraukęs tarė:

— Argi nebuvo jis tau sakęs, ką pataisyti vakarienės?

Žmona išdidžiai atsikirto:

— Kas čia per grimasos? Ir ko gi nevakarieniauji, jei nori vakarienės! Tiesa, buvo užsakyta kitkas, bet aš užsimaniau patiekti štai ką; patinka — valgyk, nepatinka — žinokis!

Melisas nusistebėjo tokiu jos atsakymu ir smarkiai apibarė ją. Juozapas, šitai girdėdamas, tarė:

— Žmona, tu vis dar tebesi tokia, kokia buvai; bet patikėk — aš priversiu tave pakeisti savo elgesį!

O į Melisą kreipdamasis tarė:

— Dranguži, tuojau pamatysime, kiek teisingas Saliamono patarimas; bet prašau tave nesikrimsti dėl to, ką matysi, ir už juoką priimti visa, ką aš darysiu. O kad man nekliudytum, prisimink, ką atsakė varovas, kai mudviem pagailo jo mulo.

Melisas mielai sutiko:

— Aš tavo namuose ir neketinu priešintis tavo valiai.

Neklaužada žmona iš apmaudo pakilo nuo stalo ir bambėdama pasitraukė į miegamąjį.

Juozapas susirado smagią jauno ąžuoliuko lazdą, nuėjo į tą kambarį, kur buvo žmona, griebė ją už kasų, partrenkė žemėn ir ėmė žiauriai tvatinti tąja lazda. Moteris iš pradžių pradėjo verkti, paskui grasinti. Bet matydama, kad Juozapo tatai nė kiek neveikia, dėl dievo meilės, prašė pasigailėti, neužmušti mirtinai, o be to, žadėjo niekados nesipriešinti jo norams. Tačiau Juozapas ne tik nesiliovė, bet dar įnirtingiau pliekė ją čia per šonus, čia per šlaunis, čia per pečius, kad net ąžuolinė lazda braškėjo. Nustojo tik tada, kai pailso. Žodžiu, neliko moteriškei nė vieno kauliuko ir nė vienos vietelės ant kūno, kuri nebūtų aptalžyta. Atlikęs šį darbą, nuėjo pas Melisą ir tarė jam:

— Rytoj pamatysime, ko vertas patarimas: „Eik prie Žąsies tilto".

Bent kiek atsipūtęs ir nusiplovęs rankas, Juozapas pavakarieniavo su Melisu, paskui nuėjo ilsėtis.

Vargšelė žmona vargais negalais atsikėlė nuo žemės, krito į lovą, šiaip betaip pasilsėjo ir ryto metą, anksčiausiai atsikėlusi, liepė paklausti Juozapą, ko pageidautų pietums. Pasijuokęs iš to drauge su Melisu,

Juozapas išdėstė savo norus; kai atėjo pietų metas ir juodu grįžo namo, viską rado puikiausiai pataisyta, kaip buvo liepęs. Taigi juodu labai išgyrė patarimą, kurio iš pradžių buvo nesupratę.

Po keleto dienų Melisas atsisveikino su Juozapu ir, grįžęs namo, pasisakė vienam išmintingam žmogui, kokį patarimą gavęs iš Saliamono. Tasai jam atsakė:

— Geresnio ir teisingesnio patarimo jis negalėjo tau duoti. Pats žinai, kad nieko nemyli ir kad vaišes keli ne iš meilės svečiams, o dėl tuščios garbės. Taigi mylėk, kaip pasakė Saliamonas, ir būsi mylimas.

Taip tai buvo nubausta užsispyrėlė, o jaunikaitis, pamilęs kitus, ir pats buvo mylimas.

Dešimta novelė

DONAS DŽANIS, KŪMO PJETRO PRAŠOMAS, GRIEBIASI BURTŲ IR UŽKERĖJIMU NORI PAVERSTI JO ŽMONĄ KUMELE; KAI BELIEKA TIK PRITAISYTI UODEGĄ, KŪMAS PJETRAS SUŠUNKA, KAD UODEGOS JAM NEREIKIA, IR VISAS BURTININKO TRIŪSAS NUEINA PERNIEK.

Karalienės novelė bent kiek prajuokino vyriškius, bet damų tarpe sukėlė murmėjimą. Kai visi nutilo, Dionėjas šitaip prabilo:

— Žavingosios damos, juodas varnas baltų balandžių būryje labiau iškelia jų grožį negu balčiausioji gulbė; lygiai taip išminčių būryje atsiradęs koks menkesnio proto žmogus ne tik prideda spindesio ir grožio jų proto brandumui, bet dar suteikia jiems pramogą ir atgają. Todėl jūs, visos tokios išmintingos ir santūrios, turėtumėt juo labiau mane branginti, nes šalia manęs, riboto žmogelio, labiau sušvyti jūsų dorybės; o jeigu būčiau išmintingesnis — tik temdyčiau jas. Tad aš privalau turėti juo didesnę laisvę, kad galėčiau pasirodyti toks, koks esu, o jūs privalote juo kantriau klausytis mano pasakojimo, atmindamos, kad čia kalba ne itin protingas žmogus. Taigi papasakosiu jums nelabai ilgą novelę, iš kurios suprasite, kaip stropiai reikia laikytis burtininko priesakų ir kaip netgi mažutė klaida sugadina visą kerėtojo triūsą.

Kitados gyveno Barletoje kunigas, vardu pavarde donas Džanis

di Barolas, kurio parapija buvo tokia nuskurdusi, kad jis dėl kąsnio duonos ėmė vežioti su savo kumele prekes į Apulijos muges, vienur pirkdamas, kitur parduodamas. Taip bekeliaudamas, jis artimai susidraugavo su vienu žmogeliu, Pjetru iš Tresančio, kuris turėdamas asilą vertėsi tokiu pat amatu. Iš meilės ir bičiulystės kunigas apuliečių papratimu jį vadino ne kitaip kaip kūmu Pjetru ir kada tik jis atvykdavo į Barletą, visada vesdavosi bažnyčion, kviesdavosi į namus ir vaišindavo kaip beįmanydamas. Savo rėžtu ir kūmas Pjetras, kad ir būdamas vargdienis ir turėdamas tik mažą trobelę Tresantyje, vos pakankamą jam, jaunai gražuolei jo žmonai ir asilui, kiekvienąsyk, kada tik donas Džanis atvažiuodavo į Tresantį, vis kviesdavosi į svečius ir vaišindavo, kuo begalėdavo, atsidėkodamas už tą garbę, kurią anas jam rodydavo Barletoje. Bet dėl nakvynės buvo gyva bėda: kūmas Pjetras teturėjo vieną mažą lovelę, kurioje miegodavo su gražuole pačia, tad negalėdavo tinkamai jo paguldyti; o kadangi tvartelyje greta asilo būdavo pastatoma ir dono Džanio kumelė, tai kunigas atsiguldavo šalimais, ant krūvos šiaudų.

Žmona, žinodama, kaip kunigas gerbia jos vyrą Barletoje, keletą kartų buvo benorinti, jam atvažiavus, eiti nakvoti pas savo kaimynę Karaprezą, teisėjo Lėjo sužadėtinę, idant kunigas galėtų su jos vyru gulėti lovoje. Daug kartų ji buvo sakiusi tat kunigui, bet šis niekad su tuo nesutiko, o sykį, tarp kitko, prasitarė jai:

— Kūma Džemata, tu manim nesirūpink, man tenai gerai, nes kada tik užsimanau, aš paverčiu šitą kumelę dailia mergina ir guliu su ja, o paskui, kada noriu, vėl atverčiu ją į kumelę; todėl aš su ja ir nesiskiriu.

Jauna moteris, nors ir didžiai nustebinta tokios naujienos, vis dėlto ja patikėjo ir pasakė vyrui pridurdama:

— Jeigu jis tau toks geras draugas, kaip sakai, kodėl gi jo nepaprašai, kad ir tave išmokytų kerėti: tada galėtum mane paversti kumele, važinėtum su asilu ir kumele, ir mudu dvigubai pelnytume. O grįžus namo, vėl galėtum paversti mane moterim, kokia aš ir esu.

Kūmas Pjetras, žmogelis bent kiek kvanktelėjęs, patikėjo viskuo, įsidėjo į širdį pačios patarimą ir neatstodamas ėmė prašyti doną Džanį, kad ir jį išmokytų kerėti. Donas Džanis kaip išmanydamas stengėsi Pjetrą atkalbėti nuo šitos paikystės, bet, negalėdamas atsikratyti, tarė:

— Na gerai, jeigu jau jūs taip trokštate, rytoj atsikelsime kaip paprastai, dar prieš švintant, ir aš jums parodysiu, kaip tai daroma. Teisybė, užvis kebliausia bus pritaisyti uodegą — pats pamatysi.

Kūmas Pjetras ir kūma Džemata beveik kiaurą naktį nesumerkė akių — taip karštai troško išvysti tą stebuklą. Dar prieš auštant juodu atsikėlė ir pasišaukė doną Džanį, kuris vienmarškinis atėjo į kūmo Pjetro kambarėlį ir tarė:

— Niekam kitam aš to nedaryčiau, vien tik jums, kad taip jau geidžiate. Bet perspėju: turėsite daryti viską, ką aš įsakysiu, jeigu norite, kad burtai pasisektų.

Anuodu pasižadėjo vykdyti visa, ką tik jis įsakys. Tada donas Džanis paėmė žiburį, įdavė jį kūmui Pjetrui ir tarė:

— Žiūrėk akylai, ką aš darysiu, ir gerai įsidėk galvon, ką kalbėsiu; tik, jeigu nenori visko sugadinti, šiukštu netark nė žodžio, kad ir ką matytum, kad ir ką girdėtum; ir melsk dievą, kad uodega gerai priliptų.

Kūmas Pjetras, paėmęs žiburį, pareiškė, kad viską tiksliai padarysiąs. Tada donas Džanis liepė kūmai Džematai išsirengti nuogai, atsistoti keturpėsčiai, kaip stovi kumelės, prisakydamas taipogi ir jai nepraverti burnos, kad ir kas atsitiktų. Paskui, glostydamas jai veidą ir galvą, ėmė kalbėti:

— Tepavirsta ji gražia kumelės galva!

Glostydamas delnu jai plaukus, tarė:

— Tepavirsta jie gražiais kumelės karčiais!

Prisilietęs prie rankų, tarė:

— Tepavirsta jos dailiomis kumelės kojomis ir kanopomis!

Kai burtininkas čiupinėjo jos krūtis ir rado jas standžias ir apvalias, nubudo ir neprašytas pakilo toks daiktas, tačiau donas Džanis varė savo darbą toliau ir tarė:

— Tepavirsta jos gražiomis kumelės piršimis!

Tokius pat žodžius jis kalbėjo ir apie nugarą, apie pilvą, apie strėnas, šlaunis, kojas. Galų gale, kai beliko tik pritaisyti uodegą, donas Džanis, kilstelėjęs marškinius ir pasiėmęs badiklį, vartojamą ne kopūstams, o žmonėms diegti, greit įkišo jį į tam padarytą plyšį ir tarė:

— O šitai tebūnie graži kumelės uodega!

Kūmas Pjetras, iki šiol atidžiai viską stebėjęs, kai pamatė šį pastarąjį veiksmą, labai jam nepatinkamą, sušuko:

— Oi done Džani, aš nenoriu uodegos, nenoriu uodegos!

Jau buvo ištryškusi gyvybinė drėgmė, kuri prigydo kiekvieną daigą, kai donas Džanis pasitraukė atatupstas ir tarė:

— Vaje, kūmai Pjetrai, ką tu padarei? Ar aš tau nesakiau, kad nė puse burnos neprasižiotum, nors ir kažin ką matytum? Kumelė buvo

jau kone gatava, bet tu prašnekai ir sugadinai viską, o dabar nebegalima pradėti iš naujo.

Kūmas Pjetras atšovė:

— Bala jos nematė, aš nenorėjau ten tos uodegos! Kodėl jūs nepasakėte man: „Pritaisyk uodegą tu pats?“ O be to, ir taikėte ją per žemai.

Donas Džanis atsakė:

— Todėl, kad pirmą kartą tu pats nebūtum mokėjęs taip pritaisyti kaip aš.

Jauna moteris, girdėdama tuos žodžius, pakilo ir visai nuoširdžiai tarė vyrui:

— Avigalvi tu, avigalvi! Kam sugriovei savo ir mano gerovę? Kur tu matei kumelę be uodegos? Esi skurdžius, bet duok dieve, kad dar labiau nuskurstum!

Kadangi po kūmo Pjetro žodžių jau nebuvo įmanoma paversti jaunosios moters kumele, jinai, pikta ir nepatenkinta, apsirengė, o kūmas Pjetras vėl ėmėsi seno, įprasto amato, pasikinkė savo asilą ir drauge su donu Džaniu išvažiavo mugėn į Bitontą, bet niekuomet daugiau jo nebeprašė tokios paslaugos.

*

Damos suprato šią novelę geriau, negu pageidavo Dionėjas. Kiek čia buvo juokų, lengvai numanys tas, kas skaitydamas šią novelę pats pasijuoks.

Kai baigėsi pasakojimai ir saulė ėmė slinkti vakarop, karalienė, matydama, kad atėjo galas jos valdžiai, atsistojo, nusiėmė laurų vainiką ir, uždėjusi jį ant galvos Pamfilui, kuris vienintelis dar nebuvo turėjęs šios garbės, su šypsena tarė:

— Mano valdove, tau paskutiniam tenka sunkus uždavinys — atitaisyti mano klaidas ir klaidas kitų, ėjusių šias pareigas, dabar atitenkančias tau. Tesuteikia dievas tau jėgų, kaip man jis suteikė malonę apvainikuoti tave karaliumi!

Pamfilas, linksmai priėmęs garbę, atsakė:

— Jūsų, o ir visų kitų mano valdinių, šaunumas padės man, kaip ir kitiems, pelnyti pagyrų.

Savo pirmtakų pavyzdžiu, aptaręs su senešalu visus reikalus, jis kreipėsi į laukiančias damas ir prabilo tokiais žodžiais:

— Mylimos damos, šiandieninė mūsų karalienė, apdairioji Emilija, leido pasakoti, apie ką tik norėjote, taigi davė jums bent kiek atvangos ir poilsio. Todėl manau, kad dabar, pailsėjus, gera būtų grįžti prie įprastos tvarkos, taigi norėčiau, kad rytoj kiekviena iš jūsų pasiruoštų kalbėti apie tuos, kurie yra parodę ypatingą sielos kilnumą ir taurumą mylėdami arba šiaip kada nors. Pasakodamos ir klausydamos apie tokius žygius, ir jūs, be abejo, pakilsite dvasia, jau nusiteikusia šauniems poelgiams, ir mūsų gyvenimas, toks trumpas mirtingame kūne, įsiamžins šlovinguose žygdarbiuose: o šitokios garbės turi ne tik trokšti, bet ir iš visų jėgų siekti kiekvienas, kas tarnauja ne vien savo pilvui kaip kad žvėrys.

Tema patiko linksmajai draugijai. Naujojo karaliaus leidžiami, visi pakilo ir atsidavė jau žinomoms pramogoms, kiekvienas tokioms, į kokias širdis labiausiai traukė. Taip jie smaginosi iki vakarienės meto. Paskirtą valandą linksmai susirinko prie stalo, kur vaišinosi, stropiai ir pagarbiai aptarnaujami. Po vakarienės prasidėjo įprastiniai šokiai bei rateliai ir buvo sudainuota gal tūkstantis dainų, daug įdomesnių savo žodžiais negu melodija. Paskui karalius įsakė Neifilei sudainuoti dainą apie save. Skambiu, linksmu balsu, nėmaž nedelsdama, ji maloniai uždainavo:

Jaunutė aš esu, linksmai dainuoju:
Ir kaip pavasarį pražysta sodai,
Taip aš žydžiu nuo meilės ir svajų.
Aš sau smagi braidau po žalią pievą,
Gėriuos žiedais, raudonais ir gelsvais,
Baltom lelijom ir dygiosiom rožėm.
Bet kur gėlė, pritinkanti tam veidui,
Kuris iš karto pavergė mane?
Atradus gėlę, primenančią jį,
Nusiskinu, ją šnekinu, bučiuoju
Ir atveriu jai paslaptis širdies;
Paskui į puokštės vidurį dedu,
Surišdama plaukų švelniąja sruoga.
Žiedai savaime džiugina akis.
Bet kai žiūriu į šitą puokštę kvapnią,
Vaidenas man, kad mylimą regiu.
Atodūsiai man veržias iš krūtinės,
Bet jie ne sunkūs ir ne graudulingi,—

Lengvi, sparnuoti, skrenda jie pas tą,
Kurį ugningai myliu,— ir jisai
Tuoj skuba pas mane, vos jam sušuksiu:
„Ateik — arba iš sielvarto sunyksiu!“

Ir karalius, ir damos pagyrė Neifilės dainelę. Kadangi didesnioji dalis nakties jau buvo praslinkusi, karalius visiems įsakė eit ilsėtis iki rytojaus dienos.

Čia baigiasi devinta Dekamerono diena.

DEŠIMTA DIENA

PRASIDEDA DEŠIMTA IR PASKUTINĖ DEKAMERONO DIENA; PAMFILUI PIRMININKAUJANT, ŠIĄ DIENĄ KALBAMA APIE TUOS, KURIE YRA PARODĘ YPATINGĄ SIELOS KILNUMĄ IR TAURUMĄ MYLĖDAMI ARBA ŠIAIP KADA NORS.

Vakaruose dar teberaudo keli debesėliai, o rytuose, artėjančios saulės pabučiuoti, pačiame pakraštyje jie buvo jau ėmę žioruoti lyg auksas, kai Pamfilas atsikėlė ir liepė sušaukti damas ir savo draugus. Jiems susirinkus, karalius, pasitaręs su visais, kur šįryt eiti pasimėgauti gamta, lėtu žingsniu nutraukė pirmyn su Filomena ir Fjameta prie šalies. Paskui juos nusekė ir kiti, gyvai šnekučiuodamiesi apie savo ateitį, juokdamies ir gėles skainiodami. Taip jie ilgokai vaikščiojo ir, apsukę gan didelį lanką, grįžo į rūmus, kada saulė jau smarkiai ėmė kaitinti. Čia, prie skaidraus šaltinio, kas norėjo, bent kiek atsigėrė, liepę išskalauti taures, o paskui iškriko po gaivinančiu sodo pavėsiu iki pietų valandos. Pavalgę ir numigę, kaip visada jie susirinko ten, kur nurodė karalius. Čia pirmutinę novelę jis liepė pasakoti Neifilei, ir toji linksmai prabilo šitaip.

Pirma novelė

VIENAS RITERIS TARNAUJA PAS ISPANIJOS KARALIŲ IR MANO GAUNĄS PER MENKĄ ATPILDĄ; BET KARALIUS AKIVAIZDŽIAI JAM ĮRODO, KAD ČIA KALTAS NE JIS, O NELEMTA RITERIO DALIA, IR PASKUI GAUSIAI JĮ APDOVANOJA.

Aš laikau didžiausia sau malone, garbingosios damos, kad mūsų karalius man pirmutinei pavedė tokį dalyką, kaip pasakoti apie kilnumą; nes kaip saulė yra dangaus grožybė ir puošmena, lygiai taip kilnumas yra visų dorybių pažiba ir švyturys. Taigi aš jums paseksiu, mano manymu, gan gražią noveliukę, kurią prisiminti tikriausiai bus naudinga.

Turbūt žinote, kad tarp kitų narsių riterių, kitados gyvenusių mūsų mieste, buvo gal pats šauniausias meseras Rudžjeris de Fidžovanis[215]. Šis turtingas ir didžios dvasios vyras, matydamas, kad Toskanos papročiai ir gyvenimo būdas mažai ar beveik visai neduos progos jam parodyti savo drąsos, nusprendė kuriam laikui nuvykti pas Ispanijos karalių Alfonsą[216], kuris šlove ir narsumu anuomet buvo pralenkęs visus kitus valdovus. Tinkamai apsiginklavęs, apsirūpinęs žirgais ir palydovais, meseras Rudžjeris nukeliavo pas jį ir čia, prabangiai gyvendamas ir nuostabius karo žygius atlikinėdamas, labai greit išgarsėjo kaip narsuolis.

Ten jis praleido kelerius metus, atidžiai stebėdamas karaliaus poelgius, ir jam pasirodė, kad ne per daug apdairiai karalius dalinėja čia pilį, čia miestą, čia baroniją tiems, kurie nėra to nusipelnę. O kadangi jam, nusimanančiam apie savo vertę, nieko nebuvo dovanota ir jis manė, kad nuo to nukenčia jo garbė, tai ryžosi pasitraukti ir paprašė karalių atleidžiamas. Karalius sutiko ir padovanojo jam nuostabiai gerą ir gražią mulę, labai patogią joti; meserui Rudžjeriui tai buvo brangi dovana, nes prieš akis turėjo ilgą kelionę. Po to karalius pavedė vienam protingam savo dvariškiui kokia nors gudria dingstimi prisiplakti prie mesero Rudžjerio ir joti drauge, bet, gink dieve, neišsiduoti, jog yra siųstas karaliaus; dėtis į galvą viską, ką kalbės riteris, kad paskui galėtų pakartoti jo žodžius, o rytojaus dieną pasakyti jam, kad

grįžtų atgal pas karalių. Dvariškis, vos tik pamatęs, kad meseras Rudžjeris išjojo iš miesto, labai mitriai prisigretino prie jo, duodamas suprasti, kad ir pats keliaująs Italijon. Bejodamas ant mulės, karaliaus jam padovanotos, ir bešnekučiuodamas apie šį bei tą, meseras Rudžjeris apie trečią valandą tarė:

— Manau, reikia duoti gyvuliams atsipūsti.

Suvesti į arklidę, visi žirgai išsituštino, tiktai mulė ne. Bejojant toliau, seklys visą laiką ištempęs ausis klausėsi riterio žodžių; pasiekus upę ir čia begirdant žirgus, mulė išsituštino upėje. Matydamas tai, meseras Rudžjeris tarė:

— Kad tave perkūnas trenktų, bestija! Tu tokia kaip tas ponas, kuris man tave padovanojo.

Dvariškis įsidėmėjo šiuos žodžius; keliaudamas drauge su juo kiaurą dieną, išgirdo ir daug kitokių, tačiau visi jie buvo didžiausia pagyra karaliui. Kitą rytą, kai abu sėdo raiti ir norėjo traukti į Toskaną, dvariškis karaliaus vardu įsakė meserui Rudžjeriui tučtuojau grįžti atgal.

Karalius, sužinojęs, ką meseras Rudžjeris pasakė apie mulę, pasišaukė jį į rūmus, linksmai priėmė ir paklausė, kodėl jis sulygino karalių su mule arba mulę su karalium. Meseras Rudžjeris atvirai jam atsakė:

— Valdove, aš ją sulyginau su jumis todėl, kad, kaip jūs dovanojate, kam nedera, ir neduodate, kam reikėtų, taip ir ji, kur derėjo, ten nesituštino, o kur nederėjo, išsituštino.

Tuomet karalius tarė:

— Mesere Rudžjeri, kad aš jūsų neapdovanojau, kaip daugelį kitų, kurie tik niekas, palyginti su jumis, tai atsitiko ne todėl, kad nebūčiau pripažinęs jūsų šauniausiu riteriu, vertu didžiausios dovanos: kalta čia nelemta jūsų dalia, kliudžiusi man, o ne aš. Kad teisybę sakau, akivaizdžiai jums įrodysiu.

Meseras Rudžjeris atsakė:

— Valdove, aš netrokštu praturtėti ir ne dėl to kremtuosi, kad negavau iš jūsų dovanos, o apmaudu man tik todėl, kad jūs niekuo nepažymėjote mano narsumo. Vis dėlto aš laikau jūsų atsiprašymą pakankamu ir garbingu ir esu pasiruošęs įsitikinti, jeigu tokia jūsų valia, nors jumis tikiu ir be jokių įrodymų.

Tuomet karalius jį nusivedė į didelę salę, kur pirmiau buvo įsakęs pastatyti dvi užrakintas skrynias, ir daugelio dvariškių akivaizdoje tarė:

— Mesere Rudžjeri, vienoje iš šitų skrynių yra mano karūna, karališkas skeptras, valdžios rutulys, daug dailių mano diržų, sagčių, žiedų ir kitokių brangenybių; antroji pripilta žemės. Išsirinkite vieną iš jų; katrą išsirinksite, toji bus jūsų, ir tada matysite, kas nesiteikė įvertinti jūsų šaunumo — aš ar jūsų dalia.

Meseras Rudžjeris, matydamas, kad tokia karaliaus valia, išsirinko vieną; karalius liepė ją atidaryti, ir pasirodė, kad ji pilna žemių. Taigi karalius juokdamasis tarė:

— Matote dabar, mesere Rudžjeri, kad teisybę sakiau apie nelemtą jūsų dalią; bet jūsų nuopelnai iš tikrųjų yra verti, kad aš pasipriešinčiau likimo jėgoms: žinau, kad jūs neketinate tapti ispanu, todėl nenoriu jums dovanoti nei pilies, nei miesto, bet noriu, kad toji skrynia, kurią atėmė iš jūsų likimas, prieš fortūnos valią taptų jūsų nuosavybe, idant galėtumėt ją nusigabenti į savo kraštą ir pelnytai didžiuotis prieš kaimynus savo narsa, mano dovanomis paliudyta.

Meseras Rudžjeris priėmė skrynią ir, karštai padėkojęs karaliui už tokią didžią dovaną, sykiu su ja linksmas pargrįžo į Toskaną.

Antra novelė

GINAS DI TAKAS PAIMA NELAISVĖN KLIUNI ABATĄ, IŠGYDO JĮ NUO SKRANDŽIO LIGOS IR PALEIDŽIA. ABATAS, GRĮŽĘS Į ROMOS DVARĄ, SUTAIKINA GINĄ DI TAKĄ SU POPIEŽIUM BONIFACU, KURIS JĮ PAKELIA Į HOSPITALJERŲ ORDINO RITERIUS.

Kai jau visi išgyrė karaliaus Alfonso dosnumą Florencijos riteriui, karalius, kuriam ši novelė labai patiko, liepė Elizai pasakoti toliau. Šioji nedelsdama pradėjo:

— Švelniosios damos, kad karalius buvo dosnus ir savo dosnumą parodė žmogui, pas jį tarnavusiam, šito negalima nevadinti girtinu ir didžiu dalyku. Bet ką mes pasakytume išgirdę apie nuostabų kilnumą ir dosnumą dvasininko, kurio, jeigu būtų pasielgęs kaip priešas, niekas nebūtų už tai pasmerkęs? Tikriausiai tartume tik tiek, kad karaliaus poelgis buvo dorybė, o dvasininko — stebuklas, nes visi dvasininkai

gobšesni už moteris ir bet kokiam dosnumui mirtini priešai. Ir nors kiekvienas žmogus iš prigimties geidžia atsikeršyti už patirtas skriaudas, dvasininkai, kaip matome, nors skelbia kantrybę ir ypač pataria atleisti už skriaudas, patys daug aistringiau griebiasi keršto negu kiti žmonės. Va apie šį dalyką, būtent apie tai, koks taurus pasirodė vienas dvasininkas, jūs ir sužinosite iš šitos mano novelės.

Ginas di Takas[217], išgarsėjęs nuožmybe ir plėšimais, išvytas iš Sjenos ir tapęs grafų di Santa Fjorių priešu, įsikūrė Radikofanyje, sukėlė jo gyventojus prieš Romos bažnyčią ir, kas tik per šį kraštą keliaudavo, visus su savo galvažudžiais apiplėšdavo. Ir štai, Romos soste besėdint popiežiui Bonifacui VIII, į jo dvarą atvyko Kliuni abatas, laikomas vienu iš turtingiausių pasaulyje prelatų. Čia sugedo abatui viduriai, ir gydytojai patarė jam nukakti į Sjenos maudykles[218], kur neabejotinai pasveiksiąs. Taigi, popiežiaus leistas, nėmaž nepaisydamas gandų apie Giną, su puikia palyda, su nešmeninių gyvulių vilkstine, su žirgais ir tarnais leidosi į kelią. Ginas di Takas, išgirdęs jį atkeliaujant, visur paspendė savo žabangus ir, nepraleisdamas nė vieno vaikėgalio, apsupo abatą su visa jo palyda ir manta siaurame tarpeklyje. Atlikęs šitai, Ginas nusiuntė pas abatą apsukriausią patikėtinį su gera priedanga, ir šis savo pono vardu mandagiai jam pareiškė, kad teiktųsi apsistoti Gino pilyje. Abatas, girdėdamas tokią naujieną, įdūko ir rūsčiai atšovė, kad nenorįs tos viešnagės, kad su Ginu neturįs jokių reikalų, kad keliausiąs toliau ir norėtų matyti, kas drįstų jam kliudyti. Pasiuntinys nuolankiai atsakė:

— Mesere, jūs atvykote į tokį kraštą, kur, be dievo galybės, mes nieko nebijome, kur visos ekskomunikos ir visi interdiktai neturi galios. Todėl malonėkite savo paties labui sutikti su Gino pageidavimu.

Kol vyko šios derybos, plėšikai apsupo visą tą vietovę. Abatas, matydamas, kad jis su saviškiais atsidūrė nelaisvėje, gieždamas apmaudą, sykiu su pasiuntiniu pasuko į pilį, o paskui jį visi jo palydovai ir gurguolė. Kai abatas nulipo nuo žirgo, Gino įsakymu buvo patalpintas pats vienas gan tamsiame ir nejaukiame rūmų kambarėlyje, o visi kiti, pagal savo padėtį, gan patogiai buvo apgyvendinti pilyje, žirgai pastatyti arklidėse, manta tvarkingai sudėta, jokio daikto nepaliesta. Po to Ginas nuėjo pas abatą ir tarė:

— Mesere, Ginas, kurio svečias jūs esate, prašo mane paklausti, gal teiksitės pasakyti, kur keliaujate ir kokiu reikalu.

Abatas, protingas žmogus būdamas, atmetęs į šalį puikybę, paaiš-

kino jam, kur keliauja ir ko. Išklausęs jį, Ginas pasitraukė, nusprendęs išgydyti abatą be maudyklių. Liepęs jo kambarėlyje sukurti smarkią ugnį ir gerai prižiūrėti ją, Ginas vėl atėjo tik kitą rytą; atnešė balčiausioje servetėlėje dvi riekes paskrudintos duonos ir didelę taurę baltojo Korniljos vyno, paėmęs iš paties abato atsargų, ir šitaip jam tarė:

— Mesere, kai Ginas buvo jaunesnis, jis studijavo mediciną ir sakosi išmokęs, kad nėra geresnio vaisto nuo skrandžio ligos kaip tas, kurį duoda jums; tai, ką aš atnešiau, tėra tik gydymo pradžia; todėl valgykite, gerkite ir stiprinkitės.

Abatą labiau rietė badas, negu ėmė noras juokauti, todėl jis, kad ir piktindamasis, suvalgė duoną, išgėrė vyną, o paskui įsivarė į aukštas kalbas, daug klausinėjo, daug patarinėjo ir ypačiai prašė leisti jam pamatyti Giną. Išklausęs abatą, Ginas vienas jo kalbas, kaip tuščias, nuleido pro ausis, o į kitas atsakė labai mandagiai, pareikšdamas, kad, kai tik galėsiąs, Ginas jį aplankysiąs. Šitai pasakęs, išėjo ir pasirodė tik kitą dieną su tiek pat paskrudintos duonos ir tiek pat baltojo vyno. Taip jis laikė abatą keletą dienų, kol pastebėjo, kad abatas suvalgė sausas pupas, kurias buvo tyčia atnešęs ir slapčia palikęs. Todėl jis Gino vardu pasiteiravo, kaip abato skrandis. Šis jam atsakė:

— Man regis, aš gerai jausčiausi, jeigu ištrūkčiau iš Gino rankų; be to, nieko kito dabar netrokštu, kaip sočiai prisivalgyti — taip puikiai mane išgydė jo vaistai.

Tuomet, liepęs apstatyti paties abato daiktais gražų kambarį ir suruošti didelę puotą, į kurią sukvietė ne tik daugelį pilies žmonių, bet ir visą abato palydą, Ginas kitą rytą nuėjo pas jį ir tarė:

— Mesere, kadangi jūs gerai jaučiatės, laikas išeiti iš ligoninės.

Ir, paėmęs už rankos, nuvedė į puošnią menę; palikęs jį ten su saviškiais, šeimininkas nuėjo rūpintis, kad puota būtų kuo prašmatnesnė. Abatas bent kiek atsigavo tarp saviškių ir jiems apsakė, kaip blogai gyvenęs, o jie papasakojo abatui, kad Ginas, priešingai, jiems rodęs didžiausią pagarbą. Kai prasidėjo puota, abatas ir visi kiti iš eilės buvo vaišinami puikiausiais valgiais ir geriausiais vynais, o Ginas vis dar nesisakė abatui, kas esąs.

Kai abatas šitaip pragyveno keletą dienų, Ginas liepė surinkti į vieną salę visą jo mantą, o kieme, apačioje, sustatyti visus jo žirgus iki paskutinio vargano kuino, nuėjo pas abatą ir paklausė, kaip jis jaučiąsis ir ar pajėgsiąs joti. Abatas atsakė, kad esąs pakankamai stiprus, kad skrandis visiškai pagijęs ir kad puikiai jaustųsi, jeigu galėtų

ištrūkti iš Gino rankų. Ginas tuojau nusivedė abatą į menę, kur buvo jo manta ir visa palyda, ir, liepęs jam prieiti prie lango, iš kur galėjo matyti visus savo žirgus, tarė:

— Mesere abate, jūs turite žinoti, kad ne sielos niekšybė pavertė mane, Giną di Taką, vieškelių plėšiku ir Romos dvaro priešu. Aš esu kilmingas žmogus, tačiau atsidūręs varge, išvytas iš namų, apsuptas daugybės stiprių priešų, turėjau ginti savo gyvybę ir garbę. Jūs man atrodote šaunus vyras, todėl išgydžiau jums skrandį ir neketinu su jumis elgtis kaip su kitais: tegu tiktai pakliūva kas į mano rankas, kaip pakliuvote jūs, aš tiek paimčiau jo turto, kiek panorėčiau; bet tikiuosi, kad jūs, suprasdami mano bėdą, skirsite man iš savo mantos, kiek pats panorėsite. Ji visa čia prieš jus, o jūsų žirgai matyti kieme, pro šitą langą; imkite viską arba dalį, kaip jums patinka, ir nuo šiol galite sau keliauti ar čia pasilikti.

Nustebo abatas, iš vieškelių plėšiko girdėdamas tokius taurius žodžius; taip jam šitai patiko, kad staiga jo rūstybė ir pagieža dingo, maža to — virto prielankumu; pagautas nuoširdaus jausmo, jis pribėgo prie Gino, apkabino jį ir tarė:

— Prisiekiu prieš dievą, norėdamas įsigyti draugystę tokio vyro kaip tu, aš sutikčiau pakelti daug didesnius nepatogumus nei tie, kuriuos čia patyriau. Prakeiktas tebūnie likimas, verčiąs tave griebtis tokio nelemto amato.

Paskui liepęs iš gausingos mantos atrinkti tiktai nedaugelį pačių reikalingiausių daiktų, o taipogi žirgų, visa kita paliko jam ir grįžo į Romą.

Popiežių jau buvo pasiekę gandai, kad abatas Gino nelaisvėje. Toji žinia šventąjį tėvą labai nuliūdino. O dabar, išvydęs abatą, paklausė, kaip jį paveikusios Sjenos maudyklės. Abatas atsakė šypsodamas:

— Šventasis tėve, dar nepasiekęs maudyklių, aš daug arčiau susiradau garsų gydytoją, kuris puikiausiai mane išgydė.

Ir abatas jam apsakė kaip. Popiežius, klausydamasis tos istorijos, skaniai juokėsi. Tuomet kilniaširdis abatas paprašė popiežių vienos malonės. Popiežius, manydamas, kad jis prašys ko kito, mielai prižadėjo patenkinti jo prašymą, ir abatas tarė:

— Šventasis tėve, aš noriu jus prašyti štai ko: grąžinkite savo malonę Ginui di Takui, mano gydytojui, nes tarp daugelio šaunių ir puikių vyrų, su kuriais kada nors esu susipažinęs, jis tikriausiai vienas iš geriausių; ir už tas blogybes, kurias jis daro, aš daug labiau kaltinu

jo dalią negu jį patį. Jeigu jūs pakeisite jo likimą duodami jam ką nors, iš ko jis galėtų gyventi pagal savo padėtį, aš nė kiek neabejoju, kad greitu laiku ir jūs taip manysite kaip aš.

Išgirdęs tai, popiežius, kuris buvo taurios sielos ir labai mėgo narsius vyrus, atsakė, kad mielai padėsiąs, jeigu Ginas iš tikrųjų esąs toks, kaip apie jį atsiliepia abatas; ir tegu jis be jokios baimės atvyksta į Romą. Taigi, abato užtikrintas ir paragintas, Ginas atkeliavo į Romos dvarą, ir netrukus popiežius jį pripažino garbingu žmogum, susitaikino su juo, padovanojo didelį hospitaljerų prioratą ir pakėlė to ordino riteriu. Šį prioratą Ginas, ištikimas šventosios bažnyčios ir abato Kliuni tarnas ir bičiulis, valdė iki gyvos galvos.

Trečia novelė

MITRIDANAS, PAVYDĖDAMAS NATANUI DOSNUMO, ATVYKSTA JO NUŽUDYTI. NEPAŽINDAMAS NATANO, SUSITINKA SU JUO IR IŠ JO PATIES SUŽINO, KAIP GALIMA ŠITAI PADARYTI. SEKDAMAS NATANO NURODYMAIS MITRIDANAS RANDA JĮ MIŠKELYJE; ATPAŽINĘS SUSIGĖSTA IR TAMPA JO BIČIULIU.

Visi klausytojai kone tikru stebuklu pripažino, kad dvasininkas šitaip kilniai pasielgė. Kai nuščiuvo damų šnekesys, karalius įsakė Filostratui pasakoti toliau. Šis nedelsdamas pradėjo:

— Tauriosios damos, didelis buvo Ispanijos karaliaus dosnumas, o Kliuni abato poelgis atrodo stačiai neįtikimas. Bet gal dar labiau jūs nustebsite išgirdusios, kad vienas žmogus buvo toks dosnus, jog rengėsi atiduoti savo gyvybę ir kraują kitam, geidžiančiam jo mirties. Ir jis tikrai būtų atidavęs savo gyvybę, jeigu šis būtų ją ėmęs. Apie tai aš ir ketinu jums papasakoti savo noveliukėje.

Jeigu tikėsime genujiečiais ir kitais keliauninkais, lankiusiais tuos kraštus, kadaise gyvenęs Katajuje[219] vienas didžiai kilmingas ir neapsakomai turtingas žmogus, vardu Natanas. Jo namai stovėjo prie vieškelio, kuriuo turėdavo traukti kiekvienas, kas keliaudavo iš Rytų į Vakarus arba iš Vakarų į Rytus. Būdamas kilnios bei dosningos širdies ir trokšdamas išgarsėti savo geradarybėmis, jis, sukvietęs daugy-

bę meistrų, trumpu laiku pasistatydino milžiniškus dailiausius ir prabangiausius rūmus, kokių dar niekas nebuvo matęs, ir liepė puikiausiai apstatyti visus kambarius, kuriuose ketino priiminėti ir vaišinti kilmingus žmones. Turėdamas gausų būrį gerai išmiklintų tarnų, jis gražiai galėjo priimti ir pavaišinti kiekvieną pakeleivį. Šio girtino papročio jis taip uoliai laikėsi, kad ne tik Rytai, bet ir kone visi Vakarai skambėjo nuo jo šlovės.

Kai Nataną jau buvo palenkusi metų našta, tačiau dar nenuvarginęs svetingumas, garsas apie jį pasiekė ir vieną jaunikaitį, vardu Mitridaną, gyvenantį ne per toliausia nuo jo. Jausdamasis ne mažiau turtingas kaip ir Natanas, Mitridanas ėmė pavydėti seniui garbės ir dorybės ir nusprendė arba ją sunaikinti, arba užtemdyti dar didesniu dosnumu. Pasistatydinęs rūmus, panašius į Natano, jis su negirdėtu svetingumu priiminėjo kiekvieną, pro juos einantį, ir, be abejo, netrukus plačiai išgarsėjo.

Kartą, kai jaunas turtuolis pats vienas vaikštinėjo savo rūmų kieme, pro vienus vartus įėjo vargdienė moterėlė ir paprašė išmaldos. Gavusi ją, padėkojo ir išėjo. Po valandžiukės moterėlė sugrįžo pro kitus vartus ir vėl gavo išmaldą. Taip dėjosi dvylika kartų. Kai senutė įėjo tryliktąjį kartą, Mitridanas jai tarė:

— Tu per daug įkyri su tais savo prašinėjimais!

Vis dėlto išmaldą Mitridanas jai davė ir šį kartą.

Senučiukė, išgirdusi tokius žodžius, pasakė:

— O, kokia tu esi nuostabi, Natano dosnybe! Aš įėjau pro trisdešimt dvejus vartus į jo rūmus, prašydama išmaldos, ir niekuomet jis neparodė, kad atpažino mane, ir visada gaudavau išmaldą; o čia įėjau vos tik tryliktąjį kartą, ir jis mane atpažino ir dar išjuokė!

Taip kalbėdama, senutė dingo ir daugiau nebepasirodė.

Išgirdęs senutės žodžius, Mitridanas, kuris kiekvieną Natano liaupsinimą laikė savosios garbės temdymu, pagiežinga rūstybe užsidegęs, sušuko:

— Ak, vargas man! Kaip prilygti Natano dosnybei dideliuose dalykuose (jau nesakau, pralenkti, kaip trokštu), jeigu negaliu su juo susilyginti net ir mažmožiuose? Iš tikrųjų veltui aš stengiuosi, kol nenušluosiu jo nuo žemės paviršiaus. Kadangi giltinė jo negriebia, tai aš nedelsdamas turiu tat padaryti savo rankom!

Įdūkęs Mitridanas, niekam nė žodžio apie savo kėslą neprasitaręs, su maža palyda sėdo ant žirgo ir po trijų dienų atkeliavo į tą kraštą, kur gyveno Natanas. Įsakęs palydovams dėtis, lyg jie ne su juo atvykę

ir jo nepažįstą, liepęs jiems kur kitur pasirūpinti pastogę ir laukti tolesnių jo nurodymų, Mitridanas, likęs pats vienas, vakarop prijojo prie dvaro ir netoli dailiųjų rūmų užtiko Nataną, kuris vaikštinėjo visiškai vienas ir anaiptol ne prabangiai apsirengęs. Svečias paklausė nepažįstamąjį, ar negalėtų pasakyti, kur gyvena Natanas. Natanas linksmai atsakė:

— Sūneli, niekas čia geriau už mane nenurodys tau kelio pas šeimininką. Todėl, jeigu nori, aš tave nuvesiu pas jį.

Jaunuolis pareiškė, kad jam tai būsią labai malonu, tik jis, jeigu galima, pageidautų, kad Natanas jo nei matytų, nei pažintų. Natanas atsakė:

— Aš ir šitą reikalą sutvarkysiu, kaip tau patinka.

Nusėdęs nuo žirgo, Mitridanas drauge su Natanu, greit įsileidusiu į maloniausią šneką, nuėjo prie dailiųjų rūmų. Čia Natanas liepė vienam savo tarnui priimti jaunuolio arklį ir jam į ausį pakuždėjo, įsakydamas perspėti visus namiškius, kad niekas jaunuoliui neprasitartų, jog čia pats Natanas. Taip ir buvo padaryta. Įvedęs į rūmus, Natanas apgyvendino Mitridaną gražiame kambary, kur niekas jo nematė, nebent tik tarnai, priskirti jo paslaugoms; liepęs puikiausiai jį vaišinti, pats Natanas sudarė jam draugiją. Taip beviešėdamas, Mitridanas, nors ir žiūrėjo į senuką su pagarba kaip į tėvą, vis dėlto vieną dieną paklausė, kas jis toks būsiąs. Natanas atsakė:

— Aš esu žemiausias Natano tarnas. Dar vaikystėje pristojau prie jo ir drauge su juo pasenau. Bet, kaip matai, nepakėlė jis manęs aukščiau; taigi, nors visi kiti jį liaupsina, aš neturiu už ką per daug jo girti.

Šitie žodžiai suteikė Mitridanui bent kiek vilties, kad jis galės apdairiau ir saugiau įvykdyti nedorą savo kėslą. Natanas irgi labai mandagiai jaunuolį paklausė, kas jis toks būsiąs ir koks reikalas jį čion atvaręs, siūlydamas savo patarimą ir pagalbą, kokią tik galėsiąs. Mitridanas valandėlę dvejojo, bet galiausiai ryžosi atidengti jam savo kėslą. Po ilgos įžangos Mitridanas išgavo iš jo garbės žodį, kad viską laikys paslaptyje, paskui išdėstė jam viską, pasisakė, kas esąs ir ko čion atvykęs, ir prašė pagalbos bei patarimo. Išgirdęs tokią kalbą ir sužinojęs tokį siaubingą Mitridano sumanymą, Natanas visas persimainė, tačiau, ilgai nedelsdamas, tvirta širdimi ir ramiu veidu atsakė:

— Mitridanai, tavo tėvas buvo taurus žmogus, ir tu nuo jo neatsilieki, jeigu tokio kilnaus tikslo sieki: nori būti visiems dosnus! Labai girtina, kad tu pavyduliauji Natano dorybėms, nes jeigu tokių pavyduolių būtų daug, pasaulyje mažiau liktų skurdo ir blogybių. Tavo

patikėtos man paslapties, be abejo, aš niekam neišduosiu; bet čia aš veikiau galiu tau padėti naudingu patarimu negu tikra pagalba. O mano patarimas štai koks. Matai ten, gal už pusės mylios nuo čia, miškelį? Natanas beveik kas rytas eina pats vienas ten pasivaikščioti, taigi lengva tau bus jį užklupti ir nugalabyti. Kai nužudysi Nataną, nejok tuo keliu, kuriuo čion atvykai, jeigu nori be kliūčių namo pargrįžti, o suk iš miško po kairei. Nors tas kelias šiek tiek ir nepatogus, bet artesnis ir saugesnis tau.

Gavęs tokius nurodymus, Mitridanas, pasišalinus Natanui, slapčia davė žinią savo palydovams, irgi ten esantiems, kur jie turi jo laukti rytojaus dieną. Kai naujas išaušo rytas, Natanas, kurio nusistatymas nėmaž nepasikeitė, pats vienas, kaip buvo sakęs Mitridanui, nutraukė į miškelį pasirengęs mirti.

Mitridanas atsikėlė, pasiėmė kilpinį ir kalaviją, nes kitokių ginklų neturėjo, ir, sėdęs ant žirgo, nujojo į tą miškelį. Jau iš tolo pamatė Nataną, kuris vaikštinėjo sau visiškai vienas. Nusprendęs prieš užpuolant dar pasižiūrėti jam į veidą ir išgirsti jo kalbą, Mitridanas prišoko prie jo, sugriebė už turbano, kurį šis turėjo ant galvos, ir sušuko:

— Mirtis tau, seni!

Natanas į tuos žodžius tik tiek teatsakė:

— Matyt, aš jos nusipelniau.

Išgirdęs jo balsą ir pažvelgęs į veidą, Mitridanas tučtuojau atpažino, kad čia tas pats, kuris meilingai jį priėmė, draugiškai su juo bendravo ir nuoširdžiai patarė. Tad jo įniršis staiga dingo, o rūstybė virto gėda. Trenkęs žemėn kalaviją, kurį jau buvo išsitraukęs jam smogti, jis nulipo nuo žirgo, raudodamas puolė Natanui po kojų ir tarė:

— Brangiausias tėve, dabar aiškiai matau nuostabią jūsų dosnybę! Vakar aš jums prisipažinau, kad geidžiu jus nužudyti, o štai šįryt jūs taip ryžtingai atėjote čion padovanoti man savo gyvybės! Bet dievas, kuris labiau rūpinasi mano pareiga negu aš pats, tuo momentu, kai buvo reikalingiausia, pravėrė mano dvasios akis, niekingo pavydo užmerktas. Kuo labiau jūs trokštate mane patenkinti, tuo labiau aš jaučiuosi privaląs išpirkti savo kaltę. Taigi atmokėkit man tokiu kerštu, koks jums atrodo tinkamas už mano nuodėmę.

Natanas liepė Mitridanui atsistoti, švelniai jį apkabino, pabučiavo ir tarė:

— Sūneli mano, už šitą kėslą tau nereikia prašyti atleidimo, o man atleisti, nes viską tu darei ne iš neapykantos, bet norėdamas geresniu žmogum tapti. Taigi nebijok manęs ir būk tikras, kad nėra

pasaulyje kito, kuris tave tiek mylėtų, kiek aš: juk matau, kokia kilni tavo siela, besistengianti ne krauti pinigus, kaip kad daro šykštuoliai, o leisti sukrautuosius. Nesigėdyk, kad geidei mane nužudyti trokšdamas išgarsėti, ir nemanyk, kad aš tuo stebėjausi. Žymiausi valdovai, didžiausi karaliai bemaž nieko kito neveikia, tik žudo, ir ne vieną žmogų, kaip norėjai tu, o begalinę daugybę; jie degina ištisus kraštus, griauna miestus, kad tik išplėstų savo valdas ir padidintų savo šlovę. Todėl, jeigu tu, norėdamas išgarsėti, geidei nužudyti mane vieną, tai nieko čia nėra nuostabaus ir nieko naujo, o labai paprastas dalykas.

Neteisindamas klastingo savo kėslo, bet girdamas garbingą pateisinimą, Natano sugalvotą, Mitridanas, kalbėdamasis su juo, pareiškė, jog be galo stebisi, kaip Natanas galėjęs ryžtis tokiam žygiui ir netgi duoti nurodymų ir patarimų. Natanas jam atsakė:

— Mitridanai, nenoriu, kad stebėtumeis mano patarimu ir ryžtu, nes nuo to laiko, kai laisva valia nusistačiau elgtis taip, kaip pradėjai ir tu pats, į mano namus neįžengė nė vienas, kurio prašymo pagal savo išgales aš nebūčiau patenkinęs. Tu atėjai čion, geisdamas mano gyvybės; taigi aš, išgirdęs tokį reikalavimą, tučtuojau ryžausi tau ją atiduoti, idant nebūtum vienintelis, išeinąs iš čia tuščiomis; o kad galėtum savo sumanymą įvykdyti, daviau tau pravartų patarimą, kaip pasiimti mano gyvybę, neprarandant savosios; taigi aš dar kartą tau sakau ir prašau, jeigu reikia, imk ją ir patenkink savo troškimą. Nesuprantu, kam man ilgiau ją betausoti? Aš ja naudojuosi savo malonumams ir paguodai jau aštuoniasdešimt metų ir žinau, kad pagal gamtos dėsnius kaip kitiems žmonėms, ir apskritai visiems gyvūnams, taip ir man dabar ji gali būti skirta tik trumpam laikui; todėl manau, kad daug geriau ją dovanoti, kaip visuomet esu davinėjęs ir kleidęs savo lobius, negu saugoti, kol pati gamta prieš mano valią atims ją iš manęs. Menkutė dovana — padovanoti šimtą metų; kiekgi kartų menkesnė — padovanoti šešerius ar aštuonerius man belikusius metus? Tad imk ją, jeigu nori! Per visą savo gyvenimą aš nesutikau dar nė vieno, kuris būtų jos geidęs, ir nežinau, ar sutiksiu ką kitą, jeigu tu, kuris jos geidei, dabar nepaimsi. Bet jeigu ir pasitaikytų sutikti, žinau, kad kuo ilgiau ją saugosiu, tuo mažesnė bus josios kaina; taigi, kol ji dar ne bevertė, prašau tave ją paimti.

Mitridanas, smarkiai susigėdęs, tarė:

— Sergėk dieve, kad kėsinčiausi išplėšti tokią brangenybę kaip jūsų gyvastis! Dabar aš ne tik jos negeidžiu ir nenoriu trumpinti jai metų, bet mielai pridėčiau dar savųjų.

Natanas tučtuojau atsakė jam:

— Jei galėtum, tu norėtum pridėti man savųjų? Betgi šitaip priverstum mane pasielgti, kaip aš niekados nesielgiau nė su vienu: imti tavo nuosavybę, o juk aš niekad neimdavau nieko svetimo.

— Taip,— staiga atsakė Mitridanas.

— Jeigu taip,— tarė Natanas,— padaryk, kaip aš tau sakau. Tu, dar jaunuolis, liksi mano namuose ir vadinsiesi Natanu, o aš persikelsiu į tavo namus ir visada vadinsiuosi Mitridanu.

Mitridanas atsakė:

— Jeigu aš mokėčiau taip gražiai elgtis, kaip jūs mokėjote ir mokate, ilgai nesvarstydamas priimčiau jūsų pasiūlymą; bet, man regis, mano darbai sumažintų Natano šlovę, o aš neketinu kitam gadinti to, ko pats nesugebu sutvarkyti, ir jūsų pasiūlymo nepriimu.

Šitaip maloniai šnekučiuodami, Natanas drauge su Mitridanu grįžo į dvarą. Šeimininkas užsikvietė svečią į rūmus ir keletą dienų puikiausiai vaišino, visokiais būdais stengdamasis sustiprinti kilnų ir garbingą jo nusistatymą. Kai Mitridanas panoro su savo palyda grįžti namo, Natanas jį atleido, davęs aiškiai suprasti, kad jis niekados jo nepralenksiąs dosnumu.

Ketvirta novelė

MESERAS DŽENTILĖ DE KARIZENDIS, PARVYKĘS IŠ MODENOS, IŠIMA IŠ KAPO MYLIMĄ MOTERĮ, KURI BUVO PRIPAŽINTA MIRUSIA IR PALAIDOTA. ATSIGAVUSI JI PAGIMDO BERNIUKĄ. MESERAS DŽENTILĖ JĄ IR JOS SŪNELĮ GRĄŽINA JOS VYRUI, NIKOLUČUI KAČANIMIKUI.

Tikras stebuklas visiems atrodė, kad galėjo būti žmogus, dosniai siūlantis kitam savo gyvybę, ir kiekvienas tvirtino, kad Natanas savo dosnumu iš tiesų pralenkė Ispanijos karalių ir Kliuni abatą. Dar daug ką apie tai pašnekėjus, karalius, žvelgdamas į Lauretą, išreiškė pageidavimą, kad toliau pasakotų ji. Taigi Laureta tučtuojau pradėjo:

— Jaunosios damos, čia buvo kalbėta apie didžius ir gražius dalykus, ir dabar, kai atėjo eilė mums ir kai tiek jau pateikta kilnių ir taurių

pavyzdžių, regis, nebėra apie ką pasakoti; tad grįžkime į meilės sritį, duodančią gausingos medžiagos šnekučiuoti įvairiomis temomis. Antra vertus, jau pati mūsų jaunystė prie to mus traukia ir vilioja. Taigi aš norėčiau jums papasakoti apie taurų vieno įsimylėjėlio poelgį. Viską gerai apsvarsčius, jums pasirodys jo žygis gal ne mažiau garbingas kaip iki šiol minėtieji, jeigu teisybė, kad žmonės atiduoda lobius, užmiršta vaidus ir netgi į tūkstančius pavojų stato gyvybę, garbę ir gerą vardą, kad tik laimėtų mylimą asmenį.

Bolonijoje, žymiausiame Lombardijos mieste, gyveno labai garsus tiek savo narsumu, tiek kraujo kilmingumu riteris, kuris vadinosi meseras Džentilė de Karizendis[220]. Šis jaunikaitis įsimylėjo taurią damą, vardu doną Kataliną, Nikolučo Kačanimiko žmoną. Kadangi ši jo meilė nerado jokio atbalsio damos širdyje, tad jis, beveik nusivylęs, išvyko į Modeną, kur buvo kviečiamas podestos pareigoms. Tuo tarpu, kai Nikolučo irgi nebuvo Bolonijoje, o jo žmona, nėščia, viešėjo viename savo dvare, gal už trejeto mylių nuo miesto, staiga ją ištiko žiaurus priepuolis, toks smarkus, kad ūmai užgeso visi jos gyvybės ženklai, ir kažkoks gydytojas pripažino ją mirusia. O kadangi, kaip artimiausios giminaitės tvirtino, ji ne taip jau seniai buvo pastojusi ir kūdikiui toli gražu dar ne laikas buvo gimti, tad, ilgai nekvaršindamos sau galvos, graudžiai ją apraudojo ir palaidojo mūriniame kape, šalimais artimiausios bažnyčiukės.

Apie tai vienas bičiulis tučtuojau pranešė meserui Džentilei, kuris, nors nė krislelio nesulaukęs jos malonės, labai nusiminė dėl mylimosios mirties ir galų gale tarė:

— Tai va, ėmei ir numirei tu, dona Katalina! Kol buvai gyva, nesiteikei man dovanoti nė vieno meilaus žvilgsnio, todėl dabar, kai nebegali gintis, aš būtinai turiu iš tavęs, kad ir mirusios, pavogti bent kelis bučinius.

Taip taręs, naktį, slapčia, sėdo ant žirgo ir su vienu ištikimu tarnu atjojo į tą vietą, kur buvo palaidota dama. Atidaręs kapą ir atsargiai įėjęs vidun, atsigulė greta jos, priglaudė savo veidą prie jos veido ir daug kartų ją bučiavo liedamas srautus ašarų. Bet, kaip matome, žmonių geismams niekados nėra ribų, vis trokšta veržtis tolyn ir tolyn, ypač įsimylėjėliai; taigi ir jis, nusprendęs ilgiau čia nedelsti, tarė: „O kodėl gi man nepaliesti bent josios krūtinės, jeigu jau esu čia? Juk daugiau niekad aš jos nepaliesiu ir niekados neliečiau!“ Neatsispyręs šitam norui, uždėjo ranką jai ant krūtinės ir, valandžiukę palaikęs, pajuto, kad trupučiuką lyg ir plaka jos širdis. Iš pradžių jis baisiai persigando,

bet paskui, įsidrąsinęs ir atidžiau ištyręs, nustatė, kad dama iš tikrųjų nėra mirusi, nors jos gyvybė silpna ir vos žymi. Tada meseras Džentilė kaip begalėdamas atsargiau išėmė, tarno padedamas, ją iš kapo ir, užsikėlęs priešais save ant žirgo, slapčia parsigabeno į savo namus Bolonijon.

Čia gyveno jo motina, šauni ir išmintinga moteris; viską nuodugniai sužinojusi iš sūnaus, gailesčio apimta, pamažėl kaitria ugnimi ir maudyklėmis vėl prižadino apmirusią Katalinos gyvybę. Atsipeikėjusi ši giliai atsiduso ir tarė:

— O dieve, kur aš esu?

Taurioji moteris atsakė:

— Nusiramink, esi geroje vietoje.

Kai dona Katalina atsikvošėjusi apsidairė aplink ir išvydo prieš save meserą Džentilę, be galo nustebo ir prašė jo motiną paaiškinti, kaip ji čia atsirado. Meseras Džentilė smulkiai apsakė jai viską. Iš pradžių ji nusiminė, bet po valandžiukės karštai jam padėkojo už sugrąžintą gyvybę, o paskui jį ėmė maldauti vardan meilės, kuria kadaise ją mylėjęs, nepadaryti jai savo namuose nieko tokio, kas suteptų ir jo paties, ir josios, ir jos vyro garbę, o kai ateis laikas, kad leistų grįžti namo.

Meseras Džentilė jai atsakė:

— Ponia, kad ir kokie būtų buvę mano troškimai praeityje, aš neketinu nei dabar, nei ateityje, nei čia, nei kur kitur elgtis su jumis kitaip kaip su brangia seseria, nes per meilę, kurią jums iki šiol jaučiu, dievas suteikė man tokią malonę, kad aš jus iš mirties sugrąžinau į gyvenimą; bet šita mano geradarybė, šiąnakt įvykdyta, nusipelnė šiokio tokio atpildo; todėl norėčiau, kad jūs man neatsakytumėt vienos malonės, kurios iš jūsų paprašysiu.

Dama pareiškė, kad mielai padarysianti viską, kas tik įmanoma ir kas nepažeidžia jos garbės. Tada meseras Džentilė tarė:

— Ponia, visi jūsų giminės ir visi Bolonijos gyventojai įsitikinę, kad jūs mirusi, ir niekas namie jūsų nelaukia; todėl maloniai jus prašau pasilikti čia slapta su mano motina, kol grįšiu iš Modenos, o tat bus greitai. Šitos malonės aš prašau todėl, kad noriu žymiausių šio miesto piliečių akivaizdoje jus padovanoti jūsų vyrui kaip brangią ir iškilmingą dovaną.

Dama, numanydama, kad ji privalo būti dėkinga riteriui, ir žinodama, kad jo prašymas yra doras, nors ir labai troško pradžiuginti namiškius savo atgauta gyvybe, vis dėlto nusprendė pasielgti taip, kaip

prašė meseras Džentilė, taigi ir davė jam garbės žodį. Vos tik ji ištarė tuos žodžius, staiga pajuto, kad atėjo laikas gimdyti; neilgai trukus, mesero Džentilės motinos meilingai prigelbstima, ji pagimdė gražų berniuką, o tatai dar labiau padidino mesero Džentilės ir jos pačios džiaugsmą. Meseras Džentilė įsakė parūpinti jai visa, kas reikalinga, ir slaugyti ją taip, lyg būtų jo žmona, o pats slapčia grįžo į Modeną.

Atbuvęs čia savo tarnybos laiką ir rengdamasis grįžti į Boloniją, liepė iškelti savo namuose tą dieną, kai žadėjo parvykti, didžiulę ir prašmatnią puotą visai Bolonijos aukštuomenei, kuriai priklausė ir Nikolučas Kačanimikas. Grįžęs namo ir nulipęs nuo žirgo, meseras Džentilė pirmiausia nuskubėjo pas damą, kurią atrado gražesnę ir sveikesnę negu kada nors, o ir jos sūnaičiuką taipogi žvalų; paskui su neapsakomu linksmumu nusivedė svečius prie stalo ir liepė karališkai juos vaišinti brangiausiais valgiais. Kai pokylis artėjo į galą, meseras Džentilė, pirmiau pasakęs damai, ką ketinąs daryti, ir susitaręs su ja, kaip ji turi elgtis, tokią pradėjo kalbą:

— Ponai, prisimenu, kitados esu girdėjęs, kad Persijoj gyvuoja, mano supratimu, gan gražus paprotys, o būtent šitoks: kai nori kas ypatingai pagerbti savo bičiulį, tai jį pasikviečia į namus ir ten rodo jam viską, ką turi brangiausio, ar žmoną, ar draugą, ar dukrą, ar ką kita, tvirtindamas, kad, kaip rodąs jam šitai, dar mieliau parodytų, jeigu galėtų, savo širdį. Šio papročio aš norėčiau laikytis ir Bolonijoj. Dėkoju, kad pagerbėte mano puotą, o aš noriu jus pagerbti persiškai, parodydamas jums tai, ką turiu brangiausio pasaulyje ar dar kada turėsiu. Bet pirmiau malonėkite man pasakyti, kaip jūs išspręstumėte tokią abejonę, kuri čia man iškilo. Vienas žmogus turėjo savo namuose gerą, ištikimą tarną, kuris sunkiai apsirgo; nelaukdamas, kol ligonis numirs, šeimininkas liepia išnešti jį vidur gatvės ir juo nebesirūpina. Pro šalį eina svetimas žmogus ir, gailesčio apimtas, priglaudžia sergantįjį savo namuose ir su didelėmis pastangomis bei išlaidomis grąžina jam sveikatą. Norėčiau aš dabar sužinoti, ar turi teisę pirmasis šeimininkas skųsti ar pykti ant antrojo, jeigu šis pasiliktų jo tarną savo paslaugoms ir pirmajam pareikalavus nenorėtų jo atiduoti.

Žymūs vyrai, ilgai svarstę šiaip ir taip, priėjo vieną nuomonę ir ją pavedė išreikšti Nikolučui Kačanimikui, nes jisai buvo puikus gražbylys. Nikolučas pirmiausia išgyrė Persijos paprotį, o paskui pasakė sutinkąs su visų čia esančiųjų nuomone, kad pirmasis šeimininkas nebeturi jokių teisių į savo tarną, nes ne tik apleido jį sergantį, bet netgi išmetė gatvėn, ir kad už antrojo šeimininko geradarybes tarnas

dabar teisėtai jam priklauso; taigi, pasilikdamas jį pas save, antrasis šeimininkas nedaro pirmajam nei žalos, nei skriaudos, nei prievartos. Sėdintieji už stalo, o tarp jų daug buvo šaunių vyrų, visi išvien pasisakė laikąsi tokios pat nuomonės.

Riteris, patenkintas atsaku, o svarbiausia tuo, kad jį išgirdo iš Nikolučo lūpų, pareiškė, kad ir jis manąs taip pat, o paskui pridūrė:

— Dabar laikas jus pagerbti, kaip esu žadėjęs.

Ir, pasišaukęs du savo tarnus, nusiuntė juos pas damą, kurią liepė kuo dailiausiai aprengti ir išpuošti, o ją pačią paprašyti, kad teiktųsi ateiti ir pradžiuginti garbingus svečius. Dona Katalina, paėmusi ant rankų savo gražųjį sūnaičiuką, įėjo salėn, dviejų tarnų lydima, ir, riterio pageidavimu, atsisėdo greta vieno žymaus svečio. O meseras Džentilė tarė:

— Ponai, štai čia jūs ir matote, kas man yra ir bus užvis brangiausia pasaulyje. Pažvelkite, ar jums neatrodo, kad aš teisybę sakau.

Žymūs vyrai, pagerbę ir labai išgyrę damą, užtikrino riterį, kad tokia grožybė verta branginti, o paskui ėmė atidžiau į ją žvalgytis. Tarp svečių daug atsirado tokių, kuriuos nustebino šios damos panašumas į vieną jų pažįstamą, ir jie būtų dievagojęsi, jog čia iš tiesų ta pati ir yra, jeigu nebūtų buvę tikri, kad ji mirusi. Bet užvis akyliausiai į ją žiūrėjo Nikolučas; kai riteris valandžiukei išėjo, jis, degdamas nekantrumu kuo greičiau sužinoti, kas tokia ji būsianti, ir negalėdamas ištverti, paklausė, ar ji bolonietė, ar svetimšalė. Dama, vyro klausiama, vos iškentė jam neatsakiusi, betgi tylėjo, nes taip buvo sutarta. Vieni klausinėjo, ar ne jos čia sūnelis, kiti teiravosi, ar nebūsianti ji mesero Džentilės žmona ar kokia jo giminaitė; bet ji niekam nieko neatsakinėjo. Tuomet vienas svečias tarė įeinančiam meserui Džentilei:

— Mesere, ji iš tikrųjų gražuolė, bet atrodo nebylė. Ar tiesa?

— Ponai,— atsakė riteris,— jos dabartinis tylėjimas — nemenkas jos dorovės įrodymas.

— Nagi pasakykite,— traukė tasai,— kas ji yra?

Riteris tarė:

— Mielai pasakysiu, bet su sąlyga, jeigu jūs pasižadėsite, kad ir ką aš kalbėčiau, nejudėti iš vietos, kol nebaigsiu savo kalbos.

Gavęs iš visų tokį pažadą, meseras Džentilė, kai buvo jau nukraustyti stalai, atsisėdo šalia donos Katalinos ir prabilo:

— Ponai, ši dama — tai tas doras ir ištikimas tarnas, apie kurį aš neseniai jums kalbėjau: saviškiai ją apleido, išmetė gatvėn kaip bevertį ir nenaudingą daiktą; aš ją paėmiau ir savo rūpesčiais, savo globa išplė-

šiau iš mirties glėbio, o dievas, atsižvelgdamas į nuoširdų mano jausmą, iš pasibaisėtino lavono ją pavertė štai tokia grožybe! Bet kad jūs geriau suprastumėt, kaip tas atsitiko, trumpai jums paaiškinsiu.

Ir, pradėjęs nuo to, kaip ją įsimylėjęs, didžiausiam klausytojų nustebimui, smulkiai išklostė viską, kas dėjosi iki tol, o paskui pridūrė:

— Štai kodėl, jeigu nė vienas iš jūsų, o svarbiausia Nikolučas, nepakeitė savo nuomonės, ši moteris yra mano, ir niekas neturi teisės reikalauti jos iš manęs.

Į tuos žodžius niekas neatsiliepė: laukė, ką jis sakys toliau. Nikolučas, visi svečiai ir pati dama verkė iš graudulio. Bet meseras Džentilė, pakilęs iš vietos ir čiupęs mažylį glėbin, o damą paėmęs už rankos, priėjo prie Nikolučo ir tarė:

— Kelkis, kūmai, aš grąžinu tau ne žmoną, kurią tavo giminės išmetė, o noriu padovanoti tau šitą damą, mano kūmą, sykiu su vaikučiu. Esu tikras, jis tavo sūnelis: aš jį laikiau per krikštą ir daviau Džentilės vardą. Ir prašau tave, nors ir pragyveno mano namuose beveik tris mėnesius, tegu ji būna tau tiek pat brangi kaip pirmiau, nes prisiekiu dievu (gal dievas man ir įkvėpė šitą jausmą, idant mano meilė taptų jos išgelbėjimu), kad ji niekados nei su tėvu, nei su motina ir netgi su tavim negyveno taip dorai kaip mano namuose pas mano motiną.

Tai pasakęs, jis kreipėsi į damą ir tarė:

— Ponia, dabar aš jus atleidžiu nuo duoto man žodžio ir laisvą grąžinu Nikolučui.

Perdavęs damą ir kūdikį į Nikolučo rankas, meseras Džentilė nuėjo ir atsisėdo savo vieton.

Nikolučas ilgesingai apkabino žmoną ir sūnelį juo džiugesnis, juo mažesnę buvo puoselėjęs viltį ir kaip beįmanydamas dėkojo riteriui, o visi kiti verkė iš susigraudinimo, liaupsindami jo taurumą. Gyrė meserą Džentilę kiekvienas, kas tik apie tai girdėjo.

Po kelių dienų dama grįžo į namus, kur saviškiai ją pasitiko su begaliniu džiaugsmu. Bolonięčiai dar ilgą laiką su nuostaba žiūrėjo į ją, lyg į prisikėlusią iš numirusių. O meseras Džentilė amžinoje draugystėje gyveno su Nikoluču, jo artimaisiais ir žmonos giminėmis.

Ką jūs į tai pasakysite, gerosios mano draugės? Argi manytumėte, kad karalius, padovanojęs savo skeptrą ir karūną, ar abatas, be ypatingo vargo sutaikinęs popiežių su nusikaltėliu, arba senis, atstatęs savo krūtinę priešininko durklui, gali prilygti meserui Džentilei? Šis riteris, jaunas ir aistringas, tikėjęs savo teise pasilaikyti tą, ką per apsileidimą išmetė laukan kiti, o jis savo laimei pakėlė, ne tik garbingai pažabojo

aistras, bet moterį, kurios ilgus metus troško visa širdimi ir kurią norėjo pagrobti, dabar, kai jau turėjo savo rankose, laisva valia grąžino vyrui. Iš tikrųjų nė vienas čia apsakytas poelgis, man rodos, negali kilnumu lygintis su šituo.

Penkta novelė

DONA DIANORA REIKALAUJA IŠ MESERO ANSALDO, KAD JIS SAUSIO MĖNESĮ ĮTAISYTŲ JAI SODĄ, TOKĮ GRAŽŲ KAIP GEGUŽYJE. MESERAS ANSALDAS PASISAMDO NEKROMANTĄ, KURIS ĮTAISO TOKĮ SODĄ. DIANOROS VYRAS LEIDŽIA JAI ATSIDUOTI ANSALDUI, BET ŠIS, IŠGIRDĘS APIE ŠITOKĮ JOS VYRO KILNUMĄ, JĄ ATLEIDŽIA NUO DUOTOJO ŽODŽIO, O NEKROMANTAS ATLEIDŽIA MESERĄ ANSALDĄ, ATSISAKYDAMAS NUO SUTARTO UŽMOKESČIO.

Kai jau visa linksmoji draugija iškėlė meserą Džentilę savo liaupsinimais iki pat dangaus, karalius liepė pasakoti Emilijai; šioji, lyg to trokšte troškusi, drąsiai pradėjo taip:

— Švelniosios damos, niekas neginčys, kad meseras Džentilė pasielgė tauriai; bet jeigu kas tvirtintų, kad kilniau pasielgti neįmanoma, gal nesunku būtų įrodyti, kad jis klysta. Apie tai aš ir ketinu papasakoti savo noveliukėje.

Friulyje, krašte, kad ir šaltokame, bet žavingame savo gražiais kalnais, gausingomis upėmis ir tyrais šaltiniais, yra miestas, vadinamas Udinė, kuriame kadaise gyveno daili ir kilminga dama, vardu Dianora, ištekėjusi už turtuolio Džilberto, gan malonaus ir geraširdžio žmogaus. Ši dama savo puikiomis būdo ypatybėmis nusipelnė to, kad ją begaliniai pamilo vienas didis ir kilmingas baronas, meseras Ansaldas Gradensė, aukštos padėties žmogus, išgarsėjęs savo narsumu ir mandagumu. Meseras Ansaldas, karštai ją mylėdamas, darė, ką tiktai galėjo, kad ir jinai jį pamiltų, dažnai siuntinėjo pas ją savo pasiuntines, tačiau jo triūsas buvo bergždžias. Kai donai Dianorai įgriso riterio deinavimai, ji, matydama, kad jis nepaiso jos nepalankumo ir nesiliauja jos mylė-

jęs ir siekęs, nusprendė jo atsikratyti dar negirdėtu ir, jos nuomone, neįvykdomu prašymu: vieną dieną, kai atėjo moteriškė, kurią baronas dažnai siuntinėdavo pas mylimąją, dama pasakė jai šitaip:

— Mieloji, tu daug kartų man tvirtinai, kad meseras Ansaldas mane myli už viską labiau, ir siūlei man nuo jo puikias dovanas. Tegu jis pasilieka tas dovanas sau, nes už jas aš niekad nesutiksiu nei jo pamilti, nei patenkinti jo norų. Bet jeigu būčiau tikra, kad jis iš tiesų mane myli taip, kaip tu sakai, be abejo, sutikčiau jį mylėti ir tenkinti jo geismus. Tegu jis įvykdo mano prašymą, o aš neatsisakysiu įvykdyti jo troškimų.

Moterėlė tarė:

— O ko gi, ponia, jūs pageidautumėt iš jo?

— Štai ko aš pageidauju,— atsakė dama. — Noriu, kad ateinantį sausio mėnesį prie šio miesto atsirastų sodas, pilnas žalių žolynų, gėlių ir lapotų medžių, lygiai toks, koks būna gegužyje. Jeigu jis to nepadarys, tegu niekad nebesiuntinėja pas mane nei tavęs, nei kitų; o jeigu jis ir toliau prie manęs kibs, tai aš, iki šiol slėpusi visa tai nuo vyro ir giminių, pasiskųsiu jiems ir pasistengsiu jo atsikratyti.

Riteris, išgirdęs Dianoros pageidavimą, suprato, kad dama to prašo, norėdama iš jo atimti paskutinę viltį; vis dėlto, nors šis dalykas jam atrodė sunkus ir beveik neįmanomas, ryžosi išmėginti, kas tik galima. Į daugel pasaulio kraštų jis išsiuntė pasiuntinius ieškoti, ar neatsirastų žmogaus, kuris patartų jam ir pagelbėtų. Ir pateko jam į rankas vienas žmogus, kuris pasisiūlė tai padaryti nekromantijos priemonėmis, jeigu tik gausiąs gerą atlyginimą.

Už didelius pinigus susitaręs su juo, meseras Ansaldas džiaugsmingai laukė paskirto laiko. Kai atėjo tas metas, o šalčiai spigino smarkiausi ir visa žemė buvo nuklota sniegu, vandenys ledu apsitraukę, nekromantas gražiausioje pievoje, netoli miesto, savo burtais padarė taip, kad paskutinę gruodžio naktį atsirado, kaip visi mačiusieji liudija, puikiausias sodas, kokio dar niekas nebuvo regėjęs, su žolynais, medžiais ir visokiausiais vaisiais. Ryto metą, sausio pirmąją, kai tik išvydo jį meseras Ansaldas, be galo nudžiugęs, liepė priskinti gražiausių gėlių ir skaniausių vaisių ir slapčia nusiuntė juos damai, kviesdamas ateiti pasižiūrėti jos pageidaujamo sodo, idant galėtų įsitikinti jo meile ir prisimintų jam duotąjį žodį, sutvirtintą priesaika, o paskui, kaip garbinga moteris, pasistengtų jį tesėti.

Dama, išvydusi gėles ir vaisius ir jau iš daugelio prisiklausiusi pasakojimų apie nuostabųjį sodą, ėmė gailėtis, kad davė pažadą. Bet, nors ir

gailėdamasi, užsigeidė pamatyti tokį stebuklą ir drauge su keliomis kitomis miesto damomis nuėjo pasižiūrėti sodo. Atsistebėjusi juo ir labai išgyrusi, dama, baisiai prislėgta, grįžo namo, mąstydama apie tai, kokią prievolę jai uždeda šitas sodas. Ji taip susikrimto, kad negalėjo savo skausmo nuslėpti — jis iškilo aikštėn, tat pastebėjo vyras ir panoro būtinai sužinoti, ko ji tokia nuliūdusi. Dama iš gėdos ilgai tylėjo; galų gale priversta viską prisipažino.

Džilbertas, išgirdęs tokią naujieną, iš pradžių smarkiai užpyko, paskui, suprasdamas, kad žmonos ketinimai buvo tyri, apsigalvojęs ir užgniaužęs rūstybę, tarė:

— Dianora, išmintingai ir dorai moteriai nedera klausytis tarpininkių nei leistis į tokius sandėrius dėl savo skaistybės. Žodžiai, pro ausis prasiskverbdami širdin, įgauna kur kas didesnę galią, negu daugelis mano, ir mylinčiajam beveik viskas darosi įmanoma; taigi tu blogai, Dianora, pasielgei, pirmiausia, kad jo klauseisi, antra, kad su juo susitarei. Bet kadangi aš gerai žinau tavo sielos tyrumą, tai, norėdamas tave išpinklioti iš to pažado pančių, tau leisiu, ko gal niekas kitas neleistų. Taip elgtis mane verčia dar ir baimė nekromanto: jeigu tu riterį apgautum, jis, ko gero, įprašytų burtininką mums ką bloga padaryti. Taigi eik pas meserą Ansaldą ir, nesutepdama savo garbės, pasistenk, kad jis tave atleistų nuo šito pažado; bet jeigu kitaip negalėsi, tai šį kartą jam atsiduok kūnu, o ne siela.

Žmona, girdėdama vyrą šitaip kalbant, raudojo ir sakėsi nenorinti iš jo tokios malonės. Tačiau Džilbertas, nors žmona ir priešinosi, užsispyręs reikalavo vykdyti jo valią. Taigi kitą rytą, vos tik auštant, dona Dianora, per daug neišsipuošusi, su dviem tarnais priešaky ir su kambarine užpakaly, nutraukė į mesero Ansaldo namus. Riteris, išgirdęs, kad jo dama atėjo pas jį, labai nustebo ir, atsikėlęs ir liepęs pašaukti nekromantą, jam tarė:

— Aš noriu, kad tu pats matytum, kokią brangenybę tavo menas man padovanojo!

Mandagiai pasitikęs ją ir su didžia pagarba priėmęs, nepasiduodamas jokiam nešvankiam geismui, meseras Ansaldas nusivedė visus į dailų kambarį, kur buvo sukurta smarki ugnis, pasisodino damą ir tarė:

— Ponia, jeigu meilė, kurią aš ilgus metus nešiojausi jums savo širdyje, nusipelno kokio atpildo, tai prašau, nepasivaržykite atskleisti man tikrąją priežastį, atvedusią jus čion šitokią valandą ir su tokia palyda.

Dama, susigėdusi ir beveik su ašaromis akyse, atsakė:

— Mesere, ne meilė jums ir ne garbės žodis mane čion atvedė, o mano vyro įsakymas: jis, labiau atsižvelgdamas į jūsų nederamą meilę negu į savo ir mano garbę, liepė man čion ateiti, ir jo įsakymu aš esu pasiruošusi šį kartą patenkinti visus jūsų norus.

Jeigu meseras Ansaldas iš pradžių nustebo, tai dabar, klausydamasis damos, dar labiau stebėjosi. Džilberto kilnumo sujaudintas, savo aistrą pakeitė gailesčiu ir tarė:

— Ponia, jeigu yra taip, kaip jūs sakote, tai sergėk dieve, kad aš plėščiau garbę žmogui, užjaučiančiam mano meilę; todėl būkite čia, kiek jums patinka nelyginant mano sesuo, o kai norėsite, laisvai sau galėsite išeiti; bet grįžusi neužmirškite tinkamai atsidėkoti vyrui už tokį jo kilnumą, ateityje visados mane laikydama savo broliu ir tarnu.

Dama, girdėdama šiuos žodžius, be galo nudžiugusi tarė:

— Žinodama jūsų taurumą, aš buvau tvirtai įsitikinusi, kad mano atėjimas čion baigsis kaip tik šitaip. Užtat aš amžinai jums būsiu dėkinga.

Atsisveikinusi ir garbingai išlydėta, dona Dianora grįžo pas Džilbertą ir jam papasakojo viską, kaip buvo; nuo tada meserą Ansaldą ir Džilbertą sujungė glaudžiausia ir ištikima bičiulystė.

Nekromantas, kuriam meseras Ansaldas rengėsi sumokėti žadėtąjį atlyginimą, pamatęs kilnų Džilberto elgesį su meseru Ansaldu ir mesero Ansaldo su dama, tarė:

— Gink dieve, kad, matydamas, koks kilnus Džilbertas dėl savo garbės, o jūs — dėl savo meilės, nebūčiau taipogi ir aš kilnus dėl savo atpildo; gerai žinau, kad tie pinigai pravers jums pačiam, todėl tegu jums ir lieka.

Riteris susigėdo ir mėgino priversti nekromantą paimti visą ar dalį sutarto užmokesčio, bet stengėsi jis veltui. Kai burtininkas po trijų dienų savo sodą pragaišino ir panoro iškeliauti, riteris gražiai su juo atsisveikino ir, užgesinęs geidulius, rodė damai tik nuoširdžią draugystę.

Ką į tai pasakysim, meilingosios damos? Negi meilę beveik mirusiai damai, jau atvėsusią dėl išblėsusios vilties, statysime aukščiau už kilnumą mesero Ansaldo, mylinčio dar liepsningiau nei kada nors, degančio dar didesne viltimi ir laikančio grobį savo rankose? Iš tiesų kvaila, man regis, būtų manyti, kad anas kilnumas galėtų lygintis su šituo.

Šešta novelė

KARALIUS NUGALĖTOJAS KAROLIS SENASIS ĮSIMYLI VIENĄ MERGAITĘ; GĖDYDAMASIS ŠITOS SAVO PAIKYSTĖS, GARBINGAI IŠTEKINA JĄ IR JOS SESERĮ.

Jeigu kas norėtų smulkiai atpasakoti įvairius damų samprotavimus apie tai, kuris kilniau pasielgė su dona Dianora — Džilbertas, meseras Ansaldas ar nekromantas — per daug ilga būtų byla. Leidęs bent kiek pasiginčyti, karalius, žvelgdamas į Fjametą, liepė jai pasakoti kitą novelę ir šitaip padaryti galą disputams. Nėmaž nedelsdama, ji pradėjo:

— Žavingosios damos, aš visada laikiausi nuomonės, kad tokioje draugijoje kaip mūsiškė reikia pasakoti išsamiai, idant per didelis glaustumas neduotų progos kilti ginčams dėl apsakytųjų dalykų reikšmės. Disputai labiau dera mokyklose tarp mokinių negu tarp mūsų, kurių išmanymo vos užtenka rateliui ir verpstei. Todėl aš, jau turėjusi galvoje vieną bent kiek miglotos prasmės novelę, dabar, matydama jūsų nesantarvę dėl jau girdėtųjų, atidedu ją į šalį ir jums papasakosiu kitą, ne apie kokį nors menką žmogelį, o apie šaunų karalių, kuris pasielgė riteriškai, nėmaž nesutepdamas savo garbės.

Turbūt visos jūs ne kartą esate girdėjusios minint karalių Karolį Senąjį, arba Pirmąjį, kuris, leidęsis į drąsų karo žygį, iškovojo šlovingą pergalę prieš karalių Manfredą[221], išvijęs iš Florencijos gibelinus ir sugrąžinęs ten gvelfus. Tada turėjo apleisti gimtąją Florenciją ir vienas riteris, vardu pavarde meseras Neris delji Ubertis[222], su visa savo šeimyna ir su dideliais pinigais. Nusprendęs nesidanginti svetur, o pasilikti po karaliaus Karolio sparnu, jis išsikėlė į Kastelamarę di Stabiją, trokšdamas užuočioje ir ramybėje baigti savo dienas. Čia, gal per vieną kilpinio šūvį nuo miesto, tarp alyvų, kaštonų ir riešutmedžių, gausiai augančių tame krašte, jis nusipirko žemės sklypą, kur pasistatydino dailų, patogų rūmą, šalia jo užveisė puikų sodą, o vidury sodo, mūsišku papročiu, kadangi tekančio vandens čia netrūko, įtaisė gražų, skaidrų tvenkinį, į kurį prileido daugybę įvairiausių žuvų.

Riteriui begalvojant tik apie tai, kaip savo sodą kuo labiau pagražinti ir išdabinti, vieną dieną, karštymečiu, karalius Karolis atvyko į Kastelamarę bent kiek pailsėti. Ten, išgirdęs apie mesero Nerio sodo

grožybę, užsigeidė jį pamatyti. Sužinojęs, kad sodo savininkas priklauso priešingai partijai, karalius nusprendė pasirodyti riteriui juoba draugiškesnis ir liepė jam pasakyti, kad sykiu su keturiais dvariškiais norįs kitą vakarą ramiai sau pavakarieniauti jo sode. Meserą Nerį labai pradžiugino ši naujiena: puikiausiai pasiruošęs ir davęs namiškiams reikiamų nurodymų, jis priėmė karalių gražiajame savo sode taip svetingai, kaip tik galėjo ir mokėjo. Apžiūrėjęs mesero Nerio sodą bei namą ir viską išliaupsinęs, karalius nusiplovė rankas ir atsisėdo už vieno iš stalų, padengtų ties tvenkiniu, savo palydovą, grafą Gvidą di Monfortę[223], pasisodino greta savęs iš vienos pusės, meserą Nerį — iš antros, o trims kitiems, su juo atvykusiems, liepė sėstis ten, kur meseras Neris nurodys. Valgiai buvo prašmatnūs, vynai puikūs ir brangūs; malonios vaišių nuotaikos nedrumstė joks triukšmas ir įkyrumas, tad karalius viską labai gyrė.

Kol jis linksmai vakarieniavo gėrėdamasis nuošalia vietove, į sodą įėjo dvi mergaitės, gal penkiolikmetės, geltonais lyg aukso gijos, garbiniuotais plaukais ir su slenktenių vainikėliais ant galvos; jų veidai labiau panėšėjo į angelų, o ne į žemiškų būtybių veidus — tokie buvo švelnūs ir gražūs. Jos dėvėjo balto it sniegas, ploniausio lino tunikomis, užsivilktomis ant nuogo kūno: iki juosmens tas rūbas buvo glaudžiai aptemptas, o apačion krito plačiomis klostėmis iki pat pėdų. Pirmoji nešė ant pečių du tinklus, prilaikydama juos kairiąja ranka, o dešinėje turėjo ilgoką žalgą. Antroji, einanti iš paskos, ant kairiojo peties nešėsi keptuvę, po pažastimi ryšuliuką malkų, vienoje rankoje — trikojį, o antroje — dubenėlį su aliejum ir degantį fakeliuką.

Išvydęs jas, karalius nustebo ir smalsiai laukė, kas čia bus. Mergaitės droviai priėjo ir pagarbiai nusilenkė karaliui, o paskui nusileido prie tvenkinio. Toji, kuri nešė keptuvę, pastatė ją ant žemės, o paskui ir kitus daiktus, paėmė iš draugės žalgą, ir abidvi įbrido į tvenkinį. Vanduo joms siekė iki krūtinės. Vienas mesero Nerio tarnas greit sukūrė ugnį, pastatė ant trikojo keptuvę ir, įpylęs į ją aliejaus, laukė, kol mergaitės išmes žuvų. Viena iš jųdviejų makalavo žalga tose vietose, kur, kaip žinojo, slepiasi žuvys, o antroji laikė ištempusi tinklą. Trumpu laiku jos prižvejojo daug žuvų ir išmetė tarnui, o šis dėjo beveik gyvas į keptuvę. Karalius su didžiausiu malonumu akylai sekė jų žvejybą. Pačias gražiausias žuvis mergaitės, iš anksto primokytos, atrinkdavo ir užmesdavo ant stalo prieš karalių, grafą Gvidą ir tėvą. Šitos žuvys, šokinėjančios po stalą, tiek išjudino ir pralinksmino karalių, kad jis savo rėžtu sugriebdavo vieną kitą ir vikriai sviesdavo atgal

merginukėms. Taip valiūkavo jie kurį laiką, kol tarnas tas žuvis iškepė ir, mesero Nerio įsakymu, patiekė karaliui greičiau kaip lengvą, šviežią užkandį, o ne kaip brangų ir skanų valgį.

Matydamos, kad žuvų prižvejota ir prikepta pakankamai, mergaitės išbrido iš tvenkinio; jų baltas, plonutis, prilipęs apdaras beveik visai nedengė švelnių kūno linijų; abi, susirinkusios atsineštus daiktus, droviai praėjo pro karalių ir grįžo namo.

Karalius, grafas ir tie, kur aptarnavo prie stalo, negalėjo atplėšti akių nuo šitų mergaičių, visi liaupsino jų grožį ir sudėjimą, be to, jų meilumą ir mandagumą; bet ypač jos patiko karaliui. Kai jiedvi išlipo iš vandens, karalius taip įsistebeilijo į jas, apžvelgdamas kiekvieną dalį jų kūno, kad jeigu kas tuo momentu jį būtų kumštelėjęs, tikriausiai nebūtų nė pajutęs. Vis tebegalvodamas apie jas ir dar nežinodamas, kas tokios jiedvi būsiančios ir iš kur, staiga jis pajuto, kad jo širdyje bunda karščiausias troškimas joms patikti, taigi suprato, kad įsimylės, jeigu nesuims savęs į nagą. Jis ir pats nežinojo, katra jam labiau patinka: taip jos buvo panašios viena į antrą. Tokių minčių apniktas, po valandėlės jis kreipėsi į meserą Nerį ir paklausė, kas tiedvi panelės. Meseras Neris atsakė:

— Monsinjore, čia mano dukros dvynukės: vienos vardas Džinevra Gražuolė, o antrosios — Izota Geltonplaukė[224].

Karalius labai jas išgyrė ragindamas ištekinti. Meseras Neris atsakė, kad neturįs joms kraičio, todėl negalįs apie tai nė svajoti. Kai jau vakarienei beliko duoti vien tiktai vaisių, vėl pasirodė abi mergaitės puošniausiomis taftinėmis suknelėmis su dviem dideliais sidabro indais rankose, kaupinais įvairiausių vaisių, kokių tik buvo tuo metu, ir pastatė juos ant stalo prieš karalių. Paskui bent kiek pasitraukė atgal ir uždainavo dainą, prasidedančią žodžiais:

Kur mane nuvedei, Amūre,
Man trūksta žodžių apsakyti...

Jos dainavo taip švelniai ir maloniai, kad karaliui, su pasigėrėjimu į jas bežiūrinčiam ir beklausančiam, atrodė, jog čion nusileido ir gieda angelų choras. Padainavusios jiedvi priklaupė ir paprašė karalių atleidžiamos. Nors karaliui ir sunku buvo su jomis skirtis, tačiau jis linksmu veidu leido mergaitėms pasišalinti.

Po vakarienės karalius su savo palydovais, sėdę ant žirgų, atsisveikino meserą Nerį ir, šnekučiuodamiesi apie šį bei tą, grįžo į karaliaus rūmus. Čia, slėpdamas savo susižavėjimą ir niekaip neįstengdamas

užmiršti dailiosios Džinevros grožio ir meilumo, karalius negalėjo tvarkyti netgi svarbių valstybinių reikalų ir taip įsipainiojo į meilės tinklus, kad apie nieką kitą beveik ir negalvojo. Prasimetęs kitokiomis dingstimis, jis artimai susibičiuliavo su meseru Neriu ir gan dažnai lankė gražųjį jo sodą, kad gautų pasimatyti su Džinevra. Įsimylėjęs Džinevrą, karalius pamilo ir jos seserį, kaip du lašu panašią į ją. Nebegalėdamas ilgiau kentėti ir nerasdamas kitokio būdo, nusitvėrė minties pagrobti iš tėvo ne vieną, o abi mergaites, ir savo meilę ir ketinimą atskleidė grafui Gvidui. Šis garbingas vyras jam atsakė:

— Monsinjore, aš labai stebiuosi tuo, ką jūs man kalbate, nes, be abejo, geriau už visus pažįstu jūsų būdą nuo pat mažumės iki šių dienų. Man regis, net jūsų jaunystėje, kai meilė ypač lengvai suleidžia nagus į širdį, aš niekad nesu matęs tokios jūsų aistros; girdėti, jog dabar, kai jau artinatės į senatvę, mirštate iš meilės, man tokia naujiena ir tokia keistybė, kad atrodo kone stebuklas. Jeigu man derėtų jums prikaišioti, aš gerai žinau, ką pasakyčiau, ypač atsižvelgdamas į tai, kad jūs dar nepaleidote iš rankų ginklo, kad karaliaujate neseniai užkariautame krašte, tarp nepažįstamų žmonių, tarp apgavikų ir išdavikų; jums prieš akis dar tiek didžiausių rūpesčių ir svarbių reikalų; dar nespėjote įsitvirtinti soste ir tarp šitiek darbų jau spėjote atsiduoti meilės vilionėms! Čia ne didžiadvasio karaliaus, o silpnadvasio jaunuolio užgaidai! Be to, o tas dar blogiau, jūs sakotės norį pagrobti abidvi dukreles iš vargšo riterio, kuris vaišino jus savo namuose dosniau, negu leidžia jo ištekliai; dar labiau trokšdamas jus pagerbti, parodė jums savo dukteris beveik nuogas, tuo lyg ir sakydamas, kaip didžiai jis pasikliauja jumis ir kaip tvirtai įsitikinęs, kad jūs esate karalius, o ne plėšrus vilkas. Nejaugi jūs taip greit pamiršote, kad Manfredo smurtas prieš moteris[225] jums ir atvėrė kelią į šį sostą. Ar girdėta kur didesnė išdavystė, verta amžinų pragaro kančių, kai iš žmogaus, jus priimančio savo viešnagėn, jūs atimate jo garbę, jo viltį, jo paguodą? Ką pasakytų apie jus visi, jeigu taip padarytumėt? Gal manote, kad pasiteisinimui užtektų tarti: aš taip pasielgiau todėl, kad jis gibelinas? Argi karalių teisingumas leidžia taip elgtis su tais, kurie atsiduoda į jų rankas, nors ir kažin kas jie būtų? Aš jums primenu, karaliau: didžiausia jums garbė, kad nugalėjote Manfredą, bet dar didesnė garbė patį save nugalėti. Todėl jūs, kurio pareiga drausminti kitus, pirmiausia pats save sudrausminkite, pažabokite savo geidulius ir nenorėkite tokia dėme sutepti to, kas su tokia šlove įgyta.

Šitie žodžiai skaudžiai sugildė karaliaus širdį ir tuo labiau jį nu-

liūdino, kad jis pats šiuos priekaištus laikė teisingais; tad, giliai atsidusęs, tarė:

— Grafe, dabar aš iš tikrųjų suprantu, jog prityrusiam kariui daug lengviau ir paprasčiau atrodo nugalėti kad ir stipriausią priešą negu savo paties geidulius. Nors mano sielvartas ir didelis ir man reikės begalinių pastangų, bet jūsų žodžiai taip mane paveikė, jog nepraeis nė keletas dienų, o aš jums darbais įrodysiu, kad, kaip mokėjau nugalėti kitus, mokėsiu nugalėti ir patį save.

Kelioms dienoms praslinkus po šito pokalbio, karalius grįžo į Neapolį, kad neturėtų progos niekingai pasielgti ir kad atsilygintų riteriui už vaišingumą: nors ir labai skaudu jam buvo atiduoti kitam tai, ko pats sau geiste geidė, vis dėlto nusprendė ištekinti abi merginas ir ne kaip mesero Nerio, o kaip savo dukteris. Mesero Nerio sutikimu, karalius davė joms puikiausią kraitį ir išleido Džinevrą Gražuolę už mesero Mafėjo da Palicio, o Izotą Geltonplaukę už mesero Gviljelmo dela Manjos, kilmingų riterių ir žymių baronų.

Ištekinęs jiedvi, karalius, baisaus sielvarto slegiamas, išvyko į Apuliją ir nuolatiniuose žygiuose taip užgniaužė savo geidulius, kad, sutraukęs ir sutrupinęs meilės pančius, iki dienų galo liko laisvas nuo šios aistros.

Atsiras gal tokių, kurie pasakys, kad karaliui buvo tik menkniekis išleisti už vyrų dvi merginas. Bet aš laikau didžia, netgi didžiausia dorybe, kad taip pasielgė įsimylėjęs karalius, ištekinęs tą, kurią pats mylėjo, nenuskynęs nuo savo meilės nei lapelio, nei žiedelio, nei vaisiaus. Štai kaip pasielgė taurusis valdovas, karališkai apdovanojęs kilmingą riterį, girtinai pagerbęs mylimas merginas ir vyriškai nugalėjęs patį save.

Septinta novelė

KARALIUS PETRAS, SUŽINOJĘS, KAIP AISTRINGAI JĮ MYLI LIGONĖ LIZA, PAGUODŽIA JĄ, O PASKUI IŠTEKINA UŽ KILMINGO JAUNUOLIO IR, PABUČIAVĘS Į KAKTĄ, VISADA LAIKO SAVE JOS RITERIU.

Fjametai užbaigus savo novelę, visi ilgai liaupsino vyrišką karaliaus Karolio didžiadvasiškumą, nors viena iš ten esančių damų, gibe-

linė, ir nenorėjo už tai jo pagirti. Galiausiai Pampinėja, karaliaus įsakyta, pradėjo šitaip:

— Gerbiamosios damos, neatsiras nė vieno supratingo žmogaus, kuris neatsilieptų apie gerąjį karalių Karolį taip pat kaip ir jūs, išskyrus tą, kuri jo nemėgsta dėl kitos priežasties. Bet man prisiminė gal ne mažiau girtinas jo poelgis su viena mūsų florentiete mergina; apie tai aš ir norėčiau jums papasakoti.

Tuo metu, kai prancūzai buvo išvyti iš Sicilijos[226], gyveno Palerme mūsiškis florentietis vaistininkas, vardu pavarde Bernardas Pučinis, turtingas žmogus, kuriam pati buvo padovanojusi vieną vienintelę gražuolę dukterį, jau sulaukusią nuotakos amžiaus. Karalius Petras Aragonietis, tapęs salos valdovu, surengė su savo baronais Palerme puikią šventę. Kai per šitą šventę pasirodė turnyre karalius, katalonišskais šarvais apsišarvavęs, Bernardo duktė, vardu Liza, kuri stovėjo prie lango drauge su kitomis damomis, pamačiusi karalių besirungiant, taip juo susižavėjo, kad, vieną antrą kartą į jį pažvelgusi, aistringai įsimylėjo.

Pasibaigus šventei, ji, gyvendama tėvo namuose, apie nieką kita nebegalėjo galvoti, kaip vien apie šią didžią ir iškilnią meilę. Ypač ją skaudino tai, kad ji suprato žemą savo padėtį ir neturėjo nė mažiausios vilties, kad jos lūkesčiai išsipildytų. Vis dėlto ji negalėjo išrauti šios meilės iš savo širdies, o bijodama susilaukti dar didesnių nemalonumų, nedrįso jos išpažinti. Karalius šito nenumanė, o ir nė kiek jam tatai nerūpėjo, taigi mergina slapčiomis kentėjo neįsivaizduojamas kančias. Nelaiminga meilė jos širdyje tolydžio vis augo ir galiausiai virto juoda melancholija. Nebeištverdama gražuolė apsirgo ir diena iš dienos tiesiog bežiūrint tirpo lyg sniegas saulėje. Jos tėvas bei motina, labai dėl to sielvartaudami, darė, ką begalėjo, guodė, kaip bemokėjo, kvietė gydytojus, davinėjo vaistus. Bet viskas buvo perniek, nes ji, lyg nusivylusi savo meile, nebenorėjo gyventi.

Kartą, kai tėvas siūlėsi patenkinti bet kokį jos pageidavimą, jai šovė į galvą mintis prieš mirtį kokiu nors tinkamu būdu apreikšti karaliui savo meilę ir nusistatymą. Tad ji paprašė tėvo pakviesti jai Minučą d'Arecą. Anuomet Minučas garsėjo kaip geriausias giesmininkas ir muzikantas, kurį mielai priimdavo pats karalius Petras. Tėvas, manydamas, kad duktė nori pasiklausyti Minučo dainų ir muzikos, davė jam žinią, o tasai, žmogus labai malonus, tučtuojau atėjo. Paguodęs ją keliais meilingais žodžiais, jis švelniai sugriežė viola vieną šokį, o paskui ėmė dainuoti dainas. Merginos meilei tai buvo

alyva į ugnį, o ne paguoda, kaip manė dainininkas. Liza panoro su juo pasikalbėti prie keturių akių ir, kai visi pasišalino, tarė jam:

— Minučai, pasirinkau tave ištikimiausiu vienos mano paslapties saugotoju ir tikiuosi, kad tu niekados niekam jos neišduosi, išskyrus tą, kurį tau nurodysiu; antra, turiu viltį, kad padėsi man, kuo gali. O mano prašymas štai koks. Noriu prisipažinti tau, mielasis Minučai, kad tą dieną, kai mūsų karalius Petras, įžengęs į sostą, surengė didžiules iškilmes, aš išvydau jį rungiantis turnyre, ir mano širdyje staiga užsidegė meilė jam, kuri mane privedė prie štai kokios apgailėtinos padėties. Aš gerai suprantu, kaip menkai mano meilė dera karaliui, tačiau neįstengiu ne tik jos užgniaužti, bet ir sumažinti; nebegalėdama pakęsti šito skausmo, aš ryžausi verčiau numirti ir savo ryžtą tesėsiu. Teisybė, aš mirčiau baisiai nusiminusi, jeigu jis pirmiau apie tai nesužinotų. O kas geriau galėtų jam pranešti apie šį mano nusistatymą, jeigu ne tu? Taigi aš pasirinkau tave ir prašau neatsisakyti. Kai šį reikalą atliksi, duok man žinią, idant mirdama turėčiau bent tokią paguodą ir išsivaduočiau nuo kančių.

Taip pasakiusi, nutilo ir apsiliejo ašaromis.

Minučą nustebino Lizos dvasios didingumas ir žiaurus jos nusistatymas. Giesmininkui pagailo merginos, ir staiga jam dingtelėjo, kaip galima garbingu būdu jai patarnauti. Jis tarė:

— Liza, duodu tau garbės žodį, kuris, būk tikra, niekad tavęs neapvils. Aš giriu tave už kilnią tavo dvasią, už tai, kad nukreipei širdį į tokį didį karalių, ir siūlau tau savo pagalbą. Jeigu tik nusiraminsi, aš viską sutvarkysiu taip, kad nepraslinks nė trys dienos, o aš atnešiu tau ypatingai brangią naujieną. Bet, negaišdamas laiko, einu ir pradėsiu veikti.

Liza, dar kartą labai jį paprašiusi ir prižadėjusi nusiraminti, tarė:

— Keliauk su dievu.

Išėjęs Minučas nutraukė pas Miką da Sjeną[227], labai garsų anuomet eiliuotoją, ir įprašė jį sukurti šią dainą:

Lėk, lėk, Amūre mielas, pas valdovą
Ir jam išpasakok manas kančias;
Praneški, kad dėl jo aš, vargšė, mirštu
Iš gėdos bailiai aistrą slėpdama.
Tad nuolankiai meldžiu tave, Amūre,
Skubėk į rūmus, kur jisai gyvena,
Sakyk, kad myliu jį, kad jo geidžiu,

Kad vien tiktai dėl jo širdis liepsnoja.
Nuo tos akimirkos, kai pamilau jį,
Drovumas surakino mano lūpas,
Drąsa mane apleido... Aš bijau
Atskleist jam savo norus ir svajas.
Slapta aistra mane į kapą stumia.
O gal neužsirūstintų valdovas,
Patyręs, kaip dėl jo viena mergelė
Kankinasi ir džiūsta vos gyva?
Gal džiugią viltį sieloj jos įžiebtų?
Bet tu, deja, nesiteikei, Amūre,
Man duoti tiek narsumo, kad valdovas
Ar iš akių manųjų, ar iš laiško
Galėtų išskaityt, kas slypi šioj
Jaunos merginos alpstančioj širdy.
Todėl meldžiu, pasiuntiny brangus,
Greičiau nuskrisk pas kilnųjį valdovą
Ir jam priminki tą lemtingą dieną,
Kai su skydu ir ietim jį išvydau
Ant balto žirgo šauniame turnyre.
Tada širdin įkrito man jisai —
Ir štai per jį aš žūti pasmerkta.

Šitiems žodžiams Minučas tučtuojau pritaikė švelnią ir graudingą melodiją, kokios reikalavo turinys, ir po poros dienų nuvyko į dvarą, kai karalius Petras dar tebesėdėjo už stalo. Valdovas paprašė, kad Minučas jam ką nors padainuotų, prisitardamas savo viola. Tad jis ir pradėjo dainuoti šią dainą, taip švelniai griežidamas, kad visi, kas tik buvo karaliaus menėje, ištempė ausis ir klausėsi nustebę, tylėdami, o karalius bene atidžiau už kitus. Kai Minučas baigė savo dainą, karalius jį paklausė, iš kur jinai atsirado, nes niekad tokios dar negirdėjęs.

— Monsinjore,— atsakė Minučas,— dar nepraėjo nė trys dienos, kai sudėti žodžiai ir sukurta muzika.

O kai karalius paklausė, kam ji skirta, Minučas atsakė:

— Aš niekam nedrįstu to atskleisti, vien jums.

Baigęs pietauti, karalius, norėdamas sužinoti, kas čia per paslaptis, pasikvietė Minučą į savo kambarį. Giesmininkas iš eilės viską papasakojo, ką girdėjęs. Karalius tuo pasidžiaugė, labai išgyrė Lizą ir tarė:

— Tokiai puikiai merginai reikia parodyti užuojautos: nueik pas

ją ir karaliaus vardu paguosk. Pasakyk, kad šią pat dieną vakarop būtinai ją aplankysiu.

Minučas, itin laimingas, kad neša merginai tokią linksmą naujieną, potekinis nuskubėjo pas ją su savo viola ir, šnekučiuodamas prie keturių akių, persakė jai viską, o paskui sudainavo ir tą dainą, prisitardamas viola.

Mergina taip nušvito iš džiaugsmo, kad tučtuojau pasirodė aiškūs sveikėjimo ženklai; niekam iš namiškių to nežinant ir neįtariant, ji aistringai laukė vakaro, kada turėjo pamatyti savo valdovą.

Karalius, kilnus ir geraširdis valdovas, keliskart apgalvojęs visa, ką buvo girdėjęs iš Minučo, ir puikiausiai žinodamas merginą ir jos grožį, pajuto dar daugiau gailesčio negu pirma; vakarop, sėdęs ant žirgo neva pasijodinėti, jis atjojo prie vaistininko namų; paprašęs atidaryti jam gražųjį sodą, kurį vaistininkas turėjo, nulipo nuo žirgo ir po kiek laiko paklausė Bernardą, kaip gyvuojanti jo dukra, ar dar neištekėjusi. Bernardas atsakė:

— Monsinjore, ji neištekėjusi, o be to, dabar serga; tiesa, nuo devintos valandos sveikata jos nuostabiai pagerėjo.

Karalius bemat suprato, kas yra kaltininkas to staigaus pagerėjimo, ir tarė:

— Dievaži, būtų didelis nuostolis, jeigu pasaulis taip greit nustotų tokios gražios būtybės; mes norime ją aplankyti.

Netrukus, tik dviejų dvariškių ir Bernardo lydimas, jis nuėjo į jos kambarį ir įžengęs prisiartino prie lovos, kur, šiek tiek pasikėlusi, mergina ilgesingai jo laukė; paėmęs ją už rankos, tarė:

— Dona Liza, kas čia dabar? Jūs tokia jauna ir turėtumėt guosti kitas, o leidžiate sau sirgti? Mes prašome jus teiktis iš meilės mums sustiprėti ir kuo greičiau pasveikti.

Mergina, prisilietus prie jos rankų tam, kurį ji visų labiausiai mylėjo, nors bent kiek ir susigėdo, vis dėlto sieloje pajuto tokį džiaugsmą, lyg būtų atsidūrusi rojuje, ir kaip bemokėdama atsakė:

— Valdove, silpnoms savo jėgoms pernelyg sunkią išdrįsau užsikrauti naštą, todėl ir apsirgau; bet per jūsų malonę aš greit pasveiksiu iš šios ligos.

Vienas tik karalius tesuprato slaptą šių žodžių prasmę ir dar labiau įvertino merginą, širdyje ne sykį priekaištaudamas likimui, kuris padarė ją tokio žmogaus dukra; pabuvęs su ja kiek laiko ir dar labiau ją paguodęs, atsisveikino.

Šitas karaliaus žmoniškumas plačiai buvo giriamas, o vaistininkui

ir jo dukrai atnėšė didelę garbę. Ypač Liza po šio aplankymo buvo tokia laiminga, kokia niekados dar nėra buvusi jokia dama su savo mylimuoju. Įgavusi vilties, per keletą dienų ji pasveiko ir rados gražesnė negu kada nors. Pasveikus Lizai, karalius, su karaliene apsvarstęs, kokį atpildą reikia jai duoti už tokią meilę, sėdo ant žirgo ir, daugelio baronų lydimas, atjojo į vaistininko namus; įėjęs į sodą, liepė pašaukti Bernardą ir jo dukterį. Tuo tarpu atvyko ir karalienė su būriu damų, priėmė merginą į savo draugiją, ir prasidėjo didelė linksmybė. Po kiek laiko karalius su karaliene pasišaukė Lizą, ir karalius jai tarė:

— Taurioji mergele, didi tavo meilė verta ir didelio atpildo. Mes norime, kad tu iš meilės mums teiktumeis priimti dovaną. O toji dovana štai kokia: kadangi tu esi jau nuotaka, mes norime, kad pasirinktum sau vyru tą, kurį mes tau skiriame; nepaisant to, aš visada ketinu vadintis tavo riteriu, nieko daugiau nereikalaudamas iš tokios meilės, kaip vieno bučinio.

Mergina skaisčiai užraudo iš gėdos ir, nusilenkdama karaliaus valiai, tyliu balsu atsakė:

— Valdove, esu tikra, daugelis, jeigu būtų sužinoję, kad jus įsimylėjau, būtų mane laikę pamišėle, nesuprantančia nei savo, nei jūsų padėties. Bet visaregintis dievas tebūnie man liudininkas: tą akimirką, kai man kritote į širdį, aš gerai nusimaniau, kad jūs esate karalius, o aš — vaistininko Bernardo duktė ir kad man nedera kreipti sielos liepsną į tokias aukštybes. Bet jūs geriau už mane žinote, kad meilė gimsta ne iš šalto apsigalvojimo, o iš geismo ir patikimo. Mano protas daug kartų priešinosi tai meilei, bet, neįstengdama savęs nugalėti, aš jus mylėjau, myliu ir visada mylėsiu. Tiesa, kai pajutau, kad mane užvaldė meilė jums, aš tučtuojau nusprendžiau, kad jūsų norai sykiu bus ir mano norai; todėl aš ne tik mielai priimsiu ir gerbsiu tą vyrą, kurį malonėsite skirti ir kuris suteiks man garbę ir padėtį, bet jeigu net įsakytumėt šokti į ugnį, su džiaugsmu šokčiau, jeigu tik būčiau tikra, kad jums tat malonu. Patys žinote, kaip menkai man dera turėti karalių savo riteriu, todėl į tai aš nieko daugiau neatsakysiu. O dėl vieno bučinio, kurio iš mano meilės prašote, to negaliu jums prižadėti be ponios karalienės leidimo. Tačiau už tą gera, kur jūs ir ponia karalienė man padarėte, tesuteikia jums dievas malonę ir atpildą, nes aš pati neturiu kuo jums atsilyginti.

Čia ji nutilo. Karalienei labai patiko merginos atsakymas, ir jai Liza pasirodė tokia protinga, kaip buvo sakęs karalius. Pasikvietęs

Lizos tėvą bei motiną ir sužinojęs, kad juodu patenkinti šiuo sumanymu, karalius pasišaukė vieną kilmingą, tačiau beturtį jaunikaitį, vardu Perdikonę, ir, įteikęs du žiedus, liepė jam, anaiptol neatsikalbinėjančiam, susižieduoti su Liza. Be daugybės brangių puošmenų, kurias padovanojo nuotakai karalienė, karalius tučtuojau padovanojo jaunikiui Čefalą ir Kalatabelotą, du gražius ir pelningus dvarus, sakydamas:

— Mes tau juos duodame kaip žmonos kraitį; o ką mes ketiname tau pačiam dovanoti, pamatysi ateityje.

Po tų žodžių, kreipdamasis į merginą, karalius pridūrė:

— Dabar mes norime nusiskinti vaisių, koks mums priklauso gauti iš jūsų meilės.

Ir, abiem rankom apkabinęs jos galvą, pabučiavo į kaktą.

Perdikonė, Lizos tėvas bei motina ir ji pati, be galo laimingi, iškėlė didžiulę puotą ir linksmas vestuves.

Kaip daugelis tvirtina, karalius ištikimai laikėsi duotojo merginai žodžio: kol buvo gyvas, visada vadinosi jos riteriu ir, į kokį tik žygį traukdavo, niekad neryšėdavo kitokio raiščio, kaip vien tą, kurį jam atsiųsdavo jaunoji dama.

Štai kokiu elgesiu karaliai pavergia širdis, skatina geradarybes ir nusipelno amžiną šlovę. Šiandieną joks ar gal tik retai kuris valdovas tėra linkęs į tokius kilnius veiksmus, nes dauguma jų virto žiauruoliais ir tironais.

Aštunta novelė

SOFRONIJA IŠTEKA UŽ GIZIPO, BET IŠ TIKRŲJŲ YRA TITO KVINCIJAUS FULVO ŽMONA IR DRAUGE SU JUO IŠVYKSTA Į ROMĄ. ČION KAIP PAVARGĖLIS ATKELIAUJA IR GIZIPAS; MANYDAMAS, KAD TITAS JĮ NIEKINA, GIZIPAS PAREIŠKIA NUŽUDĘS ŽMOGŲ IR UŽ TAI PASMERKIAMAS MYRIOP. ATPAŽINĘS GIZIPĄ IR NORĖDAMAS JĮ IŠGELBĖTI, TITAS PRISIIMA KALTĘ SAU. TIKRASIS ŽUDIKAS, MATYDAMAS ŠITAI, PASIDUODA PATS. OKTAVIANAS IŠLAISVINA VISUS TRIS.

TITAS IŠTEKINA UŽ GIZIPO SAVO SESERĮ IR PASIDALIJA SU JUO VISĄ SAVO TURTĄ.

Kai Pampinėja nustojo pasakoti ir visos damos, ypač gibelinė, išgyrė karalių Petrą, Filomena, karaliaus įsakyta, pradėjo:

— Tauriosios damos, kas nežino, kad karaliai, jeigu tik nori, didžiausius dalykus gali padaryti ir iš jų ypač reikalaujama kilnumo. Kas galėdamas daro tai, ką privalo, tas gerai elgiasi. Bet ar reikia juo pernelyg stebėtis ir į padanges kelti? Daug daugiau pagyrų nusipelno tie, kurie kilniai elgiasi, nedidelę galią turėdami, nes iš tokių mažiau ir reikalaujama. Jeigu jūs taip iškalbingai giriate ir gražiais laikote karalių veiksmus, aš nė kiek neabejoju, kad dar labiau gėrėsitės ir dar labiau liaupsinsite tokių kaip mes žmonių darbus, jeigu jie prilygsta ar net pralenkia karalių veiksmus. Todėl aš ir ryžtuosi jums papasakoti savo novelėje apie kilnų ir girtiną dviejų draugų, paprastų piliečių, elgesį[228].

Anuomet, kai Oktavianas Cezaris, dar nepramintas Augustu[229], valdė Romos imperiją kaip triumvirato narys, gyveno Romoje kilmingas žmogus, kuris vadinosi Publijus Kvincijus Fulvas. Turėdamas sūnų, vardu Titą, apdovanotą nuostabiais gabumais, išsiuntė jį į Atėnus mokytis filosofijos. Tėvas pavedė jį globoti vienam kilmingam žmogui, vardu Kremetui, senam savo bičiuliui. Kremetas apgyvendino Titą savo namuose kartu su savo sūnum, vardu Gizipu, ir abu juos, Titą ir Gizipą, atidavė mokyti filosofui Aristipui[230]. Jaunuoliai, sykiu gyvendami ir bendraudami, panašūs būdais ir polinkiais, taip susibroliavo ir susidraugavo, kad juos išskyrė tik mirtis. Nė vienas iš jųdviejų neturėjo nei džiaugsmo, nei ramybės, jeigu nebūdavo krūvoj. Sykiu jie pradėjo mokslus, ir tiek Gizipas, tiek Titas, puikiais gabumais apdovanoti, su didžiu pagyrimu koja kojon žengė į šlovingas filosofijos aukštumas.

Taip juodu gyveno trejus metus, begalinį džiaugsmą teikdami Kremetui, kuris beveik lygiai mylėjo abu. Bet atsitiko taip, kaip visiems atsitinka: Kremetas, jau senas, ėmė ir numirė. Abu jaunuoliai vienodai gedėjo, lyg būtų nustoję bendro tėvo, ir Kremeto giminės bei draugai nežinojo, katrą iš jųdviejų derėtų labiau guosti. Po keleto mėnesių Gizipo draugai ir giminės atėjo pas jį ir sykiu su Titu ėmė jaunuolį įtikinėti, kad reikia vesti, ir surado jam nuostabaus grožio merginą, Atėnų pilietę, vardu Sofroniją. Kai artėjo vestuvėms skirtas laikas, Gizipas kartą paprašė Titą eiti drauge pažiūrėti jo sužadėtinės, nes

dar nė sykį nebuvo jos matęs. Jiedviem nuėjus ten ir mergaitei atsisėdus tarp jų, Titas, lyg norėdamas įvertinti draugo sužadėtinės grožį, atidžiai apžvelgė ją nuo galvos iki kojų ir taip susižavėjo, kad slapčia užsiplieskė tokia meile jai, kokia dar niekad neliepsnojo nė vienas įsimylėjėlis.

Kiek laiko pabuvę su ja, draugai sugrįžo namo. Čia Titas, įėjęs į savo kambarį, ėmė galvoti apie jam patikusią merginą, tuo labiau įsidegdamas, kuo ilgiau narpliojo šią mintį. Suvokęs šitai, jis giliai atsiduso ir ėmė kalbėti pats sau: „O, koks pasigailėtinas tavo gyvenimas, Titai! Kur tu sudėjai savo širdį, meilę ir viltį? Argi nesupranti, kad už Kremeto ir jo šeimos svetingumą, už nuoširdžią draugystę tarp tavęs ir Gizipo, su kuriuo ji sužadėta, tu privalėtum šią merginą gerbti kaip seserį? Kodėl gi ją myli? Kur tave traukia apgaulinga meilė? Kur masina viliūgiška viltis? Praverk dvasios akis ir pažink pats save, nelaimingasai! Ateik į protą, pažabok geidulius, numalšink liguistus troškimus ir nukreipki mintis kitur. Pačioj pradžioj pasipriešink savo gašlybei ir nugalėk save, kol dar laikas. Tau nevalia šito geisti, tai nedora; turėtum bėgti nuo to, ko sieki, net jeigu būtum tikras, kad pasieksi (o juk nesi tikras), nes taip reikalauja draugystė ir pareiga. Ką gi tu ketini daryti, Titai? Mesk šią nedorą meilę, jeigu nori garbingai elgtis!“ Bet, prisiminęs Sofroniją, imdavo galvoti atvirkščiai ir, smerkdamas pirmesniuosius samprotavimus, kalbėdavo sau: „Meilės įstatymai visų galingiausi, jie griauna ne tik draugystės, bet netgi dievo įstatymus: kiek kartų atsitinka, kad tėvas pamilsta dukterį, brolis — seserį, pamotė — posūnį? Tai siaubingesni dalykai negu meilė draugo žmonai, šimtąsyk pasitaikanti. Be to, aš esu jaunas, o jaunystė pavaldi vien meilės įstatymams. Kas patinka Amūrui, turi patikti ir man; dorovė labiau dera subrendusiems žmonėms, o aš trokštu to pat, ko trokšta Amūras. Sofronijos grožis vertas kiekvieno meilės, ir jeigu aš, jaunas, ją myliu, tai kas po teisybei gali mane smerkti? Aš ją myliu ne todėl, kad ji priklauso Gizipui,— myliu ir mylėčiau, kad ir kažin kam ji priklausytų. Čia kaltas likimas, kad ją atidavė mano draugui Gizipui, o ne kam kitam. Jeigu ji verta meilės (o jos tikrai nusipelno savo grožiu), Gizipas, sužinojęs apie tai, turėtų būti patenkintas, kad ją myliu aš, o ne kas kitas“.

Po šių samprotavimų, tyčiodamasis iš savęs, jis grįždavo prie atvirkščių; nuo šitų — vėl prie pirmesnių; ir taip jis krimtosi ne tik tą dieną ir naktį, bet ir daugelį kitų, kol praradęs ir miegą, ir apetitą, iš nusilpimo turėjo atgulti patalan. Gizipas, kuris jau keletą dienų matė

jį susimąsčiusį, o dabar pamatė sergantį, labai sielojosi, nė per žingsnį nesitraukė nuo jo, visaip stengėsi jam padėti bei guosti, dažnai ir primygtinai klausinėdamas, kokia to susimąstymo ir ligos priežastis. Daug kartų Titas, užuot atsakęs, regzdavo nebūtas pasakas, bet Gizipas numanė jį išsisukinėjant, ir Titas, galiausiai prispirtas prie sienos, raudodamas ir dūsaudamas, atsakė jam šitaip:

— Gizipai, jeigu tokia būtų dievų valia, man daug mieliau būtų numirti negu gyventi: likimas panoro išbandyti mano dorovę, o šiandien, didžiausiai savo gėdai, aš matau, kad toji dorovė nugalėta. Be abejo, netrukus manęs laukia tinkamas atpildas, tai yra mirtis, kuri dabar man brangesnė už gyvybę. Aš negaliu ir neprivalau nieko nuo tavęs slėpti, taigi, raudonuodamas iš gėdos, atidengsiu tau baisią savo niekšybę.

Ir, pradėjęs nuo pat pradžių, jis atskleidė draugui viską: apsakė, kokia pragariška minčių kova virė jo širdyje ir kurios mintys galų gale paėmė viršų; prisipažino žūstąs iš meilės Sofronijai ir tvirtino gerai suprantąs, kaip tai esą nedora; atgailaudamas už savo kaltę, ryžęsis mirti ir tikįsis, kad netrukus taip ir įvyksią.

Gizipas, išgirdęs tokią Tito kalbą ir matydamas jį raudant, valandėlę dvejojo, nes ir pats buvo susižavėjęs gražiąja mergina, nors ir ne taip smarkiai; bet paskui tučtuojau nusprendė, kad draugo gyvybė jam turi būti brangesnė už Sofroniją. Nuo jo ašarų jis pats susigraudino ir verkdamas tarė:

— Titai, jeigu tau nereikėtų paguodos, aš imčiau tave barti, kad sulaužei mūsų draugystę, taip ilgai slėpdamas nuo manęs skausmingą savo aistrą. Nors šitai tau ir atrodė nedora, tačiau tiek dorų, tiek ir nedorų dalykų nereikia slėpti nuo draugo, nes tikras draugas sykiu džiaugiasi su draugu dėl dorų dalykų, o nedorus stengiasi išguiti iš jo sielos. Bet dabar apie tai užteks — eisiu prie to, ką laikau svarbiausiu. Aš nė kiek nesistebiu, kad tu karštai myli Sofroniją, mano sužadėtinę; labiau stebėčiausi, jei būtum jai abejingas: juk aš gerai pažįstu jos grožį ir tavo kilnią sielą, kuri juo labiau įsiaistrina, juo skaistesnė pamiltoji būtybė. Tu ne be pagrindo myli Sofroniją, tik nepagrįstai skundiesi likimu (nors tiesiai nesakai), kam jis paskyrė ją man; tau atrodo, kad jeigu ji priklausytų kitam, tai tuomet tavo meilė būtų padori. Bet būk protingas kaip visados ir pagalvok: ar galėtum dėkoti likimui, jeigu jis būtų ją skyręs kam kitam, o ne man? Jeigu kas kitas turėtų Sofroniją, nors tavo meilė tuomet ir būtų padori, veikiau mylėtų ją pats negu atiduotų tau. Šito iš manęs neprivalai bijoti, jeigu laikai mane tikru draugu, o

toks aš tau ir esu: juk nuo tada, kai mudu susidraugavome, aš neprisimenu, kad būčiau ką nors turėjęs, kas sykiu nebūtų buvę ir mano, ir tavo. Jeigu šis dalykas būtų pasistūmėjęs tiek toli, kad jo kitoniškai pakreipti būtų neįmanoma, aš pasielgčiau kaip ir kitais atvejais. Bet dabar aš galiu Sofroniją perleisti tau vienam; ir šitaip padarysiu. Dievaži, kodėl tu turėtum branginti mano draugystę, jeigu aš, galėdamas garbingai sutvarkyti šį reikalą, neatsižvelgčiau į tavo norą? Teisybė, Sofronija — mano sužadėtinė, aš labai ją mylėjau ir su dideliu džiaugsmu laukiau vestuvių; bet kadangi tu, daug išmintingesnis už mane, karščiau trokšti tokios brangenybės kaip ji, būk tikras, Sofronija įžengs į mano namus kaip tavo, o ne kaip mano žmona. Todėl nustok krimtęsis, vyk šalin liūdesį, sveik, susigrąžink prarastą žvalumą bei linksmumą ir džiaugsmingai lauk atpildo už savo meilę, daug vertesnę negu manoji.

Titas, girdėdamas iš Gizipo lūpų šitokius žodžius, sykiu ir švytėjo masinama viltimi, ir jautė gėdą, suprasdamas, kad kuo didesnis Gizipo kilnumas, tuo nepadoriau juo naudotis. Todėl, raudos dusinamas, atsakė jam:

— Gizipai, tavo kilni ir tikra draugystė aiškiai man rodo, kaip turiu elgtis. Sergėk dieve, kad tą merginą, kurią tau, kaip vertesniam, apvaizda padovanojo, aš priimčiau kaip savąją. Jeigu dievas būtų nužiūrėjęs, kad ji labiau tinka man, būk tikras, jis niekuomet nebūtų jos skyręs tau. Taigi džiaukis, kad tu išrinktasis, neatmesk protingos draugo patarties ir dievo dovanos, o man leisk plūsti ašaromis, kurias apvaizda man priruošė, kaip nevertam tokios gėrybės; arba aš nugalėsiu šitas ašaras, ir tau bus tat malonu, arba jos nugalės mane, ir tada pasibaigs mano kančios.

— Titai,— atsakė jam Gizipas,— jeigu mudviejų draugystė duoda man teisę priversti tave paklusti mano norui, tai šiuo atveju aš kaip tik ketinu ta teise pasinaudoti. Jeigu tu geruoju nesutiksi su mano prašymais, aš griebsiuosi prievartos, kurią leistina pavartoti draugo labui, ir Sofronija bus tava. Aš žinau, kokia galinga yra meilė, žinau, jog ne kartą ji yra nuvedusi mylinčius į pražūtį; matau tave stovint ties pat praraja — jau nebegalėtum nei atgal pasitraukti, nei ašarų sutramdyti, o žengęs dar vieną žingsnį tolyn, nugarmėtum į bedugnę; tada, be abejo, ir aš greitai pasekčiau paskui tave. Net jeigu ir nemylėčiau tavęs, tavo gyvybė man brangi jau vien todėl, kad nuo jos priklauso ir mano gyvenimas. Sofronija bus tavo, nes kitą tokią, kuri taip tau patiktų, nelengva rasti, o aš, lengvai galėdamas nukreipti savo meilę į

kitą merginą, patenkinsiu ir tave, ir save. Gal aš ir nebūčiau toks kilnus, jei žmonas būtų taip sunku ir taip reta aptikti, kaip aptinkame draugus. Bet kadangi aš šimtąsyk lengviau galiu susirasti kitą žmoną, o ne kitą draugą, man verčiau (nepasakysiu: nustoti jos, nes, atiduodamas ją tau, aš jos nenustosiu, o tik perleisiu geriausiam iš geriausių) atiduoti ją tau negu netekti tavęs. Todėl, jeigu mano prašymai gali tave paveikti, maldauju: liaukis sielvartavęs, gelbėk save ir mane sykiu ir, kupinas geros vilties, ruoškis džiaugtis ta meile, kurios taip karštai trokšta tavo širdis.

Nors Titas ir gėdijosi sutikti, kad Sofronija taptų jo žmona, ir todėl vis dar priešinosi, bet iš vienos pusės meilė jį viliojo, iš antros — spyrė Gizipo įtikinėjimai, tad galų gale tarė:

— Štai ką tau pasakysiu, Gizipai: aš tiesiog nežinau, ar daugiau savo ar tavo norą tenkinčiau, elgdamasis taip, kaip tu mane ragini elgtis, ir kas tau būtų, kaip tu sakaisi, labai malonu. Bet kadangi tavo kilnumas toks, kad nugali net įgimtą man gėdą, tai būk tikras dėl vieno dalyko: aš suprantu, kad gaunu iš tavęs ne tik mylimą moterį, bet ir savo gyvybę. Duok dieve, kad galėčiau kada nors gėrybėmis ir pagarba tau įrodyti, kaip esu dėkingas už tai. Tu man gailestingesnis už mane patį.

Po šitų žodžių Gizipas tarė:

— Titai, norint, kad šis dalykas pasisektų, man regis, reikia laikytis tokio kelio. Kaip žinai, Sofronija tapo mano sužadėtinė po ilgų derybų, kurias vedė mano giminaičiai su Sofronijos tėvais. Jeigu dabar aš pareikščiau, kad jos nenoriu, kiltų didžiausias triukšmas; užrūstinčiau tiek jos, tiek ir savo gimines. Dėl to nekvaršinčiau sau galvos, jei būčiau tikras, kad ji vis tiek bus tava. Bet aš bijau, kad, man atsimetus nuo šios santuokos, tėvai tučtuojau neišleistų jos už ko nors kito ir tasai kitas gal nebūtum tu: taigi tu prarastum tai, ko aš nebūčiau įsigijęs. Todėl, man regis, jeigu tik su tuo sutinki, aš turiu tęsti, kas pradėta, parsivesti ją į namus kaip savo žmoną ir iškelti vestuves; o paskui mes sugebėsim patvarkyti taip, kad tu slapčiomis gulėsi su ja kaip su pačia. Vėliau, savo laiku ir savo vietoje, mes paskelbsime apie tat viešai; jeigu tėvams patiks — gerai, jeigu ne — vis tiek bus jau po visam, trauktis atgal nebebus galima, ir jie norom nenorom turės nusileisti.

Titui patiko šis sumanymas. Gizipas parsivedė Sofroniją į savo namus kaip žmoną, kada Titas jau buvo pasveikęs ir atgavęs jėgas. Po didelės puotos, kai atėjo naktis, moterys paliko jaunamartę jos vyro lovoje ir pasišalino. Tito kambarys buvo greta Gizipo kambario, iš vie-

no galėjai pereiti į kitą; taigi Gizipas, užgesinęs visus žiburius, vogčia nusėlino pas Titą ir liepė jam eit gulti su savo mylimąja. Regėdamas šitai, Titas, gėdos priblokštas, gailėjosi sutikęs ir atsisakinėjo eiti. Bet Gizipas, ne vien žodžiais žadėdamas, o iš tikros širdies trokšdamas padaryti draugui malonumą, po ilgo spyriojimosi vis dėlto jį nusiuntė į miegamąjį. Vos tik Titas atsigulė lovon, apkabino jaunąją ir lyg juokaudamas tyliai paklausė, ar nori ji būti jo žmona, toji, manydama, kad čia Gizipas, atsakė „taip". Tada Titas užmovė jai ant piršto dailų, brangų žiedą tardamas:

— O aš noriu būti tavo vyras.

Paskui, atlikę jungtuves, juodu ilgai ir meilingai mėgavosi, tačiau jai ir į galvą neatėjo, kad su ja guli kažkas kitas, o ne Gizipas.

Kol Sofronijos ir Tito santuoka buvo tokia, jo tėvas Publijus apleido šį pasaulį. Titas gavo raštą, kad nedelsdamas grįžtų į Romą tvarkyti savo reikalų. Tad jis pasitarė su Gizipu ir nusprendė iškeliauti, drauge pasiimdamas ir Sofroniją. O šito negalima buvo padaryti, neatskleidus jai tikrosios padėties. Taigi vieną dieną, pasišaukę ją į kambarį, atvirai išklostė, kaip yra, o Titas viską patvirtino, priminęs jai daug tokių smulkmenų, kurias žinojo tik juodu. Sofronija bent kiek su panieka dėbtelėjo į vieną ir į antrą, pratrūko ašaromis, išvadino Gizipą apgaviku ir, niekam nieko nesakiusi, nuskubėjo pas savo tėvus ir šiems apskelbė, kad Gizipas ją ir juos apgavo ir kad ji ne Gizipo, o Tito žmona. Sofronijos tėvas baisiai įsižeidė: jis ir visa jo giminė susikirto su Gizipo giminėmis; iš to kilo dideli vaidai, aštrūs kivirčai ir ilga nesantarvė, Gizipo ėmė neapkęsti ir saviškiai, ir Sofronijos giminė. Visi kalbėjo, kad jis ne tik peiktinas, bet ir griežtai baustinas. O jis tvirtino, kad dorai pasielgė ir kad Sofronijos giminės turėtų būti jam dėkingi, nes jis Sofroniją sutuokdinęs su geresniu už save. Titas visa tai girdėjo ir kentė su aitriu kartėliu širdyje. Jis gerai žinojo graikų būdą: jie triukšmauja ir grasina, kol nesutinka žmogaus, kuris duotų jiems tinkamą atkirtį — tada jie darosi ne tik bailūs, bet ir nusižeminę. Taigi jis nusprendė, kad reikia pagaliau į tuos plepalus atsikirsti. Turėdamas romėno drąsą ir atėniečio išmintį, Titas gan gudriai sukvietė Gizipo ir Sofronijos gimines į vieną šventovę; jis atėjo čion, vien tiktai Gizipo lydimas, ir šitaip į juos belaukiančius prabilo:

— Daugelis filosofų yra įsitikinę, kad visa, kas tarp mirtingųjų dedasi, yra nemirtingųjų dievų nulemta ir numatyta. Todėl kai kurie tvirtina, kad tai, ką mes darome ar darysime, yra iš anksto mums paskirta, nors kiti mano, kad šitokia būtinybė liečia tik jau įvykusius dalykus.

Apsvarstę šias įvairias nuomones, aiškiai pamatysime, kad smerkti tai, ko atitaisyti nebegalima, yra ne kas kita, kaip norėti pasirodyt išmintingesniu už dievus, o juk mes privalome tikėti, kad jie teisingai ir neklystamai rikiuoja bei tvarko mus ir mūsų reikalus. Iš čia lengvai galite numanyti, kaip beprotiška ir kvaila smerkti dievų veiksmus ir kokių grandinių, kokių bausmių nusipelno tie, kurie drįsta keltis į tokią puikybę. Mano supratimu, tokie esate jūs visi, giežią apmaudą dėl to, kad Sofronija tapo mano žmona, nors buvote ją atidavę Gizipui. Žinokite, jog *ab aeterno** taip buvo nulemta, kad ji būtų mano, o ne Gizipo, ir taip iš tikrųjų įvyko. Bet kalbos apie paslaptingąją dievų apvaizdą ir valią daugeliui yra sunkiai suvokiamos; tad tarkime, kad dievai nesikiša į jokius mūsų reikalus, grįžkime prie žmonių ir pasvarstykime jų nuomones. Apie tai šnekant, teks man griebtis dviejų dalykų, labai priešingų mano būdui: bent kiek pagirti save ir bent kiek supeikti ar suniekinti kitus. Bet kadangi nei vienu, nei kitu atveju nenoriu nutolti nuo tiesos ir to reikalauja čia nagrinėjama tema, aš taip ir pasielgsiu.

Savo priekaištais, daugiau rūstybės negu proto pagimdytais, nuolatiniu murmėjimu ir net burnojimu jūs koneveikiate, smerkiate, įžeidinėjate Gizipą, kad jis laisva valia atidavė man per žmoną tą, kurią jūs savo nuožiūra buvote atidavę jam. Bet aš manau, kad už tai jūs turėtumėt jį be galo vertinti, ir šit kodėl: pirma, jis pasielgė taip, kaip turi elgtis draugas; antra, jis pasielgė daug išmintingiau negu jūs. Aš neketinu čia jums aiškinti, kokias pareigas uždeda šventi draugystės įstatymai. Pasitenkinsiu tik priminęs, kad draugystės ryšiai daug stipresni už kraujo ar giminystės ryšius: juk draugus mes turime tokius, kokius patys pasirenkame, o gimines tokius, kokius duoda likimas. Todėl, jeigu Gizipas labiau brangino mano gyvybę negu jūsų palankumą, tegul tuo niekas nesistebi, nes aš esu ar bent tariuosi esąs jo draugas.

Bet eikime prie kitų argumentų: čia man teks primygtiniau jums įrodinėti, kad Gizipas protingesnis už jus, nes, man regis, nedaug jūs išmanote apie dievų apvaizdą, o dar mažiau apie draugystę. Taigi, kartoju, jūs buvote numatę ir nutarę Sofroniją atiduoti Gizipui, jaunuoliui filosofui; Gizipas nusprendė ją atiduoti irgi jaunuoliui filosofui; jūs nusprendėte ją atiduoti atėniečiui, o Gizipas — romėnui; jūs atidavėte Sofroniją kilmingam jaunuoliui, o Gizipas — dar kilmingesniam; jūs — jaunuoliui, kuris ne tik jos nemylėjo, bet vos vos ją pažinojo; o

* Nuo amžių (*lot.*).

Gizipas — jaunuoliui, kuris ją mylėjo labiau už viską pasaulyje ir net labiau už savo gyvybę.

O kad visa, ką aš sakau, yra teisybė ir labiau girtinas daiktas negu tai, ką jūs padarėte, tą mes išnagrinėsime iš eilės. Kad aš esu toks pat jaunas ir toks pat filosofas kaip Gizipas, tatai be ilgų šnekų gali paliudyti ir mano veidas, ir mano mokslai. Mudu vieno amžiaus ir studijuodami visada žengėme pagret. Teisybė, jis atėnietis, o aš romėnas. Jeigu ginčysimės dėl miestų šlovės, aš pasisakysiu, kad esu iš laisvo miesto, o jis iš miesto, mokančio duoklę; aš esu iš miesto, valdančio visą pasaulį, o jis iš miesto, pavaldaus manajam[231]; aš esu iš miesto, klestėte klestinčio savo šlove, galybe ir mokslais, o jis iš miesto, galinčio pasigirti vien mokslais. Be to, nors jūs čia mane regite tik kaip gana kuklų studentą, aš nesu kilęs iš Romos padugnių: mano namuose ir viešose Romos vietose pilna tolimiausių mano protėvių statulų, o Romos metraščiai pilni daugybės triumfų, kuriuos Kvincijai švęsdavo ant Romos Kapitolijaus[232]. Mūsų vardo šlovė ne tik nepriblėso nuo senatvės, bet šiandieną švyti labiau nei kada nors. Iš drovumo aš nutylėsiu apie savo turtus, atmindamas, kad doras neturtas iš seno plačiai garsėja kaip kilmingųjų Romos piliečių paveldėjimas. Nors prasčiokai smerkia neturtą ir garbina lobius, aš esu jų pertekęs ne kaip šykštuolis, o kaip fortūnos numylėtinis.

Gerai suprantu, kad jums, aiškus dalykas, būtų malonu susigiminiuoti čia, Atėnuose, su Gizipu; bet nėra jokio pagrindo jums mažiau branginti mano giminystę Romoje, jeigu pagalvosite, kokį iš manęs ten turėsite svetingą šeimininką, kokį naudingą, rūpestingą ir galingą globėją, kuris padės jums tvarkyti ir viešus, ir privačius reikalus.

Atmetus šalin piktą valią ir viską šaltai apsvarsčius, kas gi išdrįs labiau girti jūsų, o ne mano Gizipo sprendimą? Tikriausiai niekas. Taigi Sofronija laimingai ištekėjo už Tito Kvincijaus Fulvo, kilmingo ir turtingo Romos piliečio ir Gizipo draugo. Kas dėl to sielojasi ar gailauja, blogai daro ar nesižino ką darąs.

Gal atsiras tokių, kurie pasakys, jog Sofronija skundžiasi ne todėl, kad ji Tito žmona, o todėl, kad tapo jo žmona tokiu apgaulingu būdu, slapčiomis, be draugų ir be giminių žinios. Bet ir tai ne stebuklas ir ne naujiena. Aš mielai paliksiu nuošaly tas, kurios pasirinko sau vyrus prieš tėvų valią; ir tas, kurios pabėgo su mylimaisiais, pirmiau tapusios meilužėmis negu žmonomis; ir tas, kurios pirmiau apreiškė savo moterystę nėštumu ar gimdymu negu žodžiais ir tuo privertė tėvus sutikti

su jų vedybomis. Šito Sofronijai neatsitiko; priešingai, Gizipas ją atidavė Titui padoriai, valyvai, garbingai.

Kiti pasakys, kad ištekino ją tas, kas neturėjo teisės ištekinti. Tai kvaili, moteriški priekaištai, kylą iš menkos nuovokos. Ne pirmą kartą fortūna naudojasi įvairiais keliais ir naujomis priemonėmis, vesdama žmones prie skirto tikslo. Kas man rūpi, kurpius ar filosofas slapčia ar atvirai tvarkė mano reikalą — svarbu, kad viskas gerai užsibaigė. Žinoma, jeigu kurpius nesupratingas, reikia saugotis, kad jis daugiau nebesiimtų tokio darbo, o už atliktąjį privalu tik padėkoti jam. Gizipas puikiai ištekino Sofroniją, tad skųstis juo ir jo pasirinktu būdu — tikra paikystė. Jeigu jūs nepasitikite jo protu, žiūrėkite, kad jis netekintų kitų merginų, o šį kartą jam tik ačiū pasakykite.

Vis dėlto jūs turite žinoti, kad aš nesistengiau gudrumu ar apgaule suvedžiojęs Sofroniją suteršti jūsų garbės ir jūsų kraujo grynumo; nors ją vedžiau slapta, aš atėjau ne kaip vagis išplėšti jos nekaltybės ir ne kaip priešas negarbingai ja mėgautis, atsisakydamas nuo giminystės su jumis, o kaip aistringas įsimylėjėlis, susižavėjęs jos grožiu ir dorybe; aš žinojau, kad jeigu būčiau jos siekęs taip, kaip jūs gal turite omenyje, nebūčiau gavęs, nes būtumėt bijoję, kad neišsivežčiau jūsų numylėtinės į Romą. Taigi aš pasinaudojau slaptu keliu, kuris dabar jau nebėra jums paslaptis, ir sugundžiau Gizipą, kad jis padėtų man laimėti tą, kurios atsižadėjo pats. Be to, nors aš ir karštai ją mylėjau, suartėti troškau ne kaip meilužis, o kaip vyras: ji pati gali šitai paliudyti — tik tada, kai su ja susižadėjau, užmoviau žiedą ant piršto ir ištariau privalomus žodžius, klausdamas, ar nori būti mano žmona, o ji atsakė „taip“. Jei Sofronijai atrodo, kad ji apgauta, tai prikaišioti reikia ne man, o jai, nepaklaususiai, kas toks aš esu.

Štai ta didžioji skriauda, didžioji kaltė, didžioji nuodėmė, kurią padarė Gizipas, mano draugas, ir aš, įsimylėjėlis: Sofronija slapčia tapo Tito Kvincijaus žmona! Už tai jį šmeižiate, persekiojate, grasinate! Ko dar prieš jį griebtumėtės, jeigu jis ją būtų atidavęs prasčiokui, nevidonui, tarnui? Kokiom grandinėm surakintumėt, į kokį kalėjimą įgrūstumėt, kokias kančias jam sugalvotumėt?

Bet užteks dabar apie tai: užgriuvo mane bėda, kurios šiuo laiku nesitikėjau — mirė mano tėvas, ir aš turiu grįžti į Romą, pasiimdamas su savim Sofroniją. Štai kodėl aš ir atskleidžiau jums šį dalyką, kurį gal būčiau dar slėpęs. Jeigu protingi esate, linksmai šią naujieną priimsite, nes jei būčiau norėjęs jus apgauti ar įžeisti, galėjau palikti ją paty-

čioms. Bet sergėk dieve, kad į romėno sielą kada įsibrautų tokia niekšybė!

Taigi Sofronija ir dievų lėmimu, ir valstybės įstatymų galia, ir Gizipo tauriu pritarimu, ir mano meiliškos gudrybės dėka tapo mana. Jūs, dėdamiesi išmintingesni už dievus ar už visus žmones, kvailai mane smerkiate ir įžeidžiate dvejopu būdu, labai man skaudžiu: viena, pasilaikydami Sofroniją, į kurią tiek turite teisių, kiek aš leidžiu; antra, į Gizipą žiūrėdami lyg į priešą, nors iš tikrųjų privalote būti jam dėkingi. Šiuo tarpu aš neketinu toliau jums aiškinti, kaip paikai elgiatės, tik noriu draugiškai patarti: liaukitės pykę ir giežę apmaudą, grąžinkite man Sofroniją, idant aš linksma širdimi išvykčiau kaip jūsų giminaitis ir likčiau jūsiškis! Ar patinka jums tai, kas įvyko, ar ne, žinokite, kad jeigu ketinate elgtis kitaip, aš pasiimsiu su savim Gizipą, ir būkite tikri, sugrįžęs Romon, prieš jūsų valią atgausiu tą, kuri teisėtai man priklauso. Tada jūs savo kailiu patirsite, ką gali padaryti užrūstintas romėnas!

Po šios kalbos Titas atsistojo, pagriebė už rankos Gizipą ir išėjo iš šventovės įtūžusiu, grėsmingu veidu, išdidžiai pakėlęs galvą, tuo rodydamas, kaip mažai jis paiso visų čia susirinkusių. Pasilikusieji viduje, iš dalies paveikti įtikinėjimų apie jo giminystę ir draugystę, iš dalies jo grasinimų pabūgę, vienu balsu nutarė, kad geriau turėti Titą savo žentu, nes Gizipas to nepanorėjo, negu kad prarasti Gizipą kaip giminę ir dar Titą įsigyti sau priešu. Taigi jie nuskubėjo pas Titą ir, susiradę jį, pareiškė, jog jiems esą malonu, kad Sofronija būtų jo žmona, kad trokštą jį turėti kaip brangų giminaitį, o Gizipą — kaip gerą draugą. Nuoširdžiai ir giminiškai atsisveikinę jie išėjo ir netrukus nusiuntė Sofroniją vyrui. Sofronija, protinga jaunamartė, susitaikino su savo likimu, meilę, jaustą Gizipui, tučtuojau nukreipė į Titą ir drauge su juo iškeliavo Romon, kur buvo su didele garbe priimta.

Gizipas, likęs Atėnuose, beveik visų per nieką buvo laikomas; netrukus dėl tam tikrų pilietinių vaidų sykiu su visais savo namiškiais, vargšas ir nelaimingas, buvo išvytas iš Atėnų ir pasmerktas amžinam ištrėmimui. Ne tik nuskurdęs, bet tapęs tikru elgeta, Gizipas vargais negalais atsikapstė į Romą pamėginti, ar Titas jo neprisimins. Sužinojęs, kad jis gyvas ir visų romėnų gerbiamas, išsiteiravęs, kur jo namai, atsistojo priešais ir ėmė laukti Tito. Mat, apdriskęs būdamas, nedrįso stačiai pas jį eiti, bet tikėjo, kad Titas jį pamatys, atpažins ir pasišauks. Titas praėjo pro šalį, neužmetęs akies, o Gizipui pasirodė, kad šis jį matė ir pasibjaurėjo. Gizipas, prisiminęs, ką dėl draugo kadaise buvo pa-

daręs, baisiai pasipiktino ir nusiminęs pasitraukė.

Buvo jau naktis, o jis, alkanas ir be skatiko, neišmanydamas, kur eiti, ir vien mirties tetrokšdamas, atklydo į labai nuošalią miesto dalį ir, pamatęs gan didelį urvą, įlindo ten nakvoti; ilgo raudojimo nukamuotas, krito su savo skarmalais ant plikos žemės ir užmigo. Į tą pat urvą paryčiu įlindo du plėšikai su naktiniu grobiu; per dalybas juodu susiginčijo, vienas iš jųdviejų, stipresnysis, užmušė antrąjį ir spruko šalin. Gizipas viską matė ir girdėjo. Jam dingtelėjo, kad pats likimas nurodo kelią į trokštamąją mirtį, nesigriebiant savižudybės. Todėl jis niekur nebėgo ir pasiliko urve, kol teismo sargybiniai, iešką piktadarių, užsuko čion, įniršę suėmė Gizipą ir nusivedė. Tardomas Gizipas prisipažino užmušęs tą žmogų, o paskui negalėjęs iš urvo pabėgti. Todėl pretorius, kuris vadinosi Markas Varonas, anuometiniu papročiu įsakė jį nukryžiuoti. Tą valandą kaip tik atėjo į pretoriumą Titas; pažvelgęs į veidą vargšui pasmerktajam ir išgirdęs, už ką jis pasmerktas, tučtuojau atpažino Gizipą, nusistebėjo žiauria jo nedalia ir tuo, kaip jis čia atsirado; karštai trokšdamas padėti ir nematydamas kitokio kelio jam išgelbėti, kaip tik apkaltinus save ir išteisinus jį, Titas ūmai žingtelėjo priekin ir sušuko:

— Markai Varonai, grąžink tą vargšą žmogų, kurį pasiuntei mirti. Jis niekuo nedėtas. Aš jau pakankamai įžeidžiau dievus, nudobdamas vieną, kurį tavo sargybiniai šįryt rado negyvą, ir nenoriu dar sykį jų įžeisti antro nekalto mirtimi.

Varonas apstulbo ir ėmė gailėtis, kad visas pretoriumas girdėjo šį prisipažinimą. Negalėdamas garbingai išsisukti nuo to, ko reikalavo įstatymai, liepė grąžinti Gizipą ir Tito akivaizdoj jam tarė:

— Kaip tu galėjai būti toks beprotis, kad nekankinamas prisipažinai kaltę, kurios nepadarei ir kuri tau kainuos gyvybę? Sakeisi, kad nužudei žmogų, o štai ateina kitas ir sako, kad ne tu nužudei, o jis.

Gizipas žvilgtelėjo ir pamatė, kad tasai kitas yra Titas, ir puikiausiai suprato, kad jis tą daro jam išgelbėti, atsidėkodamas už anuometinę paslaugą. Susigraudinęs Gizipas tarė raudodamas:

— Varonai, aš iš tikrųjų jį nužudžiau. Titui dabar jau per vėlu manęs gailėtis ir gelbėti.

O Titas savo rėžtu kalbėjo:

— Pretoriau, tu juk matai, čia svetimšalis, rastas beginklis šalia nužudytojo; turbūt skurdo prispaustas jis trokšta mirties; todėl paleisk jį, o bausk mane, nes aš esu to nusipelnęs.

Varonas didžiai stebėjosi, kad abu vyrai užsispyrę tvirtina savo, ir

jau numanydamas, kad nė vienas iš jųdviejų nėra nusikaltėlis, galvojo, kaip juos išteisinti. Tik štai ateina jaunuolis, vardu Publijus Ambustas, palaidūnas, visoje Romoje išgarsėjęs plėšikas, kuris iš tikrųjų buvo įvykdęs šitą žmogžudystę ir žinojo, kad nė vienas iš jų nėra kaltas tuo, kuo save kaltina; jųdviejų nekaltumas staiga taip suminkštino jam širdį, kad jis, baisiai susigraudinęs, stojo prieš Varoną ir tarė:

— Pretoriau, likimas mane skatina išspręsti sunkų ginčą tarp šių vyrų. Nežinau, koks dievas mano širdyje stumia ir ragina mane atskleisti savo nuodėmę. Žinok, kad nė vienas jųdviejų nėra kaltas tuo, kuo save kaltina. Iš tikrųjų tą žmogų šįryt, vos tik auštant, užmušiau aš, o šitą štai vargdienį mačiau ten miegantį, kai dalijausi vogtą grobį su tuo, kurį nužudžiau. Titui nereikalingi mano teisinimai: jo vardas per daug garbingas, kad jis galėtų teptis sau rankas tokiomis niekšybėmis. Todėl jį paleisk, o man skirk tokią bausmę, kokią įstatymai numato.

Apie šią bylą išgirdo ir Oktavianas: liepęs atvesti visus tris, imperatorius panoro sužinoti, dėl kokios priežasties kiekvienas jų trokšta būti pasmerktas myriop. Jie pasipasakojo. Oktavianas tuodu, nekaltus, paleido, o trečiajam dovanojo gyvybę ir laisvę iš meilės tiedviem.

Titas puolė prie Gizipo, iš pradžių smarkiai jį išbaręs už baikštumą ir nepasitikėjimą, paskui be galo džiaugsmingai apkabino ir parsivedė namo, kur Sofronija su graudžiom ašarom jį priėmė kaip brolį. Bent kiek atstatęs jo sveikatą ir aprengęs rūbais, derančiais jo vertei ir kilmingumui, Titas pirmiausia pasidalijo su juo visus savo lobius ir turtus, o paskui apvesdino su jaunute savo seseria, vardu Fulvija, ir tarė jam:

— Gizipai, dabar nuo tavęs pareina, ar norėsi čia, pas mane, gyventi, ar su visu mano dovanotu tau labu grįžti į Achają.

Gizipas, viena, būdamas ištremtas iš Atėnų, antra, jausdamas meilę ir dėkingumą Titui, nusprendė tapti romėnu. Taip jis su savo Fulvija, o Titas su savo Sofronija ilgus metus linksmai gyveno vienuose namuose, diena iš dienos virsdami vis nuoširdesniais draugais.

Taigi draugystė yra švenčiausias dalykas, vertas ne tik ypatingos pagarbos, bet ir amžino liaupsinimo. Ji yra išmintingiausioji kilnumo bei taurumo motina, dėkingumo ir gailestingumo sesuo, neapykantos ir šykštumo priešininkė, visada pasiruošusi, nelaukdama prašymų, artimo labui padaryti tai, ko trokšta pati sau. Kad palaiminga jos veikmė šiandieną labai retai pasireiškia tarp dviejų žmonių, dėl to kalta gėdinga ir niekinga mirtingųjų godulystė, kuri tik savo naudos težiūrėdama, draugystę pasmerkė amžinai ištremti už tolimiausių žemės ribų. Kokia meilė, kokie turtai, kokia giminystė būtų taip su-

virpinusi Gizipo širdį ir leidusi jai taip galingai pajusti Tito aistrą, ašaras ir atodūsius, kad jis gražią, tauria, mylimą sužadėtinę atidavė Titui,— jeigu ne draugystė? Kokie įstatymai, kokie grasinimai, kokia baimė stingdė jaunas Gizipo rankas, kad jis nuošaliose tamsiose vietose, netgi savo lovoje, neapkabino gražiosios nuotakos, kuri gal kartais pati jį gundė,— jeigu ne draugystė? Kokia padėtis, kokie apdovanojimai, kokios gėrybės būtų privertę Gizipą stoti prieš saviškių ir Sofronijos giminių valią, nepaisyti prastuomenės užgaulių ir liežuvių, užsitraukti pajuoką ir patyčias, kad tik patenkintų bičiulį,— jeigu ne draugystė? Kita vertus, kas pastūmėjo Titą (nors jis puikiausiai galėjo dėtis nematančiu) be jokio dvejojimo, taip ryžtingai pulti į giltinės glėbį, kad tik išgelbėtų Gizipą nuo kryžiaus, kurį jis pats sau išsirūpino,— jeigu ne draugystė? Kas Titą padarė tokį dosnų, kad jis be mažiausio svyravimo didžiules savo valdas pasidalijo su Gizipu, iš kurio likimas viską buvo atėmęs,— jeigu ne draugystė? Kas paskatino Titą tučtuojau, be jokios abejonės išleisti savo seserį už Gizipo, nors matė, kad jis paskutinis vargšas, atsidūręs baisiausiam skurde,— jeigu ne draugystė?

Tegu sau žmonės trokšta daugybės giminių, būrio brolių ir pulko vaikų; tegu už pinigus didina skaičių savo tarnų; ir tegu nemato, kad kiekvienas iš jų labiau būgštauja mažiausio pavojaus sau pačiam, negu kad stengiasi pašalinti didelius pavojus tėvui, broliui ar šeimininkui, o tuo tarpu draugas elgiasi visai atvirkščiai.

Devinta novelė

SALADINĄ, PERSIRENGUSĮ PIRKLIU, SVETINGAI PRIIMA IR VAIŠINA MESERAS TORELAS. SKELBIAMAS KRYŽIAUS KARAS. IŠVYKDAMAS Į ŽYGĮ, MESERAS TORELAS NUSTATO ŽMONAI TERMINĄ ANTRUKART IŠTEKĖTI. PAIMTAS Į NELAISVĘ, SULTONO DVARE JIS PRATINA SAKALUS MEDŽIOTI. SULTONAS JĮ ATPAŽĮSTA IR APSUPA DIDELE GARBE. MESERAS TORELAS SUSERGA IR VIENĄ NAKTĮ, NEKROMANTO BURTAIS PER-

KELTAS Į PAVIJĄ, DALYVAUJA ŽMONOS VESTUVĖSE. ŽMONA JĮ ATPAŽĮSTA IR DRAUGE SU JUO GRĮŽTA NAMO.

Filomena buvo jau baigusi savo pasakojimą, ir visi vienu balsu gyrė didį Tito dėkingumą, kai karalius, paskutinį žodį palikdamas Dionėjui, šitaip prabilo:

— Žavingosios damos, Filomena, kalbėdama apie draugystę, be abejo, teisybę sakė ir užbaigoje pagrįstai sielojosi, kad nūdien mirtingieji menkai ją vertina. Jeigu mes būtume čia susirinkę taisyti žmonių ydų ar smerkti jų, aš plačiau leisčiausi į šias kalbas. Bet kadangi mūsų tikslas kitoniškas, man atėjo į galvą pavaizduoti jums gal bent kiek ilgokoje, bet vis dėlto įdomioje novelėje vieną taurų Saladino poelgį[233], idant iš šitos istorijos suprastumėte, kad jeigu dėl savo trūkumų ir negalime visiškai įsigyti kieno nors draugystės, tai bent mielai turime jam padėti, vildamiesi, kad už tas paslaugas anksčiau ar vėliau sulauksime pelnyto atpildo.

Taigi, kaip seni padavimai sako, imperatoriaus Frydricho Pirmojo laikais krikščionys pakilo į visuotinį kryžiaus karą[234] Šventosios žemės vaduoti. Išgirdęs apie tai bent kiek anksčiau, Saladinas, narsus karvedys ir anuomet Babilonijos sultonas, nusprendė savo akimis pasižiūrėti, kaip krikščionys valdovai rengiasi tam karui, kad geriau galėtų pasiruošti gynybai. Sutvarkęs Egipte visus savo reikalus ir dėdamasis piligrimu, su dviem išmintingiausiais dvariškiais ir tik trimis tarnais leidosi į kelionę neva kaip pirklys. Apsukęs daugelį krikščionių šalių ir jodamas per Lombardiją, o paskui ketindamas kopti per kalnus, kelyje tarp Milano ir Pavijos, jau vakarop, sutiko didžiūną, kuris vadinosi meseras Torelas d'Istrija iš Pavijos ir su tarnais, šunimis bei sakalais vyko į gražų savo dvarą ant Tesino kranto[235].

Pamatęs Saladiną ir jo palydą, meseras Torelas išsyk suprato, kad čia žymūs vyrai, svetimšaliai, ir užsimanė juos garbingai pavaišinti. Taigi, kai Saladinas paklausė vieną jo tarną, ar dar toli nuo čia iki Pavijos ir ar spėsią į ten nukeliauti, meseras Torelas neleido atsakyti tarnui, o pats atsakė:

— Ponai, jūs nespėsite laiku nuvykti į Paviją ir pakliūti į miestą[236].

— Jeigu šitaip,— tarė Saladinas,— tai malonėkite nurodyti, nes svetimšaliai esame, kur galėtume apsinakvoti.

Meseras Torelas atsakė:

— Su mielu noru. Aš kaip tik ketinau siųsti vieną savo tarną prie

pat Pavijos šiokiu tokiu reikalu; aš jį pasiųsiu su jumis, ir jis nuves jus į tokią vietą, kur gan patogiai pernakvosite.

Prisiartinęs prie sumaniausio dvariškio, prisakė, ką turįs daryti, ir pasiuntė su svetimšaliais, o pats nuskubėjo į savo dvarą, liepė patiekti puikią vakarienę ir stalus pastatyti sode, o po to atsistojo prie vartų ir ėmė laukti svečių.

Tarnas, šnekučiuodamas su žymiais žmonėmis apie šį bei tą, aplinkiniais keliais juos atvedė į savo pono dvarą. Kai tik meseras Torelas išvydo svečius, žengė jų pasitikti ir juokdamasis tarė:

— Sveiki atvykę, ponai!

Saladinas, būdamas labai įžvalgus, išsyk suprato, jog šis riteris bijojo, kad jie gali nepriimti jo kvietimo, jeigu jis pakvies juos kelyje, tad parsikvietė gudrumu, norėdamas praleisti su jais vakarą. Atsakęs į jo sveikinimą, Saladinas tarė:

— Mesere, jei drįstų kas skųstis mandagiais žmonėmis, mes nusiskųstume jumis: aš jau nekalbu apie tai, kad šiek tiek sutrukdėte mūsų kelionę, bet ir privertėte mus priimti tokį taurų jūsų svetingumą, nors mes niekuo nesame jo nusipelnę, nebent tik tuo vienu pasveikinimu.

Riteris, išmintingas ir gražbylys, atsakė:

— Ponai, viešnagė, kurią čia rasite, yra labai skurdi, palyginti su ta, kokia jums derėtų, sprendžiant iš jūsų išvaizdos. Bet po teisybei, išskyrus Paviją, niekur kitur negalėtumėt žmoniškai apsistoti. Todėl nesisielokit, jeigu bent kiek išsukote iš kelio — užtat mažiau turėsite nepatogumų.

Šitaip jam bekalbant, tarnai apsupo raitelius ir, kai šie nulipo nuo žirgų, priėmė ir pastatė juos arklidėn. O meseras Torelas nuvedė tris didžiūnus į jiems parengtus kambarius, liepė nusiauti batus ir gaivintis puikiausiais šaltais vynais, pats smagindamas svečius įdomiomis šnekomis iki vakarienės meto. Saladinas, jo bendrakeleiviai ir visi tarnai mokėjo lotyniškai, todėl jie labai gerai susikalbėjo ir suprato vieni kitus, ir svečiams atrodė, kad riteris — maloniausias, mandagiausias ir iškalbingiausias žmogus, kokio dar niekur neteko matyti. O meserui Torelui savo rėžtu atrodė, kad jo svečiai daug žymesni ir aukštesni žmonės, negu iš pradžių buvo manęs, todėl širdyje sielojosi, kad šį vakarą negalįs jų pagerbti didesne draugija ir puikesnėmis vaišėmis; taigi jis nusprendė rytojaus dieną šį trūkumą atitaisyti. Paaiškinęs vienam tarnui, ką sumanęs daryti, nusiuntė jį pas savo žmoną, kilnią ir protingą moterį, į Pavijos miestą, kuris buvo gan arti ir kurio vartai niekad neužsidarydavo. Paskui nusivedė žymiuosius svečius

į sodą ir mandagiai paklausė, kas jie būsią. Saladinas jam atsakė:

— Mes esame Kipro pirkliai, atvykome iš Kipro ir keliaujame savo reikalais į Paryžių.

Tada meseras Torelas tarė:

— Duok dieve, kad mūsų šalis gimdytų tokius kilmingus žmones, kokius, matau, Kipras gimdo pirklius.

Taip bešnekučiuojant apie šį ir apie tą, atėjo metas vakarieniauti, ir šeimininkas pakvietė svečius prie stalo. Nors vakarienė buvo nenumatyta, juos pavaišino gan gerai ir gražiai aptarnavo. Nukrauščius nuo stalų, jie dar truputį pasėdėjo, o paskui meseras Torelas, numanydamas, kad svečiai iš kelionės nuvargę, paguldė juos į balčiausias lovas, o netrukus ir pats atsigulė.

Tarnas, nusiųstas į Paviją, pasakė ką lieptas poniai, kuri ne su moteriška, o su karališka širdimi skubiai liepė sušaukti gausius mesero Torelo bičiulius ir tarnus, suruošti visa, kas reikalinga dideliausiam pokyliui, sukviesti, fakelams šviečiant, kilmingiausius miesto piliečius į puotą, sunešti gelumbes, audinius, kailius ir tiksliai įvykdyti, ką buvo įsakęs jai vyras.

Kai išaušo diena ir kilmingieji svečiai atsikėlė, meseras Torelas sėdo su jais ant žirgų, su savo sakalais nujojo prie netoliese esančios pelkės ir svečiams parodė, kaip šauniai jo paukščiai skraido. Saladinui paklausus, kas juos nuvestų Pavijon į geriausią viešbutį, meseras Torelas atsakė:

— Aš jus nuvesiu, nes ir man reikia ten būti.

Svečiai, tuo patikėję, buvo patenkinti ir drauge su juo leidosi į kelią.

Buvo jau trečia valanda, kai jie atjojo į miestą. Manydami vykstą į geriausią viešbutį, drauge su meseru Torelu jie atvyko į jo namus, kame svečius pasitiko bent penkios dešimtys žymiausių miesto piliečių, kurie tučtuojau prišoko prie jų kamanų ir kilpų. Matydami šitai, Saladinas ir jo palydovai pernelyg gerai suprato, kas čia per dalykas, ir tarė:

— Mesere Torelai, mes anaiptol ne šito prašėme; jau šiąnakt jūs pakankamai garbės mums parodėte, daug daugiau, negu mes nusipelnėme; todėl dabar su ramia širdimi galėtumėt leisti mums keliauti savo keliu.

Meseras Torelas jiems atsakė:

— Ponai, už vakarykštį vakarą aš labiau esu dėkingas fortūnai negu jums, nes ji užklupo jus kelyje tokią valandą, kad buvote priversti

įžengti į mano menkus namelius. Bet šiandien aš būsiu dėkingas jums, o drauge su manim štai ir visi šitie kilmingi žmonės, kurie čia stovi aplinkui; jeigu jums atrodo mandagu atsisakyti papietauti drauge su jais, tai jūsų valia.

Saladinas ir jo palydovai, tokių žodžių nugalėti, nusėdo nuo žirgų; kilmingi vyrai džiaugsmingai nuvedė svečius į ištaigingai paruoštus jiems kambarius; nusivilkę kelioninę aprangą ir bent kiek pailsėję, svečiai įžengė į prašmatniai išdabintą salę. Tarnai atnešė vandens rankoms nusiplauti. Paskui visi susėdo už stalų, kur juos puikiausiai pavaišino daugybe skanių valgių ir gražiai, mandagiai aptarnavo, tad, jeigu būtų čion atvykęs netgi pats imperatorius, nebūtų buvę galima jam parodyti aukštesnės garbės. Nors Saladinas ir jo palydovai buvo dideli ponai, įpratę matyti prabangą, vis dėlto labai šiomis vaišėmis stebėjosi ir viską laikė kone stebuklu, ypač žinodami, kad riteris yra paprastas pilietis, o ne kunigaikštis.

Baigus valgyti ir nukrausčius nuo stalų, draugija dar kurį laiką šnekučiavosi apie šį bei tą, bet kadangi buvo labai karšta, visi kilmingi Pavijos vyrai, mesero Torelo sutikimu, nuėjo ilsėtis, o jis pats, likęs su trimis svečiais, įžengė drauge su jais į kambarį ir kad joks brangus dalykas neliktų jiems neparodytas, liepė pakviesti čion savo šauniąją žmoną. Toji, gražuolė, aukšto ūgio, brangiais rūbais išsipuošusi, su dviem sūneliais iš šalių, kurie atrodė lyg angelai, priėjo prie svečių ir maloniai juos pasveikino. Išvydę ponią, jie atsistojo ir pagarbiai ją pasisodino į savo tarpą, gėrėdamiesi gražiais jos sūnaičiukais. Įsileidusi su jais į malonų pašnekesį, kai meseras Torelas valandžiukei išėjo, ponia mandagiai juos paklausė, iš kur jie būsią ir kur keliaują. Didžiūnai atsakė lygiai taip pat kaip ir meserui Torelui. Tuomet dama linksmai tarė:

— Na, tai aš matau, kad mano moteriška parama gal bus jums ne pro šalį, todėl prašau jus kaip ypatingos malonės: neatmeskite ir nesibjaurėkite ta maža dovana, kurią jums čion atneš; neužmirškite, kad moterų protas menkas, tai ir jų dovanos menkutės; priimkite jas, labiau atsižvelgdami į davėjos gerą širdį negu į dovanų vertę.

Ir, liepusi atnešti kiekvienam po du apsiaustus, vieną, pasiūtą iš gelumbės, o antrą — pamuštą voverių kailiu, ne tokius, kokius dėvi miestelėnai ar pirkliai, o kokius dėvi ponai, dar tris šilkinius švarkus ir ploniausios lino drobės baltinių, tarė:

— Priimkite šiuos drabužius. Aš ir savo vyrą aprengiau tokiais pat; kiti daiktai, nors ir menkaverčiai, jums labai pravers todėl, kad

toli esate nuo žmonų, ilgą kelią jau nukeliavote ir tolimas dar kelias prieš akis, o be to, pirkliai mėgsta švarą ir patogumus.

Didžiūnai nustebo, aiškiai supratę, kad meseras Torelas, juos pagerbdamas, nenorėjo praleisti nė vienos smulkmenos, ir jie ėmė abejoti, matydami anaiptol ne pirkliškų drabužių prabangą, ar tik meseras Torelas nebus jų pažinęs. Vis dėlto vienas iš jų atsakė damai:

— Ponia, tai didžios dovanos, ir mums nelengva būtų jas priimti, jeigu ne jūsų prašymai, kurių negalima atmesti.

Kai grįžo į menę meseras Torelas, dama atsisveikino su svečiais, pavedusi juos dievo globai, ir nuėjo aprūpinti jų tarnų tokiais daiktais, kokie jiems derėjo.

Po ilgų prašymų meseras Torelas prikalbino svečius paviešėti pas jį visą tą dieną; taigi numigę jie apsirengė padovanotais drabužiais ir drauge su meseru Torelu išjojo bent kiek pasijodinėti po miestą, o kai atėjo vakarienės metas, puikiai pavakarieniavo gausioje ir garbingoje draugijoje. Po vaišių svečiai nuėjo ilsėtis. Kai prašvito diena, jie atsikėlė ir vietoj nuvargusių savo kuinų rado tris stambius ir gražius žirgus, o taipogi naujus ir stiprius arklius savo tarnams. Matydamas tokį dalyką, Saladinas tarė, atsigręžęs į palydovus:

— Prisiekiu dievu, nėra ir nebuvo žmogaus, tobulesnio, mandagesnio ir įžvalgesnio už šitą; jeigu krikščionys karaliai tiek pat karališki kiek jis riteriškas, tai Babilonijos sultonas neįstengs atsispirti netgi prieš vieną tokį, ne tik prieš visus, kurie antai rengiasi jį pulti.

Suprasdami, kad atsisakyti neįmanoma, jie labai mandagiai padėkojo ir sėdo ant žirgų. Meseras Torelas su būriu bičiulių palydėjo svečius gan toli už miesto. Nors Saladinui ir skaudu buvo skirtis su meseru Torelu,— tiek jau spėjo jį pamilti,— vis dėlto, skubėdamas keliauti toliau, prašė grįžti atgal. O meseras Torelas, kuriam sunku buvo skirtis su svečiais, tarė:

— Ponai, aš grįžtu, jeigu pageidaujate, bet pasakysiu jums štai ką: nežinau, kas jūs esate, ir nenoriu čia jūsų kamantinėti; bet kad ir kas būtumėt, šį kartą manęs neįtikinsit, jog esate pirkliai. O dabar keliaukit su dievu!

Saladinas, jau atsisveikinęs su visa mesero Torelo draugija, atsakė jam:

— Mesere, dar gali atsitikti, kad mes parodysime jums savo prekių ir jus įtikinsime. Su dievu!

Taip Saladinas su savo palyda nujojo, baisiai trokšdamas, jeigu tik liks gyvas ir artėjančio karo nesunaikintas, parodyti meserui To-

relui ne mažiau garbės, kaip tas parodė jam. Ir daug sultonas kalbėjo su palydovais apie jį, apie jo žmoną, apie jo veiksmus ir poelgius, dar labiau viską girdamas.

Kai jis su dideliu vargu apkeliavo visus Vakarų kraštus, sėdo į laivą ir grįžo su savo palydovais į Aleksandriją, kur, puikiai susipažinęs su padėtimi, ėmė ruoštis gynybai.

Meseras Torelas, grįžęs į Paviją, ilgai galvojo, kas galėtų būti tie trys svetimšaliai, bet niekados netgi apytikriai nepriartėjo prie tiesos.

Tuo tarpu atėjo laikas pradėti kryžiaus karą. Iš visų kraštų žygiavo ginkluoti pulkai. Meseras Torelas, nepaisydamas žmonos maldavimų ir ašarų, taipogi nusprendė vykti; viską susirengęs ir jau pasinešęs joti, tarė savo žmonai, kurią begaliniai mylėjo:

— Žmona, kaip matai, aš traukiu į šitą karą, tiek dėl žemiškosios šlovės, tiek ir dėl sielos išganymo; pavedu tau mūsų gėrybes ir mūsų garbę. Esu tikras, kad išvykstu, tačiau visiškai nesu tikras, ar grįšiu,— maža kas gali mane ištikti. Todėl prašau iš tavęs vienos malonės: nors ir kas mane ištiktų, kol neturėsi tikros žinios apie mano mirtį, tai, netekėdama antrukart, lauk manęs vienerius metus, vieną mėnesį ir vieną dieną, pradedant nuo šios dienos, kada išvykstu.

Žmona raudodama atsakė:

— Mesere Torelai, nežinau, kaip aš pakelsiu tą sielvartą, kuriame jūs mane paliekate; bet jeigu mano gyvybė būtų stipresnė už mano širdgėlą, o jus kas nors ištiktų, jūs galite gyventi ir mirti įsitikinęs, kad aš gyvensiu ir mirsiu kaip mesero Torelo žmona, ištikima jo atminimui.

Meseras Torelas jai atsakė:

— Žmona, aš esu tikras, kad viską, ką žadi,— kiek tai priklausys nuo tavęs — ir tesėsi. Bet tu esi jauna, graži moteris ir iš geros giminės; tavo dorybė aukšta ir visiems žinoma; todėl neabejoju, jog daug didžiūnų ir kilmingų vyrų, jeigu tik pasklis gandai, kad aš žuvęs, ims prašyti brolius ir giminaičius tavo rankos; net ir norėdama, tu negalėtum atsispirti jų raginimams ir būtum priversta paklusti jų valiai. Štai kodėl aš tau skiriu šitokį, o ne ilgesnį terminą.

Žmona atsakė:

— Aš viską padarysiu, ką tiktai galėsiu, kad likčiau jums ištikima iki mirties. O jeigu man tektų kitaip pasielgti, aš pasistengsiu įvykdyti jūsų priesaką. Meldžiu dievą, kad per tą laiką jis sergėtų jus ir mane nuo tokios nelaimės.

Tarusi tuos žodžius, dama raudodama apkabino meserą Torelą ir, nusimovusi nuo piršto žiedą, atidavė jam sakydama:

— Jeigu atsitiktų, kad aš numirčiau pirmiau, negu jus pamatyčiau, tai žiūrėdami į jį, prisiminkit mane.

Paėmęs žiedą, meseras Torelas sėdo ant žirgo ir, visiems pasakęs sudiev, išjojo. Atvykęs su savo palydovais į Genują, jis įlipo galeron ir išplaukė; netrukus pasiekė Akrą ir prisijungė prie krikščionių kariuomenės, kur pamažu prasidėjo baisiausios ligos ir maras. Giltinei besiautėjant, Saladinas gudrumu, o gal tokia jo buvo laimė, beveik visus gyvus likusius krikščionis be mūšio paėmė į nelaisvę ir įkalino įvairiuose miestuose. Tarp kitų buvo paimtas ir meseras Torelas ir nuvestas kalėti į Aleksandriją. Čia niekieno nepažįstamas ir bijodamas, kad kas neatpažintų, bėdos verčiamas, užsiėmė sakalų mokymu; šitam menui jis buvo labai gabus, ir veikiai žinia apie jį priėjo iki Saladino; taigi sultonas liepė paleisti riterį iš kalėjimo ir paskyrė savo sakalininku. Meseras Torelas, kurio Saladinas nevadino kitokiu vardu, kaip krikščionis, ir kurio neatpažino lygiai kaip ir tas jo, širdimi gyveno vien Pavijoj ir keletą kartų mėgino bėgti, bet nesėkmingai. Štai kodėl, kai genujiečių pasiuntiniai atvyko pas Saladiną išpirkti kai kurių savo piliečių ir jau ketino išplaukti, jis sumanė parašyti žmonai, kad yra gyvas, kad pasistengsiąs kaip galima greičiau pas ją grįžti ir kad ji lauktų jo; taip jis ir padarė ir primygtinai įprašė vieną pažįstamą jam pasiuntinį pasirūpinti, kad laiškas patektų į rankas San Pjetro in Čel d'Oro abatui, kuris buvo jo dėdė.

Šitaip meserui Torelui begyvenant pas sultoną, vieną dieną, kai Saladinas šnekučiavo su juo apie savo paukščius, šis nusišypsojo ir nutaisė tokią miną, kurią Saladinas buvo labai gerai įsidėmėjęs, dar viešėdamas jo namuose Pavijoj. Šita šypsena Saladinui priminė meserą Torelą, jis akylai įsižiūrėjo į savo sakalininką, ir jam pasirodė, kad čia tas pats; taigi, metęs pirmesnę šneką, sultonas paklausė:

— Sakyk, krikščioni, iš kurio Vakarų krašto esi?

— Valdove,— tarė meseras Torelas,— esu lombardas, iš miesto, vadinamo Pavija, vargdienis ir žemos kilmės.

Išgirdus šitai, Saladinui dingo abejonė, ir prasidžiugęs tarė jis pats sau: „Davė galiausiai dievas progą įrodyti tam žmogui, koksai brangus man buvo jo svetingumas". Ir, nieko jam nesakęs, liepė išdėlioti viename kambary visus savo drabužius, nusivedė jį ten ir tarė:

— Pažvelk, krikščioni, ar nėra tarp šių drabužių nors vieno tokio, kurį tu kada nors matei?

Meseras Torelas ėmė žiūrinėti ir pamatė tuos, kuriuos jo žmona

buvo padovanojusi Saladinui; bet, nebūdamas visai tikras, kad čia tie patys, atsakė:

— Valdove, neatpažįstu nė vieno; teisybė, va šitie du panašūs į tuos, kuriais aš kadaise buvau apsirengęs sykiu su trimis pirkliais, viešėjusiais mano namuose.

Tuomet Saladinas, nebegalėdamas ištverti, meilingai apkabino meserą Torelą ir tarė:

— Jūs esate meseras Torelas d'Istrija, o aš esu vienas iš trijų pirklių, kuriems jūsų žmona padovanojo šituos drabužius. Dabar atėjo valanda jums įsitikinti, kokios mano prekės: juk atsisveikindamas aš sakiau, kad gali taip atsitikti.

Išgirdęs tuos žodžius, meseras Torelas sykiu ir prasidžiugo, ir susigėdo: džiaugėsi, kad turėjo kitados tokį svečią, gėdijosi, kad per prastai jį priėmė. Saladinas jam tarė:

— Mesere Torelai, kadangi pats dievas man jus atsiuntė, žinokite, kad dabar nebe aš, o jūs esate čia šeimininkas.

Abu džiaugsmingai apsikabino, o sultonas, liepęs jį aprengti karališkais drabužiais, išvedė prieš visus aukščiausius savo baronus, labai išliaupsino riterio taurumą ir įsakė, kad kiekvienas, kam jo malonė brangi, gerbtų riterį kaip jį patį. Taip nuo tol visi ir darė, bet labiausiai tuodu ponai, kitados svečiavęsi jo namuose kaip Saladino palydovai.

Netikėta garbė ir šlovė atitraukė mesero Torelo mintis nuo Lombardijos, ypač dar todėl, kad jis tvirtai tikėjo, jog laiškas pasiekė dėdę. Tačiau tą dieną, kai Saladinas paėmė nelaisvėn krikščionių stovyklą ir kariuomenę, mirė ir buvo palaidotas negarsus Provanso riteris, vardu meseras Torelas di Dinjis. Štai kodėl kiekvienas karys, tarp kurių meseras Torelas d'Istrija garsėjo savo kilnumu ir narsumu, išgirdęs, kad mirė meseras Torelas, pamanė, kad tai meseras Torelas d'Istrija, o ne tasai di Dinjis; o paskui nelaisvė ir įkalinimas sukliudė šį apsirikimą išsiaiškinti. Taigi daugelis italų grįžo su šita žinia, o tarp jų atsirado ir tokių lengvapėdžių, kurie drįso tvirtinti, kad matę jį negyvą ir dalyvavę jo laidotuvėse. Šitoks gandas, pasiekęs žmoną ir gimines, neapsakomai nuliūdino ne vien tik juos, bet ir kiekvieną, kas jį pažinojo.

Ilga būtų pasakoti, koks baisus buvo žmonos sielvartas, kokios baisios raudos ir kančios. Bet po kelių mėnesių nuolatinio skausmo ir gedėjimo ji ėmė mažiau sielvartauti, ir tada jai pradėjo pirštis žymiausi Lombardijos jaunikiai, o broliai ir giminės ėmė ragint vėl ištekėti. Daug kartų, graudžiai raudodama, ji atsisakinėjo, bet galiausiai pri-

versta sutiko nusileisti jų valiai, su ta sąlyga, kad našlausianti iki tol, iki kol buvo prižadėjusi meserui Torelui.

Kol Pavijoje damos reikalai buvo tokie ir beliko gal tik kokia savaitė iki termino, kada ji turėjo ištekėti, meseras Torelas susitiko žmogų, kurį buvo matęs su genujiečiais pasiuntiniais belipantį į galerą, plaukiančią Genujon; todėl pasišaukęs jį paklausė, kaip sekėsi keliauti ir kada jie atplaukė į Genują. Tasai atsakė:

— Pone, kaip girdėjau, tos galeros kelionė baigėsi nelaimingai: netoli Sicilijos pakilo grėsmingas šiaurys, o laivą nubloškė į Berberijos seklumas — neišsigelbėjo nė vienas; tarp kitko, ten žuvo ir mano du broliai. Aš pats išlipau Kretoje, todėl likau gyvas.

Meseras Torelas patikėjo šiais žodžiais, nes iš tikrųjų tai buvo teisybė. Prisiminęs, kad terminas, skirtas žmonai, sukanka po keleto dienų, ir numanydamas, kad Pavijoje niekas apie jį nieko nežino, buvo tikras, kad jo žmona jau ištekėjusi. Taigi riteris taip nusiminė, kad, praradęs norą valgyti ir atgulęs patalan, ryžosi mirti. Išgirdęs apie tai Saladinas, kuris Torelą begaliniai mylėjo, atėjo pas jį ir, po ilgų prašymų ir didžių pastangų sužinojęs jo skausmo ir ligos priežastį, smarkiai išbarė, kodėl nepasakė jam šito anksčiau, o paskui prašė nusiraminti ir užtikrino, kad pasistengsiąs skirtu laiku jį pristatyti į Paviją, ir paaiškino, kaip tai padarysiąs.

Meseras Torelas patikėjo Saladino žodžiais, nes daugel kartų buvo girdėjęs, kad tokie dalykai yra galimi ir ne sykį jau buvo įvykdyti. Tad jis atkuto ir ėmė raginti Saladiną, kad paskubėtų. Saladinas liepė vienam savo nekromantui kokiu nors būdu per vieną naktį perkelti meserą Torelą patale į Paviją. Nekromantas atsakė, kad bus padaryta, bet kad perkeliamąjį jo paties labui reiksią užmigdyti. Sutvarkęs šitai, Saladinas grįžo pas meserą Torelą ir, radęs jį tvirtai pasiryžusį skirtu laiku būti, jei galima, Pavijoj, o jeigu ne — numirti, šitaip jam tarė:

— Mesere Torelai, jeigu jūs nuoširdžiai mylite savo žmoną ir bijote, kad ji neatitektų kitam, regi dievas, aš negaliu už tai jus peikti, nes iš visų mano matytų kada nors moterų ji yra toji, kurios dorovė, papročiai ir elgsena (nekalbėsime apie jos grožį, kuris yra greit vystanti gėlė) labiausiai man atrodo girtini ir brangintini. Kadangi likimas jus atvedė čionai, man būtų be galo malonu, kad per visą tą laiką, kuris yra skirtas jums ir man, mes abu drauge gyventume ir lygiomis valdytume man priklausančią karalystę. Bet jeigu dievas lėmė kitaip, nes jūs užsigeidėte arba mirti, arba nustatytu laiku būti Pavijoje, aš labai būčiau norėjęs žinoti tai iš anksto, kad galėčiau jus nudanginti į

jūsų namus su tokia garbe, su tokiomis iškilmėmis, su tokia palyda, kokių verti jūsų nuopelnai; bet kadangi ir tai nėra man lemta, o jūs trokštate ten būti tučtuojau, aš jus nugabensiu, kaip galiu ir tokiu būdu, kokį jums minėjau.

Meseras Torelas jam atsakė:

— Valdove mano, ir be šitų žodžių jūsų darbai pakankamai įrodo begalinį jūsų palankumą, kurio anaiptol nesu nusipelnęs. Net jeigu man ir nesakytumėt to, ką dabar sakote, aš iki grabo lentos minėčiau jūsų maloningumą. Bet kadangi taip jau esu nusprendęs, labai jus prašau, ką man žadėjote, kuo greičiau įvykdyti, nes rytoj paskutinė diena, kada aš esu laukiamas.

Saladinas jį užtikrino, kad viskas jau paruošta.

Rytojaus dieną Saladinas, ketindamas išsiųsti riterį į Paviją, liepė pataisyti didžiojoj salėj gražiausią, prabangiausią patalą iš čiužinių, kurie, kaip tame krašte įprasta, buvo aptraukti aksomu ir brokatu; o apkloti jį įsakė prašmatnia antklode, meniškai išsiuvinėta ir nusagstyta stambiais perlais ir vertingiausiais brangakmeniais, kuriuos paskui čia, Italijoj, įkainojo kaip didžiausią lobį; ant viršaus uždėjo du priegalvius, derančius tokiam patalui. Atlikęs visa tai, sultonas liepė aprengti meserą Torelą, jau sustiprėjusį, saracėniškais drabužiais, tokiais dailiais ir tokiais brangiais, kokių pasaulis niekad nėra matęs, o galvą saracėnų papročiu apvyturiuoti vienu iš ilgiausių apraišalų.

Buvo jau vėlus metas, kai Saladinas su daugybe savo baronų įžengė į mesero Torelo kambarį ir, atsisėdęs greta jo, kone ašarodamas prabilo:

— Mesere Torelai, artėja valanda, kuri turės išskirti mane su jumis. Kadangi aš negaliu nei pats jūsų palydėti, nei duoti palydos, nes šito neleidžia jums numatytas keliavimo būdas, man tenka su jumis atsisveikinti čia, kambary; tam aš ir atėjau čionai. Prieš pavesdamas jus dievui, pirmiausia prašau vardan meilės ir draugystės, esančios tarp mudviejų, neužmiršti manęs ir, jeigu galima, kai būsite sutvarkę visus savo reikalus Lombardijoj, bent kartą, kol mūsų dienos dar neužsibaigė, aplankyti mane, idant galėčiau vėl pasidžiaugti jus išvydęs ir atitaisyti tą skriaudą, kurią dabar turiu daryti dėl tokio jūsų skubėjimo. O kol tatai įvyks, malonėkite kuo dažniau mane lankyti bent laiškais ir prašykite iš manęs, ko tik širdis geidžia: iš tikrųjų niekam pasaulyje netrokštu taip padėti kaip jums!

Meseras Torelas negalėjo sulaikyti ašarų ir, raudos dusinamas, trumpais žodžiais atsakė, jog niekad jam neišdils iš atminties sultono

geradarybės ir kilnumas ir kad, be abejonės, patenkinsiąs jo pageidavimą, jeigu tik dievas leisiąs dar pagyventi. Po to Saladinas, meilingai jį apkabinęs ir pabučiavęs, tarė:

— O dabar keliaukite su dievu!

Ir sultonas išėjo iš kambario. Paskui visi kiti baronai atsisveikino su juo ir sykiu su Saladinu nuėjo į tą salę, kur buvo pataisytas patalas.

Kadangi buvo jau vėlu ir nekromantas skubino, norėdamas kuo greičiau baigti reikalą, tad atvyko gydytojas su gėralu ir, įtikinęs meserą Torelą, kad čia esą stiprinamieji vaistai, liepė jam išgerti. Netrukus jis užmigo. Taip bemiegantį riterį, Saladino įsakymu, nunešė ir paguldė į tą gražųjį patalą, ant kurio pats sultonas padėjo dailią, didžiulės vertės diademą su tokiu ženklu, kad vėliau visi suprato, jog tai Saladino dovana mesero Torelo žmonai. Paskui sultonas užmovė riteriui ant piršto žiedą, į kurį buvo įsodintas rubinas, taip šviečiąs tarytum degantis fakelas; jo vertę sunku buvo nustatyti. Paskui liepė prijuosti jam kardą, kurio puošmenas įkainoti būtų buvę nelengva; diržo sagtis žibėjo perlais, kokių niekas nėra dar matęs, ir kitokiais brangakmeniais; iš vieno ir iš antro šono liepė pastatyti du dideliausius auksinius indus, pilnus dublonų, o aplinkui pridėlioti perlų vėrinių, žiedų, juostų ir kitoniškų daiktų, kuriuos per ilga būtų visus čia išvardinti. Po to jis vėl pabučiavo meserą Torelą, o nekromantui liepė paskubėti; taigi Saladino akivaizdoje patalas drauge su meseru Torelu staiga dingo, o Saladinas, šnekučiuodamas apie jį su savo baronais, pasiliko.

Meseras Torelas su visomis aukščiau minėtomis brangenybėmis ir puošmenomis jau buvo atsidūręs jo pageidautoje San Pjetro in Čel d'Oro bažnyčioj Pavijoje ir vis dar tebemiegojo, kai zakristijonas, jau paskambinus rytmetinių, įėjo į bažnyčią su žiburiu rankoje ir, ūmai išvydęs prabangų katafalką, ne tik nustebo, bet pajuto didžiausią baimę ir puolė tekinas atgal. Abatas ir vienuoliai, pamatę jį bėgant, nusistebėjo ir paklausė, kas per priežastis. Zakristijonas vienuolis viską apsakė.

— O! — sušuko abatas.— Juk tu jau nebe vaikutis ir nebe naujokas šioj bažnyčioj, o taip greit išsigąsti! Nagi, eime pažiūrėti, kas ten per baubas tave baugina!

Užsižiebę keletą žvakių, abatas su visais vienuoliais, įėję į bažnyčią, išvydo tą nuostabų ir prabangų patalą, kur miegojo riteris. Kol jie, bailūs ir neryžtingi, nesiartindami prie jo, žiūrinėjo prašmatnias brangenybes, atsitiko taip, kad gėralo veikmė pasibaigė ir meseras Torelas

nubudęs giliai atsiduso. Išvydę šitokį stebuklą, vienuoliai, o su jais drauge ir abatas, baisiausiai persigandę, visi leidosi bėgti šaukdami:

— Viešpatie, gelbėk!

Meseras Torelas, pravėręs akis ir apsidairęs aplinkui, aiškiai suprato esąs ten, kur prašėsi perkeliamas, ir buvo tuo labai patenkintas. Kilstelėjęs ir atsisėdęs, atidžiai apsižvalgė aplinkui: nors jam ir pirmiau buvo pažįstama Saladino dosnybė, bet dabar ji pasirodė jam dar didesnė,— aiškiai matė ją prieš akis. Regėdamas bėgant vienuolius ir numanydamas kodėl, ėmė šaukti abatą vardu ir prašė nebijoti, nes jis esąs Torelas, jo sūnėnas. Nuo tų žodžių abatas dar labiau įsibaimino, nes jau keli mėnesiai jį laikė mirusiu. Bet po valandėlės atsikvošėjo, persižegnojo ir nuėjo prie šaukiančio. Meseras Torelas jam tarė:

— Dvasiškas tėve, ko taip bijote? Aš esu, dėkui dievui, gyvas ir sugrįžau čion iš už jūrių marių.

Nors riteris buvo užsiželdinęs ilgą barzdą ir apsirengęs arabiškai, vis dėlto abatas po valandžiukės jį atpažino, nusikratęs abejonių paėmė už rankos ir tarė:

— Sveikas sugrįžęs, mano sūnau! — Paskui pridūrė: — Nesistebėk, kad mes taip persigandome, nes visas miestas tvirtai įsitikinęs, jog tu esi miręs. Pasakysiu tau, kad netgi tavo žmona, Adalijeta, giminaičių prašymų ir grasinimų nugalėta, prieš savo valią vėl išteka ir šįryt turi eiti pas naują vyrą: ir vestuvės, ir visa, kas reikalinga puotai, jau priruošta.

Meseras Torelas, atsikėlęs iš savo puikaus patalo ir džiaugsmingai pasveikinęs abatą ir vienuolius, visus įprašė niekam neprasitarti apie jo sugrįžimą, kol jis nesutvarkysiąs vieno savo reikalo. Paskui, liepęs saugion vieton sudėti brangenybes, pasipasakojo abatui viską, kas jam iki tol buvo nutikę. Abatas, džiaugdamasis sūnėno laime, drauge su juo padėkojo dievui. Paskui meseras Torelas paklausė abatą, kas toks būsiąs naujasis jo žmonos vyras. Abatas jam pasakė. Tada meseras Torelas tarė:

— Kol niekas dar nežino apie mano sugrįžimą, aš ketinu pasižiūrėti, kaip laikysis šiose vestuvėse mano žmona; todėl, nors ir neįprasta dvasininkams eiti į šitokius pokylius, aš norėčiau, kad iš meilės man jūs taip patvarkytumėt, kad mes abu galėtumėm ten nueiti.

Abatas mielai prižadėjo ir, kai išaušo diena, per pasiuntinį pranešė jaunikiui, kad jis norėtų su savo bičiuliu dalyvauti jo vestuvėse. Šis atsakė, jog bus labai patenkintas. Kai atėjo vestuvinių pietų valanda, meseras Torelas, tais pat drabužiais, kokiais buvo, su abatu nuvyko

pas jaunikį. Visi, išpūtę akis, spoksojo į jį, bet niekas neatpažino; o abatas visiems sakė, kad čia esąs saracėnas, sultono siunčiamas pasiuntiniu pas Prancūzijos karalių. Meserą Torelą pasodino už stalo kaip tik priešais jo žmoną, į kurią jis žiūrėjo su didžiausiu malonumu, ir ji iš veido atrodė susikrimtusi dėl šių vestuvių. Dama taipogi kartais žvilgčiojo į jį, ne todėl, kad būtų atpažinusi — tam kliudė didžiulė jo barzda, keista apranga ir tvirtas įsitikinimas, kad jis miręs.

Kai meserui Torelui pasirodė, kad jau laikas išbandyti, ar jinai jį tebeatmena, jis nusimovė nuo piršto žiedą, žmonos padovanotą iškeliaujant, pasišaukė berniuką, jai patarnaujantį, ir tarė jam:

— Pasakyk nuo manęs jaunajai, kad mano šalyje yra toks paprotys: kai koks nors svetimšalis dalyvauja vestuvių puotoje, nuotaka, norėdama įrodyti, kad jai mielas čion atvykęs svečias, siunčia jam savo taurę, pilną vyno, ir kai svetimšalis nugeria, kiek jam patinka, uždengęs taurę, siunčia jaunajai atgal, o šioji išgeria likutį.

Berniukas persakė tuos žodžius damai. Šioji, protinga ir išauklėta moteris, manydama, kad čia gal koks markizas, ir norėdama parodyti, kad jo atvykimas jai malonus, liepė išplauti didelę auksuotą taurę, stovinčią ties ja, pripilti vyno ir nunešti aukštajam svečiui. Taip buvo ir padaryta.

Meseras Torelas, įsidėjęs jos žiedą į burną, begerdamas nepastebimai nuleido jį taurėn ir, palikęs dar truputį vyno, uždengė taurę ir nusiuntė damai atgal. Toji, pasinešusi elgtis pagal svetimšalio paprotį, atidengė taurę, prikišo ją prie lūpų ir išvydo žiedą. Valandėlę apžiūrinėjo jį, nė žodžio nesakydama. Atpažinusi, kad čia tas pat žiedas, kurį buvo davusi meserui Torelui atsisveikinant, pagriebė jį ir įsmeigė akis į tariamąjį svetimšalį; atpažinusi staiga pašoko iš vietos lyg padūkusi, parvertė stalą, stovintį prieš ją, ir sušuko:

— Štai kur mano ponas! Dievaži, čia meseras Torelas!

Puolusi prie stalo, už kurio jis sėdėjo, nepaisydama, kad glamžosi puošni jos suknia, kad krinta indai, persilenkė per stalą, kiek tik beįstengė, ir taip tvirtai apkabino vyrą, kad nei žodžiais, nei jėga nebuvo galima jos atplėšti nuo jo kaklo, kol pagaliau pats meseras Torelas liepė jai susivaldyti, sakydamas, kad myluoti jį būsią dar laiko į valias. Tik tada jinai jį paleido. Nors vestuvės ir buvo suardytos, bet vestuvininkai dar labiau prasidžiugo, išvydę grįžusį tokį riterį. Paprašęs visus nutilti, meseras Torelas apsakė savo nutikimus nuo išvykimo iki šios dienos; užbaigdamas pridūrė, kad garbingam vyrui, kuris, laikydamas jį mirusiu, vedė jo žmoną, neturėtų būti apmaudu, jeigu

jis, štai gyvas dar, ją atsiima. Jaunikis, nors bent kiek ir suglumęs, nuoširdžiai ir draugiškai atsakė, kad su savo nuosavybe meseras Torelas galįs elgtis kaip tinkamas.

Dama paliko ten ir žiedą, ir vainiką, gautą iš jaunikio, užsimovė ištrauktąjį iš taurės, o ant galvos užsidėjo karūną, sultono jai atsiųstą. Išėję iš namų, kuriuose buvo, jie su visa vestuvininkų palyda nutraukė į mesero Torelo namus. Čia prasidėjo ilga ir linksma puota; džiaugėsi iki šiol gedėję draugai, giminės ir visi piliečiai, kurie žiūrėjo į jį lyg į stebuklą. Meseras Torelas dalį savo brangenybių paskyrė jaunikiui, atsilygindamas už vestuvių išlaidas, dalį padovanojo abatui ir kitiems; per kelis pasiuntinius pranešė Saladinui apie laimingą sugrįžimą į tėvynę, visada save laikydamas jo draugu ir tarnu, ir ilgus metus gyveno su savo dorąja žmona, dar svetingesnis ir dosnesnis negu pirmiau.

Toks tai buvo mesero Torelo ir jo mielosios žmonos negandų galas, toks atpildas už jų dosnumą ir svetingumą. Daugelis stengiasi būti svetingi, bet, nors ir turėdami išteklių, taip nevykusiai elgiasi, kad priverčia svečius sumokėti už vaišes brangiau, negu jos vertos. Todėl, jeigu jie nesusilaukia atpildo, nėra ko stebėtis nei jiems patiems, nei kitiems.

Dešimta novelė

SALUCO MARKIZAS, SAVO VASALŲ RAGINAMAS VESTI, IŠSIRENKA SAU PATINKAMĄ ŽMONĄ — VIENO KAIMIEČIO DUKRĄ, SU KURIA SUSILAUKIA DVIEJŲ VAIKŲ. MARKIZAS ATIMA VAIKUS IŠ MOTINOS IR NEVA NUŽUDO. PASKUI, APSIMESDAMAS, KAD ŽMONA ĮKYRĖJUSI IR JIS NORĮS VESTI KITĄ, MARKIZAS SUSIGRĄŽINA SAVO PATIES DUKRĄ, NEVA KAIP BŪSIMĄJĄ ŽMONĄ, O SENĄJĄ IŠVARO VIENMARŠKINĘ. MATYDAMAS NEPAPRASTĄ JOS KANTRUMĄ, SUSIGRĄŽINA Į NAMUS, RODO JAI UŽAUGUSIUS VAIKUS, PATS JĄ GERBIA IR KITIEMS LIEPIA GERBTI KAIP MARKIZĘ.

Kai užsibaigė ilgoji karaliaus novelė, visiems, matyt, labai patikusi, Dionėjas juokdamasis tarė:

— Tas šaunus jaunikis, kuris nekantriai laukė nakties, geisdamas žemyn nuleisdinti pakeltą šmėklos uodegą, nebūtų davęs nė dviejų skatikų už visas pagyras, kurias čia beriate meserui Toreluil!

Paskui, žinodamas, kad jam vienam beliko pasakoti, pradėjo:

— Švelniosios damos, man rodos, ši diena buvo skirta karaliams, sultonams ir panašiems žmonėms; todėl ir aš, nenorėdamas per daug išsiskirti iš jūsų, papasakosiu apie vieną markizą: kalbėsiu čia ne apie kokį prakilnų žygį, o apie beprotišką žiaurybę, nors galų gale tai išėjo į gera. Aš niekam nepatariu sekti tuo pavyzdžiu ir laikau didele neteisybe, kad tas beširdis nesusilaukė pelnytos bausmės.

Prieš daugel metų Saluco markizų giminėje vyriausiuoju buvo jaunuolis, vardu Gvaltjeris[237]. Būdamas nevedęs ir bevaikis, jis leido laiką vien medžiodamas žvėris ir paukščius, ir niekad nė į galvą jam neateidavo nei vesti, nei vaikų turėti, ir užtat jį reikia laikyti didžiai išmintingu. Bet nepatenkinti vasalai daug kartų prašė markizą vesti, idant jis neliktų be įpėdinio, o jie be sinjoro, netgi patys siūlydamiesi surasti jam gero būdo ir kilmingų tėvų merginą, teikiančią gražių vilčių, su kuria jis būtų laimingas. Gvaltjeris jiems atsakydavo:

— Bičiuliai mano, jūs verčiate mane ryžtis tam, ko aš buvau nusistatęs niekad nedaryti. Gerai žinau, kaip sunku rasti žmoną, kurios įpročiai atitiktų manuosius. Dažnai sueina poron priešingų būdų jaunavedžiai, ir gyvenimas tokiam vyrui, kuris netinkamą sau žmoną gauna, yra vienas tik vargas. Sakyti, kad apie dukteris galima spręsti pagal tėvų bei motinų būdą, ir iš čia tvirtinti, kad jūs išrinksite tokią, kuri man patiks,— gryniausia kvailybė! Neišmanau, kaip jūs mokate perprasti jų tėvus ir įsiskverbti į jų motinų paslaptis? O jeigu net ir gerai juos pažintumėt, dukterys dažnai nepanašios nei į tėvus, nei į motinas. Kadangi vis dėlto geidžiate mane surišti šitais pančiais, aš sutinku. Bet kad galėčiau skųstis vien savimi, o ne kitais, jeigu vedybos nenusisektų, žmoną noriu pats susirasti ir pareiškiu, kad jeigu tos, kurią aš pasirinksiu, negerbsite kaip savo ponios, tai savo kailiu patirsite mano apmaudą, kam prieš mano valią mane apvesdinote.

Garbingi vyrai atsakė su viskuo sutinką, kad tik markizas ryžtųsi vesti.

Gvaltjeriui jau senokai buvo kritusi į akį neturtinga mergaitė, gyvenanti kaime, už keliolikos varsnų nuo pilies. Kadangi ji buvo ne tik labai graži, bet kukli ir dora, tad jis manė galėsiąs laimingai su ja gyventi ir, neieškodamas kur toliau, nusprendė ją vesti. Pasišaukęs pas save jos tėvą, vargdienį žmogelį, sutarė imti jo dukterį už pačią. Atli-

kęs šį reikalą, Gvaltjeris sukvietė iš visos apylinkės savo draugus ir tarė jiems:

— Bičiuliai mano, jūs geidėte ir geidžiate, kad vesčiau, ir aš pasiryžęs vesti veikiau todėl, kad jums įtikčiau, negu kad trokščiau turėti žmoną. Atmenate, jūs man žadėjote būti patenkinti ir gerbti kaip savo ponią kiekvieną, ką aš pasirinksiu, kad ir kas ji būtų; ir štai atėjo man laikas tesėti savo pažadą, tačiau noriu, kad ir jūs tesėtumėt savo žodį. Aš susiradau merginą pagal širdį, visai arti nuo čia, ir ketinu ją imti per žmoną ir po kelių dienų parsivesti į namus; todėl pasirūpinkite, kad vestuvės išeitų kuo gražesnės ir iškilmingesnės; pagalvokite, kaip galėtumėt kuo garbingiau sutikti nuotaką, idant ir aš, ir jūs jaustumės patenkinti, vieni ir kiti tesėję savo pažadus.

Šaunūs vyrai prasidžiugę atsakė, kad šitai jiems prie širdies ir, kad ir kas ji būtų, visi sutiksią ją kaip ponią ir kaip ponią gerbsią. Po to visi sukruto ruoštis didžiulėms, gražioms ir linksmoms iškilmėms. Tą pat darė ir Gvaltjeris. Jis liepė rengti puikias, prašmatnias vestuves ir sukviesti daugybę draugų, giminių ir aukštų ponų iš aplinkui; be to, liepė sukirpti ir pasiūti daug dailių ir brangių suknių, primatuojant šiuos siuvinius ant vienos merginos, kuri iš stoto jam atrodė tokia pat kaip būsimoji žmona; pasirūpino taipogi ir juostomis, diržais, žiedais, dailiu ir brangiu vainiku ir visu tuo, kas dera nuotakai.

Kai atėjo vestuvėms skirta diena, Gvaltjeris pusę trečios sėdo ant žirgo, o su juo ir kiti, atvykusieji jo pagerbti. Viską kaip reikiant patvarkęs, Gvaltjeris tarė:

— Ponai, laikas joti pas nuotaką.

Ir, leidęsis į kelią, netrukus su visa palyda atvyko į kaimą. Prijojęs prie merginukės tėvo trobos, sutiko ją, skubiai begrįžtančią su vandeniu nuo šulinio, nes sykiu su kitomis moterimis rengėsi eiti Gvaltjerio sužadėtinės pasižiūrėti. Gvaltjeris, pamatęs ją, šūktelėjo vardu, atseit Grizelda, ir paklausė, kur tėvas. Ji drąsiai atsakė:

— Namie, pone.

Tada Gvaltjeris nusėdo nuo žirgo, visiems įsakė jo laukti, o pats vienas įžengė į varganą lūšnelę; čia rado jos tėvą, vardu Džanukolą, ir tarė jam:

— Atvykau Grizeldos vesti, bet pirmiau noriu ją šio to paklausinėti tavo akivaizdoj.

Ir jis paklausė, ar ji visuomet, tapusi jo žmona, stengsis jam įtikti, ar nepyksianti, kad ir ką jis darytų ar sakytų, ar būsianti klusni, ir taip toliau. Į visus tuos klausimus ji atsakė: „Taip“. Tada Gvaltjeris, pa-

ėmęs Grizeldą už rankos, išsivedė laukan, visos palydos ir visų kitų žmonių akivaizdoje liepė išrengti ją nuogą ir, atnešus tuos naujai pasiūdintus drabužius, kuo greičiau aptaisyti ir apauti, ant jos plaukų, tąsyk taip susitaršiusių, uždėti vainiką, o paskui, visiems tuo stebintis, tarė:

— Ponai, štai toji, kurią aš ketinu imti sau už žmoną, jeigu ji nori mane turėti savo vyru.— Ir atsigręžęs į ją, susigėdusią ir suglumusią, pridūrė:

— Grizelda, ar nori mane turėti savo vyru?

Ji atsakė:

— Taip, pone.

— O aš noriu tave imti už žmoną,— tarė jis ir visų akivaizdoje susižiedavo su ja.

Užsodinęs ją ant ristūno, garbingai atlydėjo į savo namus. Čia vyko vestuvės, prašmatnios ir puikios, ir iškilmės tokios, lyg būtų paėmęs Prancūzijos karaliaus dukterį.

Jaunamartė sykiu su drabužiais tarytum pakeitė ir savo sielą bei įpročius. Ji buvo, kaip jau sakėme, iš stoto ir iš veido graži, ir kiek ji buvo graži, tiek dabar pasidarė lipšni, meili ir išauklėta, jog atrodė buvusi ne avių piemenė, ne Džanukolo, o kokio nors kilmingo pono duktė, ir tuo stebino kiekvieną, kuris ją pažinojo pirmiau. Be to, ji buvo tokia klusni vyrui ir tokia paslaugi, kad jis save laikė laimingiausiu pasaulyje žmogumi. Taipogi ir su vyro valdiniais ji buvo tokia miela ir maloninga, kad neatsirado nė vieno, kuris nebūtų jos mylėjęs labiau už save ir nuoširdžiai gerbęs. Visi meldėsi už jos gerovę, už jos sveikatą, už jos išaukštinimą. Tie, kurie pirmiau šnekėjo, esą Gvaltjeris ne per daug protingai pasielgęs ją vesdamas, dabar sakė, kad jis išmintingiausias ir įžvalgiausias žmogus, nes niekas kitas amžindie nebūtų galėjęs įžiūrėti, kokios aukštos vertybės slypi po skurdžia drapana ir po kaimietiška apranga. Žodžiu, nedaug prabėgo laiko, o ji sugebėjo ne tik savo krašte, bet ir plačiau tiek išgarsėti savo dorybėmis ir geradarystėmis, kad visus tuos, kurie pirmiau murmėjo ant markizo dėl jo vedybų, privertė dabar kalbėti priešingai.

Neilgai trukus Grizelda pastojo ir, atėjus laikui, pagimdė mergaitę, kuria Gvaltjeris labai džiaugėsi. Bet greitai šovė jam į galvą keista mintis — jis užsimanė ilgais ir nepakenčiamais bandymais mėginti jos kantrybę: pradėjo gelti ją žodžiais, dėdavosi neva supykęs, sakydavo, esą jo vasalai baisiai nepatenkinti, kad ji prasčiokė, o ypač pamatę, kad

vaikus gimdanti; jie labai širstą ir dėl mergaitės gimimo ir nieko kito neveikią, kaip tik murmą ir niurną.

Žmona, girdėdama tokius žodžius, nėmaž nepersimainiusi iš veido, vis tokia pat nuolanki ir nuoširdi, tarė:

— Pone mano, elkis su manim, kaip tau atrodo patogiau tavo ramybei ir garbei. Aš viskuo būsiu patenkinta, nes žinau, kad esu menkesnė už juos ir kad nebuvau verta tos garbės, kurią tu iš savo malonės man suteikei.

Šitas atsakymas labai patiko Gvaltjeriui, nes jis pamatė, kad Grizelda nė kiek nepasikėlė į puikybę nuo tos garbės, kurią jai rodė jis pats ar kiti.

Dar po kiek laiko Gvaltjeris užsiminė žmonai, kad jo valdiniai negalį pakęsti jos pagimdytos mergaitės, ir primokęs nusiuntė pas ją vieną savo tarną, kuris gan sielvartingu veidu jai tarė:

— Ponia, jeigu aš nenoriu mirti, turiu atlikti tai, ką liepia mano ponas. O jis man liepė paimti jūsų dukrelę ir...

Čia jo kalba nutrūko. Dama, regėdama liūdną tarno veidą ir girdėdama tokius jo žodžius, o dar prisiminusi andai vyro pasakytuosius, suprato, kad tarnui pavesta dukrelę nužudyti. Taigi greit iškėlusi ją iš lopšio, pabučiavusi ir palaiminusi, kad ir baisų skausmą širdy jausdama, tačiau nepersimainiusi iš veido, įdavė jam į rankas ir tarė:

— Še! Tiksliai padaryk visa, ką tau įsakė tavo ir mano ponas. Bet, gink dieve, jos nepalik plėšriems žvėrims ir paukščiams suryti, jeigu nėra liepęs.

Tarnas, paėmęs kūdikį, persakė Gvaltjeriui damos žodžius, o šis, didžiai stebėdamasis jos tvirtybe, nusiuntė tarną su mergaite į Boloniją pas vieną savo giminaitę, prašydamas niekam nė žodžio neprasitariant, kieno ji duktė, rūpestingai ją auginti ir auklėti.

Veikiai po to žmona vėl pastojo ir deramu laiku pagimdė berniuką. Gvaltjeris tuo neapsakomai džiaugėsi. Bet jam dar nepakako tų išbandymų ir, dėdamasis nuliūdęs, kartą jai tarė:

— Žmona, kai tu šitą berniuką pagimdei, nieku būdu aš nebegaliu sugyventi su savo vasalais: taip karčiai jie skundžiasi, kad Džanukolo anūkas po mano galvos tapsiąs jų sinjoru. Taigi aš ir bijau, jeigu nenoriu būti išvytas, kad man netektų pasielgti, kaip anąkart pasielgiau, ir galų gale mesti tave ir imti kitą žmoną.

Žmona su kantria širdimi išklausė jo žodžius ir tiek teatsakė:

— Pone mano, kad tik tu būtum patenkintas ir kad patenkinti būtų

tavo troškimai, o apie mane negalvok, nes nieko man nėra mielesnio ir brangesnio, kaip padaryti tau kokį malonumą.

Po nedaugel dienų Gvaltjeris tokiu pat būdu, kokiu buvo atėmęs dukrą, atėmė ir sūnų ir taipogi, apsimesdamas neva liepęs jį nužudyti, nusiuntė auginti į Boloniją, kaip buvo nusiuntęs mergaičiukę. Ir šįkart žmona tokiu pat veidu ir su tokiais pat žodžiais atidavė sūnų, kaip anuomet buvo atidavusi dukrelę. Gvaltjeris didžiai tuo stebėjosi širdyje kalbėdamas, kad jokia kita moteris to nepakęstų, ką pakenčia jinai. Jeigu nebūtų matęs, kaip karštai ji myli vaikus, kol buvo leidžiama jai mylėti, Gvaltjeris būtų manęs, kad ji taip elgiasi iš abejingumo; bet jis puikiai perprato žmoną ir žinojo, kad ji taip elgiasi išminties vedama. Valdiniai, manydami, kad markizas liepė nugalabyti savo vaikus, baisiai jį smerkė ir vadino žiauruoliu, o poniai reiškė giliausią užuojautą; bet šioji moterims, drauge su ja gailaujančioms nužudytų vaikų, atsakinėjo tik viena: kad jai malonu, kas tik patinka jos kūdikių tėvui.

Praslinkus keliolikai metų po mergaitės gimimo, kai Gvaltjeriui pasirodė jau laikas paskutinį kartą išbandyti žmonos kantrybę, daugeliui saviškių jis ėmė sakyti nieku gyvu nebegalįs ilgiau pakęsti Grizeldos ir suprantąs, kaip blogai ir vėjavaikiškai pasielgęs ją vesdamas; todėl jis stengsiąsis išsirūpinti iš popiežiaus dispensą, kad galėtų vesti kitą žmoną, o Grizeldą mesti. Daugelis rimtų vyrų už tat jį smarkiai peikė, o jis tik tiek visiems atsakydavo, kad taip turi būti.

Žmona, girdėdama tokius dalykus ir nuogąstaudama, kad reiks turbūt grįžti į tėvo pirkią ir gal ganyti avis kaip anuomet, ir su kita moteria matyti tą, kurį taip mylėjo ir kuriam tiek gero linkėjo, baisiai širdyje krimtosi; tačiau, kaip buvo pakėlusi kitus likimo smūgius, lygiai taip pat ištvermingai ryžosi pakelti ir šitą.

Neilgai trukus Gvaltjeris parsisiųsdino suklastotus raštus iš Romos ir parodė valdiniams tvirtindamas, kad popiežius jam leidžiąs vesti kitą žmoną, o Grizeldą mesti. Taigi, pasišaukęs ją, daugelio akivaizdoje tarė:

— Žmona, popiežius davė man dispensą, ir aš galiu vesti kitą moterį, o tave mesti. Mano protėviai buvo didžiūnai, šito krašto valdovai, o taviškiai visada buvo kaimiečiai; todėl aš noriu, kad tu nebebūtum man žmona, o grįžtum į Džanukolo trobą su tuo kraičiu, kokį atsinešei; o paskui aš vesiu kitą, sau tinkamą.

Žmona, girdėdama šiuos žodžius, vargais negalais, prieš moterų prigimtį, sulaikė ašaras ir tarė:

— Pone, aš visada maniau, kad mano žema kilmė nieku gyvu netinka jūsų bajorystei ir kad už dabartinę savo padėtį turiu būti dėkinga tik jums ir dievui; bet to, ką man dovanojote, aš niekados nelaikiau savo nuosavybe, o visada žiūrėjau kaip į laikiną paskolą; kada tik panorėsite atgauti, man bus malonu grąžinti. Štai jūsų žiedas, kuriuo su manim susižiedavote, atsiimkit! Jūs liepiat man išeiti su atsineštu kraičiu. Dėl to nereikės nei jums sąskaitininko, nei man krepšio ar nešiko, nes aš dar neužmiršau, kad jūs paėmėte mane nuogą. Jeigu jums atrodo padoru, kad visi pamatytų tą kūną, kuriame nešiojau jūsų pradėtus vaikus, aš išeisiu nuoga; bet jus prašau kaip dovanos už mano mergišką skaistybę, kurią čion atsinešiau, o atgal neišsinešu, leisti man išsinešti bent vienerius marškinius virš mano kraičio.

Gvaltjeris, kuris labiau norėjo verkti negu savo mantos reikalauti, vis dėlto nutaisė rūstų veidą ir tarė:

— Na, tai neškis marškinius!

Visi, kas tik buvo aplinkui, prašė dovanoti jai bent suknelę, kad žmonės nematytų taip skurdžiai ir niekingai išeinant iš jo namų tą, kuri daugiau nei trylika metų buvo jo žmona. Bet veltui prašymai: Grizelda, vienmarškinė, basa, vienplaukė, visus pavedusi dievo malonei, išėjo iš markizo namų ir grįžo pas tėvą. Visi ją palydėjo su ašaromis ir verksmais.

Džanukolas, kuris niekad netikėjo, kad Gvaltjeris iš tikro laikytų jo dukterį savo žmona, ir kasdien laukė šito įvykio, saugion vieton buvo padėjęs jos drapanas, kurias ji nusivilko tą rytą, kai Gvaltjeris su ja susižiedavo; taigi tėvas atnešė tuos pat drabužius, o ji apsirengė ir ėmė triūsti gimtojoje pirkioje, kaip iš mažens buvo pratusi, ištvermingai kęsdama žiaurius priešiško likimo smūgius.

Netrukus Gvaltjeris davė suprasti saviškiams, kad vedąs grafo da Panago dukterį; įsakęs puikiausiai pasiruošti vestuvėms, nusiuntė tarną pašaukti Grizeldos, ir kai ši atėjo, tarė jai:

— Aš ketinu parvesti nuotaką, kurią neseniai išsirinkau, ir noriu garbingai ją priimti savo pilyje; tu žinai, kad aš neturiu namuose moterų, kurios mokėtų išdabinti kambarius ir parengti visa, kas reikalinga tokioms iškilmėms; todėl tu, išmananti šituos dalykus geriau už kitas, sutvarkyk viską tinkamai, sukviesk damas savo nuožiūra ir priimk jas taip, lyg būtum čia šeimininkė; o paskum, kai baigsis vestuvės, galėsi grįžti namo.

Nors tie žodžiai buvo lyg peilio dūriai į Grizeldos širdį, dar ne tiek

atsižadėjusią meilės savo vyrui, kiek buvo atsižadėjusi asmeninės laimės, tačiau ji atsakė:

— Pone, aš sutinku ir esu pasiruošusi.

Ir su savo storais sodietiško milo drabužiais įžengusi į tuos namus, iš kurių neseniai buvo išėjusi vienmarškinė, ji įniko valyti ir tvarkyti kambarius, salėse kabinėti kilimus, tiesti užtiesalus, triūsti virtuvėje; tarytum būtų buvusi menkiausia šių namų tarnaičiukė, visur prikišo savo ranką. Tik tada ji atsipūtė, kai viską išdabino ir sutvarkė kaip reikiant. Paskui, Gvaltjerio vardu sukvietusi visas apylinkės damas, ėmė laukti iškilmių. Kai atėjo vestuvių diena, Grizelda, nors ir prasčiokiškom drapanom apsirengusi, mandagiai ir oriai it kilminga ponia linksmu veidu pasitiko atvykusias damas.

Gvaltjerio vaikus rūpestingai auklėjo Bolonijoj viena jo giminaitė, ištekėjusi už grafo da Panago. Dukra jau buvo dvylikos metų, gražuolė, kokios dar niekas nematė, o berniukas — šešerių. Gvaltjeris parašė į Boloniją giminaičiui, prašydamas, kad šis malonėtų su ta jo dukra ir sūnum atvažiuoti į Salucą, kad pasiimtų drauge su savim puikią, garbingą palydą ir visiems garsintųsi vežąs markizui žmoną, niekam, gink dieve, neatskleisdamas, kas tokia ji yra.

Grafas da Panagas, viską padaręs, kaip markizas prašė, leidosi į kelią ir po kiek dienų su mergaite, jos broliuku ir šlovinga palyda atvyko pietumis į Salucą, kur rado visus vietinius gyventojus ir daug kaimynų iš apylinkės, belaukiančius Gvaltjerio sužadėtinės. Kai ji, damų sutikta, įžengė į salę, kur buvo padengti stalai, Grizelda taip, kaip buvo apsirengusi, linksmai ją pasitiko ir tarė:

— Sveika atvykusi, mano ponia.

Damos (ilgai, bet veltui prašiusios Gvaltjerį, kad jis arba leistų Grizeldai pasilikti kitame kambary, arba paskolintų jai kokią nors iš buvusių jos suknių, idant ji nesirodytų svečiams taip prastai apsitaisiusi) buvo susodintos už stalo, ir prasidėjo puota. Nė vienas nenuleido akių nuo mergaitės, ir visi kalbėjo, kad Gvaltjeris padaręs puikų mainą; tarp kitų labai ją gyrė ir Grizelda, ir ją, ir josios broliuką.

Gvaltjeris, manydamas, kad jau pakankamai, kiek širdis geidė, išbandyta žmonos kantrybė, regėdamas, kad jokia staigmena nėmaž jos nepakeičia, ir įsitikinęs, kad tai plaukia ne iš jos kvaišumo, o iš gilaus proto, kurį gerai pažinojo,— nusprendė, kad laikas baigti tuos žiaurius bandymus ir padaryti galą kančioms, kurias ji slėpė po nesu-

drumsčiama išore. Taigi, pasišaukęs ją, visų svečių akivaizdoje, šypsodamasis tarė:

— Na, kaip tau atrodo mūsų nuotaka?

— Pone,— atsakė Grizelda,— man ji labai patinka, ir jeigu ji, kaip manau, yra tiek pat išmintinga kiek graži, aš nė trupučio neabejoju, kad su ja jūs būsite laimingiausias pasaulyje vyras. Bet nužemintai jus prašau neužduoti jai tokių sopulių, kokius uždavėte anai, jūsų buvusiajai, nes, man regis, vargu ar ji galėtų juos pakelti: viena, todėl, kad ji daug jaunesnė, antra, todėl, kad lepniai auginta, o tuo tarpu anoji nuo pat mažumėlės plušėjo per dienų dienas.

Gvaltjeris, matydamas, kad Grizelda šventai tiki, jog ši mergaitė tapsianti jo žmona, o betgi nė vienu žodeliu blogai apie nuotaką neatsiliepia, pasisodino ją šalia savęs ir tarė:

— Grizelda, jau laikas galų gale tau paragauti ilgos savo kantrybės vaisių, o tiems, kurie mane vadino žiauruoliu, žvėrimi, nevidonu, sužinoti, kad visa tai aš dariau siekdamas numatyto tikslo: tave norėjau išmokyti būti gera žmona, savo valdiniams geidžiau parodyti, kaip nuotaką rinktis, o sau pačiam troškau užsitikrinti amžiną ramybę, kol tik gyvensiu su tavim. Vesdamas aš labai bijojau, kad bėdos neužsitraukčiau ant savo galvos; štai kodėl, norėdamas išbandyti, visokiais būdais, kaip pati žinai, tave skaudinau ir įžeidinėjau. Bet kadangi per visą tą laiką nei žodžiu, nei veiksmu nepasipriešinai mano valiai, man regis, jog su tavim aš suradau tą laimę, kurios troškau. Todėl dabar ketinu išsyk grąžinti tau visa, ką per ilgus metus atiminėjau, ir didžiausia švelnybe užgydyti žaizdas, kurias padariau. Su džiaugsminga širdimi priimk tariamąją mano sužadėtinę ir jos brolį: čia tavo ir mano vaikai, tie patys, kuriuos tu ir daugelis kitų ilgus metus laikėte žiauriai nugalabytais mano įsakymu; o aš esu tavo vyras, labiau už viską tave mylįs ir, manau, galįs pasigirti, kad nėra pasaulyje kito tokio, kuris galėtų būti taip patenkintas savo žmona kaip aš.

Po tų žodžių jis apkabino, pabučiavo ją ir, pakilęs drauge su ja, verkiančia iš džiaugsmo, nuėjo ten, kur sėdėjo duktė, apstulbusi nuo šitokios naujienos. Motina bei tėvas meilingai apkabino ją, o taipogi ir jos broliuką, ir visiems, ten esantiems, nukrito nuo akių apgaulės skraistė. Damos, linksmybe nesitverdamos, pašoko iš užustalės, drauge su Grizelda nuėjo į miegamąjį, sveikindamos ir geriausios laimės linkėdamos, nutraukė nuo jos skurdžias drapanas, apvilko puikiausia suknia ir vėl kaip ponią nuvedė į salę, nors tokia ji atrodė net ir su skarmalais. Čia ji be galo, be krašto mylavo savo vaikus, ir kadangi

nuo tokios staigmenos svečiai labai įsismagino, tai linksmybė ir puota rados dar didesnė ir truko keletą dienų. Visi apšaukė Gvaltjerį išminčium, nors jo bandymus, taikytus žmonai, laikė per daug nuožmiais ir nepakenčiamais; bet ypač liaupsino Grizeldos išmintingumą.

Grafas da Panagas po keleto dienų grįžo į Boloniją. Gvaltjeris ištraukė Džanukolą iš vargo ir kaip uošviui suteikė tokią padėtį, kad jis, aprūpintas ir patenkintas, baigė savo senatvę. O pats markizas, ištekinęs dukrą už kilmingo vyro, ilgai ir laimingai gyveno su Grizelda, visada begaliniai ją gerbdamas ir gododamas.

Ką čia galėtume dar pasakyti, jeigu ne tai, kad ir į varganas lūšnas kartais iš dangaus nusileidžia dieviškos dvasios, lygiai kaip karališkuose rūmuose gimsta tokios, kurioms labiau derėtų ganyti kiaules negu žmones valdyti? Kuri kita, išskyrus Grizeldą, būtų galėjusi ne tik ne ašaroti, bet netgi linksmu veidu pakelti tuos rūsčius, negirdėtus bandymus, sumanytus Gvaltjerio? O jam gal būtų buvę ne pro šalį gauti tokią moterį, kuri, vienmarškinė išvyta iš namų, būtų davusi kam kitam taip iškedenti savo vilną, kad marškiniai būtų virtę dailia suknia.

*

Dionėjo novelė užsibaigė, ir tarp damų prasidėjo gyvas pašnekesys: vienos reiškė vienokią, kitos kitokią nuomonę, vienos kai ką joje smerkė, kitos šį tą gyrė. Galiausiai karalius, pažvelgęs į dangų ir matydamas, kad saulė jau krypsta vakarop, nepakildamas iš vietos, šitaip prabilo:

— Grakščiosios damos, aš manau, jums yra žinoma, kad mirtingųjų protas geba ne tik įsiminti praeitį ar pažinti dabartį, bet remdamasis praeities ir dabarties įvykiais, moka numatyti ateitį, o tai įžymūs vyrai laiko didžiausia išmintimi. Rytoj, kaip žinote, bus dvi savaitės, kai mes išėjome iš Florencijos, kad išsaugotume savo gyvybę ir sveikatą, kad bent kiek prasiblaškytume pabėgę nuo liūdesio, nuo skausmų ir sielvartų, kurie prislėgė mūsų gimtąjį miestą, kai jame prasidėjo tas siaubingas maras.

Man regis, savo uždavinį mes dorai atlikome, nes, kiek galėjau pastebėti, nors čia buvo pasakota gan linksmų ir galbūt geidulius keliančių novelių, nors mes nuolat gerai valgėme ir gėrėme, grojome ir dainavome — o visa tai silpnadvasius stumia prie nelabai valyvų poelgių,— nei iš mūsų, nei iš jūsų pusės neišsprūdo nė vieno nešvankaus

žodžio, neįvyko nė vieno smerktino veiksmo. Man rodės, aš mačiau vien tik nuolatinę dorovę, nuolatinę santarvę, nuolatinę brolišką draugystę. Tatai, be abejo, man labai malonu, nes daro garbę ir duoda naudą mums visiems. Kad iš pripratimo neatsirastų nuobodulys ir kad niekas dėl mūsų per ilgo buvimo čia negalėtų ką blogo pagalvoti, o ir todėl, kad kiekvienas iš mūsų turėjo savo garbės dieną ir valdovo vainiką, kurį aš dar ir dabar tebeturiu, manyčiau, jeigu tik jūs sutinkate, kad jau derėtų mums grįžti ten, iš kur atėjome. Reikia ir į tai atsižvelgti, kad mūsų draugija, apie kurią plačiai pasklido gandai, gali taip pagausėti, jog dingtų čia mums bet koks malonumas. Tad, jeigu jūs pritariate mano nuomonei, aš pasilaikysiu duotąją karūną, ligi išvyksime, tai yra ligi rytojaus; o jeigu nuspręstumėt kitaip, aš jau esu numatęs, ką toliau karūnuoti.

Ilga buvo šneka tarp jaunų damų ir vyriškių, bet galų gale visi pripažino, jog bus naudinga ir padoru laikytis karaliaus patarimo, tad nutarė pasielgti, kaip jis buvo sakęs. Taigi karalius, pasišaukęs senešalą, apsvarstė su juo, ką rytojaus dieną reikės daryti, ir, paleidęs draugiją ligi vakarienės, atsikėlė nuo sosto. Pakilo iš vietos taipogi damos bei jaunuoliai ir, kaip buvo pratę, atsidavė kas vienokioms, kas kitokioms pramogoms. Atėjus vakarienės metui, visi pavalgė su didžiausiu malonumu, o paskui ėmė dainuoti, groti, šokti ir žaisti; kai Laureta užvedė ratelį, karalius įsakė Fjametai sudainuoti dainą, ir toji švelniu balsu pradėjo:

Kad meilė tik pavydo negimdytų,
Tarp moterų aš būčiau laimingiausia!
Jei mylimojo grožis žavi mus,
Drąsa jo ir jaunatviška linksmybė,
Subrendęs jojo protas, gražbylystė,
Tai visos šios dorybės, dievaži,
Maniškio širdyje skaidriausiai švyti.
Bet aš nesu akla, gerai žinau,
Kad žavesio kitoms taip pat netrūksta.
Todėl iš baimės visada drebu,
Kad kitos nepaveržtų mano lobio,
Kuris brangesnis man už aukso skrynią.
Ir taip šaltinis laimės begalinės
Man virsta versme sielvartų slaptų.
O jeigu juo galėčiau pasikliaut —
Nebaisios būtų man pavydo kančios.

Bet vyrų širdys meilėj nepastovios,
Paskui kiekvieną bėga jie gražuolę,
Kuri masniai akutėmis pamerkia.
Man lyg kalaviju kas veria širdį,
Kai gundo jį gražuolė ilgakasė.
Tad dieve gink, tegu jokia skaistveidė
Lipšniu žodžiu ar degančiu žvilgsniu
Į mano mieląjį nesikėsina,
Tenevilioja manojo dievaičio.
Prisiekiu kryžium, tái, kuri išdrįstų —
Dangaus šviesa užgestų amžinai.

Kai Fjameta užbaigė savo dainą, Dionėjas, sėdėjęs greta jos, juokdamasis tarė:

— Ponia, būtų labai pravartu, jeigu jūs atidengtumėte damoms savo mylimojo vardą, kad kuri nors iš nežinojimo jo nepaveržtų ir neužsitrauktų jūsų rūstybės.

Paskui buvo sudainuota dar daugiau dainų, ir jau bemaž vidurnaktį draugija, karaliaus paliepimu, nuėjo ilsėtis. Kai nauja išaušo diena, visi atsikėlė ir, senešalui išsiuntus mantą, apdairaus karaliaus vadovaujami, grįžo atgal į Florenciją. Trys jaunikaičiai, atsisveikinę septynias damas Naujojoje šventos Marijos bažnyčioje, kur anąsyk su jomis buvo susitikę, nutraukė ieškoti kitokių pramogų, o damos netrukus išsivaikščiojo į savo namus.

AUTORIAUS BAIGIAMASIS ŽODIS

Tauriosios damos! Jūsų paguodai aš ėmiausi tokio ilgo triūso. Manau, kad tikriausiai dieviškoji malonė, turbūt karštomis jūsų maldomis išprašyta, o anaiptol ne mano nuopelnai padėjo man ligi galo įvykdyti, ką šio veikalo pradžioje žadėjau. Dėkodamas už tai pirmiausia dievui, o paskui jums, dabar galiu duoti poilsio plunksnai ir nuvargusiai rankai. Bet, prieš leisdamas jai ilsėtis, ketinu trumpai atsakyti į priekaištus, kuriuos gal ne viena iš jūsų ar kitos skaitytojos tylomis galėtų man iškelti, nors šitie apsakymai ne daugiau duoda teisės mane pulti kaip ir kiti veikalai; šią tiesą, pamenu, aš esu įrodęs ketvirtos dienos įžangoje.

Atsiras tarp jūsų gal ir tokių, kurios pasakys, kad, rašydamas šias noveles, aš daviau sau per didelę laisvę, kartais versdamas moteris pasakoti ir gan dažnai klausytis tokių dalykų, kurių doroms moterims nedera nei pasakoti, nei klausytis. Tą aš griežtai paneigiu, nes nėra tokio nepadoraus dalyko, kuris, padoriais žodžiais apsakytas, netiktų kiekvienam; ir, man regis, šį uždavinį aš atlikau sėkmingai.

Bet tegul bus jūsų teisybė (neketinu su jumis ginčytis, jūs mane įveiktumėt). Pasiaiškindamas, kodėl taip padariau, galiu tučtuojau nurodyti daug priežasčių. Pirmučiausia, jeigu vienoj kitoj novelėj yra kas nors ne itin padoraus, tai šito, matyt, reikalauja novelės pobūdis; ir jeigu pažvelgsime į tai blaivia supratingo žmogaus akimi, bus aišku kaip diena, kad aš, nenorėdamas darkyti tų novelių formos, negalėjau parašyti kitaip. Jeigu jose kartais ir pasitaiko koks drąsesnis posakis, koks laisvesnis žodelis, gal nepritinkąs davatkai, kuri labiau sveria žodžius negu darbus ir labiau stengiasi rodytis gera negu būti tokia,— tai aš pareiškiu, kad man ne mažiau pritiko jas parašyti, negu kad vyrams ir moterims pritinka kasdien taukšti apie *skylę* ir *kaištį*, *piestą* ir *menturį*, kas *kokį* turi, ir šimtus panašių dalykų. Juk mano

plunksna privalo bent tiek turėti laisvės kiek dailininko teptukas; tapytojas, neužsitraukdamas jokių priekaištų, net ir pagrįstų, šventą Mykolą nutėplioja su ietimi ar kalaviju, kapojančiu drakoną, o šventas Jurgis duria slibiną su tokiu ginklu, koks dailininkui patinka; Kristus vaizduojamas vyriškiu, o Ieva — moterimi, ir netgi tam, kuris dėl žmonijos išganymo panorėjo numirti ant kryžiaus, kojos prikalamos kartais viena, o kartais dviem vinim.

Reikia turėti omenyje ir tai, kad visi šie dalykai pasakojami ne bažnyčioje, apie kurią dera kalbėti su tyriausia širdimi ir pagarbiausiais žodžiais (nors jos analuose apsčiai pasitaiko istorijų, daug šmaikščiau parašytų negu mano novelės), ir ne filosofijos mokyklose, kame ne mažiau kaip kur kitur yra reikalingas padorumas, ir ne tarp kunigų ar filosofų, o soduose, pramogų vietose, tarp žmonių, nors ir jaunų, bet jau subrendusių ir nesusigundančių plepalais, ypač tokiu metu, kada net garbingiausi vyrai, gelbėdami savo gyvybę, nelaikė nepadoriu dalyku bėgti su kelnėmis ant galvos.

Mano apsakymai, šiokie ar tokie jie būtų, gali ir kenkti, ir į naudą išeiti, kaip kiekvienas daiktas, nelygu klausytojai. Kas nežino, kad sveikiems vynas — puikus dalykas, kaip sako Činčiljonė, Skolajas ir daugelis kitų, bet sergančiam karštlige yra žalingas? Argi mes pasakysime, kad jis blogas todėl, kad kenkia karščiuojančiam? Kas nežino, kad ugnis labai naudinga, netgi būtina žmonėms? Argi mes pasakysime, kad ji kenksminga todėl, kad sudegina namus, kaimus ir miestus? Taip jau ir ginklai saugo gerovę tų, kurie trokšta gyventi taikoje, bet dažnai jie ir žudo žmones; kalti čia ne patys ginklai, o tie, kurie piktam juos naudoja. Sugedęs protas niekad valyvai nesupranta nė vieno žodžio; tokiam ir padorūs žodžiai neina į naudą, o tyros sielos netgi ir ne itin padorūs žodžiai negali suteršti, lygiai kaip purvas nesutepa saulės spindulių, o žemės nešvarumai — dangaus grožybių.

Kokios knygos, kokie žodžiai, kokios raidės yra šventesni, vertesni ir gerbtinesni už Šventąjį raštą? O kiek daug buvo tokių, kurie, klaidingai jį suprasdami, save ir kitus stūmė į pražūtį! Kiekvienas daiktas pats savaime yra geras, kam nors tinkamas, bet blogai pavartotas gali būti daugeliui kenksmingas. Tą pat galiu pasakyti ir apie savo noveles. Kas norės iš jų pasisemti blogų pavyzdžių ar blogų darbų, niekam nedraudžiama: stengdamasis ką blogo iš jų išspausti ir išpešti, gal ką ir aptiks. O kas ieškos jose naudos ir gėrio — taipogi neapsivils: niekas amžindie nepaneigs šių novelių padorumo ir naudingumo, jeigu jas skaitys tinkamu laiku tokie žmonės, kuriems jos parašytos. Jei kuri turi kal-

bėti poterius ar kepti vėdarus ar pyragą savo kunigėliui, toji tegu meta jas šalin: mano novelės niekam nesisiūlo skaitomos; nors po teisybei šventeivos kartais pasakoja ir net išdarinėja gan smagių dalykėlių.

Atsiras taipogi ir tokių, kurios pasakys, kad čia yra keletas novelių, kurių visai nevertėjo dėti. Sutinku. Bet ar galėjau aš užrašyti kitaip, negu buvo man pasakojama? Jeigu pasakotojai pasekę būtų gražesnių, būčiau ir užrašęs gražesnių. Bet jeigu net ir sutiktume, kad aš pats šias noveles ir prasimaniau, ir surašiau (nors iš tikrųjų ne aš), tai pareiškiu, kad anaiptol nesigėdyčiau, jog ne visos jos gražios, nes nėra tokio meistro, išskyrus dievą, kuris viską darytų gerai ir tobulai. Juk ir Karolis Didysis, pirmasis paladinų kūrėjas, nesugebėjo tiek jų pririnkti, kad vien iš jų susidarytų ištisa kariuomenė. Tarp daugybės daiktų neišvengiamai pasitaiko įvairiausių. Nėra tokio lauko, kad ir puikiausiai įdirbto, kuriame tarp javų nebūtų įsimaišę dilgėlių, dagių ir kitokių piktžolių. Antra vertus, būtų kvailybė, jeigu aš, šnekučiuodamas su paprastomis merguželėmis, kokios jūs daugiausia esate, stengčiausi ieškoti ypatingų prašmatnybių ir pernelyg rūpinčiausi kalbos santūrumu. Tačiau, kas šitas noveles skaitys, užgauliąsias tegu praleidžia, o teskaito vien tas, kurios džiugina širdį! Kad niekas neapsigautų, prieš kiekvieną novelę surašyta, kas joje slypi.

Manau, viena kita dar prikiš, kad kai kurios novelės per daug ilgos. Tokioms aš dar kartą sakau: kas turi kitokio darbo, kvailai elgiasi jas skaitydamas, kad ir trumpučiukės jos būtų. Nors daug jau prabėgo laiko, kai pradėjau rašyti, ir mano darbas eina į galą, tačiau niekad neužmiršau, kad šį savo veikalą skiriu dykadienėms, o ne kitoms. Kas skaito jį laikui praleisti, tam nė viena novelė neatrodys per ilga, jeigu tik skaitytojas ras joje tai, ko ieško. Trumpi dalykai labiau tinka moksleiviams,— jie stengiasi ne tuščiai laiką leisti, o naudingų žinių pasisemti. Betgi jūs, damos, į valias turite laisvo laiko — tiek, kiek jo atlieka nuo meilės pramogų. Be to, nė viena iš jūsų nevyksta semtis mokslų nei į Atėnus, nei į Boloniją ar Paryžių[238], todėl su jumis reikia kalbėtis plačiau negu su tais, kurių galvas išprusino mokslai.

Nėmaž neabejoju, kad atsiras dar ir tokių, kurios pasakys, kad mano novelės perpildytos pokštų ir tauškalų ir kad oriam, svariam žmogui nedera šitaip rašyti. Tokioms aš turiu pareikšti ir reiškiu padėką, nes, kilnaus tikslo skatinamos, jos rūpinasi mano garbe. Į jų priekaištus aš tiek teatsakysiu: prisipažįstu, esu svarus žmogus ir gyvenime daug kartų svėręsis; todėl, kalbėdamas į tas, kurios manęs nesvėrė, užtikrinu, kad aš nesu sunkus, priešingai, esu toks lengvas, kad

plūduriuoju virš vandens. Antra vertus, atsižvelgdamas į tai, kad vienuolių pamokslai, graudenantys žmones už nuodėmes, šiandien dar daugiau perpildyti pokštų, plepalų ir zaunų, aš manau, kad visa tai pritiks ir mano novelėms, parašytoms damų liūdesiui išblaškyti. Tačiau, jeigu dėl to jos per daug įsijuoktų, Jeremijo raudos, Kristaus kančios ir Magdalenos atgailavimas lengvai galėtų jas nuo jukumo išgydyti.

O kas ims dvejoti, kad neatsiras pagaliau ir tokių, kurios sakys, jog mano liežuvis piktas ir nuodingas, nes kai kur rašau teisybę apie vienuolius? Šioms priekaištininkėms reikia atleisti, nes neįtikima, kad jos vadovautųsi kuo kitu, o ne teisingumu: juk vienuoliai — geri žmonės, bėga nuo vargo iš meilės dievui, mala malinį, kai tvenkinys sklidinas, ir niekam to neišplepa. Jeigu visi jie trupučiuką netrenktų ožiu, bendrauti su jais būtų dar maloniau.

Vis dėlto pripažįstu, kad šiame pasauly nėra nieko pastovaus ir kiekvienas daiktas nuolat kinta. Šitaip galėjo atsitikti ir mano liežuviui, apie kurį neseniai viena mano kaimynė (savo nuomone aš nepasikliauju ir jos kaip įmanydamas vengiu, ypač savo paties reikaluose) pasakė, kad jis geriausias ir saldžiausias pasaulyje. Ir iš tikrųjų, kai ji šitaip pareiškė, man buvo belikę parašyti vos keletas novelių. Taigi manyčiau, kad toms, kurios taip priešiškai apie mane sprendžia, pakaks ir šito atsako. Tegul sau kiekviena kalba ir galvoja kaip tinkama.

Tai šit — laikas baigti savo žodį ir nuolankiai padėkoti tam, kuris atėjo man į pagalbą ir po tokio ilgo triūso privedė prie trokštamos užbaigos. O jūs, žavingosios damos, su dievo malone gyvenkit ramybėje
ir prisiminkit mane, jeigu kuriai nors
trupučiuką buvo naudingi
šie skaitiniai.

Čia baigiasi dešimta ir paskutinė Dekamerono diena.

DŽOVANIS BOKAČAS IR JO „ŽMOGIŠKOJI KOMEDIJA“

XIV a. Italijoje — Frančesko Petrarkos ir Džovanio Bokačo epocha, Renesanso pradžia. Tai dar vėlyvosios scholastikos, Tomo Akviniečio, Dunso Skoto, Viljamo Okamo filosofijos klestėjimo epocha, o amžiaus pradžioje dominuoja viduramžių didžiųjų menininkų Dantės Aligjerio, Džoto, Andrejaus Pizaniečio ir kitų kūryba. Tik F. Petrarkos ir Dž. Bokačo kūryboje ima ryškėti naujas mąstymo stilius, nauja žmogaus ir pasaulio samprata — humanizmas. Vienas didžiausių ankstyvojo italų Renesanso literatūros paminklų — Dž. Bokačo „Dekameronas“, sudėtinga ir prieštaringa knyga, kaip ir XIV a. italų visuomenės gyvenimas, susijusi su viduramžių estetine mintimi bei literatūros tradicijomis, originali ir novatoriška.

Italija ligi Garibaldžio buvo tik geografinė sąvoka, teritorija, susiskaldžiusi į daugybę miestų-valstybių, kurių svarbiausios XIII—XIV a. buvo Florencija (komuna), Venecija (respublika), Milanas (sinjorija), Neapolis (karalystė) ir kitos, nuolat kovojančios dėl teritorijų, prekybos, įtakos sferų. Šie Italijos miestai, ypač Milanas, Florencija ir Venecija, buvo turtingesni už daugelį Vakarų Europos valstybių. Florencijos, Venecijos ir kitų miestų bankininkai savo rankose laikė daugelio Europos valstybių finansus ir kartais lėmė net jų politiką ar karų eigą, pavyzdžiui, turtingiausi Florencijos bankininkai finansavo Šimtamečio karo dalyves — Bardžiai Prancūziją, Peruciai Angliją.

XIV a. Italijoje dar vyko arši politinių partijų kova: gibelinai siekė valstybės, valdomos imperatoriaus, gvelfai — popiežiaus. 1309—1377 m.— schizmos metai, popiežiaus sostas perkeltas iš Romos į Avinjoną, o šio laikotarpio popiežiams prancūzams Italijos vienijimo reikalai nerūpėjo.

Gvelfų partija, kuriai priklausė turtingi pirkliai, bankininkai, amatininkai, valdė Florenciją nuo XIV a. pradžios. Florencijos gyventojai sudarė dvi stovyklas — „riebiuosius“ (*popolo grasso*) ir „liesuosius“ (*popolo minuto*). Vien Dž. Bokačo gyvenimo metais šiame mieste įvyko keli „liesųjų“ sukilimai, politinių teisių neturinčios aristokratijos maištai, 1360 m. nesėkmingas politinis

perversmas. Florenciją, kaip ir beveik visą Italiją, 1343 m. ištiko badas, 1341 ir 1348 m. maro epidemijos.

Tokie neramūs, dramatiški Florencijai bei kitiems miestams-valstybėms buvo F. Petrarkos ir Dž. Bokačo laikai, ankstyvojo kapitalizmo epocha, kai klestėjo miesto ekonominis, politinis ir kultūrinis gyvenimas. Florencijai buvo lemta suvaidinti svarbiausią vaidmenį Europos humanistinės kultūros istorijoje.

Džovanio Bokačo (*Giovanni Boccaccio*) biografijoje daug neaiškumų, spėliojimų. XIX a. Dž. Bokačo tyrinėtojai bandė jo gyvenimą atkurti iš vadinamųjų „autobiografinių" užuominų jo kūriniuose, nors tos užuominos dažniausiai tėra viduramžių poetinių tradicijų atspindžiai, todėl atsirado keletas legendų ir teiginių, kuriuos naujausioji bokačiana paneigia arba patikslina, randa naujų duomenų, paremtų dokumentais (V. Branka, Dž. Džakalonė, T. Berdžinas ir kiti).

Nežinoma tiksli Dž. Bokačo gimimo data — tradiciškai nurodoma 1313 (ar 1314) m., nė vieta — Florencija ar Čertaldas, miestelis prie Florencijos. Jo senelis ir tėvas buvo pasiturintys Čertaldo pirkliai-bankininkai, daugiausia gyvenę Florencijoje. Džovanio tėvas, vadinamas Bokačinu, buvo susijęs su Florencijos bankininko Bardžio kompanija, dažnai vykdavo į Paryžių, kitus Prancūzijos, Provanso ir Italijos miestus.

Džovanis buvo nesantuokinis Bokačino ir florentietės (ar čertaldietės) sūnus, kurį jis įsūnijo apie 1319 m. Tyrinėtojai paneigė legendą, jog rašytojo motina buvusi kilminga paryžietė ar net Prancūzijos karaliaus nesantuokinė duktė, kaip apie tai kalba Dž. Bokačas kai kuriuose savo jaunystės kūriniuose.

Tėvas norėjo sūnų padaryti komercininku, vertė jį mokytis sąskaitybos, prekybos meno. 1327 m. Bokačinas, kaip Bardžio agentas, išvyksta į Neapolį, išsiveža ir sūnų. Būsimasis rašytojas kelerius metus mokėsi komercijos, o 1330—1334 m. Neapolio universitete studijavo kanoniškąją teisę, tačiau jo netraukė pelninga profesija, jis domėjosi literatūra. Dž. Bokačas buvo šiltai priimtas Neapolio ir Sicilijos karaliaus Roberto Anžujiečio rūmuose, pačios karališkosios šeimos bei ten susibūrusių garsių menininkų, mokslininkų, intelektualų. Čia jis sutiko vienuolį graiką Barlaamą, „užsikrėtė" meile graikų kalbai (tuo iš dalies galima paaiškinti daugelio jo itališkų kūrinių graikiškus pavadinimus). Garsus juristas, paskutinis „naujojo švelniojo stiliaus" poetas, pažinojęs Dantę, Činas da Pistoja skatina jį studijuoti Dantės kūrybą. Vienuolis augustinietis Dionidžis padeda jam „atrasti" F. Petrarką. Dantė ir Petrarka turėjo daugiausia įtakos Bokačo gyvenime ir kūryboje.

Neapolio laikotarpiu (1330—1341) Dž. Bokačas parašė nemaža kūrinių, kurių reikšmingiausi — alegorinė poema Dantės tercinomis „Dianos me-

džioklė“ („*La Caccia di Diana*“, apie 1335 m.), kurtuazinė poema „Filostratas“ („*Filostrato*“, apie 1335 m.); geriausias šio laikotarpio kūrinys — „Filokolas“ („*Filocolo*“, apie 1336—1338 m.), prozinė romantiška istorija apie pagonio ir krikščionės meilę bei nuotykius, sukurta remiantis prancūzų kurtuazinio romano siužetu. Epinė-lyrinė poema „Teseida, arba apie Emilijos vedybas“ („*Teseida delle nozze d'Emilia*“, apie 1341 m.) buvo užbaigta Florencijoje. Daugelyje šio laikotarpio ir kai kuriuose vėlesniuose kūriniuose minima Fjameta kaip personažas, kaip kūrinių įkvėpėja ar poetinis adresatas. XIX a. atsirado romantiška legenda apie Fjametą-Mariją d'Akvino, nesantuokinę Neapolio karaliaus dukterį, Bokačo mylimąją. Šiandien Bokačo tyrinėtojai šią legendą atmeta (V. Branka, T. Berdžinas, R. Dombrovskis ir kiti). Ištyrus archyvinius dokumentus, genealogijas, prieita išvados, kad jokios Marijos, Roberto nesantuokinės dukters, nebūta[1] ir Fjameta esanti tik poetinė fikcija, vardas-uždanga, nors ir neneigiama, kad po šiuo vardu gal ir slypi poeto jaunystės aistra realiai moteriai, kurios identifikuoti nebeįmanoma. Bokačo paslaptingoji Fjameta, kaip Petrarkos Laura, Dantės Beatričė, priklauso tai pačiai poetinei tradicijai kaip trubadūrų vardai-uždangos. Nors ne visi tyrinėtojai laikosi šios nuomonės.

Apie 1340—1341 m. Dž. Bokačas, tėvui bankrutavus, priverstas grįžti į „komercišką“, ekonominių bei politinių negandų kankinamą Florenciją. Prasideda naujas aktyvaus visuomeninio, mokslinio bei kūrybinio gyvenimo laikotarpis, ypač reikšmingas ankstyvojo Renesanso literatūrai.

Kaip ir Neapolio laikotarpio kūriniuose, Dž. Bokačas tęsia daugelį viduramžių literatūros tradicijų, bet kartu atnaujina senas formas, praturtindamas savo veikalus mitologiniais įvaizdžiais, liaudies poezijos elementais, kontaminuodamas žanrus bei formas. „Florencijos nimfų komedija, arba Ametas“ („*Il Ninfale d'Ameto*“, apie 1341—1342 m.) — alegorinis kūrinys, parašytas proza su eiliuotais intarpais sekant Dantės epinių kūrinių forma. „Ametas“ tęsia „Dianos medžioklės“ temą apie meilės civilizuojančią galią. Italų literatūrinės prozos raidoje svarbus etapas — „Madonos Fjametos elegija“ („*L'elegia di madonna Fiammetta*“, apie 1343—1344 m.), kurioje gilinamasi į moters psichologiją, tyrinėjama meilės aistra. Alegorinė poema „Meilės regėjimas“ („*Amorosa visione*“, apie 1343 m.) įkvėpė F. Petrarką parašyti poemą „Triumfai“ ir pradėjo vadinamųjų „triumfų“ tradiciją Europos Renesanso literatūroje. Brandžiausias ir svarbiausias Florencijos laikotarpio kūrinys — pastoralinė idilinė poema „Fjezolės nimfos“ („*Il Ninfale Fiesolano*“, apie 1344—1346 m.), tobulai sukomponuota, pasižyminti saikingu enciklopediš-

---

[1] *Бранка В.* Боккаччо средневековый.— М., 1983, с. 272.

kumu, problemų aktualumu bei naujumu, kaip ir ankstesni kūriniai aukštinanti juslinę meilę. „Florencijos nimfų komedija“, ypač „Fjezolės nimfos“, nulėmė vieną svarbiausių brandžiojo Renesanso literatūros žanrų — pastoralės raidą. Dž. Bokačo įkvėpti, ją kūrė L. Medičis, J. Sanadzaras, T. Tasas, M. de Servantesas, F. Sidnis bei kiti poetai.

Beveik visuose jaunystės kūriniuose skamba meilės, jos galios tema, atskleidžiamas mylinčio žmogaus dvasinis patyrimas, moralinės abejonės, bet ne dramatinė kova tarp jausmo ir proto kaip F. Petrarkos kūryboje. Poetas bando suvokti šio jausmo esmę, imasi scholastinių formulių bei schemų, pavyzdžiui, „Meilės regėjime“ meilė vertinama pagal griežtus Tomo Akviniečio bei Dantės kriterijus, „Fjezolės nimfose“ šios schemos bandomos neigti, o prie jų vėl bus grįžtama senatvėje rašytuose kūriniuose lotynų kalba. Humanistinė meilės samprata geriausiai išryškėja brandžiausiame kūrinyje „Dekamerone“.

Nuo 1345 m. Florencijos komunoje Dž. Bokačas eina svarbias pareigas: tampa komunos administratoriumi, siunčiamas su svarbiomis diplomatinėmis užduotimis į daugelį Italijos ir Provanso miestų, rūpinasi karinės tarybos iždu, ką tik įkurto Florencijos universiteto reikalais.

Vienas reikšmingiausių įvykių Dž. Bokačo gyvenime ir italų humanizmo raidoje buvo jo susitikimas su F. Petrarka 1350 m. Abu jau vienas kitą pažinojo iš poetinių kūrinių ir vienas kitu žavėjosi, ypač Bokačas Petrarka. Po to tarp jų užsimezgė abipusė tvirta asmeninė ir kūrybinė draugystė. Dž. Bokačas išrūpino komunos dokumentą, grąžinantį F. Petrarkai jo tėvo, Dantės bendražygio, pilietybę, profesoriaus katedrą Florencijos universitete, bet katedros Petrarka atsisakė. Bokačas daugsyk lankė Petrarką įvairiuose Italijos miestuose bei provincijose, jie visą gyvenimą susirašinėjo. Petrarka skatino savo bičiulį atsidėti mokslinei veiklai, mokytis graikų kalbos. Bokačas — vienas pačių pirmųjų Europos humanistų, ėmusių skaityti Homerą ir Platoną, studijuoti graikų mitologiją šia klasikine kalba. Paveiktas romėnų antikos bei lotynų kalbos kulto, propaguojamo F. Petrarkos, po „Dekamerono“ Dž. Bokačas itališkai teparašo kelias „Bukolines dainas“ (*„Carmen bucolicum“*) bei komentarą šešiolikai „Dieviškosios komedijos“ giesmių (*„Commento all'Inferno“*). 1350—1373 m. Dž. Bokačas sukūrė humanistų labiausiai vertintus veikalus lotynų kalba: „Apie pagoniškųjų dievų genealogijas“ (*„De genealogiis deorum gentilium“*), „Apie garsiųjų vyrų likimus“ (*„De casibus virorum illustrium“*), „Apie žymiąsias moteris“ (*„De claris mulieribus“*) ir kitus. Tai mitologinės, istorinės studijos, alegoriškai aiškinančios mitus, tęsiančios viduramžių „enciklopedijų“, tezaurų tradicijas.

Senatvėje sustiprėja Dž. Bokačo asketinės nuotaikos, kurias, kaip nurodo daugelis tyrinėtojų, skatina F. Petrarka, ir apie 1357 m. Dž. Bokačas tampa

vienuoliu. Nusivylęs gvelfų partijos intrigomis, norėdamas atsidėti mokslinei veiklai, apie 1374 m. Dž. Bokačas pasitraukia į Čertaldą atsiskyrėlio gyvenimui. Tais pačiais metais jis dar skaito paskaitų ciklą Florencijos visuomenei apie Dantės didįjį veikalą. Mirė Dž. Bokačas 1375 m., testamentu palikęs turtingą biblioteką Florencijos šv. Dvasios bažnyčios tėvams.

Literatūros istorikai ir kritikai dažnai mini, kad senatvėje Dž. Bokačas išsižadėjęs „Dekamerono" ir kitų savo kūrinių, kaip pasaulietiškų ir nepadorių. V. Branka, žymiausias XX a. Dž. Bokačo gyvenimo ir kūrybos tyrinėtojas, T. Berdžinas bei kiti mokslininkai linkę manyti, jog Dž. Bokačas savo kūrinių neišsižadėjęs nei jų sunaikinęs, o ir toliau perrašinėjęs „Dekameroną", dailinęs šio kūrinio stilių[2].

Dž. Bokačas tikėjosi, kad ateities kartos jį prisimins kaip mokslininką, lotyniškų, o ne itališkų veikalų autorių. „Bet veikalas, ant kurio rymo nemirtinga Bokačo literatūrinė šlovė, tai jo „Dekameronas" — galima sakyti, amžina, nesenstanti knyga", kaip rašo šio kūrinio vertėjas į lietuvių kalbą E. Viskanta[3]. Šis kūrinys užima ypatingą vietą tiek Dž. Bokačo kūryboje, tiek Vakarų Europos Renesanso literatūroje.

Tarp poeto idealisto bei romantiko ir pedantiško asketiško mokslininko įsiterpė lyg ir „trečias" Bokačas — realistas, tolerantiškas, kartais ciniškas, kartais „nepadorus" „Dekamerono" autorius. „Dekameronas" (1348—1352) — nepaprasto likimo knyga: ji buvo vagiama, kopijuojama, užstatoma, duodama kraičio, ja buvo laiduojamos ir mokamos skolos, daugelis jos siužetų pateko į folklorą. Ja žavėjosi turtingi pirkliai, miestiečiai, prastuomenė, nors ne pastarajai Dž. Bokačas skyrė savo kūrinį. Daugelis poetų bei prozininkų ja sekė, iš jos mokėsi, ėmė siužetus, tačiau ją visiškai ignoravo XIV—XV a. italų humanistai-mokslininkai. „Dekameronas" neatitiko klasikinės literatūros modelių, kuriuos taip gerbė humanistai, jis neatitiko ir viduramžių aristokratinės literatūros tradicijų[4].

Tokį dviprasmišką italų humanistų požiūrį į „Dekameroną" geriausiai atskleidžia 1373 m. F. Petrarkos laiškas Dž. Bokačui, kuriame jis rašo, jog „skubiai pervertęs" Bokačo veikalą; Petrarka nesako, kad skaitęs jį, nes tai „labai storas tomas, parašytas proza ir skirtas masėms"; esą atleistina, kad knygos tonas „kartais per daug laisvas, turint omenyje tavo jauną amžių ir publiką, kuriai knyga skirta"; tarp daugelio pramoginių dalykų jis radęs ir „rimtų bei pamokomų"; jis žavisi Florencijos, siaubiamos maro, aprašymu ir

---

[2] *Bergin Th. G.* Boccaccio.— New York, 1981, p. 54.
[3] *Bokačas Dž.* „Dekameronas", II, V., 1969, p. 435.
[4] *Бранка В.* Указ. соч., с. 24.

pabrėžia, jog buvęs taip sužavėtas Grizeldos istorijos, jog jautęs reikalinga tuoj pat ją išversti į lotynų kalbą[5].

Mintis pavadinti savo veikalą „Dekameronu" („dešimtadieniu") Dž. Bokačui galėjo kilti perskaičius Ambraziejaus veikalą *„Hexameron"* („šešiadienis"), komentarą Senojo Testamento knygai apie pasaulio sukūrimą. Paantraštėje „Dekameronas" vadinamas dar „Princu Galeotu"; čia glūdi užuomina į kurtuazinę literatūrą, į meilės nuotykių temą, galbūt ir į galantišką auditoriją, kuriai skiriama ši knyga (riteris Galahadas — *it.* Galeotto — Lanseloto ir karalienės Genevros patikėtinis, „sąvadautojas", prancūzų kurtuaziniame romane „Lanselotas, arba Ežero riteris").

Pasakojimų rinkinio, tarp jų ir įrėmintų, idėją Dž. Bokačas paėmė iš „Novelino", XIII a. italų anoniminio šimto novelių rinkinio, lotyniškos „Septynių išminčių knygos", pamokomų pasakojimų rinkinio, Jokūbo iš Varacės „Aukso legendos", hagiografinių pasakojimų rinkinio, iš pasakų rinkinio „Tūkstantis ir viena naktis", Ovidijaus „Metamorfozių", galbūt ir iš Dantės „Dieviškosios komedijos" bei kitų veikalų.

„Dekamerono" struktūra sudėtinga, rašytojo gerai apgalvota. Knyga turi dvigubus „rėmus"[6]: vadinamąją autoriaus erdvę, kurią sudaro pratarmė, pirmos ir ketvirtos dienos įvadai bei autoriaus baigiamasis žodis, ir dešimties pasakotojų erdvę — kiekvienos dienos ir novelių įvadai, novelių komentarai bei lyrinės dainos. Antrieji „rėmai" leidžia autoriui atsiriboti nuo pačių pasakojimų,— noveles pasakoja dešimt jaunų žmonių, todėl jis neatsakingas už kai kuriuos dviprasmiškus dalykus.

Pirmos dienos įvade autorius pasakoja apie 1348 m. maro epidemiją Florencijoje. Vaizduodamas maro scenas, jis remiasi Dž. Vilanio, Pauliaus Diakono, Lukrecijaus veikalais. „Maras aprašytas griežtai pagal viduramžių retorikos tradicijas",— nurodo V. Branka, ir šis kanoniškas aprašymas „įtempto ritmo ir niūraus kolorito dėka tampa idealia pradžia kūriniui, parašytam viduramžių „komedijos stiliumi"[7]. Autorius kalba apie ligos simptomus, lavonus, sugyvulėjusius žmones; nebepaisoma tokiu laiku kaimynystės, giminystės, doros mieste ir kaime. Dievo ir žmonių įstatymai nebegalioja, nes nebėra kam nei jų saugoti, nei vykdyti. Maro temos variacijos skamba ir novelėse, kur kalbama apie šykštumą (I, 7, 8), veidmainiavimą (I, 6; IX, 2), pavyduliavimą (VII, 5), moralinį palaidumą (V, 10; VII, 6; VIII, 2), melagystes (I, 1; VIII, 1) ir kitas ydas.

---

[5] Cit. iš: *Bergin Th. G.* Op. cit., p. 63.

[6] *Хлодовский Р. И.* Декамерон. Поэтика и стиль.— М., 1982, с. 92 и след.

[7] *Бранка В.* Указ. соч., с. 49.

Tokiu metu dešimt Florencijos aristokratų susitinka bažnyčioje po pamaldų ir sutaria išvykti iš mirties, smurto, chaoso, baimės pasaulio į užmiesčio vilą ir ten laukti epidemijos pabaigos. Jie persikelia tarsi į žemiškąjį rojų. Įvado antrosios dalies tema varijuojama novelėse apie proto, kilnumo, doros, žmoniškumo triumfą, ypač dešimtos dienos pasakojimuose. Įvado „rėmų" temų kontrastą pakartoja novelių motyvų, paveikslų, Čapeleto (I, 1) — Grizeldos (X, 10) charakterių priešprieša. „Rėmų", visos knygos, atskirų novelių struktūra, motyvų išdėstymas simetriški, kaip reikalavo viduramžių retorikos ir poezijos taisyklės.

Bendruomenės gyvenimas viloje idiliškos gamtos fone (beje, gamtovaizdis aprašytas klišėmis, tradicine viduramžių pavasario „sodų" frazeologija) — tai savotiška ankstyvoji humanistinė utopija. Pasakotojai — kilmingi, išsilavinę, protingi žmonės, elitinė visuomenės dalis, iškyla virš anarchijai pasidavusios masės. Vilos pasaulyje tvarkomasi pagal monarchijos principus: kasdien renkama karalienė ar karalius, ir taip visi pabūna ir valdovais, ir valdiniais. Čia vyrai ir moterys lygūs, nors pačios moterys pripažįsta, jog vyrai savo fizinėmis, proto bei intelekto galiomis pranašesni už jas (I d. įvadas; IX, 9). „Reikia gyventi džiaugsmingai, juk tam mes ir pabėgome nuo sielvartų",— sako Pampinėja (I d. įvadas); čia pramogaujama, bet tai nėra tik epikūrietiška bendruomenė, čia laikomasi visų krikščioniškosios dorovės reikalavimų. „Dekamerono" utopija humanistiškai egoistiška: tai utopija tik dešimčiai žmonių, skirtingai nuo XVI a. humanistų T. Moro bei F. Rablė pavaizduotų daug demokratiškesnių utopijų.

Septynios pasakotojos — daugiausia paties Dž. Bokačo ankstesnių kūrinių personažai, pavyzdžiui, Pampinėja, Fjameta, Emilija, Filomena; Laureta — Petrarkos lyrikos Laura, Eliza — Vergilijaus Didonė, Neifilė — Dantės eilėraščių herojė. Rašytojas teigia, jog šios damos — florentietės, tik jis nenorįs sakyti jų tikrųjų vardų. Trys vyrai — Filostratas, Pamfilas ir Dionėjas — taip pat ankstesnių kūrinių veikėjai, lyg paties autoriaus trys „veidai", meilės būsenos. Pasakotojų ir dienų skaičius turi simbolinę prasmę: pitagoriškas skaičius dešimt, kaip ir šimtas, reiškia harmoniją, tvarką: septynios damos — septynios dorybės, septyni laisvieji menai; trys vyrai užbaigia skaičių dešimt ir kartu simbolizuoja vyriškąjį pradą[8].

Po pirmos dienos novelių įvairia tematika likusioms dienoms, išskyrus devintą, nurodomos temos. Kiekviena diena užbaigiama daina, kuri papildo pasakotojų charakteristikas, savaip susieja pasakotojų pasaulį su pasakojamuoju. Ši lyrika yra ir puošni poetinė figūra „Dekamerono" prozoje.

[8] *Bering Th. G.* Op. cit., p. 295.

Novelių topografija labai plati: nuo Ispanijos ligi Kinijos, nuo Airijos ir Škotijos ligi arabų kraštų. Veiksmas vyksta ir legendiniais, ir kryžiaus karų, ir Dž. Bokačo laikais. Iš septyniasdešimt devynių novelių, kurių veiksmas vyksta Italijoje, dvidešimt devynios skiriamos Florencijai. Visos viduramžių visuomenės klasės, profesijos, „specialybės" pavaizduotos „Dekamerone": karaliai ir sultonai, jų patarėjai, princai, riteriai, visų hierarchijų ir luomų dvasininkija, kareiviai, gydytojai, juristai, tapytojai, trubadūrai, pirkliai, bankininkai, amatininkai, valstiečiai, tarnai, plėšikai, vagys, piratai, lošėjai, parazitai, sąvadautojai, visokios meilės mėgėjai ir pan. 80% visų veikėjų — aristokratijos ir buržuazijos atstovai, 20% — sodiečiai, tarnai, kita prastuomenė. Novelių veikėjai, kaip ir pasakotojai, nėra psichologiniai ar giliau individualizuoti charakteriai, tai tipai, bet daugelį jų — notarą Čapeletą, sodininką Mazetą, pirklį Andreučą, brolį Čipolą, kvaišą Kalandriną ir jo nutrūktgalvius bičiulius, tauriąją Grizeldą — įsimename ilgam.

V. Branka „Dekameroną" vadina „viduramžių rudens pirklių klasės epopėja"[9], turėdamas omenyje epochos dvasią, kūrinio „buržuazinę atmosferą". Daugelyje novelių pasakojama apie realius XIII—XIV a. italų pirklių, bankininkų, amatininkų nuotykius, jų buitį, papročius. Dž. Bokačas pirmąkart Europos literatūroje prabyla teigiamai apie pirklių luomą, vaidinantį tokį svarbų vaidmenį ekonominiame, politiniame bei kultūriniame Italijos miestų gyvenime. Pirkliai grumiasi su likimu, protu, gudrumu nugali savo varžovus, priešus, išradingi meilėje, kaip Andreučas ir Salabaetas (II, 5; VIII, 10). Net ir novelėse ne apie pirklių nuotykius vyrauja „buržuazinė atmosfera", XIV a. realijos, minimi vekseliai, užstatai, skolos, mokesčiai, kainos, kalbama apie Italijos miestų konkurenciją — Florencijos su Venecija, Piza, Sjena ir kitais — dėl prekybos. Ši atmosfera jaučiama ir pasakotojų komentaruose.

Pirmąkart italų literatūroje plačiai pavaizduoti ir žemesnieji sluoksniai — amatininkai, tarnai, kaimiečiai. Ir šiame, kaip ir aristokratų ar pirklių, pasaulyje Dž. Bokačas mato kilnius, taurius jausmus (IV, 7, 8; VI, 2), bet dažniausiai būtent šią visuomenę jis vaizduoja karikatūriškai.

Pirmos dienos novelėse nužymėtos visos knygos temos, motyvai, atsikartojantys kitų dienų novelėse. Čia šaipomasi iš pasauliečių ir dvasininkų godumo, šykštumo, veidmainiavimo, kalbama apie toleranciją, proto išradingumą ir sąmojį, įvairius meilės ryšius. Antrą ir trečią dieną pasakojama apie fortūnos permainingumą, ketvirtą ir penktą — apie meilę, šeštą dieną — apie sąmojo bei taiklaus žodžio reikšmę, septintą ir aštuntą — apie meilės išdaigas ir pinigus ar kitokią naudą; devinta diena neturi griežtos temos, o palinodinė dešimta

[9] *Бранка В.* Указ. соч., с. 147.

diena vaizduoja dorybių triumfą. Dešimtos dienos novelės vėl simetriškai atkartoja likimo, meilės, proto išradingumo motyvus, o knygą užbaigia idealizuotas altruistės Grizeldos paveikslas, dorybių įsikūnijimas.

„Dekamerone" vyrauja dvi pagrindinės temos — meilės ir likimo, o su jomis susijusi grandinė kitų temų bei motyvų: proto, intelekto, ydų, dorybių ir kitos.

Dž. Bokačo požiūris į fortūną, likimą, dvilypis. Likimas suvokiamas kaip apvaizdos, dieviškojo teisingumo įrankis (I, 6, 7; II, 2, 4). Pirmos dienos įvade kalbama apie dangaus žiaurumą, šiuo maru baudžiantį nuodėmingus žmones; likimas nustumia, o dievas iškelia žmogų dar aukščiau (II, 3); novelėse apie likimo išdaigas (II, 6, 7, 8; VI, 2 ir kt.) jis suvokiamas scholastine, Tomo Akviniečio, Dantės dvasia. Šia likimo samprata remiasi ir vėlesnieji Dž. Bokačo kūriniai, ypač „Apie garsiųjų vyrų likimus".

Daugelyje novelių ryškėja humanistinė likimo koncepcija: žmogus savo protu, narsa, aktyvia veikla priešinasi fortūnai. Intelektu, protu galima sumažinti likimo pavojus, sušvelninti ar net nukreipti jo smūgius (I, 5; V, 9; VIII, 10 ir kt.), taip pat kilnumu, dosnumu pakeisti kito žmogaus dalią (X, 1, 2). Taip „Dekamerone" formuojasi ir Renesanso žmogaus samprata: jis — savo likimo šeimininkas.

Likimas ir meilė — aukščiausios jėgos, žmogaus fizinių, dvasinių, protinių galių matas ir išbandymas. Meilė — didesnės daugumos novelių tema arba motyvas.

Renesanso meilės filosofiją dėsto pats autorius, jo dešimt pasakotojų, ją iliustruoja novelių herojai. Moterys įkvėpė rašytoją „sukurti tūkstančius eilėraščių, o mūzos neįkvėpė nė vieno", nors, teisybė, daug jam padėjo, pamokė, dar ir dabar jį aplankančios (IV d. įvadas); „meilė stipresnė už likimą", „meilė — snūduriuojančių protų žadintoja",— teigia Pamfilas(V, 1); „Meilės jėga milžiniška ir mylimuosius ji stumia į drąsiausius žygius ir nepaprastus pavojus",— tvirtina Pampinėja (V, 6). „Nors Amūras mielai gyvena didžiūnų rūmuose, vis dėlto jis neaplenkia ir varganų lūšnų: prieš šį galingiausiąjį valdovą beturčiai dreba kaip ir turtingi ponai" (IV, 7), o pirklio sūnus ir siuvėjo dukra (IV, 8) tampa tikraisiais Romeo ir Džuljetos pirmtakais. „Iš tiesų kokia nuostabi ir žmogaus protui sunkiai suvokiama meilės galybė!" (IV, 8); „tegyvuoja meilė, teprasmenga vaidai ir visos negerovės" (VII, 4).

Dž. Bokačo požiūryje į meilę esama nemaža viduramžių kurtuazinio kodekso atspindžių, pavyzdžiui, įsimylima per atstumą, iš girdų (IV, 4), aukštinama kurtuazinė meilė (V, 9), meilė daro žmogų kilnų, narsų, skatina žygiams, žadina gėrio pradą, protą (V, 1 ir ankstesniuose rašytojo kūriniuose „Florencijos nimfų komedija", „Fjezolės nimfos").

Meilė humanistui Dž. Bokačui — ne nuodėmė, o prigimties impulsas, ne

transcendentalus, o žemiškas jausmas, kūniška aistra, net erotiškas aktas. Dž. Bokačas pirmasis Europos literatūroje reabilituoja prigimtį — kas myli, „elgiasi pagal prigimtį" (IV d. įvadas). Prigimtis stipresnė už proto balsą (Baldučio istorija IV d. įvade), už asketizmą ar celibatą (IV, 2; VII, 3; IX, 2), prigimtis nepaiso luominės nelygybės (IV, 1, 5, 8, 9; V, 4). Dažnai veidmainystė, apgavystės atsiranda dėl to, kad nepaisoma prigimties arba ji varžoma. Meilės jėgai, prigimties balsui paklūsta visi — jauni ir seni, turtingi ir varguoliai, pasauliečiai ir dvasininkai.

Dvasininkai tokie pat nuodėmingi mirtingieji kaip ir pasauliečiai, pavaldūs prigimčiai. Kai vienuolis nusirengia drabužį, lieka „toks pat vyriškis kaip ir visi kiti" (VIII, 3), o jauna mergina, apsivilkusi juodą vienuolės apdarą, nepavirsta akmeniu (III, 1). Dž. Bokačas nesmerkia dvasininkų ir vienuolių poelgių, jeigu jie kyla iš žmogiškų silpnybių, pasidavus prigimties balsui (I, 4; III, 1, 10; IX, 2 ir kt.). Bet jeigu apsimetama, gudraujama norint ką apgauti, jis negaili piktos invektyvos, ironiško komentaro: kandžiai pašiepia vienuolių ir kunigų nesantūrumą, puošeiviškumą (III, 7, 8; VII, 3; VIII, 2), godumą, veidmainiavimą (II, 6; I, 2, 6). „Dekameronas" tęsia viduramžių literatūros antiklerikalinės satyros tradiciją, bet jo autorius kai kurias problemas (pavyzdžiui, prigimties) sprendžia kaip humanistas. Dž. Bokačas griežtai atkerta savo kritikams, kaltinantiems jį nepagarba tikėjimui (IV d. įvadas, autoriaus baigiamasis žodis). Tiek dvasininkų, tiek pasauliečių ydas pajuokdamas, jis aukština dosnumą, gailestingumą, sugebėjimą ir norą atleisti, altruizmą.

Kaip humanistas, Dž. Bokačas kalba ir apie prigimtinę teisę „palaikyti, sergėti ir ginti savo gyvybę" (I d. įvadas), aukština protą, padedantį priešintis likimui, tramdantį instinktus, žavisi mokytumu, kultūringumu, skelbia pakantumą kito silpnybėms bei klaidoms, nes „visi mes iš to paties molio drėbti". „Dekamerone" jo nedomina metafizinės problemos, rašytojas vaizduoja gyvenimą, kupiną ne tik pavojų, negandų, skausmo, bet ir malonumų bei žavesio.

Kaip kūrinys, vaizduojantis žemiško gyvenimo džiaugsmą, „Dekameronas" dažnai vadinamas „žmogiškąja komedija", kategoriškai jį iškeliant kaip priešpriešą Dantės „Dieviškajai komedijai" (Fr. De Sanktis) ar gretinant abu kūrinius ir aiškinant novelių knygą kaip Dantės poemos tęsinį, tik jau vėlyvosios gotikos epochoje, patvirtinantį viduramžių ir humanistinės kultūros perimamumą (V. Branka, Dž. Džakalonė, T. Berdžinas, A. Borlengis ir kt.).

„Žmogiškąja komedija" „Dekameronas" gali būti vadinamas ir metaforiškesne prasme: Pragaras — maro siaubiama Florencija, Rojus — idiliškas, utopinis užmiesčio vilos pasaulis, Skaistykla — šimtas pasakojimų[10], vaizduo-

[10] *Trinkaus Ch.* The Poet as Philosopher: Petrarch and the Formation of the Renaissance Consciousness.— New Haven, 1979, pp. 128—129.

jančių tikrąją gyvenimo dramą.

Dž. Bokačas išaugo viduramžių filosofijos, scholastikos, poezijos bei retorikos dirvoje, todėl jo kūryboje daug ambivalentiškumo, tradiciška ir novatoriška susipynę. Jo estetinė teorija — viduramžių estetinių teorijų sintezė; žanro, poezijos funkcijų, stiliaus samprata dar viduramžiška. Forma ir stiliumi „Dekameronas" atitinka „komediją": prasideda liūdnai, maro, ydų vaizdais, baigiasi linksmai — grįžtama į normalų gyvenimą, triumfuoja dora, žmoniškumas.

Dž. Bokačas sukūrė italų literatūrinės prozos stilių. Jis rašo ritmine proza, simetriškai dėsto frazes. Frazės dažnai aforistiškos, kalboje nemaža priežodžių, patarlių, kalambūrų. Kalambūrais Dž. Bokačas „maskuoja" erotines ar šiaip grubias scenas. Jis nevengia kasdienės šnekamosios kalbos žodžių, frazių, profesionalizmų, tarmybių, bet jo kalba visada grakšti, tai literatūrinė Toskanos kalba. „Dekamerono" stilius — dviejų stilių, aukštojo, „tragiško", panegiriškojo ir „komiško", realistinio, sintezė.

Nuo „Dekamerono" prasideda prozinės Renesanso novelės tradicija Vakarų Europos literatūroje. Dž. Bokačas sukūrė Renesanso novelės žanrinį modelį. Novelės šaltiniai buvo anekdotiški, komiški, pamokomi pasakojimai, pasakėčios, legendos, liaudies dainos; į ją įsiliejo ir riterių romanų romantika, farso ir fablio buitiškumas, legendų idealizmas, istorinės kronikos rimtis, retorikų pamokos. Dž. Bokačas savo pasakojimus vadino „novelle", „novellette", „favole", „parabole", „istorie" (novelės, noveliukės, pasakėčios, parabolės, istorijos). Jo novelė pasižymi kompoziciniu išbaigtumu, nedidele apimtimi, „retorine architektūra". Ar tai būtų trumputė anekdotinio tipo novelė (pvz., VI d.), ar ilgesnė siužetinė novelė, jos struktūra visada trinarė: a) argumentas, b) fabula (iliustracija), c) bendra tiesa ar moralas (išvada). Pavyzdžiui, X, 5: a) „...Meseras Džentilė pasielgė tauriai; bet jeigu kas tvirtintų, kad kilniau pasielgti neįmanoma, gal nesunku būtų įrodyti, kad jis klysta"; b) (pati fabula); c) „Iš tiesų kvaila, man regis, būtų manyti, kad anas kilnumas galėtų lygintis su šituo". Čia atsispindi scholastinės kazuistikos tradicija. Novelėje visada jaučiamas pasakotojas. Svarbiausia joje — nepaprasti, „nauji" įvykiai, ryškios situacijos, kiek nelaukta, net paradoksali atomazga, komiška, romantiška, intelektuali ir kitokia atmosfera, pagal kurią nesunku susekti tradiciją ar šaltinį, pavyzdžiui, riterių romano (IV, 9), farso (IV, 10; V, 10), hagiografinio kūrinio (X, 10) ir pan. Novelėse nekeliamos aštrios politinės ar socialinės problemos, pasakotoją domina veikėjų jausmai, moraliniai poelgių motyvai.

„Dekameronas" pagimdė ištisą plejadą Renesanso novelistų Italijoje, Prancūzijoje, Ispanijoje: Dž. Serkambis, Džovanis Florentietis, F. Saketis, M.

Gvardatas, M. Bandelas, Margarita Navarietė, B. Deperjė, M. de Servantesas, Lopė de Vega ir kiti rašytojai tęsė Dž. Bokačo novelės tradicijas. Dž. Bokačo novelistika įsiliejo į Renesanso ir vėlesnę epinę poeziją (L. Ariostas, Dž. Kitsas ir kt.), į dramą (N. Makiavelis, V. Šekspyras, Lopė de Vega, G. E. Lesingas, L. Pirandelas ir kt.), į ispanų šelmių romaną ir novelę ir daugelį kitų žanrų. Naujųjų laikų Europos literatūros procesas neįsivaizduojamas be Dž. Bokačo novelistikos kaip ir be F. Petrarkos lyrikos.

Dž. Bokačo, kaip ir vėlesnė Renesanso novelė nėra tiesiogiai įėjusi į lietuvių literatūrą — jos klestėjimo laikotarpiu buvo tik klojami lietuvių raštijos pamatai. Dž. Bokačo novelistika lietuvių literatūrą greičiausiai pasiekė integruota kituose Europos poezijos, prozos bei dramos žanruose. XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje suklestėjęs lietuvių apsakymas nesisieja su Renesanso novelistika, jis išaugęs iš naujųjų laikų realistinių literatūros tradicijų.

Su „Dekameronu" ir kitais Dž. Bokačo kūriniais siauras lietuvių skaitytojų ratas susipažino iš vertimų į lenkų, vokiečių, rusų ir kitas kalbas. Lietuvių kalba nepilnas „Dekamerono" vertimas buvo išleistas 1929 m., pirmas pilnas E. Viskantos vertimas — 1969 m. Dž. Bokačo novelė šių dienų lietuvių prozininkams negali neteikti žodžio šmaikštumo ir taiklumo, kalbos grakštumo, argumentacijos, kompozicinės disciplinos pamokų.

IRENA VARNAITĖ

PAAIŠKINIMAI

[1] *...praėjusio maro metu.*— Turima omenyje maro epidemija, prasidėjusi 1348 m. sausio mėn. Toskanoje ir nusiaubusi visą Europą.

[2] *...telpa vos keliuose žodžiuose...*— Aiški litotė: keliuose puslapiuose.

[3] *...nuo dievo sūnaus... įsikūnijimo...*— Metai tada ne visur buvo skaičiuojami nuo sausio 1 d., bet kai kuriose vietose nuo gruodžio 25 d. (Kristaus gimimo), Florencijoje nuo kovo 25 d. (Kristaus įsikūnijimo) ir pan.

[4] *Galenas* (apie 130—200 m.) — žymus gydytojas anatomas Romos imperijos laikais. *Hipokratas* (apie 460—377 m. pr. m. e.) — garsus antikinės Graikijos gydytojas, mokslinės medicinos pradininkas. *Eskulapas* — senovės graikų mitologijoje gydymo dievas. Per marą, siautusį Romoje 292 m. pr. m. e., jo kultas buvo perkeltas į Romą.

[5] *Pirmąją... pavadinsiu Pampinėja, antrąją — Fjameta ir t. t.*— Manoma, kad tai moterys, kurias Dž. Bokačas yra mylėjęs. Visų jų vardai reikšmingi. Pampinėja — „žydinti"; Fjameta — „fiamma" *it.* „liepsna", perkeltine prasme „aistra, meilė"; „-eta" mažybinė priesaga; Filomena — „mėgstanti dainuoti"; Emilija — „švelnioji"; Laureta — pagal mitą Dafnė, paversta lauro medžiu; Neifilė — „pirmąsyk pamilusi"; Eliza — „paliktoji".

[6] *Vienas iš jų vadinosi Pamfilas ir t. t.*— Vyrų vardai taip pat reikšmingi ir po jais įvairiais aspektais slepiasi pats Dž. Bokačas. Pamfilas („visas meilė") — laimingasis, meile besidžiaugiąs Bokačas; Filostratas („sugniuždytas meilės") — nelaimingas ir meile nusivylęs Bokačas; Dionėjas („Venerai paaukotas", Dionė — Veneros motina) — geidulingasis, gyvenimu besimėgaujantis Bokačas.

[7] *Parmenas... Siriskas... Tindaras... ir t. t.*— graikiški vardai, aptinkami Terencijaus ir Plauto komedijose.

[8] *...išmuš trečią valandą...*— Kaip ir romėnų laikais, viduramžiais laikas buvo dalijamas į dvylika valandų nuo saulėtekio iki saulėlydžio, o tos dvylika valandų buvo skirstomos į keturis tarpus (po tris valandas kiekvienas). Pirmasis tarpas — *it.* terza, *lot.* tertia (trečia) — baigdavosi apie 9 val.; antrasis tarpas — *it.* sesta, *lot.* sexta (šešta) — baigdavosi apie 12 val.; trečiasis tarpas — *it.* nona, *lot.* nona (devinta) — baigdavosi apie 15 val.; ketvirtasis tarpas — *it.* vespro, *lot.* vesper (vakaras) — baigdavosi saulėlydžiu apie 18 val. Valandos, dienai trumpėjant ar ilgėjant, atitinkamai būdavo trumpesnės ar ilgesnės. Bet šešta valanda (sesta, sexta) visada būdavo vidurdienį, lygiai 12 val.

[9] *Mušatas Francezis* (Musciatto Franzesi) — iš pradžių beturtis, vėliau tapo turtingu pirkliu, buvo pakeltas į riterius ir tarnavo Prancūzijos karaliaus Pilypo Gražiojo (1268—1314) dvare.

[10] *popiežius Bonifacas*— popiežius Bonifacas VIII (1235—1303).

[11] *...praminė ne Čapelu, o Čapeletu.*— Italų kalboje priesaga *-etto, -etta* — mažybinė.

[12] *...tų lombardiškų šunų...*— Anuometinėje Prancūzijoje visi italai ir palūkininkai buvo vadinami lombardais.

[13] *...šeštadienį, po devynių...*— Tais laikais uolūs tikintieji sekmadienį pradėdavo švęsti nuo šeštadienio popietės.

[14] *...argi kitur galėtum rasti... išmintingesnių vyrų negu čia?* — Kalbama apie garsų tuo metu Sorbonos teologijos fakultetą.

[15] *...priminė atsitikimą su vienu žydu.*— Ši istorija buvo labai paplitusi viduramžiais ir mažai kuo skyrėsi nuo Dž. Bokačo novelės. Pasinaudodamas jos siužetu, vokiečių rašytojas G. E. Lesingas (1729—1781) sukūrė dramą „Natanas Išmintingasis".

[16] *Saladinas* (1137—1193), arba Salach-ad-Dinas — Egipto ir Sirijos sultonas. Jo suvienyta Egipto ir Sirijos kariuomenė sėkmingai kovojo prieš krikščionių riterius ir 1187 m. atėmė iš jų Jeruzalę. Pagal padavimus jis pasižymėjo religine tolerancija ir humanišku elgesiu su belaisviais, todėl tarp krikščionių buvo labai išgarsėjęs.

[17] *Babilonija* — viduramžiais taip buvo vadinamas Egiptas.

[18] *...saugodamasi pamilti vyriškį, aukščiau stovintį už ją...*— patarimas, dažnai pasitaikantis viduramžių literatūroje.

[19] *Monferato markizas.*— Paleologai, Monferato markizai, buvo viena žymiausių Italijos dinastijų viduramžiais. Jų valdos buvo ne tik Pjemonte, bet ir Tesalijoje bei Jeruzalėje. Paleologų dinastija baigėsi 1533 m.

[20] *...Pilypo Vienakio dvare...*— Kalbama apie Pilypą Augustą (1165—1223), kuris su Frydrichu Barbarosa ir Ričardu Liūtaširdžiu vadovavo III kryžiaus žygiui (1201). Šiame žygyje dalyvavo ir Monferato markizas Bonifacas I.

[21] *...liepsningai ją įsimylėjo...*— Įsimylėjimas nemačius, vien iš girdų— dažnas motyvas viduramžių meilės literatūroje.

[22] *...cum gladiis et fustibus* (lot.) — „kalaviju ir vėzdu" — juridinis inkvizicijos teismo posakis, nurodąs fizinių kankinimų priemones.

[23] *...ypatingas švento Jono Auksaburnio garbintojas...*— t. y. florinų, kurie buvo kaldinami su švento Jono atvaizdu.

[24] *Činčiljonė* — garsus girtuoklis, kurio vardas ilgainiui tapo bendriniu.

[25] *Epikūras* — antikinės Graikijos filosofas materialistas (apie 342—270 m. pr. m. e.); jis mokė, kad žmogaus siela susidedanti iš smulkiausių atomų, o po mirties suirstanti ir išnykstanti.

[26] *„Gaus šimteriopai ir paveldės amžinąjį gyvenimą"* — citata iš Evangelijos pagal Matą, 19, 29.

[27] *Kanė dela Skala* (Cane della Scala, 1291—1329) — Veronos valdovas, žymus karvedys, meno ir mokslo globėjas, suteikęs prieglobstį tremtiniui Dantei. Poetas jį šlovina „Rojaus" XVII giesmėje.

[28] *Frydrichas II* (1194—1250) — Sicilijos karalius, pagarsėjęs savo dosnumu.

29 *Vienas tik Bergaminas...*— tais laikais iš tikro buvo pasakotojas Nikolò, vadinamas Bergaminu, veikalo „Dialogus creaturarum" autorius.

30 *Primasas* (Primasso), arba Primas — Kelno vyskupas, gyvenęs XIII a. pirmoje pusėje, literatas ir poetas.

31 *Kliuni* (Cluny) — garsus švento Benedikto ordino vienuolynas, įsteigtas 910 m.

32 *Erminas de Grimaldis* (Ermino de Grimaldi) — kilęs iš senovinės genujiečių patricijų giminės; apie XIV a. vidurį tapo Monako valdovu.

33 *Gviljelmas Borsjerė* (Guiglielmo Borsiere) — istorinis asmuo, miręs apie 1300 m. Dantė jį mini „Pragaro" XVI giesmėje.

34 *Pirmojo Kipro karaliaus laikais...*— Pirmuoju Kipro karaliumi (1192—1194) buvo Gi de Luzinjanas, bevalis ir neryžtingas žmogus.

35 *Gotfridas Bujonietis* (Godefroy de Bouillon, apie 1060—1100 m.) — Žemutinės Lotaringijos hercogas, I kryžiaus karo (1099) riterių vadas. Gotfridui Bujoniečiui vadovaujant, kryžiuočiai paėmė Jeruzalę, ir jis, kaip Jeruzalės karalystės valdytojas, vadinosi „Kristaus grabo gynėju".

36 *maestras Albertas* — spėjama, kad tai Albertas Dzankaris (Alberto Zancari), garsus medicinos daktaras, dėstęs Bolonijos universitete nuo 1326 m. iki pat savo mirties. Jo žmona iš tikrųjų buvo Malgerida.

37 Dainas knygoje vertė Aleksys Churginas.

38 *Agolančiai* (Agolanti) — kilminga florentiečių giminė, ištremta iš Florencijos XVII a. antroje pusėje.

39 *...nesukalba poterių į šventą Julijoną...*— Šventas Julijonas buvo laikomas keleivių globėju.

40 *...Aco Ferariečio laikais...*— Tikriausiai kalbama apie Acą VIII, Feraros valdovą, mirusį 1308 m.

41 *...už švento Julijono tėvo bei motinos vėlę...*— Kaip pasakoja legenda, juos per klaidą nužudė šventas Julijonas.

42 *„Dirupisti", „Intemerata", „De profundis"* — populiarios tais laikais maldos.

43 *...siautėjo karas...*— Tikriausiai turimas omenyje Aco VIII karas su broliu Frančesku (1305—1307).

44 *...kaleno dantimis it garnys...*— Reminiscencija iš Dantės („Pragaras", XXXII giesmė), kurių nemaža „Dekamerone".

45 *Lamberčiai* (Lamberti) — turtingi Florencijos pirkliai.

46 *...vertėsi tokiu amatu...*— Agolančių pavardė etimologiškai aiškinama kaip „adatų gamintojai".

47 *...karas tarp karaliaus ir jo sūnaus...*— t.y. tarp Anglijos karaliaus Henriko II (1154—1189) ir jo pirmagimio, princo Henriko. Apie šį karą užsimena ir Dantė „Pragaro" XXVIII giesmėje.

48 *...pamatė baltąjį abatą...*— Benediktinų ordino vienuoliai dėvėdavo baltais drabužiais.

49 *...nuėjo tiesiai pas popiežių...*— Tikriausiai turimas omenyje popiežius Aleksandras III (1159—1181).

[50] *...už Škotijos karaliaus...*— Tikriausiai kalbama apie Škotijos karalių Vilhelmą (1143—1214).

[51] *...ėmė grobstyti svetimas gėrybes...*— Tuo metu korsarų verslas nebuvo laikomas gėdingu.

[52] *...atplaukė į archipelagą...*— t. y. į Graikijos archipelagą Egėjo jūroje.

[53] *barka* (*it.* barca) — prekybinis vienstiebis genujiečių laivas.

[54] *...užmezgė... ryšius su mūsų karaliumi Karoliu...*— t. y. su Karoliu II (1285—1309).

[55] *...apie tai sužinojo karalius Frydrichas...*— Kalbama apie Frydrichą II Aragonietį, 1296 m. paskelbtą Sicilijos karaliumi (valdė Siciliją iki 1337 m.).

[56] *Filipas Minutolas* (Filippo Minùtolo) — Neapolio arkivyskupas, miręs 1301 m. spalio 24 d. Jo palaikai ir dabar ilsisi katedroje, apie kurią rašė Dž. Bokačas.

[57] *Manfredas* — nesantuokinis Frydricho II sūnus, nuo 1258 m. tapęs Sicilijos karaliumi.

[58] *...Arigetas Kapečė... turėjo... žmoną... Beritolą Karačolą.*— Kapečės ir Karačolai buvo vienos kilmingiausių Neapolio giminių.

[59] *...nukovė Manfredą...*— Tai įvyko 1266 m. vasario 25 d.

[60] *Kuradas iš markizų Malespinių giminės* — Kuradas II di Vilafranka (Currado II di Villafranca), miręs 1294 m. Jį mini Dantė „Skaistyklos" VIII giesmėje.

[61] *...Aragono karalius Petras susitaręs su meseru Džanu di Pročida...*— Aragono karalius Petras III (1236—1285), vedęs Manfredo dukterį ir laikęs save teisėtu Sicilijos valdovu, po „Sicilijos mišparų" (1282 m. kovo 31 d.) prasidėjus sukilimui prieš prancūzus, įsikišo į Sicilijos reikalus, sutriuškino Karolį I Anžujietį ir tapo Sicilijos karaliumi. Jam padėjo legendinis Džovanis da Pročida (Giovanni (Gian) da Procida), išprovokavęs „Sicilijos mišparus".

[62] *Kai šitie taurūs ir džiaugsmingi pasisveikinimai atsikartojo tris ar keturis sykius...*— pažodinė citata iš Dantės „Skaistyklos" VII giesmės.

[63] *...todėl, mano damos, aš palieku jums tai įsivaizduoti.*— Čia, kaip ir kitur, kreipiamasi vien į damas, nes tokie buvo to meto kurtuaziniai papročiai.

[64] *Beminedabas* — sugalvotas vardas.

[65] *Algarvijos karalius...*— Algarvija buvo vadinama šiaurinė Maroko dalis.

[66] *Osbekas* — Aukso ordos chanas (1313—1340).

[67] *Bazanas* — pramanytas vardas.

[68] *Kai Romos imperijos valdžia iš prancūzų perėjo į vokiečių rankas...*— Frankų karalius Karolis Didysis (742—814) 800 m. popiežiaus buvo apvainikuotas „Romos imperatoriumi". Po jo mirties Karolio Didžiojo imperija (į kurios sudėtį įėjo dabartinės Prancūzijos, Vakarų bei Pietų Vokietijos, Šiaurės ir Vidurio Italijos, Belgijos, Olandijos, Austrijos ir iš dalies Ispanijos teritorijos) suiro. 962 m. popiežius apvainikavo ir paskelbė „Romos imperatoriumi" vokiečių karalių Otoną I (912—973).

[69] *Antverpeno grafai* buvo Prancūzijos karaliaus giminaičiai.

[70] *...dama pasisodino jį greta savęs...*— Situacija, primenanti Paolo ir Frančeskos susitikimą (Dantė, „Pragaras", V giesmė).

[71] *...jie pasmerkė amžinam ištrėmimui grafą...*— Daugelis „Dekamerono" komentatorių mano, kad šią siužetinę liniją Dž. Bokačas paėmęs iš Dantės: „Dieviškojoje ko-

medijoje“ („Skaistyklos“ VI giesmė) Dantė pasakoja apie Pjerą dela Brošą, Prancūzijos karaliaus Pilypo Gražiojo patikėtinį, kuris, karalienės panašiai apšmeižtas, buvo pasmerktas mirti (1278).

72 *Džinevra, kurią visi... laikė aukščiausios doros pavyzdžiu.*— Nekaltai apšmeižtos žmonos motyvas buvo paplitęs Rytų ir Vakarų novelistikoje. Jo įkvėptas ir Šekspyras parašė savo romantinę dramą „Cimbelinas“.

73 *...ėmėsi mokyti žmoną kalendoriaus, tinkamo nebent mažiems vaikams, pradedantiems skaityti, ir kadaise išspausdinto... Ravenoje.*— Ravenoje buvo tiek bažnyčių, kiek yra dienų metuose, tad beveik kasdien pasitaikydavo šventė. Kad nereikėtų eiti į mokyklą, vaikai nuolat žiūrėdavo kalendoriuje, ar ta diena nepažymėta raudonai. Todėl Dž. Bokačo laikais įsigalėjo paprotys nešiotis kalendorių už diržo.

74 *Bjaurus vagis nepaiso švenčių!* — Ši vieta dar ir kitaip komentuojama: „Bjauri skylė nenori švenčių!“

75 *Langobardų karalius Agilulfas...— Langobardai* — senovės germanų gentis, 568 m. įsibrovusi į šiaurinę Italiją ir apsigyvenusi šiaurinėje ir vidurinėje Italijoje; dabar šios sritys vadinasi Lombardija ir Toskana. *Agilulfas* — Turino hercogas, 590 m. vedė langobardų karaliaus Autario našlę Teodolindą ir tapo ketvirtuoju langobardų karaliumi (591—615).

76 *...priklauso rykštininkų sektai.*— Rykštininkų sekta — vadinamieji flagellanti (*lot.* flagellum — rykštė), kurie, atgailaudami už savo nuodėmes, plakdavosi. Ši sekta XIII—XV a. buvo labai paplitusi Italijoje, Prancūzijoje ir Vokietijoje.

77 *...šuoliuojanti švento Benedikto ar švento Jono Gvalberto žirgu...*— Vienuolis tikriausiai priklausė benediktinų ordinui, švento Jono Gvalberto brolijai.

78 *Verdželeziai* (Vergellesi) — kilminga Pistojos giminė. 1326 m. kažkoks Frančeskas Verdželezis iš tikrųjų buvo Lombardijos podesta.

79 *...susieiti su juo vienoje miesto pirtyje...*— Pirtys viduramžiais turėjo blogą vardą: paprastai ten būdavo meilužių susitikimo vieta.

80 *Tedaldas delji Elizėjis... buvo įsimylėjęs Aldobrandino Palerminio žmoną...*— Elizėjai (Elisei) ir Palerminiai (Palermini) — kilmingos Florencijos giminės.

81 Užuomina į Kristaus žodžius apie fariziejus (Evangelija pagal Matą, 23, 3).

82 Laisva citata iš Evangelijos pradžios.

83 *Kalnų Senis* (*lot.* Senex de Montanis) — legendinis viduramžių asmuo, vadovavęs religinei sektai, įsikūrusiai apie XI amžiaus galą Persijos kalnuose. Apie jį plačiai kalba venecijietis Markas Polas (Marco Polo, 1254—1323) savo knygoje apie kelionę po Rytų kraštus. Tie migdomieji milteliai, kurių Senis duodavęs, esą ne kas kita, kaip indiškų kanapių ekstraktas, arabų vadinamas hašišu.

84 *...apie meserą Gviljelmą ir damą de Verži...*— Gviljelmo, ar Guljelmo (Guglielmo di Vergy) ir jo žmonos Lauros nuotykiai buvo apdainuoti vienoje prancūzų poemoje, labai paplitusioje viduramžiais.

85 *...be antraštės* (senza titolo).— Šie žodžiai įvairiai komentuojami. Vieni teigia, jog Dž. Bokačas norėjęs čia pasakyti, kad jo knygos antraštėje nėra autoriaus pavardės, antri — kad jo knyga be dedikacijos (ši interpretacija atrodo patikimiausia). Tretieji mano, kad knyga iš tikrųjų lyg ir be antraštės, nes žodis „dekameronas“ žymi

ne tiek veikalo pavadinimą, kiek jo suskirstymą (dešimties dienų pasakojimai).

86 *Filipas Baldučis...*— Florentiečių Baldučių (Balducci) šeima buvo gerai pažįstama Dž. Bokačui. Keli Baldučiai dirbo Bardžio banke.

87 *...ant Azinajo kalno...*— Kalnas netoli Florencijos (dabar Senarijo kalnas). Ten kadaise buvo vienuolynas.

88 *...šaiposi iš mano amžiaus...*— Dž. Bokačas, pradėdamas rašyti „Dekameroną“, turėjo 35 metus. Užbaigė jį po penkerių metų.

89 *Gvidas Kavalkantis* (Guido Cavalcanti, 1255—1300) — italų poetas ir filosofas, vadinamojo „naujojo švelniojo stiliaus“ („dolce stil nuovo“) atstovas. Šiai srovei jaunystėje priklausė ir Dantė, kuris labai vertino G. Kavalkančio kūrinius, jį patį laikė geriausiu savo draugu ir jam paskyrė veikalą „Naujas gyvenimas“ („La Vita Nuova“). Senosioms poezijos formoms G. Kavalkantis suteikė naują filosofinį humanistinį turinį, kur jau žymu progresyvios Renesanso idėjos. *Činas da Pistoja* (Cino da Pistoia, 1270—1336) — italų teisininkas ir poetas, Gvido Kavalkančio pasekėjas. Dantė Činą da Pistoją kaip poetą laikė lygiu sau.

90 *...aš moku... gyventi vargingai ir būti turtingas...*— citata iš apaštalo Pauliaus „Laiško Filipiečiams“ (4, 12).

91 *Tankredas, Salerno kunigaikštis...*— Šioje novelėje visi veikėjai pramanyti, nors tarp Salerno kunigaikščių yra buvę keli Tankredai.

92 *Tu baigei savo kelionę...*— netiksli citata iš apaštalo Pauliaus „Antrojo laiško Timotiejui“ (4, 7).

93 *Kvirinai* (Quirini) — viena seniausių Venecijos giminių.

94 Vieni šaltiniai teigia, kad Vilhelmas II (valdęs Siciliją 1166—1189) sūnų Rudžjerį, mirusį be palikuonių, tikrai turėjęs, o Konstanca buvusi ne duktė, o sesuo, vėliau imperatoriaus Frydricho II motina. Kiti tvirtina, kad tais vardais buvę jo dėdė ir teta. Tačiau bendra Vilhelmo charakteristika „Dekamerone“ sutampa su Dantės pateiktąja („Rojus“, XX giesmė).

95 Pirštinė buvo duoto žodžio laidas.

96 Populiarios tais laikais dainelės pradžia. Kaip spėjama, dainelė įkvėpusi Dž. Bokačą parašyti šią novelę. Tuo siužetu naudojosi ir vėlesnių laikų rašytojai.

97 *Sigjeriai* (Sighieri) — turtinga Florencijos pirklių šeima.

98 *...kaip bei kodėl juodu mirė.*— Tragiška legenda apie suvalgytą širdį buvo labai paplitusi ir aptinkama įvairiuose XIII a. kūriniuose. Ją labai vertino F. Petrarka.

99 *Macėjas dela Montanja* (Mazzeo della Montagna) gyveno Salerne ir Neapolio karaliaus Roberto raginamas 1309—1342 m. parašė „Medicinos žinyną“, kuris buvo išverstas į daugelį kalbų.

100 *...užkalbino ją itališkai...*— Dž. Bokačo laikais netoli Suzos iš tikrųjų buvo italų žvejų kolonija.

101 *...Tunise viešpatavo karalius, vardu Mariabdela.*— Tikriausiai Muliabdela, nes tuo vardu buvo du Tuniso valdovai: Abu Abd Ala Muchamedas I (1249—1277) ir Abu Abd Ala Muchamedas II (1295—1309).

102 *Romoje, kuri kadaise buvo pasaulio galva, o dabar uodega...*— Čia Dž. Bokačas turi omenyje vadinamąją „popiežių Avinjono nelaisvę“, kada popiežiaus sostas

buvo perkeltas iš Romos į Avinjoną. Šiuo laikotarpiu (1309—1377) popiežius buvo visiškai priklausomas nuo Prancūzijos karaliaus, Romos didžiūnai kariavo tarpusavy, miestas daug kartų buvo plėšiamas ir deginamas; taigi Dž. Bokačas pagrįstai vadina Romą „pasaulio uodega"; o seniau ji buvo šlovinama kaip „pasaulio galva". Tarp kitko, tai liudija 1260 m. nukaldinta moneta su užrašu: „Roma caput mundi" (*lot.*) — „Roma — pasaulio galva".

103 ...*Pjetras Bokamaca* (Pietro Boccamazza)...— XIV a. Romoje gyveno dvi Bokamacų šeimos.

104 ...*Orsinių gėdai*...— Bokamacos draugavo su galingaisiais Romos magnatais Orsiniais (Orsini), kurių kartais privengdavo net popiežiai.

105 *Lielas di Kampas di Fjorė* (Liello di Campo di Fiore) — vienos Orsinių šakos atstovas.

106 *Licijus da Valbona* (Lizio da Valbona) — Valbonos sinjoras, minimas Dantės „Skaistyklos" XIV giesmėje.

107 *Ričardas iš... Manardžių giminės*.— Vieną Manardį (Manardi) mini Dantė drauge su Licijum da Valbona.

108 ...*kai imperatorius Frydrichas užėmė Faencos miestą*...— Frydrichas II užėmė Faencą 1240—1241 m.

109 ...*Gviljelminas di Medičina*...— Pavardę Medičina (Medicina) Dž. Bokačas tikriausiai paėmė iš Dantės „Pragaro" XXVIII giesmės.

110 ...*įrodysiu dar sykį*...— Ši novelė atpasakoja „Filokolo" epizodą.

111 *Marinas Bolgaras* (Marin Bolgaro) 1341 m. dar buvo gyvas. Dž. Bokačas jį mini kaip savo draugą ir nuostabų pasakotoją ("De Casibus", IX, 26).

112 ...*viloje, kuri vadinosi Kuba*.— Arabų stiliaus rūmai Palerme (pastatyti 1180 m.), išlikę iki mūsų dienų.

113 *Rudžjeris del Orija* (Ruggieri dell'Oria) — garsus ir turtingas riteris, ilgametis Sicilijos karaliaus admirolas; Rudžjerio pokalbis su karalium ir tolesni čia vaizduojami įvykiai pagrįsti istoriniais faktais. Minimas Dantės „Skaistyklos" XX giesmėje ir Dž. Bokačo „12-tame meilės regėjime" bei "De Casibus".

114 *Amerigas Abatė iš Trapanio* (Amerigo Abate da Trapani) — istorinis asmuo, priklausęs šeimai, ilgai valdžiusiai Trapanį.

115 ...*tartis... dėl naujo kryžiaus karo*...— Greičiausiai turimas galvoje III kryžiaus karas. Kryžiuočiai buvo sudarę sutartį su Armėnija ir išsirinkę ją baze tolesniems karo veiksmams.

116 *Lajacas* — tuometinis uostas Armėnijoje.

117 ...*jūs nusižengtumėt prieš įstatymus, jeigu jinai jo panorėtų*.— Pagal to meto įstatymą pasmerktasis mirti būdavo paleidžiamas, jeigu laisva moteris sutikdavo už jo tekėti.

118 *Onesčiai* (Onesti) — garsi Ravenos šeima.

119 ...*įsimylėjo mesero Paolo Traversaro dukterį*...— *Traversarai* (Traversari) — viena seniausių Ravenos giminių. Paolas Traversaras, kaip ir jo tėvas Pjetras, buvo poetų globėjas. Minimas Dantės „Skaistyklos" XIV giesmėje.

120 *Kjasis* — pušynas Adrijos pakrantėje, apdainuotas Dantės „Skaistyklos" XXVIII

giesmėje.

121 *Gvidas delji Anastadžis* (Guido degli Anastagi) — kilęs iš kilmingos raveniečių šeimos. Minimas Dantės drauge su Traversaru.

122 *...išvydo... merginą, raitelį ir šunis.*— Šis epizodas pavaizduotas viename iš keturių Sandro Botičelio paveikslų, nutapytų pagal Dž. Bokačo novelių siužetus.

123 *Kopas di Borgezė Domenikis* (Coppo di Borghese Domenichi) — kilęs iš garbingos Florencijos giminės ir minimas Dž. Bokačo „Commento all'Inferno".

124 *...Filipo delji Alberigio sūnų...— Alberigiai* (Alberighi) — senovinė florentiečių šeima, Dž. Bokačo laikais jau gerokai nuskurdusi.

125 *...sakalas, gal geriausias visame pasaulyje.*— Viduramžiais buvo mėgstama medžioti su sakalais. Italijoje medžiokles su sakalais pirmutinis įvedė Neapolio karalius Henrikas VI. Ilgainiui sakalas tapo kilmingumo simboliu ir labai dažnai figūruodavo didžiūnų herbuose.

126 *...man verčiau žmogus be turto negu turtas be žmogaus.*— Temistoklio žodžiai, kuriais jis atsakė daugeliui didžiūnų, prašančių jo dukters rankos.

127 *...jos turinys... ne per padoriausias...*— Novelės pagrindu paimtas epizodas iš Apulėjaus „Metamorfozių" (IX, 14—28).

128 *Pjetras di Vinčolas* (Pietro di Vinciolo) minimas XIII a. pabaigos ir XIV a. pradžios kronikose.

129 *...su klumpėmis braidyti po sausumą.*— Šis liaudiškas posakis ir šiandien dar vartojamas Italijoje, kalbant apie homoseksualistus.

130 *Šventoji Verdiana, maitinanti žalčius* — puolusių moterų patronė. Jos kultas buvo labai išplitęs Neapolyje ir Toskanoje. 1302 m. Florencijoje jos garbei buvo pastatyta bažnyčia.

131 *...niekas nė ugnies į skudurą man neįskeltų...*— Senovėje ugnies parsinešti buvo einama su skuduru, nes smilkstantis skuduras ilgiau išlaiko ugnį. Rodos, tai nedidelė paslauga, bet senė ir tokios nesitiki.

132 *Troilas ir Kriseida* — personažai iš Dž. Bokačo poemos „Filostratas". Joje pasakojama apie Trojos karalaičio meilę graikei belaisvei Kriseidai. Siužetą šiam kūriniui autorius pasiskolino iš prancūzų poeto Benua de Sen Moro „Romano apie Troją" (XII a.). *Troilas* — Trojos karaliaus Priamo sūnus.

133 *Džeris Spina* (Geri Spina) — juodųjų gvelfų vadas (apie 1300 m.).

134 Popiežius Bonifacas VIII atsiuntė į Florenciją savo pasiuntinybę 1300 m. birželio mėnesį, kai Dantė Aligjeris buvo vienas iš respublikos priorų. Pasiuntiniai turėjo tikslą sutaikinti besivaidijančias partijas. Novelė pagrįsta tikrais faktais.

135 Nedidelė bažnyčia Florencijoje, pastatyta Ugų šeimos rūpesčiu.

136 *Antonijus d'Orsas* (Antonio d'Orso) — Florencijos vyskupas, miręs 1322 m.

137 *Djegas de la Rata* (Diego de la Ratta) buvo iš kilmingos Barselonos giminės, tarnavo Robertui Anžujiečiui ir jo siųstas dukart lankėsi Florencijoje (1310 ir 1317—1318).

138 *Popolinai* buvo tokio pat dydžio monetos kaip ir florinai ir su tokiais pat atvaizdais: vienoje pusėje — šventas Jonas Krikštytojas, antroje — lelija.

139 *Nona de Pulči* (Nonna de Pulci) — Antonijaus d'Orso giminaitė, minima kro-

nikose.

[140] *Kuradas Džanfiljacis* (Currado Gianfigliazzi) gyveno pirmoje XIV a. pusėje. Su jo šeima (Džanfiljaciai buvo bankininkai) Dž. Bokačas artimai draugavo.

[141] *Forezė da Rabata* (Forese da Rabatta) — žymus teisininkas, gyvenęs XIV a. viduryje.

[142] Žr. šeštą novelę.

[143] *Džotas* (Angiolotto di Bondone, apie 1266—1337) — didis italų dailininkas, Renesanso realistinės tapybos pradininkas, florentietis, Dantės draugas.

[144] *...jis pats nei iš figūros, nei iš veido neatrodė gražesnis už meserą Forezę.*— Kaip pasakoja Benvenutas da Imola savo komentaruose apie Dantės gyvenimą, tiek pats Džotas, tiek ir jo sūnūs Bondonė, Frančeskas ir Nikolas buvo labai negražūs. Kartą, Džotui tapant freskas vienoje koplyčioje, pro šalį ėjęs Dantė. Dailininkas maloniai jį pasveikinęs ir užsikvietęs į namus. Dantė, pamatęs negražius Džoto sūnus, taręs: „Gerbiamas maestre, kaip tapytojas jūs neturite sau lygių, tad aš labai stebiuosi, kodėl jums, viską kuriančiam taip tobulai, išėjo tokie nedailūs vaikai". Džotas bemat jam atsakęs: „Taip yra todėl, kad viską aš kuriu dieną, o juos nakčia".

[145] *Džotai... tu esi geriausias tapytojas...*— Forezė kreipiasi į Džotą „tu", o Džotas jam sako „jūs", nes dailininkai tais laikais buvo priskiriami amatininkams.

[146] *Uberčiai* (Uberti) ir *Lamberčiai* (Lamberti) — dvi seniausios Florencijos šeimos.

[147] *...pasauly ir pajūryje...*— Dž. Bokačas juokais sulygina du nesulyginamus dalykus. Pajūris čia — pelkėta sritis palei jūrą vakarinėje vidurinės Italijos dalyje.

[148] *Maniniai* (Mannini) — žinoma tais laikais florentiečių šeima.

[149] *Puljeziai* (Pugliesi) — viena seniausių Prato giminių. Keli Puljeziai buvo miesto gonfalonjerai.

[150] *...Ladzarino de Gvacaljotrio glėbyje.— Gvacaljotriai* (Guazzagliotri) — taip pat sena Prato giminė. Puljeziai ir Gvacaljotriai buvo susivaidiję.

[151] *Betas Bruneleskis* (Betto Brunelleschi) — Kavalkančio ir Dantės draugas. Bruneleskiai iš pradžių priklausė gibelinams, paskui baltiesiems gvelfams, o po 1301 m.— juodiesiems.

[152] Švento Jono krikštykla garsi tuo, kad joje buvo pakrikštytas Dantė.

[153] *...Tulijus, o gal ir Kvintilianas...— Tulijus* — Markas Tulijus Ciceronas (106—43 m. pr. m. e.) — garsus antikinės Romos oratorius. *Kvintilianas Markas Fabijus* (apie 35—94) — žymus senovės romėnų retorikos teoretikas.

[154] *...idant palaimintas šventasis Antanas sergėtų jūsų jaučius ir t. t.*— Šventas Antanas buvo laikomas naminių gyvulių globėju.

[155] *Lipas Topas* — vargšas dailininkas, apie kurį tikresnių žinių neturime. Pasakojama, kad jis, gulėdamas mirties patale, pasišaukęs notarą ir surašydinęs testamentą, kuriame savo draugams ir bičiuliams paskyręs tūkstančius dukatų, nors jų visai neturėjo. „Lipo Topo testamentas" virto priežodžiu, o pats dailininko vardas — bendriniu vardu, reiškiančiu akių dūmėją.

[156] *...Aristotelis ar Seneka...— Aristotelis* (384—322 m. pr. m. e.) — senovės graikų filosofas, mokslininkas, padėjęs pagrindus logikos, etikos, politikos ir kitiems mokslams. Nors Aristotelio mokslą scholastai ir iškraipė, vis dėlto jis buvo didžiai ver-

tinamas ir viduramžiais. *Seneka* (3—65) — romėnų filosofas, stoikų atstovas. Stoicizmas — viena iš idealistinės filosofijos krypčių.

157 *Altopašo katilas* — Altopašo vienuolyne gyvavo paprotys dukart savaitėje išnešti pavargėliams nepaprastai didelį katilą sriubos. Tas didžiulis Altopašo katilas ilgainiui virto priežodžiu, reiškiančiu nepaprastą gausą ar didumą.

158 *Ponai ir ponios!..*— Visa brolio Čipolos kalba — vien prasimanymai ir dviprasmiški postringavimai naivių čertaldiečių akims dumti. *Porčelana* čia reiškia tuometinę Florencijos miesto ligoninę to paties pavadinimo gatvėje. Brolis Čipola skelbiasi apkeliavęs Borgo, Bagdado, Pariono, Venecijos, Sardinijos ir kitokius kraštus, o iš tikrųjų tai tėra Florencijos miesto gatvių pavadinimai.

159 *...kiaules rengia jų pačių žarnomis...*— kitaip tariant, daro dešras.

160 *...mačiau skraidant žagres ir akėčias...*— Originale žodžių žaismas: italų k. žodis „pennati" reiškia ir plunksnuočius, ir žemdirbio padargus.

161 *...šalta duona kaštuoja keturis denarus, o karšta — ničnieko.*— Originale čia dviprasmybė, nes gali reikšti: ir karšta duona nieko nekaštuoja, ir karštis nieko nekaštuoja.

162 *...Morelo šlaitus, išverstus italų kalbon, ir keletą Kaprecijaus skyrių...— Morelas* — kalnas netoli Florencijos; bet brolis Čipola neišmaningiems klausytojams jį pateikia kaip literatūros kūrinį. *Kaprecijus* — turbūt paties Dž. Bokačo prasimanytas rašytojas.

163 *...ką viena jauna moteris... ištaisė savo vyrui.*— Šios novelės siužetas taip pat paimtas iš Apulėjaus „Metamorfozių" (IX, 5).

164 *...bet ne prie to, kur Milane.*— Tai yra ne prie švento Ambraziejaus paveikslo, o prie palaimintojo Ambraziejaus Sjeniečio (1220—1286).

165 *...apsimetė visiškai girtu.*— Šiuo epizodu vėliau pasinaudojo Pjetras Aretinas (1492—1556) ir Moljeras (1622—1673).

166 *Berlingjeriai* (Berlinghieri) XIV a. viduryje buvo išgarsėję Florencijoje savo turtu.

167 *Lidija, Nikostrato žmona, myli Pirą...*— Šios novelės šaltinis nekelia abejonių: Dž. Bokačas pasinaudojo silpna poema „Comoedia Lydiae" (priskiriama M. de Vandom), kuri, perrašyta paties Bokačo ranka, yra Laurenciano kodekse.

168 *...kai stalai jau buvo nuvokti...*— Pagal to meto papročius moterys nesisėsdavo prie stalo kartu su svečiais.

169 *...vienas vadinosi Tingočas Minis, o antras Meučas di Tura...*— Abi šios pavardės minimos kronikose.

170 *...dainavo... apie Arčitą ir Palemoną.*— Arčitas ir Palemonas — du Tebų jaunuoliai, įsimylėję graikų karaliaus Tesėjo giminaitę Emiliją. Juodu nusprendžia, kad ji priklausys tam, katras nugalės dvikovoje. Literatūriniai Dž. Bokačo poemos „Teseidė" personažai.

171 *...sekmadienį po vinkšna...*— Italijos kaimuose priešais bažnyčią, šventoriuje, paprastai kūpsodavo didžiulė vinkšna, kurios pavėsyje vasarą glausdavosi parapijiečiai, atėję šventadieniais į pamaldas.

172 *„Kyrie" ir „Sanctus"* — mišių dalys.

173 *...salvum me fac... sine custodia... (lot.)* — juridinio arsenalo posakiai (čia: „su garantija... be garantijos ir laido"), kuriuos Dž. Bokačas pavartoja norėdamas suteikti epizodui daugiau ironijos.

174 *Kalandrinas,* tikrasis vardas Džovanocas di Perinas (Giovannozzo di Perino) — Florencijos tapytojas, minimas XIV a. kronikose. Andrėjos Tafio mokinys. Buvęs naivus ir patiklus.

175 *...vienas vadinosi Brunas, o antras Bufalmakas.— Brunas di Džovanis* (Bruno di Giovanni) — nežymus dailininkas, dirbęs kartu su Bufalmaku. *Bufalmakas,* tikroji pavardė Bonamikas Kristofanis (Bonamico Cristofani, 1262—1340) — gana žinomas dailininkas, daug dirbęs Toskanoje ir Umbrijoje. Pagarsėjęs išdaigininkas.

176 *Mazas del Sadžas* — realus asmuo. Vienas žymiausių Florencijos aštrialiežuvių ir pokštininkų. Gyveno Dž. Bokačo laikais.

177 *...toliau negu į Abrucus.— Abrucai* — kalnuota sritis Italijoje. Tais laikais šis posakis buvo vartojamas norint nusakyti ką nors esant be galo toli.

178 *...Setinjano ir Montišio uolynai...— Setinjanas ir Montišis* — du kalnai prie Florencijos.

179 *Morelo* kalnas iškilęs virš Setinjano ir Montišio.

180 *Munjonė* — Arno intakas.

181 *...dirba Faencos moterų vienuolyne.*— T. y. Florencijoje, Faencos gatvėje. Ten tikriausiai Bufalmakas tapė freskas.

182 *...lyg vasarą būtų praleidusi ne Fjezolėj, o Sinigalijoj.— Fjezolė* — miestelis ant kalvos netoli Florencijos. Garsėjo savo grožiu ir sveiku klimatu. *Sinigalija* — pelkėta vietovė.

183 *...vadinosi ji Čiuta, bet... visi ją vadino Čiutaca* (Ciutazza).— Italų kalboje priesaga — *azzo, azza* žymi pasibjaurėjimą, panieką.

184 Aprašomu laiku Florencijoje iš tikrųjų buvo keli miesto viršininkai iš Markos.

185 Viduramžiais buvo paprotys bandyti vagis duona ir sūriu. Gabalėlį duonos ir sūrio užkalbėdavo ir duodavo įtariamajam. Jei duona ir sūris įstrigdavo gerklėje, įtariamasis buvo laikomas vagimi.

186 *Plunksnos galybė daug didesnė...*— Šią mintį apie rašytojo plunksnos galią Dž. Bokačas išplėtojo „Korbače". Vėliau apie tai dažnai rašė ir Renesanso rašytojai.

187 *...vienas vadinosi Spineločas Tanena, o antras — Dzepa di Minas.*— Abu iš žymių šeimų. Minas di Tolomejis, pramintas Dzepa (Zeppa — *it.* pleištas), buvo San Džiminjano podesta ir 1300 m. priėmė Florencijos pasiuntinius, tarp kurių buvo ir Dantė.

188 *...grįžęs iš Bolonijos... su daktariška voveraičių mantija...*— Bolonija anuomet garsėjo savo universitetu. Gydytojai viduramžiais vilkėdavo purpurinę togą, o ant togos apsisiausdavo voverių mantiją; ant galvos dėdavo voverių kailiukų kepurę.

189 *Kokomero gatvė* — t. y. Moliūgų gatvė. Moliūgas perkeltine prasme reiškia: mulkis, kvailys.

190 *...įgrūstų į nasrus švento Galiaus Liuciferiui.*— Švento Galiaus bažnyčioje buvo nutapytas siaubingas Liuciferis su baisiais nasrais.

191 *Lenjaja* (netoli Florencijos) garsėjo moliūgais.

192 *...prisiektumėt Montezonės kryžiumi...*— Montezonėje (greta Florencijos) buvo garsus vienuolynas su stebuklingu kryžiumi.

193 *Mikelė Skotas* (Michele Scotto, XIII a. pabaiga) — žymus gydytojas, filosofas ir astrologas imperatoriaus Frydricho II dvare. Jį mini ir Dantė „Pragaro" XX giesmėje.

194 *...Presbiterio Jono Skinkimura...*— *Presbiteris Jonas*— legendinis Etiopijos imperatorius, kuriam gandai priskirdavo negirdėtą galybę ir pasakiškus turtus. *Skinkimura* — sugalvotas vardas.

195 *...nutapė... virš lauko durų naktipuodį.*— Viduramžių medicina svarbiausiu diagnostikos būdu laikė šlapimo tyrimą. Todėl naktipuodis čia buvo nutapytas kaip medicinos simbolis.

196 *Avicena* (apie 980—1037) — žymus tadžikų filosofas, rašytojas, mokslininkas, didžiai vertinamas ne tik Rytuose, bet ir Vakarų Europoje.

197 *Jeigu lieptum man bėgti iš čia į Peretolą...*— Nuo Florencijos į Peretolą tik viena valanda kelio, bet maestrui Simonei, atvykusiam iš Bolonijos, atrodė labai toli.

198 *Kakavinčiljis* — blogo vardo Florencijos kvartalas.

199 *...duoti dešimt boloninių...*— Tai buvo sidabrinės menkavertės monetos.

200 *Prisiekiu Pazinjano dievu tėvu...*— Pazinjano bažnyčios portale buvo nutapytas dievas tėvas.

201 *...mokėtės abėcėlės naudodamiesi ne obuoliais... bet moliūgais.*— Originale žodžių žaismas: la tavoletta (*it.*) — obuolys ir grifelinė lentelė; moliūgas — kvailumo simbolis.

202 *...jus krikštijo sekmadienį...*— atseit kada krautuvės uždarytos ir negalima nusipirkti druskos, vadinasi, esi kvailas, nes krikštytas be druskos.

203 *...savo lėšomis pašvęsti į išmaudytus riterius.*— Anuomet iš tikrųjų būta išmaudytų riterių ordino (Cavalieri Bagnati). Riteriai turėdavo pasinerti į maudyklę, paruoštą bažnyčioje. Po to išmaudytąjį krikštatėviai guldydavo į baltą patalą. Maudymo apeigos būdavo iškilmingos ir brangiai kainuodavo. Todėl pokštininkai žada maestrui, kad grafienė jį išmaudysianti savo lėšomis.

204 *...iki Ripolio moterų vienuolyno.*— Brunas ir Bufalmakas iš tikrųjų tapė tame vienuolyne.

205 *...virš prabangios lovos išvydo Kipro paukščiukus...*— Tais laikais turtinguose namuose virš lovų kabodavo dailūs mechaniniai paukščiukai, kurie netgi čiulbėdavo paukščių balsais.

206 *Pjetras delo Kanidžanas* (Pietro dello Canigiano) — Dž. Bokačo draugas, aukštas pareigūnas ir dvariškis.

207 *Aštuntasis dangus* — Ptolomėjo sistemoje tai pastovių žvaigždžių dangus, suteikiantis dangaus skliautui žydrą spalvą.

208 *...vienas vardu Rinučas Palerminis, o antras — Alesandras Kjarmontezis.*— Abu iš žymių Florencijos šeimų, priklausė gibelinams ir buvo ištremti iš miesto.

209 *...tapytojas, vardu Nelas...*— Nelas di Dinas (Nello di Dino) iš tikrųjų buvo Kalandrino žmonos giminaitis, Bruno ir Bufalmako draugas.

210 *...bendravardžiai — Čekai...*— Čekas Andžuljeris (Cecco Angiulieri, 1258?—

1312?) buvo Sjenos poetas; apie Čeką Fortarigą (Cecco Fortarrigo) žinoma tik tiek, kad jam Čekas Andžuljeris paskyrė sonetą.

211 *Kornakiniai* (Cornacchini) — turtinga Florencijos pirklių šeima.

212 *...visų vadinamas Čaku...*— Dž. Bokačas tikriausiai čia kalba apie pagarsėjusį visoje Florencijoje rajūną, kurį Dantė mini „Pragaro" VI giesmėje.

213 *Vjeris de Čerkis* (Vieri de Cerchi) — baltųjų gvelfų vadas.

214 *Korsas Donatis* (Corso Donati) — juodųjų gvelfų vadas, 1300 m. išvytas iš Florencijos. 1301 m. grįžo su Karolio Valua kariuomene. Kiti šios novelės veikėjai — taip pat realūs asmenys.

215 *Fidžovaniai* (Figiovanni) — kilminga florentiečių šeima, turėjusi valdų ir Čertalde.

216 *...pas Ispanijos karalių Alfonsą...*— Turimas galvoje Alfonsas VIII Kastilietis (1155—1214), išgarsintas poetų už kovą su maurais.

217 *Ginas di Takas* (Ghino di Tacco) — garsus plėšikas, minimas ir Dantės „Skaistyklos" VI giesmėje. Apie jį išliko prieštaringų atsiliepimų. Vieni jį laikė žiauriu ir šaltu galvažudžiu bei plėšiku, kiti — kilniu, mielu žmogumi.

218 *Sjenos maudyklės* garsėjo Europoje gydomosiomis savybėmis.

219 *...kadaise gyvenęs Katajuje...*— Katajumi buvo vadinama šiaurinė Kinijos dalis.

220 *Karizendžiai* (Carisendi) — kilminga bolonieČių šeima. Jos vardu pavadintas garsusis bokštas Bolonijoje.

221 *...esate girdėjusios minint karalių Karolį Senąjį, arba Pirmąjį, kuris... iškovojo šlovingą pergalę prieš karalių Manfredą...*— Turima galvoje pergalė prie Benavento (1266). Karaliui Karoliui Dž. Bokačas jautė didelę simpatiją.

222 *Neris delji Ubertis* — pramanytas personažas, bet kažkokie Uberčiai iš tikrųjų buvo ištremti.

223 *...grafas Gvidas de Monfortė...*— Gi de Monforas (Guy de Monfort, *it.* Guido di Monforte) — vienas ištikimiausių Karolio I didžiūnų.

224 *...mano dukros dvynukės: vienos vardas Džinevra Gražuolė, o antrosios — Izota Geltonplaukė.— Džinevra* (Genjevra) — prancūzų viduramžių riterių romanų herojė, karaliaus Artūro žmona ir riterio Lanseloto mylimoji. *Izota Geltonplaukė* — prancūzų viduramžių riterių romano „Tristanas ir Izolda" herojė.

225 *...Manfredo smurtas prieš moteris...*— Tokie gandai buvo plačiai paplitę Dž. Bokačo amžininkų tarpe.

226 *...Tuo metu, kai prancūzai buvo išvyti iš Sicilijos...*— t. y. po „Sicilijos mišparų" (1282 m. kovo 31 d.).

227 *...pas Miką da Sjeną...*— Jokių žinių apie šį eiliuotoją neišlikę.

228 *...apie kilnų ir girtiną dviejų draugų, paprastų piliečių, elgesį.*— Ši novelė apie tikrą, nesavanaudišką draugystę turėjo didelį pasisekimą visais laikais. „Antikiniai" vardai čia tėra tik dekoracija.

229 *...Oktavianas Cezaris, dar nepramintas Augustu...*— Romos imperatoriui Oktavianui (63 m. pr. m. e.— 14 m.) senatas suteikė Augusto titulą 27 m. pr. m. e. (Augustus (*lot.*) — šventas, aukštas, didingas.)

230 *Aristipas* (apie 380 m. pr. m. e.) — graikų filosofas, Sokrato mokinys, kireniečių

filosofinės mokyklos kūrėjas (hedonizmo atstovas); gyvenimo tikslu ir aukščiausiu gėriu laikė malonumus.

[231] *...aš esu iš miesto, valdančio visą pasaulį, o jis iš miesto, pavaldaus manajam...*— Tuo metu Atėnai buvo galingosios Romos valdžioje ir mokėjo jai duoklę.

[232] *...Romos metraščiai pilni daugybės triumfų, kuriuos Kvincijai švęsdavo ant Romos Kapitolijaus.*— Senovės Romoje karvedys, laimėjęs karą, gaudavo teisę į triumfą — taip vadinosi iškilminga eisena, kurios priešaky, triumfo vežime, važiuodavo karvedys su laurų vainiku ant galvos, o užpakaly eidavo kariuomenė. Eisena traukdavo į Kapitolijų, kur būdavo aukojamos dievams aukos. Kapitolijaus kalva buvo senovės romėnų religinio kulto centras. Čia stovėjo Jupiterio, Junonos ir Minervos šventovės.

[233] *...vieną taurų Saladino poelgį...*— Legendos apie Saladiną tais laikais turėjo nepaprastą pasisekimą Europoje.

[234] *...pakilo į visuotinį kryžiaus karą...*— Turimas galvoje III kryžiaus karas (1189), kurio metu Frydrichas žuvo (1190).

[235] *ant Tesino kranto...*— t. y. ant Tičino kranto.

[236] *...nespėsite... pakliūti į miestą.*— Kai kurie miestai naktį užsidarydavo vartus, tačiau Pavija neužsidarydavo.

[237] *...Saluco markizų giminėje... buvo jaunuolis, vardu Gvaltjeris.*— Saluco markizų giminėje buvo keletas Gvaltjerių. Saluco markizatas keturis amžius (pradedant nuo 1142 m.) buvo labai stiprus.

[238] *...į Atėnus, nei į Boloniją ar Paryžių...*— Čia paminėti trys žymiausi mokslo centrai (antikoje — Atėnai, Dž. Bokačo laikais — Bolonija ir Paryžius).

Parengė EDVARDAS VISKANTA

TURINYS

Pratarmė 6

PIRMA DIENA

Prasideda pirma Dekamerono diena, kurioje po autoriaus paaiškinimo, ko dėlei susirinko draugėn ir šnekučiavosi čia veikiantieji asmenys, Pampinėjai pirmininkaujant, kiekvienas kalba apie tai, kas kam labiau patinka 11

PIRMA NOVELĖ
Seras Čapeletas melaginga išpažintimi apgauna vieną dievobaimingą vienuolį ir miršta; nors jis gyveno kaip didžiausias nenaudėlis, bet po mirties pripažintas šventuoju ir pavadintas šventu Čapeletu 25

ANTRA NOVELĖ
Žydas Abraomas, Žano de Ševinji paskatintas, keliauja Romon į popiežiaus dvarą; pamatęs tenai dvasininkų ištvirkimą, grįžta į Paryžių ir tampa krikščioniu 35

TREČIA NOVELĖ
Žydas Melchizedekas savo pasakojimu apie tris žiedus išvengia didelio pavojaus, kurį jam buvo paruošęs Saladinas 38

KETVIRTA NOVELĖ
Vienuolis, įpuolęs į nuodėmę, už kurią jam grėsė sunki bausmė, sumaningai apkaltina tokiu pat nusikaltimu savo abatą ir išvengia bausmės 40

PENKTA NOVELĖ
Monferato markizė vištienos pietumis ir keliais šmaikščiais žodeliais atšaldo pašėlusią Prancūzijos karaliaus meilę 43

ŠEŠTA NOVELĖ
Vienas šaunus žmogus taikliu žodžiu atskleidžia dvasininkų veidmainystę 45

SEPTINTA NOVELĖ
Bergaminas savo pasakojimu apie Primasą ir Kliuni abatą vykusiai pašiepia neįprastą mesero Kanės dela Skalos šykštumą 48

AŠTUNTA NOVELĖ
Gviljelmas Borsjerė kandžiais žodžiais išjuokia mesero Ermino de Grimaldžio šykštumą 51

DEVINTA NOVELĖ
Kipro karalius, vienos kilmingos gaskonietės pašieptas, iš silpnadvasio tampa šauniu ir ryžtingu valdovu 53

DEŠIMTA NOVELĖ
Maestras Albertas iš Bolonijos mandagiai sugėdina moterį, kuri norėjo jį sugėdinti už tai, kad jis buvo ją įsimylėjęs 54

ANTRA DIENA

Prasideda antra Dekamerono diena; Filomenai pirmininkaujant, čia kalbama apie tuos, kurie, įvairių negandų persekiojami ir jau nebetekę vilties, laimingai pasiekia savo tikslą 61

PIRMA NOVELĖ
Martelinas, apsimetęs luošu, dedasi esąs išgydytas šventojo Henricho; iškilus aikštėn jo apgaulei, žmonės jį sučiumpa, muša ir nori pakarti, bet galų gale jis išsigelbsti 62

ANTRA NOVELĖ
Rinaldas Astietis apiplėštas pakliūva į Kastel Gviljelmą, kur susiranda prieglobstį pas vieną našlę; gavęs atpildą už savo nuostolius, sveikas ir gyvas grįžta namo 65

TREČIA NOVELĖ
Trys jaunikaičiai, prašvilpę savo turtus, nuskursta; jų sūnėnas, keliaudamas iš Anglijos namo, susipažįsta su abatu, kuris pasirodo esąs Anglijos karaliaus duktė. Karalaitė išteka už jo, o jis sugrąžina dėdėms jų prarastus turtus 70

KETVIRTA NOVELĖ
Landolfas Rufolas nuskurdęs tampa korsaru; genujiečiai jį suima ir veža savo laivu, kuris jūroje sudūžta; išsigelbėjęs ant skrynutės, pilnos brangenybių, ir Korfaus saloje gavęs prieglobstį pas vieną moteriškę, turtingas grįžta namo 77

PENKTA NOVELĖ
Andreučas iš Perudžos, atvykęs į Neapolį pirkti arklių, per vieną naktį išgyvena tris negandas, bet iš visų išsigelbėjęs su rubinu grįžta namo 81

ŠEŠTA NOVELĖ
Dona Beritola, netekusi abiejų savo sūnų, atrandama vienoje saloje su dviem stirnom ir nugabenama į Lunidžaną. Čia vienas sūnus stoja tarnauti pas jos globėją ir suvilioja jo dukterį; už tai įmetamas į kalėjimą. Sicilija sukyla prieš karalių Karolį; sūnus, motinos atpažintas, veda savo pono dukterį; surandamas ir jo brolis, ir vėl abu atgauna garbingą padėtį 91

SEPTINTA NOVELĖ
Babilonijos sultonas išleidžia savo dukterį už Algarvijos karaliaus; dėl įvairių priežasčių ji per ketverius metus įvairiose vietose patenka devyniems vyrams į rankas; pagaliau, sugrąžinta tėvui kaip nekalta mergelė, antrukart vyksta pas Algarvijos karalių ir tampa jo žmona 101

AŠTUNTA NOVELĖ
Antverpeno grafas, neteisingai apskųstas, vyksta į tremtį, palikęs du savo vaikus skirtingose Anglijos vietose; grįžęs iš Airijos neatpažįstamas, randa juos gerai įsitaisius; kaip arklininkas jis atvyksta į Prancūzijos karaliaus kariuomenę ir pripažintas nekaltu atgauna senąją padėtį 117

DEVINTA NOVELĖ
Bernabas iš Genujos, Ambrodžuolo apgautas, praranda savo turtą ir įsako nužudyti nekaltą žmoną. Toji pasprunka ir, persirengusi vyriškais drabužiais, tarnauja pas sultoną; vėliau ji atranda apgaviką ir išsikviečia Bernabą į Aleksandriją, kur piktadarys nubaudžiamas, o ji, vėl apsitaisiusi moteriškais rūbais, praturtėjusi grįžta su vyru į Genują 129

DEŠIMTA NOVELĖ
Paganinas iš Monako pagrobia mesero Ričardo da Kindzikos žmoną. Šis, sužinojęs, kame ji yra, nuvyksta ten ir, susidraugavęs su Paganinu, prašo ją atiduoti. Paganinas sutinka grąžinti, jeigu ji pati to norės, tačiau dama nenori pas jį grįžti ir, meserui Ričardui mirus, tampa Paganino žmona 139

TREČIA DIENA

Prasideda trečia Dekamerono diena, kada, Neifilei pirmininkaujant, kalbama apie tuos, kurie savo sumanumu pasiekė trokštamo tikslo arba susigrąžino tai, ką buvo praradę 149

PIRMA NOVELĖ
Mazetas iš Lamporekjo, apsimetęs nebyliu, tampa sodininku viename moterų vienuolyne. Visos vienuolės viena su kita varžosi geisdamos pagulėti su juo 152

ANTRA NOVELĖ
Vienas arklininkas guli su karaliaus Agilulfo žmona; karalius, slapčia sužinojęs apie tai, suranda kaltininką ir nukerpa jam plaukus; apkirptasis apkerpa ir kitus arklininkus ir šitaip išvengia pražūties 157

TREČIA NOVELĖ
Po išpažinties skraiste ir po nesuteptos dorovės priedanga viena dama, įsimylėjusi jauną vyriškį, priveda garbingą vienuolį prie to, kad šis, nieko nenumanydamas, padeda jai tenkinti savo geismus 161

KETVIRTA NOVELĖ
Donas Feličė pamoko brolį Pučą, kaip tapti šventuoju, darant tam tikrą atgailą; taigi brolis Pučas atgailauja, o tuo tarpu donas Feličė linksminasi su jo žmona 168

PENKTA NOVELĖ
Cima dovanoja meserui Frančeskui Verdželeziui dailųjį savo žirgą; už tai meseras Verdželezis jam leidžia kalbėtis su savo žmona; kadangi šioji tyli, jis atsako jos vardu, ir viskas paskui vyksta pagal jo atsakymą 172

ŠEŠTA NOVELĖ
Ričardas Minutolas myli Filipelo Siginolfo žmoną; žinodamas, kad ji pavydi, Ričardas jai pripasakoja, jog rytojaus dieną Filipelas turįs susitikti su jo žmona pirtyje, ir taip sukursto jos pavydą, kad ji ten nueina pati ir, manydama su savo vyru esanti, pagaliau susivokia gulinti su Ričardu 177

SEPTINTA NOVELĖ
Tedaldas, susivaidijęs su mylimąja, išvyksta iš Florencijos; po kurio laiko sugrįžta kaip piligrimas, kalbasi su ja, ir šioji supranta savo klaidą; Tedaldas išgelbsti nuo mirties jos vyrą, apkaltintą žmogžudyste, ir jį sutaikina su savo broliais, o pats apdairiai mėgaujasi su jo žmona 183

AŠTUNTA NOVELĖ
Ferondas, išgėręs tam tikrų miltelių, palaidojamas kaipo mirusis. Abatas, kuris mėgaujasi su jo žmona, išima jį iš kapo, perkelia į rūsį ir įtikina, kad jis esąs skaistykloje. Paskui Ferondas, prisikėlęs iš numirusių, kaip savo paties sūnų augina vaiką, abato prigyventą su jo žmona 196

DEVINTA NOVELĖ
Žileta iš Narbonos išgydo Prancūzijos karalių nuo fistulės; už tai prašo duoti jai vyru Beltraną iš Rusijono; šis, ją vedęs prieš savo valią, iš apmaudo nuvyksta į Florenciją, kur įsimyli vieną merginą; bet vietoj mylimosios su juo guli Žileta, kuri jam pagimdo du sūnus; vėliau Beltranas pamilsta Žiletą ir ją laiko savąja žmona 204

DEŠIMTA NOVELĖ
Alibeka tampa atsiskyrėle, ir vienuolis Rustikas ją išmoko varyti velnią pragaran; paskiau, grįžusi iš ten, ji tampa Neerbalo žmona 212

KETVIRTA DIENA

Prasideda ketvirta Dekamerono diena, kurioje, Filostratui pirmininkaujant, kalbama apie tuos, kieno meilė užsibaigė nelaimingai 221

PIRMA NOVELĖ
Tankredas, Salerno kunigaikštis, nužudo dukters meilužį ir atsiunčia jai auksinėje taurėje jo širdį; šioji, apliejusi ją užnuodytu vandeniu, išgeria jį ir numiršta 227

ANTRA NOVELĖ
Brolis Albertas įtikina vieną damą, kad ją įsimylėjęs angelas Gabrielius, ir šio pavidalu ne kartą guli su ja; išsigandęs jos giminaičių, sykį jis iššoka pro langą ir prisiglaudžia vieno vargšo namuose; rytojaus dieną žmogelis veda jį, perrengtą laukiniu, į švento Morkaus aikštę; čia visi jį atpažįsta, o to vienuolyno broliai jį suima ir uždaro į karcerį 234

TREČIA NOVELĖ
Trys jaunikaičiai myli tris seseris ir su jomis pabėga į Kretą. Vyresnioji iš pavydo nunuodija savo mylimąjį; antroji, atsiduodama Kretos kunigaikščiui, išgelbsti pirmąją nuo mirties; už tai jos mylimasis ją nužudo ir su pirmąja pabėga. Šia žmogžudyste apkaltinama trečioji pora; įmesti į kalėjimą, juodu prisipažįsta kalti, bet, bijodami mirties, paskutiniais savo pinigais paperka sargybinius ir, beturčiai likę, bėga į Rodą, kur miršta skurde 242

KETVIRTA NOVELĖ
Džerbinas sulaužo garbės žodį, duotą jo senelio, karaliaus Vilhelmo, užpuola Tuniso karaliaus laivą, norėdamas pagrobti jo dukterį; jūreiviai nužudo karalaitę, Džerbinas nužudo jūreivius, bet paskui ir jam nukerta galvą 247

PENKTA NOVELĖ
Lizabetos broliai nužudo jos meilužį; šis prisisapnuoja jai ir nurodo, kur esąs palaidotas. Ji slapčia iškasa jo galvą, įdeda į baziliko vazoną ir kasdien ilgai laisto savo ašarom; broliai iš jos atima gėlę, ir Lizabeta netrukus miršta iš sielvarto 251

ŠEŠTA NOVELĖ
Andreola myli Gabriotą; kartą ji pasipasakoja Gabriotui savo sapną, o Gabriotas jai savąjį; staiga jis numiršta ant mylimosios rankų. Andreolai benešant su tarnaite mirusįjį prie jo namų, jas suima sargyba ir nuvaro į sinjoriją: čia ji apsako, kaip viskas įvyko. Podesta nori ją išprievartauti, bet ji pasipriešina;

apie tai išgirsta Andreolos tėvas, kuris, matydamas, kad duktė nekalta, ją išlaisvina. Andreola išsižada pasaulio ir tampa vienuole 254

SEPTINTA NOVELĖ
Simona myli Paskviną; kartą abudu nueina į sodą; Paskvinas šalavijo lapu pasitrina dantis ir numiršta; Simona suimama; norėdama parodyti teisėjui, kaip mirė Paskvinas, to šalavijo lapu pasitrina dantis ir miršta taip pat 260

AŠTUNTA NOVELĖ
Džirolamas myli Salvestrą; motinos prašomas, iškeliauja į Paryžių; grįžęs randa savo mylimąją jau ištekėjusią; slapčia įeina pas ją vidun ir miršta šalia jos; kai Džirolamą nulydi į bažnyčią, Salvestra miršta greta jo 263

DEVINTA NOVELĖ
Ponas Gijomas Rusijonas duoda suvalgyti žmonai jos mylimojo pono Gijomo Gardasteno širdį; sužinojusi tai, žmona puola pro langą žemėn ir užsimuša; ji palaidojama drauge su savo mylimuoju 267

DEŠIMTA NOVELĖ
Vieno gydytojo žmona savo meilužį, apsvaigusį nuo migdomojo gėralo, palaiko mirusiu ir įkiša į skrynią, kurią sykiu su juo pavagia du palūkininkai ir parsineša namo. Tariamasis numirėlis atsipeiki ir suimamas kaipo vagis. Ponios tarnaitė pareiškia teisėjui, kad ji įkišusi tą vyrą į skrynią, kurią pavogė palūkininkai. Taigi jaunuolis išsigelbsti nuo kartuvių, o palūkininkai už skrynios pavogimą nubaudžiami pinigine bauda 270

PENKTA DIENA

Prasideda penkta Dekamerono diena, kurioje, Fjametai pirmininkaujant, kalbama apie tai, kaip po įvairių baisių ar nelaimingų atsitikimų mylimiesiems nusišypso laimė 281

PIRMA NOVELĖ
Kimonas įsimylėjęs darosi protingas ir jūroje pagrobia savo mylimąją Ifigeniją; Rodo saloje jis įmetamas į kalėjimą; Lizimachas jį išvaduoja, ir abu drauge pagrobia Ifigeniją ir Kasandrą iš vestuvių puotos; su jomis bėga į Kretą, čia jas veda ir netrukus gauna kvietimą grįžti namo 282

ANTRA NOVELĖ
Gostanca myli Martučą Gomitą; išgirdusi, kad šis miręs, iš nusiminimo pati viena sėda į valtį, kurią vėjas nuneša į Suzą; ji atranda savo mylimąjį gyvą Tunise ir pasimato su juo. Martučas, iškilęs į Tuniso karaliaus patarėjus, veda Gostancą ir turtingas grįžta į Liparį 290

TREČIA NOVELĖ
Pjetras Bokamaca bėga su Anjolela; sutinka plėšikus; mergina įsmunka į mišką ir atvedama į pilį. Pjetras sugaunamas, bet pasprunka nuo plėšikų ir po keleto nuotykių patenka į tą pačią pilį, kur yra Anjolela, veda ją, ir abu drauge grįžta į Romą 294

KETVIRTA NOVELĖ
Meseras Licijus da Valbona užklumpa Ričardą Manardį pas savo dukterį; Ričardas ją veda ir susitaikina su jos tėvu 300

PENKTA NOVELĖ
Gvidotas iš Kremonos palieka Džakominui iš Pavijos savo įdukrą ir numiršta; Faencoje ją įsimyli Džanolė di Severinas ir Minginas di Mingolė; dėl merginos juodu susivaidija. Paaiškėjus, kad mergina Džanolės sesuo, ją veda Minginas 304

ŠEŠTA NOVELĖ
Džanis iš Pročidos užklumpamas su mylima mergina, kuri buvo atiduota karaliui Frydrichui; drauge su ja jis pririšamas prie stulpo, ir ruošiamasi juodu sudeginti; Rudžjeris del Orija atpažįsta Džanį ir paleidžia; Džanis veda merginą 309

SEPTINTA NOVELĖ
Teodoras įsimylėjęs Violantę, savo sinjoro mesero Amerigo dukterį; ji pastoja nuo jo, ir jis pasmerkiamas myriop. Kai Teodorą, rykštėmis plakamą varo karti, jį atpažįsta tėvas ir išlaisvina. Teodoras veda Violantę 313

AŠTUNTA NOVELĖ
Nastadžas delji Onestis, įsimylėjęs merginą iš Traversarų giminės, kleidžia savo turtus nelaimėdamas jos meilės. Saviškių prašomas, išvyksta į Kjasį; čia mato, kaip kažkoks raitelis vaikosi merginą, nužudo ją ir atiduoda dviem šunim suryti, tada jis pasikviečia gimines ir mylimąją damą pietų; dama mato draskant tą pačią merginą ir, bijodama susilaukti panašaus likimo, išteka už Nastadžo 318

DEVINTA NOVELĖ
Federigas delji Alberigis myli, bet nėra mylimas; jis išsvaisto dėl mylimosios visą turtą, ir jam belieka vienas sakalas, kuriuo, nieko kito nebeturėdamas, pavaišina savo damą, atėjusią jo aplankyti. Sužinojusi tat, jinai pakeičia savo nusistatymą, išteka už jo, ir Federigas vėl tampa turtuoliu 232

DEŠIMTA NOVELĖ
Pjetras di Vinčolas išeina vakarieniauti į svečius. Jo žmona pasikviečia vaikiną. Pjetras grįžta. Ji paslepia meilužį po viščiukų pintine. Pjetras pasakoja, kad Erkolanas, su kuriuo jis vakarieniavo, rado namuose jaunuolį, jo žmonos paslėptą. Pjetro žmona smerkia Erkolano žmoną. Lyg tyčia asilas užmina ant pirštų vaikinui, tupinčiam po pintine. Šis surinka. Pjetras nubėga ten, pamato vaikiną

ir supranta, kad žmona jį apgaudinėja; vis dėlto nešvankėlis galiausiai su ja susitaikina 327

ŠEŠTA DIENA

Prasideda šešta Dekamerono diena, kada, pirmininkaujant Elizai, kalbama apie tuos, kurie sąmojingu žodžiu atsikerta į užgaulę arba greitu atsaku ir sumanumu išvengia nuostolių, pavojaus ar gėdos 339

PIRMA NOVELĖ
Vienas riteris žada donai Oretai papasakoti tokią novelę, kad jai atrodys, jog ji joja ant žirgo, bet jis pasakoja taip nevykusiai, kad šioji prašosi nulaipinama žemėn 341

ANTRA NOVELĖ
Kepėjas Čistis vienu žodžiu atveda į protą meserą Džerį Spiną, kuris buvo kreipęsis į jį su nekukliu prašymu 342

TREČIA NOVELĖ
Mona Nona de Pulči greitu atsaku nutildo gal ne visai padorius Florencijos vyskupo juokus 345

KETVIRTA NOVELĖ
Kikibijas, Kurado Džanfiljacio virėjas, šmaikščiu žodžiu išgelbsti savo kailį ir Kurado rūstybę paverčia juoku 346

PENKTA NOVELĖ
Meseras Forezė da Rabata ir maestras tapytojas Džotas, grįždami iš Mudželo, šaiposi vienas iš antro skurdžios išvaizdos 349

ŠEŠTA NOVELĖ
Mikelė Skalca įrodo kai kuriems jaunuoliams, kad Barončiai — kilmingiausi žmonės pasauly ir pajūry, ir laimi vakarienę 350

SEPTINTA NOVELĖ
Doną Filipą vyras užklumpa su meilužiu. Pašaukta į teismą, greitu ir juokingu atsaku ji išsivaduoja ir priverčia pakeisti įstatymą 352

AŠTUNTA NOVELĖ
Freskas pataria dukterėčiai nesižiūrėti į veidrodį, jeigu jai, kaip sakosi, nemalonu matyti bjaurius žmones 354

DEVINTA NOVELĖ
Gvidas Kavalkantis padoriu sąmoju atsikerta keliems Florencijos riteriams, kurie netikėtai jį užklupo 355

DEŠIMTA NOVELĖ
Brolis Čipola žada kai kuriems sodiečiams parodyti angelo Gabrieliaus plunksną, bet, vietoj jos radęs anglis, sako, kad čia tos pačios, ant kurių kepęs šventas Laurynas 357

SEPTINTA DIENA

Prasideda septinta Dekamerono diena, kada, Dionėjui pirmininkaujant, pasakojama apie išdaigas, kurias iš meilės ar gelbėdamos save žmonos išdarinėja savo vyrams, kartais pastebintiems tai, kartais ne 371

PIRMA NOVELĖ
Džanis Loteringis naktį girdi beldžiant į duris, pažadina žmoną, o ji tikina, kad čia vaiduoklis; juodu eina jo užkalbėti tam tikra maldele, ir bildesys liaujasi 372

ANTRA NOVELĖ
Peronela, grįžus vyrui, slepia meilužį statinėje, kurią vyras yra jau pardavęs. Žmona sakosi pardavusi ją kitam žmogui, kuris įlindo apžiūrėti, ar ji tvirta; šis, išlindęs iš statinės, liepia vyrui išskusti ją, o paskui nusineša namo 375

TREČIA NOVELĖ
Brolis Rinaldas guli su savo kūma; vyras užtinka juodu užsirakinusius kambary, o ji tikina vyrą, kad vienuolis užkalbinėjo kirmėles savo krikštasūniui 379

KETVIRTA NOVELĖ
Vieną naktį Tofanas užsirakina duris ir palieka žmoną lauke; nei prašymais, nei maldavimais negalėdama įeiti vidun, ji neva puola į šulinį, o iš tikrųjų ten įmeta tik didelį akmenį. Tofanas išbėga iš namo ir skuba ten, o ji įeina vidun, užsirakina ir, palikusi jį lauke, bara ir gėdina 383

PENKTA NOVELĖ
Pavyduolis, persirengęs kunigu, klauso išpažinties savo žmoną, kuri jam prisipažįsta mylinti kunigą, kasnakt ateinantį pas ją; kai pavyduolis tyko naktį prie durų, dama įsiveda meilužį pro stogą ir smagiai su juo leidžia laiką 387

ŠEŠTA NOVELĖ
Kai dona Izabela buvo su Leonetu, pas ją apsilankė meseras Lambertučas, ją įsimylėjęs; grįžus jos vyrui, meserą Lambertučą su durklu rankoje ji išsiunčia iš namų, o jos vyras paskui išlydi Leonetą 393

SEPTINTA NOVELĖ
Lodovikas prisipažįsta donai Beatričei ją mylįs; šioji siunčia į sodą savo vyrą Eganą, aprengusi jį savais rūbais, o pati guli su Lodoviku, kuris, paskum atsikėlęs, eina į sodą ir muša Eganą 396

AŠTUNTA NOVELĖ
Vienas vyras ima pavyduliauti žmonos; šioji prisiriša naktį prie piršto siūlą ir šitaip pajunta, kada ateina meilužis. Vyras tai pastebi, ir kol jis persekioja meilužį, žmona vietoj savęs paguldo į lovą tarnaitę. Vyras sugrįžęs ją primuša, nukerpa kasas, o paskui pasikviečia žmonos brolius, kurie, matydami, kad visa tai neteisybė, išplūsta jį 401

DEVINTA NOVELĖ
Lidija, Nikostrato žmona, myli Pirą; šis, norėdamas tuo įsitikinti, reikalauja trijų dalykų; Lidija įvykdo visus tris; paskui Nikostrato akivaizdoj ji mėgaujasi su Piru, o Nikostratą tikina, kad visa, ką jis matė, yra akių apgaulė 406

DEŠIMTA NOVELĖ
Vieną moterį myli du sjeniečiai, iš kurių vienas yra jai kūmas; kūmas miršta ir, pagal duotą žodį grįžęs pas savo draugą, jam pasakoja, kaip sekasi aname pasaulyje 415

AŠTUNTA DIENA

Prasideda aštunta Dekamerono diena; Lauretai pirmininkaujant, šią dieną pasakojama apie išdaigas, kurias tolydžio išdarinėja arba moteris vyrui, arba vyras moteriai, arba vienas vyras kitam 423

PIRMA NOVELĖ
Volfhartas pasiskolina iš Gvasparuolo pinigų ir įteikia juos Gvasparuolo žmonai susitaręs, kad ji už tokią sumą pergulės su juo. Po keleto dienų Volfhartas jos akivaizdoj pareiškia Gvasparuolui, jog pinigus grąžino žmonai, ir šioji pripažįsta, kad tai tiesa 424

ANTRA NOVELĖ
Varlungo klebonas guli su mona Belkolore; užstato palieka jai savo apsiaustą; pasiskolinęs iš jos piestą, siunčia ją atgal, prašydamas grąžinti užstatytąjį apsiaustą; toji atiduoda jį burnodama 426

TREČIA NOVELĖ
Kalandrinas, Brunas ir Bufalmakas ieško Munjonėje heliotropo; Kalandrinas tariasi jį radęs ir grįžta namo, prisikrovęs akmenų. Žmona jį bara; jis įširdęs muša ją, o draugams pasakoja, ką šie geriau žino už jį 430

KETVIRTA NOVELĖ
Fjezolės klebonas myli vieną našlę, kuri jo nemyli; manydamas gulįs su ja, jis guli su jos tarnaite, o damos broliai įduoda jį vyskupui 437

PENKTA NOVELĖ
Trys jaunuoliai Florencijoj numauna kelnes vienam Markos teisėjui, besėdinčiam krėsle ir besprendžiančiam bylą 441

ŠEŠTA NOVELĖ
Brunas ir Bufalmakas, pavogę iš Kalandrino kiaulę, moko jį, kaip surasti vagį su imbiero piliulėmis ir Vernačos vynu. Bet Kalandrinui jie įduoda dvi piliules devyndrekio, sumaišyto su alijošium. Išeina taip, kad vagis — jis pats. Bičiuliai verčia jį atsipirkti, jeigu nenorįs, kad juodu papasakotų apie tai žmonai 444

SEPTINTA NOVELĖ
Vienas mokytas vyras įsimyli našlę, kuri, mylėdama kitą, liepia savo garbintojui žiemos naktį, sningant, stovėti kieme ir jos laukti. Vėliau šis atsikeršija: liepos mėnesio vidury ji visą dieną turi stovėti ant bokšto nuoga, musių bei sparvų kandžiojama ir saulės kepinama 449

AŠTUNTA NOVELĖ
Draugauja du kaimynai; vienas iš jų suvilioja antrojo žmoną; šis, pastebėjęs tai, su jo žmona patvarko taip, kad jo bičiulis tupi užrakintas skrynioje, o pats smaginasi ant tos skrynios su jo žmona 466

DEVINTA NOVELĖ
Maestras Simonė, gydytojas, nori įstoti į korsarų draugiją; Brunas ir Bufalmakas liepia jam nakčia ateiti į tam tikrą vietą, o Bufalmakas jį nutrenkia į išmatų duobę ir ten palieka 470

DEŠIMTA NOVELĖ
Viena sicilietė gudriai pačiumpa iš pirklio viską, ką šis atsigabeno į Palermą; apsimetęs, kad grįžo su dar daugiau prekių negu pirma, ir pasiskolinęs iš jos pinigų, pirklys palieka jai vandenį ir pakulas 482

DEVINTA DIENA

Prasideda devinta Dekamerono diena, kurioje, Emilijai pirmininkaujant, kiekvienas pasakoja, ką nori ir kas labiau kam patinka 495

PIRMA NOVELĖ
Doną Frančeską myli Rinučas ir Alesandras, bet ji nemyli nė vieno iš jųdviejų. Vienam ji liepia atsigulti į grabą lyg mirusiam, o antram ištraukti tariamąjį numirėlį. Kadangi įsimylėjėliai šio uždavinio iki galo neįvykdo, dama gudriai atsikrato jais 496

ANTRA NOVELĖ
Abatė skubiai šoka iš lovos, norėdama užklupti jai įskųstą vienuolę su meilužiu. Kadangi pas ją pačią nakvojo kunigas, patamsy, manydama užsidedanti ant galvos gobtuvą, užsidėjo kunigo kelnes. Kaltinamoji, pamačiusi tai ir pasakiusi abatei, išvengia bausmės ir nekliudoma džiaugiasi su savo meilužiu 500

TREČIA NOVELĖ
Daktaras Simonė, Bruno, Bufalmako ir Nelo prašomas, įtikina Kalandriną, kad jis nėščias. Kalandrinas, bijodamas gimdymo skausmų, atsiperka gaidžiais bei pinigais ir pasveiksta nieko nepagimdęs 502

KETVIRTA NOVELĖ
Čekas Fortarigas pralošia Buonkonvente visą savo mantą, o taip jau ir Čeko Andžuljerio pinigus; Fortarigas vienmarškinis bėga paskui Andžuljerį šaukdamas, kad tasai jį apvogęs, ir liepia kaimiečiams jį sučiupti; apsirengęs jo drabužiais ir užsėdęs ant jo žirgo, nujoja sau, o Andžuljeris lieka vienmarškinis 506

PENKTA NOVELĖ
Kalandrinas įsimyli vieną merginą; Brunas duoda jam burtaraštį; vos tik paliečia tuo burtaraščiu merginą, ji nuseka paskui jį; juos užklumpa žmona ir smarkiai paima Kalandriną į nagą 510

ŠEŠTA NOVELĖ
Du jaunikaičiai apsinakvoja sodiečio troboje; vienas iš jųdviejų atsigula pas dukterį, o žmona per klaidą atsigula su kitu. Tasai, kuris gulėjo su dukteria, paskui atsigula prie jos tėvo ir šiam viską išsipasakoja manydamas, kad čia jo draugas. Kyla triukšmas. Žmona, apsižiūrėjusi savo klaidą, nueina gulti pas dukterį ir čia keliais sumaniais žodžiais visus nuramina 516

SEPTINTA NOVELĖ
Talanas di Molezė sapnuoja, kad vilkas apdraskė jo žmonai kaklą ir veidą; pataria jai saugotis, bet ji nepaklauso, ir sapnas išsipildo 520

AŠTUNTA NOVELĖ
Bjondelas apgauna Čaką su pietumis; Čakas gudriai atsikeršija, surengęs jam gerą pylą 522

DEVINTA NOVELĖ
Du jauni vyriškiai klausia Saliamoną patarimo: vienas — kaip būti mylimam, antras — kaip pataisyti užsispyrusią žmoną. Vienam Saliamonas atsako: mylėk, antram — nueik prie Žąsies tilto 525

DEŠIMTA NOVELĖ
Donas Džanis, kūmo Pjetro prašomas, griebiasi burtų ir užkerėjimu nori paversti jo žmoną kumele; kai belieka tik pritaisyti uodegą, kūmas Pjetras sušunka, kad uodegos jam nereikia, ir visas burtininko triūsas nueina perniek 529

DEŠIMTA DIENA

Prasideda dešimta ir paskutinė Dekamerono diena; Pamfilui pirmininkaujant,

šią dieną kalbama apie tuos, kurie yra parodę ypatingą sielos kilnumą ir taurumą mylėdami arba šiaip kada nors 537

PIRMA NOVELĖ
Vienas riteris tarnauja pas Ispanijos karalių ir mano gaunąs per menką atpildą; bet karalius akivaizdžiai jam įrodo, kad čia kaltas ne jis, o nelemta riterio dalia, ir paskui gausiai jį apdovanoja 538

ANTRA NOVELĖ
Ginas di Takas paima nelaisvėn Kliuni abatą, išgydo jį nuo skrandžio ligos ir paleidžia. Abatas, grįžęs į Romos dvarą, sutaikina Giną di Taką su popiežium Bonifacu, kuris jį pakelia į hospitaljerų ordino riterius 540

TREČIA NOVELĖ
Mitridanas, pavydėdamas Natanui dosnumo, atvyksta jo nužudyti. Nepažindamas Natano, susitinka su juo ir iš jo paties sužino, kaip galima šitai padaryti. Sekdamas Natano nurodymais Mitridanas randa jį miškelyje; atpažinęs susigėsta ir tampa jo bičiuliu 544

KETVIRTA NOVELĖ
Meseras Džentilė de Karizendis, parvykęs iš Modenos, išima iš kapo mylimą moterį, kuri buvo pripažinta mirusia ir palaidota. Atsigavusi ji pagimdo berniuką. Meseras Džentilė ją ir jos sūnelį grąžina jos vyrui, Nikolučui Kačanimikui 549

PENKTA NOVELĖ
Dona Dianora reikalauja iš mesero Ansaldo, kad jis sausio mėnesį įtaisytų jai sodą, tokį gražų kaip gegužyje. Meseras Ansaldas pasisamdo nekromantą, kuris įtaiso tokį sodą. Dianoros vyras leidžia jai atsiduoti Ansaldui, bet šis, išgirdęs apie šitokį jos vyro kilnumą, ją atleidžia nuo duotojo žodžio, o nekromantas atleidžia meserą Ansaldą, atsisakydamas nuo sutarto užmokesčio 555

ŠEŠTA NOVELĖ
Karalius nugalėtojas Karolis Senasis įsimyli vieną mergaitę; gėdydamasis šitos savo paikystės, garbingai ištekina ją ir jos seserį 559

SEPTINTA NOVELĖ
Karalius Petras, sužinojęs, kaip aistringai jį myli ligonė Liza, paguodžia ją, o paskui ištekina už kilmingo jaunuolio ir, pabučiavęs į kaktą, visada laiko save jos riteriu 563

AŠTUNTA NOVELĖ
Sofronija išteka už Gizipo, bet iš tikrųjų yra Tito Kvincijaus Fulvo žmona ir drauge su juo išvyksta į Romą. Čion kaip pavargėlis atkeliauja ir Gizipas; manydamas, kad Titas jį niekina, Gizipas pareiškia nužudęs žmogų ir už tai pasmerkiamas myriop. Atpažinęs Gizipą ir norėdamas jį išgelbėti, Titas prisiima kaltę sau.

Tikrasis žudikas, matydamas šitai, pasiduoda pats. Oktavianas išlaisvina visus tris. Titas ištekina už Gizipo savo seserį ir pasidalija su juo visą savo turtą 569

DEVINTA NOVELĖ

Saladiną, persirengusį pirkliu, svetingai priima ir vaišina meseras Torelas. Skelbiamas kryžiaus karas. Išvykdamas į žygį, meseras Torelas nustato žmonai terminą antrukart ištekėti. Paimtas į nelaisvę, sultono dvare jis pratina sakalus medžioti. Sultonas jį atpažįsta ir apsupa didele garbe. Meseras Torelas suserga ir vieną naktį, nekromanto burtais perkeltas į Paviją, dalyvauja žmonos vestuvėse. Žmona jį atpažįsta ir drauge su juo grįžta namo 582

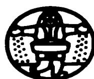
DEŠIMTA NOVELĖ

Saluco markizas, savo vasalų raginamas vesti, išsirenka sau patinkamą žmoną — vieno kaimiečio dukrą, su kuria susilaukia dviejų vaikų. Markizas atima vaikus iš motinos ir neva nužudo. Paskui, apsimesdamas, kad žmona įkyrėjusi ir jis norįs vesti kitą, markizas susigrąžina savo paties dukrą, neva kaip būsimąją žmoną, o senąją išvaro vienmarškinę. Matydamas nepaprastą jos kantrumą, susigrąžina į namus, rodo jai užaugusius vaikus, pats ją gerbia ir kitiems liepia gerbti kaip markizę 596

AUTORIAUS BAIGIAMASIS ŽODIS 608
DŽOVANIS BOKAČAS IR JO „ŽMOGIŠKOJI KOMEDIJA“ 612

PAAIŠKINIMAI 624

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA
БИБЛИОТЕКА ВСЕМИРНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

КНИГА 18 KNYGA

ДЖОВАННИ БОККАЧЧО

ДЕКАМЕРОН

На литовском языке
Перевел с итальянского *Эдвардас Висканта*
Художник *Арвидас Каждайлис*
Издательство «Вага», 232600, Вильнюс, пр. Ленина 50

DŽOVANIS BOKAČAS

DEKAMERONAS

Tituliniame puslapyje:
Ambrodžo Lorencečio (1290—1348) freskos fragmentas (1339)
Parengė dail. *Rimantas Dichavičius*

Redaktorė *B. Gedgaudaitė*. Men. redaktoriai *V. Armalas* ir *A. Nekrošius*
Techn. redaktorė *E. Juzėnienė*. Korektorė *E. Ramonaitienė*

IB Nr. 4791

Duota rinkti 86.06.03. Pasirašyta spaudai 86.12.12. Leidinio Nr. 11884
Formatas $60\times90^{1}/_{16}$. Ofsetinis popierius Nr. 1
Garnitūra „Taims", 10 punktų. Fotorinkimas. Ofsetinė spauda
41 sąl. sp. l. 42,3 sąl. spalv. atsp. 38 apsk. l. l.
Užsakymas 7439 Tiražas 90 000 egz. Kaina 3 rb 90 kp

Leidykla „Vaga", 232600, Vilnius, Lenino pr. 50
Rinko K. Poželos spaustuvė, 233000, Kaunas, Gedimino 10
Spaudė Motiejaus Šumausko spaustuvė, 232600, Vilnius, Strazdelio 1

Bokačas Dž.

Bo-163 Dekameronas/ [Baig. str. „Džovanis Bokačas ir jo „Žmogiškoji komedija“, p. 612—623, I. Varnaitės]; Iš italų k. vertė [ir paaišk., p. 624—637, parašė] E. Viskanta.— V.: Vaga, 1987.—652 p.— (Pasaul. literatūros b-ka/ Red. komis.: K. Ambrasas ir kt.; Kn. 18. Literatūra iki XIX a.).

Italų rašytojo Dž. Bokačo (1313—1375) „Dekameronas“ — vienas reikšmingiausių Renesanso epochos kūrinių. Jį sudaro šimtas buitinių ir romantinių, komiškų ir tragiškų novelių, kuriose rašytojas vaizduoja įvairių Italijos gyventojų sluoksnių gyvenimą.

B $\frac{4703000000—209}{M852(08)—87}$ 193— 87

BBK 84.4It-4
U(It)

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKOS PIRMOS SERIJOS LEIDINIAI

1. SENOVĖS RYTŲ POEZIJA. Kinų, japonų, indų (viena poema iš Mahabharatos), Gilgamešas, Giesmių giesmė
2. HOMERAS. Odisėja
3. ANTIKINĖS TRAGEDIJOS. *Eschilas, Sofoklis, Euripidas*
4. ANTIKINĖS KOMEDIJOS. *Aristofanas, Menandras, Plautas, Terencijus*
5. ANTIKINĖ LYRIKA. *Sapfo, Anakreontas, Katulas, Horacijus, Marcialis, Propercijus, Tibulas*
6. OVIDIJUS. Metamorfozės
7. VERGILIJUS. Eneida
8. ANTIKINIAI ROMANAI IR PASAKĖČIOS. *Longas.* Dafnis ir Chlojė; *Apulėjus.* Aukso asilas; *Petronijus.* Satyrikonas; *Ezopas; Fedras*
9. TŪKSTANTIS IR VIENA NAKTIS
10. KLASIKINĖ RYTŲ PROZA. Kinų, japonų ir kt.
11. SENOJI TADŽIKŲ-PERSŲ, UZBEKŲ, AZERBAIDŽANŲ, ARMĖNŲ, TURKMĖNŲ POEZIJA. *Firdousi* (poemos fragmentai), *Nizami, O. Chajamas, Saadi, Š. M. Hafizas, N. A. Navoji* (poemos fragmentai), *N. A. Džami, G. Narekaci, Sajat-Nova, Machtumkuli*
12. KALEVALA
13. SAKMĖ APIE IGORIO ŽYGĮ; Š. RUSTAVELIS. Karžygys tigro kailiu
14. NIBELUNGŲ GIESMĖ. ROLANDO GIESMĖ
15. VIDURAMŽIŲ RITERIŲ ROMANAI. ŠELMIŲ ROMANAI
16. DANTĖ. Dieviškoji komedija
17. VIDURAMŽIŲ IR RENESANSO POEZIJA. Trubadūrų ir minezingerių poezija, *F. Vijonas, F. Petrarka, L. Ariostas* (poemos fragmentas), *T. Tasas* (poemos fragmentas), *P. Ronsaras, L. Kamoensas*
18. DŽ. BOKAČAS. Dekameronas
19. F. RABLĖ. Gargantiua ir Pantagriuelis
20. V. ŠEKSPYRAS. Hamletas, Makbetas, Ričardas III, Romeo ir Džuljeta, sonetai
21. M. SERVANTESAS. Don Kichotas, I
22. M. SERVANTESAS. Don Kichotas, II

23. DŽ. MILTONAS. Prarastas rojus
24. XVII a. PRANCŪZŲ IR ISPANŲ DRAMA. *P. Kornelis, Ž. Rasinas, Moljeras, P. Kalderonas, Lopė de Vega*
25. DŽ. SVIFTAS. Guliverio kelionės; D. DEFO. Robinzonas Kruzas
26. XVIII a. VAKARŲ EUROPOS DRAMA. *P. Bomaršė, K. Goldonis, K. Gocis, G. E. Lesingas*
27. VOLTERAS. Filosofinės apysakos; D. DIDRO. Ramo sūnėnas, Žakas fatalistas
28. Ž. Ž. RUSO. Julija, arba Naujoji Eloiza
29. H. FILDINGAS. Džozefo Endruso nuotykių istorija
30. L. STERNAS. Tristramo Šendžio gyvenimas ir mintys
31. J. V. GĖTĖ. Faustas, lyrika, baladės, Jaunojo Verterio kančios
32. F. ŠILERIS. Klasta ir meilė, Vilius Telis, Marija Stiuart, lyrika
33. R. BERNSAS, V. BLEIKAS, DŽ. BAIRONAS, P. ŠELIS, DŽ. KITSAS